MAGYARORSZÁG RÉGI VÍZRAJZA

A XIII-ik SZÁZAD VÉGEIG.

IRTA

DR ORTVAY TIVADAR

AKAD. L. TAG.

KIADJA

A M. TUD. AKADÉMIA TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

MÁSODIK KÖTET.

BUDAPEST, 1882.

A M. T. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

Budapest, 1882. Az Athenaeum r. társ. könyvnyomdája.

Naar, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Lepled birtokot tárgyazó 1269. évi okirata. [1]) — *Somogy* megyében, a nagy-atádi járásban, a Rinya s illetőleg a Dráva vízkörnyékében. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 230. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Ronna.*]

Nadalthov, *stagnum, tó.* Említi II. Endrének Bors comes alapítványát megerősítő 1225. évi okirata. [1]) — *Sopron* megyében, a pulyai járás területén. [2]) Jerney *Nadály-tó*-nak ejti. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 62. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Lybnic.* — [3]) *Magy. Nyelvk.* 95. l.]

Nádas [1]) lásd kolozsmegyei N a d u s.

[1]) Fejér VI. II, 102.]

Nadasd, *fluvius, folyó.* Említi a tihanyi conventnek Bukin számára kiállított 1244. évi bizonyító oklevele.[1]) — *Zala* megyében, a Balatonnak a tihanyi félsziget vidékén beszakadó s Kis- meg Nagy-Pécsel vidékéről folyó mellékvize, alkalmasint az *Örvényesi* víz. Az okiratban említett villa Peychil, Peychul = *Pécsel.*

[1]) *Haz. Okmtár* V, 15.]

Nadasd, *potok.* Említi III. Endrének Kevél fiai számára kiállított 1297. évi nemesítő okirata. [1]) — *Liptó* megyében, a sz. miklósi járásban, a Vág jobboldali vízkörnyékében, Szjelnicze vidékén.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. II, 252. Kéler: *Annal.* IV, 463.]

Nádasdi víz, lásd H y d a s fluvius.

Nadassin [1]) lásd nyitramegyei N a d o s t o v.

[1]) Fejér IV. III, 164. Pesty: *Századok* I, 73.]

Nadastou [1]) lásd N á d a s t o u.

[1]) Fejér III. I, 156.]

Nadastou, *Nadaston, Nadusthow, Nadustohow, stagnum, tó.* Említi a leleszi prépostság birtokviszonyaira vonatkozó 1211. évi okirat [1]) és II. Endrének a leleszi prépostság számára kiállított birtokmegerősítő 1214. évi okirata. [2]) — *Zemplén* megyében, a Bodrogközben, Király-Helmecz vidékén. Fejér egyik helyt, hol Nadaston fordúl elő közleményében, zárjel közt megjegyzi fors Nadastou. *Nádas-tó*-nak ejtendő. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 207. — [2]) Fejér III. I, 156. 474. Katona V, 180. — [3]) Jerney: *Magy. Nyelvk.* 96. l.]

Nadestyguy. Említi a zázty-i apátság 1067. évi alapítólevele. [1]) — *Borsod* megyében, az egri járás alsó szakaszában, a Szihalomról Szemerére vezető országúttól balra, hol ma is találhatni

lápos, nádtermő helyet, mely emlékezet szerint is még nem régiben nádat termett, mostanság pedig kaszálóúl használtatik. [2]) E nádtermő tó vagy lápos az okirat szerint a királyi lóistállók közelében létezett. Cuius (t. i. Scenholm) marchia incipit ab area equorum Regis, ad Nadestyguy. Foltiny nyomozásaiból kiderül, hogy a királyi lóistállók a szihalmi határ azon pontjára helyezendők, hol az egri völgyből a borsodi Bükkhegység egész idáig kinyuló fensikjaira felkapaszkodva éjszakkeletnek, a szomszédos Mező-Kövesd felé kezd mind inkább kiterjedni. E helyt szántás közben is nem egyszer akadtak már falrészekre, egyes kő- és tégladarabokra, melyeket a szántóvas forgatott ki.

[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 24. *Arch. Ért.* XII, 86. — [2]) Lásd Foltiny czikkét: *Nehány hely a zázy-i apátság alapitó leveléből*, közzétéve a *Század*.-ban V, 550.]

Nadfew [1]) lásd N á d f ő.

[1]) Jerney: *Magy. Nyelvk.* 96. l.]

Nádfő, *Nadfew, aqua, víz.* Említve van a Billike villa határjárását tartalmazó 1233. évi okiratban.[1]) — *Veszprém* megyében, Billege délszaki vidékén. Az okiratban említett Billique = *Billege,* Csepel = *Csepel,* Fel-Veresto = *Vöröstó,* Vásonkeő = *Nagy-* és *Tót-Vázsony* mind a veszprémi járás délszaki csúcsában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. I, 236. Jerney: *Magy. Nyelvk.* 96. l.]

Nádortó [1]) l. csongrádmegyei N a n d o r t o u.

[1]) I. Géza 1075. s illetőleg II. István 1124. évi okiratának Zsigmond-féle átiratában Hornyiknál: *Kecskemét város tört.* I, 192. nota 11.]

Nadospotok, *Hadaspatak, rivulus, csermely.* Említi a váradi káptalannak bizonyos birtokegyezést tárgyazó 1282. évi okirata. [1]) — Erdélyben, *Alsó-Fehér* vagy *Hunyad* megyében, valamelyik Gyógy vidékén, mindenesetre a Maros jobboldali vízkörnyékében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 144. VII. IV, 186. Jerney 48. l.]

Nadost, *Nadosth, Nadostou, stagnum, tó.* Említi II. Endrének a pannonhalmi apátság régi birtokát ujból megerősítő 1213. évi okirata [1]), Gertrud királynénak és segédbiráinak 1214. évi itélete [2]), IV. Bélának a pannonhalmi apátság jogait tartalmazó 1260. évi nagy privilegiuma [3]) és ugyanannak Deáki birtokra vonatkozó 1268. évi okirata. [4]) — *Pozsony* megyében, a külső járásban Taksony és Deáki határában, a Holt-Vág mentén. Jerney *Nádasd*-nak ejti s Nyitra megyében keresi. [5])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 364. — [2]) *Árp. Uj Okm.* I, 135. — [3]) *Árp. Uj Okm.* XI, 474. — [4]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 460. — [5]) Jerney: *Magy. Nyelvkincs.* 96. l.]

Nadosth [1]) lásd pozsonymegyei N a d o s t.

[1]) Wenzel XI, 474.]

Nadostou [1]) lásd pozsonymegyei N a d o s t.

[1]) Wenzel VI, 364.]

Nadostov, *Nadassin, fluvius, folyó.* Említik IV. Bélának Zochud comes és testvérei [1]) és ugyanannak Serefel számára kiállított 1262. évi adománylevelei [2]), azonkivül előfordúl Jokő és Csejte birtok 1263. évi határleirásában. [3]) —

Nyitra megyében, a miavai járásban fekvő Brezova vidékén, a Miavának egy ma e néven ismeretlen mellékvize.[4]) Pesty is megjegyzi, hogy ma legalább e néven ismeretlen. [5])

[[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 23. — [2]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 26. — [3]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 164. — [4]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Kochyn* és *Mayona.* — [5]) *Századok* I, 73.]

Nadus, *Nadas, Nádas, fluvius, folyó.* Említi a váradi káptalannak László vajdához intézett 1297. évi [1]) és az erdélyi káptalannak ugyancsak László vajdához intézett 1299. évi jelentő okirata. [2]) — *Kolozs* megyében, a kolozsvári járásban, a Dumbrava, Risek és Krucse hegyeken, Oláh-Nádas környékén eredő s Kardosfalva vidékén a Kis-Szamosba balfelől szakadó *Nádas.* [3])

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. II, 102. Jerney 95. l. — [2]) Teutsch és Firnhaber: *Urkundenbuch* I, 214. *Árp. Uj Okm.* V, 220. — [3]) Az 1299. évi okirat topographiájára nézve l. *Darochpatak.*]

Nadusthow [1]) lásd N á d a s t o u.

[[1]) Fejér III. I, 474.]

Nadustohow [1]) lásd N á d a s t o u.

[[1]) Jerney: *Magy. Nyelvk.* 96. l.]

Nagachyn, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának a lovagrend számára kiállított 1272. évi okirata. [1]) — Az egykori Dubicza megyében, a mai *Gradiskai* kerületben, a Száva baloldalából a Pakra-torokon alúl kiszakadó Veliki-Sztrugnak egy külön szakadéka, vagyis ezen Veliki-Sztrugnak Ó-Gradiska felett az anyamederbe ismét visszatérő alsórésze, mely a XIII. században Nagachynnak neveztetett. [2]

[[1]) X. Gergely pápa 1275. évi átiratában Theinernél: *Vet. Mon.* I, 314. — [2]) Lásd ide *Clokonech, Granicha* és gradiskai *Velika.*]

Nagi-wezi, *Noogepotoky.* Említi sz. Istvánnak a pécsváradi apátság számára kiállított 1015. évi okirata. [1]) Jerney helyesen *Nagy-vize*-nek ejti. [2])

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 298. Koller: *Hist. Epp. Quinq.* I, 80. Katona: *Hist. Crit.* I, 201. Péterffy: *Sacr. Conc.* I, 4. Kollar: *Hist. Dipl.* p. 82. Batthyán: *Leg. Eccl.* I, 375. — [2]) *Magy. Nyelvkincsek* 97. l.]

Nagpotokzada [1]) lásd N o g p o t o k z a d a.

[[1]) Wenzel X, 318.]

Nagu-Aruk [1]) lásd A r u c.

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 297.]

Nagy-Árpási patak, lásd erdélyi A r p a s.

Nagyer [1]) l. pozsonymegyei N o g e r.

[[1]) Fejér IV. I, 152.]

Nagy ér, lásd M a g n a v e n a.

Nagy folyó, l. M a g n u s f l u v i u s.

Nagy hoszutho, *Noghozutho, piscina, halas.* Említi IV. Bélának az egri egyház birtokait és jogait megerősítő 1261. évi okirata. [1]) — *Jász-Nagy-Kun-Szolnok* megyében, a Tisza vidékén, egykor az egri egyház tulajdona. Jerney Heves megyére határozza, de ezt az uj politikai beosztás anachronistikussá tette.

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 39. — [2]) *Magy. Nyelvkincsek* 96. l.]

Nagy-Küküllő, lásd K u k u l l u.

Nagy-Machar. Említi V. Istvánnak Neke számára kiállított 1262. évi adománylevele. [1]) — *Ugocsa* megyében, a mai Száraz pataktól éjszakra a Tarnai

víznek a Hódos folyóba való szakadása közelében. Jerney *Nagy-mocsár*-nak ejti, de megjegyzi, hogy *Nagy-Mohar* is lehetett. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. III, 47. Szirmai: *Not. Comit. Ugocha.* p. 148. — [3]) *Magy. Nyelvk.* 96. l.]

Nagypatak. Említi IV. Bélának Fülöp és Detrik grófok számára kiállított 1243. évi adománylevele. [1]) — *Gömör-Kis-Hont* megyében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 292. Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 97. Pestynél: *Századok* I, 73.]

Nagy patak, l. Magnum potok.

Nagy-Sarlói víz, lásd Nogsar.

Nagy-Száloki víz, lásd Beneduc potaca.

Nagy-Szinye vize, lásd Nogsane.

Nagy-Szokolyi tó, lásd Zakoly.

Nagy-Tarnai víz, lásd Thornia.

Nagy tó, lásd Magna palus és Magnum stagnum.

Nagy-Trepcsa patak, lásd Crauazca.

Nagyvíz, l. turóczmegyei Byztra.

Nandor piscina [1]), **Nandur** [2]) lásd csongrádmegyei Nandortou.

[1]) Wenzel VI, 37. — [2]) Fejér I, 328. IV, I, 412.]

Nandortou, *Nandur, Nandor, Nandus, Nandurtou, Handurtou, Handurtow, Nádortó, piscina, halas.* Említi sz. Istvánnak a bakonybéli apátság számára kiállított 1036. évi adománylevele, illetőleg az apátságnak ez adomány alapján feltüntetett birtokállapotbeli okirata [1]), I. Gézának a garammelléki sz. benedeki apátság 1075. évi alapítólevele [2]), a bakonybéli apátság jószágait és vagyonát összeiró 1086. évi okirat [3]), és II. Istvánnak a Géza-féle alapítványt megerősítő 1124. évi okirata. [4]) — *Csongrád* megyében, a tiszáninneni járásban fekvő Csány határában, melyhez ezen halas tartozott. [5]) Jerney Nándor-tó-nak ejti, s figyelmeztet, hogy a Handus hibás irás és olvasás. [6])

[1]) Fejér I, 328. IV. I, 412. Fuxhoffer-Czinár: *Monast.* I, 159. Péterffy: *Conc. Sacr.* I, 5. Katona: *Hist. Crit.* I, köt. *Árp. Uj Okm.* VI, 37. Jerneynél 97. l. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 433. Knauz: *Mon.* I, 56. Hornyik: *Kecskemét város tört.* I, 192. — [3]) *Árp. Uj Okm.* I, 36. — [4]) Fejér II, 73. VII. V, 97. — [5]) Lásd *Ostra.* — [6]) *Magy. Nyelvk.* 97. l.]

Nandur duarum villarum piscinae, *Nandurí halastavak.* Említi III. Endrének az esztergomi érsek számára kiállított 1291. évi adománylevele. [1]) — *Komárom* megyében, az udvardi járásban, Külső- és Belső-*Landor* határában, a Nyitra vizének halasai. [2]) Egy 1437. évi okiratban is mint *Nándor* szerepel ez érseki birtok. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 114. — [2]) V. ö. Teleki: *Hunyadiak kora.* VI, 170. l. 1. jegyz. — [3]) Fejér XI, 142.]

Nandurtou [1]) lásd csongrádmegyei Nandortou.

[1]) Knauz: *Mon.* I, 56.]

Nandus piscina [1]) lásd csongrádmegyei Nandortou.

[1]) Wenzel I, 36.]

Naparis, *Νάπαρις.* Említi Herodot. [1]) — Hunfalvy az *Oltra* vonatkoztatja [2]), de Gooss a Jalomniczáról érti [3]), miben Bähr is támogatja. [4])

[1] *Musarum* Lib. IV. 48. — 2) *Ethnographie v. Ung.* 41. l. — 3) *Studien zur Geogr. u. Gesch. d. traj. Dac.* 7. 8. 31. — 4) Herodot stuttgarti 1859. évi német kiadásában függesztett jegyzeteiben. IV, 48. fej. 53. l. †) jegyz.]

Narabo [1] lásd Raba.

[1] Mannert: *Geogr. der Griech. u. Römer.* III, 556. Timon: *Imago Antiqu. Hung.* C. II. p. 14.]

Narabon, *Ὁ Ναραβών* [1] lásd Raba.

[1] Mannert: *Geogr. d. Griech. u. Römer.* III, 560. Ptolemaeus: *Geographia* III. c. 7.]

Narag, *piscina, halas.* Említi III. Bélának a fejérvári keresztesek birtokait elősoroló és megerősítő 1193. évi okirata. [1] — *Fejér* megyében, Halász határában, a Duna mellett.

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* II, 289. Batthyán: *Leg. Eccl.* II, 286. Katona: *Hist. Crit.* IV, 410. Knauz: *Mon.* I, 146. Schmitth: *Agri Eppi* I, 101. Pray de *Prior. Aur.* p. 117.]

Narag [1] lásd Marag.

[1] Fejér II, 288. Knauz: *Mon.* I, 146.]

Naragi, *Naragy, fluvius, flumen, folyó, folyam.* Említi Béla király névtelen jegyzője [1] és az egri káptalannak bizonyos birtokeladást tárgyazó 1292. évi okirata. [2] — *Borsod* megyében, a Bükkhegységben eredő s a Tiszába szakadó *Nyárád.* [3] Hell egészen tévesen meghatározva a Héjőre vonatkoztatja. [4] A Nyárád név magyar eredetiségét kiemeli Hunfalvy [5], Podhráczky ellenben ki birja sütni azt, hegy neve *sebes folyásától* ered, mert a magyar Nyár = Nyál, Nyir = Nyil és igy tovább.[6] — A Névtelen elbeszélése szerint Árpád seregével e Nyárád folyóig jött.

[1] *Hist. hung. de sept. ducib.* cap. XXXII. Schwandtnernél I, 25. Endlichernél 29. l. Szabónál 42. l. Jerneynél 99. l. — 2) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. IV. 223. Réső Ensel: *A helynevek magyarázója* 17. l. — 3) V. ö. Szabó Kár. tud. jegyzetét a Névt. magy. ford. 42. l. 6. jegyz. És Ipolyi: *Arch. Közl.* VI. köt. (Uj foly. IV. k.) I. füz. 7. l. — 4) *Tabula Geogr. Ung. Vet.* — 5) *Ethnographie v. Ung.* 248. l. — 6) *Béla kir. névt. jegyz. idejekora és hitelessége* 258. l.]

Naragy [1] lásd Naragi.

[1] Fejér VII. IV, 223. Endlicher: *Mon. Arp.* 29. l.]

Narasdi halas [1] lásd Vorosti halas.

[1] Fejér II, 283.]

Narath, *fons, forrás.* Említi Kálmán királynak a zobori monostor birtokait megerősítő 1112. évi okirata [1] és IV. Bélának ezt megerősítő 1249. évi okirata. [2] — *Nyitra* megyében, a Nyitra vízkörnyékében. — Jerney *Nyárad*nak ejti. [3]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 89. — 2) Fejér V. I, 316. — 3) Jerney: *Magy. Nyelvk.* 99. l.]

Narher, *fluvius, folyó.* Említi a leleszi prépostság birtokviszonyaira vonatkozó 1211. [1] és II. Endrének a leleszi prépostság birtokait megerősítő 1214. évi okirata. [2] — *Bihar* megyében, Bihar vidékén. [3] Jerney *Nyár-ér*-nak ejti. [4]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 210. — 2) Fejér III. I, 158. 476. Katona V, 180. — 3) A topographiára nézve lásd *Hydes.* — 4) *Magy. Nyelvk.* 99. l.]

Narrabo, lásd Rába.

Narrastow, *lacus, tó.* Említi a pécsváradi káptalannak bizonyos birtokcserét tárgyazó 1299. évi bizonyító oklevele. [1] — A régi Valkó megyében, Grabsafalva határában, úgy hiszem a mai *Verőcze* megye eszéki alispánságában. [2]

[1] *Zichy-Codex* I, 95. — [2] Lásd *Mergustow* stagnum.]

Nastasov, *rivulus, csermely.* Említi a nyitrai káptalannak III. Endréhez intézett 1293. évi jelentő okirata. [1] — *Nyitra* és *Bars* megyék határterületén, a Nyitra baloldali mellékvize. [2]

[1] *Hazai Oklevéltár* 138. l. — [2] Az okirat topographiájára nézve lásd *Belus-Studeniche.*]

Naxa, *stagnum, tó.* Említi IV. Bélának a turóczi monostor 1252. évi alapítólevele. [1] — *Nyitra* megyében, a központi, vág-sellyei vagy galgóczi járás területén. Ez okirat topographiája egyátalán nagyon nehéz értelmezésü. A nagyszámu idevonatkozó helységek nevei közül csak a következőket tudom mai helyviszonyaink szerint elhelyezni: a villa Supm, Supurni = *Sopornya* a sellyei, villa Muchnuk = *Mocsonok* a központi, Wasard, Vasard = A.- és F.-*Vásárd* a galgóczi járásban. A vallis Jachot Mocsonok és Sopornya között vélem nyomozhatni, hol a Görög-féle Atlas *Jatz* nevü diversoriumot tüntet fel.

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 294. *Haz. Okmánytár* VI,68.]

Nedad, *Nedae, flumen, folyam.* Említi Jornandes góth püspök. [1] — Mannert [2] és Gebhardi [3] nem tudják mire magyarázni. Gibbon is beismeri, hogy a Netad folyó pontos fekvését nem ismeri. [4] Thierry szerint a Netadnak nevezett kis patak mai nevét nem ismerjük. Csak nagyjában határozza meg a Dunától délre, s a Drávától nyugatra terülő pannoniai nagy síkságra. [5] Fessler [6], Buday Ezsaiás [7], Böhm [8] a *Nerára* magyarázzák, mert a nagy hun ütközet, melyben Ellák elesett, Szászkánál történtnek mondatik, e hely pedig a Nera mellett fekszik. Salamon [9] és Spruner-Menke kérdőjellel a *Nyitráról* értik [10], Spruner maga kérdőjel nélkül a *Nyitrával* azonosítja. [11]

[1] *De Gothor. origine et reb. gestis* c. 50. Migne kiadásában: *Patrolog Curs. Complet.* T. LXIX. p. 1285. — [2] *Geographie d. Griech. u. Römer.* III, 565. — [3] *Gesch. d. Reichs. Hung.* I, 216. — [4] *Gesch. d. röm. Weltreichs* VII, 49. 50. ll. — [5] *Attila, Attila fiai tört.* II, 7. — [6] *Die Geschichten der Ungern* I, 26. l. a. jegyzetben. — [7] *Historia* 15—16. ll. — [8] *Délmagyarorsz. külön tört.* I, 57. és 375. ll. — [9] *Századok* XVI, 1. — [10] *Atlas Antiquus.* Tábla: Pannonia. Illyricum. — [11] *Hist. Atlas.* Ung. I. *Hist. geogr. Schul-Atlas d. Gesammtstaates Oesterr.* Nr. 2.]

Nedelska, *fluvius, folyó.* Említi Henrik krakói és siléziai herczegnek a németek számára kiállított 1204. évi okirata [1] és Boleslaus krakói herczegnek ugyanez ügyben kiállított 1252. évi okirata. [2] — *Szepes* megyében, a Poprád mellékvize, Ó-Falu kerületében.

[1] Bárdosy: *Supplementum ad Anal. Scep.* p. 6. 57. — [2] Bárdossy u. o. p. 59.]

Nednek, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Bolok számára kiállított 1245. évi, birtokot adományozó okirata. [1] — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a tornaljai

járásban, a Sajó Sár nevü szakadékának egy ága, mely ismét a Sajóba tér vissza. Az okirat szerint a határ vadit ad duas magnas metas, que sunt in capite Saar, de qua egreditur fluuius Nednek, et currit ad fluuium Soyov. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 194. — [2]) V. ö. gömörmegyei *Sar, Saar.*]

Negewen, *Negewenpotaka, palus, tó.* Említi az egri káptalannak bizonyos birtokcserére vonatkozó 1281. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Borsod* megyében, a szent-péteri járásban, Parasznya vidékén. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 344. 345. — [2]) A topographiára nézve lásd *Galaturkapotaka.*]

Negu Aruk [1]) lásd Aruc.

[1]) Fejér III. II, 122.]

Nekche, *fluvius, folyó.* Említi II. Endrének Marczell gróf számára kiállított 1228. évi birtokmegerősitő oklevele. [1]) Szlavonországban, *Verőcze* megyében [2]), a Dráva-Szávaközben, a Krasiczának közvetített mellékvize, a Dráva jobboldali vízkörnyékében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 139. — — [2]) V. ö. Teleki: *Hunyadiak kora* VI, 106.]

Nekechfoka. Említi az egri káptalannak Péter és fiai számára kiállított 1296. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Szatmár* megyében, a máté-szalkai járásban, Nagy-Dobos vidékén, a Kraszna baloldali vízkörnyékében. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 225. — [2]) Az okirat topographiájára nézve l. *Eyeg.*]

Nempthy-i *tavak, halasok, halászók, stagna, piscinae, piscaturae in Nempthy.* Említi IV. Lászlónak István bán számára kiállított 1278. évi adománylevele. [1]) *Zala* megyében, Lenti határában. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 431. — [2]) A Nempthy helységre vonatkozólag lásd Teleki: *Hunyadiak kora.* VI, 65. l. 10. jegyz.]

Nemus paludosus, *posványos berek.* Említi IV. Bélának Stepko számára kiállított birtokmegerősitő 1244. évi okirata. [1]) — Horvátországban, *Belovár* megyében, a Puszticsernőczi birtok határában.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 171. Tkalcic: *Mon.* I, 82.]

Nene superior rivulus [1]) lásd Neneewyz.

[1]) Fejér V. III, 381.]

Neneewyz, *rivulus, Nene superior rivulus, Nenefew flumen, csermely, folyam.* Említi a szepesi káptalannak Thorkw nevü földet tárgyazó 1281. évi bizonyító oklevele [1]), az egri káptalannak Tarcha birtok iránt történt egyezségről szóló 1287. évi bizonyító oklevele [2]) és ugyanannak bizonyos birtokcserére vonatkozó 1296. évi bizonyító oklevele. [3]) — *Sáros* megyében, a héthársi járásban, a Tarczának egy ma e néven nem ismert baloldali mellékvize. [4])

[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 318. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 381. — [3]) *Árp. Uj Okm.* X, 228. — [4]) Az 1281. évi okiratban említett Thorkw = *Tarkő.* Az 1296-ikinak topographiájára nézve lásd *Kukenegurpothok.*]

Nenefew flumen [1]) lásd Neneewyz.

[1]) Wenzel X, 228.]

Nergespotoka, *Nergues potok.* Említi a váczi káptalannak bizonyos birtok-

egyezségre vonatkozó 1268. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Nógrád* megyében, a szécsényi járás területén, A.- és F.-Ludány környékén, az Ipoly baloldali mellékvize. Ma is ismeretes e vidéken a *Nyerges* puszta, mely Szakálhoz tartozik s melytől nyilván nevét vette. Ez egyszersmind gyaníttatja, hogy a Nergespotoka nem azonos a mai Ménes patakkal, mely a Kis-Hartyáni, Pilinyi, Felfalui s a Géczi csermelyekkel egyesülve P. Pöstény táján ömlik az Ipolyba. Az okirat tájékoztatása szerint különben is a Nenyespatakának jobban éjszaknak kellett folynia, mint a milyen irányban a Ménes-patak foly. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* III, 195. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Brékere potoka.*]

Nergues potok [1]) lásd N e r g e s p o t o k a.

[1]) Wenzel III, 195.]

Netech, *stagnum, tó.* Említi Was mesternek Panala birtok iránt történt osztozkodást tárgyazó 1264. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Szatmár* megyében, a fehérgyarmati I. járás területén, a Szamos és Tisza közti zugban fekvő Panyola határában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. II, 388.]

Netuslamlaka. Említi II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1231. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a sziszeki alispánság területén, a Száva kiágazása által képezett mocsárhely.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 221.]

Neulenya, *aqua, riv.* Említi a pécsi káptalannak bizonyos határjárást tárgyazó 1296. évi okirata [1]) — Szlavonországban, *Verőcze* megyében, a Karásicza mentén, úgy látszik az eszéki alispánságban fekvő Ság környékében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 240.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi IV. Bélának a jászói prépostság számára kiállított 1264. évi adománylevele.[1]) — *Abauj* megyében. Az okirat szerint e rivulus inter duos montes ad Aranyos cadit. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 193. — [2]) Ez Aranyosra nézve lásd abaujmegyei *Aranyos.*]

Névtelen csermelyek, *rivi.* Említi István ifj. királynak Fyzer várat és tartozékait tárgyazó 1270. évi adománylevele. [1]) — *Abaúj* megyében, a füzéri járásban. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 257. — [2]) A topographiára nézve lásd *Bykpotok.*]

Névtelen csermely, *riculus.* Említi a topuskói apátság és a gorrai várjobbágyok közti határjárásra vonatkozó 1272. évi okmánytöredék. [1]) — Horvátországban, a *báni kerületben,* a Petrinja mellékvize. Rivulus, qui cadit in Petrinam, mondja maga az okirat.

[1]) Tkalcic: *Mon. Eppat. Zagr.* I, 165.]

Névtelen csermely, *riculus.* Említi a topuskói apátság és a gorrai várjobbágyak közti határjárásra vonatkozó 1272. évi imént említett okmánytöredék. [1]) — Horvátországban, a *báni kerületben,* a Petrinjának egy az előbbitől külön mellékvize.

[1]) I. h. i. l.]

Névtelen csermely, *riculus.* Említi a topuskói apátság és a gorrai várjobbágyok közti határjárásra vonatkozó 1272. évi okmánytöredék. [1] — Horvátországban, a *báni kerületben,* a Petrinjának a két előbbitől külön mellékcsermelye.

[1] I. h. i. l.]

Névtelen csermely, *riculus unus.* Említi Jakab templomos rendi mester bizonyos birtokeladást tárgyazó 1240. évi bizonyító oklevele. [1] — Horvátországban, a *báni kerületben,* a Kosztajnicza és Dubicza közti területen.

[1] Kubinyi: *Magy. tört. emlékek.* I, 17.]

Névtelen csermely, *riculus.* Előfordul Vinodol birtok határjárását tartalmazó 1266. évi okiratban. [1] — Horvátországban, a *báni kerületben,* a Clenoveczbe szakadó s ezzel a Kulpába jobbfelől jutó csermely.

[1] Tkalcic: *Monumenta* I, 135.]

Névtelen csermely, *riculus.* Említi Roland bánnak a topuskói apátság javára hozott 1266. évi itéletlevele [1] és a Vinodol birtok határjárását tartalmazó 1266. évi okirat. [2] — Vinodol föld határában, a *báni kerület*ben, a Kulpa jobboldali vízkörnyékében. [3]

[1] Tkalcic: *Mon.* I, 133. *Árp. Uj Okm.* XI, 561. — [2] Tkalcic I, 135. — [3] Lásd a topographiára nézve *Globoky* alatt.]

Névtelen csermely, *riculus.* Említi Roland bánnak a topuskói apátság javára hozott 1266. évi itélőlevele. [1] — Horvátországban, a *báni kerületben,* a Kulpa jobboldali vízkörnyékében, Vinodol föld határában, az előbbitől külön víz.

[1] Tkalcic i. m. i. l.]

Névtelen csermely, *cetus meatus cujusdam ryuuli.* Említi a pécsváradi conventnek bizonyos birtokosztályt tárgyazó 1254. évi bizonyító oklevele. [1] — Úgy látszik *Baranya* megyében, János földtér határában.

[1] *Zichy-Codex* I, 7. 8.]

Névtelen csermely, *riculus.* Említi I. Gézának a garammelléki sz. benedeki apátság 1075. évi alapítólevele. [1] — *Bars* megyében, a lévai járásban. Az okirat szerint quidam rivulus, qui possessiones Radmera et Mend Zenth distingeret, in fluuium Gron caderet. Kis- és Nagy-Mindszent nevü pusztákat Zeliznél találunk s igy a csermely alkalmasint a Garamba jobbfelöl szakadó *Zelizi* víz.

[1] *Árp. Uj Okm.* XI, 20.]

Névtelen csermely, *riculus.* Említi a császmai káptalannak Illés comes számára kiállított 1278. évi bizonyító oklevele [1] — Horvátországban, *Belovár* megyében.

[1] *Árp. Uj Okm.* XII, 239.]

Névtelen csermely, *riculus.* Említi István zágrábi püspöknek az ivánesi apáczazárda 1246. évi alapítólevele. [1] — Horvátországban, *Belovár* megyében, Ivanics vidékén.

[1] Tkalcic: *Monumenta* I, 88. *Árp. Uj Okm.* XI, 345.]

Névtelen csermely, *riculus.* Említi István zágrábi püspöknek az ivánesi apáczazárda 1246. évi alapítólevele. [1] — Horvátországban, *Belovár* megyében,

Ivanics vidékén. — Az előbbitől külön viz.

[1) Tkalcic I, 88. Wenzel XI, 345.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi IV. Bélának Devecher fiai számára megujított 1244. évi birtokadománya.[1] — Horvátországban, *Belovár* megyében, a belovári alispánságban fekvő két Zdenci határában, az Illova vízkörnyékében. Az okirat szerint e csermely cadit in aquam Ezdench vagyis a *Zdenci* víz mellékcsermelye. [2]

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 160. — 2) Lásd *Ezdench* alatt, s v. ö. Pestyvel: *Az eltünt régi vármegyék* II, 255.]

Névtelen csermely, *quidam rivulus.* Említi a császmai káptalannak Benedek comes számára kiállított 1277. évi bizonyító oklevele.[1] — Horvátországban, *Belovár* megyében, a Császma vízkörnyékében.

[1) *Árp. Uj Okm.* XII, 211.]

Névtelen csermely, *riculus.* Említi IV. Bélának a Gerzenczei vár jogai és határai iránt intézkedő 1257. évi okirata. [1] — Gerzencze megyében, a mai *Belovár* vagy *Pozsega* megyében.[2]

[1) Tkalcic I, 115. *Árp. Uj Okm.* XI, 438. — 2) Lásd *Golgouch* alatt.]

Névtelen csermely, *riculus, ricus.* Említi a császmai káptalannak Endrey számára kiállított 1271. évi okirata. [1] — Horvátországban, *Belovár* megyében.

[1) *Haz. Okmtár* VII, 133.]

Névtelen csermely, *riculus.* Említik V. Istvánnak Csepántelek eladományozását tárgyazó 1270. évi okiratai. [1] [2] — *Bereg* megyében, a Latorcza balol-dali mellékvize a Latorcza-Szernye-közben. [3]

[1) *Árp. Uj Okm.* VIII, 291. *Zichy-Codex* I, 22. — 2) *Árp. Uj Okm.* VIII, 309. *Haz. Okmtár* VI, 169. — 3) A topographia iránt tájékoztat *Mercice.*]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi a nagyváradi conventnek Cheuztelek vitás határait tárgyazó 1271. évi bizonyító oklevele. [1] — *Bihar* megyében, a Sebes-Körös és Berettyó közti területen, Komádi vidékén. Az okirat szerint e csermely cadit in cursus riuuli Zyler dicti. [2]

[1) *Árp. Uj Okm.* VIII, 375. — 2) Lásd *ezt.*]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi I. Lászlónak a báthai monostor számára kiállított 1093. évi adománylevele. [1] *Bihar* megyében, Narasd (alább Narad) birtok határában.

[1) *Zichy-Codex* I, 1.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi I. Lászlónak a báthai monostor számára kiállított 1093. évi adománylevele. [1] — *Bihar* megyében, Narad birtok határában, az előbbitől külön, miután az okiratban duo rivuli-ről van szó, coniunguntur duo riuuli, iuxta villam Scer.

[1) *Zichy-Codex* I, 1.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi I. Lászlónak a báthai monostor számára kiállított 1093. évi adománylevele. [1] — *Bihar* megyében, a két előbbitől külön csermely.

[1) *Zichy-Codex* I, 1.]

Névtelen csermely, *riculus.* Említi I. Lászlónak a báthai monostor számára kiállított 1093. évi adománylevele. [1] — *Bihar* megyében, ez előbbiektől kü-

lön folyó. A határ descendit ad riuulum et per riuulum ascendit ad alium, mondja az okirat.

[1) *Zichy-Codex* I, 1.]

Névtelen csermely, *riuulus.* Említi az egri káptalannak Harkács föld eladását tárgyazó 1294. évi bizonyító oklevele. 1) — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a tornallyai járásban, a Turócz s illetőleg a Sajó vízkörnyékében, Harkács határában. 2)

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. II, 247. — 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Csekpataka.*]

Névtelen csermely, *riuulus.* Említi az egri káptalannak imént idézett 1294. évi bizonyító oklevele. 1) — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a tornallyai járásban, a Turócz s illetőleg a Sajó vízkörnyékében, Harkács határában, az előbbi csermelytől külön víz.

[1) I. h. i. l.]

Névtelen csermely, *riuulus.* Említi a jászói conventnek bizonyos birtokcserét tárgyazó 1286. évi bizonyító oklevele. 1) — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a Turócznak s illetőleg a Sajónak mellékcsermelye Sajó-Gömör éjszaki vidékén Sánkfalva határában. 2) Úgy látszik ez okiratban három külön csermelyről van szó.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. II, 231. 232. — 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Csekpataka.*]

Névtelen csermely, *vnus riuulus.* Említi az egri káptalannak Batyz comes beiktatásáról szóló 1291. évi bizonyító oklevele. 1) — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a tornallyai járásban, a Sajó baloldali kiágazása Tornallya vidékén 2), mely a *Fekete-sár* nevü mocsárt képezte. 3)

[1) *Árp. Uj Okm.* X, 55. — 2) A topographiára nézve lásd *Gyartyanospataka.* — 3) In eodem meatu uadit et cadit a feketesaar, nyilván *ad* vagy *in* feketesaar.]

Névtelen csermely, *riuulus.* Említik egyik hiteles helynek Hamva birtok elzálogosítását tárgyazó 1293. évi okiratai. 1) — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a Sajó egyik baloldali kiszakadása Kövecses és Recske között. Maga az okirat mondja e csermelyről: qui exit de fluuio Soyow prope molendinum Henchmolna nominatum et per ipsum Riuulum eundo cadit (a határ t. i.) in fluuium Soyow, illetőleg Seov.

[1) *Haz. Okmtár* VII, 233. — 2) U. o. VII, 235.]

Névtelen csermely, *quidam riuulus.* Említi IV. Bélának Vincze számára kiállított 1252. évi adománylevele. 1) — Erdélyben, *Háromszék* megyében, a mai Veczel-hegy vidékén, az Olt vízkörnyékében. 2)

[1) Szabó: *Székely Oklevéltár* I, 11. Benkő: *Transilvania* I, 446. Katona: *Hist. Crit.* VI, 182. Teutsch és Firnhaber: *Urkundenbuch* I, 70. Kemény: *Diplomatar. Trans. Suppl.* I, 68. Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 147. (metatio nélkül.) — 2) Lásd Szabó K. jegyzetét a *Székely Oklevéltár*-ban I, 11.]

Névtelen csermely, *riuulus.* Említi az egri káptalannak György fiai számára kiállított 1275. évi bizonyító oklevele. 1) — *Heves* megyében, a gyöngyös-patai járásban, Gyöngyös vidékén, a Gyöngyös vízkörnyékében. 2)

[1) *Árp. Uj Okm.* XII, 157. *Haz. Okmtár* VI, 212. — 2) A topographiára nézve lásd *Fayzal* és azonkiv. v. ö. Pestyvel: *Az eltünt régi vármegyék* I, 156.]

Névtelen csermely, *riculus.* Említi az esztergomi káptalannak bizonyos határszabályozást tárgyazó 1266. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Hont* megye éjszaki részében. [2])

[1) *Árp. Uj Okm.* VIII, 153. — 2) A topographiára nézve lásd *Bebre.*]

Névtelen csermely, *riculus.* Említi a váradi káptalannak László vajdához intézett 1297. évi jelentő okirata. [1]) — *Kolozs* megyében, Kolozs-Monostor vidékén, a Szamos vízkörnyékében.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. II, 103.]

Névtelen csermely, *riculus.* Említi István szlavoniai bánnak több Riuchei birtokot meghatározó 1255. évi okirata. [1]) — Az egykori Riuche, a mai *Kőrös* megyében, a körösi alispánságnak Belovár megyével határos területén Rovisče vidéken, a Velika baloldali mellékvize, melylyel együtt aztán a Császmába jutott. [2])

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 395. — 2) Az okiratot illetőleg lásd *Ruinissa.*]

Névtelen kis csermely, *quidam riculus parvus.* Említi IV. Bélának Egyed comes számára kiállított 1244. évi okirata. [1]) — Horvátországban, *Kőrös* megyében, a körösi alispánságban, az egykori Dulebsa birtok határában, a mai Dulebsa pataknak egyik mellékecsermelye.

[1) *Cod. Patrius* VII, 30.]

Névtelen csermely *vagy forrás, riculus seu fons.* Említi IV. Bélának Merga és Motkó számára kiállított 1253. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban, *Kőrös* megyében.

[1) Tkalcic: *Monumenta* I, 99. *Árp. Uj Okm.* XI, 391.]

Névtelen csermely *vagy forrás, riculus seu fons.* Említi IV. Bélának imént idézett 1253. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban, *Kőrös* megyében, az előbbitől külön víz.

[1) Tkalcic: *Monumenta* I, 100. Wenzel i. h. 391.]

Névtelen kis csermely, *parvus riculus.* Említi IV. Bélának Bokoune föld adományozását tárgyazó 1245. évi okirata. [1]) Az okirat szerint in ducatu Sclavonia, Fejér szerint in Comitatu *Crisiensi* vagy *Kőrös* megyében. Az okirat szerint e rivulus cadit ad unum flumen, quod dicitur Priscisna.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 386.]

Névtelen csermely, *riculus unus.* Említi a császmai káptalannak egyik határjárást illető 1296. évi okirata. [1]) — Zala megyének egykori dunántuli részében a mai *Kőrös* megyében, a kapronczai alispánság területén, Szegovina vidékén, a Dráva jobboldali vízkörnyékében. Ez a csermely az Ottoki vagy Szegovinai vízbe szakadt.

[1) *Árp. Uj Okm.* X, 220.]

Névtelen csermely, *quidam riculus.* Említi a császmai káptalannak egyik határjárást illető 1296. évi okirata. [1]) — Zala megyének egykori drávántuli részében, a mai *Kőrös* megyében, a kapronczai alispanság területén, a Dráva jobboldali vízkörnyékében. E csermely a Churnech, illetőleg Chernech folyó-

vízbe szakadt s így szintén az Ottoki vagy Szegovinai víz által jutott a Drávába.

[1) *Árp. Uj Okm.* X, 221.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi IV. Lászlónak Serafil comes számára kiállított 1284. évi adománylevele [1]) s III. Endrének Okolichnai Péter számára kiállított 1293. évi adománylevele. [2]) — *Liptó* megyében, a szent-miklósi járásban, a Lubellai vagyis Kelecsényi víz mellékcsermelye.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 227. — [2]) *Árp. Uj Okm.* X, 111.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi IV. Lászlónak Boda számára kiállított 1283. évi adománylevele. [1]) — Az okirat szerint Zólyom, de helyesebben *Liptó* megyében, a két Palugya vidékén. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 162. — [2]) Lásd *Jelsopotoka.*]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi II Endrének a lébényi apátság megerősítését tárgyazó 1208. évi okirata. [1]) — *Moson* megyében, a Lajta vízkörnyékében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 64.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi II. Endrének a lébényi apátság megerősítését tárgyazó 1208. évi okirata. [1]) — *Moson* megyében, a Lajta vízkörnyékében, az előbbitől külön csermely.

[1]) I. h. i. l.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi II. Endrének a lébényi apátság megerősítését tárgyazó 1208. évi okirata. [1]) — *Moson* megyében, a Lajta vízkörnyékében, az előbbiektől külön csermely.

[1]) Fejér III. I, 63.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi II. Endrének a lébényi apátság megerősítését tárgyazó 1208. évi okiratá. [1]) — *Moson* megyében. Az okirat szerint a határ elérkezik ad quemdam rivulum, qui deriuatur de aqua Sar, azaz a Lajta egy kiágazása.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 63.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi a váczi káptalannak Werebi Henche cómes részére kiállított 1227. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Nógrád* megyében a szécsényi járásban, Hartyán délszaki vidékén. Az okirat szerint e rivulus fluit de terra castri. Azért azt hiszem, hogy a *Pogányvári* csermelykéről van szó, Luczin szomszédságában. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 447. — [2]) Az okirat topographiájára nézve l. nógrádmegyei *Zarozpotok.*]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi Jakab nyitrai főesperesnek az elefánti egyházat illető 1218. évi okirata. [1]) — *Nyitra* megyében, Elefánt vidékén, a Nyitra vízkörnyékében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 268.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi IV. Bélának Gimes földet tárgyazó 1253. évi adománylevele. [1]) — *Nyitra* megyében, a nyitrai járásban, Gimes vidékén.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 208.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi Gyula szlavoniai bánnak bizonyos ügyet illető 1232. évi itéletlevele. [1]) — Szlavonországban, *Pozsega* megyében, a Pakra mellékvize.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 508.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi Gyula szlavoniai bánnak bizonyos ügyet

illető, imént idézett 1232. évi itéletlevele. [1]) — *Pozsega* megyében, a Pakranak az előbbitől külön mellékvize.

[1]) I. h. i. l.]

Névtelen csermely, *quidam rivulus.* Említi a pozsegai káptalannak Benedek comes számára kiállított 1282. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Pozsega* megyében, a Pethnapatak mellékvize, vbi quidam rivulus cadit ad Pethnapotoka, mondja az okirat.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 375.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi a pozsegai káptalannak Gergely kenéz számára kiállított 1268. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Pozsega* megyében, Jazuinak folyó mellékvize, a Száva balvidéki vízkörnyékében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI. 577.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi a pécsi káptalannak Ivánka számára kiállított 1232. évi bizonyító oklevele.[1]) — *Pozsega* megyében, az okirat szerint e rivulus cadit in Cirkonik.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 513.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi Mária királynénak Mike comes számára kiállított 1266. évi okirata. [1]) — *Pozsega* megyében, az Orlyavanak valamely a Velikai csermely által közvetített mellékvize, a Száva baloldali vízkörnyékében.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 142.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi a zágrábi káptalannak Kenezopoljai Péter számára kiállított 1268. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Pozsega* megyében, a Száva baloldali vízkörnyékében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 580.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi a pozsegai káptalannak Benedek comes számára kiállított 1282. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Pozsega* megyében, a Bereznába vezető nagy út közelében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 375.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi Omodé nádornak Benedek számára kiállított 1295. évi adománylevele. [1]) — *Sáros* megyében, a nagy-sárosi járásban, Kajata vidékén. [2])

[1]) *Hazai Oklevéltár* 146. l. — [2]) A topographiára nézve lásd *Bohneth.*]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi az egri káptalannak Tarcza föld iránt történt egyezségről szóló 1287. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Sáros* megyében, a Tarcza éjszaki vidékén, a héthársi kerületben, a Tarcza közvetített mellékvize.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 381.]

Névtelen csermelyek, *rivuli.* Említi II. Endrének a komlósi sz. siri keresztesek számára kiállított 1212. évi alapító levele. [1]) — *Sáros* megyében, Keresztes-Komlós vidékén. Nos pro remedio animae nostrae, Fratribus Sancti Sepulchri terram inhabitatam, quae frigidus fons vocatur, et Medies Majellae, et silvam, *quae circumdatur rivulis,* in perpetuum contulimus possidendam.

[1]) Wagner: *Analecta Scepusii* I, 390. Bárdosy: *Supplementum* p. 156.]

Névtelen csermely, *quidam rivulus.* Említi III. Endrének az Aba nemzetség számára kiállított 1299. évi törvénykezési kiadványa. [1]) — *Sáros* és *Zemplén* határterületén, az Oblik hegy keleti vidékén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 331.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi IV. Lászlónak Simon számára kiállított 1273. évi birtokmegerősítő okirata. [1]) — *Somogy* megyében, Predemch nevü föld határában.

[1]) *Győri tört. és rég. füzetek.* II, 300.]

Névtelen csermelyke, *rivulus parvulus.* Említi IV. Lászlónak a nyúlszigeti apáczák számára kiállított 1279. évi okirata. [1]) — *Somogy* megyében, az igali vagy kaposvári járásban, a Kapos balvidéki vízkörnyékében. — A terra Ecclesie Sancti Jakobi = a kaposvári járásban fekvő *Sz. Jakab.*

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 542. *Árp. Uj Okm.* IX, 237.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi II. Endrének Bors comes alapítványát megerősítő 1225. évi okirata. [1]) — *Sopron* megyében, Dag (Dägensdorf) határában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 66. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Lybnic.*]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi II. Endrének Bors comes alapítványát megerősítő 1225. évi okirata. [1]) — *Sopron* megyében, a sopron-kőszegi országút mentén, attól keletre, a Répczének mellékvizecskéje.

[1]) Fejér III. II, 65.]

Névtelen csermely, *riculus.* Említi II. Endrének Bors comes alapítványát megerősítő 1225. évi okirata. [1]) — *Sopron* megyében, a sopron-kőszegi országút mentén, a Répczének valamely, az előbbitől külön mellékvizecskéje.

[1]) I. h. i. l.]

Névtelen csermely, *riculus.* Említi II. Endrének Bors comes alapítványát megerősítő 1225. évi okirata. [1]) — *Sopron* megyében, a sopron-kőszegi országút mentén, attól keletre, a Répczének egy, az előbbi kettőtől különböző mellékvizecskéje.

[1]) I. h. i. l.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi Boleslaus krakói herczegnek Henrik számára kiállított 1244. évi adománylevele. [1]) — *Szepes* megyében, a Toporczi víz mellékcsermelye, a Poprád baloldali vízkörnyékében. Az okirat szerint in quodam alto monte.... est scaturigo, de qua oritur rivulus, qui cadit in fluuium Toprich, et currit usque ad fluuium Poprad.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 354.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi Roland szepesi grófnak bizonyos birtokpert elintéző 1277. évi okirata. [1]) — *Szepes* megyében, a Poprád jobboldali vízkörnyékében Ruszkin vidékén.[2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 414. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Visoka.*]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi a szepesi káptalannak László királyhoz intézett 1282. évi jelentő okirata. [1]) — *Szepes* megyében, a lőcsei járásban, a Hernád baloldali mellékvize Domanyócz vidékén.

[1]) Schwartner: *Introductio in rem diplomaticam* p. 341.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi III. Endrének Somogy villát tárgyazó 1293. évi kiváltságlevele. [1]) — *Szepes* megyében, a Hernád vízkörnyékében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 246.]

Névtelen kis csermely, *parvulus riculus.* Említi a szepesi káptalannak

III. Endréhez intézett 1299. évi jelentő okirata. [1]) — *Szepes* megyében, a Hernád baloldali vízkörnyékében, a Lőcse és Olaszi közti területen. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 645. — [2]) Az okirat topographiájára nézve l. *Cheumil.*]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi a szepesi káptalannak bizonyos birtokosztozkodást tárgyazó 1300. évi okirata. [1]) — *Szepes* és *Sáros* megyék határterületén, a szepesmegyei Olysavicza határában, a Tarcza vízkörnyékében.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 458.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi IV. Bélának Görgői Jordán comes fiai számára kiállított 1260. évi adománylevele. [1]) — *Szepes* megyében, a Poprád mellékvize, ubi quidam riuulus inter duos altos montes fluit in Popprad.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 104.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi IV. Bélának Görgői Jordán comes fiai számára kiállított 1260. évi adománylevele. [1]) — *Szepes* megyében, a Poprádnak a Bela vize által közvetített mellékvize a Dunajecz-Poprád közti területen.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 104.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi IV. Lászlónak Illés comes számára kiállított 1282. évi adománylevele. [1]) — *Szepes* megyében, a Hernád vízkörnyékében, Daman földtér határában. Az okiratban említett Leuchen = *Lőcse.*

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 281.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi Kunigundának bizonyos erdőt tárgyazó 1288. évi adománylevele. [1]) — *Szepes* megyében, a Podolin és Gnezda közötti területen, a Poprád mellékvize.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 336. Wagner: *Anal. Scep.* I, 195. Bárdosy: *Supplement.* 285. Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 425.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi Bald főispánnak Pál sz. lászlói lakos számára kiállított 1294. [1]) és ugyanannak a javak összeirására vonatkozó 1294. évi okirata. [2]) — *Szepes* megyében, Sz. László és Pyuk határában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 375. Bárdosy: *Supplementum* p. 398. *Haz. Okmtár* VI, 411. — [2]) Fejér VII. V, 523.]

Névtelen kis csermely, *parvus rivulus.* Említi IV. Bélának Jordán gróf számára kiállított 1256. évi adománylevele. [2]) — *Szepes* megyében Podolin vidékén, a Poprád vízkörnyékében. A határ vadit ad quendam parvum rivulum, fluentem in quadam valle supra villam Podolin, et infra aquam Toporch vocatam.

[1]) Bárdosy: *Supplementum* p. 84.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi a gyulafehérvári káptalannak László erdélyi vajda számára kiállított 1292. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Szolnok-Doboka* megyében, Oláh-Péntek vidékén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 83.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi II. Gézának a körtvélyes-madocsai monostor alapítását engedélyező 1145. évi okirata. [1]) — *Tolna* megyében, a Duna jobboldali vízkörnyékében, Madocsa vidékén.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 122.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi Ivánka turóczi prépostnak Szebeszlovecz birtok elcserélését tárgyazó 1294. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Turócz* megyében, a Szebeszlónak mellékcsermelye. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I. 282. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Szebeslavez.*]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi IV. Bélának Maladik ruthén számára kiállított 1262. évi adománylevele. [1]) — *Turócz* megyében, a szent-mártonblatniczai járásban, a Turócz baloldali mellékvize Tarnó vidékén. [2])

[1]) *Cod. Patrius* VII, 84. — [2]) A topographiára nézve lásd *Treboztou.*]

Névtelen kis csermely, *rivulus modicus, parvus.* Említi IV. Lászlónak Panki Jakab comes számára kiállított 1276. évi adománylevele [1]), a leleszi conventnek Bező helység határjárását tárgyazó 1287. évi bizonyító oklevele [2]) és az egri káptalannak III. Endréhez intézett 1292. évi jelentő okirata. [3]) — *Ung* megyében, a Laborcz balvidéki, az Ung által közvetített mellékcsermelye Bező határában.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 223. *Árp. Uj Okm.* XII, 170. — [2]) *Árp. Uj Okm.* XII, 466. — [3]) *Haz. Okmtár* VI, 386. *Árp. Uj Okm.* X, 82.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi a zágrábi káptalannak János viador számára kiállított 1234. évi birtokátengedő bizonyságlevele. [1]) — Horvátországban, Varasd és Zágráb megye határterületén, a *Varasd* megyében, a zlatári alispánságban fekvő Hraschina vidékén, a Krapina baloldali mellékcsermelye. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 559. XI, 273 — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Melnicha.*]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi István szlavoniai bánnak Jaco fiai számára kiállított 1258. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban, *Varasd* megyében, a zlatári alispánságban, a Batina mellékvize, a Budinscina politikai községhez tartozó Selnica vidékén.

[1]) Tkalcic: *Mon. Eppat. Zagr.* I, 120. *Árp. Uj Okm.* XI, 450.]

Névtelen csermely, *rivulus alius.* Említi István szlavoniai bánnak imént idézett 1258. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban, *Varasd* megyében, a zlatári alispánságban, Selnica vidékén, a Batinának egy az előbbitől külön mellékcsermelye.

[1]) I. h. i. l.]

Névtelen csermely, *quidam rivulus.* Említi a bácsi káptalannak Tholman föld eladását tárgyazó 1270. évi okirata. [1]) — A régi Valkó, a mai *Verőcze* megyében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. III, 68.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi a veszprémi káptalannak bizonyos birtokosztozkodást tárgyazó 1292. évi okirata. [1]) — *Veszprém* megyében, a devecseri járásban, a Torna vízkörnyékében.

[1]) *Haz. Okmtár* I, 89. *Árp. Uj Okm.* X, 95.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itéletlevele. [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a jaskai alispánság területén fekvő Rieka határában, egy közvetve a

Kupcsinába és illetőleg a Kulpába jutó vizecske.

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 292.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi okirata. 1) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a jaskai alispánság területén, a Kupcsina mellékcsermelye.

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 296.]

Névtelen száraz csermely, *rivulus siccus* 1) lásd zágrábmegyei Potok siccum, parvum.

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi Dénes comesnek Valus földet tárgyazó 1256. évi okirata. 1) — *Zala* megyében, a keszthelyi járásban, az okirat szerint az Almadi egyház birtokához tartozott Valus határában, subtus montem Warad, vagyis a *Vallusi* patak, mely a Hévvízbe szakad. Az okiratban említett Rezy = *Rezi,* Syd = *Zsid,* Thomoy = *Tomaj,* Valus = *Vallus* a keszthelyi s illetőleg a tapolczai járásban.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 401. *Haz. Okmtár* VII, 59.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi Dénes comesnek imént idézett 1256. évi okirata. 1) — *Zala* megyében, a keszthelyi járásban, a Hévvíz valamely az előbbitől különböző mellékvize, Zsid vidékén. 2)

[1) Fejér IV. II, 402. *Haz. Okmtár* VII, 60. — 2) A topographiára nézve lásd az *előbbit.*]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi a zalai conventnek Bogola földet tárgyazó 1294. évi okirata. 1) — *Zala* megyében, az egykor itt létezett Bogola föld határában.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. II, 177.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi II. Endrének a leleszi prépostság számára kiállított 1214. évi adománylevele. 1) — *Zemplén* és *Ung* megyék határterületén, Lelesz vidékén. Az okirat szerint Potok nevü hegyből fakadt e csermely.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 472.]

Névtelen csermely, *rivulus qui transit ad quasdam virgultas.* Említi III. Endrének Dénes gróf számára kiállított 1291. évi adománylevele. 1) — *Zólyom* megyében, Turócz megye határa közelében, a Garam jobboldali mellékvize. 2)

[1) *Árp. Uj Okm.* V, 31. — 2) Az okirat topographiájára nézve l. *Vdurna.*]

Névtelen csermelyek, *rivuli.* Említi III. Endrének Dénes gróf számára kiállított 1291. évi adománylevele. 1) — *Zólyom* megyében, Radvány vidékén, a Garam mellékvizei, melyek egyike Radvány határát jelölé.

[1) *Árp. Uj Okm.* V, 31.]

Névtelen kis csermely, *modicus rivulus.* Említi az esztergomi káptalannak IV. Lászlóhoz intézett s Pojnik birtokot illető 1282. évi jelentő okirata. 1) — *Zólyom* megyében, a beszterczebányai járásban, Pojnik határában, a Zolna mellékvize. 2)

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 114. *Haz. Okmtár* VI, 286. *Árp. Uj Okm.* XII, 364. — 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Chechenpotok.*]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi Kalán pécsi püspöknek a zágrábi püspök számára kiállított 1193. évi itélet-

levele. [1]) — Horvátországban, Kamenicza föld határában.

[1]) Tkalcic: *Monumenta* I, 6. *Árp. Uj Okm.* XI, 55.]

Névtelen csermely, *patak, rivulus, rivus.* Említi II. Endrének Ciriacus prépost számára kiállított 1217. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban, Gremla föld határában.

[1]) Tkalcic: *Monumenta* I, 40. Theiner: *Mon. histor.* I, 75.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi II. Endrének Ciriacus prépost számára kiállított 1217. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban, Zawarsia föld határában.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 41. Theiner: *Mon. hist.* I, 75.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi IV. Bélának a lovagrend számára kiállított 1272. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban, az egykori Dubicza megyében, a Száva vízkörnyékében.

[1]) X. Gergely pápa 1275. évi átiratában Theinernél: *Mon. hist.* I, 314.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi a császmai káptalannak Glodna föld eladását tárgyazó 1273. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban, Glodna föld határában.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 170.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi a zágrábi káptalannak bizonyos határügyet tárgyazó 1270. évi bizonyságlevele. [1]) — Horvátországban, Jarowel és Powonia helységek határában.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 151. *Árp. Uj Okm.* XI, 604.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi Péter szlavoniai bánnak és testvéreinek Benedek comes számára kiállított 1283. évi adománylevele. [1]) — Az okirat szerint rivulus qui cadit ad aquam Dubouch.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 400.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi a zágrábi káptalannak Svinicza föld eladását tárgyazó 1282. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban, Svinicza határában.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 210.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi Béla herczegnek s tótországi bánnak bizonyos birtokot meghatároztató 1244. évi okirata. [1])

[1]) *Haz. Okmtár* III, 8. *Árp. Uj Okm.* VII, 176.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi IV. Bélának az ausztriai sz. kereszti apátság számára Leguentu nevü birtokot megerősitő 1256. évi okirata. [1]) — Rivulus, qui fluit in fluuium Saar, vagyis a Lajta mellékcsermelye.

[1]) *Árp. Uj Okm.* II, 272.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi Rogerius mester siralmas énekében. [1]) — Erdélyben.

[1]) *Carmen Miserabile* c. XL.]

Névtelen csermely, *rivulus.* Említi Theodorik mesternek Koy földét tárgyazó 1273. évi adománylevele. [1]) — Koy föld határában.

[1]) *Árp. Uj Okm.* IV, 32.]

Névtelen csermely, rivulus [1]) lásd zágrábmegyei Tornewa.

[1]) Tkalcic I, 188. Wenzel XII, 179.]

Névtelen csermely, *quidam meatus riculi* [1]) lásd Pykente rivulus.

[1]) Wenzel X, 55.]

Névtelen száraz csermely, lásd Siccus rivulus.

Névtelen folyó, *fluvius*. Említi Imre királynak az orodi prépostság jószágait megerősítő 1197. évi okirata. [1]) — *Alsó-Fehér* megyében, a csombordi járásban, a Marosba balfelől szakadó *Csombord* patak. Az okiratban említett Ascennepe = *Asszonynépe*, Cuculiensis castrum = *Kükülővár*, villa Acna = Kis-*Akna*, Nemus Sciluas helyén ma *Oláh-Szilvás* áll, villa Lapad = *Magyar-Lapád*, villa Heren = *Magyar-Hereszt*, Parpucum, Parputum = *Háportom*, Tordosi = *Tordás*. Bodva alatt *Boldogfalva* sejthető. [2])

[1]) Teutsch és Firnhaber: *Urkundenbuch* 5. l. *Árp. Uj Okm.* I, 85. *Magyar Sion* IV, 814. *Történelmi Adattár* I, 104. — [2]) Lásd Balássy: *Nyomozása az aradi káptalan birtokainak*. Közzétéve a *Magy. Sion*-ban IV, 815.]

Névtelen folyó, *fluvius*. Említi a zágrábi káptalannak Robert comes számára kiállított 1228. évi okirata. [1]) — Horvátországban, a *báni kerület*ben, a petrinjai járás területén, a Száva jobboldali mellékvize a Kulpató vidékén. [2])

[1]) Tkalcic: *Monumenta* I, 62. *Árp. Uj Okm.* VI, 465. — [2]) A topographiára nézve lásd *Cerita*.]

Névtelen folyó, *fluvius*. Említi János zágrábi püspöknek Haraztovicha birtokra vonatkozó 1292. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban, a *báni kerület*ben, a petrinjai kerületben fekvő Hrastovica vidékén, a Petrinja vízkörnyékében.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 390.]

Névtelen folyam, *flumen*. Említi III. Bélának Zeles birtok eladását tárgyazó 1181. évi okirata. [1]) — *Baranya* megyében, Zeles birtok határában, úgy látszik az *Attai* víz, mely a Karasicza vizébe jut. Az okiratban említett predium Zeles, Koller szerint Árpád, Olasz, Szökéd és Pogány helységek közelében esett, Pécstől délszakra.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 200. Spiess: *Archiv. Nebenarbeiten* I, 180. Koller: *Hist. Eppat Quinq.* VII, 272.]

Névtelen folyó, *fluvius*. Említi II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1231. évi adománylevele. [1]) — *Baranya* megyében, a pécsi járás területén Kesző és Szilvás vidékén, a Szilvási vízbe s ezzel az Okorba jutó víz.[2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 225. — [2]) A topographiára nézve lásd baranyamegyei *Sciluas*.]

Névtelen folyó, *fluvius*. Említi II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1231. évi, imént említett adománylevele. [1]) — *Baranya* megyében, a pécsi járás területén fekvő Kesző és Szilvás vidékén. E folyó az előbb említettel egyesülve a Szilvási vízbe s ezzel az Okorba jutott.

[1]) I. h. i. l.]

Névtelen folyó, *quidam fluvius*. Említi a pécsváradi conventnek bizonyos határ szabályozását illető 1276. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Baranya* megyében, hol manap is találunk Németi (Nempty), Izép (Isip), Bogád (Bugad) nevü helyeket.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 187.]

Névtelen folyó, *quidam fluvius*. Említi István zágrábi püspöknek a császmai

káptalan 1232. évi alapítólevele. [1]) — Horvátországban, *Belovár* megye križi alispánságában Vadicha vagy Radicha föld határában. [2]) — Az okirat szerint cadit in Dobnichicam.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 71. — [2]) V. ö. a *Dobnicha* alatt mondottal.]

Névtelen folyó, *unus fluvius.* Említi IV. Bélának Wecherin várjobbágy birtokügyeire vonatkozó 1257. évi okirata. [1]) — Horvátországban, a régi Gerzencze, a mai *Belovár* megyében, a Garesniczai víz környékében.

[1]) *Cod. Patrius* VII, 73.]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említi a váradi káptalannak IV. Lászlóhoz intézett 1280. év körüli jelentése. [1]) — *Bereg* megyében, a Csaroda- és Szernye-közben fekvő Surány határában, a Csaroda és Szernye valamely közlekedő ere.

[1]) *Zichy-Codex* I, 46.]

Névtelen folyó, *quidam fluvius.* Említi II. Endrének Demeter mester számára kiállított 1234. évi adománylevele. [1]) — *Bihar* megyében, a Körös vízkörnyékében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 548.]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említi az egri káptalannak Nempty birtok eladását tárgyazó 1246. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Borsod* megyében, a Sajónak a Hangony által közvetített mellékvize.

[1]) *Hazai Oklevéltár* 14. l.]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említi az esztergomi keresztesek conventjének Déda comes birtokviszonyaira vonatkozó 1292. évi okirata. [1]) — *Esztergom* megyében, a Szamárhegy vidékén a Duna jobboldali mellékvize, fluuius de quodam stagno fluens in Danubium.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 512.]

Névtelen folyók, *fluuia.* Említi az egri káptalannak Batyz comes beigtatását tárgyazó 1291. évi bizonyságlevele. [1]) — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a tornallyai járásban, a Sajó baloldali vízkörnyékében Csoltó és Gömör-Panyit vidékén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 53. — [2]) A topographiára nézve lásd *Gyartyanospataka.*]

Névtelen folyók, *fluuia.* Említi az egri káptalannak Gömör helységet tárgyazó 1291. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a tornallyai járásban, Sajó-Gömör vidékén. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 53. — [2]) A topographiára nézve lásd *Gyartyanospataka.*]

Névtelen folyam, *flumen.* Említik az egri káptalannak bizonyos birtokosztozkodást tárgyazó 1297. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a Sajó jobboldali vízkörnyékében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 607.]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említik IV. Bélának a lovagrend számára kiállított 1269. [1]) és 1272. évi okiratai. [2]) — Horvátországban, az egykori Dubicza megyében, a mai Gradiskai kerület novskai járásában a Száva vízkörnyékében. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 507. [2]) X. Gergely pápa 1275. évi átiratában Theinernél: *Mon. hist.* I, 314. — [3]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Kossathyna.*]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említi IV. Bélának a lovagrend számára kiállított

1269. [1]) és 1272. évi adománylevele.[2]) — Horvátországban, az egykori Dubicza megyében, a mai Gradiskai kerület novskai járásában a Száva vízkörnyékében, az előbbitől különböző. [3])

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 507. — [2]) X. Gergely pápa 1275. évi átiratában Theinernél: *Mon. hist.* I, 314. — [3]) Itt meg kell jegyeznem, hogy Fejér közlésének további szövege szerint a határ inde descenderet ad caput *eiusdem* riuuli, ellenben Theiner közlése szerint ad caput *cuiusdam* riuuli. Ha ez utóbbi, mint gyanítható, a helyes közlés, akkor ezen okiratokban még egy *negyedik* névtelen folyó is fordul elő.]

Névtelen folyam, *flumen.* Említi a pannonhalmi apát egyik 1258. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Győr* megyében, Tarján vidékén.

[[1]) *Árp. Uj Okm.* II, 313.]

Névtelen folyó, *quidam fluvius.* Említi IV. Bélának Hidvég helységet tárgyazó 1252. évi adománylevele. [1]) — *Hont* megyében, az Ipoly jobboldali vízkörnyékében, Hidvég vidékén. Az okiratban említett Alvar = *Olvár* puszta, Hydweg = *Hidvég,* Nogfalu = *Ipoly-Nagyfalu,* Tesmog = *Tesmag* az ipolysági járásban.

[[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 378.]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említi az esztergomi keresztesek conventjének bizonyos honti földek eladását tárgyazó 1291. évi bizonyító oklevele.[1]) — *Hont* megyében, az Ipoly vízkörnyékében. [2])

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 135. — [2]) A topographiára nézve lásd *Bur.*]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említi István szlavoniai bánnak kiváltságokat tartalmazó 1252. évi okirata. [1]) — Horvátországban, *Kőrös* megyében.

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 166.]

Névtelen folyó, *quidam fluvius.* Említi István szlavoniai bánnak kiváltságokat tartalmazó 1252. évi okirata. [1]) — Horvátországban, *Kőrös* megyében, az előbbitől külön folyóviz.

[[1]) Fejér IV. II, 166.]

Névtelen kis folyó, *fluvius modicus.* Említi Mihály zólyomi főispánnak Endre comest illető 1269. évi jelentő okirata.[1]) — *Liptó* megyében, a szentmiklósi járás területén, a Vág baloldali közvetített mellékvize Lubella vidékén.

[[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 251.]

Névtelen folyam, *flumen.* Említi IV. Bélának Monthus számára kiállított 1266. évi adománylevele. [1]) — *Nógrád* megyében, az Ipoly vízkörnyékében, az okirat szerint a flumen Zabalaraval egyesül.

[[1]) *Árp. Uj Okm.* III, 134.]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említi II. Endrének Lengend földet tárgyazó 1216. évi adománylevele. [1]) — *Nógrád* és *Heves* megye határterületén, a *Zagyva* [2]) vagy ennek mellékvize Bátony vidékén. Az okiratban említett Lengend = a Nagy-Bátonyhoz tartozó A.- és F.-*Lengyend* puszták Heves megyében. A villa Drug = *Dorog* N.-Bátonytól éjszakra.

[[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 140. — [2]) V. ö. *Zagana.*]

Névtelen folyó, *unus fluvius.* Említi IV. Bélának bizonyos birtokcserét helybenhagyó 1239. évi okirata. [1]) — Szlavonországban, *Pozsega* megyében, a Pakra, illetőleg a Száva vízkörnyéké-

ben. Az okirat szerint a Mechanicha folyóba szakad.

[1] *Árp. Uj Okm.* XI, 307.]

Névtelen folyó, *quidam fluvius.* Említi IV. Bélának bizonyos birtokcserét tárgyazó 1239. évi helybenhagyó okirata. [1] — *Pozsega* megyében, a Pakra vízkörnyékében.

[1] *Árp. Uj Okm.* XI, 307.]

Névtelen folyó, *quidam fluvius.* Említi Mária királynénak Miske comes számára kiállított 1266. évi adománylevele. [1] — *Pozsega* megyében, a Száva balparti vízkörnyékében. Az okirat szerint cadit in ipsam aquam Cherguenig.

[1] *Haz. Okmtár* VI, 140.]

Névtelen folyó, *unus fluvius.* Említi Henrik nádornak Velk helység határait szabályozó 1260. évi itéletlevele. [1] — *Pozsony* megyében, a Csalóközben, Eberhard és Vök vidékén, a Duna kiágazása.

[1] *Árp. Uj Okm.* XI, 496.]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említi Henrik nádornak Velk helység határait szabályozó 1260. évi említett itéletlevele. [1] — *Pozsony* megyében, a Csalóközben, Eberhárd és Vök vidékén, az *érsekujvári Dunaág* s szigetjei. Az előbbi ettől külön.

[1] *Árp. Uj Okm.* XI, 496.]

Névtelen folyócska, *fluuiolus.* Említi II. Endrének Sándor gróf számára kiállított 1206. és 1216. évi oklevele. [1] — *Pozsony* megyében, a Csalóközben, Csötörtök vidékén. [2]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 174. *Haz. Okmtár* VI, 6. — [2] A topographiára nézve lásd *Jablampotoca.*]

Névtelen folyócska, *fluuiolus.* Említi II. Endrének Sándor gróf számára kiállított imént említett 1206. és 1216. évi oklevele. [1] — *Pozsony* megyében, a Csalóközben, Csütörtök vidékén, az előbbitől külön.

[1] I. h. i. l.]

Névtelen folyócska, *fluuiolus.* Említi II. Endrének Sándor gróf számára kiállított 1206. és 1216. évi oklevele. [1] — *Pozsony* megyében, a Csalóközben, Csütörtök vidékén, a két előbbitől külön víz.

[1] I. h. i. l.]

Névtelen kis folyam, *parvulus amnis.* Említi V. Istvánnak Elek számára kiállított 1272. évi adománylevele. [1] — *Sáros* megyében, a Boroszlói patak mellékcsermelye. A határ procedendo venit ad parvulum amnem, qui venit *de quodam puteo* et cadit in riuulum Borozlopotak. [2]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 191. — [2] V. ö. *Borozlopotak* és *Névtelen kút.*]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említi a veszprémi káptalannak Adand helységet tárgyazó 1279. évi bizonyító oklevele. [1] — *Somogy* megyében, a tabi járás területén, a határleirás alapján nem más, mint a Csicsal és P. Nagy-Kapoly közt eredő, a Ságvári patakkal egyesülő s Adándnál a Sióba jobbfelől szakadó *Kapolyi* patak. Az okiratban említett helyek közül Adand megfelel *Adand*-nak, a magna villa Bercyn *Nagy-Berény*nek. [2]

[1] *Árp. Uj Okm.* XII, 275. 276. — [2] V. ö. *Pezye.*]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említi IV. Lászlónak a nyúlszigeti apáczazárda számára kiállított 1279. évi okirata. [1] — *Somogy* megyében, Acsa vidékén.

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 542. *Árp. Uj Okm.* IX, 236.]

Névtelen folyó, *fluvius*. Említi IV. Lászlónak a nyúlszigeti apáczák számára kiállított 1279. évi okirata. [1]) — *Somogy* megyében, az igali járásban, a Kapos baloldali mellékfolyója. — Az előbbitől külön.

[1]) Fejér V. II, 542. Wenzel IX, 236.]

Névtelen folyó, *fluvius*. Említi Urias apátnak és társainak Borchud helységben teljesített határjárásról szóló 1237. évi okirata. [1]) — *Somogy* megyében, Borchud helység határában.

[1]) *Hazai Oklevéltár* 4. l.]

Névtelen folyó, *fluvius*. Említi Lőrincz grófnak Lympach birtokot eladományozó 1279. évi okirata. [1]) — *Sopron* megye és Ausztria határterületén, Lambach vidékén, a Rábcza vízkörnyékében. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 597. — [2]) A topographiára nézve l. *Lympach*.]

Névtelen folyó, *fluvius*. Említi Lőrincz grófnak imént emlitett 1279. évi okirata. [1]) — *Sopron* megye és Ausztria határterületén, Lambach vidékén, a Rábcza vízkörnyékében, az előbbitől külön víz.

[1]) I. h. i. l.]

Névtelen folyó, *fluvius*. Említi Lőrincz grófnak említett 1279. évi birtokadományozó okirata. [1]) — *Sopron* megye és Ausztria határterületén, Lambach vidékén, a Rábcza vízkörnyékében, a két előbbitől külön folyóviz.

[1]) I. h. i. l.]

Névtelen folyó, *fluvius*. Említi László főispánnak Fülöp és Ehellő fiai számára kiállított 1278. évi okirata. [1]) — *Szepes* megyében.

[1]) Kubinyi: *Magy. tört. eml.* I, 104.]

Névtelen folyó, *fluvius*. Említi a szepesi káptalannak Hibe birtok statualásáról szóló 1274. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Szepes* és *Liptó* megyék határán, a Poprád mellékvize a Vörösviz szomszédságában. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 181. — [2]) Lásd *Vörös patak*.]

Névtelen folyó, *fluvius*. Említi Miko grófnak bizonyos peres ügyet elintéző 1269. évi itéletlevele. [1]) — *Turócz* megyében, a Turócz jobboldali vízkörnyékében, Szklabina és Draskócz vidékén.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 542.]

Névtelen folyó, *fluvius*. Említi II. Gézának a német-ujvári apátság számára kiállított 1157. évi megerősitő okirata. [1]) — *Vas* megyében, a Rába baloldali vízkörnyékében Németujvár vidékén.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 145. Katona: *Hist. Crit.* III. n. CCCXXXV.]

Névtelen folyó, *fluvius*. Említi IV. Bélának Dominik számára kiállított 1263. évi adománylevele. [1]) — A régi Valko, a mai *Verőcze* megyében, a Vuka vízkörnyékében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 141.]

Névtelen folyó, *fluvius*. Említi a pécsi káptalannak Drask fiai számára kiállított 1267. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Verőcze* megyében, Vaska és Nováki vidékén, a Dráva jobboldali vízkörnyékében. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 425. — [2]) Lásd ehhez *Jazpotok*.]

Névtelen folyó, *fluvius*. Említi a pécsi káptalannak Drask fiai számára szóló imént idézett 1267. évi okirata. [1]) —

Verőcze megyében, Vaska és Nováki vidékén, a Dráva jobboldali vízkörnyékében, az előbbitől külön víz.

[1) I. h. i. l.]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említi a pécsi káptalannak előbb idézett 1267. évi bizonyító oklevele. 1) — *Verőcze* megyében Vaska és Nováki vidékén, a Dráva jobboldali vízkörnyékében, a két előbbitől külön víz.

[1) I. h. i. l.]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említi a veszprémi káptalannak bizonyos birtokosztozkodást tárgyazó 1292. évi okirata. 1) — *Veszprém* megyében, a devecseri járásban, a Torna vízkörnyékében. Az okiratban említett Ayka = *Ajka.*

[1) *Haz. Okmtár* I, 89. *Árp. Uj Okm.* X, 95.]

Névtelen, folyam, viz, flumen, aqua 1) lásd veszprémmegyei Magnus fluvius.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 449. 450.]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említi IV. Bélának a sz. mária-egyházi cisterczitáknak számára kiállított 1259. évi itéletlevele 1) és IV. Sándor pápának ezt megerősítő 1259. évi megerősítő bullája. 2) — Az okiratok szerint e folyó terram zagrabiensis Capituli a terra castri de Grech dividit, Horvátországban, *Zágráb* megyében.

[1) Tkalcic: *Mon.* I, 121. — 2) Tkalcic I, 123.]

Névtelen folyó, *unus fluvius.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itéletlevele. 1) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a Kupcsina s illetőleg a Kulpa vízrendéhez tartozó folyó Drokalenz nevü föld határában.

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 293.]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itéletlevele.1) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a jaskai alispánság területén, a Kupcsina mellékvize Dol és Dragovanšćak határában.

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 295.]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itéletlevele. 1) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a jaskai alispánság területén, a Brebrováci csermely mellékvize, melylyel együtt a Kupcsinába jut balfelöl.

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 296.]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itéletlevele. 1) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a Kupcsinának a fons Prichayn által közvetített mellékvize.

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 297.]

Névtelen kis folyó, *parvus fluvius.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itéletlevele. 1) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a jaskai alispánság területén, Malunje határában, a Malunjei víz mellékcsermelye.

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 292.]

Névtelen kis folyó, *parvus fluvius.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itéletlevele. 1) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a jaskai alispánság

területén, Malunje határában, a Malunjei víznek az előbbitől különböző mellékcsermelye.

[1] *Árp. Uj Okm.* VII, 292.]

Névtelen kis folyó, *parvus rivulus.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itéletlevele. [1] — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a jaskai alispánság területén, Malunje határában, a Malunjei víznek a két előbbitől különböző mellékcsermelye.

[1] *Árp. Uj Okm.* VII, 292.]

Névtelen kis folyó, *parvus fluvius.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itéletlevele. [1] — Horvátországban, *Zágráb*megyében, a Kupcsina mellékvize.

[1] *Árp. Uj Okm.* VII, 299.]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itéletlevele.[1] Horvátországban, *Zágráb* megyében, a Kulpa vízkörnyékében.

[1] *Árp. Uj Okm.* VII, 299.]

Névtelen nagy folyó, *fluvius magnus currens per medium vallis.* Említi a zágrábi káptalannak Timoteus püspök számára kiállított s Planina földet tárgyazó 1278. évi bizonyító oklevele. [1] Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén, Planina vidékén, a Száva balvidéki vízkörnyékében.

[1] Tkalcic: *Mon.* I, 196.]

Névtelen folyó, *fluvius currens in ruptura aque pluvialis.* Említi a zágrábi káptalannak Timoteus püspök számára kiállított s Planina föld eladását tárgyazó 1278. évi bizonyító oklevele. [1] — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén, Planina vidékén, a Száva balvidéki vízkörnyékében.

[1] Tkalcic: *Mon.* I, 197.]

Névtelen folyó, *fluvius currens in ruptura aque pluvialis.* Említi a zágrábi káptalannak Timoteus püspök számára kiállított s Planina föld vételét tárgyazó 1278. évi bizonyító oklevele. [1] — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén levő Planina vidékén. Az előbbitől külön.

[1] Tkalcic: *Mon.* I, 196.]

Névtelen folyó, *fluvius descendens de montibus similiter in ruptura pluviali.* Említi a zágrábi káptalannak Timoteus püspök számára kiállított s Planina föld vételét tárgyazó 1278. évi bizonyító oklevele. [1] — Horvátországban, *Zágráb* megyében, Planina vidékén, a zágrábi alispánság területén, a Száva balvidéki vízkörnyékében.

[1] Tkalcic: *Mon.* I, 196.]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említi a zágrábi káptalannak Zekeria föld eladását tárgyazó s Timoteus zágrábi püspök számára kiállított 1278. évi bizonyító oklevele. [3] — Horvátországban, *Zágráb* megyében. a zágrábi alispánság területén, a Száva baloldali vízkörnyékében.

[1] Tkalcic: *Mon.* I, 195.]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említi IV. Lászlónak Vindornya-Szőllős birtokot tárgyazó 1274. évi okirata. [1] — *Zala* megyében, a szent-gróti járásban, Vindornya-Szőllös határában.

[1] *Haz. Okmtár* I, 62.]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említi IV. Lászlónak Miklós számára kiállított 1273. évi adománylevele. [1]) — *Zala* megyében, a pacsai járásban, Rokolán puszta vidékén.

[1]) *Haz. Oklevéltár* 68. l.]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említi a veszprémi káptalannak a tihanyi apátság birtokait tárgyazó 1231. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Zala* megyében, a Balaton mellékvize az Aracs és P.-Almád közti vidéken.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 265.]

Névtelen folyók, *fluvii.* Említi a veszprémi káptalannak a tihanyi apátság birtokait tárgyazó 1231. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Zala* megyében, a Balaton mellékvizei, a határleirás szerint a *Füredi* és *Szőllősi* vizek. Az okiratban említett villa Arath (mely nyilván Arachnak van irva az eredetiben) = *Aracs,* Almad = *P.-Almád,* villa Pethel = *Pécsel.* [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 265. — [2]) Az eredetiben nyilván Pechel-nek irva.]

Névtelen folyam, *flumen.* Említi IV. Bélának bizonyos birtokcserére vonatkozó 1263. évi okirata. [1]) — *Zala* megyében, Bylle birtok határában.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 65.]

Névtelen folyó, *quidam fluvius.* Említi IV. Lászlónak Herand számára kiállított 1275. évi adománylevele. [1]) — *Zala* megyében, a ma már nem létező Markusfölde vidékén, a letenyei járásban, Puszta-Magyarod vidékén. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 120. — [2]) A topographiára nézve lásd *Fyliznuk.*]

Névtelen folyó, *quidam fluvius.* Említi a császmai káptalannak Glodna föld eladását tárgyazó 1273. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban, Glodna föld határában.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 170.]

Névtelen kis folyó, *parvus fluvius.* Említi István zágrábi püspöknek a császmai káptalan 1232. évi alapítólevele. [1]) — Horvátországban.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 70.]

Névtelen kis folyó, *parvus fluvius.* Említi Hodus zágrábi főispánnak Perinchol comes számára kiállított 1272. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 413.]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említi a császmai káptalannak Hruseuch nevü földet tárgyazó 1275. évi bizonyító oklevele. [1]) — Hruseuch földbirtok határában.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 159.]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említik IV. Bélának imént idézett 1269. [1]) és 1272. [2]) évi okiratai. — Horvátországban, az egykori Dubicza megyében, a mai Gradiskai kerület novskai járásában a Száva vízkörnyékében, az előbbitől külön folyó.

[1]) Fejér IV. III, 508. — [2]) Theiner I, 314.]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említi Hodus zágrábi főispánnak Perinchol comes számára kiállított 1272. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 413.]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említi Hodusnak imént idézett 1272. évi oklevele. [1])

Horvátországban. E folyó az előbbivel egyesült.

[1) I. h. i. l.]

Névtelen folyó, *quidam fluvius.* Említi István szlavoniai bánnak Graboscelo birtokára vonatkozó 1256. évi birói itéletlevele. 1) — Graboscelo birtok határában.

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 440.]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említi Roland királyi udvarbirónak Farkas várjobbágy felszabadulására vonatkozó 1256. évi itéletlevele. 1) — Bizonyos Farkasnak földje határában. Az okirat minden egyéb tájékoztatás nélkül hagy.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 421. *Árp. Uj Okm.* XI, 430.]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említi Miklós alországbirónak bizonyos peres birtokügyet tárgyazó 1238. évi itéletlevele.1) A dunapentelei monostor birtokának határában.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 143.]

Névtelen folyó, *fluvius.* Említi Miklós alországbirónak imént idézett 1238. évi itéletlevele. 1) A dunapentelei monostor birtokának határában. Az előbbitől külön folyó.

[1) I. h. i. l.]

Névtelen folyam, flumen 1) lásd Vosian.

[1) Fejér II, 200. Koller: *Hist. Epp. Quinq.* VII, 272. Spiesz: *Archiv. Nebenarb.* I, 181.]

Névtelen száraz folyók, l. Siccus fluvius.

Névtelen forráska, *fonticulus.* Említi IV. Bélának a lovagrend számára kiállított 1272. évi okirata. 1) — Horvátországban, az egykori Dubicza megyében, a mai *báni kerület*ben, a dubiczai járásban, a Száva jobboldali vízkörnyékében, a Szunnia és Unna közti területen. 2)

[1) X. Gergely pápa 1275. évi átiratában Theinernél: *Mon. hist.* I, 316. 2) Lásd *Castanicha.*]

Névtelen forrás, *fons sub Ecclesia S. Michaelis.* Említi IV. Bélának a lovagrend számára kiállított imént idézett 1272. évi okirata. 1) — Horvátországban, az egykori Dubicza megyében, a mai *báni kerület*ben, a dubiczai járásban a Száva jobboldali vízkörnyékében, a Szunnia és Unna közti területen.

[1) I. h. i. l.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi Sándor szlavoniai albánnak a topuskói apátság számára kiállított 1252. évi okirata. 1) Horvátországban, a *báni kerület*ben, a glinai járásban, a Glina jobboldali vízkörnyékében, a Bruchina mellékvize.

[1) Tkalcic: *Mon.* I, 96.]

Névtelen forráska, *fonticulus.* Említi a nyitrai káptalannak Rasnicza föld határjárására vonatkozó 1284. évi okirata. 1) — *Bars* megyében, a kistapolcsáni járásban, Rohosnicza vidékén. 2)

[1) Knauz: *Magy. Sion* III, 544. *Cod. Strig.* I, 145. *Árp. Uj Okm.* IX, 406. — 2) A topographiára nézve lásd *Rasnicha.*]

Névtelen forrás, *fons.* Említi az egri káptalannak Tecus főispán számára kiállított 1249. évi bizonyító oklevele.1) *Borsod* megyében, a sz.-endrei járásban, a Bódva vízkörnyékében.

[1) *Haz. Ohmtár* VI, 51.]

Névtelen kis forrás, *fons parvus.* Említi Ladomer esztergomi érseknek Vrkuta föld iránt támadt birtokviszályt eloszlató 1288. évi okirata. [1]) — *Esztergom* megyében, Esztergom közelében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 425.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi II. Endrének a templomosrend számára kiállított 1210. évi birtokmegerősítő okirata. [1]) — Az okirat szerint Pozsega megyében, de nyilván a mai *Gradiskai ezred* területén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 107.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi II. Endrének a templomosrend számára kiállított, idézett 1210. évi okirata. [1]) — A *Gradiskai ezred* területén, az előbbitől külön.

[1]) I. h. i. l.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi az imént idézett II. Endre-féle 1210. évi okirat. [1]) — A *Gradiskai ezred* területén, bár ez okirat Pozsega megyét említi. A két előbbitől különböző.

[1]) I. h. i. l.]

Névtelen források, *fontes.* Említi IV. Bélának a pannonhalmi apátság jószágait megerősítő 1204—1270. évi okirata. [1]) — Az okirat szerint fons sacer . . . qui cum *aliis fontibus* facit rivulum . . . Pannosa. E források alatt tehát nem értetnek mások, mint a Pánzsa-ér alkotó forrásai *Győr* megyében Tarjántól alig negyedórányira délnek, hol az öregebbek tanusága szerint egykor tizenkét, manap azonban husz forrás fakad, a Kerekedfő nevü tavat, a Pánzsafőt mintegy hét ezer akónyi friss vízzel megtöltve. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* II, 2. — [2]) Sztachovics: *Régészeti adatok Győr-Szentmárton környékéről* az *Arch. Közl.* VIII. II, 101.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi V. Istvánnak a sági monostor számára kiállított 1272. évi adománylevele. [1]) — *Hont* megyében, az ipolysági járásban, az Ipolyság, Tesmag és Olvár puszta közötti területen. Az okirat szerint e forrás a Cletischa hegy oldalából fakad, ad fontem emanantem, qui est in latere montis Cletincha, az Ipoly jobboldali mellékcsermelye.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 201. 202.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi IV. Bélának Wacik fiai számára kiállított 1260. évi adománylevele. [1]) — *Hont* megyében, a palásti járásban, Ipoly-Födemes vidékén. [2])

[1]) Knauz: *Magy. Sion* II, 779. *Cod. Strig.* II, 79. *Mon.* I, 459. *Árp. Uj Okm.* XI, 482. — [2]) A topographiára nézve lásd *Holumna.*]

Névtelen forrás, *fons.* Említi az esztergomi káptalannak bizonyos határszabályozást tárgyazó 1266. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Hont* megye éjszaki részében. [2])

[1]) Wenzel: *Árp. Uj Okm.* VIII, 152. [2]) A topographiára nézve lásd *Bebre.*]

Névtelen forrás, *quidam fons.* Említi I. Gézának a garammelléki sz. benedeki apátság 1075. évi alapítólevele [1]) és II. Istvánnak ezen alapítványt megerősítő 1124. évi okirata. [2]) — *Jász-Nagy-Kún-Szolnok* megyében, az alsó-tiszai járás területén fekvő Sági pusztán. A Tiszának Huger nevü ágába folyt. Cujus

decursus terminus extitit, quoadusque circumveniens intrat ad eundem fluuium Huger.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 435. Knauz: *Mon.* I, 57. Hornyik: *Kecskemét vár. tört.* I, 195. — 2) Fejér II, 75.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi István szlavoniai bánnak kiváltságokat tartalmazó 1252. évi okirata. 1) — Horvátországban, *Kőrös* megyében.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 166.]

Névtelen forrás, *fons unus.* Említi a császmai káptalannak bizonyos határjárást illető 1296. évi okirata. 1) — Zala megyének egykori drávántuli részében, a mai *Kőrös* megyében, a kapronczai alispánság területén, a Dráva jobboldali vízkörnyékében, az Ottoki vagy Szegovinai víznek mellékforráscsermelye Szegovina határában.

[1) *Árp. Uj Okm.* X, 220.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi István szlavoniai bánnak kiváltságokat tartalmazó 1252. évi okirata. 1) — Horvátországban, *Kőrös* megyében.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 166.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi Mária királynénak Dobouch földet tárgyazó 1259. 1) és IV. Lászlónak Csák Dominik fiai számára kiállított 1280. évi adománylevele. 2) — Horvátországban, az okirat szerint Pozsega, de valósággal *Kőrös* megyében.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 503. — 2) Fejér V. III, 25.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi Mária királynénak imént idézett 1259. 1) és IV. Lászlónak szintén idézett 1280. évi okirata. 1) — Horvátországban, *Kőrös* megyében, az előbbitől különböző, de azzal utóbb egybefolyó forrás.

[1) I. h. i. l. — 2) I. h. i. l.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi IV. Lászlónak Palugya földet tárgyazó 1273. évi okirata. 1) — *Liptó* megyében, a sz. miklósi járásban, Palugya határában, a Vág baloldali vízkörnyékében. Az okiratban említett villa Palugia, terra Palugia, Minor Palugia = Nagy- és Kis-*Palugya.*

[1) *Árp. Uj Okm.* IX, 17.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi III. Endrének Okolicsnai Péter számára kiállított 1293. évi uj adománylevele. 1) *Liptó* megyében, a szentmiklósi járásban, Tomaluka nevü egykori mezőségen, a Vág baloldali vízkörnyékében.

[1) *Árp. Uj Okm.* X, 112.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi III. Endrének Okolicsnai Péter számára kiállított 1293. évi uj adománylevele. 1) *Liptó* megyében, a sz. miklósi járásban, a Lubellai s illetőleg általa a Vág baloldali vízkörnyékében Csermnuo határában.

[1) *Árp. Uj Okm.* X, 111.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi IV. Lászlónak Palugya földet tárgyazó 1273. évi adománylevele. 1) — *Liptó* megyében, a szentmiklósi járásban.

[1) *Árp. Uj Okm.* IX, 17.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi IV. Lászlónak Boda számára kiállított 1283. évi adománylevele. 1) — Az okirat szerint Zólyomban, de nyilván *Liptó*ban a két Palugya vidékén, a Vág baloldali vízkörnyékében. 2)

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 162. — 2) Lásd *Jelsopotoka.*]

Névtelen forrás, *fons.* Említi IV Lászlónak előbb idézett 1283. évi adománylevele. [1] — *Liptó* megyében és nem Zólyomban, a két Palugya vidékén, a Vág baloldali vízkörnyékében, az előbbitől különböző.

[1] I. h. i. l.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi IV. Lászlónak már idézett 1283. évi adománylevele. [1] — *Liptó* megyében, a két Palugya vidékén, a Vág baloldali vízkörnyékében, a két előbbitől különböző.

[1] I. h. i. l.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi II. Endrének a lébényi apátság megerősítését tárgyazó 1208. évi okirata. [1] — *Moson* megyében, a magyar-óvári járásban Lébénytől keletre.

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 60.]

Névtelen forrás, *fons.* A nyitrai káptalannak IV. Bélához intézett 1274. évi jelentő okirata. [1] — *Nyitra* megyében, Kosztolán vidékén.

[1] *Árp. Uj Okm.* XII, 126.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi a pozsegai káptalannak Ibrahim birtokának rendezését tárgyazó 1280. évi bizonyító oklevele. [1] — Szlavonországban, *Pozsega* megyében, Churkunyk határában.

[1] *Árp. Uj Okm.* XII, 315.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi II. Endrének Sándor comes számára kiállított 1206. és 1216. évi adománylevele. [1] — *Pozsony* megyében, a Csalóközben, Csötörtök vidékén. [2]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 174. *Haz. Okmtár* VI, 7.]

Névtelen forrás, *quidam fons.* Említi III. Endrének az Aba nemzetség számára kiállított 1299. évi törvénykezési kiadványa. [1] — *Sáros* és *Zemplén* megyék határterületén, az Oblik-hegy keleti vidékén.

[1] *Árp. Uj Okm.* X, 331.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi Lőrincz grófnak Lympach birtokot eladományozó 1279. évi okirata. [1] — *Sopron* megyének Ausztriával határos szélén, Lambach vidékén, a Rábcza vízkörnyékében. [2]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 597 — [2] A topographiára nézve lásd *Lympach.*]

Névtelen forrás, *fons.* Említi IV. Bélának Göbelin és Hermann számára kiállított 1258. évi adománylevele. [1] *Szepes* megyében, a Hernád vízkörnyékében, a Lőcse, Igló és Olaszi közti területen.

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 464. Wagner: *Anal. Scep.* I, 80. Bárdosy: *Supplem.* p. 94. Katona VI, 274.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi IV. Lászlónak Tamási Arnold és társai számára kiállított 1278. évi adománylevele. [1] — *Szepes* megyében, a hernádvölgyi járásban, Tamásfalva vidékén, a Hernád vízkörnyékében. [2]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 435. *Haz. Okmtár* VI, 231. — [2] A topographiára nézve lásd *Mesde.*]

Névtelen forrás, *fons.* Említi IV. Bélának File számára kiállított 1256. évi adománylevele. [1] — *Szepes* megyében, a Poprád vízkörnyékében, Szombathely és Poprád vidékén.

[1] *Árp. Uj Okm.* VII, 432.]

Névtelen forrás, *fons qui est in latere montis Gyug.* Említi Bald comesnek Pál

számára kiállított 1295. évi okirata. [1]) *Szepes* megyében, Csötörtökhely vidékén, a Hernád vízkörnyékében.

[1]) Bárdosy: *Supplementum* p. 400. És l. alább.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi IV. Bélának a jászói prépostság számára kiállított birtokmegerősítő 1255. évi okirata. [1]) — *Szepes* megyében, a Bódva mellékcsermelye.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 301. Katona: *Hist. Crit.* VII, 226.]

Névtelen forrás, *fons, qui est in latere montis Pyuk.* Említi Bald főispánnak Pál sz. lászlói lakos számára kiállított 1294. [1]) és ugyanannak a javak összeirására vonatkozó 1294. évi okirata. [2]) *Szepes* megyében, Sz. László és Pyuk villa határában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 375. Bárdosy: *Supplementum* p. 398. *Haz. Okmtár* VI, 411. — [2]) Fejér VII. V, 523. — L. ehhez föllebb II, 33—34. ll.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi Bald főispánnak Pál sz. lászlói lakos számára kiállított 1294. [2]) és ugyanannak a javak összeirására vonatkozó 1294. évi okirata. [2]) — *Szepes* megyében, Sz. László és Pyuk villa határában. Az előbbitől külön forrás.

[1]) I. h. i. l. — [2]) I. h. i. l.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi Bald comes Pál számára kiállított 1295. évi okirata. [1]) — *Szepes* megyében, Csötörtökhely vidékén, a Hernád vízkörnyékében.

[1]) Bárdosy: *Supplementum* p. 400.]

Névtelen forrás, *fons unus.* Említi IV. Lászlónak Helbrandus számára kiállított birtokmegerősítő 1284. évi okirata. [1]) — *Szepes* megyében, Kolcsva határában, a löcsei járásban, a Hernád vízkörnyékében. [2])

[1]) *Hazai Oklevéltár* 103. l. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Cheumil.*]

Névtelen forrás, *fons.* Említi IV. Bélának Corrard mester számára kiállított 1250. évi adománylevele. [1]) — Az okirat szerint *Tolna* megyében Warang föld határában.

[1]) *Hazai Oklevéltár* p. 18.]

Névtelen forrás, *fons unus.* Említi a turóczi conventnek IV. Lászlóhoz intézett 1287. évi jelentő okirata. [1]) — *Turócz* megyében, a Lubochna kútfeje, ad fontem vnum, ex quo emanat fluuius unus Lubochna. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 468. — [2]) Lásd *Lubochna.*]

Névtelen forrás, *fons.* Említi IV. Bélának Meladik ruthén számára kiállított 1262. évi adománylevele. [1]) — *Turócz* megyében, a szent-márton-blatniczai járásban, Tarnó határában, a Turócz baloldali vízkörnyékében. [2])

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 84. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Treboztou.*]

Névtelen forrás, *fons.* Említi a zágrábi káptalannak János viador számára kiállított 1234. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban, *Varasd* megyében, a zlatári alispánság területén, a Zlatár és Hraschina közti területen. Az okirat szerint e forrás apud riuulum Ribnic létezett, tehát a mai Batinai víz mellett [2]) s így nyilván ezzel állott összeköttetésben s illetőleg a Batinai víz által jutott jobbfelől a Krapinába. [3])

[1] *Árp. Uj Okm.* VI, 559. XI, 273. 2) Lásd *Ribnic.* — 3) Az okirat topographiájára nézve lásd *Melnicha.*]

Névtelen forrás, *fons.* Említi II. Endrének Ciriacus prépost számára kiállított 1217. évi adománylevele. [1] — Horvátországban, a Vorosdi út mentén.

[1] Tkalcic: *Mon.* I, 39. Theiner: *Mon. hist.* I, 74.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi II. Endrének Ciriacus prépost számára kiállított 1217. évi adománylevele. [1] — Horvátországban, *Varasd* megyében, Rabuch föld határában.

[1] Tkalcic: *Mon.* I, 40.]

Névtelen erdei forrás, *fons in silva.* Említi IV. Bélának Óvár várföldjét tárgyazó 1244. évi adománylevele. [1] — *Vas* megyében, a szombathelyi járásban Cséke határában, a Pinka vízkörnyékében.

[1] *Árp. Uj Okm.* VII, 162.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi IV. Bélának Ehelős fiai számára kiállított 1269. évi adománylevele. [1] — *Vas* megyében, a körmöndi járásban, Halastó vidékén, a Rába vízkörnyékében.

[1] *Haz. Okmtár* VI, 156.]

Névtelen források, *fontes.* Említi II Gézának a németujvári monostor számára kiállított 1157. évi birtokmegerősítő okirata. [1] — *Vas* megyében, a németujvári járásban.

[1] Fejér VII. V, 116.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi Miklós alispánnak a csákányi birtokrészt tárgyazó 1248. évi [1] és a vasvári káptalannak erre vonatkozó ugyancsak 1248. évi okirata. [2] — *Vas* vármegyében, a Rába vízkörnyékében, Csákány vidékén. [3]

[1] *Haz. Okmtár* III, 11. — 2) *Árp. Uj Okm.* VII, 276. — 3) V. ö. *Mirod.*]

Névtelen forrás, *fons.* Említi IV. Bélának bizonyos birtokcserét illető 1257. évi okirata. [1] — *Vas* megyében, a Lapincs és általa a Rába baloldali vízkörnyékében.

[1] *Haz. Okmtár* I, 33.]

Névtelen forráska, *quidam fonticulus.* Említi a bácsi káptalannak Tholman föld eladását tárgyazó 1270. évi okirata. [1] — A régi Valkó a mai Verőcze és Szerém megyék határterületén, Tholman föld határában. Tholman földje a Vuka partján feküdt. [2]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* VII. III, 68. 2) Lásd Pestynél: *Az eltünt régi vármegyék* I, 348—349.]

Névtelen forrás, *quidam, fons.* Említi a bácsi káptalannak Tholman föld eladását tárgyazó 1270. évi okirata. [1] A régi Valkó megyében, a mai Verőcze és Szerém megyék határterületén. Az okirat szerint e forrás exit de Wolko, tehát a Valkó folyó egy ága.

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* VII. III, 68.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi IV. Bélának a szamobori polgárok számára kiállított 1242. évi kiváltságlevele. [1] Horvátországban, *Zágráb* megyében, Szamobor határában.

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 266 Katona: *Hist. Crit.* V, 1066. Kercselich: *Not. prael.* p. 548.]

Névtelen forrás, *fons unus.* Említi IV. Bélának a szamobori vendégek számára kiállított 1242. évi privilegiuma. [1] *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság

területén, Szamobor vidékén. [2]) Alkalmasint a Szamobori víz utján jutott a Szávába.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 324. Kukuljevics: *Jura Reg. Croat. Dalm. Slav.* I, 62. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Byzterch fons.*]

Névtelen forrás, *fons.* Említi IV. Lászlónak Wlk javait tárgyazó 1277. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén, Planina vidékén.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 185. *Árp. Uj Okm.* XII, 195.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi a zágrábi káptalannak Perinthal comes számára kiállított 1271. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 369.]

Névtelen forrás, *fons fluens.* Említi Imre királynak a zágrábi káptalan számára kiállított 1201. évi okirata. [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén. Az okirat szerint dividit terram Bogdan.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 12. Theiner: *Mon. hist.* I, 80. *Árp. Uj Okm.* I, 232.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi a császmai káptalannak Márton comes számára kiállított 1255. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban, Deminch és Radova föld határában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 344.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi István szlavoniai bánnak Miklós comes számára kiállított 1252. évi itéletlevele. [1]) Horvátországban, Sepnicza határában, a Száva vízrendszerében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 381. Tkalcic: *Mon.* I, 95.]

Névtelen forrás, *fons fluens.* Említi II. Endrének a zágrábi püspök számára kiállított 1221. évi adománylevele. [1]) Horvátországban, Zisseria villa határában.

[1]) Theiner: *Mon.* I, 80. *Árp. Uj Okm.* I, 232.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi a zágrábi káptalannak bizonyos határügyet tárgyazó 1270. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban, Jarowel és Powonia helységek határában.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 151. *Árp. Uj Okm.* XI, 604.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi a bakonybéli apátság jószágait összeiró 1086. évi jegyzék. [1]) — A villa Andree Episcopi határterületén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 33.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi a pozsegai káptalannak bizonyos birtokcserét tárgyazó 1279. évi okirata. [1])

[1]) Kubinyi: *Magy. tört. Eml.* I, 116. *Árp. Uj Okm.* IX, 262.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi IV. Bélának a zobori monostor számára Kálmán király okmányát megerősítő 1249. évi okirata. [1]) — A villa neve, melynek határában e forrás csergedezett, az okiratból kimaradt.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 313.]

Névtelen források, *fontes.* Említi sz. Istvánnak a pécsváradi apátság számára kiállított 1015. évi okirata. [1]) — A pécsváradi apátság birtokai határában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 301.]

Névtelen forrás, *fons.* Említi Kálmán királynak a zobori monostor birtokait megerősítő 1112. vagy 1113.

évi okirata. [1]) — Dobret villa határában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 86. Vurum: *Eppat. Nitr. Memor.* 113. l.]

Névtelen forrás [1]) lásd Fons qui exit de Wolko.

[1]) Fejér VII. III, 68.]

Névtelen iszapos források, lásd Lutosus fons, Lutosi fontes.

Névtelen halastavak, *piscinae.* Említi Imre királynak az orodi prépostság jószágait megerősítő 1197. évi okirata. [1]) — Az orodi káptalannak ultra siluas levő birtokain, *Alsó-Fehér* megyében, Asszonynépe vidékén. [2])

[1]) Teutsch és Firnhaber: *Urkundenbuch zur Gesch. Siebenbürg.* 5. l. *Árp. Uj Okm.* I, 85. Knauz: *Magy. Sion* IV, 813. 820. Ortvay-Szentkláray: *Tört. Adattár* I, 104. — [2]) A topographiára nézve lásd alsó-fehérmegyei *Névtelen folyó.*]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi Kálmánnak a petrinjai vendégek számára kiállított 1240. évi kiváltságlevele. [1]) — Horvátországban, a *báni kerület*ben, Petrinja vidékén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 314. Kukuljevics: *Jura Reg. Croat. Dalm. et Slav.* I, 60.]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi Roland bánnak a topuskói apátság javára hozott 1266. évi itéletlevele. [1]) — Horvátországban, Vinodol föld határában, a *báni kerület*ben. [2])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 133. *Árp. Uj Okm.* XI, 561. — [2]) A topographiára nézve lásd *Globoky.*]

Névtelen halastavak, *piscinae.* Említi II. Endrének Tamás számára kiállított 1206. évi adománylevele. [1]) — *Bács-Bodrog* megyében, Souncha vár határában. A Vajas nevü Dunaág által alkotott halasok. Hogy a castrum Souncha a mai Szontára nem magyarázható, világos, mert ez utóbbi *Zund*nak mondatik alább az okmányban, megegyezőleg III. Bélának egy 1173—1196. évi okiratával. [2]) Az okirat szerint II. Endre Tamásnak adományozza fluuium Voyos . . . *simul cum ceteris piscinis.*

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 3. — [2]) *Árp. Uj Okm.* XI, 61.]

Névtelen halastavak, *piscinae.* Említi a pécsi káptalannak Konrád mester érdekében kiállított 1299. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Baranya* megyében, Kopács vidékén. Terram Kopach . . . mondja az okirat, cum piscina sua eciam Kopach uocata, *et cum alijs piscinis existentibus in eadem terra.*

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 642.]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi a váradi káptalannak Romad helységet tárgyazó 1296. évi bizonyító oklevele. [1]) *Bihar* megyében, a mező-telegdi járásban, Mező-Telegd határában.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 248.]

Névtelen halastó, *vulgo togna, tona, piscina.* Említik IV. Bélának az esztergomi egyház számára kiállított birtokmegerősítő 1237. [1]) és 1239. évi okiratai. [2]) — *Esztergom* megyében, Ebed helység határában. A halászó helyeket és halasokat egyátalán *tanyák*nak nevezték: Piscatio libera, que uulgo dicitur *tana, tania,* mondja egy 1086. évi okirat. [3]) Piscatura que *Tonya* dicitur hungarice, mondja II. Endrének egy 1222. évi okirata. [4]) Piscina in Danubio

existens, que uulgo *Tona* dicitur, mondja egy 1240. évi káptalani bevalló. [5]) — Maga a tanya szó szláv eredetü, *tóně tŭně* = *folyómélyedés*. [6]) *Tunna*-nak, *tunnaria*-nak hangzik a középlatinságban. [7])

[[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 33. Knauz: *Magy. Sion* II, 436. *Cod. Strig.* II, 45. *Mon.* I, 323. — [2]) *Árp. Uj Okm.* VII, 67. *Magy. Sion* II, 438. *Cod. Strig.* II, 47. *Mon.* I, 327. — [3]) Wenzel I, 36. VI, 37. — [4]) *Cod. Patrius* I, 7. — [5]) Wenzel II, 110. — [6]) Miklosich: *Die slavisch. Elem. im Magyarischen.* i. h. XXI. köt. 58. l. 852. sz. — [7]) Du-Cange: *Glossarium.*]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi II. Endrének a pannonhalmi apátság számára kiállított 1227. évi okirata. [1]) — *Győr* megyében, a pusztai járásban, Gönyő határában. Az okiratban említett Ganu, Ganyu = *Gönyő.*

[[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 223.]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi a pannonhalmi apátság egyik 1258. évi bizonyító oklevele. [1]) — Alkalmasint *Győr* megyében keresendő, Tarján vidékén. [2])

[[1]) *Árp. Uj Okm.* II, 313. — [2]) L. stagnum *Kuyar.*]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi V. Istvánnak Potos helységet megerősítő 1272. évi okirata. [1]) — *Győr* megyében, a Csalóközben, a tósziget-csilizközi járásban, Ballony határában.

[[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 381.]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi IV. Bélának Corrard mester számára kiállított 1250. évi adománylevele. [1]) — *Komárom* megyében, hol az okiratban említett két Batyan-nak és Ethe-nek megfelelőleg ma is találjuk *A.*- és *F.-Batthyán* pusztákat, meg *Ete* helységet s mindezektől délre már Veszprém megyében *Hanta* helységet, melynek úgy látszik az okiratbeli Kyshantat felel meg.

[[1]) *Hazai Oklevéltár* 17. l.]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi IV. Bélának Corrard mester számára kiállított 1250. évi adománylevele. [1]) — Az okirat szerint *Komárom* megyében, Teryen nevü birtok határában.

[[1]) *Hazai Oklevéltár* 17. l.]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi a váczi káptalannak Werebi Heuche comes számára kiállított 1227. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Nógrád* megyében, a szécsényi járásban, Hartyán határában. [2])

[[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 446. — [2]) A topographiára nézve lásd nógrádmegyei *Zarozpotok.*]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi IV. Bélának a zobori monostor számára Kálmán király okiratát megerősítő 1249. évi oklevele. [1]) — A *Nyitra* megyében levő zoborhegyi monostor birtokában, Radscye villa határában.

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 314.]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi a pannonhalmi apátság birtokviszonyaira vonatkozó 1105—1114. évi itéletlevele. [1]) — Úgy látszik *Nyitra* megyében?

[[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 77.]

Névtelen halastavak, *piscinae.* Említi I. Gézának a garammelléki sz. benedeki apátság 1075. évi alapítólevele. [1]) *Pest-Pilis-Solt-Kis-Kún* megyében, Kis-Alpár határában létezett tiszai halastavak.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 433. Hornyik: *Kecskemét vár. tört.* I, 197. Knauz: *Mon.* I, 58.]

Névtelen halastavak, *piscinae.* Említi IV. Bélának a bélakúti apátság 1237. évi alapítólevele. 1) — A *péterváradi kerület*ben, Pétervárad határában, nyilván dunai halasak.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 70. *Árp. Uj Okm.* VII. 29.]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi a győri káptalannak a széplaki birtok elzálogosítását tárgyazó 1261. évi okirata. 1) — *Sopron* megyében, a kapuvári járásban, Széplak határában. Az okiratban említett villa Sceplok = *Széplak* Eszterháztól nyugatra, Sceredahel = *Szerdahely* Eszterháztól délre.

[1) *Árp. Uj Okm.* VIII, 14.]

Névtelen öt halastó. Említi a zaztyi apátság 1067. körüli alapítólevele. 1) Az okirat szerint: do predium Ladan ad septem aratra *cum quinque piscinis.* E Ladan pedig megfelel a mai *Tisza-Ladány*nak Szabolcs megyében. 2)

[1) Wenzel: *Árp. Uj Okm.* I, 26. — 2) V. ö. Podhráczkyval: *Béla kir. névt. jegyz. idejekora és hitelessége* 229. l.]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi a váradi káptalannak Romad helységet tárgyazó 1296. évi bizonyító oklevele. 1) *Szatmár* megyében, a Szamos halasa. Piscina in fluuio Zomus, mondja az okirat. Romad nevü hely azonban ma az említett megyében nem létezik s azért azt kérdem, vajjon nem a Szamos-menti Nabrád eltorzított nevével van-e dolgunk?

[1) *Árp. Uj Okm.* X, 247.]

Névtelen halastó, *stagnum, quod piscina dicitur.* Említi János szepesi apátnak bizonyos birtokegyezségről tanuskodó 1291. évi okirata. 1) — *Szepes* megyében, Kolbach és Gránes vidékén, a lőcsei járás területén.

[1) Fejér VI. I, 333.]

Névtelen jó halastó, *piscina bona.* Említi IV. Bélának a bélakúti apátság 1237. évi alapítólevele. 1) — *Szerém* megyében, az okirat szerint villa Perben cum piscina bona.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 69. *Árp. Uj Okm.* VII, 28.]

Névtelen nagy halastó, *magna piscina.* Említi IV. Bélának Corrard mester számára kiállított 1250. évi adománylevele. 1) — Az okirat szerint *Tolna* megyében, Gylan nevü birtok határában.

[1) *Haz. Oklevéltár* 17. l.]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi a vasvári káptalannak Vluzka birtokot tárgyazó 1258. évi bizonyító oklevele. 1) *Vas* megyében, a hegyháti járásban, hol Oloszka létezik, mely össze nem tévesztendő a sz. gothardi járásban levő Olaszfaluval. Telekinél is külön helyekkép tüntetvék fel. 2) A terra Geur úgy látszik megfelel *Győr vár*nak.

[1) *Haz. Okmtár* V, 30. — 2) Hunyadiak kora VI, 80.]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi II. Endrének a vasvári káptalant birtokában megerősítő 1217. évi okirata. 1) — *Vas* megyében, a Rába mentén, iuxta viam qua pergitur ad Sanctum Gothardum. 2)

[1) *Árp. Uj Okm.* VI, 384. *Hazai Okmtár* IV, 10. — 2) A topographiára nézve lásd *Hrebyna.*]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi II. Endrének a vasvári egyház számára kiállított 1217. évi biztosító oklevele.[1]) *Vas* megyében, Vép vidékén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 384. *Hazai Okmtár* IV, 9.]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi II. Endrének Egydius számára kiállított 1217. évi kegylevele. [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a Száva mentén.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 37. *Árp. Uj Okm.* XI, 145.]

Névtelen halastavak, *piscinae.* Említi Imre királynak az orodi prépostság jószágait megerősítő 1197. évi okirata.[1]) Az orodi káptalannak ultra Danubium levő birtokain.

[1]) Teutsch és Firnhaber: *Urkundenbuch* 5. l. Wenzel: *Árp. Uj Okm.* I, 85. Ortvay-Szentkláray: *Tört. Adattár* I, 104. Knauz: *Magy. Sion* IV, 113.]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi a budai káptalannak a pannonhalmi apátság számára kiállított 1240. évi bizonyító oklevele. [1]) — Dunai halas, Chuntey villa határában. Piscina cum Danubio.

[1]) *Árp. Uj Okm.* II, 110.]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi a budai káptalannak imént említett 1240. évi bizonyító oklevele. [1]) — Dunai halas, Chuntey villa határában, az előbbitől külön. Piscina cum Danubio, *et alia piscina in Danubio existens,* que uulgo Tona dicitur.

[1]) I. h. i. l.]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi Theodorik mesternek Koy földét tárgyazó 1273. évi adománylevele. [1]) — Koy föld határában.

[1]) *Árp. Uj Okm.* IV, 32.]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi Theodoriknek imént említett 1273. évi adománylevele. [1]) — Koy föld határában, az előbbitől különböző.

[1]) I. h. i. l.]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi a bakonybéli apátság birtokállapotát feltüntető 1036. évi okirat. [1]) — A Dráva halastava.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 37.]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi a bakonybéli apátság birtokállapotát feltüntető 1036. évi okirat. [1]) — Hasonlóan a Dráva halastava az előbbitől külön. Dedit *duas piscinas in Drauа* cum piscatoribus.

[1]) I. h. i. l.]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi a bakonybéli apátság birtokállapotát feltüntető 1036. évi okirat. [1]) — Wgh birtok határában. Dedit possessionem *Wgh cum piscina.*

[1]) Wenzel VI, 39.]

Névtelen halastavak, *piscinae.* Említi a székesfejérvári káptalannak a szőllősi birtokot tárgyazó 1244. évi bizonyító oklevele. [1]) — E halasok Sceuleus villához tartoztak, úgy látszik a komáromмegyei Szöllös értetik Tata közelében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 182.]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi III. Bélának a fejérvári keresztesek birtokait elősoroló és megerősítő 1193. évi okirata. [1]) — Az okirat szerint Vorost [2]) vagy Narasd [3]) birtokterületén.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 288. Knauz: *Mon.* I, 145. Batthyán: *Leg. Eccl.* II, 286. Katona: *Hist. Crit.* IV, 410. Pray:

De Prior. Aur. p. 117. Schmitth-: *Eppi Agr.* I, 101. — [2]) Knauz közlése szerint. — [3]) Fejér s a többiek közlése szerint.]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi Lőrincz országbirónak bizonyos birtokosztozkodásra vonatkozó 1256. évi bizonyító oklevele. [1]) — Ebrus birtokhoz tartozott.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 438. *Hazai Okmtár* IV, 36.]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi V. Incze pápának a nyúlszigeti apáczák érdekében kibocsátott 1276. évi bullája. [1]) — Booch nevü hely határában. Locus qui dicitur Booch *cum piscina.*

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 152.]

Névtelen halastavak, *piscinae.* Említi IV. Lászlónak Tamás comes számára kiállított 1285. évi okirata. [1]) — E halasok Scauath birtokhoz tartoztak Délmagyarországon. *Scauath cum piscinis* et omnibus suis piscaturis.

[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 419.]

Névtelen halastavak, *piscinae.* Említi IV. Lászlónak a nyúlszigeti apáczák számára kiállított 1289. évi okirata. [1]) A nyúlszigeti apáczák birtokterületén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 495.]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi az esztergomi keresztes lovagoknak bizonyos birtokcserét tárgyazó 1287. évi bizonyító oklevele. [1]) — E halas a rajcsi pusztához tartozott s az Árva folyón létezett. Manap Árvában Rajcs helység vagy puszta ismeretlen.

[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 458. Knauz: *Magy. Sion* III, 694. *Cod. Strig.* II, 156.]

Névtelen halastavak, *piscinae.* Említi Dénes nádornak Oxcu Sz. György helységet tárgyazó 1237. évi itéletlevele. [1]) — Oxcu Sengurg határában.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 296.]

Névtelen halastavak, *piscinae.* Említi sz. Istvánnak a pécsváradi apátság számára kiállított 1015. évi okirata. [1]) A pécsváradi apátság birtokai határában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 297. 301.]

Névtelen halastó, *piscina.* Említi II. Istvánnak a Gyejes-féle alapítványt megerősítő 1124. évi okirata. [1]) — Az okirat szerint piscina, quae est inter Vrbanos Ciuitatis nouae et Zilam.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 73.]

Névtelen kis halastavak, *plures parvulae piscinae.* Említi I. Endrének a tihanyi apátság 1055. évi alapítólevele. [1]) — A tihanyi apátság birtoka területén.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 391.]

Névtelen halastó [1]) lásd Zomusi halastó.

[1]) Wenzel X, 247.]

Névtelen ingoványok, *asperae et immeabiles indagines* [1]) lásd veszprémmegyei Névtelen vizek.

[1]) Kézai Simon Lib. II. c. III. §. 5.]

Névtelen kút, *puteus quidam.* Említi a zágrábi káptalannak bizonyos birtokcserét tárgyazó 1284. évi bizonyító oklevele. [1]) — A horvát-szlavon végvidéken, a *báni kerület*ben, a glinai járásban, a Glina mentén, a Gora és Glina város közti vidéken.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 425.]

Névtelen kút, *puteus alius.* Említi a zágrábi káptalannak bizonyos birtokcserét tárgyazó 1284. évi bizonyító oklevele. [1]) — A horvát-szlavon végvidéken, a *báni kerület*ben, a glinai járásban,

az előbbi kúttól különböző, a Gora és Glina városok közti vidéken.

[1) *Árp. Uj Okm.* XII, 425.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi IV. Bélának Tiborcz mester számára kiállított 1257. évi adománylevele. 1) — Horvátországban, *Belovár* megyében, a mai Garesnica (megkülönböztetendő G. Garesnicától) határában.

[1) *Hazai Okmtár* VII, 66.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi IV. Bélának Tiborcz mester számára kiállított 1257. évi okirata. 1) — Horvátországban, *Belovár,* a régi Gerzencze megyében, G. Garesnicza határában, az előbbitől különbözik.

[1) *Haz. Okmtár* VII, 65.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi Kálmán szlavoniai herczegnek a petrinjai vendégek számára kiállított 1240. évi kiváltságlevele. 1) — Horvátországban, a *báni kerület*ben. E kút vize Dragun folyóvíz által a Kulpába jutott. A határ az okirat szerint descendit ad puteum, et inde descendit per aquam putei in fluuium Dragun.

[1) *Árp. Uj Okm.* XI, 314. Kukuljevics: *Jura Reg. Croat. Dalm. et Slav.* I, 60.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi a pécsi káptalannak Miklós fiai számára kiállított 1294. évi bizonyító oklevele. 1) — *Baranya* megyében, a siklósi járásban, a Nagyfalu és Tapolcza közti vidéken.2) Az okirat szerint quidam puteus non semper aquosus. 2)

[1) *Árp. Uj Okm.* XII, 554. — 2) A topographiára nézve lásd *Topolcha fons.*]

Névtelen kút, *puteus.* Említi Achilles pécsi püspöknek az ürögi egyház birtokát megerősítő 1252. évi okirata. 1) *Baranya* megyében, a pécsi járásban, Ürög határában, az okirat szerint iuxta terram Alberti.2)

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 162. *Hazai Oklevéltár* 25. l. Koller: *Hist. Eppat. Quinq.* II, 139. — 2) A topographiára nézve lásd *Cuest.*]

Névtelen kút, *puteus subtus arborem Gercian.* Említi a császmai káptalannak a stupnai földet tárgyazó 1295. évi bizonyító oklevele.1) — Horvátországban, *Belovár* megyében, a križi alispánságban, az egykori Stupna, a mai Stupovaca határában, tehát az Illova jobboldali vízkörnyékében. 2) Hogy az arbor Gercian alatt gyertyánfát kelljen érteni, már Fejér jegyezte meg.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 377. — 2) Lásd ide *Stupna* alatt.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi a császmai káptalannak a Garigi birtok eladását tárgyazó 1278. évi bizonyító oklevele.1) Horvátországban, Garig birtok határában, a mai *Belovár* megyében, hol Garesnicától délnyugatra a belovári alispánságban ma is állnak a hires Garich vár romjai. 2)

[1) *Árp. Uj Okm.* XII, 241. — 2) L. ide *Diuich.*]

Névtelen kút, *puteus.* Említi IV. Bélának Dénes bán számára kiállított 1244. évi adománylevele. 1) — Horvátországban, *Belovár* megyében.

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 154.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi IV. Bélának Császmafő és Haleta földeket tárgyazó 1255. évi adománylevele. 1)

Horvátországban, *Belovár* megyében, a Császma közelében, Császmafő és Halata földek határában, a régi Somogy megyének drávántuli részében.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 317.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi István szlavoniai bánnak imént említett 1255. évi okirata. 1) — Az egykori Riuche, a mai *Belovár* megyében s így az előbbi kútvíztől különböző. Az okirat határleirásából kitetszik, hogy ez a víz a Koinszkába folyt. 2)

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 397. — 2) L. *Konzka* és *Runissa* alatt.]

Névtelen kutak, *putei.* Említi IV. Bélának bizonyos birtokügyet illető 1265. évi okirata. 1) — Horvátországban, *Belovár* megyében, 6 külön kút a Császmafő közelében.

[1) *Cod. Patrius* VII, 99.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi III. Bélának a székesfejérvári keresztesek javait előszámláló és megerősítő 1193. évi okirata. 1) — E kút Esceu, Epzu birtok határában volt úgy látszik *Fejér* megyében, a Sár mentén.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 287. Knauz: *Mon.* I. 144. Batthyán: *Leg. Eccl.* II, 286. Katona: *Hist. Crit.* IV, 410. Schmitth: *Eppi Agr.* I, 101. Pray: *De Prior. Aur.* p. 117.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi III. Bélának imént idézett 1193. évi okirata. 1) E kút Godan föld birtokterületén létezett, alkalmasint szintén *Fejér* megyében.

[1) Fejér II, 287. Knauz: *Mon.* I, 145. Katona IV, 410. Battyán II, 286. Schmitth I, 101. Pray p. 117]

Névtelen kút, *puteus.* Említi III. Endrének Németi helységet tárgyazó 1291. évi adománylevele. 1) — *Hont* megyében, Németi vidékén, a Korponába vezető nagy úton. 2)

[1) Knauz: *Cod. Strig.* II, 174. — 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Derno.*]

Névtelen kút, *puteus.* Említik Dénes nádornak Csepel földét tárgyazó 1236. 1) és 1240. 2) évi okiratai. — *Hont* megyében, az ipolysági járásban, Tésa vidékén.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 442. IV. III, 552. Knauz: *Mon.* I, 318. — 2) Fejér IV. III, 553.]

Névtelen folyó kút, *fluens puteus.* Említi Dénes nádornak Csepel földet tárgyazó 1246. évi okirata. 1) — *Hont* megyében, az Ipoly vízkörnyékében.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 443. és ugyanaz 1240. év alatt u. o. IV. III, 553.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi István szlavoniai bánnak több riuchei birtokot meghatározó 1255. évi okirata. 1) — Az egykori Riuche, a mai *Kőrös* megyében, a kőrösi alispánságnak Belovár megyével határos területén, a mai Rovisče vidékén. 2) E kút vize a Velikába folyt alá.

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 395. — 2) L. az okiratot illetőleg *Runissa* alatt.]

Névtelen kút vagy **forrás,** *puteus seu fons.* Említi IV. Lászlónak Palugya helységet tárgyazó 1285. évi adománylevele. 1) — *Liptó* megyében, Palugya határában.

[1) *Árp. Uj Okm.* XII, 443.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi IV. Lászlónak Palugya helységet tárgyazó 1285. évi

adománylevele. [1]) — *Liptó* megyében, Palugya vidékén, az előbbitől külön.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 443.]

Névtelen kis kút, *parvus puteus.* Említi a nyitrai káptalannak Ghimes vár elosztását tárgyazó 1295. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Nyitra* megyében, a nyitrai járásban, Ghimes vidékén.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 355. 356.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi a nyitrai káptalannak imént idézett 1295. évi okirata. [1]) — *Nyitra* megyében, a nyitrai járásban, Ghimes vár tövén. Est quidam puteus *subter Castrum*, mondja az okirat.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 356.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi Jakab főesperesnek az elefánti egyházat illető 1218. évi okirata. [1]) — *Nyitra* megyében, Elefánt határában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 268.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi I. Gézának a garammelléki sz. benedeki apátság 1075. [1]) és II. Istvánnak ezen alapítványt megerősítő 1124. évi okirata.[2]) *Pest-Pilis-Solt-Kis-Kún* megyében, a Kecskeméthez tartozó, Tisza-menti Kis-Alpár pusztán.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I. 434. Hornyik: *Kecskemét város tört.* I, 194. Knauz: *Mon.* I, 57. — [2]) Fejér II, 74.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi a pozsegai káptalannak Benedek comes számára kiállított 1282. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Pozsega* megyében, Pethna és Golgoa birtokok vidékén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 375.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi V. Istvánnak Elek számára kiállított 1272. évi adománylevele. [1]) — *Sáros* megyében. E kútból folyt a Boroszlói patak egyik mellékcsermelye. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 191. — [2]) V. ö. sárosmegyei *Névtelen kis folyam*, parvulus amnis.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi IV. Lászlónak a nyúlszigeti apáczák számára kiállított 1279. évi okirata. [1]) — *Somogy* megyében, az igali járás területén, Kazsok vidékén.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 540. *Árp. Uj Okm.* IX, 236.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi Erzsébet idősb királynénak Guebelinus számára kiállított 1280. évi adománylevele. [1]) *Szepes* megyében, a Nádas és Domanyócz közötti területen, a Hernád balvízkörnyékében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 39.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi a szepesi káptalannak a szentlászlói szászok számára kiállított 1289. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Szepes* megyében, a Lőcse, Igló és Káposztafalva közötti területen. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 478. Bárdosy: *Supplementum* p. 298. *Hazai Okmtár* VI, 348. — [2]) A topographiára nézve lásd *Mortuapotoka* rivulus.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi III. Endrének Somogy villát tárgyazó 1293 évi okirata. [1]) — *Szepes* megyében, a Hernád vízkörnyékében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 246.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi Ivánka turóczi prépostnak Szebiszlavecz birtok elcserélését tárgyazó 1294. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Turócz* megyében, a Szebeszló mellékcsermelye. Az okirat

szerint a határ descendit ad puteum, et per riuulum putei eiusdem descendit ad meatum riuuli secundi. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 282. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Szebeslavez.*]

Névtelen kút, *puteus.* Említi IV. Bélának a turóczi nemesek számára kiállított 1263. évi adománylevele. [1]) — *Turócz* megyében, a szentmárton-blatniczai járásban. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 327. — [2]) A topographiára nézve lásd *Hradetsnitza.*]

Névtelen kút, *puteus.* Említi IV. Lászlónak Magya fiai számára kiállított 1287. évi okirata. [1]) — *Turócz* megyében, a szentmárton-blatniczai járásban, Jeszen vidékén. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 341. *Haz. Okmtár* VI, 322. — [2]) V. ö. a topographiára nézve *Kalnich.*]

Névtelen kút, *puteus.* Említi a vasvári káptalannak Lapsa birtokot illető 1256. [1]) és a vasvári káptalannak Erzsébet királynéhoz intézett, Surk földet illető 1272. évi jelentő okirata. [2]) — *Vas* megyében, Surk = *Sorok* föld határában. [3])

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 61. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 270. — [3]) A topographiára nézve lásd *Surk.*]

Névtelen kút, *puteus.* Említi IV. Bélának Dominik mester számára kiállított 1263. évi adománylevele. [1]) — A régi Valkó, a mai *Verőcze* megyében, a Dobszin és Gorjani közti területen. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 140. [2]) A topographiára nézve lásd *Asantu.*]

Névtelen kút, *puteus.* Említi János zágrábi püspöknek István comes számára kiállított 1293. évi adománylevele. [1]) — *Verőcze* megyében, a verőczei alispánság területén, Vaska vidékén.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 232. Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 259.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi Fulcumer gróf a bakonybéli apátság számára kiállított 1181. évi adománylevele. [1]) *Veszprém* megyében?

[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 77.]

Névtelen kút, *puteus.* Említik Imre királynak a zágrábi egyház számára kiállított 1200. [1]) és 1201. [2]) évi megerősítő okiratai. — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén. Sveti-Iván (Zelina gornja) vidékén. Pesty szerint Belovár megyében kellene keresnünk [3]), de másutt lesz elmondva, hogy azon Zelina folyó, melyet Pesty Császma vidékén keres, azonos a zágrábmegyei mai Zelina folyóval. [4])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 72. Tkalcic: *Mon.* I, 9. — [2]) *Árp. Uj Okm.* I, 238. Tkalcic: *Mon.* I, 16. Theiner: *Mon. hist.* I, 82. — [3]) *Az eltünt régi vármegyék* II, 225. — [4]) Lásd *Zelina* alatt.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itéletlevele. [1]) Horvátországban, *Zágráb* megyében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 299.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itéletlevele. [1]) Horvátországban, *Zágráb* megyében, a jaskai alispánság területén. Hogy folyóvíz értetik alatta, kitetszik az oklevélből, mely a *cursum Putey*-t említi.

[1]) *Árp, Uj Okm.* VII, 297.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itéletlevele.[1]) Horvátországban, *Zágráb* megyében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 293.]

Névtelen öreg kút, *puteus vetus.* Említi III. Bélának a fejérvári keresztesek birtokait előszámláló és megerősítő 1193. évi okirata.[1]) — *Zala* megyében, a kanizsai járásban fekvő Uj-Udvar határában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 283. Batthyán: *Leg. Eccl.* II, 286. Katona: *Hist. Crit.* IV, 410. Pray: *De Priorat. Aur.* p. 117. Schmitth: *Eppi Agr.* I, 101. Knauz: *Mon.* I, 146.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi a veszprémi káptalannak a Bogátradván nemzetség birtokosztozkodására vonatkozó 1243. évi okirata.[1]) — *Zala* megyében, a Tapolczától éjszakra eső Haláp község határában. Az okiratban mint a halápi birtok egyik határjelzője szerepel.

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 27.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi Miklós királyi étekfogónak a veszprémi püspök számára kiállított 1255. évi itéletlevele.[1]) — *Zala* megyében, a keszthelyi járásban, Szántó vidékén.[2])

[1]) *Cod. Patrius* V, 28. — [2]) A topographiára nézve lásd *Ycroso.*]

Névtelen folyó kút, *puteus fluens.* Említi a zalai conventnek Bogala földet tárgyazó 1294. évi okirata.[1]) — *Zala* megyében.[2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII, II, 177. [2]) V. ö. *Bagala.*]

Névtelen kút, *puteus.* Említi IV. Bélának Kis-Kolusd birtokot tárgyazó 1260. évi adománylevele.[1]) — *Zala* megyében, a sz.-gróti járásban, Kallós határában. Az okiratban említett Almas = *Almás,* Copan = *Koppán,* Copurnuch = *Kapornak,* Kolus = *Kallós* a sz. gróti járásban.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 480.].

Névtelen kút, *puteus.* Említi Dénes nádornak bizonyos birtokügyre vonatkozó 1236. évi itéletlevele.[1]) — *Zala* megyében, a szántói járásban, Szántó vidékén.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 33.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi a keresztesek csurgói főnökének Billa helység határjárását tárgyazó 1264. évi jelentő okirata.[1]) — *Zala* megyében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 118.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi a keresztesek csurgói főnökének imént említett 1264. évi okirata.[1]) — *Zala* megyében, az előbbitől külön.

[1]) I. h. i. l.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi III. Endrének Dénes gróf számára kiállított 1291. évi adománylevele.[1]) — *Zólyom* megyében.[2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* V, 31. — [2]) A topographiára nézve lásd *Vdurna.*]

Névtelen kút, *puteus.* Említi IV. Lászlónak Radvány helységet illető 1287. évi privilegiuma.[1]) — *Zólyom* megyében, Radvány határában. In fine ville Rodona est quidam puteus pro meta positus.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 454.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi István szlavoniai bánnak Graboscelo birtokára vonatkozó 1256. évi itéletlevele.[1]) — Graboscelo határában.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 440.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi Erzsébet anyakirálynénak Oryoycha helységet tárgyazó 1275. évi adománylevele.[1]) Horvátországban, a Száva baloldali vízrendszerében. E kút vize az Oryoycha vagyis a Verboveczi vízbe jutott.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 149.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi a bakonybéli apátság jószágait összeiró 1086. évi jegyzék.[1]) — Az okirat szerint a villa Andree Episcopi határterületén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 33.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi a császmai káptalannak Boleta fia számára kiállított 1275. évi bizonyító oklevele.[1]) Hruseuch nevü földbirtok határában.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 159.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi István szlavoniai bánnak Miklós számára kiállított 1252. évi itéletlevele.[1]) — Horvátországban, Sepnicza föld határában.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 381. Tkalcic: *Mon.* I, 95.]

Névtelen kút, *puteus.* Említi a pozsegai káptalannak bizonyos birtokcserét tárgyazó 1264. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvát-Szlavonországban, Proucha föld határában.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 114.]

Névtelen kutak, *putei.* Említi sz. László törvénykönyve [1]) midőn megtiltja az áldozatok megtartását kutak mellett.

[1]) *Decret. I. §. 22.* Endlichernél: *Mon. Arp.* p. 330. s v. ö. *Vizek tisztelete.*]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi a zágrábi káptalannak István bán számára kiállított 1287. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban, Germanigy helység határában, a *báni kerület* glinai járásában, a Bruchina folyó mentén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 464.]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi IV. Bélának Miklós comes számára kiállított 1249. évi adománylevele. [1]) — *Baranya* megyében, a síklósi járásban fekvő N.-Harsány vidékén, nyilván a posványos Karasicza egy jobboldali mocsártava.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 51.]

Névtelen mocsártavak *és halászhelyek, paludes et loca piscacionis.* Előfordulnak az 1201—1235. évek idejéből való váradi regestrumban. [1]) — *Bihar* megyében.

[1]) *Ritus explorandae veritatis.* §. 291. Endlichernél: *Rer. hung. Mon. Arp.* pag. 713. Bélnél: *Adparatus ad hist. Hung.* p. 253.]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi Rogerius mester Siralmas énekében. [1]) *Borsod* megyében, Ónodnak Sajó vidékén Hidvégnél, a Sajó és a Hernád által képezett mocsártó. E mocsáron keltek át a tatárok. [2])

[1]) *Miserabile Carmen* cap. XXXVIII. [2]) Lásd ide borsodmegyei *Pons*]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi IV. Bélának Sárkány földet tárgyazó 1247. évi adománylevele. [1]) — *Esztergom* megyében, a párkányi járásban, Sárkány vidékén, nyilván a Kürti patak által képezett s manap is tetemes mocsártó.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 446. 447.]

Névtelen mocsártavak, *paludes.* Említi Rogerius mester Siralmas éneke.[1]) *Fejér* megyében, Székesfejérvárnál, mely Rogerius szerint mocsarakkal volt körülvéve. Különben Bonfin is azt irja, hogy Székesfejérvár in medio palude sita. [2]) A XII-ik századi lengyel compilator ugyancsak emleget egy székesfejérvári tavat. [3])

[1) *Carmen Miserabile* cap. XL. — 2) *Decad.* Lib. I. Dec. I. p. 23. — 3) L. *Albe regis palus.*]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi a bakonybéli apátság jószágait és vagyonát összeiró 1086. évi jegyzék. [1]) — *Győr* megyében, a sokoróaljai járásban, Kajár vidékén. [2])

[1) *Árp. Uj Okm.* I, 31. — 2) V. ö. *Churchufeu.*]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi IV. Bélának Keszö földet tárgyazó 1248. évi adománylevele. [1]) — *Hont* megyében, Kis-Keszi vidékén. [2])

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 16. Knauz: *Mon.* I, 373. — 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Scithnice.*]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi a váradi káptalannak László vajdához intézett 1297. évi jelentő okirata. [1]) — *Kolozs* megyében, Kolozs-Monostor vidékén.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. II, 103.]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi a váradi káptalannak imént említett 1297. évi jelentő okirata. [1]) — *Kolozs* megyében, Kolozs-Monostor vidékén, az előbbitől külön, miután az okiratban duae paludes emlittetnek.

[1) I. h. i. l.]

Névtelen mocsártavak, *paludes.* Említi IV. Bélának Komáromot tárgyazó 1268. évi adománylevele. [1]) — *Komárom* megyében, a Csalóközben, Ekel vidékén.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 448. Knauz: *Mon.* I, 554.]

Névtelen mocsártavak, *paludes.* Említi IV. Bélának Komáromot tárgyazó 1268. évi adománylevele. [1]) — *Komárom* megyében, a Csalóközben, Ekecs vidékén.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 450. Knauz: *Mon.* I, 556.]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi IV. Bélának Komáromot tárgyazó 1268. évi adománylevele. [1]) — *Komárom* megyében, a Csalóközben, a két Keszi vidékén.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 446. Knauz: *Mon.* I, 552.]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi IV. Bélának Komáromot tárgyazó 1268. évi okirata. [1]) — *Komárom* megyében, a Csalóközben, Bálvány-Szakállas vidékén. [2])

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 454. Knauz: *Mon.* I, 558. — 2) Lásd *Balata.*]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi Roland nádornak Buda fiai számára kiállított 1251. évi okirata. [1]) — *Komárom* és *Fejér* megyék határterületén, a két Galla és a két Barok közötti területen.

[1) *Haz. Okmtár* VII, 41.]

Névtelen mocsár, *sár, lutum.* Említi IV. Bélának Junk comes számára kiállított 1244. évi birtokmegerősítő okirata. [1]) — Horvátországban, *Kőrös* megyében, a kőrösi alispánság területén, Verbovecz keleti vidékén, az ugyanott levő mocsártavaktól különböző.[2])

[1) Tkalcic: *Mon. Eppat. Zagr.* I, 81. 2) A topographiára nézve lásd *Dulebzka.*]

Névtelen mocsártó, *paludinis.* Említi IV. Bélának imént említett 1244. évi birtokmegerősítő okirata. [1]) — Horvátországban, *Kőrös* megyében, Verbovecz

délkeleti vidékén, nyilván a Csernácz által képzett mocsártavak. [2])

[1]) Tkalcic I, 81. — [2]) V. ö. *Dulebzka* és *Cernez.*]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi V. Istvánnak Prandavíz helységet tárgyazó 1270. évi adománylevele. [1]) — *Kőrös* megyében, a kapronczai alispánságban. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 284. *Magy. Sion* III, 366. — [2]) A topographiára nézve lásd körösmegyei *Biztra.*]

Névtelen széles mocsártó, *palus lata.* Említi V. Istvánnak idézett 1270. évi okirata. [1]) — *Kőrös* megyében, a kapronczai alispánság területén, a Dráva jobb partvidékén. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 285. *Magy. Sion* III, 371. — [2]) A topographiára nézve lásd körösmegyei *Biztra.*]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi V. Istvánnak imént említett 1270. évi okirata. [1]) — *Kőrös* megyében, a kapronczai alispánságban, az előbbitől külön.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 281. *Magy. Sion* III, 370.]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi V. Istvánnak imént említett 1270. évi okirata. [1]) — *Kőrös* megyében, a kapronczai alispánságban, az előbbitől külön.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 280.]

Névtelen mocsár, *quoddam mochar.* Említi a turóczi conventnek bizonyos birtokcserét tárgyazó 1295. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Liptó* megyében, a szentmiklósi járásban, a Szjelniczei patak mentén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* V, 140.]

Névtelen mocsár, *unum mochar.* Említi a turóczi conventnek bizonyos birtokcserét tárgyazó 1295. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Liptó* megyében, a szentmiklósi járásban, a Szjelniczei víznek Vágba való torkolata közelében. Az előbbi mocsártól különbözö.

[1]) *Árp. Uj Okm.* V, 141.]

Névtelen mocsár, *mochar.* Említi III. Endrének Okolicsnai Péter számára kiállított 1293. évi adománylevele. [1]) *Liptó* megyében, a sz. miklósi járásban, Csermnuo határában.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 111.]

Névtelen mocsártó, *palus quidam.* Említi II. Endrének Pócs nádor számára kiállított 1209. évi okirata. [1]) — *Moson* megyében, a rajkai járásban, a Lajta mentén. Az okirat szerint Challov föld határában iuxta Sar, Saar. Mint határhelyek említtetnek villa Kata és villa Fulzaran. A Sar alatt a *Lajta,* a Kata alatt pedig *Gata* értendő.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 471. *Árp. Uj Okm.* VI, 334.]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi II. Endrének a lébényi apátság megerősítését tárgyazó 1208. évi okirata. [1]) — *Moson* megyében, az egykor itt létezett Dobron helység vidékén, a Lajta kiöntvénye.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 64.]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi Kálmán királynak a zobori monostor birtokait megerősítő 1112. évi okirata. [1]) *Nyitra* megyében, Zocol villa határhelye.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V, 88.]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi IV. Bélának a zobori monostor számára Kálmán király okiratát megerősítő 1249. évi oklevele. [1]) — *Nyitra* megyében, a nyitrai járásban. Az okirat szerint Zocol villa határában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 315.]

Névtelen mocsarak, *paludes.* Említi IV. Bélának a turóczi monostort alapító 1252. évi oklevele. [1]) — *Nyitra* megyében, a Vág mentén, Sempte vidékén. Paludes, in quas idem fluuius (Wag) descendit, tehát a Vág kiöntvényei.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 294. *Haz. Okm.* VI, 66.]

Névtelen mocsarak, *paludes.* Említi Rogerius mester Siralmas éneke. [1]) — A Sajótól Pest felé vezető országút mentén.

[1]) *Carmen Miserabile* cap. XXX.]

Névtelen mocsár. Említi ugyancsak Rogerius Siralmas éneke. [1]) — *Pest* környékén, hol a mocsárterület oly jelentékeny volt, hogy Ugolin kalocsai érsek dandára azon sem átkelni, sem rajta visszatérni nem tudott, miért is a mocsárt körülfogó tatárok nyilzápora által tökéletesen leöldököltettek.

[1]) *Carmen Miserabile* cap. XXI.]

Névtelen mocsártavak, *paludes.* Említi II. Bélának a pannonhalmi apátság számára kiállított 1138. évi okirata [1]), IV. Bélának a pannonhalmi apátság jogait tartalmazó 1260. évi nagy privilegiuma [2]) és IV. Bélának Deáki birtok határterületére vonatkozó 1268. évi okirata. [3]) — *Pozsony* és *Nyitra* megye határterületén, Deáki vidékén, a Holtvág mentén.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 112. Knauz: *Mon.* I, 98. 99. — [2]) *Árp. Uj Okm.* XI, 474. — [3]) Fejér IV. III, 459.]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi II. Endrének Bors comes alapítványát megerősítő 1225. évi okirata. [1]) — *Pozsony* megye és Ausztria határterületén, a Duna által alkotott mocsártó.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 67.]

Névtelen mocsártavak, *paludes.* Említi a pozsonyi káptalannak bizonyos hitbér és leánynegyedi ügyét tárgyazó 1243. évi bizonyító okirata. [1]) — *Pozsony* megyében, a Csalóközben, valamelyik Karcsa határában. Dedit de paludibus, que sunt infra predictam terram t. i. Karasha.

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 28.]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi IV. Lászlónak a nyúlszigeti apáczazárda számára kiállított 1279. évi okirata. [1]) — *Somogy* megyében, az igali járásban, Ráksi vidékén. Az okiratban említett Igol = *Igal,* Dada = az Igalhoz tartozó *Dada* puszta, Rakusy, Rakossy = *Ráksi.*

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 534. *Árp. Uj Okm.* IX, 231.]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi IV. Lászlónak imént idézett 1279. évi okirata. [1]) — *Somogy* megyében, az igali járás területén, Ráksi határában, az előbbitől különböző.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 534. *Árp. Uj Okm.* IX, 231.]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi II. Endrének Bors comes alapítványát megerősítő 1225. évi okirata. [1]) — *Sopron* megyében, a Répcze mentén. [2])

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 64. — 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Lylnic.*]

Névtelen mocsártavak, *paludes.* Említi Béla király névtelen jegyzője. 1) — *Szatmár* megyében, a nagy ecsedi láp mocsárosai. 2)

[1) *Hist. hung. de sept. ducib.* cap. XXI. Schwandtnernél I, 26. Endlichernél 29. l. Szabónál 33. l. — 2) V. ö. Szabó K. tud. jegyz. a Névtelen magy. fordít. 33. l. 2. jegyz.]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi IV. Bélának File számára kiállított 1256. évi adománylevele. 1) — *Szepes* megyében, Szombathely és Poprád vidékén.

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 432.]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi a szepesi káptalannak III. Endréhez intézett 1290. évi jelentő okirata. 1) — *Szepes* megyében, Landok és Szepesi-Béla vidékén. 2)

[1) *Árp. Uj Okm.* X, 10. *Haz. Okmtá,* VI, 356. — 2) A topographiára nézve lásd szepesmegyei *Béla.*]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említ IV. Bélának Göblin és Hermann testvérek számára kiállított 1258. évi adománylevele. 1) — *Szepes* megyében Nádas vidékén, a Hernád baloldali vízkörnyékében. Palus, quc *mochula* dicitur. A mochula nyilván a szláv močiloból alakult mocsola, mocsolya. 2)

[1) Bárdosy: *Supplement. ad Anal. Scep.* p. 93. — 2) Miklosich: *Die slav. Elem. im Magyar.* i. h. XXI. köt. 41. l 482. sz.]

Névtelen mocsártavak, *paludes.* Említi II. Gézának a körtvélyes-madocsai monostor alapítását engedélyező 1145. évi okirata. 1) — *Tolna* megyében, Madocsa vidékén több rendbeli mocsárvíz.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 123.]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi a vasvári káptalannak bizonyos kiegyezkedést tárgyazó 1291. évi bizonyító oklevele. 1) *Vas* megyében Ozkou birtok határában. Az okiratban említett Tothlak = *Tótlak,* melyből kettő van, az egyik a muraszombati, a másik a szentgothardi járásban.

[1) *Árp. Uj Okm.* X, 67.]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi a zágrábi káptalannak a sz. Jakabi cisterczita-monostor számára kiállított 1287. évi bizonyító oklevele. 1) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén, a Száva balparti vidékén, Stenievec déli vidékén.

[1) Tkalcic: *Mon. Eppat. Zagr.* I, 221.]

Névtelen mocsártavak, *paludes.* Említi a türjei conventnek Apsa földterületet tárgyazó 1279. évi bizonyító oklevele. 1) — *Zala* megyében, a sümegi járásban, a Marczal mellékén.

[1) *Haz. Okmtár* VI, 256.]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi a veszprémi káptalannak Apáthy birtokot illető 1263. évi bizonyító oklevele. 1) *Zala* megyében, Apáti birtok határában, a Mura mentén.

[1) *Árp. Uj Okm.* VIII, 76.]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi IV. Lászlónak Vindornya-Szőllős birtokát tárgyazó 1274. évi adománylevele. 1) *Zala* megyében, a sz. gróti járásban, Szőllős-Vindornya határában.

[1) *Haz. Okmtár* I, 63.]

Névtelen nagy mocsártavak, *magne paludes.* Említi a leleszi prépostság birtokviszonyaira vonatkozó 1211. évi okirata.[1]) — *Zemplén* megyében, a Bodrogközben, a Kermeli tó vagy hely vidékén. Circum sunt mete lacum (locum) Kermel nomine, cui adiacent *magne paludes* ad eundem lacum, absque alicuius communione spectantes.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 207.]

Névtelen mocsártó, *palus.* Említi II. Endrének Ciriacus prépost számára kiállított 1217. évi adománylevele.[1]) Horvátországban.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 40. Theiner: *Mon. hist.* I, 75.]

Névtelen patak, *rivus.* Említi Sándor albánnak a topuskói apátság számára kiállított 1252. évi okirata.[1]) — Horvátországban, a *báni kerület* glinai járásában a Bruchina vízkörnyékében, Gradecz vidékén.

[1]) Tkalcic I, 96.]

Névtelen patak, *rivus.* Említi a zágrábi káptalannak István bán számára kiállított s imént említett 1294. évi bizonyító okirata.[1]) — Drozgomech határában, az előbbitől külön víz a *báni kerület* glinai járásában, a Glina jobboldali vízkörnyékében.

[1]) I. h. i. l.]

Névtelen patak, *rivus.* Említi a zágrábi káptalannak István bán számára kiállított 1294. évi bizonyító oklevele.[1]) Drozgomech határában, Horvátországban, a *báni kerület* glinai járásában, a Glina jobboldali vízkörnyékében, a Maja s illetőleg a Bruchina által közvetítve.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 234.]

Névtelen patak, *rivus.* Említi V. Istvánnak Fülöp esztergomi érsek és testvére számára kiállított 1270. évi okirata.[1]) — Horvátországban, *Kőrös* megyében, a kapronczai alispánság területén, Kapronicza és Gjurgjevac között, a Dráva jobboldali vízkörnyékében.[2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 281. 282. [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd kőrösmegyei *Biztra.*]

Névtelen kis patak, *parvus rivus, qui exit de Kamarcha.* Említi V. Istvánnak Fülöp esztergomi érsek és testvére számára kiállított 1270. évi okirata.[1]) Horvátországban, *Kőrös* megyében, a kapronczai alispánság területén, ugyancsak Kapronicza és Gjurgjevac között[2]), a Komornica[3]) valamely kiágazása. Az előbbitől külön.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 283. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd kőrösmegyei *Biztra.* — [3]) Lásd *Kamarcha.*]

Névtelen patakok, *duo rivi.* Említi IV. Bélának Herbord comes számára kiállított 1248. évi okirata.[1]) — Zala megyének egykori Dráván-tuli részében, a mai *Kőrös* megyében, a kapronczai alispánság területén fekvő Rasinje vidékén, a Dráva jobboldali vízkörnyékében.[5]) Az előbbitől külön patakok.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 34. *Árp. Uj Okm.* VII, 264. — [2]) V. ö. Pestyvel: *Az eltünt régi várm.* II, 175.]

Névtelen patak, *rivus.* Említi IV. Bélának Herbord comes számára kiállított 1248. évi okirata.[1]) — Zala megyének egykori Dráván-tuli vidékén, a mai *Kőrös* megyében, a kapronczai alis-

pánság területén fekvő Rasinje vidékén, a Dráva jobboldali vízkörnyékében.

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 264. Fejér: *Cod. Dipl.* IV, II, 34.]

Névtelen patak, *rivus.* Említi Imrének a zágrábi káptalan számára kiállított 1201. évi adománylevele. 1) — Horvátországban, *Körös* megyében, a kapronczai alispánságban, Zdala vidékén. Az okirat szerint e rivus influit rivum Hausta.

[1) Tkalcic: *Mon.* I, 13.]

Névtelen patak, *rivus.* Említi IV. Bélának a nagyszombati apáczák számára kiállított 1256. évi birtokmegerősítő okirata. 1) — *Pozsony* megyében, a nagyszombati járásban, a Tirna vízkörnyékében.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 373.]

Névtelen patak, *rivus.* Említi II. Endrének Wratiszló comes számára kiállított 1209. évi adománylevele. 1) — Horvátországban, *Varasd* megyében, a zlatári alispánság területén, Bistrica Marija vidékén, a Krapina baloldali mellékvize 2), mely különbözik az ugyanott említett Névtelen víztől.

[1) Tkalcic: *Mon.* I, 19. *Árp. Uj Okm.* XI, 93. — 2) Az okirat idevonatkozó topographiájára nézve lásd *Lubenik.*]

Névtelen patak, *rivus.* Említi II. Endrének Pácson földét tárgyazó 1224. évi adománylevele. 1) — *Vas* megyében, a vasvári járásban, a *Pácsoni* víz. 2)

[1) *Haz. Okmtár* IV. 12. *Árp. Uj Okm.* VI, 425. — 2) A topographiára nézve v. ö. Nagy Imre jegyzetével a *Haz. Okmtár* IV, 12—13. ll.]

Névtelen patak, *rivus.* Említi II. Endrének Wratiszló comes számára kiállított 1209. évi adománylevele. 1) — *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság éjszaki, Száva balparti területén, a Száva vízkörnyékében.

[1) Tkalcic: *Mon.* I, 18. *Árp. Uj Okm.* XI, 91.]

Névtelen patak, *rivus.* Említi Pál országbirónak Igrigh helység határait szabályozó 1251. évi okirata. 1) — *Zala* megyében, a Balaton-Magyaródhoz tartozó Kolon fenyves és major határában, a Balaton délnyugati posványságába alkalmasint az Ormányi patak által közvetítetten szakadó csermely. 2)

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 330. — 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Hunta.*]

Névtelen patak, *rivus.* Említi István prépostnak bizonyos birtokegyezségre vonatkozó 1254. évi bizonyító oklevele. 1) — A zágrábi káptalannak és Márton fiainak topliczai birtokuk határában.

[1) Tkalcic I, 102. *Árp. Uj Okm.* XI, 404.]

Névtelen patak, *rivus.* Említi Kálmán királynak a zobori monostor birtokait megerősítő 1112. vagy 1113. évi okirata. 1) — Lucymy villa határában.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 86. Vurum: *Eppat. Nitr. Mem.* 113. l.]

Névtelen patakok, lásd Patak Pathak, Pathok, Potak, Pothoc, Pothok, Potoch, Potock, Potok.

Névtelen száraz patakok, l. Siccus potok.

Névtelen tó, *lacus.* Említi az egri káptalannak V. Istvánhoz intézett 1270. évi jelentést tevő okirata. [1]) — *Abauj* megyében, a kassai járásban Csány és Gönyü vidékén létezett időszaki tóvíz. Ad vnum locum, mondja az okirat, tempore pluuiali lacum designantem. [2])

[1]) *Cod. Patrius* VI, 173. — [2]) A topographiára nézve lásd *Sartostou.*]

Névtelen tó, *stagnum.* Említi II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1231. évi adománylevele. [1]) — *Bács* megyében, Szonta vidékén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 223. — [2]) A topographiára nézve lásd *Bozyasfoca.*]

Névtelen tó, *lacus.* Említi Henrik szlavoniai bánnak Pelyn birtokot tárgyazó 1274. évi bizonyító oklevele. [1]) *Baranya* megyének délkeleti szögében, Kopács vidékén, mely állóvizekkel manap is el van árasztva.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 88.]

Névtelen tó, *lacus.* Említi IV. Bélának Drauch helységet tárgyazó 1264. évi adománylevele. [1]) — *Baranya* megyében, a baranyavári járásban, Darócz és Kopács vidékén.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 190; *Árp. Uj Okm.* VIII, 88.]

Névtelen tó, *stagnum.* Említi V. Istvánnak Mihály számára kiállított 1272. évi okirata. [1]) — *Bereg* megyében, a kászonyi járásban, Bótrágy vidékén. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 244. VII. II, 21. — [2]) A topographiára nézve lásd *Boltrag.*]

Névtelen tó, *stagnum.* Említi bizonyos birtokügyre vonatkozó 1299. évi bizonyító oklevél. [1]) — *Bereg* megyében, a tiszaháti járásban, Márok-Papi vidékén. [2])

[1]) *Zichy-Codex* I, 92. — [2]) A topographiára nézve lásd *Mych.*]

Névtelen tó, *lacus.* Említi az egri káptalannak Tecus főispán számára kiállított 1249. évi bizonyító oklevele. [1]) *Borsod*ban, a szendrői járásban.

[1]) *Cod. Patrius* IV, 51.]

Névtelen tó, *lacus.* Említi az egri káptalannak IV. Lászlóhoz intézett 1278. évi jelentő okirata. [1]) — *Borsod* vagy *Heves* megyében?

[1]) *Hazai Oklevéltár* 83. l.]

Névtelen tó, *stagnum.* Említi az esztergomi kereszteseknek Deda comes birtokviszonyaira vonatkozó 1292. évi okirata. [1]) — *Esztergom* megyében, az Esztergom és Déda közt fekvő Szamárhegy vidékén. Az okirat szerint e tó ab oriente remanet in terra Szamard.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 511.]

Névtelen tó, *stagnum.* Említi az esztergomi kereszteseknek Deda comes birtokviszonyaira vonatkozó 1292. évi okirata. [1]) — *Esztergom* megyében, az Esztergom és Déda közt fekvő Szamárhegy vidékén. Az okirat szerint e tó remanet in terram Vrkuta.

[1]) Fejér VII. V, 511.]

Névtelen tó, *stagnum antiqui fossati.* Említi az esztergomi keresztesek conventjének Déda comes birtokviszonyaira vonatkozó 1292. évi okirata. [1]) — *Esztergom* megyében, Szamárhegy vidékén, a két előbbitől külön.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 511.]

Névtelen tó, *stagnum.* Említi Benedek alországbirónak Boyon birtokot tárgyazó 1241. évi okirata. [1] — *Esztergom* vagy *Pest-Pilis-Solt-Kis-Kún* megyében.

[1] *Árp. Uj Okm.* VII, 179.]

Névtelen tó, *lacus.* Említi IV. Lászlónak Benedek és Pál számára kiállított 1277. évi adománylevele. [1] — *Fejér* megyében, a székesfejérvári járásban, Csősz határában. [2]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* VII. II, 56. — [2]) A topographiára nézve lásd *Eleusar.*]

Névtelen tó, *stagnum.* Említik egyik hiteles helynek Hamva birtok elzálogosítását tárgyazó 1293. évi okiratai. [1] [2] *Gömör-Kis-Hont* megyében, a tornallyai járásban, a Sajó balpartján, Kövecsesnél.

[1] *Cod. Patrius* VII, 233. — [2]) U. o. VII, 235.]

Névtelen tó, *stagnum.* Említi IV. Bélának a szentmártoni apátság jószágait és jövedelmeit megerősítő 1234—1270. évi okirata. [1] — *Győr* megyében, a Panzsa-ér mentén, Sz.-Márton határában.

[1] *Árp. Uj Okm.* II, 2.]

Névtelen tó, *stagnum.* Említi IV. Bélának imént említett 1234—1270. évi okirata. [1] — *Győr* megyében, a Panzsa-ér mentén, Sz. Márton határában, az előbbitől külön.

[1] I. h. i. l.]

Névtelen tó, *stagnum.* Említi IV. Bélának idézett 1234—1270. évi okirata. [1] — *Győr* megyében, a Panzsa-ér mentén, Sz. Márton határában, a két előbbitől külön, mit az okirat kétségtelenné tesz, miután abban stagna tria-ról van szó.

[1] I. h. i. l.]

Névtelen tavak, *stagna.* Említi IV. Bélának idézett 1234—1270. évi okirata. [1] — *Győr* megyében, dunamenti tavak, stagna, que oriuntur ex Danobio, a tósziget-csilizközi járásban, a Csalóközben, Bácsa vidékén. Az okiratban említett predium Elchen, quod alio nomine uocatur Batha = *Bácsa* és nem Borba puszta, mint Sztachovics állítja. [2]

[1] *Árp. Uj Okm.* II, 21. — [2]) *Győr megye és város egyet. leirása* p. 476. és a mellékelt térképen.]

Névtelen tó, *lacus.* Említi az esztergomi keresztesek conventjének bizonyos földek eladását tárgyazó 1291. évi bizonyító oklevele. [1] — *Hont* megyében, a szántói járásban. [2]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 134. 135. — [2]) A topographiára nézve lásd *Bur.*]

Névtelen tó, *stagnum.* Említi IV. Bélának Wacik fiai számára kiállított 1260. évi adománylevele. [1] — *Hont* megyében Szécsénke vidékén. Az okiratban említett Zelchan = *Szécsénke.* [2])

[1] Knauz: *Magy. Sion* II, 779. *Cod. Strig.* II, 79. *Mon.* I, 459. Wenzel: *Árp. Uj Okm.* XI, 482. — [2]) A topographiára nézve lásd *Holamna.*]

Névtelen tó, *stagnum.* Említi IV. Bélának imént idézett 1260. évi okirata. [1] — *Hont* megyében, Szécsénke vidékén, az előbbitől külön.

[1] I. h. i. l.]

Névtelen tó, *stagnum.* Említi az esztergomi káptalannak Paluta föld iránt

történt egyezkedést tárgyazó 1244. évi okirata. [1]) — *Hont* és *Nógrád* megyék határterületén, a Kürtös folyó mentén.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 352.]

Névtelen tó, *stagnum.* Említi V. Inczének a nyúlszigeti apáczák érdekében kibocsátott 1276. évi bullája. [1]) — *Jász-Nagy-Kún-Szolnok* megyében, a középtiszai járásban, Prospuqui azaz Tisza-Püspöki határában.

[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 153.]

Névtelen tó, *lacus.* Említi II. Endrének a templomosok számára kiállított 1209. évi okirata. [1]) — Horvátországban, *Kőrös* megyében.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 22. *Árp. Uj Okm.* XI, 99.]

Névtelen tó, *lacus.* Említi a császmai káptalannak Gergely comes javaiban tett határjárásról szóló 1296. évi okirata.[1]) — Zala megyének egykori Dráván-tuli részében, a mai *Kőrös* megyében, a kapronczai alispánság területén, Szegovina vidékén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 221.]

Névtelen tó, *stagnum.* Említi II. Endrének Poch nádor számára kiállított 1210. évi okirata.[1]) — *Moson* és *Győr* megyék határterületén, a P. Novák és Eöttevény közti területen. [2])

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 473. *Árp. Uj Okm.* VI, 342. — [2]) A topographiára nézve lásd *Humeroupotok.*]

Névtelen tó, *lacus.* Említi az esztergomi káptalannak bizonyos föld átengedésére vonatkozó 1274. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Nógrád* és *Hont* megyék határterületén, a mai Podluzsán puszta délszaki vidékén. Az okiratban említett Curth = *Kürt,* Gormath = *Balassa-Gyarmat,* Hugog = *Hugyog,* Scyud = *Szügy,* Wodkert = *Vadkert* mind Nógrád megyében, Podlusan = a Zahorához tartozó *Podluzsán* puszta Hont megyében, a lukanényei járásban.

[1]) *Árp. Uj Okm.* IV, 45.]

Névtelen tó, *lacus.* Említi a nyitrai káptalannak IV. Lászlóhoz intézett 1274. évi jelentő okirata. [1]) — *Nyitra* megyében, Kosztolán vidékén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 126.]

Névtelen tó, *lacus.* Említi V. Istvánnak a Chuti monostor számára kiállított 1272. évi okirata. [1]) — *Pest-Pilis-Solt-Kis-Kún* megyében, a pesti közép járásban, Inács délnyugati vidékén. [2]) Megjegyzem, hogy IV. Bélának egy ugyanezen tárgyra vonatkozó 1264. évi okiratában [3]) az 1272. évi okirat e szavai procedit versus occidentem per *vnum lacum* e szavakkal *per viam latam* vannak felcserélve. Melyik most már az igazi? Hogy nem másolási, hanem eredeti tollhiba szerepel, abból is következtethetjük, hogy Knauznál, ki igen pontosan szokott olvasni, mindkét varians előfordúl.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 224. Knauz: *Mon.* I, 594. — [2]) Lásd a topographiára pestmegyei *Sarwezy.* — [3]) Knauz: *Mon.* I, 513.]

Névtelen tó, *lacus, cuius mencio est in privilegio Ladislai Regis.* Említi II. Bélának a pannonhalmi apátság számára kiállított 1138. évi okirata. [1]) — *Pozsony* megyében, Deáki vidékén.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 112. Knauz: *Mon.* I, 99. *Arch. Ért.* XII, 89.]

Névtelen tó, *stagnum.* Említi a nyitrai káptalannak Elefánti Imre számára kiállított 1282. évi bizonyító oklevele. [1] *Pozsony* megyében, a Dudvág mentén, a Tirna és Gidra közti területen.

[1] *Haz. Okmtár* III, 37. *Árp. Uj Okm.* XII, 371.]

Névtelen tó, *stagnum.* Említi a nyitrai káptalannak imént idézett 1282. évi bizonyító oklevele.[1] — *Pozsony* megyében, a Dudvág mentén, a Tirna és Gidra közti területen, az előbbi tótól különböző.

[1] I. h. i. l.]

Névtelen tó, *stagnum.* Említi sz. Lászlónak a veszprémi egyház birtokait megerősítő s bővítő 1082. évi okirata.[1] Scamard villa, a mai Szamárdi határában, *Somogy* megyében.

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* I, 456.]

Névtelen tavak, *stagna.* Említi IV. Bélának a sz. mártoni apátság birtokait elöszámláló és megerősítő 1234—1270. évi okirata. [1] — E tavak is in villa Samard területén léteztek *Somogy* megyében.

[1] *Árp. Uj Okm.* II, 22.]

Névtelen tó, *lacus.* Említi V. Istvánnak Teresztenye földet tárgyazó 1272. évi adománylevele. [1] — *Torna* megyében. A Lófej-forrás? [2])

[1] *Zichy-Codex* I, 31 .— [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd tornamegyei *Almas*, azonk. *Farkaspotoka* és *Koyacha.*]

Névtelen tó, *lacus.* Említi II. Endrének a varasdiak számára kiállított 1209. évi kegylevele. [1] — Horvátországban, *Varasd* megyében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 88. Katona: *Hist. Crit.* V, 103. Kercselich: *Not. prael.* 188.]

Névtelen tó, *lacus.* Említi II. Endrének imént idézett 1209. évi okirata. [1] *Varasd* megyében, az előbbitől külön.

[1] I. h. i. l.]

Névtelen tó, *lacus.* Említi II. Endrének már ismételten idézett 1209. évi okirata. [1] — *Varasd* megyében, a két előbbitől külön.

[1] I. h. i. l.]

Névtelen tó, *stagnum.* Említi a pécsi káptalannak bizonyos egyezkedést tárgyazó 1296. évi bizonyító oklevele. [1] *Varasd* megyében, a varasdi alispánságban, Kuchan vidékén.

[1] *Árp. Uj Okm.* X, 236.]

Névtelen tó, *stagnum.* Említi IV. Bélának Mihály comes számára kiállított 1239. évi okirata.[1] — *Varasd* megyében, Vizmich birtok határában, a Dráva kiöntvénye. Stagnum quoddam, mondja az okirat, quod egreditur de Draua. Ugyancsak az okiratból kitetszik, hogy belé a Strug vize ömlött, aqua Strug cadit in ipsum stagnum. Pesty e Strug alatt nyilván a körösmegyei Strugot érti [2]) s ez esetben az itt szóban levő tó is Körös megyében volna keresendő, de másutt említem, hogy Pesty e nézete valószinütlen, s hogy a kérdéses Strugnak, következőleg az itt szóban levő mocsárnak is *Varasd* megyében, a varasdi révhez közelebb kellett lennie.[3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 71. — [2]) *Az eltünt régi vármegyék* II, 176. — [3]) L. *Strug* alatt.]

Névtelen tó, *stagnum.* Említi Eynard mester bizonyos pert elintéző 1257. évi

okirata. [1]) — Szlavonországban, *Veröcze* megyében, a veröczei alispánság területén, a Brana vagy pedig a Csemernicze által alkotott tó.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 468.]

Névtelen tavak, *per lacus.* Említi II. Endrének Marczell gróf számára kiállított 1228. évi birtokmegerősítő okirata. [1]) — A Dráva jobbparti vidékén *Veröcze* megyében, az eszéki alispánság területén Ozyagh = *Eszék* vidéken. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 136. — [2]) Lásd *Cherych* lacus.]

Névtelen tó, *lacus.* Említi a keresztesek uj-udvari conventjének István mester számára kiállított 1298. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Zala* megyében, a csáktornyai járásban, a Mura és Dráva közötti területen.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 327.]

Névtelen tó, *lacus.* Említi a zágrábi káptalannak Svinicza föld eladását tárgyazó 1282. évi bizonyító oklevele. [1]) Horvátországban, Zuynnicha föld határában.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 210.]

Névtelen tó, *stagnum.* Említi V. Incze pápának a nyúlszigeti apáczák érdekében kibocsátott 1276. évi bullája. [1]) — A Tisza mentén Hegeufa föld határában.

[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 153.]

Névtelen tó, *stagnum.* Említi V. Inczének imént említett 1276. évi bullája. [1]) — A Tisza mentén Buchur föld határában.

[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 153.]

Névtelen tó, *stagnum.* Említi V. Inczének idézett 1276. évi bullája. [1]) — Nyilván a Zsitva vize által képezett tó.

[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 152.]

Névtelen tó. Említi az V. századbeli Priscus Rhetor. [1]) — A görög iró elbeszélése szerint a keletrómai követség Attilához való utjában Magyarország területén e tóhoz érkezett. »Sátrainkat, mondja Priscus — *egy tó partjára ütöttük, melynek vizét jónak gondoltuk, miután egy közel falu lakosai oda jártak meríteni.* E falu Buda özvegyeé volt.« E helyet azonban sem Thierry, sem Szabó meg nem határozzák.

[1]) *Excerpta Legation.* 56. l. Thierrynél: *Attila, Attila fiai tört.* I, 78. 79. Szabónál: *Kisebb tört. munk.* I, 27.]

Névtelen tó, *lacus.* Említi II. Endrének a pannonhalmi apátságnak sz. László és Salamon adományait megerősítő 1213. évi okirata. [1]) — Az okirat szerint: Vag, in quo habetur pomerium valde bonum, *II. lacus,* et silva determinata.

[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 131. VI, 362. Fuxhoffer-Czinár: *Monast.* I, 35.]

Névtelen tó, *lacus.* Említi II. Endrének imént idézett 1213. évi okirata. [1]) Az előbbitől külön, ugyanazon birtok területén levő tó.

[1]) I. h. i. l.]

Névtelen tó, *stagnum.* Említi IV. Bélának a sz. mártoni apátság birtokait és jövedelmeit előszámláló s megerősítő 1234—1270. évi okirata. [1]) — E tó Enyg nevü praedium határában létezett s völgyi tavat képezett, stagnum in valle. Az Enyg szomszédságában levő villák közt Tapan is említtetik, ilyen

Győr megyében létezett a mai Taáp vidékén. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* II, 21. — [2]) Lásd Sztachovics munkáját és térképét *Győr megye és város egyet. leírásában.*]

Névtelen sártó, *lacus lutosus.* Említi IV. Bélának a sz. mártoni apátság birtokait elősámláló és megerősítő 1234—1270. évi okirata.[1]) — In predio Cutus területén létezett.

[1]) *Árp. Uj Okm.* II, 24.]

Névtelen sártó, *lacus lutosus.* Említi IV. Bélának a sz. mártoni apátság birtokait elősámláló és megerősítő 1234—1270. évi okirata.[1]) — Ez is in predio Cutus területén létezett. Az előbbitől külön.

[1]) I. h. i. l.]

Névtelen vizek, *aquae.* Említi a pécsi káptalannak Miklós fiai számára kiállított 1294. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Baranya* megyében, a siklósi járásban, Nagyfalu vidékén, hol ezek időszaki vizek voltak, a Tapolczai víz áradásai által keletkezve. Aquae non semper fluentes uel existentes ibidem, sed ex inundacione fontis Topolcha vocati recipit in se aquas. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 554. — [2]) A topographiára nézve lásd *Tapolcha* fons.]

Névtelen víz. Említi az esztergomi keresztes-lovagoknak bizonyos birtokegyezkedésökről tanuskodó 1272 évi okirata. [1]) — *Esztergom* megyében, Esztergom vidékén. E vidék régi topographiai viszonyainak egyik alapos tanulmányozója figyelmeztet, hogy az 1272. évi okiratban olvasható e szavak: exeuntes ad finem ville S. Pauli de ripa parvi Danubii directe excundo ad *litus ipsius aque in ipso litore in latere ipsius litoris* nem foglalnak magokban szószaporítást, hanem világos nyomát annak, hogy a szöveg itt *két folyó* partjáról beszél. Az egyik tudniillik a Kis-Duna, a másik pedig azon patak, melyen jelenleg a nép által *Angyal-hid*nak nevezett hid vezet át. [2])

[1]) Knauz: *Magy. Sion* III, 334. 339. Ugyanő: *Cod. Strig.* II, 107. Ugyanő: *Monumenta* I, 600. Wenzel XII, 64. — [2]) Csáka: *Adalék Esztergom XIII. századi helyiratához.* Megjelent a *Magyar Sion* V. kötetében, 339. l.]

Névtelen vizek, *aliquae aquae.* Említi IV. Lászlónak az esztergomi ágostoni szerzetesek számára kiállított 1281. évi adománylevele. [1]) — *Esztergom* megyében, a sz. Ágoston rendüek sz. annai monostora birtokán, Örmény föld határában. A terra Armenorum az eltünt Kovácsi szomszédságában, Esztergom délkeleti völgyében feküdt. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 78. Knauz: *Paulai sz. Vincze leányai* 65. l. [2]) Lásd Csáka imént idézett értekezését a *Magy. Sion*ban V, 347.]

Névtelen kis víz, *aqua parva.* Említi IV. Lászlónak László esztergomi prépost számára kiállított 1277. évi adománylevele. [1]) — *Hont* megyében. Az okirat e vízről mondja: que deriuatur de Sewence s így a Selmeczi víz egy ága. Az okiratban említett Egueg megfelel a hontmegyei *Egey*-nek.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 204. Knauz: *Magy. Sion* III, 380.]

Névtelen víz, *aqua quadam.* Említi Erzsébet királynénak Lodomer érsek

számára kiállított 1284. évi adománylevele. [1]) — *Komárom* megyében. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 221. — [2]) A topographiára nézve lásd a *Bongud* alatt mondottakat.]

Névtelen víz, *aqua una.* Említi IV. Bélának Bokounc föld adományozását tárgyazó 1245. évi okirata. [1]) — Az okirat szerint in ducatu Sclavonie, Fejér szerint in Comitatu Crisiensi vagyis *Körös* megyében. Ez aqua különbözik az ugyanezen okiratban említett névtelen csermelytől.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 386.]

Névtelen víz, *aqua.* Említi II. Endrének a templomosok számára kiállított 1209. évi okirata. [1]) — Horvátországban, *Körös* megyében, a Glogovnicza vízkörnyékében.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 22. *Árp. Uj Okm.* XI, 99.]

Névtelen vízér, *vena quaedam.* Említi IV. Bélának a német-ujvári monostor számára kiállított 1263. évi adománylevele. [1]) — *Nyitra* megyében, Luka vidékén, a Vág vízkörnyékében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 120. [2]) A topographiára nézve lásd *Dobou.*]

Névtelen vizek, *aquae.* Említi Móricz grófnak a móriczhidai apátság 1251. évi alapitólevele. [1]) — *Somogy* megyében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 89.]

Névtelen víz, *aqua.* Említi IV. Lászlónak a nyulszigeti apáczák számára kiállított 1279. évi okirata. [1]) — *Somogy* megyében, az igali járásban, Kazsok és Büssü vidékén, a Kapos baloldali vízkörnyékében. Az okiratban említett Busu = *Büssü,* Kosuk = *Kazsok* az igali járásban.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 541. *Árp. Uj Okm.* IX, 236.]

Névtelen víz, *aqua.* Említi IV Lászlónak imént idézett 1279. évi okirata. [1]) — *Somogy* megyében, az igali járásban, Kazsok és Büssü vidékén, a Kapos baloldali vízkörnyékében, az előbbitől külön, miután az okiratban iunctura duarum aquarum említtetik.

[1]) I. h. i. l.]

Névtelen víz, *aqua ad locum, qui dicitur rotundum pratum.* Említi a győri káptalannak Enud birtokot tárgyazó 1237. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Sopron* megyében, hol azonban Enud = *Enőd* nevü helység ma már nem létezik.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 75.]

Névtelen vizek, *aquae.* Említi Kézai Simon mester a XIII-ik században. [1]) — *Sopron* megyében, Babot vidékén, a Rábaközben, a Rába különböző ágai, a *Kapuvári, Vitnyédi* Rába-ágak.

[1]) *Chronicon* Lib. II. c. II. §. 3.]

Névtelen víz, *aqua.* Említi II. Endrének Adolf szepesi prépost és nővére számára kiállított 1209. évi adománylevele. [1]) — *Szepes* megyében, a Poprád vízkörnyékében. Az okirat szerint a határ versus villam Isaac tendit ad metas distinctas, videlicet quoddam pratum, ubi oritur *quedam aqua,* que, descendit per idem pratum usque ad rivulum nomine Humonyk, qui rivulus currit in Popart.

[1]) Bárdosy: *Supplem. ad Anal. Scep.* p. 10.]

Névtelen víz, *aqua.* Említi IV. Bélának a szepesvárallyai szászok számára kiállított 1262. évi kegylevele.[1]) — *Szepes* megyében, a Hernád baloldali vízkörnyékében, a Szepes-Várallya és Szepes-Olaszi közti területen. A határ descendit de monte directe, ad aquam, et de aque vadit ad fossatum, in quo quondam currebat dicta aqua.

[1]) Bárdosy: *Supplem. ad Anal. Scep.* p. 95.]

Névtelen vízmeder, *quoddam meatus aque.* Említi az erdélyi káptalannak Egyházfalva és Sz. Miklós helységekben tartott határjárást tárgyazó 1176. évi okirata.[1]) — *Torda-Aranyos* megyében Erdélyben, Sz. Mihályfalva vidékén, az Aranyos jobboldali vízkörnyékében. A sz. mihályfalvai vízbe torkollott s ezzel együtt az Aranyosba juttatta vizét.

[1]) Teutsch és Firnhaber: *Urkundenbuch zur Gesch. Siebenbürg.* 1. l. *Árp. Uj Okm.* I, 74.]

Névtelen víz, *aqua.* Említi II. Endrének Wratiszló comes számára kiállított 1209. évi adománylevele.[1]) — Horvátországban, *Varasd* megyében, a zlatári alispánság területén, Bistrica Marija vidékén.[2])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 19. *Árp. Uj Okm.* XII, 92. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd idevonatkozólag *Lubenik.*]

Névtelen vizek, *aquae.* Említi a XIII. századbeli Kézai Simon mester.[1]) — *Veszprém* megyének Győr és Komárom megyék közé szoruló legéjszakibb szögében, Bársonyos vidékén, a *Czuha kiöntényei.* Maga Kézai mondja, hogy *e vizek ki is száradnak,* a midőn aztán ott lópatkókat, kardokat és több efféléket szoktak találni. Szabó Károly Kézainak »aspere et immeabiles indagines« kifejezését »vad, járhatlan ingoványok«-nak fordítja, bár másutt az indagines szót *gyepü*nek magyarázza.[2]) A villa Urs = *Mező-Örs.*[3]) — Hogy a Czuhamellék a kőkorszakban lakott volt, bizonyítják a *bakony-szent-lászlói* silex- és obsidián leletek.[4])

[1]) *Chronicon* Lib. II. c. III. §. 5. Endlichernél 115. l. Szabónál 70. l.— [2]) *Székely Oklevéltár* 2. 3. ll. a jegyzetekben. — [3]) V. ö. Szabó jegyzetével Kézai magy. ford. 70. l. 1. 2. jegyz. — [4]) Römer: *Résultats généraux du mouvement archéologique en Hongrie* p. 16. Hampel: *Catalogue de l'Exposition préhistorique.* Budapest, 1876.]

Névtelen vízfolyás, *cursus aque.* Említi IV. Bélának Márton comes érdekében kiállított 1257. évi okirata.[1]) — Az okirat szerint per quendam cursus aque, qui de flumine Lunha exit, tehát a Lónya egy ága.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 454.]

Névtelen víz, *aqua erumpens.* Említi Ernei villicusnak a sz. Ágoston-rendüek számára kiállított 1244. évi alapítólevele.[1]) — Dubicza villa határában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 350.]

Névtelen víz, *aqua.* Említi IV. Bélának Miklós és Tamás grófok fiai számára kiállított 1245. évi adománylevele.[1]) — Horvátországban, a Lónya vízkörnyékében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 386. — [2]) Lásd *Chracous.*]

Névtelen víz, *aqua.* Említi Kálmánnak a zobori monostor birtokait meg-

erősítő 1112. vagy 1113.[1]) és IV. Bélának Kálmán ez okmányát megerősítő 1249. évi oklevele.[2]) — Late[3]), Late[4]) villa határában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 87. — [2]) Fejér V. I, 314. — [3]) Fejér V. I, 314. — [4]) Fejér VII. V, 87.]

Névtelen víz, *quadam aqua.* Említi Kálmánnak a zobori monostor birtokait megerősítő 1112. vagy 1113.[1]) és IV. Bélának a zobori monostor számára Kálmán király okmányát megerősítő 1249. évi okirata.[2]) — Dobret villa határában, a nyitramegyei zoborhegyi apátság birtoka területén.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 85. Vurum: *Eppat. Nitr. Memoria* 113. l. [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 312.]

Névtelen vizek, *aquae.* Említi sz. Lászlónak a veszprémi egyház birtokait megerősítő s bővítő 1082. évi okirata.[1]) Scamard villa azaz Szamárd határában, *Somogy* megyében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 456.]

Névtelen vizek, *aquae.* Említi sz. Lászlónak az előbb idézett 1082. évi okirata.[1]) — Kall villa határában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 453.]

Névtelen vizek, *aquae.* Említi sz. Lászlónak mondott 1082. évi okirata.[1]) Echer villa határában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 454.]

Névtelen vizek, *aquae.* Említi sz. Lászlónak ugyancsak idézett 1082. évi okirata.[1]) — Morus praedium határában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 452.]

Névtelen víz, *aqua.* Említi a veszprémi káptalannak bizonyos birtokosztásra vonatkozó 1265. évi bizonyító oklevele.[1]) — Az okirat szerint aqua que currit de Sancto Joanne.

[1]) *Árp. Új Okm.* VIII, 136.]

Névtelen vizek, *aquae.* Említi Rogerius Siralmas énekében.[1]) — A Sajótól Pest felé vezető országút mentén.

[1]) *Carmen Miserabile* c. XXX.]

Névtelen víz, *aqua.* Említi sz. Gellért XI. századi életirója.[1]) — Kenderáztató hely.

[1]) *Vita S. Gerardi* c. XXII.]

Névtelen víz, aqua que venit de dobos[1]) lásd Dobos felől jövő víz.

[1]) *Haz. Okmtár* I, 11. Wenzel VI, 503.]

Névtelen zuhatagok, lásd Torrens alatt.]

Nich[1]) lásd Lekenyk.

[1]) Fejér III. I, 225. Theiner I, 77.]

Nigra aqua. Említi Jornandes góth püspök a VI. században.[1]) — Mint *pannoniai* folyót említi Jornandes, de tudósaink eltérőleg interpretálták. Mannert[2]), Katancsich[3]) és Timon[4]) a *Rábára* magyarázták, Spruner[5]) szintén, de kérdőjel alkalmazásával. Gebhardi[6]) a *Drávát* gyanítja alatta, Jászay[7]) és Thierry[8]) a *Száváról* értik, melyet a góthok medre mélységeért és medre sötét színéért Fekete víznek (aqua nigranak) neveztek el.

[1]) *De origine Gothor. et rebus gestis* c. LII. Migne kiadásában: *Patrolog. Curs. Complet.* T. LXIX, p. 1289. — [2]) *Geogr. d. Griech. u. Römer* III, 561. 584. — [3]) *Orbis Antiquus* I, 301. — [4]) *Imago Antiq. Hung.* cap. VI. p. 200. [5]) *Hist. Atlas.* Ung. Nr. I. — [6]) *Gesch.*

d. Reichs Hung. I, 227. — [7]) *A magy. nemz. napj. az arany bulláig* 143. l. — [8]) *Attila, Attila fiai és utód. tört.* II, 16.]

Nigra ripa, *aqua, víz.* Említi Merozlai fiainak János számára kiállított 1286. évi engedélyt adó okirata. [1]) — *Szepes* megyében, a Poprád mellékvize Gnezda vidékén, tehát össze nem tévesztendő az ugyancsak a Poprádba szakadó ama Fekete-vízzel, mely a Homlok-hegyen ered s Bilán át folyik a Poprádba.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 336. Bárdosy: *Supplement* p. 255.]

Nir, *aqua, víz.* Említi a pozsony. káptalannak bizonyos kiegyezkedést tárgyazó 1299. évi bizonyító oklevele. [1]) *Pozsony* megyében, hol azonban ma e néven ismeretlen. Az okiratban Verekne és Nir birtokokról van szó s minthogy Vereknye a felső-csalóközi járásban ma is fennáll, talán nem alaptalan a következtetés, hogy az itt szóban levő Nir birtok és Nir vize ennek vidékén létezték. A Nir vize talán valami Dunakiszakadás. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* V, 224. — [2]) Bars megyében *Nyir* helységre találunk a Nagy-Málasi víz mentén, mely utóbbi a Garamba szakad jobbfelől. Nem hiszem azonban, hogy ez okirat Nir vize ezen Nagy-Málasi vízről legyen értendő.]

Nirer, *Nyrer rivulus, ponticulus.* Említi a szepesi káptalannak III. Endre királyhoz intézett 1290. évi jelentő okirata. [1]) *Szepes* megyében, a Poprád baloldali mellékvize Landok és Rokusz között. [2]) Nevét onnan kapta, quia incole possessionis Nirer habent libertatem secandi ligna, et hoc pro igne duntaxat, in siluis Rokus.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 10. *Haz. Okmtár* VI, 355. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd szepesmegyei *Bela.*]

Nitra minus flumen [1]) lásd Ceten.

[1]) Fejér I, 285.]

Nitria, *Nitra, Nittra, Nytra, Nytria, Nitriensis fluvius, aqua, rivulus, fluvius, flumen, víz, csermely, folyó, folyam.* Említi számos okirat, nevezetesen sz. Istvánnak 1006. [1]), I. Gézának 1075. [2]), Kálmánnak 1112. [3]) és 1113. [4]), II. Istvánnak 1124. [5]), II. Bélának 1138. [6]), II. Endrének 1217. [7]), 1220. [8]), 1221. [9]), IV. Bélának 1235. [10]), a zobori conventnek 1247. [11]), IV. Bélának 1249. [12]), 1258. [13]), 1264. [14]), 1269. [15]), V. Istvánnak 1272. [16]), a nyitrai káptalannak 1272. [17]) és két rendbeli 1274. [18]), IV. Lászlónak 1274. [19]), a nyitrai káptalannak 1287. [20]), az esztergomi káptalannak 1291. [21]), 1295. [22]), a nyitrai káptalannak 1296. [23]), a keresztesek eszterg. conventjének 1297. [24]), az esztergomi káptalannak 1299. [25]) és a nyitrai káptalannak 1300. évi okiratai. [26]) Említi azonkivül Béla király névtelen jegyzője is. [27]) — A két főforrás-csermelyből eredő, *Nyitra, Bars* és *Komárom* megyék területét hasító s aztán Várfölde meg Külső-Landor puszták között Komárom éjszaki oldalán a Vágdunába szakadó *Nyitra,* a német Neitra. Hunfalvy szerint elnevezése szláv eredetü. [28]) A mit Podhráczky állít, hogy jelentését a keleti *Nar* = *víz* értelmü gyökben kell keresnünk [29]), szófejtési izetlenség. Hogy a Jornandesnél fenmaradt Nedad folyónév ezen Nyitrára vonatkoznék, miként Spruner [30]) és

Spruner-Menke [31]) gondolják, csak combinatió. E folyó culturális jelentősége mellett szól a *naszvadi* silex-lelet [32]) és tumulus [33]) Komárom megyében, nemkülönben maga Nyitra is, mely már Árpád előtt nevezetes erősség volt. [34]) A honfoglalás történetében is szerepel, mert partján zajlott le azon nyakas viadal, melyet a honfoglalók Szoárd, Kadocsa és Huba vezérlete alatt az ottani szlávsággal vivni kénytelenült.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 285. Desericzky: *De initiis ac majorib. Hung.* V, 181. Vurum: *Eppat. Nitr. Mem.* 93. l. [2]) Fejér I, 431. 432. 437. Knauz: *Mon.* I, 54. 55. 58. — [3]) Fejér VII. V, 87—89. — [4]) *Árp. Uj Okm.* VI, 76. Knauz: *Magy. Sion* I, 56. *Cod. Strig.* I, 7. *Mon.* I, 77. — [5]) Fejér II, 71, 72. 77. — [6]) Fejér II, 110. Knauz: *Mon.* I, 98. Katona III, 519. Schmitth: *Episcop. Agr.* I, 65. — [7]) Fejér III. I, 202. — [8]) Fejér III. I, 302. — [9]) *Árp. Uj Okm.* XI, 160. — [10]) Fejér IV. I, 26. — [11]) Fejér IV. I, 478. Katona IV, 106. *Haz. Okmtár* VII, 36. — [12]) Fejér V. I, 314—316. — [13]) Fejér IV. II, 458—460. — [14]) Fejér IV. III, 185. Knauz: *Cod. Strig.* I, 52. *Mon.* I, 514—516. — [15]) *Árp. Uj Okm.* III, 200. — [16]) Fejér V. I, 218—219. 221—222. — [17]) *Haz. Okmtár* VII, 136. — [18]) Fejér V. II, 205. V. II, 220. — [19]) *Árp. Uj Okm.* IX, 52. 53. — [20]) Fejér VII. II, 115. 116. — [21]) Fejér VII. II, 153. — [22]) Fejér VII. II, 184. — [23]) *Haz. Okmtár* VI. 420. 421. — [24]) Fejér VI. II, 115. 116. *Árp. Uj Okm.* XII, 615. 616. — [25]) *Haz. Okmtár* VI, 440. — [26]) Knauz: *Cod. Strig.* I, 108. 109. 110. *Haz. Okmtár* VII, 304. — [27]) *Hist. hung. de sept. ducib.* cc. XXXV. XXXVII. Schwandtnernél I, 36. Endlichernél 31—32. l. Szabónál 47—49. — [28]) *Ethnographie v. Ung.* 248. l. *Egyet. Phil. Közl.* IV, 591. — [29]) *Béla kir. nért. jegyz. idejekora és hitelessége* 266. l. — [30]) *Hist. Atlas.* Ungarn Nr. I. *Hist. geogr. Schul-Atlas des Gesammtstaates Oesterr.* Nr. 2. — [31]) *Atlas Antiquus.* Pannonia. Illyricum czimü tábla. — [32]) Römer: *Résultats généraux du mouvement archéologique en Hongrie* p. 14. Ugyanott: *Magyarorsz. őstört. térképe.* — [33]) *Archaeol. Értesítő* VII, 247. Römer i. m. p. 157. — [34]) Szabó K. a Névt. magy. ford. 47. l. 5. jegyz.]

Nittrycze fluvius [1]) lásd Nytria minor.

[1]) Fejér V. I, 154.]

Nizdula fuka. Említi a pécsi káptalannak Izsép helység határait leiró 1261. évi okirata. [1]) — *Baranya* megyében, a mohácsi járásban, Izsép vidékén, a Dunának e vidéken nagy téren történő elágazásai egyike. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 17. Knauz: *Magy. Sion* II, 781. Knauz: *Mon.* I, 460. — [2]) A topographiára nézve lásd *Dolonch.*]

Noaros, Ὁ Νόαρος. Említi Strabo.[1]) A görög iró szerint ebbe szakad a Dráva és a Kulpa. Strabo tévedése azonban nyilvánvaló. Mannert a nézeten van, hogy a Noaros az *Odra* elferdítése s hogy a Noaros soha sem volt a Száva alsó folyásának neve.[2]) Forbiger ugyancsak constatálja Strabo lapsusát s azt, hogy ily nevü folyó nem létezik.[3]) Fröhlich a *Mura* magyarázza [4]), míg Tomaschek a *Száva* kelta eredetü nevének tartja. [5])

[1]) *Geographie* Lib. VII. cap. 5. — [2]) *Geographie d. Griech. u. Römer* III, 563. — [3]) Strabo német fordításához mellékelt jegyzeteiben Stuttgart 1857.

102. l. — [4]) *A pannonok földje és népe.* Megjelent az *Egyet. Phil. Közlöny*ben V, 441. — [5]) *Die vorslavische Topographie der Bosna, Herzegovina, Crna-Gora* etc. Bécs, 1880. 4. l.]

Nodalos, *aqua, víz.* Említi a bácsi káptalannak Fizeg birtokot tárgyazó 1244. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Bács* megyében? Fizeg nevü birtok határában.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 336.]

Nogaruk. Említi II. Endrének Tamás számára kiállított 1206. évi adománylevele. [1]) — *Bács-Bodrog* megyében Szontától nyugatra az Apáti és Erdöd közti területen.

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 3.]

Nogaruk. Említi IV. Bélának Csertöt és rokonait szabad jobbágyokká tevő 1239. évi okirata. [1]) — *Fejér* megyében? Nogaruk = *Nagyárok.*

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 69. *Haz. Okm.* IV, 23.]

Noggrabovch [1]) lásd Grabouch.

[1]) Fejér VI. II, 377. Jerney: *Magy. Nyelvk.* 96. l.]

Nogeer, *aqua, víz.* Említi Erzsébet királynénak Lothard számára kiállított 1270. évi adománylevele. [1]) — *Pozsony* megyében, a Csalóközben, Böös határában. [2])

[1]) *Haz. Okmtár* I, 49. (Fejérnél, ki ez okmányt szintén közli, V. II, 191—195, a Nogeer kimaradt.) — [2]) A topographiára nézve lásd *Aruksartuu.*]

Noger, *Nagyer, Nogher, Magnoer.* Említi Miklós alországbirónak a Salamon nemzetség nemesei és Pozsonymegye várjobbágyai közti 1239. évi itélete. [1]) — *Pozsony* megyében, a Csalóközben, Légh táján. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 152. *Árp. Uj Okm.* VII, 85. Jerney: *Magy. Nyelvk.* 96. l. — [2]) A topographiára nézve lásd *Beilhonus Eurren.*]

Noger, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának a turóczi monostor 1252. évi alapítólevele. [1]) — *Győr* megyében, a tósziget-csilizközi járásban, Kulcsod vidékén. [2]) Jerney helyesen *Nagy-ér*-nek ejti, de hibásan határozza ezt is Pozsony megyére. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 307. *Haz. Okmtár* VI, 74. — [2]) A topographiára nézve lásd *Asoanthu.* — [3]) *Magy. Nyelvk.* 96. l.]

Nogewrem. Említi a zázty-i apátság 1067. év körüli alapítólevele. [1]) — *Szabolcs* megyében, a dadai felső járásban, Timár és Szabolcs vidékén, a Tisza egy örvénye. Jerney Nagy-Örvény-nek ejti. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 26. — [2]) *Magy. Nyelvk.* 168. l. Jerney azonban 1072. évre teszi ezen adatot.]

Nogher [1]) l. pozsonymegyei Noger.

[1]) Jerney: *Magy. Nyelvk.* 96. l.]

Noghozutho [1]) lásd Nagyhoszutho.

[1]) Jerney: *Magy. Nyelvk.* 96. l.]

Nogpotok, *fluvius, folyó.* Említi III. Endrének az Aba nemzetség számára kiállított 1299. évi törvénykezési kiadványa. [1]) — *Sáros* és *Zemplén* megyék határterületén, az Osva mellékvize az Oblik-hegy délszaki vidékén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 331.]

Nogpotokzada, *Nagpotokzada.* Említi az egri káptalannak III. Endréhez inté-

zett 1298. évi jelentő okirata.[1]) — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a rimaszombati járásban fekvő Rimócza környékén, a Rima mellékvize.[2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 318. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Hulusukapatkaka.*]

Nogreth prati fluvius. Említi a vasvári káptalannak bizonyos birtokosztályra vonatkozó 1265. évi bizonyító oklevele.[1]) — *Vas* vagy *Veszprém* megyében. Amott Sár, Hidvég és Polány nevü helységek ma is léteznek. Emitt pedig a Sárvíz mentén fekvő Falu- és Város-Hidvég fekvésénél inkább látszik megfelelni az okirat topographiájának.

[1]) *Haz. Okmtár* V, 37.]

Nogreu, *magnus portus vlgariter Sven Nogrevy.* Említi a fejérvári keresztesek conventjének Sven birtokot illető 1265. évi bizonyító okirata.[1]) és ugyanezen conventnek ugyanerre vonatkozó 1267. évi bizonyító oklevele.[2]) — *Somogy* megyében, a Sabi járásban létezett Sár víznek réve.[3])

[1]) *Haz. Oklevéltár* 44. l. — [2]) U. o. 50. l. — [3]) Lásd somogymegyei *Saar.*]

Nogsane, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Merse számára kiállított 1262. évi adománylevele.[1]) — *Sáros* megyében, az okirat szerint Szinye helységet határoló víz, miért is azt hiszem, hogy alatta *Nagy-Szinye* értendő[2]) vagyis az egyesült Svinka déli ága, mely a Branyicsko alatt eredve, Kajathánál egyesül a Svinka éjszaki ágával.[3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 61. Wagner: *Dipl. Saros.* p. 285. Cornides: *Diplomatarium* IV, 200. — [2]) Ennek veszi Pesty is: *Az eltünt régi vármegyék* I, 165. — [3]) A topographiára nézve lásd *Konsane.*]

Nogsar, *rivulus, csermely.* Említi az esztergomi káptalannak Rugas comes számára kiállított 1255. évi bizonyító oklevele.[1]) — *Bars* megyében, a Nagy-Sáró és Nagy-Sarló közti területen, a Garam jobboldali mellékvize. Ma ily néven ismeretlen, de e vidéken ma a Pajkánál eredő s Damásd táján a Garamba szakadó Zselézi víz folyik s vele párhuzamosan, tőle délre a N.-Endréd és P.-Hölvény között eredő N.-Sarlói víz. Az okirat nem hagy fenn kétséget az iránt, hogy a Garamnak egy jobboldali mellékvizéről van szó, mert mielőtt a határ ide ér, átment az a Garamon s így legvalóbbszinü, hogy a *Zselézi* vagy *N.-Sarlói* víz, vagy azok képezte sara értetik.[2]) A N.-Sarlói víznek különben culturális jelentősége is kimutatható, a *nagysarlói* tumulusban.[3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 402. — [2]) Az okirat topographiájára nézve l. *Cumpa.* [3]) Römer: *Résultats généraux* p. 154. Ugyanott: *Magyarorsz. őstört. térképe.*]

Nogto. Említi Roland nádornak bizonyos határpert elintéző 1253. évi okirata.[1]) — *Pozsony* megyében, a Csalóközben, valamelyik Karcsa vidékén. *Nagy tó*-nak ejtendő.[2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* II, 244. Bartal: *Commentar.* II, XIX. — [2]) Jerney *Magy. Nyelvk.* 97. l.]

Nogurbona, *aqua, víz.* Említi IV. Bélának Dénes bán számára kiállított 1244. évi adománylevele.[1]) — Horvátországban, *Belovár* megyében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 154.]

Nogwthw, *Nowgwthw.* Említi sz. Istvánnak a pécsváradi apátság számára kiállított 1015. évi okirata. [1] — Questhi és Hirek birtokok határában.

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* I, 299. Koller: *Hist. Epp. Quinq.* I, 80. Katona: *Hist. Crit.* I, 201. Péterffy: *Conc. Sacr.* I, 4. Kollár: *Hist. Dipl.* p. 82. Batthyán: *Leg. Eccl.* I, 375.]

Nogyzozor, *flumen, folyam.* Említi II. Endrének Fenteus erdőséget tárgyazó 1231. évi adománylevele.[1]) — A *Szatmár* megyében, Felső-Bánya felett a Gutin hegyen eredő s Bozintánál a Láposba jobbfelől szakadó *Szaszár.* [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 232. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Berekzow.* Azonkivül v. ö. *Zozor minor.*]

Nog Wyzdrice, *rivulus, csermely.* Említi IV. Lászlónak Jakab pozsonyi birónak földet adományozó 1288. évi adományozó okirata. [1]) — *Pozsony* megyében, a Hajdu és Erdődy hegyek közt eredő s Károlyfalva meg Pozsony között a Dunába balfelől szakadó *Vedrőcz.* [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* IV, 311. — [2]) V. ö. *Ozzywizdrice* és *Wydriche.*]

Nogysyzpataka. Említi az egri káptalannak Gömör helységet tárgyazó 1291. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a tornallyai járásban, Gömör-Panyit vidékén, a Sajó baloldali vízkörnyékében. Ma ily néven ismeretlen, de bizonyosnak hiszem, hogy *Nagyvízpatakának* ejtendő, s alkalmasint a *Lapsa-patak* értendő alatta. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 54. — [2]) Az okirat topographiájára nézve l. *Gyarlyanospataka.*]

Nonupatack [1]) l. Monupothak.

[1]) Fejér IV. I, 469.]

Noogepotoky [1]) lásd Nagi-wezi.

[1]) Sz. István 1015. évi okiratának 1228. évi átiratában Jernenél: *Magy. Nyelvk.* 97. l.]

Nowgwthw [1]) lásd Nogwthw.

[1]) Fejér I, 299.]

Nuach portus. Említi II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1231. évi adománylevele.[1]) — Szlavonországban, *Verőcze* megyében, a Dráva réve Nováknál. Novák ugyan nem fekszik közvetlenül a Dráva mellett, de ennek daczára is azt mondja az okirat villa Nuach, *que est juxta Dravam.*

[1]) Wenzel: *Árp. Uj Okm.* XI, 230.]

Nuduna, *rivulus, csermely.* Említi Demeter zólyomi főispánnak Henchman comes számára kiállított 1295. évi okirata. [1]) — *Liptó* megyében, Szelnicze vidékén, a Vág jobboldali vízkörnyékében. E néven ma ismeretlen.

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 241.]

Nultoffy, *Nultofy, lacus tó.* Említi II. Endrének a templomosok számára kiállított 1228. évi adománylevele. [1]) — *Győr* megyében, a pusztai járásban, mint a tósziget-csilizközi járásban fekvő Konyhoz tartozva. A név helyes olvasása kétségtelenül *Nyultó-fő,* mit a Győr megyében, a pusztai járásban előforduló Nagy-Nyúl, Kis-Nyúl, Káptalan-Nyúl nevü falvak és hegy is bizonyítanak. Ha az okiratban említett terra Bard alatt, milyen ma egész Győr megyében elő nem fordúl, K.- és N.-Barát érthető, melyek a pusztai járásban K.- és N.-Nyúl helységektől éjszaknyugati irányban esnek, akkor a Nyúltó a pusztai járásban feküdt s érthetővé válik az okirat,

mely szerint a határ Nultofy-tól progreditur versus occidentem ad terram que dicitur Bard. [2])

[1]) *Árp. Új Okm.* I, 251. *Haz. Okmtár* II, 3. — [2]) Az okirat többi topographiájára nézve lásd *Con, Donath Thawa, Fergesher, Gath, Halasthoir, Sijrerj, Weijzer.*]

Nultofy [1]) lásd Nultofij.

[1]) *Haz. Okm.* II, 3.]

Nyárád folyó, lásd Naragi.

Nyéki víz, lásd Ikua.

Nyiri patak, lásd Vluespotok.

Nyitricska vagy **Belánka,** lásd Nytria minor.

Nyrer rivulus [1]) lásd Nirer.

[1]) *Haz. Okmtár* IV, 355.]

Nyrokol, *aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi a székesfejérvári káptalannak Nyrokol nevü helység eladására és határaira vonatkozó 1256. évi bizonyító oklevele. [1]) — Az okirat szerint a Nyrokol magába veszi az Alma csermelyt. Ezen Alma, mikép egyéb okiratokból kitetszik, a mai somogy- és baranyamegyei Almás, mely az Okorba szakad s így a Nyrokol alatt tulajdonkép az *Okor* vagyis a Monosakornál több ágra szakadó Okornak valamely ága értendő, mely helyes irmodorában *Nyrokor*nak hangzanék. Ma ily nevü Okor-ág ismeretlen.

[1]) *Árp. Új Okm.* II, 277.]

Nytria minor, *Nittrycze, Nytriche, Nyttricze, aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi IV. Bélának a turóczi monostor 1252. évi alapítólevele [1]), IV. Bélának a turóczi prépostság számára kiállított 1270. évi bizonyító [2]) és V. Istvánnak Joachim számára kiállított 1271. évi adománylevele. [3]) — A Trencsén és Nyitra megyék határán Zliecho környékén eredő, *Nyitra* megye privigyei járásának területét hasító s Béliez vidékén a Nyitrába szakadó *Nyitricska* vagy *Belánka-patak.*

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 294. *Haz. Okmtár* VI, 69. — [2]) Fejér VII. V, 359. 360. *Haz. Okmtár* VI, 171. — [3]) Fejér V. I, 145. 146. *Cod. Patrius* VII, 129. 130.]

Nytriche [1]) lásd Nytria minor.

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 129. 130.]

Nyttricze aqua, fluvius [1]) l. Nytria minor.

[1]) Fejér V. I, 145. 146.]

Obad [1]) lásd Abaad.

[1]) Béla névtelen jegyzőjének krónikájában, cap. LVII.]

Obava vagy **Dunkófalvai víz,** lásd Olbua.

Obed, *palus, mocsártó.* Említi II. Endrének Ciriacus számára kiállított 1217. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén, a Száva és az Odra közt.

[1]) Tkalcic: *Mon. Epp. Zagr.* I, 43. Theiner: *Mon. hist.* I, 77. Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 225. Kercselich: *Hist. Epp. Zagr.* p. 45. Farlat: *Illyr. Sacr.* V, 359. Katona: *Hist. Crit.* V, 252. Pray: *Specim. Hierar.* II, 310.]

Oblanch, *rivulus, csermely.* Említi Omodé győri püspöknek György számára kiállított 1255. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Vas* megyében, a szombathelyi járásban, az Ablanczi erdőség területén folyó *Ablanczi víz.* Az okiratban említett Achad = *Acsád,* Mezlen

— *Meszlen.* Az Oblanch neve az Áblanczi erdőség nevében maradt fenn. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 400. *Haz. Okmtár* I, 31. — [2]) A többire nézve lásd Nagy Imre jegyzetét a *Haz. Okmtár* I, 31.]

Oblazni, *rivulus, fluvius, csermely, folyó.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itéletlevele. [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a jaskai alispánság területén, a Kupcsina mellékvize.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 296.]

Obonin, *Obony, Obonyn, aqua, rivus, víz, patak.* Említi II. Endrének Egidius számára kiállított 1217. évi [1]) és IV. Bélának a turopolyai várjobbágyok számára kiállított 1255. évi kiváltságlevele. [2]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a sziszeki alispánság területén, az Odra közvetett jobboldali mellékvize.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 145. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 289.]

Obony, Obonyn aqua [1]) l. Obonin.

[1]) Fejér IV. II, 289.]

Obriensis fluvius [1]) lásd Obris.

[1]) Wenzel VII, 20.]

Obris, *Obrys, Obrusiensis, Obriensis rivus, fluvius, patak folyó.* Említi a zágrábi káptalannak Wogsa fiai számára kiállított 1236. évi bizonyító oklevele. [1])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 20. 21.]

Obroznuk, *rivulus, csermely.* Említi IV. Lászlónak Hannus részére kiállított 1282. évi birtokmegerősítő okirata. [1]) *Szepes* megyében, a lőcsei járásban, Kolcsó és Lőcse között, a Hernád baloldali vízkörnyékében. [2])

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 275. — [2]) Az okirat topographiájára nézve l. *Cheumil.*]

Obrusiensis rivus [1]) lásd Obris.

[1]) Wenzel VII, 20.]

Obrys rivus [1]) lásd Obris.

[1]) Wenzel VII, 20.]

Obua [1]) lásd Olbua.

[1]) Fejér V. I, 244. VII. II, 22.]

Ó-Budai római fürdők, lásd Balneum, Hajógyári római fürdő, Papföldi római fürdő, Római fürdők.

Ó-Budai római cloaka. Ennek nyomaira ráakadtak Ó-Buda belső telkein kivül, a Duna partjától 300 ölre. [1]) A föld alatti csatorna 16—20 ölnyi széles s 50—60 ölnyire kisérhetni menetét. A csatornába keskenyebbek szakadnak, s összeköttetésben állott a szigetbeli római fürdővel. Salamon jól sejti, hogy e csatorna nem az ó-budai vízvezetésnek földalatti folytatása. Ezt tunnelszerü szélessége folytán sem hihetni. Leghihetőbb, hogy az *cloaka,* a milyeneket a római minden valamire való városban épített s czélja volt az elhasznált és az eső-vizet a Dunába elvezetni. Reitter jegyzetei szerint az épitményben Hadrianus feliratu téglát találtak. Ez, ha úgy van, azt bizonyítaná, hogy a rómaiak e cloakát mindjárt az e téren való letelepedésök után készitették. Szélességében a galliai városok alatt talált hasonczélu csatornákat fölülmulván, nyilvánvaló, hogy épitői bölcsen számitásba vették a budai vidék rendkivüli természeti esélyeit. A csatornának akkorának kellett lennie, hogy a záporok vízárjai s a budavidéki patakoknak maximalis becslés szerinti zuhatagjai is

jól elférjenek benne. Mindenesetre e föld alatti csatornában a hajdani város egyik legnagyobbmérvü épitményének maradványát birjuk. [2])

[1]) Leirta 1856-ban temesi Reitter főmérnök. Erre vonatkoznak-e azon földirati csatornák, melyekről mint az ó-budai vízvezetés irányában elhuzódókról Römer is hallott? *Mürégészeti Kalauz* I, 86. — [2]) Salamon: *Buda-Pest tört.* I, 320—321.]

Ó-Budai vám- és kikötőhely, lásd Római vám- és kikötőhelyek.

Ó-Buda vidéki római kút, *Silanus.* Említi e kutat egy Kr. u. 201-ből származó feliratos tábla, mely Ó-Budán a trinitariusok kolostorának épületkövei között találtatott, de oda a szomszéd földekről került. [1]) Sestini szerint a budai egyetem terén állott. Jelenleg a nemzeti múzeum lapidáriumában van. A felirat szerint Gaius Julius Severus, midőn a collegium fabrum által a magister rangjával lett megtisztelve, elismerésből saját pénzén e kutat készittette, vagy talán csak egy *vizeresztéket,* silanust, mely fölött e tábla emlékül állott. [2])

[1]) Kiadta Schoenvisner: *De ruderibus lacon. caldariique romani* 169. l. és a táblán rézmetszettel. Ugyanő: *In Romanor. iter per Pannon. comment. geogr.* II, 120. Katancsich: *Istri Adcol. Geogr. Vet.* I, 28. 410. ll. CCLXIX. sz. a. Miller: *Acta Mus. Nat.* p. 268. Sestini: *Viaggio* 292. l. Orelli-Henzen: *Inscript. Lat. Coll.* Nr. 3321. Borghesi: *Oeuvres épigraphiques* I, 56. Römer: *Act. Nov. Mus. Nat.* 115. l. 194. sz. XXXII. tábla. Mommsen: *Corp. Inscript. Lat.* III. I. p. 453. Nr. 3580. — [2]) Römer i. h. i. l.]

Ó-Burda folyó, lásd Bord.

Occhwyche [1]) lásd Othwyche.

[1]) *Zichy-Codex* I, 22.]

Ocrog, *Ocrogluc, Ocrogluch, fluvius folyó.* Említi II. Endrének Ciriacus prépost számára kiállított 1217. évi adománylevele [1]) és a zágrábi káptalannak Chocholt comes testvére számára kiállított 1243. évi bizonyító oklevele. [2])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 42. Theiner: *Mon. hist.* I, 76. Fejér III. I, 221. Kercselich: *Hist. Epp. Zagr.* 45. Farlat: *Illyr. Sacr.* V, 359. Pray: *Spec. Hier.* II, 310. Katona: *Hist. Crit.* V. 252. — [2]) *Árp. Uj Okm.* VII, 148. 149.]

Ocsovai víz, lásd Olchua.

Ocsovai víz réve, lásd Siccus, saxosus portus.

Oczutha fluvius [1]) lásd Ozuthna.

[1]) Fejér IV. III, 140.]

Odera [1]) lásd Odra.

[1]) Tkalcic I, 14.]

Odogra [1]) lásd Odra.

[1]) Annal. Fuldens. Gyurikovichnál: *De situ et amb. Slav. et Croat.* III, 9.]

Odolohe, *fossata, árok.* Említi III. Bélának a fejérvári keresztesek birtokait elősoroló és megerősítő 1193. évi okirata. [1]) — Olcan nevü villa határában.

[1]) Fejér: *Cod. Strig.* II, 283. Knauz: *Mon. Eccl. Strig.* I, 145. Batthyán: *Leg. Eccl.* II, 286.]

Odra, *Odera, Odogra, Bodra, Hodra, aqua, rivus, fluvius, víz, patak, folyó.* Említik a fuldai Évkönyvek [1]), Imrének a zágrábi káptalan számára kiállított 1201.[2]), II. Endrének Egidius[3]) és Ciriacus prépost[4]) számára kiállított 1217., ugyanannak Tamás comes számára kiállított 1231.[5]), IV. Bélának a turopolyai vár-

jobbágyak számára kiállított 1255. [6]), István szlavoniai bánnak Lonka birtokot tárgyazó 1257. évi okirata [7]) és IV. Bélának bizonyos birtokosztást tárgyazó 1269. évi okirata. [8]) — *Zágráb* megyében, az Uszkoki hegységben, a Rakovpotoktól délre Polyanicza környékén eredő, felsőbb részében Lomniczának nevezett, a zágrábi s sziszeki alispánság területét hasító s Drencsina meg Odra mellett kettős ágban a Kulpába szakadó *Odra*. Erre vonatkozik Strabo Noaros folyója. [9]) Nevét a sanskrit udra = aqua szóból magyarázzák. [10])

[1]) *Annales Fuldenses* ad an. 892. — [2]) Tkalcic: *Mon. Epp. Zagr.* I, 14. — [3]) Tkalcic I, 38. *Árp. Uj Okm.* XI, 146. — [4]) Tkalcic I, 43. Theiner: *Mon. hist.* I, 77. Fejér III. I, 225. Kercselich: *Hist. Epp. Zagr.* 45. Farlat: *Illyr. Sacr.* V, 359. Pray: *Hierarch.* II, 310. Katona V, 252. — [5]) *Árp. Uj Okm.* XI, 221. — [6]) Fejér IV. II, 289. — [7]) *Árp. Uj Okm.* VII, 462. — [8]) *Haz. Okmtár* VII, 115. — [9]) Lásd *Noaros*. — [10]) Schafarik: *Slavische Alterthümer*. Lipcse, 1843. I, 494.]

Odra mortua, *holt Odra*. Említi Imre királynak a zágrábi egyház számára kiállított 1201. évi okirata.[1]) — *Zágráb* megyében, a sziszeki alispánság területén, az Odra egy holt ága.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 14. Theiner: *Mon. hist.* I, 82. *Árp. Uj Okm.* I, 236.]

Odurna rivus [1]) lásd V d u r n a.

[1]) Wenzel 454.]

Ograneniche, *rivulus, csermely*. Említi a zágrábi káptalannak Sernov helységet tárgyazó 1278. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban, a *bánkerület*ben, a petrinjei járásban, a Gradusai víz baloldali mellékvize, melylyel együtt a Szávába jutott. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 244. Tkalcic: *Mon.* I, 198. — [2]) Cadit rivulus Ograneniche in fluvium Gradicha. Hogy pedig ennek baloldali mellékvize, az abból kétségtelen, mivel a határ az Ograneniche csermely torkolatáig jutván, e víz mentén aztán *nyugat*nak haladt, tendit *versus occidentem* per longum spacium per predictum rivulum Ograneniche.]

Ogren, *Hurhud siccum*. Említi a sághi conventnek bizonyos birtokátengedést tárgyazó 1281. évi bizonyító oklevele. [1]) *Hont* megyében, az Ipoly jobboldali vízkörnyékében, a Littava mellékvize. Az okirat maga mondja, hogy *siccum Hurhud*-nak is nevezték. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 327. — [2]) A topographiára nézve lásd *Hurhudpotoka*.]

Ohutcutarea. Említi I. Endrének a tihanyi apátság 1055. évi alapítólevele. [1]) — Jerney *Ohut-kuta-réve*-nek olvassa [2]) de tévesen, mert a rea végszó nem *rév*, hanem a magyar negyedik eset, melynek a latin *ad* és *versus* névelők felelnek meg. Tehát a határ *Ohut-kutára* vezetett. [3]) Igy magyarázandók az ezen okiratban olvasható Monorou Kukurea, Brokinarea, Holmodirea, Vuasarakutarea, Noguazah Feberea, Feheruaru rea, Hodu vtu rea. Mindezeket Jerney *révek*nek gondolta: Fejérvár-révének, Haduta-révének, Berkenye-révének stb. magyarázva.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 391. — [2]) *Magy. Nyelvkincsek* 100. l. — [3]) *Béla kir. névt. jegyz. idejekora és hitelessége* 251. l.]

Oklus, *piscina, halas.* Említi IV. Bélának Komáromot tárgyazó 1268. évi adománylevele.[1] — *Komárom* megyében, a Csalóközben, Örkény vidékén.[2]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 453. Knauz: *Mon.* I, 558. — [2] Az okirat idevonatkozó topographiájára nézve lásd *Ygyz.*]

Okolichna, *fluvius, folyó.* Említi III. Endrének Okolicsna helységet tárgyazó 1297. évi adománylevele.[1] — *Liptó* megyében, a szentmiklósi járásban, a Vág jobboldali mellékvize, az *Okolicsnói* víz.[2]

[1] *Árp. Uj Okm.* X, 253, 254. — [2] A topographiára nézve lásd *Reuenchnizi potok.*]

Okolicsnói víz, lásd Okolichna.

Okoltho [1] lásd Okoltou.

[1] Fejér V. II, 194.]

Okoltou, *Okolthó, aqua, víz.* Említi Erzsébet királynénak Lothard számára kiállított 1270. évi adománylevele.[1] *Pozsony* megyében, a Csalóközben, Várkonytól nyugatra a mai Árpád puszta határában.[2] Jerney *Akol-tó*-nak ejti, de bizonytalanul határozza meg.[3] Réső Ensel tévesen győrmegyei víznek mondja s ugyancsak Akol-tónak ejti.[4] Az akol szó tudvalevöleg a szláv okol-ból alakult.[5]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 194. hibás kelettel. — *Haz. Okmtár* I, 50. [2] Az okirat topographiájára nézve lásd *Aruksartuu.* — [3] *Magy. Nyelvk.* 3. l. [4] *A helynevek magyarázója* 31. l. 2. jegyz. — [5] Miklosich: *Die slav. Elem. im Magyar.* i. h. XXI. k. 43. l. 528. sz.]

Okur magnum, *flumen, fluvius, folyam, folyó.* Említi IV. Bélának Samud helységet tárgyazó 1257. évi okirata[1], IV. Lászlónak a zeguedi ijászokat nemesítő 1279. évi okirata[2], és a pécsi káptalannak Birew föld eladását tárgyazó 1287. évi bizonyító oklevele.[3] A Somogy megyében, Homok-Szent-György mellett eredő, *Somogy* és *Baranya* megyék területét hasító s több ágban a Drávába balfelől szakadó *Okor.* A magnum Okur elnevezés a főfolyóágra vonatkozik, mely mint Okor Okorágon alúl is szerepel Baranya megye siklósi járásában.[4]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 420. *Árp. Uj Okm.* XI, 436. — [2] Fejér V. II, 491. *Századok* VI, 669. — [3] Fejér V. III, 373. Koller: *Hist. Epp. Quinq.* II, 229. — [4] V. ö. *Nyrokul.*]

Olasca [1] lásd Olesca.

[1] Fejér V. I, 319.]

Olbua, *Obua, rivulus, csermely.* Említi István ifj. királynak Endre comes fia számára kiállított 1270. évi adománylevele [1] és V. Istvánnak Mihály számára kiállított 1272. évi okirata.[2] — *Bereg* megyében, a munkács-latorcza-jobbparti járásban, a Latorcza jobboldali mellékvize, a Szinyák hegység déli oldaláról lefolyó s a Viszniczébe balról szakadó s ezzel együtt a Latorczába jutó *Obava* vagy *Dunkofalvai* víz. Pesty tévesen sorolja az eltünt vizek közé[3], de Hunfalvy János sem nevezi okiratilag constatált régi elnevezésének helyesen megfelelöleg *Zimbrilovai* pataknak.[4] Obava vagyis a mai Dunkofalva e víztől kapta eredeti régi nevét.[5] Az okiratban említett Zenthmyklos, Sz. Miklos = *Szent-Miklós* a munkács-latorcza-jobbparti járásban; Zolna, Zolwa =

Szolyva, Suskow = *Szuszkó* mindkettő a vereczkei járásban; terra Beregh ma nem létezik, de Szuszkó és Szolyva között létezett e királyi birtok. [6])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 262. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 244. VII. II, 22. — [3]) *Századok* I, 74. — [4]) *A magy. birod. term. viszony. leirása* III, 333. — [5]) Lehoczky: *Bereg vármegyei helynevek magyarázata. Századok* VII, 67. [6]) Nem-e a mai Bisztra? — A többire nézve lásd *Boltray.*]

Olchua, *Otchva, fluvius, folyó.* Említi Béla királynak a zólyomi vendégek számára kiállított 1263. évi adománylevele. [1]) — *Zólyom* megyében, a Polána déli oldalán eredő s a Szalatnába szakadó *Ocsovai víz*, melylyel együtt a Garamba jut.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 143. V. II, 188. *Schematismus historicus Dioeces. Neosol. pro an 1876.* pag. 216.]

Oldere, *aqua, vena, víz, ér.* Említi IV. Bélának Wys és Csenke helységeket tárgyazó 1239. évi adománylevele. [1]) *Zemplén* és *Szabolcs* megyék határterületén, a Bodrogközben Viss és Kenyézlő vidékén. Az okirat szerint ezen eret a Vissből Szabolcsba vivő út lépte át s így nyilván a *Füzes-ér*nek egy kiágazása, vagy a Tiszának egy Kenyézlő táján kiszakadt ere. Ma itt Old-ér ismeretlen. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 73. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Thewrewker.*]

Olejnokí víz, lásd Litene.

Olesca, *Olasca, Olosca, aqua, fluvius, víz, folyó.* Említik Kálmán királynak a zobori monostor birtokait megerősítő 1112. évi okirata [1]), IV. Bélának ezt megerősítő 1249. évi okirata [2]), Vincze nyitrai püspöknek a zobori apát javára ejtett 1258. évi itéletlevele [3]), IV. Bélának Zochud comes és testvérei [4]), továbbá Serefel számára [5]) kiállított 1262. évi adománylevelei. — *Nyitra* megyében, a Kis-Kárpátokban eredő s Kosztolántól délre a Dudvágba jobbfelől szakadó *Holeska.* Az okiratokban említett villa Craco = *Kratno* a szeniczei, Korkov = *Krakován* a vágujhelyi, Manga, Munga = *Maniya* a galgóczi, Trebeta = *Trebete* a vágujhelyi járásban. [6])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 86. — [2]) Fejér V. I, 313. — [3]) Fejér V. I, 319. VII. I, 308. — [4]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 23. — [5]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 26. [6]) Az 1262. évi okiratok topographiájára nézve lásd *Kochyn* és *Mayona.*]

Olma, lásd Alma.

Olompotak [1]) lásd Olynpotok.

[1]) Fejér IV. III, 292.]

Olosca [1]) lásd Olesca.

[1]) Fejér VII. I, 308.]

Olpar terrae stagna [1]) lásd Alpar terrae piscinae.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 319.]

Olphatoua, *piscina, halas.* Említi IV. Bélának az egri egyház javait és jogait megerősítő 1261. évi okirata. [1]) — *Jász-Nagy-Kún-Szolnok* megyében, a Tisza vidékén, az egri egyház egykori birtoka. Jerney szerint *Al-fa-tava*-nak ejtendő. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 39. — [2]) *Magy. Nyelvk.* 3. l.]

Olsavka, *Olsauka.* Említi Mátyás szepesi prépostnak a sigrai egyház számára kiállított 1245. évi adományle-

vele. [1]) — *Szepes* megyében, a Hernádba balfelől szakadó *Olysavkai* patak.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 399. Wagner: *Anal. Scep.* I, 108. Bárdosy: *Supplementum* p. 41.]

Oltae fluvius [1]) lásd Aluta.

[1]) Fejér IV. I, 448. 450.]

Oltarczi víz, lásd Oltaruch.

Oltaruch, *guryes sive rivus, örvény vagyis patak.* Említi a zalavári conventnek Kútfő nevü birtokot tárgyazó 1289. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Zala* megyében, a letenyei járásban, az *Oltarczi* víz, mely a Váliczkába szakad s ezzel együtt a Zalába jut jobbfelől.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 510.]

Olth [1]) lásd Aluta.

[1]) *Székely Oklevéltár* 10. l. Fejér IV. I, 108. VII. IV, 81.]

Olup hob rea. Említi I. Endrének a tihanyi apátság 1055. évi alapítólevele. [1]) — Jerney [2]) és Rösö Ensel [3]) *Alap-hab-réce*-nek ejtik, de tévesen, mert a szó helyhatározó raggal összekötött helynevet jelent. [4])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 392. — [2]) *Magy. Nyelvk.* 3. l. — [3]) *A helynevek magyarázója* 34. l. — [4]) L. *Olutcutarea.*]

Olynpotok, *Olompotok.* Említi István ifj. királynak István számára kiállított 1265. évi adománylevele. [1]) — *Nógrád* megyében, a Cserhát hegységben. [2]) Mint völgy szerepel az okiratban, de nyilván olyanul tekintendő, melyet a hasonnevü patak hasított át. Jerney Olompatak-nak ejti s ugyancsak folyónak veszi. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 292. *Árp. Uj Okm.* XI, 546. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Toldpotoka,* [3]) *Magy. Nyelvk.* 101.]

Olysavkai patak, lásd Olsavka.

Olwar possessionis rivulus, *rivulus parvulus juxta possessionem Olwar, csermely.* Említi egy, Olwar birtokot illető 1292. évi oklevéltöredék [1]) és a keresztesek esztergomi conventjének Olwar birtokot illető 1298. évi bizonyító oklevele. [2]) — *Hont* megyében, Olvár pusztán, az Ipoly jobboldali vízkörnyékében. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 217. — [2]) Fejér VI. I, 159. — [3]) V. ö. *Sconna, Scorna.*]

Ompay, *Ompey, Ompoy, Ampela, Ampele, Ampulus, fluvius, folyó.* Fel van tüntetve, ámbár nincs megnevezve, a Peutinger-féle térképen [1]), azonkivül névszerint fel van említve Máté erdélyi vajdának az erdélyi sz. Mária-egyház számára kiállított 1271. évi bizonyítólevelében [2]) és II. Endrének az erdélyi püspök és káptalan számára kiállított 1299. évi okiratában. [3]) — A Kimpudussu keleti s Roszióra déli oldalán eredő, *Alsó-Fehér* megye területét hasító s Gyulafehérvár vidékén a Marosba jobbfelől szakadó *Ompoly.* Hogy e név a régi *Ampele* vagy *Ampele*nek [4]) ép oly magyaros átalakulása, mint a milyen németes átalakítása az erdélyi németségnél manap használatos Ampoj [5]) — az kétséget nem szenvedhet s azért Hunfalvy rosszul alkalmazta a kérdőjelt Ompoly mellé akkor, mikor Ampeláról szól. [6]) Nincs ugyan egy feliratos emlékünk sem, sem egyéb irott emlékünk, melyben az Ampele név mint *viznév* szerepelne, de, hogy ez volt neve az Ompolynak a rómaiak idejében, nyil-

ván be van bizonyítva az által, hogy mai neve is Ompoly. Az *Ampele* név mint helynév egy Kr. u. 200-ik évből való feliratos kövön fordúl elő [7]), azonkivül említtetik még egyszer egy másik római feliratos kövön is [8]), ez a név pedig nem őslatin, hanem *dák*, melyet az Erdélybe, Dáczia egykori részébe telepített vegyes római népek tovább is használatban tartottak. [9]) — Ez okból Riedl alap nélkül számítja a római nevek közé. [10]) Másrészt azonban Rösö Ensel is okadatolatlanul ejti *Ompa*-nak. [11]) Az *Ompoly*, illetőleg a középkori Ompay, Ompey, Ompoy ejtés legközelebb járul a régi eredeti névhez. [12])

[[1]) Lásd *Apo* alatt. Hogy csakugyan az Ompoly van feltüntetve, kitetszik abból, hogy a tábla vízfolyása Apulum = Gyulafehérvár és Broucla = Nagy-Enyed közé van helyezve. E téren ugyan több folyóvíz szakad a Marosba, de valamennyi közt az *Ompoly* a legjelentékenyebb. Különben erre magyarázza azt Gooss is: *Studien z. Gesch. d. Geogr. d. traj. Dac.* 20. l. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 170. Katona VII, 573. — [3]) *Árp. Uj Okm.* V, 208. Teutsch és Firnhaber: *Urkundenbuch* I, 81. — [4]) Mommsen az Ampele névalakot helyesbnek tartja az Ampeie-énél. *Corp. Inscr. Lat.* III. I, pp. 215. és 218. — [5]) Mommsen i. h. pag. 215. *Ampelum* magyarázatában. Azonkiv. Ackner: *Die röm. Alterthümer* 16. 17. ll. — [6]) *A magy. folyó- és helynevek. Egyet. Phil. Közl.* IV, 588. Másutt azonban ugyanő helyesen azonosítja e két nevet. L. *Ethnographie* 55. l. 247. l. Ugyancsak azonosítják azokat Gooss i. h. 30. l. Vass: *Erdély a rómaiak alatt* 146. l. Mommsen pedig irja: Quod nomen (Ampelum) ... retinetque hodieque fluvius ad Zalatnam, indigenis dictus Ompoly sive Ampoj *C. I. L.* III. I, 215. l. Ampelum magyarázatában. — [7]) Neigebauernél: *Dacien* p. 176. Ackner és Müllernél: *Die röm. Inschriften in Dacien* Nr. 598. Reinholdnak *Monumenta Romana* czimü kéziratos művében az erdélyi muz. kézirattárában Tab. 3. Mommsennél: *C. I. L.* III. I, p. 218. Nr. 1308. — [8]) Mommsennél i. h. p. 216. Nr. 1293. [9]) Lásd Hunfalvyt: *A rumun történetirás* III. közl. a *Századok*-ban XII, 659. *Egyet. Phil. Közl.* IV, 588. — [10]) *Századok* XV, 512. — [11]) *A helynevek magyarázója* 14. l. — [12]) Az *Ompoj* névalak ma is használatos. L. Czuczor-Fogarasi: *A magy. nyelv szótára* IV, 1062.]

Ompey [1]) lásd Ompay.

[[1]) Wenzel V, 208.]

Ompoly folyó, lásd Ompay.

Ompoy [1]) lásd Ompay.

[[1]) Fejér V. I, 170.]

Ond, *fluvius, folyó.* Említi e zalamegyei vizet az uj-udvari conventnek bizonyos birtokügyet tárgyazó 1300. évi okirata. [1])

[[1]) *Haz. Okmtár* VII, 303.]

Ondava lásd Bodrogh és Hutcha alatt.

Ondi víz Abauj Zemplénben, lásd Zeremch.

Ondina, *aqua, víz.* Említi IV. Bélának a turopolyai várjobbágyok számára kiállított 1255. évi kiváltságlevele. [2]) Horvátországban, *Zágráb* megyében, a sziszeki alispánság területén, az Odra jobboldali mellékvize. Az okirat határleirása kétségtelenné teszi, hogy a Dragnonoszesi környékén eredő *Petrovinai* patakról vagy annak egyik eltünt mellékesermelyéről van szó. Az okiratban említett terra Mrachlyn megfelel a mai

*Mraczlin*nek. Az Ond, Onda szót Schafarik összeköttetésbe hozza az ó-szláv unda = aqua szóval. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 289. — [2]) *Slavische Alterthümer* I, 164.]

Onégésziosz fürdője. Említi a szemtanú Priscus Rhetor, ki szerint e fürdőt Attila székvárosában Onégésziosz, a hun király e legtehetősebb főembere építtette. Hozzá a köveket Paióniából vagyis Pannoniából hozták. E fürdő maga Onégésziosz háza környékén, nem igen távol a kerítéstől állott. Építőmestere Szirmionból vagyis Mitroviczból került római fogoly volt, a ki azt reménylette hogy terveért jutalmul szabadságot fog nyerni, a mi azonban nem úgy lett, mert Onégésziosz őt fürdősének tette s őt s hozzátartozóit kellett a fürdés közben szolgálnia. [1]) — E fürdőt topographiailag pontosan meghatározni lehetetlen, miután Attilának kérdésben levő székhelye iránt is nagyon elágazók a tudományos vélekedések. — Többen azt *Budára* [2]), mások szabolcsmegyei *Uj-Város*ra [3]), *Jászberénybe,* a *Kerek-Udvar* puszta területére [4]), csongrádmegyei *Sövényházára* [5]), *Kecskemét*re [6]), *Gyulára,* illetőleg *Gyula-Mezőre* a Sebes Körösnél [7]), *Szeged*re [6]), *Tokaj*ba [9]), *Debreczen* környékére [10]), *Hold-Mezővásárhely*re [11]), *Bihar*ra túl a Berettyón [12]), *Erdély szélére* [13]), *Auszterlitz* tájára [14]) határozták. Meg mások csak átalánosan jelölték ki helyét a *Tiszán túl* közel a dácziai határhoz [15]), a *Duna-Tisza-közben* a sarmat-jászok egykori székeiben [16]), *Eger-Tokaj-Jászberény* táján [17]), de sőt *Moldva* területén is. [18]) Tehát elmondhatni quot capita, tot sensus. Azonban mind e vélemények közül csakis azokéi érdemelnek figyelmet, kik a Tisza-Duna közti fa- és kőszegény vidéken nyomozták az egykor világra szóló nagyjelentőségü helyet. — Hogy Buda vidékén Attila nem székelt s egyátalán a Dunántúli római területen, az untig megvitatott dolog. Ép oly tarthatatlan az a nézet, mely a hun király székhelyét Erdélyben vagy Moldvában állottnak mondja. Némi alapot véltek ennek megalapítására találni ama régi oklevélben, melyet Cornides Prayhoz 1778-ban intézett iratában felemlít s nagyjából idéz, s melyben előkerül a „*Porta Attilae.*“ [19]) Azonban már Jerney megjegyezte, hogy a »Porta Attilae *legkevesb gyámokat sem nyujt Attila moldvai székhelye iránt*«, sőt inkább ellenkezőleg, hogy »a moldvánok között hunokra vagy Attilára viszonyló emlékeknek helynevekben úgy, valamint szóhagyományokban bárminő csekély nyomára sem találhatni.« [20]) A körülmények tényleg a Tisza-Duna közti vidéket állítják előnkbe, s Attila székhelyét az Aldunától szükségképen *éjszaki* irányba kell tennünk. Priscus maga is világosan mondja, hogy a *szárazon éjszak felé* folytatta társaival útját. De a római legatus e vallomása egyszersmind érvet képez Salamon azon állítása ellenében, mely szerint Priscus Aradnak, tehát erősen *éjszak-keleti* irányban haladt volna. Erre a nagy kerülőre nem volt szükség, mert bár nagyon mocsaras lehetett az időben Délmagyarországnak délnyugati része, közlekedő utak azon azért mégis csak elvezettek. Lám Griselini térképén,

melyre a nagyérdemü tudós hivatkozik, a mocsártenger kellő közepében egynél több helység van berajzolva, már pedig csak fel nem tehető, hogy ezekhez közlekedő utak ne vezettek volna. Salamonnak érvelése amúgy is nagyon sok suppositión sarkal s azért nem tekinthetni elejtettnek ama nézetet, hogy a római követség útja merően éjszaknak vezetett a Duna-Tisza mentén ama területen, mely nyugat felől az említett két folyó kiöntései és velök szemben keleten a futóhomok-terület, az alibunári és illanceki sárrétek közé szorult. Erre és nem más vidékre illik Priscus vallomása, hogy »a vidék, melyen Maximinusnak és csapatának át kellett menni, *lapályos*, könnyen járható *de fölötte mocsáros volt.*“

[1) *Excerpt. de legat.* Szabónál: *Uj Magy. Muz.* 1850. I, *Kisebb tört. munkái* I, 32. — 2) Így a magyar hagyomány, Béla kir. névt. jegyz. (*De gestis Hung.* c. LII.), Kézai (*Chronicon* c. III. §. 4.), a *Niebelungen-Lied*, Arany hun regéje Buda haláláról stb. — 3) Pázmándy (*Schediasmata praeludialia* pp. 106—107. Révész *(Etel laka vagy Attila hun király birodalmi székhelye.)* — 4) Otrokocsi (*Orig. Hung.* c. IV. §. 4.), Katona (*Hist. Crit. Duc.* XCVI, 194.), Jókai (*A magy. nemz. tört.* 14. l.), Illucz Oláh János *(Egyet. magy. Encyclop.* IV, 279. l. * jegyz.), Szabó Károly (Thierry *Attilá*-ja függ. jegyz. 206—207. *Kisebb tört. munkái* I, 32—33. ll.) — 5) Jászay (*A magy. nemz. napjai a mohácsi vészig* 90. l. — 6) Jósika (*Magy. őstört.* I, 188.) — 7) Desericzky (*Attila* Lib. IV. P. II. c. VI. p. 228.), Budai Ezsaiás (*Magyarorsz. hist.* 9. l.), Bél (Ad cap. II. Prisci. §. XIII.), Mogyoróssy (*Gyula hajdan és most* 3—4. és 147—148. ll.), a bécsi *Wanderer* is 1855. évf. 81. sz. 8) Dugonics (*Etelka* 1791. kiad. 133. s kk. ll.), Böhm (*Délmagy. kül. tört.* I, 375. l. 7. jegyz.), Ungváry (Temesvári *Delejtü* 1861. évf.), Salamon *(Századok* XV. f. I. füz. — 9) Buat *(Histoire des Peuples.* VII, 461. — 10) V. ö. Desericiussal i. k. c. VI. p. 229. és Jósikával i. h. — 11) Szőnyi Benjamin (A h.-m.-vásárhelyi reformata egyház 1753. *Jegyzőkönyvei*ben.) — 12) *Tört. Adattár* I, 406. — 13) V. ö. Desericiussal i. h. Prayval (*Annal. Vet.* Lib. III. p. 130.) Jordannal *(Orig. Slav.* P. IV. p. 161.) 14) L. Cantu Caesart *(Világtört.* VI, 298.) — 15) Griselini *(Gesch. d. tem. Ban.* I, 9.) — 16) Czoernig *(Ethnographie* II, 17—18.) — 17) Gibbon *(Gesch. d. röm. Weltreiches* VI, 409.), Cantu Caesar (*Világtört.* VI, 298.) — 18) Timon *(Imago Antiq. Hung.* II. 5. fej.) Benkő *(Imago Nationis Siculicae* p. 17.) — 19) *Tud. Gyüjt.* 1835. VIII, 112. — 20) *Keleti utazás* I, 124.]

Ó-Palánkai római vízvezeték. Nyomai előkerültek *Temes* megyében Ó-Palánkán, a Szapaja nevü szigeten. Itt ugyanis egy 14 mm. falvastagságu, 40 cm. hosszu agyag vízvezetőcső, azonkivül egy hypocaustumnál alkalmazott téglatöredék került elő, mely tárgyak jelenleg a fehértemplomi városi múzeumban vannak elhelyezve. 1)

[1) Böhm Lénárt a délmagyarországi *Tört. és rég. Értesítő* VII. évf. IV. füz. 165. l. 13. 14. sz. És u. o. VII, 169.]

Opatak, *Opotok, fluvius, folyó.* Említi III. Endrének Roznabányát tárgyazó 1291. évi adománylevele 1) és az egri káptalannak III. Endréhez intézett 1291. évi jelentő okirata. 2) — *Szepes* megyében, az Ökörhegyről lefolyó s a Gölniczbe jobbfelől, Svédlertől nyugatra

szakadó *Óriz.* [3]) Jerney Gömörben keresi. [4])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 103. — [2]) Fejér IV. I, 100. — [3]) Az okiratok topographiájára nézve lásd *Charmasna.* [4]) *Magy. Nyelvk.* 101.]

Oposone, *fluvius, folyó.* Említi Kálmán királynak a zobori monostor birtokait megerősítő 1112. évi okirata [1]) és IV. Bélának ezt megerősítő 1249. évi okirata.[2]) — A Nyitra megyében létező zoborhegyi monostor birtokában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 87. — [2]) Fejér V. I, 314.]

Opotok [1]) lásd Opatak.

[1]) Fejér VI. I, 103.]

Opoudi, *piscina, halas.* Említi I. Endrének a tihanyi apátság 1055. évi alapítólevele.[1]) — Az okirat maga hirdeti, hogy királyi halastavat képezett, mely nem tartozott a tihanyi apátsághoz, ámbár birtokai területén feküdt. Jerney azt véli, hogy »talán az apadástól van véve.« *Apódi*nak ejti [2]), de ez bizony az *Apáti*nak téves irmodora is lehet.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 391. — [2]) *Magy. Nyelvk.* 5. l.]

Orbo, *aqua, víz.* Említi V. Istvánnak Mikad bán számára kiállított 1270. évi adománylevele. [1]) — *Szolnok-Doboka* megyében, a Szamos vízkörnyékében, az *Orbói víz.*

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 174.]

Orbói víz, lásd Orbo.

Orbolch, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Haleta és Császmafő földeket tárgyazó 1255. évi adománylevele. [1]) A régi Somogy megyének drávántuli részében, a mai *Belovár* megyében, Horvátországban, a Császma vízkörnyékében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 316.]

Orchoce [1]) lásd Orchoech.

[1]) Fejér III. I, 215.]

Orchoech, *Orthoec, Orchoce, rivulus, csermely.* Említi II. Endrének Ciriacus számára kiállított 1217. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 39. Theiner: *Mon. hist.* I, 74. Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 215. Kercselich: *Hist. Eppat. Zagr.* p. 45. Farlat: *Illyr. Sacr.* V, 359. Pray: *Spec. Hierar.* II, 310. Katona: *Hist. Crit.* V, 252.]

Ordan, *stagnum, tó.* Említi a pécsi káptalannak bizonyos egyezkedést tárgyazó 1296. évi bizonyító oklevele. [1]) A Dráván tuli vidéken, *Varasd* megyében, a varasdi alispánságban.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 235.]

Ordan, *stagnum, tó.* Említi a pécsi káptalannak imént idézett 1296. évi okirata. [1]) — *Varasd* megyében, a varasdi alispánságban, az előbbitől külön.

[1]) I. h. i. l.]

Ordessus. Ὄρδησσός. Említi Herodot.[1]) — Hunfalvy azt véli, hogy alatta tán a *Zsil* folyó értetik [2]), de Gooss [3]) és Bähr Ardschiechr vagy Ardjeire magyarázzák. [4])

[1]) *Musarum* Lib. IV, 48. — [2]) *Ethnographie* 41. l. — [3]) *Studien z. Geogr. u. Gesch.* 8. l. — [4]) Herodot stuttgarti 1859. évi német kiadásához mellékelt jegyzeteiben IV. k. 53. l. †. jegyz.]

Orduksara, *lacus, tó.* Említi I. Gézának a garammelléki sz. benedeki apátság 1075. évi alapítólevele [1]) és II. Istvánnak ezt megerősítő 1124. évi ok-

irata. [2]) — *Bars* megyében, a lévai járásban fekvő Tolmács és Ó-Bars vidékén. [3]) Ördög-sara-nak ejtendő.

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 430. Knauz: *Mon.* I, 54. — [2]) Fejér II, 70. — [3]) Az okirat erre vonatkozó topographiájára nézve lásd *Gai.*]

Orehouz *melletti folyó, fluvius circa Orehouz.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1294. évi itéletlevele. [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a Kulpa vízkörnyékében.

[[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 299.]

Oriconox, *rivus, patak.* Említi II. Endrének a templomosok számára kiállított 1209. évi okirata. [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság keleti szögében, a Száva és a Lónya közti területen. [2])

[[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 100. — [2]) A topographiára nézve lásd *Bogord.*]

Oriua, *aqua, víz.* Említi Mária királynénak Miske comes számára kiállított 1266. évi adománylevele. [1]) 1300. évben Orioa. [2]) — Az úgynevezett Szlavoniában, *Pozsega* megyében, a Száva balparti vízkörnyékében. Nem az *Orlyava* lappang-e alatta?

[[1]) *Cod. Patrius* VI, 141. — [2]) Wenzel XII. 657.]

Orlyavicai patak, l. Aryauycha-potoka.

Ormányi vízér, lásd Vruhman.

Oronos [1]) lásd erdélyi Aranas.

[[1]) Szabó: *Székely Oklevéltár* I, 23.]

Oronos potok [1]) lásd Aranyas patack.

[[1]) Jerney: *Magy. Nyelvk.* 6. l. Réső Ensel: *A helynevek magyarázója* 67. l.]

Oronos ville aqua [1]) lásd Erchen.

[[1]) Fejér IV. III, 448. Knauz: *Mon.* I, 554.]

Oronyos [1]) lásd erdélyi Aranas.

[[1]) Endlicher: *Mon. Arp.* 627. Fejér: *Cod. Dipl.* IV, 119.]

Oroszlanhida, *Orozlan hida, portus, rév.* Említi IV. Lászlónak Abrahám számára kiállított évnélküli, de bizonyosan 1290. körül kelt oklevéltöredéke. [1])

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 514. Jerney: *Magy. Nyelvk.* 102. l.]

Oroycha [1]) lásd Wrboycha.

[[1]) Fejér IV. II, 501. 502. V. III, 23. 24.]

Orronospothok [1]) lásd Aranyas-patack.

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. II, 376.]

Orsovai vám és kikötőhely, lásd Római vám- és kikötőhely.

Orthoec [1]) lásd Orchoech.

[[1]) Theiner: *Mon. hist.* I, 74.]

Ortó tóbeli ér, l. Wene Ortho.

Oryauicha potoka, *Magna Oryauicha, Oryawycha.* Említi a pozsegai káptalannak Zoyda számára kiállított 1288. évi bizonyító oklevele. [1])

[[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 490.]

Oryoycha aqua [1]) l. Wrboycha.

[[1]) Wenzel XII, 149. 150.]

Oscewpotok [1]) lásd Oszscyu-potok.

[[1]) Wenzel VII, 341. 342. Knauz: *Magy. Sion* II, 599. *Cod. Strig.* II, 62. *Mon.* I, 391.]

Oscoi, *rivulus, csermely.* Említi II. Endrének Adolf szepesi prépost számára kiállított 1209. évi adomány-

levele. [1]) — *Szepes* megyében, a Poprád mellékvize.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 77. Katona: *Hist. Crit.* V, 91. Wagner: *Anal. Scep.* I, 101. Bárdosy: *Supplementum* p. 10.]

Osoiosyd, *rivulus, fluvius, csermely, folyó.* Említi II. Endrének Dénes tárnokmester számára kiállított 1228. évi adománylevele. [1]) — *Kolozs* megye területén, ma e néven nem ismert víz, a Maros vízkörnyékében. [2]) Szabó Károly véleménye szerint hihetőleg *Ó-Sajo-séd*nek értelmezendő [3]), de elvégre lehetséges, hogy Ossew-, Oziw-, Osciu-sydnek olvasandó, a minek *Kis-Séd* vagyis *Kis-víz* értelem felelne meg. [4]) Ez utóbbi magyarázás már azért is kielégítőbb, minthogy Szabó értelmezése valóságos pleonasmust fogna tartalmazni, mert az Ó-Sajó-Séd értelme nyilván *Ó-Sav-folyóvíz* volna.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 131. *Haz. Okmtár* VI, 22. Kemény: *Dipl. Trans. Suppl.* I, 35—38. Teutsch és Firnhaber: *Urkundenbuch* 42—45. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Bodagd.* — [3]) Lásd Szabó Károlyt: *Haz. Okmtár* VI, 22. l. 10. jegyz. — [4]) V. ö. *Ossewpatak, Ozywpoker, Oszscyupotok Ozevpotok, Ozyupotok, Ozzywizdrice.*]

Ossewpatak, *rivus, patak.* Említi IV. Bélának Dénes bán számára kiállított 1244. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban, *Belovár* megyében, a Császma vízkörnyékében. Ossewpatak nézetem szerint = *Kis patak* [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 154. — [2]) V. ö. *Oszscyupotok, Ozywpoker, Ozevpotok, Osoiosyd, Ozyupotok, Ozzywizdrice, Huscyurtou.*]

Ostompa, *Csompa, piscina, halas.* Említi III. Bélának a fejérvári keresztesek birtokait elősoroló és megerősítő 1193. évi okirata. [1]) — *Fejér* megyében, Halász birtok határában. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 288. Knauz: *Mon.* I, 146. Batthyán: *Leg. Eccl.* II, 286. Katona: *Hist. Crit.* IV, 410. Pray de *Prior. Aur.* p. 117. Schmitth: *Eppi Agr.* I, 101. — [2]) V. ö. Fejér IX. IV, 259.]

Ostoros, lásd Ustoros.

Ostra, *Osztra, Vztura, Ostu, piscina, halas.* Említi I. Gézának a garammelléki sz. benedeki apátság 1075. évi alapítólevele [1]) és II. Istvánnak ez alapítványt megerősítő 1124. évi okirata. [2]) *Csongrád* megyében, a tiszáninneni járásban fekvő *Csány* határában. [3]) Az okiratban említett villa Piscatorum nomine Chonu, melyhez e halas tartozott = *Csány.* Jerney kérdőjellel *Osztó*-nak ejti. [4])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 433. Knauz: *Mon.* I, 56. Hornyik: *Kecskemét város tört.* I, 192. — [2]) Fejér II, 73. VII. V, 97. — [3]) V. ö. Hornyik i. h. I, 192. [4]) *Magy. Nyelvk.* 103.]

Ostrovno, *Ostrovska, Ostrowno, Osztrovszko, fluvius, folyó.* Említi Henrik krakói és szileziai herczegnek [1]) és Boleszlaus krakói herczegnek a németek számára kiállított 1204. és 1252. évi okirata. [2]) — *Szepes* megyében, Ó-Falu nyugati vidékén, az *Oszturnyai* víz, mely jobbfelől szakad a Dunajeczbe.

[1]) Bárdosy: *Supplementum ad Anal. Scep.* p. 6. 57. — [2]) Bárdosy: *Supplement.* p. 59. 60.]

Ostrovska [1]) lásd Ostrovno.

[1]) Bárdosy: *Supplement.* p. 59.]

Ostrowno [1]) lásd Ostrovno.

[1]) Bárdosy: *Supplement.* 57.]

Osva víz, lásd Elsoa.

Ó-szőnyi római fürdő. Nyoma fenmaradt Ó-Szőny, a régi Brigetio területén Komárom megyében. [1])

[1]) Römer: *Műrégészeti Kalauz* I, 90.]

Ó-szőnyi római vízvezeték. A *Komárom* megyében fekvő Ó-Szőny, a régi Brigetio területén felásott *vízvezető ólomcsövek*ről Römer tesz említést, Varju István lelkész relatiója nyomán. A lábszár vastag s ujnyi erős, 2—$2^1/_2$ lábnyi hengerek azonban nyom nélkül eltüntek. [1])

[1]) Römer: *Az ujabb időben Ó-Szőnyön kiásott róm. régiségek.* Közzétéve az *Arch. Közl.* VI. k. II. f. 155. l.]

Oszscyupotok, *Ozowpotok, Ozzcyupotok, Oscewpotok.* Említi az esztergomi káptalannak Palata földre vonatkozó 1244. [1]), IV. Bélának Simon és társai számára kiállított 1252.[2]) és az esztergomi káptalannak ugyancsak Palata föld iránt történt kiegyezkedésről szóló 1264. évi okirata. [3]) — *Hont* és *Nógrád* megye határterületén, az Ipolynak vagy közvetlen, vagy pedig a Kürtös által közvetített jobboldali mellékvize. Az okiratokban említett Palahta és Palatha megfelel a hontmegyei, lukanyénei járásban levő A.-, F.- és Közép-*Palojtá*nak. — Jerney Oszcyupotokot *Hosszúpatak*-nak ejti [4]), azt hiszem azonban, hogy *Kis-patak* az értelme. [5])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 352. — [2]) *Árp. Uj Okm.* VII, 341. 342. Knauz: *Magy. Sion* II, 599. *Cod. Strig.* II, 62. *Monumenta* I, 390. 391. — [3]) Fejér IV. III, 244. — [4]) *Magy. Nyelvk.* 56. l. [5]) V. ö. *Ossewpatak, Osoiosyd, Ozywpoker, Ozevpotok, Ozyupotok, Ozzyvizdrice.*]

Osztra [1]) lásd Ostra.

[1]) Fejér VII. V, 97.]

Osztrovszko [1]) lásd Ostrovno.

[1]) Bárdosy: *Supplement.* p. 60.]

Oszturnyai víz, lásd Ostrovno.

Otchva fluvius [1]) lásd Olchua.

[1]) *Schematismus histor. Dioeces. Neosol. pro an. 1876.* pag. 216.]

Othwyche, *Occhwyche, rivulus, csermely.* Említik V. Istvánnak Csepántelek helységet tárgyazó két rendbeli 1270. évi oklevelei. [1]) [2]) — *Bereg* megyében, Csomonya határában, a Latorcza és Szernye közt. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 291. *Zichy-Codex* I, 22. — [2]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 309. *Haz. Okmtár* VI, 168. — [3]) A topographia iránt kellő felvilágosítást láss *Mercice* alatt.]

Otolnucha, *aqua, víz.* Említi a vasvári káptalannak Peteré számára kiállított 1234. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Vas* megyében, a Mura vízkörnyékében.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 29.]

Otologa, *Stologa, stagnum, tó.* Említi a pécsi káptalannak drávamelléki sz. Márton birtok határjárását tárgyazó 1292. évi okirata. [1]) — *Baranya* megyében, a siklósi járásban, Dráva-Sz.-Márton vidékén.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 211. Tkalcic: *Mon.* I, 229.]

Ottoki patak, lásd Zeguna.

Oucha, *Outha ville palus arundinosa, nádastó.* Említi IV. Bélának Komáromot tárgyazó 1268. évi okirata. [1]) — *Komárom* megyében, a Csalóközben, Oltsa vidékén. [2]) E mocsáros tó folyóvizet is

képezett, mit maga az okirat hirdet e szavakkal: in qua est aqua decurrens. E víz a két Oltsa közt volt megosztva.

[1] Fejér IV. III, 448. 450. Knauz: *Mon.* I, 554. 555. — [2]) Az okirat idevonatkozó topographiájára nézve lásd *Eer.* Az okiratban idevonatkozólag később említett villa Bogha = Nemes- és Vár-*Bogya,* villa Gyuler = F.- és A.-*Gellér,* villa Guta = *Gutta* valamennyien Komárom megyében.]

Oulkaia, *Οὐλκαῖα ἤλη* [1]) lásd Ulcaeus.

[1]) Dio Cassius Mannertnél III, 680. nota z.]

Oúolkaiois, *Οὐολκαίοις* τό [1]) lásd Ulcaeus.

[1]) Dio Cassius Hunfalvynál: *Ethnogr.* 387. l. 74. jegyz.]

Outha ville palus arundinosa [1]) l. Oucha.

[1]) Fejér IV. III, 448.]

Óvíz, lásd Opatak.

Ozarispatac, *rivulus, csermely.* Említi Tamás nyitrai comesnek egy 1208. évi okirata. [1]) — *Trencsén* megyében, úgy hiszem az *Ozori* patak, mely a Nyitra jobboldali vízkörnyékében találtatik. A predium és terra bani = *Baán,* melynek éjszaknyugati szomszédságában találjuk A.- és F.-Ozort. Nehézséget itt csak az okoz, hogy a határ végül a Vághoz mondatik menőnek, a mitől pedig Baán jól elesik.

[1]) *Cod. Patrius* VII, 7.]

Ozevpotok, *rivus, patak.* Említi István ifj. királynak Fyzer és tartozékait tárgyazó 1270. évi adománylevele. [1]) *Alsanj* megyében, a Bósva mellékvize. [2]) Hogy ez Ozevpotok különböző az ugyanez okiratban említett Azevpotoktól [3]), magából az okiratból világos. Hogy vajjon fenforog-e valamely azonosság ez Ozevpotok és illetőleg az Azevpotok és a IV. Bélának egyik 1264. évi okiratában említett Azunthapathaka között [4]), eldönteni nem tudom. *Kis-patak*nak vélem értelmezendőnek. [5])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 258. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Bykpotok.* — [3]) Lásd *ezt.* — [4]) Lásd *ezt.* — [5]) Lásd *Osoiosyd, Ossewpatak, Oszscyupotok, Ozywpoker.*]

Oziawicha, *rivulus, rivus, csermely, patak.* Említi Mária királynőnek Oziawicha helységet tárgyazó 1258. évi okirata.[1]) — Szlavonországban, *Pozsega* megyében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 446.]

Oziuag, *rivus, patak.* Említi a vasvári káptalannak Miklós comes számára kiállított 1288. évi bizonyító oklevele. [1]) *Vas* megyében, a vasvári járásban, Cschi határában, a Zala baloldali mellékvize.

[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 491.]

Ozna, *aqua, víz.* Említi a pécsi káptalannak Chepán birtokot tárgyazó 1267. évi bizonyító oklevele. [1]) — Az egykori Valkó, a mai *Verőcze* megyében, a Dráva jobbparti vízkörnyékében. Az okiratban említett Chepán = Csepán úgy látszik megfelel a mai *Csepin*nek.

[1]) *Cod. Patrius* VI, 150.]

Ozora. Említi sz. Istvánnak a pécsi egyházmegye határait megállapító 1009. évi okirata. [1]) — Hogy *víz* értetik alatta s nem *helység,* mikép Hőke hiszi [2]), kitetszik az okirat szövegéből: secundum terminum Ozora, donec peruenіatur *ad*

aliam aquam, quae Lupa nuncupatur. Ma *Tolna* megye dombovári járásában találjuk a Sió jobbpartján Ozorát s azért igen is elfogadhatónak vélem az állítást, hogy az Ozora alatt tulajdonkép a *Sió* értetik [3]), mely e mai néven a XIII. század végeig úgy sem szerepel. [4])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 292. Koller: *Hist. Eppat. Quinq.* I, 62—72. Inchoffer: *Annal Eccl.* p. 290. Bonbardi: *Topographia* Lib. III. c. 14. Timon: *Imago Nov. Hung.* c. 8. Koller: *Hist. dipl. jur. patr. regni Hung.* L. II. c. 2. [2]) *Báta, Czikador, Földvár, Madocsa, Szegszárd monasteriologiájához* czimü czikkében a *Magy. Sion*-ban VII, 428. [3]) Erre magyarázza azt Lányi-Knauz: *Egyháztörténelme* I, 308. — [4]) Lásd somogy - veszprémmegyei *Fok* alatt többet.]

Ozowpotok [1]) lásd Oszscyupotok.

[1]) Wenzel VII, 341. Knauz: *Magy. Sion* II, 599. *Cod. Strig.* II, 62. *Mon.* 390.]

Ozornicha, *fluvius, folyó.* Említi Vrbaz megye hatóságának György számára kiállított 1273. évi bizonyító oklevele. [1]) — Vrbaz vagyis Orbasz megyében a mai Boszniában, a Verbasz folyótól keletre eső vidéken. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 44. — [2]) V. ö. *Lubna* alatt.]

Ozuthna, *Ozuthna, fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Dominik mester számára kiállított 1263. évi adománylevele. [1]) A régi Valkó, a mai *Verőcze* megyében, az eszéki alispánság területén, a Vuka vízkörnyékéhez tartozott, ma e néven ismeretlen víz, a Gorjani és Dobszin körüli vidéken. [2]) Ez Ozuthna az okirat szerint diuidit terram Chizar, Muthna vocatam. E Muthna Dobszin szomszédságában létezett. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 140. [2]) A topographiára nézve lásd *Asantu.* [3]) Lásd Pesty: *Az eltünt régi vármegyék* I, 283. és 320.]

Ozyu potok, *aqua parva, kis víz.* Említi IV. Lászlónak Péter comes számára kiállított 1288. évi adománylevele. [1]) — *Sáros* megyében, a héthársi járásban, a Tarcza baloldali mellékvize. Ma e néven ismeretlen, de *Kis-patak*nak vélem értelmezendőnek. [2]) Az okiratban említett Weresalma = *Vörösalma.*

[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 466. — [2]) V. ö. *Osoiosyd, Ossewpatak, Oszscyupotok, Ozevpotok, Ozywpoker, Ozzywizdrice.*]

Ozywpoker, *Ozywpuker, Zeupuker.* Említi IV. Bélának a lovagrend számára kiállított 1269. [1]) és 1272. évi adománylevele. [2]) — Horvátországban, az egykori Dubicza megyében, a mai Gradiskai kerület novskai járásában, a Pakra mellékvize vagy ága. Ozyu, Ozyw, melynek a megrövidítése a Zeu, ellentétese a Magnum-nak, mi nemcsak ezen, de egyéb okiratokból is világosan kitünik. [3]) Ozywpoker, Ozywpuker, Zeupuker ennélfogva megfelel a Kispoker, Kispuker névjelentménynek vagyis = *Kis-Pakra,* épen úgy, a mint Pucruch, Pucrutz = *Kis-Pakra* vagyis *Pakrácz.* Az 1269-ik évi okirat szerint Ozywpoker caderet in Magnum Pwkur. Az 1272-ik évi szerint azonkép Zeupuker cadit in magnum Puker. Pesty szerint *tán Hosszupukur* [4]), de jeles tudósunk e

magyarázata, melyet már Jerney is megkisértett [5]), tarthatatlan, miután jelentése = *Kis-Pakra.*

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 509. [2]) X. Gergely pápa 1275. évi átiratában Theinernél: *Mon. hist.* I, 314. — [3]) V. ö.. *Ozevpotok, Ozyupotok, Ozywpoker, Ozzywizdrice.* — [4]) *Az eltünt régi vármegyék* II, 233. 235. — [5]) *Magy. Nyelvk.* 57. l. Hosszúpatak szó alatt.]

Ozywpuker [1]) lásd Ozywpoker.

[1]) Fejér IV. III, 509.]

Ozzcyupotok [1]) l. Oszscyupotok.

[1]) Fejér IV. I, 352.]

Ozzoupatak, *rivulus, csermely.* Említi IV. Bélának Tarnó földet Maladiknek juttató 1262. évi adománylevele.[1]) *Turócz* megyében, a Turócz baloldali vízkörnyékében, Szent-Péter és Valtsa közötti területen, a szent-márton = blatniczai járásban, valószinüleg a *Tarnói* víz. [2])

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 84. — [2]) A topographiára nézve lásd *Treboztou.*]

Ozzywizdrice, *rivulus, csermely.* Említi IV. Lászlónak Jakab pozsonyi birónak földet adományozó 1288. évi okirata. [1]) — *Pozsony* megyében, a Dunának Dévény vidékén folyó baloldali mellékvize. Az okirat világosan különbözteti meg a Nagy-Vedrőcztől, mondván: a parte castri posoniensis Nog Wyzdrice ,et alter a parte castri Dywen Ozzywizdrice. Ozzywizdrice a Nagy-Vedrőcz ellentétes jelentményü elnevezése, mely tehát a *Kis-Vedrőcz* jelentménynek felel meg. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* IV, 311. — [2]) V. ö. *Nog Wyzdrice* és *Wydriche.* Azonkiv. lásd *Osoiosyd, Osserpatak, Oszscyupotok, Ozevpotok, Ozyupotok, Ozywpoker.*]

Őrsi halas, lásd Wrsi halas.

Örvényesi víz, lásd zalamegyei Nadasd fluvius.

Pacha, *fluvius, folyó.* Említi III. Endrének Roznabányát tárgyazó 1291. évi adománylevele [1]) és az egri káptalannak Endre királyhoz intézett 1291. évi jelentése. [2]) — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a rozsnyói járás keleti, Szepessel szomszédos részében, a *Pacsa* patak, mely a Volovecz-hegység délkeleti részéről jöve, Pácsa s Váralya meg Kraszna-Horka mellett elfolyván, ez utóbbitól délre a Csermoslyába szakad jobbfelől, hogy aztán vele együtt a Sajóba jusson. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 103. — [2]) Fejér VI. I, 99. 100. — [3]) Az okiratok topographiájára nézve lásd *Charmasna.*]

Pacsa patak, lásd Pacha.

Pácsoni víz, lásd vasmegyei Névtelen patak.

Paczkallói római fürdők. *Győr* megyének Paczkalló nevü völgye Kis-Ravazd határában fekszik, nevét a fölötte volt Paczkó erdőtől véve. E völgyben számos tégla és terméskő, épületfal s hasonlóak kerültek felszinre. Legérdekesebbek az itt talált üres téglák, melyek egy itt létezett hypocaustum kétségtelen bizonyitékai. A völgy nyugati berek-széléből csermely folyt egy hosszában 130 ölre terjedt épület elé, a mint ezt a 3 láb mély partok és a csermely fenekére fektetett imbrex supinus tanusítják. Innen valami 250 lépésnyire egy második hypocaustum nyomára akadtak. [1])

[1) Sztachovics Remig: *Régészeti adatok Győr-Szent-Márton környékéről* czimü közleményében az *Arch. Közl.* VIII. k. II. f. 106. l.]

Pakra folyó és **réve,** lásd Pukur és Pukur rew.

Palacsa-tó, lásd Karagh és Ulcaeus.

Palana rivus [1]) lásd Palanapotoka.

[1) Fejér III. I, 156.]

Palanapotoka, *Palana, rivulus, rivus, csermely, patak.* Említi a leleszi prépostság birtokviszonyaira vonatkozó 1211. évi okirat [1]) és II. Endrének a leleszi prépostság számára kiállított 1214. évi birtokadományozó okirata. [2]) — *Ung* megyében, a kaposi járásban fekvő Viszoka táján, az Ung mellékvize. Könnyen ama felvételre jöhetnénk, hogy itt a szobránczi járásban fekvő Polyánkai víz, az Ung e közvetített mellékvize értetik. Minthogy azonban az okirat nem említi, hogy a határ az Ungon átmegy, e felvéttől tartózkodnunk kell. Különben az okirátnak megrontott helyi meghatározásai nagyon kevés támpontokúl szolgálhatnak.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 206. 2) Fejér III. I, 156. 473. Katona V, 180.]

Palasa fluvius [1]) lásd Plaza.

[1) Knauz: *Mon.* I, 405.]

Palesniki csermely, l. Palichna.

Palespotoka, *Palespotoca, aqua, víz.* Említi a pécsi káptalannak Iványka számára kiállított 1232. évi bizonyító oklevele [1]) és Mária királynénak Miske comes számára kiállított 1266. évi adománylevele.[2]) — Szlavonországban, *Pozsega* megyében, a Pakra s általa a Száva vízkörnyékében.

[1) *Árp. Uj Okm.* VI, 513. — 2) *Haz. Okmtár* VI, 140.]

Palichna, *Polychna, rivulus, fluvius, csermely, folyó.* Említi IV. Bélának bizonyos határjárást tárgyazó 1256. évi okirata [1]) és a császmai káptalannak Pál számára kiállított 1277. évi birtokvételi bizonyító oklevele. [2]) — Horvátországban, *Belovár* megyében, a belovári alispánság déli területén, a Herczegováczi vizbe jobbfelől szakadó *Palesniki* csermely. Az okiratban említett Palichna azonos a XIV. és XV. századbeli okiratokban említett Palachnával, Palachynával és Polychnával s megfelel a mai *Palesnik*nak, a hires vránai perjel, Palisnai János születéshelyének.[3]) Ez Sambucus térképén *Paliczna* néven szerepel. Az okirat szerint rivulus Palichna cadit in Chernalikam vagyis a mai Herczegováczi vízbe. [4])

[1) Tkalcic: *Mon.* I, 107. *Árp. Uj Okm.* XI, 413. 414, — 2) Tkalcic I, 186. — 3) V. ö. Pestyvel: *Az eltünt régi vármegyék* II, 256. 257. 263. 265. 4) Erre nézve lásd *Charnareka.*]

Pallaga ere, *Passagaere, vena, ér.* Említi az egri káptalannak Meszes birtok határjárását tárgyazó 1225. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Zemplén* megye tokaji járásában, Tolcsva és Liszka-Olaszi határaiban. Ez ér az ugyanott létezett Arastow- vagy Arustou-ból szakadt ki.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. IV, 115. *Árp. Uj Okm.* VII, 405. Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 107. l. mint 1255. évi adat fordúl elő.]

Palocsai viz, lásd Poloucha.

Palojtai víz, lásd Kurtus.

Palosa aqua, *mocsártavas víz.* Említi az erdélyi káptalannak Dycha föld eladását tárgyazó 1269. évi okirata.[1]) — *Szolnok-Doboka* megyében, a Szamos mellékvize, Magyar-Décse vidékén.[2]) Az aqua *palosa* nyilván hibás irás vagy nyomás aqua *paludosa* helyett.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 538. [2]) V. ö. *Bycha.*]

Palouinaztu, *rivulus, csermely.* Említi a császmai káptalannak Stepk fiai számára kiállított 1277. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban, az egykori Garig, a mai *Belovár* megyében, a Császma, Lónya és Illova befoglalta területen, hol Moszlavinától éjszakkeletre, a belovári járásban ma is megvannak a hires Garich vár romjai. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 213. — [2]) L. *Diuich* alatt.]

Paludalis locus, *stagnum, hely, tó.* Említi Zamárd föld eladását tárgyazó 1292. évi okirat.[1]) — *Esztergom* megyében, az Esztergom és Déda között levő Szamárhegy vidékén.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 509. Knauz: *Cod. Strig.* II, 186.]

Paludosa aqua, *mocsárvíz.* Említi IV. Bélának Komáromot tárgyazó 1268. évi adománylevele. [1]) — *Komárom* megyében, a Csalóközben, a sziget alsó csucsának területén.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 447. Knauz: *Mon.* I, 553.]

Paludosa terra, *mocsáros föld.* Említi IV. Bélának bizonyos földet tárgyazó 1269. évi itélőlevele. [1]) — *Pozsony* megyében, a Csalóközben, a Légh és Vata közti területen. [2])

[1]) *Haz. Okmtár* I, 40. — [2]) Lásd Nagy Gyula: *Szénhalom, hamuhajlok, pogánysir* czimü czikkét az *Arch. Értesitő*-ben XII, 87.]

Paludosus locus, *mocsáros hely.* Említve van a Kun helység határait tárgyazó évnélküli okiratban. [1]) — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a tornalyai járásban, Tamásffolua vidékén. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 612. — [2]) A topographiára nézve lásd *Cherniche* fons.]

Paluga, *Palugya, Paluga minus, aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi Mihály zólyomi főispánnak Páznán számára kiállított 1269. évi okirata [1]), egy 1281. évi oklevéltöredék [2]) és IV. Lászlónak Boda számára kiállított 1283. évi adománylevele. [3]) — *Liptó* megyében, a *Lazistyei* víz, mely alább *Palugyai* víznek neveztetik, a Vág baloldali mellékvize. [4])

[1]) Kubinyi: *Magy. tört. Eml.* I, 63. *Századok* 1876. évf. 79. l. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 93. — [3]) Fejér V. III, 162. 163. — [4]) V. ö. a *Jelsopatoka* alatt mondottakkal.]

Paluga minus [1]) lásd Paluga.

[1]) Kubinyi: *Magy. tört. Eml.* I, 63.]

Palugyai víz, lásd Paluga.

Palus, paludes, lásd Névtelen mocsártó, mocsártavak.

Palus arundinosa [1]) lásd Oucha ville palus.

[1]) Fejér IV. III, 448. 450. Knauz: *Mon.* I, 554. 555.]

Palus arundinosa, *nádas tó.* Említik a váczi [1]) és az esztergomi [2]) káptalanoknak bizonyos birtokosztályt tárgyazó 1271. évi bizonyító oklevelei. — *Nógrád* megyében, a losonczi járás területén, a Libercsei patak mentén. [3])

[1) *Árp. Uj Okm.* VIII, 364. — 2) *Árp. Uj Okm.* VIII, 355. — 3) A topographiára nézve lásd *Chakapataka.*]

Palusedis *flumen, palus Salae, palus Sellede fluminis.* Említi az Anonymus historiae Conversionis Carentanorum. [1] *Zala* megyében, a Zala folyó által képezett szalavári sziget mocsaraí. A mocsáros Zala folyó szigetén épittette ugyanis Privinna szláv herczeg a Moosburg várat, majd 850-ben e vár közelében Szalaburgum várost alapitá, 853-ban pedig sz. Adorján tiszteletére e városban monostort és egyházat épittetett. A X-ik században mindezek már elenyésztek, mígnem Sz. István 1019-ben a sz. Adorjánról nevezett monostort ujból fel nem elevenítette. A zárdát azonban nem Szalaburgumba, hanem az egykori Moosburgum helyére, vagyis a mocsáros Zala folyó szigetére helyezé át. [2]

[1) Vurumnál: *Eppat. Nitr. Memoria* p. 47—48. — 2) Lásd tüzetesebben Wlassics Gyulát: *Hagiographia és a régi szalavári apátság* czimü czikkét a *Századok*-ban IV, 165. l.]

Palyani tó, *stagnum in villa Palyan.* Említi II. Endrének a sz. mártoni apátság számára kiállított 1229. évi adománylevele. [1] — *Somogy* megyében, az igali járásban, *Polány* vidékén.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 177.]

Palyani tó, *stagnum in villa Palyan.* Említi II. Endrének imént idézett 1229. évi adománylevele. [1] — *Somogy* megyében, az igali járásban, Polány vidékén, az előbbitől külön.

[1) I. h. i. l.]

Palyani tó, *stagnum in villa Palyan.* Említi II. Endrének idézett 1229. évi adománylevele.[1]) — *Somogy* megyében, az igali járásban, Polány vidékén, a két előbbitől külön.

[1) I. h. i. l.]

Pangrachewreme, *piscina, halas.* Említi a csanádi és orodi káptalanoknak bizonyos határjárást tárgyazó 1247. évi jelentése. [1] — *Csanád* megyében, a Maros és a Szárazér közti területen. [2]

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 242. — 2) A topographiára nézve lásd *Harangud.*]

Pannonfő, lásd Sacer fons.

Pannoniai kút, lásd Sacer fons.

Pannosa, *rivulus, rivulus sub Ecclesia sancti Willibaldi, csermely.* Említi IV. Bélának a pannonhalmi apátság jószágait és jövedelmeit megerősítő 1234—1270. évi okirata. [1] — *Győr* megyében, a Kerekedfő tóból, illetőleg számos forrásból Ravazd és Asszonfa között alakuló, Écsnek, Nyúlnak, Kis-Megyernek tartó s végre Győr és Csanak között a Rábába jobbfelől szakadó *Pánzsa-ér* [2]), melynek ősi culturális jelentősége mellett a Nyúl közelében levő Petkovár nevü pogányvár [3]) s mindenekfelett a völgyében eddig feltúrt római régiségek bizonyítanak. [4]) Közelében terült el a római Sabaria, mely össze nem tévesztendő a vasmegyei Sabariaval, Szombathelylyel. Partjai közelében merül fel a hires Pannonhalma, melyről Árpád mérte ki serege teendőjét a szép föld elfoglalására, s melyen a Géza vezér által épittetni kezdett monostor manap is üdén virágzik. Az okiratban említett Ecclesia Sancti Willibaldi Szent-Márton

és Tarján közé esett. Hymud alias Nelka = *Nyalka*, Nul = *Nyúl*, Toryan = *Tarján*, Ech = *Écs*, villa Olsuk = Szent-Márton. A villa Ohsunnak régi alapjai a Czipódombon lettek feltárva. Told és Pichord pusztult helyek. Pichord nevét különben ma is fentartja a magyalósi erdőben Picsord nevü kopár hely. Tapan = *Táp*, Ruozd = *Ravazd*.[5])

[1]) *Árp. Uj Okm.* II, 2. Fuxhoffer-Czinár: *Monast.* I, 25. — [2]) Hibásan van kijelölve Görög térképen, mert Pánzsa-érnek nevezi a Bakony-ért. — [3]) Römer: *Résultats généraux* p. 89. és ugyanott *Magyarorsz. őstört. térképe.* — [4]) Sztachovics: *Régészeti adatok Győr-Sz.-Márton környékéről* az *Arch. Közl.* VIII. k. II. f. 98. s kk. ll. — [5]) Hasonlítsd össze Sztachovics térrajzával eml. czikke homlokán. Azonkiv. l. Matusek kézirati jegyzékét *Győr megye és város egyet. leirásában* 73. l. Römer: *Sz. Willibald egyháza és Béla kutja* czimü czikkét a *Tudománytár* 1840. XII, 370—372. ll.]

Panse, *Garse, vena, ér.* Említi V. Istvánnak Sándor comes számára kiállított 1271. évi adománylevele.[1]) — *Pozsony* megyében, a pozsonyi járásban, a Morva ere, vagy a Morvával közlekedő, s a Kis-Kárpátok nyugati lejtőiről leszivárgó vízerek egyike, Stomfa nyugati környékén.[2]) Alkalmasint Pánzsának ejtendő.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 131. *Árp. Uj Okm.* VIII, 337. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Axey.*]

Panucea[1]) lásd Ponoucea.

[1]) Szabó Károlynál: *Névt. jegyz.* 62. l. 2. jegyz. Pestynél: *Az eltünt régi vármegyék* I. 371. l. 2. jegyz.]

Pánzsa-ér, lásd Pannosa.

Papa, *pons*[1]), *híd.* Említi III. Bélának a fejérvári keresztesek birtokait felsoroló és megerősítő 1193. évi okirata.[2]) — *Somogy* megyében, a csurgói járás területén. Nevét e híd nyilván egy Pápa pusztai víztől vette. E Pápa puszta Csurgóhoz tartozik.[3])

[1]) Fejérnél tévesen *mons.* — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 285. Knauz: *Mon.* I, 143. Batthyán: *Leg. Eccl.* II, 286. Katona: *Hist. Crit.* IV, 410. Pray: *De Prior. Aur.* p. 117. Schmitth: *Eppi Agr.* I, 101. — [3]) Lásd ehhez *Abram* piscina.]

Papföldi római fürdő. Fölfedezte s a főváros költségén részben felásatta 1881-ben dr. Hampel József múzeumi őr. Közel szomszédságában van az a nagy hirre vergődött ó-budai római amphitheatrumnak. Fekszik a Krempelmalom délfelőli vidékén, az úgynevezett »Papföldön.« — Falai alacsonyabbak ugyan a pompejanus épületekéinél, de épek, s régészeti szempontból messze fölülmulja mindazon hasonló épületeket, melyeket hazánkban ismerünk. Sőt még a szomszédos tartományokban, Noricumban, Rhaetiában, Vindeliciában sem maradt párjok, a nagy Germániában pedig csak a hires bischofsweileri fürdők mulják fölül, ezek is csak terjedelemben, nem épség dolgában. Sem kivül, sem belül nem nélkülözte az architektonikus díszt. Ezt egyes oszloptönkök maradványai is bizonyítják. Szabadon állott és valószinüleg oszlopcsarnok is szegélyezte nyugati oldalát. A nagyobb termek bolthajtásosak voltak, a boltozat közepén felső világítással. Csak a keleti szobák birtak üvegtáblás, oldalas ablak-

nyilásokkal. A melegvezető üres csövek már hiányzanak, csak itt-ott maradtak belőlök töredékek. A talapzatot támasztó trachytos oszlopok is ki vannak emelve. Hideg s meleg nagy fürdők voltak. Külfalai szabályos négyszögöt képeznek s 3—4 lábnyira emelkednek az eredeti szín fölé. A belső falburkolat helyenként meglehetős jó karban van. Az eredeti padolat is majdnem teljességében maradt reánk s apró biscuitte téglákból mozaikszerüen van összerakva. Nagy váróterem, keletre kisebb mellékszobák, nyugatra a tulajdonképi fürdőszobák, úgy, hogy délután érte azokat a nap, a mikor a rómaiaknál fürdés ideje volt. Szorosan úgy van építve, mikép azt az Augustus császár korabeli Vitruvius előirta. Vörösösszinü finom stucco-burkolattal birt hosszúkás terem képezte a frigidariumot vagyis hidegvízfürdőt. Innen jutottak fütetlen szobákon át a melegebb termekbe, hol száraz légfürdőt, kádfürdőt vagy izzasztó fürdőt használhattak. A meleg fürdőhelyiségek lebegő padlóval voltak ellátva. Ez alatt volt az alfütési szerkezet. Vajjon azonban *katonai* avagy *polgári* fürdő volt-e ?, azt eddigelé meg nem határozhatni. Ha a nagy aquincumi állótábor erre terjedt, akkor bizonyára katonai közfürdő volt, az aquincumi garnizon fürdője. Ez esetben aztán azon II. Claudius császár korából fenmaradt felirat, melyen a Thermae majores említvék [1]), könnyen e papföldi fürdőre volna vonatkoztatható. Feltünő azonban, hogy az itt talált sok száz tégla közül mindössze is csak négy viseli magán a legio bélyegét, míg például a Gyár-szigeten minden lépten-nyomon akadhatni a legio II. adjutrix bélyeges tégláira. A fürdő polgári természete mellett bizonyít továbbá az is, hogy az e fürdő falai közt előkerült két feliratos emléken tisztán városi hivatalnokokról s nem katonákról van szó. [2])

[1]) Lásd *ezt.* — [2]) Lásd Hampel: *Jelentés az ó-budai papföldi ásatásról.* 1881. 1—22. ll.]

Papthowa, *lacus, tó.* Említi IV. Bélának Simon számára kiállított 1239. évi adománylevele.[1]) — *Zemplén* és *Szabolcs* megye határterületén, a Bodrogköz nyugati szögében, a szabolcsmegyei Viss és Kenyézlő vidékén, legvalószinübben a Tisza által alkotott tó. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 73. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Thewreker.*]

Papugh, *rivulus, csermely.* Említi a pécsi káptalannak Ivánka számára kiállított 1232. évi bizonyító oklevele. [1]) Szlavonországban, *Pozsega* megyében. Az okirat szerint rivulus Papugh cadit in Cirkonik. Nyilván valamely a Papukhegységről lefolyó víz, mely az Orlyavába s ezzel aztán a Szávába jut.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 513.]

Parisos [1]) lásd Dissa.

[1]) Hunfalvynál: *Ethnographie* 53. l.]

Parisus [1]) lásd Dissa.

[1]) Hunfalvynál: *Ethnographie* 50. l.] Gooss: *Studien* 11. l.]

Pariszosz, *Παρισος* [1]) lásd Dissa.

[1]) Strabo: *Geographia* VII, 5.]

Párkányi halászok, lásd Kokoth.

Parna, *aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi IV. Bélának Parna birtokot tárgyazó

1244. évi [1]), IV. Lászlónak a pozsonyi káptalan számára kiállított 1279. évi adománylevele [2]) és a nyitrai káptalannak Elefánti Endre comes számára kiállított 1282. évi bizonyító oklevele. [3]) *Pozsony* megyében, a Széleskút és Ompital között eredő s Szilincstől délre a Tirnába jobbfelől szakadó s azzal együtt a Dudvágba jutó *Parna.*

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 307. VII. I, 285. Vurum: *Eppat. Nitr. Mem.* 195. [2]) Fejér V. II, 524. 525. — [3]) *Árp. Uj Okm.* XII, 371. *Haz. Okmtár* III, 37.]

Paróczai patak, l. Ezraprocha és Procha Magna.

Parsium, *Psium.* Említi a ravennai Névtelen. — A Psium név a basiliai codexben szerepel.

[1]) *Ravennatis Anonymi Cosmographia* IV, 20. Parthey és Pinder kiad. 219. l.]

Parthiscus [1]) lásd Dissa.

[1]) Ammianus Marcellinus: *Historiar. Libri.* XVII, 3. Jausznál: *Hist. geogr. Schul-Atlas* I, Nr. 9. Sprunernél: *Hist. Atlas* Ung. Nr. I.]

Parthissus [1]) lásd Dissa.

[1]) Hunfalvynál: *Ethnographie* 54. 57. ll.]

Parva aqua, *kis víz.* Említi IV. Lászlónak László esztergomi prépost számára kiállított 1277. évi adománylevele.[1]) — *Hont* megyében, a Selmeczi víz egy szakadéka. Parva aqua, que deriuatur de Sewence. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 204. Knauz: *Magy. Sion* III, 380. *Cod. Strig.* I, 125. [2]) A topographiára nézve lásd *Sewence.*]

Parvula aqua, *kis víz.* Említi István ifj. királynak Sándor szörényi bán számára kiállított 1268. évi adománylevele. [1]) — *Szatmár* megyében, a szatmári járásban, Kab vidékén. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 465. *Árp. Uj Okm.* VIII, 199. Waltherr: *Magy. Tud. Akad. Évk.* VI, 430. — [2]) A topographiára nézve lásd *Huzeutow.*]

Parvulus rivulus, *kis csermely.* Említi IV. Lászlónak a nyúlszigeti apáczazárda számára kiállított 1279. évi okirata. [1]) — *Somogy* megyében, a Kapos vízkörnyékében, az igali járásban.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 542. *Árp. Uj Okm.* IX, 237.]

Parvulus rivulus [1]) lásd Olwar.

[1]) Fejér IV. I, 217.]

Parvum flumen, *qui descendit per alueum lapideum in civitatem Athylae Regis.* Említi Béla király névtelen jegyzője [1]) — *Pest-Pilis-Solt-Kis-Kún* megyének dunántuli részében, Ó-Buda vidékén, a Duna jobboldali mellékvize. Szabó Károly [2]), Palugyay [3]), Schoenwisner [4]), Rupp [5]) és mások a nézeten vannak, hogy itt az Aquincumba vagyis a mai Ó-Budába, az ó-buda-szent-endrei országúton vezető római vízcsatornáról van szó, melynek romjai még most is láthatók. [6]) Azonban én ez állítást nem látom bebizonyítottnak. *Hogy Árpád, illetőleg a Névtelen jegyző idejében a római vízvezető csatorna még épségben lett volna, nem hihető.* A népvándorlás kora, mely Buda vidékén is erőszakoskodott, bizonyára nem igen járult a római műalkotás fentartásához. A Névtelen előadása szerint azonban a kőcsatornában a víz még folyt Árpád temetésekor, s azért azt hiszem, hogy a parvum flumen alatt a *Kántorfoka* nevü patakot kell értenünk, mely Örs felől jövén Fejéregyház

mellett elfolyt s a Vértmező- vagy Árpád-völgyén a Duna felé ereszkedik alá, áthasítva úgy a nagy esztergomi utat, mint pedig a római vízvezetés irányvonalát. E patak mint természetesen folyó víz sokkal inkább meg is felelt ama szertartásos igényeknek, melyeket a temetkezésekhez a germánok, kúnok, magyarok egyaránt kötöttek. [7]) De másrészt e patak sokkal közelebb is esik a régi Fejéregyházhoz, mely az összes idevonatkozó okirati érvek tanuskodása szerint a békásmegyeri területtel volt határos s a Vértmezejének nevezett sikon állott szőlőkkel boritott halmok tövében. [8]) Megyjegyzem, hogy Buda tanácsának 1847. évi jún. 17. kelt végzésében az mondatik, hogy a Névtelen parvum flumenje a Kecskehegy, most Árpád-orom ó-budai tövében, az országúthoz közel most is folyik. [9]) — Podhráczky fogalomzavarát mutatja az, hogy e kőmedert a rómaiak által épített vízvezetésre magyarázza, de pár sorral alább már a Kántorfokával azonosítja. [10])

[[1]) *Hist. hung. de sept. ducib.* c. LII. [2]) Lásd tud. jegyz. a Névt. magy. ford. 77. l. 3. jegyz. — [3]) *Buda-Pest leguj. leirása* 155. l. — [4]) *De ruderibus Laconici* stb. — [5]) *Buda-Pest helyrajzi tört.* 32. l. * jegyz. — [6]) Lásd *Aquincumi római vízvezeték.* — [7]) V. ö. Pesty: *Őstörténeti szokások a magyaroknál és más nemzeteknél* czimü nagyérdekü czikkével a *Századok*-ban X, 86—87. — [8]) Rupp: *Buda-Pest helyrajzi tört.* 33—35. ll. — [9]) Palugyay: *Buda-Pest leguj. leirása* 155. l. — [10]) *Béla kir. névt. jegyz. idejekora és hitelessége* 368. l.]

Parvus fluvius, *kis folyó.* Emliti a zágrábi káptalannak István bán számára kiállított 1289. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban, a *báni kerület* glinai járásában, a Glina jobboldali vízkörnyékében, Drozgomech birtok határában.

[[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 226. *Árp. Uj Okm.* XII, 485.]

Parvus fluvius, *qui potok, Pothoc, dicitur, kis folyó, patak.* Említi István zágrábi püspöknek a császmai káptalan részére kiadott 1232. évi alapitólevele. [1]) Horvátországban, *Belovár* megyében, a križi alispánságban, a terra de veteri Chasma határában, a Császma-Lónyaközben. [2])

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 280. Katona V, 619. Farlat: *Illyr. Sacr.* V, 364. Tkalcic I, 69—70. — [2]) V. ö. a *Dobnicha* alattiakkal.]

Parvus fluvius, *kis folyó.* Említi István zágrábi püspöknek a császmai káptalan számára kiadott 1232. évi alapitólevele. [1]) — Horvátországban, *Belovár* megyében, a križi alispánságban, az előbbitől külön.

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 281. Katona V, 620. Farlat V, 365.]

Parvus rivulus, *kis csermely.* Említi Jakab templomos rendi mester bizonyos birtokeladást tárgyazó 1240. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban, a *báni kerület*ben, Kostainicza és Dubicza vidékén.

[[1]) Kubinyi: *Magy. Tört. Eml.* I, 16.]

Parvus rivulus, *kis csermely.* Említi IV. Bélának Junk comes számára kiállított birtokmegerősítő 1244. évi okirata. [1]) — Horvátországban, *Kőrös* megyében a kőrösi alispánság területén, a Dulebsának baloldali s általa a Lónyá-

nak is ugyancsak baloldali mellékvize a Gaj és Luka közti vidéken. [2])

[1]) Tkalcic: *Mon. Eppat. Zagr.* I, 81. [2]) A topographiára nézve l. *Dulebzka.*]

Parvus rivus, *kis patak.* Említi V. Istvánnak Fülöp esztergomi érsek és testvére számára kiállított 1276. évi okirata.[1]) — *Kőrös* megyében, a kapronczai járás területén, a Dráva vízkörnyékében. Az okirat szerint e kis patak exit de Kamarcha.[2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 283. *Magy. Sion* III, 368. — [2]) Lásd *ezt.*]

Parvus rivulus, *kis csermely.* Említi a szepesi káptalannak Hibe birtokban történt statuálást tárgyazó 1274. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Liptó* megyében, a Vazseczi víznek mellékcsermelye, melylyel együtt a Fehér-Vágba jutott.[2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 181. — [2]) Lásd *Vazuch.*]

Parvus rivulus, *vlgariter potok dictus, kis csermely, patak.* Említi IV. Lászlónak Pulugya helységet tárgyazó 1285. évi adománylevele. [1]) — *Liptó* megyében, a Lubellai víz mellékpatakja, melylyel együtt balfelől a Vágba jut. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 443. — [2]) V. ö. *Lybola.*]

Parvus puteus, *kis kút.* Említi a nyitrai káptalannak Ghymes vár elosztását tárgyazó 1295. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Nyitra* megyében, a nyitrai járásban, Ghimes vára vidékén.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 355. 356.]

Parvus rivulus, *fluens in valle super villam Podolincz, kis csermely.* Említi IV. Bélának Jordán comes számára kiállított 1256. évi adománylevele. [1]) — *Szepes* megyében, a Toporczi víz és Podolincz között folyó s a Poprádba balfelől szakadó apró patak.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 382. Wagner: *Anal. Scep.* I, 134.]

Parvus rivulus, *kis csermely.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itéletlevele. [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a jaskai alispánság területén, a Brebronáczi csermelybe szivárgó mellékvíz, a Kupcsina vízkörnyékében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 298.]

Parvus rivulus, *kis csermely.* Említi IV. Bélának Miklós és Tamás grófok fiai számára kiállított 1245. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban, a Lónya vízkörnyékében. [2]) Az okirat szerint cadit ad vnum flumen, quod dicitur Priscisna.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 386. — [2]) Lásd *Chracous.*]

Parvus siccus potok, *kis, száraz patak.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itéletlevele. [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a Kupcsina egyik száraz ágmedre.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 298.]

Pasanto [1]) lásd Chakato.

[1]) Wenzel IX, 420.]

Passaga ere [1]) l. Pallage ere.

[1]) Wenzel VII, 405.]

Pasuncha fluvius [1]) l. Batnuka.

[1]) Wenzel V, 136. 137.]

Patacsi patak, lásd Potochi csermely.

Patak Prepositi, *rivulus Praepositi pataka.* Említi az egri káptalannak Gö-

mör helységet tárgyazó 1291. évi [1]) és ugyanazon káptalannak Harkács föld eladását tárgyazó 1294. évi bizonyító oklevele. [2]) — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a tornallyai járásban Harkács határában, a Turócz, illetőleg a Sajó vízkörnyékében. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 56. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. II, 249. Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 112. l. — [3]) A topographiára nézve lásd *Csekpataka.*]

Patak [1]) lásd hontmegyei P o t o k rivulus.

[1]) Fejér IV. II, 471.]

Pataki víz, lásd nógrádmegyei P o t o k flumen.

Pathak. Említi V. Istvánnak Finta nevü földet tárgyazó 1272. évi adománylevele. [1]) — *Sáros* megyében, a sóvári járásban, Finta határában. A magyar kiejtésü patak, a szláv potoktól származik s annyira közönséges szóvá lett a magyar nyelvben, hogy majdnem kiszorította a megfelelő magyar szókat. [2]) Régi okiratainkban, mikép alább is látható, igen sürün fordúl elő. A csagatájban előforduló *patak* és a török nyelvben használatos *batak* mocsarat jelent s annyiban már nem egyeztethető a szláv *potok*kal, mely odább folyó, folydogáló vizet jelent. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 231. Wagner: *Dipl. Sar.* p. 286. *Haz. Okmtár,* V, 47. Katona VII, 591. — [2]) Hunfalvy: *A magy. folyó- és helynevek. Egyet. Phil. Közl.* IV, 591. Miklosich: *Die slavischen Elemente im Magyarischen* 48. l. — [3]) Czuczor-Fogarasi: *A magy. nyelv szótára* V, 110.]

Pathakthow [1]) lásd C h a k a t ó.

[1]) Wenzel VII, 220.]

Pathécha, Pathycza [1]) lásd P a t h y c h a.

[1]) Jerney: *Magy. Nyelvk.* 169.]

Páthi állitólagos római fürdők. Hogy a *Komárom* megyében Izsa és a Zsitvatorok között fekvő Páth meleg forrásai helyén római fürdők léteztek volna, Fényes állítja [1]), de mivel sem bizonyítja. E nézet különben már azért sem valószinü, minthogy Path a barbaricumban, a Duna balpartján fekszik.

[1]) *Magyarorsz. Geograph.* 1836. I, 159. Sok évvel később 1851-ben megjelent *Geographiai szótárá*ban azonban már erről nem szól.]

Pátkai római vízgát és csatornák. *Fejér* megyébeu Pátkától délre még ma is látható e nevezetes vízgát, csatornáival. A pátkaiak »kőrakás«-nak nevezik. Elterjed két halom közt s czélja volt a mögötte levő patak vizét felfogni, hogy az Pátka felé tavat képezzen. Évekkel ez előtt a hajdani tó vizét, melyben izletes halakat fogtak, lecsapolták, úgy, hogy most annak medenczéjét gazdag rét lepi el. Nevezetes e gátnak rendes falazása vízirányos apróbb rétegekben, melyek szabad oldalaikon igen nagy faragott kövekkel voltak befektetve. A munka csodálatos szabatosságu és a falazat keménysége csaknem vetélkedik a kőével. E gátnak volt két csatornája (emissariusa), egyik közepén, a másik ettől délfelé. Ez utóbbi még jelenleg is hosszas vonalon megtartotta régi boltozatát, míg a középső emissarius nem volt beboltozva. Ez oldalcsatornának két egymásra következő kőhajléka, melyben a zsilipet lebocsátották

és felhuzták, még ép. A két zsilip közti tért hordott földdel lehetett megerősíteni. Az oldalcsatornát még használják malomhajtásra, azonban ez a víz csekélysége miatt csak tavaszszal és késő őszszel működhetik. — A mi a nagyérdekü római vízművet még érdekesbbé teszi, az, hogy közelében egy ősi temető található, mintegy száz sirhalommal. Ezek nehányából fekete cserépedények kerültek elő, melyek korongon készültek s csinos alakjokban a római keramika befolyását elárulják, bár magok, tekintve súlyos voltukat, inkább barbár eredetre vallanak s alkalmasint népvándorláskoriak. [1])

[1]) Lásd Henszlmann: *Római gátak Fehérmegyében* czimü czikkét az *Arch. Értesítő* IX. köt. 72—73. és 76. ll.]

Pathissos [1]) lásd Dissa.

[1]) Plinius: *Hist. Natur.* IV. 12—15. Hunfalvynál: *Ethnographie* 54.]

Pathkantaua, *Patkánytava.* Említi a budai káptalannak III. Endréhez intézett 1299. évi jelentése. [1]) — *Nógrád* megyében, Nógrád vidékén, mint »vallis« völgy fordúl ugyan elő, de hogy ebben hasonnevü tónak kellett lennie, ép maga a név hirdeti. Az okiratban említett Neugrad = *Nógrád,* Tolmach = *Tolmács,* Zantho = *Puszta-Szántó.*[2])

[1]) Kubinyi: *Magy. Tört. Eml.* I, 176. [2]) Lásd Kubinyi: *Adalékok monostorainkk történetéhez.* Közölve a *Századok* III. k. 44. l.]

Pathok. Említi IV. Bélának Vatasomlyója helységet illető 1257. évi privilégiuma. [1]) — *Szilágy* megyében, Szilágy-Somlyó vidékén. [2])

[1]) *Cod. Patrius* VI, 90. — [2]) Az okirat topographiájára nézve l. *Crazna* aqua.]

Pathycha, *Pathécha, Pathycza, aqua, víz.* Említi a veszprémi káptalannak bizonyos birtokosztályozásra vonatkozó 1265. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Somogy* megyében. Jerney *Patécsa*-nak ejti. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* III, 125. VIII, 135. [2]) *Magy. Nyelvk.* 169.]

Patkánytava [1]) l. Pathkantaua.

[1]) *Századok* III, 44.]

Patoktho [1]) lásd Chakato.

[1]) Wenzel IX, 420.]

Pátyi hipocaustum. Hogy a *Pest-Pilis-Solt* megyében, az alsó-pilisi járásban fekvő Pátyon római hipocaustum létezett, azt a lég- vagy vízvezetésre szolgált téglamaradékok bizonyítják, melyekből úgy a pátyi község udvarában, mint Várady udvari tanácsos szép gyüjteményében egyes példányokat láthatni. [1]) Páty, mely beleesett az aquincum-mogentianai római hadút vonalába [2]), különben is konstatált római telep. Innen került a nemzeti múzeum lapidariumába egy kőoltár [3]), s Várady fennemlített gyüjteményébe számos érdekes régiség. A római útvonal, mely Aquincumtól Florianaenak tartott, vagyis az ó-buda-csákvári útvonal Pátyon vezetett át [4]), mi e hely fontosságát még inkább emelte.

[1]) Lásd dr. Arányi Lajos jelentését az *Arch. Ért.* uj folyamában. 1881. I. k. I. r. XXII. l. — [2]) Römer: *Pannonia térképe* az *Act. Nov. Mus. Nat.* végén. Mommsen-Kiepert: *Raetia Noricum Pannonia* térképe a *Corp. Inscript. Lat.*

Vol. III. P. I. végén Tab. IV. — [3]) Römer: *Műrégészeti Kalauz* I, 126. — [4]) Lásd a Mommsen-Kiepert-féle pannoniai térképet in *C. I. L.* Vol. III. P. I. Tab. IV. és Römer pannoniai térképét az *Act. Nov. Mus. Nat.* végén.]

Pátyi római vízvezeték. Ennek nyomairól Römer tesz említést, mint a ki szerint a vízvezetésre használt üres cseréphengerek a pátyi forrásnál is előfordúltak. [1])

[1]) *Műrégészeti Kalauz* I, 89.]

Paul portus, *Pál-rév.* Említi Kálmán királynak a háji sz. Lőrinczi egyház számára kiállított 1226. évi adománylevele. [1])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. II, 363. 364.]

Paulcou [1]) lásd Paultou.

[1]) IV. Béla 1268. évi okiratának Ulászló-féle átiratában Knauznál: *Mon.* I, 558. nota 8.]

Pauli piscina, *Pál halasa.* Említi a pécsi káptalannak bizonyos egyenetlenségek elintézését tárgyazó 1291. évi bizonyító oklevele. [1])

[1]) *Árp. Új Okm.* X, 165.]

Paultou, *Paulto, Paulcou, Paultow.* Említi IV. Bélának Komáromot tárgyazó 1268. évi adománylevele. [1]) — *Komárom* megyében, a Csalóközben, P. Szent-Pál határában. [2]) Kétségtelenül *Pál-tó*nak ejtendő.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 453. Knauz: *Mon.* I, 558. — [2]) Az okirat idevonatkozó topographiájára nézve lásd *Ygyz.*]

Paultow [1]) lásd Paultou.

[1]) IV. Béla 1268. évi okiratának 1383. évi átiratában Knauznál: *Mon.* I, 558. nota 8.]

Peclenna, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Farkas és társai számára kiállított 1262. évi okirata. [1]) — Horvátországban, a régi Gerzencze, a mai *Belovár* megyében.

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 82.]

Pécsi víz, l. baranyamegyei Kewrus.

Pecud, *piscina, halas.* Említi IV. Bélának Komáromot tárgyazó 1268. évi adománylevele. [1]) — *Komárom* megyében, a Csalóközben, P. Bálvány-Szakállas vidékén. E halas a komáromi gróf személyes tulajdonához tartozott.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 454. Knauz: *Mon.* I, 558.]

Pecuna, *Pecune, rivulus, csermely.* Említi III. Endrének Somogy villát tárgyazó 1295. évi kiváltságlevele. [1]) — *Szepes* megyében, a Hernád mellékvize.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 246.]

Pecze, lásd biharmegyei Heuyo.

Pekur flumen [1]) lásd Pukur.

[1]) Wenzel VII, 454.]

Pél villae piscinae, *halasok.* Említi Bars comesnek a sz. Mária-monostor számára kiállított 1236. évi adománylevele. [1]) — Úgy látszik a *Bars* megyei két Pél valamelyikéről van itt szó.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 62.]

Peles, *fluvius, folyó.* Említi II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1231. évi adománylevele. [1]) — *Somogy* megyében, a kaposvári járás területén a Kaposnak egy a Hudus víz által közvetített jobboldali mellékvize. Sem a Peles, sem a Hudus e neveken ma nem ismeretes. [2])

[1) *Árp. Uj Okm.* XI, 226. — 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Gersenche.*]

Pelgrina, *rivus, patak.* Említi IV. Bélának Dénes bán számára kiállított 1244. évi adománylevele. 1) — Horvátországban, *Belovár* megyében, a Császma vízkörnyékében.

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 153.]

Pelisi folyó, *fluvius qui descendit de Pelsi, fluvius veniens de Pelys.* Említi Benedek alországbirónak Scemeyn számára kiállított 1244. évi okirata. 1) — Az itt említett folyó alatt az *Esztergom* és *Pest-Pilis-Solt-Kis-Kún* megyék határterületén levő *Pilis* hegyről lefolyó, tehát a Dunának egy jobboldali mellékvize értetik.

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 178. 179.]

Pelissa 1) lásd Balatin.

[1) A IX. századi *Conversio Bagoariorum* szerzője Pertznél: *Mon. Script.* XI. Azonkiv. l. Kopitar Glagolita Clozianus p. LXXIII. Schafariknál: *Slavische Alterthümer* I, 245.]

Pelso 1) lásd Balatin és Fertő.

[1) Plinius: *Hist. Nat.* III, 24. Jornandes: *De reb. getic.* cap. LII. és LIII. Mignenél: *Patrolog. Curs. Compl.* Tom. LXIX. pp. 1289, 1290.]

Pelsois 1) lásd Balatin.

[1) Ravennatis Anonymi *Cosmographia* IV, 19. Parthey és Pinder kiad. p. 218.]

Pelsouc 1) lásd Jelseuch.

[1) Theiner I, 78.]

Pelsova 1) lásd Jelseuch.

[1) Fejér VII. V, 223.]

Pelys 1) lásd Pelisi folyó.

[1) Wenzel VII, 178.]

Pelzois 1) lásd Balatin.

[1) A ravennai Névtelen Cosmographiáját tartalmazó *baseli codex*-ben. L. Parthey- és Pindernél p. 218. nota 20.]

Peneurtu. Említi II. Endrének a győri káptalan és M. mester közti pert elintéző 1231. évi okirata. 1) — *Győr* megyében, a tósziget-csilizközi járásban, a Duna valamely ere vagy tócsája. 2)

[1) *Árp. Uj Okm.* I, 283. — 2) Az okirat topographiájára nézve l. *Curgu.*]

Penna 1) lásd Pinna.

[1) Wenzel VI, 364.]

Perafoka. Említi II. Endrének Miklós comes számára kiállított 1232. évi adománylevele. 1) — *Arad* megyében, a Körös egy foka.

[1) *Árp. Uj Okm.* VI, 505. *Haz. Okmtár* I, 13.]

Perben villae piscina bona, *halas.* Említi IV. Bélának az ugurdi ciszterczita monostor 1237. évi alapítólevele. 1) — *Szerém* megyében, hol a nevezett helység a ciszterczitáké tulajdonát képezte. 2)

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 69. — 2) V. ö. Rupp: *Magyarország helgrajzi története* III, 27. s kk. ll. A topographiára nézve azonban itt hiába keresünk eligazodást.]

Perecz 1) lásd Prestucz.

[1) Egy egykorú lapszéli megjegyzésben Knauznál: *Monum.* I, 109. l. nota 1.]

Peresztegi víz, lásd vasmegyei Perezteg.

Perezteg, *aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi a vasvári káptalannak Mixe comes fiai számára kiállított 1272—1290. évi bizonytió oklevele 1) és ugyanama káptalannak Pereszteg birtok iránt történt megosztozkodást illető 1275. évi bizo-

nyító oklevele. [2]) — *Vas* megyében, a vasvári és kis-czelli járásban, a Marczal baloldali vízkörnyékében, a Hosszú-Peresztegnél eredő, Káld és Miskétől keletre éjszaki irányban haladó *Peresztegi víz.* Az okiratban említett Mixe = *Miske,* Cald = *Káld,* Kuchk = *Köcsk,* Perezteg = *Pereszteg.*

[1]) *Haz. Okm.* IV, 51. — [2]) *Haz. Okm.* VII, 155. 156.]

Perezteg. Említi IV. Bélának István gróf számára kiállított 1268. évi adománylevele. [1]) — Ha ez alatt folyóvíz lappang (terra Nezdyn vocata, sita *iuxta Perezteg*), akkor ez *Pozsony* megyében, a nagyszombati járásban keresendő Nestich vidékén s nyilván a Tirnának mellékvize. Nezdyn, Nezdy = *Nestich,* Zuha = *Szuha.*

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 437.]

Perisa aqua [1]) lásd P e r o i s a.

[1]) Theiner: *Mon. Hist.* I, 76.]

Perna. Említi Béla ifj. királynak a petrinai vendégek számára kiállított 1225.) évi privilegiuma. [1]) — Horvátországban, a *báni kerületben,* az vrginmosti alispánság területén, a Petrova-Gora keleti oldalán hármas ágból alakuló s a Glinába balfelől szakadó *Perna.* [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 183. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Chemernica.*]

Pernaltrew, *portus, rév.* Említi Máté és Csák mestereknek a pozsonyi polgárok jogait biztosító 1293. évi oklevele. [1]) — *Pozsony* megyében, Jerney szerint Pozsonynál. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 270. — [2]) *Magy. Nyelvkincs.* 109. l.]

Peroisa, *Perisa, Persia, aqua, víz.* Említi II. Endrének Ciriacus prépost számára kiállított 1217. évi adománylevele. [1])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 42. Theiner: *Mon. Hist.* I, 76. Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 221. Kercselich: *Hist. Epp. Zagr.* 45. l. Farlat: *Illyr. Sacr.* V, 359. Pray: *Spec. Hier.* II, 310. Katona: *Hist. Crit.* V. 252.]

Persia aqua [1]), lásd P e r o i s a.

[1]) Fejér III. I, 221.]

Pest portus, *portus Danubii, rév.* Említi II. Gézának a budai egyház jogait megerősítő és bővítő 1148. évi okirata [1]), Lodomér esztergomi érseknek egyik 1292. évi okirata [2]), Szent Gellért életirata [3]) és Rogerius siralmas éneke [4]). — *Pest-Pilis-Solt-Kiskún* megyében, a Duna réve Budapesten, melynek kiszálló helye a pesti oldalon, a mai Duna-utczának irányában volt. [5]) E rév budai oldalán rontottak Vata és czinkosai, a szekéren ülő Gellért csanádi püspökre, s kövezék agyon. [6]) E réven menekült a szerencsétlen sajói ütközet után Kálmán herczeg a dunántúli Somogyba s itt fuladtak be a Dunába a zavarba jött pesti polgárok közül sokan akkor, midőn a tatárok rájok rontottak. [7])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 129. Péterffy: *Conc. Sacra.* I, 128. Schmitth: *Eppi. Agr.* I, 68. Pray: *Annal.* I, 136. Katona: *Hist. Crit.* III, 593. n. CCCCXVII. Wenzel: *Budai regesták* a *Magy. Tört.-Tár*-ban I, 76, 84. — [2]) Fejér VI. I, 224. Katona VI, 1097. Péterffy I, 127. — [3]) *Vita S. Gerardi* cap. XX. Endlichernél: *Rer. Hung. Mon. Arp.* 229. l. Batthyánnál: *Acta et Script.* 349. l. Megjegyzendő, hogy úgy Cor-

sendokianusnál, mint Suriusnál a *Vita* e helyén a *portus* szó elő nem fordul, hanem csak flumen Danubii. — [4]) *Carmen Miserabile* cap. XXVIII. Rómer ugyancsak azonosítja Rogerius Dunarévét az itt szóban lévő révvel, de tévesen állítja azt, mintha Rogeriusnál *Porta Danubii*-ról volna szó (*A régi Pest* 33. l.) Endlicher kiadásában *Portus* Danubii olvasható, a mint ez helyes is. (*Rer. Hung. Mon. Arp.* 275. l.) — [5]) Wenczel Gusztáv (*Magy. Tört. Tár* I, 84. l. 1. jegyz.) különbséget lát a későbbi krónikairók: portus qui vulgo dicitur Pest és portus Danubii in Pest-féle kitételek között, de erre helyesen jegyzi meg Rómer (*A régi Pest* 21. l. 1. jegyz.), hogy minden kétértelműség el lesz kerülve, ha azt egy s ugyanazon révnek pesti és budai oldalaira magyarázzuk. De Rómer e megjegyzéséhez mi még hozzáadjuk azt, hogy Wenzel tévesen azonosítja (i. h. 82. l.) e révvel a névtelen jegyző portus Mogerjét (lásd *Moger portus* alatt). — [6]) *Carmen Miserabile* cap. XXVIII.]

Pestenoga, *rivus, patak.* Említi Béla ifj. királynak egyik, érdemet jutalmazó 1224. évi okirata. [1]) — A horvát-szlavon végvidéken, a *szluini ezred területén*, Klokoč határában, a Korannának valamely ma e néven nem ismert mellékvize.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 446. 467. Kercselich: *Not. prael.* p. 190. Katona V, 435. Bárdosy: *Supplementum* p. 45.]

Peten, *Petin, Petyn, fons, rivus, fluvius, forrás, patak, folyó.* Említi a zágrábi káptalannak Perinthal comes számára kiállított 1271. évi bizonyító oklevele [1]), a zágrábi káptalannak bizonyos határjárást tárgyazó 1287. évi bizonyító oklevele [2]) és ugyanazon káptalannak másik, István bán számára kiállított 1287. évi oklevele. [3]) — Horvátországban, a *báni kerület* glinai járásában, a Glina jobboldali vízkörnyékében Germanigy határában, a Bruchina mellékvize.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 369, 370. — [2]) *Árp. Uj Okm.* IX, 457. — [3]) *Árp. Uj Okm.* XII, 464.]

Petena aqua, *víz.* Említi a szepesi káptalannak Sztoyan Miklós gróf számára kiállított 1298. évi bizonyító oklevele [1]).

[1]) *Árp. Uj Okm.* V, 196.]

Petervaradgya réve, *portus in Petervaradgya.* Említi István ifj. királynak András számára kiállított 1267. évi adománylevele. [1]) — A Duna réve Pétervárad nál.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 409.]

Pethlend pothoka. Említi IV. Bélának Vatasomlyója helységet tárgyazó 1257. évi privilegiuma. [1]) — *Szilágy* megyében, a Szilágy-Somlyó és Ráton közti vidéken, a Krasznának mellékvize. Pethlend nevű helység ma e vidéken nem létezik. [2])

[1]) *Haz. Okm.* VI, 90. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Crazna* aqua.]

Pethna potoka, *rivulus, csermely.* Említi a pozsegai káptalannak Benedek comes számára kiállított 1282. évi bizonyító oklevele. [1]) — Szlavonországban, *Pozsega* megye területén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 375.]

Petin fluvius, [1]) lásd P e t e n.

[1]) Wenczel VIII, 370. IX, 457.]

Petnita magnum. Említi Béla ifj. királynak a perinai vendégek számára kiállított 1225. évi privilegiuma. [1]) — Horvátországban, *a báni kerületben*, az

vrginmosti alispánság területén, a Glina baloldali mellékvize. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 183. — [2]) A topographiára nézve lásd *Chemernica.*]

Petnita minor. Említi Béla ifj. királynak előbb említett 1225. évi oklevele. [1]) — Horvátországban, a *báni kerületben,* az vrginmosti alispánság területén, a Nagy-Petnita mellékvize, melylyel együtt a Glina baloldali vízrendéhez tartozik. [2])

[1]) I. h. i. l. — [2]) A topographiára nézve lásd *Chemernica.*]

Petrezenaia hel rea. Említi I. Endrének a tihanyi apátság 1055. évi alapító levele. [1]) — Jerney *Petreze-nyája-hely-réve*-nek ejti [2]), de tévesen, mert a *rea* nem *rév,* hanem *ra* helyhatározó, s az egész szó helynév.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 391. — [2]) *Magy. Nyelvkincs.* 109. l.]

Petri aqua, *víz.* Említi a zazty-i apátság 1067. év körüli alapító levele. [1]) — *Borsod* megyében Scyrnik birtok határában.

[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 25.]

Petri *fossata, árok.* Említi III. Bélának a fejérvári keresztesek birtokait elsőroló és megerősítő 1193. évi okirata. [1]) — *Fejér* megyében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 283. Knauz: *Mon.* I, 144. Batthyán: *Leg. eccl.* II, 286.]

Petrina, *aqua, rivus, fluvius, aqua in Petrina, víz, patak, folyó.* Említi Imre királynak egy 1201. [1]), IX. Gergelynek egy 1227. [2]), Kálmánnak egy 1240. évi oklevele [3]), a topuskói apátság egyik birtokára vonatkozó 1259. évi okirattöredéke [4]), a topuskói apátság és a gorrai várjobbágyok közti határjárásra vonatkozó 1272. évi okmánytöredék [5]) és János zágrábi püspöknek 1292. évi okirata [6]). — A horvát-szlavon határőrvidéken, a *báni kerületben,* a Zrinyi helységhez tartozó Rudcza hely éjszaknyugati oldalán támadó, a glinai és petrinjai járás közt határt képező és Petrinjánál a Kulpába jobbfelől szakadó *Petrinjai* patak.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 14. — [2]) *Árp. Uj Okm.* I, 235. — [3]) *Árp. Uj Okm.* XI, 314. Kukuljevics: *Jura Reg. Croat. Dalm. et Slav.* I, 60. — [4]) Tkalcic I, 124. — [5]) Tkalcic I, 165. — [6]) *Haz. Okm.* VI, 390.]

Petrovinai patak, lásd Ondina.

Peturagatue, *Peturgatue, aqua, víz.* Említi Erzsébet királynénak Lothárd számára kiállított 1270. évi adománylevele [1]) — *Pozsony* megyében, a Csalóközben, Böös határában [2]). Jerney szerint Győr megyében, *Pétergátja*-nak ejti [3]).

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 192. *Haz. Okm.* I, 49. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Aruksartuu.* — [3]) *Magy. Nyelvkincs.* 109. (1274. évi adatot említ.)]

Peturgatue [1]) lásd Peturagatue.

[1]) Fejér V. II, 192.]

Peturvaradi halasak, *piscinae in Peturvarad.* Említi IV. Bélának az ugurdi cisterczita-monostor 1237. évi alapítólevele [1]). — A *péterváradi kerületben,* a Duna jobb partján, Péterváradon.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV, I, 69.]

Petyn, *fons, rivus* [1]) lásd Peten.

[1]) Wenzel XII, 464.]

Peyth, *fluvius, folyó.* Említi a győri káptalannak Puki Farkas fiai közti bir-

tokosztályt tárgyazó 1269. évi bizonyító oklevele [1]). — A Bakonyban Herend környékén eredő, *Veszprém* és *Fejér* megyék területét öntöző, a veszprémi hegyfokot megkerülő s Ősitől keletre a Sárvízbe szakadó *Séd*, mely egy 1082. évi okiratban mint Névtelen folyam [2]), egy 1233-ikiben pedig mint Nagy folyó említtetik [3]). Az 1269-ik évi okiratban olvasható possessio Sadar, cum molendino sito in fluvio Peyth határozottan in Comitatu Albensi fekvőnek mondatik. Jerney [4]) e vizet fel nem ismerve, egy 1279. évi okirat alapján *Pejd*-nek ejti [5]). A *P* kétségtelenül palaeographiai tévedés *S* helyett.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 247, — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 449. 450. — [3]) *Cod. Patrius* IV, 15. 16. — [4]) *Magy. Nyelvkincs.* 169. l. — [5]) Lásd ehhez veszprém-fejérmegyei *Magnus fluvius.*]

Peyt, *Peyth, Beys portus, rév.* Említi I. Lászlónak a veszprémi káptalan birtokait összeiró és megerősitő 1082. évi okirata [1]). — A *Séd* réve *Veszprém* megyében, a veszprémi járásban létezett Tuzuk, Tuzugk praedium területén [2]).

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 451. VII. II, 352. *Haz. Okm.* IV, 3. Pray: *Specim. Hierar.* I, 265—277. Róka: *Vitae Vespr. Praes.* 25—36. — [2]) Lásd azonkiv. veszprém-fejérmegyei *Magnus fluvius* és *Soul fluvius, Wesprimiensis fluvius.*]

Pezchyna, *fluvius, folyó.* Említi II. Endrének Marczell gróf számára kiállított 1228. évi birtokmegerősítő okirata [1]) — *Verőcze* megyében, Ozyagh azaz Eszék birtok határában, a Dráva vízkörnyékében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 137.]

Pezne, *fluvius, folyó.* Említi II. Endrének a lébényi apátság megerősítését tárgyazó 1208. évi okirata. [1]) — *Moson* megyében, a Duna jobboldali vízkörnyékében. Jerney Pesznye-nak ejti. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 63. — [2]) *Magy. Nyelvkincs.* 109. l.]

Pezye villa felől jövő folyó, *fluvius, qui venit de villa Pezye* [1]), lásd somogymegyei Névtelen folyó. (Kapolyi patak.)

[1]) Wenzel XII, 275, 276.]

Pezyemlaka, *lacus, tó.* Említi II. Endrének Marczell gróf számára kiállított 1228. évi birtokmegerősítő okirata. [1]) — *Verőcze* megyében, Ozyagh vagyis *Eszék* birtok határában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II. 137.]

Piauihcna [1]) lásd Piauisema.

[1]) Tkalcic I, 84.]

Piauisema, *Piauihcna, Piaviscina, Prauichna, Pyauichna, palus, lacus, mocsártó, tó.* Említi Imrének a zágrábi káptalan számára kiállított 1201. [1]), a zágrábi káptalannak Róbert comes számára kiállított 1228. évi bizonyító oklevele [2]) és a zágrábi káptalannak Stefko számára kiállított 1245. évi adománylevele. [3]) — Horvátországban, a *báni kerületben,* a petrinai járásban a Kulpató, Crneč és Pračno vidékén. [4])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 14. Theiner: *Mon. hist.* I, 82. *Árp. Uj Okm.* I, 236. — [2]) Tkalcic I, 62. Wenzel VI, 465. (lacus helyett *locus.*) — [3]) Tkalcic I, 84. *Árp. Uj Okm.* VII, 203. — [4]) A topographiára nézve lásd *Cerita.*]

Piaviscina [1]) lásd Piauisema.

[1]) Theiner I, 82, Wenzel I, 236.]

Pichina, *aqua, víz.* Említi II. Endrének Vratizlaus és testvérei számára ki-

állított 1209. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 19. *Árp. Uj Okm.* XI, 93.]

Pijuhna, *fluvius, folyó.* Említi Mária királynénak a verőczei polgárok szabadságaira és földjök határára vonatkozó 1248. évi privilegiuma. [1]) — *Verőcze* megyében, Verőcze vidékén, a Dráva jobboldali vízkörnyékében. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* II, 203. — [2]) Lásd a topographiára nézve *Donoch.*]

Pilis hegyi víz, l. Pelisi folyó.

Piliske, *Pliske, Plyska, Plysg, Plyzg, aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi I. Lászlónak a tihanyi apátság birtokait és jogositványait megerősítő 1093. évi oklevele [1]), II. Endrének a hoholdi szt. Margit-monostor alapítványát illető 1234. évi bizonyító oklevele [2]), Csák bánnak a bucsai nemesek birtokügyére vonatkozó 1268. évi okirata [3]) és IV. Lászlónak Herbord számára Rajk földet adományozó 1273. évi okirata. [4]) — *Zala* megyében, a pacsai járás területén, a Zala folyó jobboldali mellékvize, mely a szentmihályi tóból ered s éjszaknak tartva Vöczköndnél a Zalába szakad. E víz manap mint *Bucsai* patak vagy *Szé-víz* ismeretes [5]), de a XI—XIII. századokban *Piliske* vagy *Pölöske* volt a neve, mit az idéztem okiratok kétségtelenné tesznek. Sz. László okirata szerint villa Apathur iuxta fluuium Piliske prope sanctum Andream. A Szévíz vagy Bucsai patak mentén találjuk ma is *Sz. Andrást* s attól éjszakra Alsó-, Közép- és Nemes- vagy Felső-Apátit. Az 1234. évi okiratban említett Hohold = *A.- és F.-Hahót* a kanizsai, Bornuk = a Pölöskéhez tartozó *Barnak* puszta, Piliske = *Pölöske*, S. Michael = *Zala-Sz.-Mihály*, mind a pacsai járásban. Még bizonyítóbb az 1268. évi okirat. E szerint a határ a mai Bucska területéről keletről nyugotra haladva a Buchca-folyó mellett vadit per nemores ad aquam Plyzg, világos jele, hogy a Bucsától nyugatra fekvő folyóvíz nem neveztetett, mint ma Bucskai víznek vagy Szévíznek, hanem Plyzg- vagy Plysgnek. Az előbb felhozott két rendbeli okirat alapján azonban az is világos, hogy a Plyzg, Plysg név a Piliskének az eltorzítása, ép úgy mint az 1273-iki okiratban említett Pliske és Pliska. Ez utóbbi okirat annyiban is érdekes, a mennyiben kitetszik belőle, hogy a Sz. Mihályi tavat alkotó vizek egyike F.-Rajk vidékén ugyancsak mint *Plyska* volt ismeretes. Megjegyzem végül, hogy az ezen okiratban említett Royk megfelel a mai *Felső-Rajk*-nak [5]), míg az *alsó-rajki* tumulus a kérdésben levő víz ősi culturális jelentőségét bizonyítja. [6])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI. 67. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 409. — [3]) Fejér IV. III, 485. 486. — [4]) *Győri tört. és rég. füz.* II, 303. 304. — [5]) A piliskei *halastó*-ra nézve lásd *Plyske piscina.* — [6]) Römer: *Résultats généraux du mouvement archeologique en Hongrie* p. 159. Ugyanott: *Magyarország őstört. térképe.*]

Piliznus, *rivus, fluvius, patak, folyó.* Említi a vasvári káptalannak bizonyos birtokosztozkodást tárgyazó 1270. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Vas* megyében.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. II, 218. 219.]

Pincua, *aqua, víz.* Említi IV. Bélának Óvár várföldjét tárgyazó 1244. évi adománylevele. 1) — A Stájerországban a Nagy-Kőfal hegy keleti oldalán eredő, Sinnersdorf mellett Magyarországba csapó, *Vas* megye területét hasító s Körmönd alatt a Rábába balfelől szakadó *Pinka.* Az okiratban említett Ovár = *Burg* a szombathelyi járásban. E folyóvíz régészeti fontosságát hirdetik az *Alsó-* és *Felső-Előren, Pinkafőnél, Magyar-Keresztesnél, Vörösvártt* és *Óvártt* talált neolithkori tárgyak, pogányvárnyomok és tumulusok. 2)

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 162. — 2) *Archaeolog. Értesítő* X, 234. Römer: *Résultats généraux du mouvement archéologique en Hongrie* pp 85. 159. Ugyanott: *Magyarorsz. őstört. térképe.*]

Pinka folyó, lásd Pincua.

Pinna, *Penna, Pynna, Pinua, fluvius, folyó.* Említi II. Bélának a pannonhalmi apátság számára kiállított 1138. 1), II. Endrének ugyanazon apátság számára kiállított 1213. 2), Gertrud királynénak és segédbiráinak a pozsonyi várjobbágyokat és polgárokat illető 1214. évi itélő- 3), IV. Bélának a pannonhalmi apátság jogait tartalmazó 1260. évi nagy kiváltságos 4) és ugyanannak Deáki birtokot a pannonhalmi apátság számára megerősítő 1268. évi okirata. 5) — *Pozsony* és *Nyitra* megyék határterületén, a Holt-Vág valamely ága, a mi II. Béla 1138. évi okiratának e szavaiból tetszik ki: *qui exit de Holut Way.* A név maga szláv eredetü s Schafarik figyelmeztet, hogy *Piena,* Πίεvα, jelenleg kisoroszul Pina, a Dniepr mellékvize, melyet már Herodot említ. Az *e* rendesen *i*-re változván a Piena-ból Pina alakult. Jelentése Pěna-nak a szlávban: *hab, tajték, Schaum.* Ellenben a litvánban Pěnas megfelel a *tej*-nek. 6) — A Váradi Regestrumban mint személynév is szerepel.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 112. Knauz: *Mon.* I, 99. Katona: *Hist. Crit.* III, 519. Schmitth: *Eppi. Agr.* I, 65. — 2) *Árp. Uj Okm.* VI, 364, 365. — 3) *Árp. Uj Okm.* I, 134, 135. — 4) *Árp. Uj Okm.* XI, 474, 475. Sztachovics: *Registrum Tab. Mont. S. Mart.* p. XI. — 5) Fejér IV. III, 459, 460. — 6) *Slavische Alterthümer* I, 503. 504.]

Pioisa, *rivus, patak.* Említi II. Endrének Vratizlaus és testvérei számára kiállított 1209. évi adománylevele. 1) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén, valamelyik szávamenti Otok vidékén, a Száva mellékvize.

[1) Tkalcic: *Mon.* I, 20. *Árp. Uj Okm.* XI, 93.]

Pircarustow 1), l. Piscarustou.

[1) Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 110. l.]

Piscan, *Piscar piscina, Piscanis fluvius, aqua quandoque fluens Piscanis vocata, víz, folyó, halas.* Említi Kálmán királynak a zobori monostor birtokait megerősítő 1112. vagy 1113. 1), IV. Bélának Kálmán ez okmányát megerősítő 1249. 2) és az egri káptalannak Bába föld némely részét leiró 1293. évi oklevele. 3) — *Nyitra* megyében, a sélyei járás területén, időközi víz, mit az okirat *aqua quandoque fluens* Piscanis vocata kifejezése világosan hirdet. Hogy ez időszakilag folyó Piscanis víz al-

kotta-e a Piscan tavat, avagy e tó feleslegesen felszaporodó vizének lefolyása alkotta-e a Piscanis folyót? ki tudná meghatározni. Az 1293. évi okiratban említett terra Baba = a Magyar Sióhoz tartozo *Báb* puszta, a terra Zeleus pedig = *Szelőcze* ugyancsak a sélyei járásban. Ma e vidéken a Jácz-patak folyik, magába fogadva Magyar-Sióktól keletre a Tardoskedi tóból délnyugatra Szelőcze felé huzódó Ér vizet, alább Tót-Megyernél a Tótmegyeri vizecskét s aztán Érsek-Ujvártól délnyugatra a Nyitrába szakadva.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 85. Vurum: *Eppat. Nitr. Memor.* 112. l. — 2) Fejér V. I, 312. — 3) Fejér VII. V, 521.]

Piscanis fluvius, aqua quandoque fluens 1) lásd Piscan.

[1) Fejér VII. V, 521.]

Piscar piscina 1) lásd Piscan.

[1) Fejér V. I, 312. Vurum: *Eppat. Nitr. Mem.* 112. l.]

Piscariae de Casale de Arpario, *halashelyek.* Említi III. Honornak a laberiai sz. miklósi kolostor számára kiállított 1218. evi birtokmegerősítő bullája. 1) — Vajjon nem a *Pozsony* megyében, Böös és Várkony határában dülőképen fennálló *Árpád* említtetik-e itt, mely Erzsébet királynénak egy 1270. évi okiratában mint »terra Arpar s illetőleg Arpad vocata« fordúl elő? 2)

[1) *Árp. Uj Okm.* I, 153. Theiner: *Mon. Hist.* I, 10. — 2) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 191. *Haz. Okmtár* I, 48.]

Piscarscher 1) lásd Piscarsher.

[1) Fejér III. I, 156.]

Piscarsher, *Piscarscher, Pytarsber, fossatum, árok.* Említi a leleszi prépostság birtokviszonyaira vonatkozó 1211. évi okirat 1) és II. Endrének a leleszi prépostság számára kiállított 1214. évi birtokmegerősítő okirata. 2) — *Zemplén* és *Szabolcs* megyék határterületén, a Bodrogközben, a Tisza vagy a Bodrog valamely *ere.* 3) A Piscarsher megfelel a magyar *Halászér*-nek.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 207. — 2) Fejér III. I, 156. 474. Katona V, 180. 3) Lásd ehhez *Piscarustou.*]

Piscarustou, *Piscarustow, piscina, halas.* Említi az egri káptalannak bizonyos határjárást tárgyazó 1255. évi jelentő okirata. 1) — *Zemplén* és *Szabolcs* megyék határterületén, a Bodrog mentén, Liszka-Olaszi vidékén, kétségtelenül az előbb említett Piscarsher = Halászér 2) által táplált tóvíz. Jerney tévesen ejti *Pirkárostó*-nak. 3)

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. IV, 115 *Árp. Uj Okm.* VII, 405. — 2) Lásd *ezt.* — 3) *Magy. Nyelvkincs.* 110. l.]

Piscarustou, *palus, mocsártó.* Említi a győri káptalannak bizonyos egyezkedésre vonatkozó 1232. évi bizonyító oklevele. 1) — *Sopron* megyében, a Rábaközben, a Rába környékén. Az okirat szerint a határ cadit in palludem, qui vulgo dicitur Piscarustou, qui currit a villa Gelca.

[1) *Árp. Uj Okm.* VI, 512. XI, 252.]

Pischarus tó. Említi II. Endrének Nichola földet tárgyazó 1216. évi adománylevele. 1) — *Szatmár* megyében, a szatmári járás területén fekvő Mikola vidékén. 2)

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. III, 20. Szirmai: *Szath. Vármegye* 287. l. —

[2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Hodus.*]

Piscina bona [1]) lásd P e r b e n.

[1]) Fejér IV. I, 69.]

Piscina, piscinae, lásd N é v t e l e n h a l a s t ó, h a l a s t a v a k.

Pissenca, *aqua, víz.* Említi III. Istvánnak Bernard zágrábi püspök számára kiállított 1163. évi okirata. [1])

[1]) Tkalcic: *Mon. Epp. Zagr.* I, 3.]

Pistrunk Potol, *rivulus, csermely.* Említi II. Istvánnak Kassa város számára kiállított 1271. évi privilegiuma. [1]) *Abauj* megyében, annak Kassán fölüli éjszaki szögében. Az okirat szerint a Hernádba folyt. Nyilván a *Pisztránk-patak* eltorzítása. A *pisztrang szó,* melyet az akadémiai nagy szótár irói *petty, pitty* és *tar* = *pettytarang, pittytarang* szóalakulásból keletkezettnek hisznek [2]), valósággal szláv eredetü. [3])

[1]) Czoernig: *Ethnographie der österr. Monarchie* II, 343. — [2]) *A magyar nyelv szótára* V, 256. — [3]) Miklosich: *Die slav. Elem. im Magyar.* i. h. XXI. köt. 50. l. 678. sz.]

Piszternha [1]) lásd P i z t e r n h a.

[1]) Fejér III. II, 132.]

Pithuyce fluvius [1]) lásd P l i t u i c h e.

[1]) Wenzel VII, 323.]

Pitine, *rivulus, csermely.* Említi a szepesi káptalannak a sz. lászlói szászok számára kiállított 1289. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Szepes* megyében, a Hernád baloldali vízkörnyékében. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 478. Bárdosy; *Supplement.* p. 298. *Haz. Okmtár* VI, 348. — [2]) A topographiájára nézve lásd *Mortunpotoka* rivulus.]

Pituice fluvius [1]) lásd P l i t u i c h e.

[1]) Wenzel VII, 323.]

Pizternha, *Piszternha, fluvius, folyó.* Említi II. Endrének Dénes tárnokmester számára kiállított 1228. évi adománylevele. [1]) — *Kolozs* megyében [2]), a Maros vízrendszeréhez tartozott, ma e néven ismeretlen folyóvíz. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 132. *Haz Okmtár* VI, 22. Kemény: *Dipl. Trans. Suppl.* I, 35—38. Teutsch és Firnhaber: *Urkundenbuch* 42—45. ll. — [2]) Lásd Szabó Kár. a *Haz. Okmtár* VI, 22. l. 12. jegyz. — [3]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Bodagd.*]

Plas, *Plás, Glas, piscina, halas.* Említi I László nak a tihanyi apátság birtokát megerősítő 1093. [1]) és Dávid herczegnek ugyancsak a tihanyi apátság számára kiállított 1094. évi okirata. [2]) *Komárom* megyében, a Csalóközben, Aranyos [3]) vidékén, a tihanyi apátság birtoka. [4])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 69. Fuxhoffer-Czinár: *Monasteriologia* I, 169. (1095-ből.) — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 487. Kubinyi: *Magy. tört Emlékek* I, 1. — [3]) Dávid herczeg okirata szerint in »*Aureo loco*« azaz *Aranyos,* sz. László é szerint ellenben e villat »vulgo *Framati* vocant.« — [4]) V. ö. az *Erchen* alatt mondottakkal.]

Plás [1]) lásd P l a s.

[1]) Fuxhoffer-Czinár I, 169.]

Platerni, *Pleterna, rivulus, fluvius, csermely, folyó.* Említi IV. Bélának Lokonch föld határjárását tárgyazó 1256. évi okirata [1]) és a császmai káptalannak Wlchete számára kiállított 1264. évi bizonyító oklevele. [2]) — Horvátországban, *Belovár* megyében, a Császma mel-

lékvize. IV. Béla okirata szerint rivulus Pleterna nomine cadit in Chasmam, a káptalan okirata szerint is a határ per eundem Platerni cadit in Chasmam.

[1) Tkalcic: *Mon.* I, 111. 112. *Árp. Uj Okm.* XI, 420. — 2) *Árp. Uj Okm.* VIII, 108.]

Plauna. Említi István szlavoniai bánnak némely riucsei nemesek kiváltságairól tanuskodó 1255. évi okirata. 1) Horvátországban, *Belovár* megyében, a belovári alispánság területén, a Kapella vidéken eredő s Blatnicától éjszakra a Császmába jobbfelől szakadó *Plavnicza.*2)

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 348. 349. — 2) Lásd Pestyt: *Az eltünt régi vármegyék* II, 297.]

Plavnicza folyó, lásd Plauna.

Plaza, *Palasa, fluvius, folyó.* Említi Roland nádornak Chondul földet tárgyazó 1252. évi okirata 1) és IV. Bélának az előbbit átiró 1253. évi oklevele.2) *Pozsony* megyében, a Tonkházához tartozó Csondor puszta határában, Zoncz irányában, ma e néven nem ismeretes.3)

[1) Knauz: *Mon. Eccl. Strig.* I, 401. 2) Knauz: *Mon.* I, 405. — 3) Az okirat topographiájára nézve lásd *Beleder.*]

Pleterna rivulus 1) lásd Platerni fluvius.

[1) Tkalcic I, 111. 112. Wenzel XI, 420.]

Plinez, *Pliuz, aqua víz.* Említi II. Endrének a varasdiak számára kiállított 1209. évi kegylevele. 1) — Horvátországban, *Varasd* megyében.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 87—88. Kercselich: *Not. prael.* p. 188. Katona: *Hist. Crit.* V, 103.]

Pliske 1) lásd Piliske.

[1) *Győri tört. és rég. füz.* II, 303.]

Plitce fluvius 1) lásd Plytice.

[1) Wenzel VII, 328.]

Plithuyche fluvius 1) lásd Plituiche.

[1) Wenzel VII, 323.]

Pliticha, Plitiche fluvius 1) l. Plituiche.

[1) Wenzel VII, 485.]

Plituiche, *Plituyche, Pliticha, Plitiche, Plutuycha, Pituice, Pithuyce, fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Erne főispán számára kiállított 1251. 1), ugyanannak Sceme számára megerősített 1258. 2) és ugyanannak Rénold fiai számára kiállított 1263. évi okirata. 3) — Horvátországban, a Varasd megyében Plitvicánál eredő, *Varasd* és *Kőrös* megyék területét hasító és Sztruga mellett a Drávába jobbfelől szakadó *Plitvicza.*

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 323. — 2) *Árp. Uj Okm.* VII, 485. — 3) *Árp. Uj Okm.* VIII, 58.]

Plituize, *vadum, gázló.* Említi Imre királynak a zágrábi káptalan számára kiállított 1201. évi adománylevele 1) és IX. Gergely pápának a zágrábi püspök számára több királyi privilegiumot megerősítő 1227. évi okirata. 2) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a Kapella hegységben eredő s a Korannával egyesülő *Plitvicza* gázlója. 3)

[1) Tkalcic: *Mon.* I, 13. — 2) Theiner: *Mon hist.* I, 79. *Árp. Uj Okm.* I, 234. — 3) A folyót illetőleg lásd *Plituzan* rivus.]

Plitvicza folyó, lásd varasd-kőrösmegyei Plituiche.

Plitvicza, lásd zágrábmegyei Plituize és Plituzan.

Pliuz aqua [1]) lásd Plinez.
[1]) Fejér III. I, 87.]

Plutuycha [1]) lásd Plituiche.
[1]) Wenzel VIII, 58.]

Plysg aqua [1]) lásd Piliske.
[1]) Fejér IV. III, 486.]

Plyske, *piscina, halas.* Említi sz. Istvánnak a zalavári apátság számára kiállított 1024. (?) évi okirata. [1]) — *Zala* megyében, a *piliskei* vagy *pölöskei* halastó, vagyis a mai Bucsai patak vagy Szévíz által alkotott tó. E halas alatt vagy egy mai Pölöskében létezett halastó értendő, vagy a mi valóbbszinü, a *Sz. Mihályi tó*, melyből a Szévíz folyik. Az itt kérdéses Plyske nevet már Fejér is azzal commentálja: *forte Peletske.* Az okiratban említett Sornuk, Bornuk = *Barnak* puszta, Magnum Bok = *Bak* a zalaegerszegi járásban, Chan = A.- és *F.-Csány*, Rokolyan = a Sz. Péterurhoz tartozó *Rokolán* puszta, mindkettő a pacsai járásban. Jerney [2]) Piliske-nek ejti e halast. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 309. Fuxhoffer-Czinár: *Monaster.* I, 189. Katona: *Hist. Crit.* I, 313. — [2]) *Magy. Nyelvk.* 110. l. — [3]) Lásd ide *Piliske* aqua, fluvius.]

Plyska [1]) lásd zalamegyei Piliske aqua, fluvius.
[1]) *Győri tört. és rég. füz.* II, 303. 304.]

Plytice, *Plitce, fluvius, folyó.* Említi István szlavoniai bánnak Scerne comes számára kiállított 1251. évi okirata. [1])
[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 328.]

Plituzan, *Plituza, rivus, patak.* Említi Imre királynak a zágrábi káptalan számára kiállított 1201. évi adománylevele [1]) és IX. Gergely pápának a zágrábi püspök számára több királyi privilegiumot megerősítő 1227. évi okirata. [2]) Horvátországban, *Zágráb* megyében, a Kapella hegységben eredő s a Koranná-val egyesülő *Plitvicza.* [3])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 13. — [2]) *Árp. Uj Okm.* I, 234. Theiner: *Mon. hist.* I, 79. — [3]) Ennek gázlóját lásd *Plituze vadum* alatt.]

Pluteucha. Említi Miklós étekfogó mesternek Zemeföld eladását tárgyazó 1263. évi okirata. [1])
[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. I, 325.]

Plyzg aqua [1]) lásd Piliske.
[1]) Fejér IV. III, 485.]

Poch, *rippa, part.* Említi II. Endrének bizonyos határjárást illető 1233. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Veszprém* megyében, a veszprémi járásban, a Séd vízkörnyékében. [2])

[1]) *Haz. Okmtár* IV, 16. — [2]) A topographiára nézve lásd *Gyurguizurma.*]

Pochechych, *rivulus, csermely.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itéletlevele. [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a jaskai alispánság területén, a Kupcsinának a Brebrovaći víz által közvetített baloldali mellékvize.
[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 296.]

Pochey, *fluvius, folyó.* Említi Jerney egy 1256. évi okirat nyomán.[1]) — Abauj megyében. Jerney e folyót *Pocsaj*-nak ejti.
[1]) *Magy. Nyelvk.* 110. l.]

Pockh, *palus, mocsártó.* Említi a pécsváradi conventnek Vidfi Miklós leányai leánynegyedi illetőségét tárgyazó 1256. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Baranya* megyében, Janus földtér határában. Úgy látszik e Pockh palus = az alább

említett Potok palussal, ami eredeti tollhiba lehet. Az okirat szerint descenditur ad unam paludem Pockh dictum, per medium Farkaslyk effluentem Wokousede vocatum in transita palude Potok dicta.

[1) *Zichy-Codex* I, 10.]

Podgoria, *fluvius, folyó.* Említve van Jaszterbarszka város 1257. évi határleirásában. 1) — Horvátországban, *Zágráb* megyében a jaskai alispánság területén, Jaska határában, a Kupcsina s általa a Kulpa baloldali mellékvize.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 579.]

Podgradya völgyi csermely, *rivulus per vallem Podgradya decurrens.* Említi a zágrábi káptalannak a sz. Jakabi cisterczita-monostor számára kiállított 1287. évi bizonyító oklevele. 1) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén, a Száva baloldali mellékvize.

[1) Tkalcic: *Mon. Epp. Zagr.* I, 220.]

Poganis folyó, lásd Bubalus.

Pogányvári csermelyke, l. nógrádmegyei Névtelen csermely.

Pogradi halastó, lásd Alba piscina.

Pogran, *fluvius, folyó.* Említi a nyitrai káptalannak Bogár Márton számára kiállított 1300. évi bizonyító oklevele. 1) *Nyitra* megyében, a központi járás területén, a Zsibricza hegyről lefolyó s Pográny mellett elhaladó *Pogrányi víz,* melyet Hunfalvy *Lapási* víznek nevez.2) Ez balfelől a Czitényi folyóba, vagyis a Nyitrának egyik baloldali ágába szakad. Az okiratban elöjövő Cheten villa = N.- és K.-*Czétény,* Berench terra = *Berencs,* Lapas villa = K.- és N.-*Lapás,* Godok villa = *Bodok* mind a központi járásban; villa Keer = N.- és K.-*Kér,* terra Tharan = a N.-Kérhez tartozó *Alsó-Tarány* puszta, Zewlews = A.- és *F. Szőlős,* az érsekujvári járásban.

[1) Knauz: *Codex Strig.* I, 110. — 2) *A magy. birod. term. visz. leir.* III, 285.]

Pogrányi vagy Lapási viz, lásd Pogran.

Pogrodi halastó, lásd Alba piscina.

Poklosi patak, l. Pokluspatak.

Pokluspatak. Említi István ifj. királynak Alvincz számára kiállított 1265. évi megerősítő okirata. 1) — *Alsó-Fehér* megyében Erdélyben, a Marosba jobbfelől szakadó *Poklosi patak.*

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. I, 294. *Árp. Uj Okm.* III, 121. Teutsch és Firnhaber: *Urkundenbuch* I, 81.]

Pokolasnik potok 1) lásd Bokusleznuk.

[1) Fejér IV. II, 502.]

Pokolosznik 1) l. Bokusleznuk.

[1) Fejér IV. II, 503.]

Polányi vizek, lásd Palyani tavak.

Polczeka fluvius 1) l. Polereka.

[1) Fejér VII. V, 301.]

Poleczka fluvius 1) lásd Polereka.

[1) Fejér VII. V, 301.]

Polereka, *Polczeka, Poleczka, fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának a turóczi monostort 1252. évi alapítólevele.1) — *Turócz* megyében, a mosócz-znió-váralyai járásban, a *Polerjekai,* máskép *Andrásfalvai* víz, mely Andrásfalvától délkeletre szakad balfelől a Turóczba.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 301. *Haz. Okmtár* VI, 69. 70.]

Polerjekai másképp Andrásfalvai viz, lásd Polcreka.

Poley, *Poly, aqua, víz.* Említi Erzsébet királynénak Lothard számára kiállított 1270. évi adománylevele. 1) — *Pozsony* megyében, a Csalóközben, Böös határában.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 193. (hibás kelettel.) *Haz. Okmtár* I, 49. 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Aruksartuu.*]

Polica (?) Említi II. Endrének a templomosok számára kiállított 1209. évi okirata. 1) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság délkeleti szögében, a Száva és Zelina közt. Az okirat szerint a határ cadit in Polica. Csakugyan víz értendő-e alatta, bizonyossággal meg nem mondhatom. 2)

[1) Tkalcic: *Mon. Epp. Zagr.* I, 23. *Árp. Uj Okm.* XI, 100. — 2) A topophiára nézve lásd *Bogord.*]

Polipatoka. Említi az egri káptalannak Zyrnthwa föld eladásáról tanuskodó 1266. évi okirata. 1) — *Ung* megyében, a Laborcz mellékvize N.- és K.-Szeretva határában. 2)

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 381. 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Criua.*]

Pollia 1) lásd Bollia.

[1) Sprunernél: *Histor. Atlas.* Ung. Nr. 1.]

Poloch aqua 1) lásd Karagh.

[1) Pesty: *Az eltünt régi vármegyék* I, 327.]

Polocha fluvius 1) lásd Polouch a.

[1) *Haz. Okmtár* VII, 38.]

Polomna 1) lásd Polomnya.

[1) Fejér IV. I, 346.]

Polomnya, *Polomna, aqua, víz.* Említi IV. Bélának Bagomér számára kiállított 1244. évi adománylevele. 1) — *Trencsén* megyében, a bittsei járás területén, az okirat szerint a Szvedernik mellékvize, következőleg a Szvederniket alkotó forráscsermelyek közül a nyugati. 2)

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 346. 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Diuina, Kis-Zudcze, Szvedernik, Varin.*]

Polona, *fluvius, flumen, folyó, folyam.* Említi az egri káptalannak bizonyos birtokcserére vonatkozó 1296. évi bizonyító oklevele. 1) — *Sáros* megyében, a héthársi járásban, a Tarcza baloldali mellékvize, legvalóbbszinüen a *Héthársi* víz, mely Puszta mező vagy *Polya* puszta vidéke felől jöve, a Tarkői csermelylyel egyesülve Héthárstól délkeletre a Tarczába szakad. Ma e néven ismeretlen. 2)

[1) *Árp. Uj Okm.* X, 228. — 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Kukenegurpothok.*]

Polora, *fluvius, folyó.* Említi István szlavoniai bánnak több, Riuche megyei birtokot meghatározó 1255. évi okirata. 1) — Az egykori Riuche, a mai *Kőrös* megyében, a körösi alispánságnak Belovár megyével határos területén, Rovisče vidékén, a Császmába jobbfelől szakadó Velika baloldali mellékvize. 2)

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 396. — 2) Az okiratot illetőleg lásd *Runissa.*]

Poloschin, *Poloschyn, fluvius, folyó.* Említi Mihály zólyomi főispánnak Páznán számára kiállított 1269. évi okirata 1) és egy 1281. évi oklevéltöre-

dék. [2]) — *Liptó* megyében, K.- és N.-Palugya vidékén, a Vág baloldali vízkörnyékében.

[1]) Kubinyi: *Magy. tört. Eml.* I, 63. *Századok* 1876. évf. 79. l. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 93.]

Poloschin minus, *fluvius, folyó.* Említi Mihály főispánnak előbb idézett 1269. évi okirata. [1]) — *Liptó* megyében, K.- és N.-Palugya vidékén, a Vág baloldali vízkörnyékében, nyilván a Poloschin fluvius mellékcsermelye.

[1]) I. h. i. l.]

Poloschyn fluvius [1]) lásd Poloschin.

[1]) Fejér V. III, 93.]

Polоucha, *Polocha, fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Mohol fia számára kiállított 1248. évi adománylevele. [1]) *Sáros* megye éjszaknyugati szögében, a Poprádba szakadó *Palocsai* víz. [2])

[1]) Bárdosy: *Suppl. ad Anal. Scep.* p. 48. *Haz. Okmtár* VII, 38. — [2]) A topographiára nézve lásd *Kukenegurpothoka.*]

Polozka, *Pulizka aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi IV. Bélának Koztonicha nevü birtokot tárgyazó 1258. évi okirata [1]) és IV. Bélának a lovagrend számára kiállított 1272. évi okirata. [2]) Horvátországban, a *báni kerület*ben, a Zrinyi hegységben, a Petrinjai víz forrásai közelében, a Rudcsa-hegy éjszaki oldalán eredő, felső részében *Szunia*-nak nevezett [3]), s Puszka átellenében a Szávába jobbfelől szakadó *Puszka.* [4])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 483. — [2]) X. Gergely pápa 1275. évi átiratában Theinernél: *Mon. hist.* I, 316. — [3]) L. *Tutia.* — [4]) A topographiára nézve lásd *Castanicha* és *Jeztrebnichicha.*]

Polоziticha, *rivulus, fluvius, csermely, folyó.* Említik a császmai káptalannak Poloziticha nevü helység eladását bevalló 1250. [1]) és 1263. évi okiratai. [2]) Horvátországban, a régi Garig, a mai *Belovár* megyében, a Császma mellékvize. [3])

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 39. — [2]) U. o. VII, 90. — [3]) V. ö. Pestyvel: *Az eltünt régi várm.* II, 253.]

Poltal, *flumen, folyam.* Említi IV. Bélának Fülek várát tárgyazó 1246. évi adománylevele. [1]) — *Nógrád* megyének Gömör és Kis-Hont felé eső határterületén, a Zlatna-hegyekben eredő csermelyek egyesüléséből támadó, Lehota, Poltár és Keresztúr mellett déli irányban haladó *Poltári* vagy *Kereszturi* víz, mely Kereszturon alól a Szuhába s ezzel együtt aztán Galsa vidékén az Ipolyba szakad. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 407. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Druha.*]

Poltári vagy Kereszturi víz, lásd Poltal.

Poly aqua [1]) lásd Poley.

[1]) Fejér V. II, 193.]

Polychna fluvius [1]) l. Palichna.

[1]) Tkalcic I, 186.]

Pomlov, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Farkas és társai számára kiállított 1262. évi okirata. [1]) — Horvátországban, a régi Gersencze, a mai *Belovár* megyében, Peclenna földtér határában.

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 82.]

Ponikeu, *Poniqui, rivus, fluvius, patak, folyó.* Említi Imrének a zágrábi káptalan számára kiállított 1201. évi ado-

mánylevele [1]), IX. Gergely pápának a zágrábi püspök számára több kir. privilegiumot megerősítő 1227. évi bullája [2]) és a topuskói apátság és a gorrai várjobbágyok közti határjárásra vonatkozó 1272. évi okmánytöredék. [3]) — Horvátországban, a *báni kerület*ben, a Petrinja vízkörnyékében.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 14. — [2]) *Árp. Uj Okm.* I, 235. Theiner: *Mon. hist.* I, 81. — [3]) Tkalcic: *Mon.* I, 165.]

Poniqui rivus [1]) lásd Ponikeu.

[1]) Tkalcic I, 14. Theiner I, 81. Wenzel I, 235.]

Ponoucea, *Panucea, fluvius; folyó.* Említi Béla király névtelen jegyzője. [1]) *Torontál* megyében, a Duna szakadéka Pancsova város körül, mint Szabó véleményezi, vagyis a Pancsova tájától Dubováczig huzódó *Bonjavicza,* mint Pesty és Podhráczky mondják. Pesty és Szabó *Panocsá*-nak ejtik. [2]) Iványi és Podhráczky annyiban tévednek, a menynyiben a Duna ez ágát Pancsovának nevezik. [3]) Böhm Lénárd Panucca-t mint római gyarmatot sorolja fel [4]), de erre nézve nem képes nekünk forrást idézni. Ilič Lukanak érveléseihez pedig [5]) igen sok szó fér. Culturalis jelentőségét számos római leleten kivül a *Kubini* barbárkori tárgyak: orsófejek, átszúrt karikák, megkövült csontok és hasonlóak bizonyítják. [6])

[1]) *Hist. hung. de sept. ducib.* c. XLIV. Schwandtnernél I, 45. Endlichernél 39. l. Szabónál 62. l. Pestynél I, 371. l. 2. jegyz. — [2]) Lásd Szabó tud. jegyz. a Névt. magy. ford. 62. l. 2. jegyz. — [3]) *Kevc várnegye emléke.* Megjelent a *Századok*-ban VI, 151. És *Béla kir. névt. jegyz. idejekora* 318. l. — [4]) *Délmagyarorsz. kül. tört.* I, 32. — [5]) *Histor. Skizze von Pancsova* 20—22. ll. — [6]) *Délmagyarorsz. tört. és rég. Ért.* IV, 100. 135. VI, 39.]

Ponsa, *flumen, folyam.* Említi a győri káptalannak V. István királyhoz Alsás birtok ügyében intézett 1271. évi jelentő okirata. [1]) Az okiratban szerepelnek terra Olsasun, terra Gueztey, Guezte, terra Dobrum, Dobruin, terra Segfev, Segpher, Guud és a Saar folyó.

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 134.]

Pons, *hid.* Említi IV. Bélának Tiborcz mester számára kiállított 1257. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban, *Belovár,* a régi Gerzencze megyében, a mai Garesnica vidékén, a Garesniczai víz hidja.

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 66.]

Pons, *hid.* Említi V. Istvánnak Praudavíz helységet tárgyazó 1270. évi okirata. [1]) — *Belovár* megyében, a belovári alispánságban a Kallinováci patak hidja. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 286. *Magy. Sion* III, 371. — [2]) Lásd *Kolinoa.*]

Pons, *hid.* Említi Rogerius mester Siralmas énekében. [1]) — *Borsod* megyében, a Sajó amaz emlékezetes hidja, melyen a magyarok a tatárok által meglepetve lekonczoltattak. Kápolnai ör. nagynak a terepviszonyokra fektetett combinatiója szerint e hid Poga és Köröm között állott, de a történelmi társulat kiküldött bizottsága által megejtett tüzetesb kutatásokból kitünt, hogy a hidnak Muhihoz közel, Ónodnál kellett lennie. Ha e hid nem itt lett volna a tatárjárás idején, nem épen ide építették volna Ónod várát, melynek

rendeltetése volt az itteni fontos átkelőt őrizni. A régi hid itt létére bizonyság az átellenes község, Hidvég neve, végre az a balparti kiemelkedés, mely Puha nevet visel ma s mely mintegy mesterséges gátnak látszik messziről. A hidnak Ónod és Hidvég közötti létezettsége, a krónikának »prope villam Muhi« nem szószerint veendő kifejezése által is nyer némi megerősítést. [2])

[1]) *Miserabile Carmen* cap. XXVIII. [2]) Lásd Thallóczy *Jelentését* a magy. tört. társ. hadtörténelmi bizottságának működéséről a *Századok*-ban XII, 89.]

Pons, *hid.* Említi Imre királynak a zágrábi káptalan számára kiállított 1201. évi okirata. [1]) — Horvátországban, *Kőrös* megyében, a körösi alispánság területén, a *Cirkvenai víz* felett létezett hid. [2])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 15. Wenzel: *Árp. Uj Okm.* I, 235. Theiner: *Vet. Mon.* I, 81. — [2]) E vízre nézve lásd *Cirquem,* az okirat topographiájára nézve pedig *Cernez.*]

Pons Aluti. Említi a ravennai Névtelen.[1]) Az *Olt* hidja, illetőleg Olt menti római telep. A Ravennainál csak mint Aluti fordúl elő. Gooss szerint Oláhországban Rymniknél keresendő.[2]) Mommsen - Kiepert Rymniken alúl [3]) és Spruner-Menke [4]) meg Rhode is határozatlanul az Olt mentén tüntetik fel.[5]) Ukert Robestihez helyzi s valószínünek tartja, hogy talán azonos Jornandes Bontaejával.[6])

[1]) *Cosmagraphia* IV, 7. Parthey és Pinder kiad. 188. l. — [2]) *Studien z. Geogr. u. Gesch. d. traj. Dac.* p. 42. — [3]) *Corp. Inscript. Lat.* III. I. Tab. II. — [4]) *Atlas Antiquus.* Tábla: Pannonia. Illyricum. — [5]) *Hist. Schul-Atlas.* Táb. III. — [6]) *Geographie d. Griech. u. Römer* III. II, 618.]

Pons Augusti. Előkerül egy római feliratos kövön [1]), a peutingeri térképen [2]) és a ravennai Névtelennél. [3]) — Többen e római telepet, mely ép úgy mint az előbbi vízfolyással van összeköttetésben, a Maros mentén keresték s azonosították Ptolemaeus Zeugmajával. Tevé ezt nevezetesen Koeler [4]) és Celler. [5]) Mások ugyancsak azonosítva Zeugmával, a Bisztra mellékén keresték, mint Mannert [6]) és Sikler [7]), míg Reichardt Bauczárra, hol római régiségek nyomára akadtak [8]), Katancsich pedig Trajánnak Duna hidjára vonatkoztatja. [9]) Mommsen a felett kétségeskedik, hogy vajjon egy Bisztra- vagy pedig egy Maros-menti hidról, illetőleg telepről van-e szó? [10]) Ukert pedig a felett habozott, hogy vajjon Margqnál (nyilván Margát gondolja) vagy a Vaskapu - szorosban keresse-e? [11]) Torma, kinek véleményére a római Dáczia topographiája kérdésében legtöbb súlyt fektethetni, a Veczelen talált fennemlített felirat alapján valószínünek vélte, hogy a Pons Augusti megfelel a veczeli castrumnak. Ujabban mindazonáltal elállott e nézetétől s a római hidtelepet Marga vidékére helyezte [12]), ahová azt Vass [13]) és Gooss is helyezték.[14]) És hogy csakugyan a Bisztránál keresendő, a peutingeri térképből is világos, miután e Sarmizegetusa vagyis a mai Várhely és Tibiscum vagyis a Temes-Bisztra-torok közé van helyezve. De Hirschfeldnek helyesebb közlése és értelmezéséből is

kiderül, hogy a statio pontis Augusti nem helyezhető Veczelhez a Marosmellékre. Megjegyzem végül még, hogy a Ravennainál a pons hiányzik s csak Augusti olvasható. De minthogy másrészt a Pons Augusti *statio rectigalis* is volt, nyilvánvaló, hogy az a Bisztránál egyszersmind vízi *vámhely* is volt.

[1) Közölte: Neigebaur: *Dacien* p. 56. Ackner és Müller: *Die römischen Inschriften in Dacien.* Nr. 225. Mommsen: *Corp. Inscript. Lat.* Vol. III. P. I. p. 222. Nr. 1351. Torma: *Ueber einige dacische Inschriften.* Közzétéve a *Mittheilungen d. k. k. Central-Commission z. Erf. u. Erh. d. Baudenkmal.* X. kötetében XC—XCI. l. Részben emendálta Hirschfeld: *Epigraphische Nachlese zum Corp. Inscript. Lat. Vol. III. aus Dacien u. Moesien.* 56. lap. *Sitzungsberichte der phil. hist. Classe d. k. Akad. d. Wissenschaften* LXXVII. k. 416. l. ad nr. 1351.) S ugyanaz Mommsennél: *Ephemeris Epigraphica* II, 314. l. 424. sz. a. 2) Az idevonatkozó részletet lásd Aschbach és Ortvay már idézett munkáiban. Többet pedig *Almus* alatt. — 3) *Cosmographia* IV, 7. Parthey és Pinder kiad. 189. l. — 4) *Descriptio Orbis Antiqui in XLIV. tabulis exhibita.* Nürnbergi kiad. — 5) *Notitia Orbis Antiqui.* Lipcsei 1731. évi kiad. §. XC. p. 479. s az e műhöz mellékelt térképen: *Pannonia, Moesia, Dacia, Illyricum.* — 6) *Res Trajani Imp. ad Danubium gestae.* Nürnbergi 1793. évi kiad. pp. 28. és 34. — 7) *Handbuch der Alten Geographie.* Cassel 1832. I, 200. — 8) Lásd Acknert: *Die römisch. Alterth. u. deutsch. Burg. in Siebenbürgen.* Ipolyi: *Magy. régészeti Repertorium*-ban az *Arch. Közl.* II, 222. l. 20. pont alatt. — 9) *Orbis Antiquus.* I, 374. — 10) Pons Augusti fuit secundum Peutingerianam inter Sarmizegetusam et Tiviscum; hic ipse utrum hoc loco intelligendus sit, an alius cognominis in Marisio flumine aut ad ipsum castrum Veczelianum factus aut in media via inter Apulum et Sarmizegetusam, non liquet. *Corp. Inscript. Lat.* Vol. III. P. I. p. 222. ad Nr. 1351. — 11) *Geographie d. Griech. u. Römer* III. II, 616. 12) *Adalékok Dáczia föld- és helyiratához.* Megjelent az *Arch. Ért.* XIV. köt. 110. l. 13) *Erdély a rómaiak alatt.* 42. l. — 14) *Studien zur Geographie u. Gesch. d. traj. Dac.* p. 34.]

Pons Ivance. Említi III. Honor pápa 1221. évi oklevele. 1) — *Torontál* megyében, a Nagy-Becskerektől éjszakra eső Jankahid lehet a Burda közelében.2)

[1) *Századok* IX. 679. — 2) Pesty: *Az itebői prépostság* czimű igen jeles czikkében. *Századok* i. h.]

Pons longus. Említi IV. Bélának bizonyos birtokügyet tárgyazó 1265. évi okirata. 1) — Horvátországban, *Belovár* megyében, a Császma hidja. Az okirat szerint e hid ducit *versus rachcham.* Rača nova és Rača Stara Belovár megyében, a Császma éjszaki vidékén találhatók.

[1) *Haz. Okmtár* VII, 98.]

Pons fluvy Nitra. Említi a zobori conventnek egyik 1247. évi okirata. 1) A Nyítra hidja, Nyitra déli vidékén, a már ma nem létező Kisteremus praedium határában.

[1) *Haz. Okmtár* VII, 36.]

Pons Lydi? Említi egy III. századbeli feliratos oszlop, mely Maros-Portóban találtatott s jelenleg a kolozsvári múzeumban van. 1) — Az olvasás eddigelé bizonytalan, mert a kövön csak PO · LYDI fordúl elő. Hirschfeld po(pulo)-ra gondol, Mommsen azonban *po(ntem) Lydi* értelmet gyanít benne,

mert a rá következő *circumstantes* egy helyi objectumot követel. Minthogy azonban Erdélyben Lydus nevü folyó ismeretlen, azért maga Mommsen is problematikusnak mondja kiegészítését.

[1) *Epigraphische Nachlese zum Corp. Ins. Lat. III. aus Dacien u. Moesien* p. 26. *Sitzungsbericht der kais. Akad. d. Wiss.* (Phil. hist. Classe) 1874. LXXVII, 386.]

Pons Sociorum, *másképp Mansuetina.* Említi az Itinerarium Antonini. [1] — Feküdt az Itinerarium szerint az aquincum-sopianai vagyis az ó-buda-pécsi útvonalon Valle Cariniana és Sopiana között, Valle Carinianatól XXX, Sopianatól XXV róm. mértföldnyi távolságra s így nyilván a *Kapos* folyónak Döbrökõz és Dombovár közötti vidékére teendő. [2])

[1) Wesseling kiad. 264. l. — 2) Rómernek az *Acta Nov. Mus. Nat.* végéhez csatolt pannoniai térképén mint *Ponte mansvetina* a Kapos balpartjára van téve. A Mommsen-Kiepert-féle térképen ugyan nincs feltüntetve, de a *Corp. Inscr. Lat.* szövegében pag. 432. a jeles tudós igy nyilatkozik: quaerendum esse apparat ad fluvium Kapor (Kapos helyett) prope Dombovár. Azonkivül még megjegyzi: nisi potius legendam est *ponte Mans*[*io*] *Retiana.* Mannert ugyancsak Dombovárhoz határozza. *Geogr. d. Griech. u. Römer* III, 681.]

Pons Trajani, *Traján császár hídja.* Említi Cassius Dio a II-ik [1]), Aurelius Victor a IV-ik [2]), Procopiosz a VI-ik [3]), Konstantinosz Porphyrogennetasz a X-ik [4]), Xiphilinosz a XI-ik [5]), Tzetzes a XII-ik századból. [6]) Továbbá egy Traján császárnak tulajdonított érem 104-ből [7]), de ez érem valódisága ellen a szaktudósok körében kételyek merültek fel. [8]) Egy állítólag I. századbeli római feliratos kő is említi e hidat császári procuratorával együtt [9]), de e kő hitelessége már el van vetve. [10]) Végül fel van e hid domborművileg tüntetve Traján császár oszlopán [11]) s egy római bronz érmen. [12]) Legbővebben szól róla Cassius Dio s habár ő maga nem is volt a nagy császár kortársa, úgy mégis igen közel állott idejéhez, mert alig száz év választá el őt a hídépités korától. Xiphilinosz, Procopiosz s Tzetzes tulajdonkép csak Cassius Diot vonatolták ki, ez pedig tüzetes tudósításait kétségtelenül Apollodor művéből vette, ki erről terjedelmes emlékiratot irt [13]), mely azonban elveszett. Cassius Dio egyébiránt a hidat romjaiban még láthatta, mi tudósításait még becsesebbé teszi. A nagyszerü hid, melyről Cassius Dio, kétségtelenül tulzottan, mint világ csodájáról beszél, húsz tömör kő- s téglafalazatból álló oszlopokon nyugodott s az alapfalakat nem számítva 150 láb magas és 60 láb széles volt. Alatta a legnagyobb árvizek idején is közlekedhettek a hajók. Az oszlopok 170 lábra állottak el egymástól s úgylátszik, csak faszerkezetü összeköttetéssel birtak. [14]) Mindkét hidfő erődítési védőművekkel volt biztosítva. Épült az első dák háború befejezte után s a második dák háboru előtt vagyis 103—104-ben Kr. u. és nem az első dák háború kezdetén, mint azt Noël de Vergers hiszi. [15]) Hogy már e hidon vezette volna át Traján seregét a második dák háborúba [16]), történetileg kinem mutatható. A Traján-oszlop ama domborképére, melyen a hadsereg

egy hidon átvonul, hivatkozni nem lehet, mert e hid nem az itt szóban levő, hanem egy valamelyik dácziai folyó felett épített közönséges kecskelábas hid. [17]) A nagyszerü művet damascusi Apollodor, kora egyik legnagyobb építő mestere tervezte s létesítette, ugyanaz, ki a Trajáu-forumot is építette. Építését pedig a császári legiók és a római segélycsapatok eszközlötték, a mint azt többi között nehány felirásos tégla is bizonyítja. [18]) A hid kiválólag strategiai jelentőséggel birt, mert építésének czélja volt Dácziának *állandó* megszállása, mely a leghevesebb jégzajlás idejére se legyen megszakítva. E czélnak mindazonáltal csak nagyon rövid ideig szolgált, mert a nagyokat tervező s teremtő Trajánnak sok tekintetben gyenge utóda, Hadrian a hidat azon ürügy alatt, mintha az a barbarok kezében könnyen végzetessé lehetne az imperiumra, felső részében lehordatta, csak pillérjei romjait hagyván meg. [19]) Az ok, mely e remekmű szétrontására vezetett, bizonyára nem volt oly hitvány, mint azt a történetirók közönségesen hiszik, s nézetem szerint Salamon nagyon téved, midőn Hadrian védelmére kelve úgy nyilatkozik, hogy az e császárra vonatkozó állítás *hihetetlen*. Szerinte egy római sem tette volna ezt, ha csakugyan oda hagyják Dácziát a legiók, mit Hadrianus nem tétetett velök. Leghihetőbbnek tartja, *hogy az óriási boltozatok magoktól szakadtak le*. Mert a mű nem annyira római, mint úgyszólván emberfeletti építmény volt. Sem Hadrianus, sem utódai, kik Dio Cassius életét megelőzték, oly esztelenséget nem követhettek el, hogy míg Dáczia római tartomány, a hidat mesterségesen elrontassák. [20]) Salamon ez állítása ellenében azonban nagyon nyomós érvek hozhatók fel. Eltekintve Hadrian császár egyéni fogyatkozásaitól, s eltekintve annak belkormányzati törekvéseitől, nagyon hihetőnek vehető az, hogy ő Dácziától szabadulni akart. Dácziának, a római birodalomnak ez egyetlen bal-dunaparti tartományának elfoglalása s a római imperiumba való betagolása nem a rendes római politikai észjárásnak volt a következménye. A római úgy Éjszak-Afrikában, mint Kis-Ázsiában és Közép-Európában szivósan ragaszkodott az augustusi kor foglalási principiumaihoz. E principiumok pedig a birodalomnak természetes határok által történendő megvédésére czéloztak. Keleten az Euphrát, nyugaton a Duna volt a római politikus és stratega szemében a természetes limes Imperii. Midőn a római az Euphraton és a Dunán túl is foglalt, szakított a traditióval. Amott egyéni ambitió, emitt merően gazdasági okokból történt az. Dácziának aranya, ezüstje, sója volt egyesegyedül az indok, mely miatt Trajáu a Dunán-tuli vidékre vágyódott. Strategiai szempontból e foglalás semmiképp sem volt igazolható. Már Trajáu érezhette ezt, de éreznie kellett még inkább utódjának, kinek erélye nem mérkőzhetett a Trajánéval. Hadrian átalán mint a traditionalis politika embere működik. Ezt Salamon is kénytelen beismerni. Ez a császár volt az, ki a birodalom határainak éles megszabására és véletlen

meglepetések ellen való fedezésére nagy mérvben hozzálátott az erődök s hosszú védfalak emeléséhez. Ő volt első, ki Britanniában mintegy tizenhat mai német mértföldnyi falat emelt, mely a barbár földet elválaszsza a rómaitól. Németországban hasonlót tett, hol az ő nevéről elnevezett fal Regensburgon fölül a Dunát délre hagyva vonult nyugatnak. Átalán véve Hadrianus az, ki az úgynevezett védővonalakhoz valami hasonlót létesített, bár korántsem vitte keresztül. Ő volt az, ki Ázsiában az Euphráton-tuli római birtokot feladta s ezt a folyamot rendelte határul. [21]) Így tehát az is nagyon érthető, hogy Dáczia sem illett bele politikai programmjába. A Dunán-tuli népzajlás nyomása már annyira érezhetővé vált a Dunán innen, hogy semmi okunk sincsen Cassius Dio szavai őszinteségében kételkedni. A Duna-hid lehordásának szükségessége halaszthatatlan követelménynek kellett lenni az ő szemében s a mint annak építése Dáczia állandó elfoglalásának a kifejezése volt, úgy szétrontása Dáczia felhagyásának volt a jelzése. Azonban a Dunán-tuli provinciát rögtön ott hagyatni legióival, nem lehetett. Ezt a birtokviszonyok, a hadastyánok betelepülése, a dácziai investitiók sem engedték s innen van, hogy Dáczia elvesztésében tényleg egy fokozatos processus nyilatkozik. Hadrian alatt a tartományról való lemondás *elvré* válik, Gallienus alatt a tartomány elvesztése *reális*, Aurelian alatt már csak *formális*. [22]) Feladni Dacziát, a hidat pedig meghagyni, annyi lett volna, mint az imperiumra a veszedelmet ráigézni. Ezért a felelősséget Hadrián a trajáni kor iránt való tiszteletből sem fogta volna elvállalhatni. A mit tett, az az ő álláspontjához képest halaszthatatlan és kikerülhetetlen volt. Nem tette irigységből, nem hitvány önszeretetből, hanem politikai meggyőződésből. És ez mentsége is. A mit Salamon e császár mentségére mond, az különben sem állja helyét. Mert, hogy e hid magától szakadjon le, ahhoz szükséges lett volna, hogy felső része nehéz falépületből álljon. De ép ezt állítottuk valószinütlennek. A könnyebb faszerkezet mellett a leszakadás nagyon is elfogadhatlannak látszik. Másrészt a leszakadást még azért sem tarthatni valószinünek, mert fel kellene vennünk, hogy az mind a husz pillér felett következett be, mit pedig felvenni még sem lehet. Egyes ép részek fenn lettek volna legalább Cassius Dio idejében, de ez iró tényleg már csak a pilléreket láthatta. A Duna medrében is a leszakadásnak kétségkivül nyomai maradtak volna, melyek a víz lefolyására nézve nem lettek volna következmények nélkül. Már pedig erről az 1858. évi tüzetes szakszerü vizsgálatok mitsem mondanak. — A mi már a hid helyét illeti, ezt Cassius Dio meg nem határozza. Konstantinosz császár meghatározása is csak nagyon általános s nagyjából vett.[23]) Ennélfogva a hid helye iránt a legujabb időkig szétágazók voltak a vélemények. Az irók egy része úgy vélekedett, hogy az Orsován alúl a mai oláhországi Turn-Severin és a szerbországi Fetislán vagyis Kladova között állott. Igy Paulus Jovius és Cuspinián [24]), d'Anville [25]),

Marsili [26]), Mannert [27]), Griselini [28]), Engel [29]), Aschbach [30]), Dierauer [31]), Mommsen [32]), Kretschmann [33]), Spruner [34]), Lipszky [35]), Graff [36]), Wex [37]), Jausz [38]), Szabó Károly [39]), Szabó József [40]), Salamon [41]), Böhm [42]), Pesty [43]) Boleszny. [44]) Mások ellenben az Olt torkolata közelében a mai oláhországi Tscheleju vidéken mondják állottnak. Így Schwarz [45]), Sulzer [46]), Franke [47]), Dorner [48]), Müller [49]), Gebhardi [50]), Kogolnitschán. [51]) Meg mások Orsován fölül, Ogradena tájára helyezték, rávonatkoztatva a Traján-utat illető sziklafeliratot. [52]) Így Gregorianez [53]), Gruter [54]), Büdinger. [55]) Többen, nyilván az ellenkező véleményekből ki nem tudván igazodni, vagy épen nem szólottak a hid helyfekvéséhez, mint Schwicker [56]), vagy csak átalánosan bizonytalanúl mint Ormós [57]) és Kanitz. [58]) Manap mindazonáltal már kétségtelen, hogy e nagyhirü hid Turn-Severin alatt állott, a hol alacsony vízálláskor pillérjeinek romjai még láthatók. A hidfők szintén fenn vannak. Az egyik, az éjszakkeleti, Turn-Severin közvetlen közelében annak keleti oldalán, a másik pedig vele szemben a szerb parton Kladován alúl. E hidfőknek a Dunába elnyuló talapzatai vegyes falanyagból építvék s massiv négyszögkövekkel ruházvák. Némely kő 1·5 kubikölnyi terjedelemmel bir. Úgy a hidfők mint az oszlopok már ismételten pontos felvételekben részesültek. [59])

[1]) *Hist. Rom.* Lib. LXVIII, 13. LXXX, 1. — [2]) *De Caesaribus.* — [3]) *De Aedificiis* Lib. IV, 6. — [4]) *De administrando Imp.* Lib. II. c. 14. — [5]) Aschbachnál: *Ueber Traj. stein. Donaubrücke* 205. l. — [6]) *Chiliad.* Lib. I. v. 91. Lib. II. vv. 34. 67. 91. — [7]) Ez érmen e felirat olvasható: PONS TRAIANI DANVVIVS. Lásd Mediobarbus: *Numism. Imp. Rom. Praest.* p. 154. Spanhem: *De usu et praestantia Num.* p. 858. — [8]) Úgy Eckhel: *Doctr. Num.* VI, 419. mint Dierauer: *Beiträge zu einer krit. Gesch. Traj.* 97. l. kétségbevonták. — [9]) Róla tüzetesebben lásd e mű I. köt. 271. l. 22. jegyz. — [10]) Mommsen: *Corp. Inscript. Lat* Vol. III. Pars I. pag. 229. — [11]) L. Santi Bartolinál Tab. LXXIV. Seg. 260. Fröhner: *La Colonne Trajane* p. 132. [12]) Cohen 490—492. Spanhem p. 858. Fröhner p. 133. Aschbach 204. l. 2. jegyz. — [13]) Ez Procopioszból tünik ki: *De Aedificiis* IV, 6. Bonni kiad. p. 288. — [14]) Aschbach kőszerkezetének mondja, közben alkalmazott faszerkezettel, különösen a felső galleria lehetett fából s a pillér-ívek kőszerkezetére nézve hivatkozik Cassius Dióra. Ellenben Fröhner (p. 133.) Canina (*Architettura Romana.* Roma, 1832. I, 116.) Mannert (*Geographie* IV, 219.) s Dierauer (*Beiträge* 96—97. ll. 1. jegyz.) a faszerkezet mellett nyilatkoznak. Dierauer érvül hozza fel Aschbach ellen azt, hogy Dio, kinek szavaira Aschbach hivatkozik, csak a hid pillérjeit láthatta, de nem annak felső részét, következőleg helyes fogalommal sem birt annak szerkezetéről. Dierauer ez érvelése azonban nem sokat nyom, mert Cassius Dio tudhatta azt, a mit állít, nem tapasztalatból s személyes meggyőződésből, hanem igenis Apollodor művéből, melyből ismereteit egyátalán kölcsönözte. Már többet bizonyítnak a faszerkezet mellett a Trajánoszlop s a már említett bronz-érem domborképei. — [15]) *Comptes rendus de l'Acad. des Inscript. et Bell. Lettr.* 1866. p. 79. — [16]) Pesty is így nyilatkozik: *A szörényi bánság tört.* II, 514. — [17]) L. Dierauert i. m. 98. l. — [18]) Az

egyik oszlopban COH · II · HISP = cohors secunda Hispanorum, egy másikban HICRE = cohors prima civium Romanorum equitata, mely olvasást Mommsen mindazonáltal kifogásol. *(C. I. L.* Vol. III. P. I. p. 270. Nr. 1703.), egy harmadikban H · III · BRIT. = cohors tertia Britanorum feliratú, jelenleg a bécsi s bukaresti muzeumokban található téglák kerültek elő. L. Mommsen s Aschbach ii. mm. — [19]) Cassius Dio LXVIII, 13. — [20]) *Buda-Pest tört.* I, 184. — [21]) *Buda-Pest tört.* I, 183—184. — [22]) Lásd ezt tüzetesebben Ortvaynál: *Dáczia feliratos emlékei s térképe Mommsen kiadásában* 16—17. ll. — [23]) Szerinte e régi emlék *Turkia*, azaz Magyarország *kezdeténél* áll, melytől Belagrada azaz Nándorfehérvár, a mai Belgrád három napi járó földre van. — [24]) L. Paulus Jovius: *Histor. sui temporis.* Lib. XL. — [25]) *Mémoir. de l' Acad. d. Inscript.* XXVIII, 438. — [26]) *Danubius Pannonico-Mysius* T. I. tab. 16. 37. 39. 4. Tab. II. p. 21. fl. 25. fl. — [27]) *Res Trajani ad Danub. gestae* p. 46. s kk. ll. és ugyanő: *Geogr. d. Griech. u. Römer.* IV, 219. — [28]) *Versuch einer nat. u. pol. Gesch. d. tem. Ban.* II, 290. — [29]) *Comment. de expedit. Traj. ad Danub.* p. 205. — [30]) *Ueber Traj. stein. Donaubrücke* czímű nagy apparatussal, de nem minden tévedés nélkül irt művében a *Mittheil. d. kk. Centr.-Comm. z. Erf. u. Erh. d. Baudenkmale* 1858. III. évf. aug. füz. 8. sz. 197—220. ll. — [31]) *Beiträge zu einer krit. Gesch. Traj.* 95. l. — [32]) *Corp. Inscript. Lat.* III. I, pp. 251. 270. — [33]) Mommsennél i. h. — [34]) *Hist. Atlas. Ung.* Nr. I. Ugyanő: *Atlas-Antiquus* Nr. XXIII. — [35]) *Mappa Generalis* Lect. IX. — [36]) *Schul-Atlas d. alt. Geogr.* Tab. V. — [37]) *Oesterr. Revue* 1863. IV, 85. — [38]) *Hist.-Geogr. Schul-Atlas* Nr. 9. — [39]) *Magy. Akad. Értesítő.* I, 139. — [40]) *Egy continentális emelkedésről és süllyedésről* 84—85. ll. és a mellékelt III. térrajz. — [41]) *Buda-Pest tört.* I, 184. l. 2. jegyz. — [42]) *Délmagyarorsz. kül. tört.* I, 26. A lipcsei 1861. évi német kiadásban is I, 7. — [43]) *A szörényi bánság tört.* II, 515. — [44]) *Délmagyarorsz. Tört. és rég. Ért.* VI, 97—105. És ugyanő: *Kézikönyv az Al-Dunán utazók számára* 1870. 149—150. ll. — [45]) Plinius Panegyricusában az előszóban. — [46]) *Gesch. d. transalp. Daciens.* I, 226. És ugyanő: *Siebenbürg. Quartalschrift* 1801. VII, 81. — [47]) *Zur Gesch. Trajans.* Güstrow. 1837. 127. l. — [48]) *Das Banat* 1839. 218—219. — [49]) *Die untere Donau* 1841. — [50]) *Gesch. d. Reiches Hung.* IV, 235. 238. — [51]) *Hist. de la Dacie* 1854. — [52]) Lásd azt e mű I. köt. 256. l. 61. jegyz. — [53]) *Breviarium Rer. Hung.* — [54]) *Inscript.* 163. l. — [55]) *Oesterr. Geschichte* Leipzig, 1858. I, 21. — [56]) *Gesch. d. tem. Banats* 12. l. — [57]) *Arch. Közl.* VIII. köt. III. füz. 149. l. — [58]) *Serbien* 349—352. ll. — [59]) L. Imbrisevic és Deuster 1858 márcz. 6. kelt jelentéseit a *Mitth. d. kk. Centr.-Comm.* III. évf. aug. sz. Nr. 8, 220. l. Kanitznál: *Serbien* 349—350. s a *Délmagyarorsz. Tört. és rég. Értesítő*ben VI, 119—120.]

Pons Vlcae, *Uscar.* Említi a Peutinger-féle katonai úttérkép, mint Mursa maior és Cibalis vagyis Eszék és Vinkovcze között fekvő helyet. [1]) Mursától XII, Cibalistól X római mértföldnyire fekvőnek mondatik s így nyilván a Vuka folyóhoz esett Vukovártól nyugatra. Mannert a mai Babotaval azonosítja. [2]) Valósággal ott feküdhetett, a hol az eszék-vinkovczei római hadút a Vuka folyón áthaladt.

[1]) Katancsichnál: *Orbis Antiquus* I, XLIV. — [2]) *Geogr. der Griech u. Römer* III, 668.]

Pons Vetus, *Betere.* Előkerül a peutingeri táblán [1]) és a Ravennainál. [2]) — Az *Olt* folyó egy hidja, illetőleg Olt folyómenti római telep a Vöröstorony-szoros közelében, Erdélyben [3]), Ukert szerint bei Szibin am Fluss Szeliste oder Szeczel [4]), ellenben Vass Ugra vidékén keresi, hol az Olt mindkét partján két római erőd maradványai s a két erődöt egykor összekapcsolt hidnak kőből rakott feje még láthatók. [5]) Müller e helyet Hévíz határán nyomozza [6]), Wellmann pedig Fogaras közelében. [7]) A ravennai Névtelennél *Betere*-re torzítva fordúl elő.

[[1]) Különböző kiadásokban. Lásd *Apo* alatt. — [2]) *Ravennatis Anonymi Cosmographia.* IV, 7. Parthey és Pinder kiad. 188. l. — [3]) Lásd Gooss: *Studien* 43. l. Spruner-Menke: *Atlas Antiquus.* Tábla: Pannonia. Illyricum. Mommsen-Kiepert: *Corp. Inscript. Lat.* III. I. Tab. II. — [4]) *Geographie d. Griech. u. Römer* III. II, 619. — [5]) *Erdély a rómaiak alatt* 118. l. Azonkiv. l. az e műhöz mellékelt térképet is. — [6]) *Römerspuren in Osten Siebenbürgens.* Közzétéve a *Mittheilung. der k. k. Centr.-Comm. z. Erf. u. Erh. d. Baudenkmale* 1859. évf. 73. l. — [7]) *Ueber den Standort der »Pons vetus Romanorum«.* (L. *Transsilvania.* Hermanstadt 1842. évf. 10. sz. 49—50. ll.)]

Pontes. Említvék egy Kr. u. 201-ből való római feliratos oszlopon, Komáromban. [1]) — Felirata szerint Imp. Caes. L. Sept. Severus et Imp. Caes. M. Aur. Antonin. vias et *pontes* vetustate corrupt. rest. curante Fab. Cilone a Briget. M. P. III.

[[1]) Pacichelli: *Mem. dé viaggi.* 1685. Vol. IV. Tom. II. Katancsich: *Istri Adcol. Geogr. Vet.* I, 371. nr. XLI. Mommsen: *C. I. L.* V. III. I, 576. l. Nr. 4638.]

Pontes. Említi egy Kr. u. 212. évből való s jelenleg Győrött levő feliratos római mértföldoszlop. [1]) — Felirata szerint Imp. Caes. M. Aur. Antoninus *pontes* vetustate conlabsos rest. M. P. XXX.

[[1]) Römer: *Arch. Közl.* 1863. III, 159. Mommsen: *Corp. Inscr. Lat.* III. I, 576. Nr. 4639.]

Pontes, *hidak.* Említi egy 217-ből, Macrinus idejéből való mértföldmutató. [1]) — Felirata szerint Imperator Caesar Marcus Opellius Severus Macrinus pius Aug. Consul Proconsul tribunicia potestate et Marcus Opellius Diadumenianus nobilissimus Caesar, vias et *pontes* vetustate corruptas restituerunt cura agente Flavio Aeliano legato Aug. Propraetore. — Eredeti lelőhelye ez oszlopnak bizonytalan alkalmasint a vörösvári útmenti szőlőkben találtatott. Mielőtt 1868-ban a nemzeti múzeumba került, Buda-Ujlakon a zöldfa-útcza egyik házában volt felállítva. Aquincumtól való II. ezer lépésnyi távolságot jelez s így a budavidéki területre vonatkozik.

[[1]) Römer az *Arch. Közl.* VII, 184. l. Römer-Desjardins: *Acta Nova Mus. Nat.* I, 50. l. 93. sz. XV. tab. Mommsen: *Corp. Inscript. Lat.* V. III. Nr. 6467.]

Pontes, *hidak.* Említi egy a tárnoki völgyben, Tárnok és Tordács között talált feliratos római mértföldjelző Kr. u. 217-ik évből. [1]) — E felirat szerint Imp. Caesar M. Opellius Severus Macrinus pius et M. Opellius Diadumenianus vias et *pontes* vetustate corruptas restituerunt cura agente Vtr . . . . .

[1) Közölte Katanchich: *Istri Adcolar. Geogr. Vet.* p. 86. 87. Mommsen: *Corp. Inscr. Lat.* Vol. III. P. I. p. 467. Nr. 3720.]

Pontes, *hidak.* Említi egy 217-ik évben, Macrinus idejében emelt feliratos mértföldoszlop. 1) — Felirata szerint Imperator Caesar Marcus Opellius Severus Macrinus Pius Augustus Consul Proconsul tribunicia potestate et Marcus Opellius Diadumenianus nobilissimus Caesar vias et *Pontes* vetustate corruptas restituerunt. — Ez a mértföldmutató, mielőtt 1815-ben a nemzeti múzeumba került, Titelen a várban állott. Ide azonban valószinüleg Pannoniából került és így addig, míg Titelnek római eredete ki nem lesz mutatva, csak másodlelőhelynek kell tekintenünk. A felirat szerint Aquincumtól XXXIII ezer passusra esett. Ez a távolság megfelel Slankamen vidékének. Az Itinerarium Antonini szerint Acuminci = Slankamen XXXIII, a Peutingeri tábla szerint Acunum XL. Így kétségenkivül oly vizek áthidalásáról lehet ez emléken szó, melyek a Dráva- és a Tisza-torok közötti területen jobbfelől ömlenek a Dunába.

[1) Miller: *Acta literaria Musei Nat. Hung.* I, 259. Mindszenthy: *Tud. Gyüjt.* 1832. VI. füz. 22. l. Rómer-Desjardins: *Acta Nova Mus. Nat. Hung.* I, 57. l. 106. sz. XX. tábla. Mommsen: *Corp. Inscript. Lat.* V. III. Nr. 3724.]

Pontes, *hidak.* Említi egy Kr. u. 217. évből való s ugyancsak Titelből Pestre került feliratos római mértföldoszlop. 1) Szerinte Imp. Caes. M. Opellius Severus Macrinus et M. Opell. Diadumenian vias et *pontes* vetustate corruptas restituerunt.

[1) Közölve Mindszenthy által: *Tud. Gyüjt.* 1832. Fasc. 6. p. 21. Mommsen: *Corp. Inscr. Lat.* Vol. III. P. I. p. 468. Nr. 3725.]

Pontes, *hidak.* Említi egy 1782-ben Szalkon talált s jelenleg Szalk-Szent-Mártonban lévő feliratos római mértföldjelző Kr. u. 217. évből. 1) — Szerinte Imp. Caes. M. Opellius Severus Macrinus vias et *pontes* vetustate corruptas restituerunt ab Aquinco M. P. XLVI.

[1) Kiadva Mommsennél: *Corp. Inscr. Lat.* Vol. III. P. I. p. 468. Nr. 3726.]

Pontes, *hidak.* Említi azon Kr. u. 237/8. évből való római feliratos mértföldjelző, mely Csévnél az országútmentén találtatott s jelenleg Sz. Vendel szobrának talapzatúl szolgál. 1) — A felirat szerint Imp. Caes. C. Jul. Vero Maximino et C. Jul. Ver. Maxim. nob. Caes. fil. vias et *pontes* vetustate labsas restituerunt ab Mille passus XXXIII.

[1) Haüfler: *Skizzen* III, 51. Mommsen: *Corp. Inscr. Lat.* III. I, 574. l. Nr. 4630.]

Pontes, *hidak.* Említi egy, 1872-ben Csontó István szigeti dülőjén, az almási határban talált s jelenleg a magyar nemzeti múzeumban levő feliratos római mértföldmutató Kr. u. 242-ik évből. 1) A felirat szerint Imperator Caesar Marcus Antonius Gordianus vias vetustate conlapsas *cum pontibus* restituit per alam III. Thracum Gordianam a Brigetio mille passus VI. A mértföldjelző tehát Brigetio = Ó-Szőny és Aquincum = Ó-Buda között állott, nyilván Almás határában, a hol találták. A római út Ó-Szőnytől a Duna jobb partján Almáson, Süttőn és Nyerges-Ujfalun át Do-

rognak huzódott, hol délkeletnek fordulva Csév, Csába, Vörösvár és Solmár mellett Ó-Budára ért. E menetében az út mindazon vizeket átlépi, melyek Komárom és Esztergom megyék e vidéki területéről a Dunába ömlenek s kétséget sem szenvedhetnek, hogy ez apró folyóvizek áthidalásáról van szó a mértföldmutatón.

[1) Römer: *Kiadatlan római feliratok.* Budapest, 1875. 21. l. XXXI dar. És *Archaeol. Közlem.* IX. köt. III. füz.]

Pontes, *hidak.* Említi két, a süttői hid alatt talált feliratos római mértföldmutató Kr. u. 247. évből. [1]) — Feliratuk szerint Imp. Caes. Jul. Philippus et Otacilia Severa vias et *pontes* vetustate conlapsos restituerunt per alam III. Thracum Philippianam. Brigetiotól való XI ezer lépésnyi távolságot jelez.

[1) Römer: *Magy. régészeti krónika. Arch. Közl.* VI. köt. (Uj foly. IV. k.) II. füz. 181. 182. ll. 924. sz. Mommsen: *C. I. L.* III. I, 574. l. Nr. 4626. 4627.]

Pontes, *hidak.* Említi egy feliratos mértföldoszlop-töredék, mely Brigetiotól = Ó-Szőnytől X ezer lépésnyi távolságot jelez. [1]) A vias et *pontes* vetustate conlabsas szöveg már hiányzik az oszlopon, de maradékából kitetszik, hogy azokat restituit valaki per alam III. Thracum Gordianam.

[1) Miller: *Acta lit. Mus. Nat.* I. 249. Römer-Desjardins: *Acta Nova Mus. Nat.* I, 55. l. 103. sz. XVI. tábla. Mommsen: *Corp. Inscript. Lat.* V. III. Nr. 4625.]

Pontes. Említi egy Kr. u. 354-ik évből való római feliratos oszlop, mely Mitroviczon találtatott. [1]) — E felirat szerint Imp. Caes. Flavius Jul. Constantin. . . viis munitis, *pontibus refectis,* recuperata re publica quinarios lapides per Illyricum fecit ab Atrante ad flumen Savum milia passus CCCXLVI.

[1) Közölte Römer: *Magy. régészeti krónika* czimen az *Arch. Közl.* VII. (Uj foly. V.) köt. II. füz. 190. l. Mommsen: *Corp. Inscr. Lat.* Vol. III. P. I. p. 465. Nr. 3705. Ugyanő előbb in *Bullet. dell' Instituto* 1868. p. 141.]

Ponzabul, *fluvius, folyó.* Említi II. Endrének a pécsváradi apátság számára több királyi adománylevelet átiró 1228. évi oklevele. [1])

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 126.]

Popart [1]) lásd Poprad.

[1) Bárdosy: *Suppl.* p. 10.]

Poponas, *aqua, víz.* Említi II. Endrének a vasvári egyház jogainak és birtokának fentartása tárgyában adott 1217. évi biztosító oklevele. [1]) — *Vas* megyében, a Rába vízkörnyékében. [2])

[1) *Árp. Uj Okm.* VI, 385. *Haz. Okmtár* IV, 10. — [2]) A topographiára nézve lásd *Hrebyna.*]

Popra [1]) lásd Poprad.

[1) Fejér V. III, 335.]

Poprad, *Poprat, Popprad, Pobrath, Popart, Popra, Propra, Pobrad, fons, aqua, fluvius, flumen, forrás, víz, folyó, folyam.* Említi számos okirat, nevezetesen II. Endrének 1209- [1]), Boleslaus krakói herczegnek 1244- [2]), IV. Bélának 1246- [3]), 1248- [4]), 1251- [5]), 1256- [6]), 1260- [7]), 1264- [8]), 1269- [9]), Mátyás prépostnak 1257- [10]), Mutmer mester 1270- [11]) és 1290- [12]), a szepesi káptalannak 1260- [13]), 1274- [14]), 1279- [15]), 1285- [16]), 1290- [17]) és

1297-[18]), Merozlai fiainak 1286-[19]), az egri káptalannak 1287-[20]), Kunigundának 1288-[21]), 1289-[22]), III. Endrének 1295-[23]), Jakab szepesi püspöknek 1294-[24]) és 1299-ik évi okiratai.[25]) — A Magas-Tátrában, a poprádi tóból kifolyó, *Szepes* és *Sáros* megyék területét hasító s Ó-Szandeczen alúl a Dunajeczbe szakadó *Poprád*. Hogy a név szláv eredetü, bizonyítja a szláv *paprad*, a cseh *kaprad* = *poprád*, *paprágy*, *papráj* szó.[26]) Culturalis jelentőségének is van némi nyoma, például a *busovczei* pogányvárban[27]) és a *hunfalvai* tumulusban, Szepes megyében.[28])

[[1]) Fejér: III. I, 77. Wagner: *Anal.* I, 105. Bárdosy: *Suppl.* pp. 9. 10. Katona V, 91. És Fejér III. I, 80. Wagner: *Dipl. Saros.* p. 46. Katona V, 95. — [2]) Fejér IV. I, 354. — [3]) Fejér IV. I, 416. Wagner I, 104. Katona VI, 84. — [4]) *Haz. Okmtár* VII, 38. — [5]) *Haz. Oklevéltár* 22. 23. — [6]) *Árp. Uj Okm.* VII, 432. — Bárdosy: *Suppl.* 81. 84. Fejér IV. II, 380. 381. Wagner: *Anal.* I, 134. — [7]) *Haz. Okmtár* VI, 103—105. *Századok* VI, 218. — [8]) Fejér IV. III, 187. Bárdosy: *Suppl.* p. 101. — [9]) Fejér IV. III. 515. 516. *Haz. Okmtár* VI, 158. — [10]) Fejér IV. II, 440. — [11]) Fejér V. I, 76. Wagner I, 106. — [12]) Fejér VI. I, 74. — [13]) *Századok* VI, 219. — [14]) Fejér V. II, 181. — [15]) Fejér V. II, 598. 602. Bárdosy: *Suppl.* p. 135. 142. — [16]) Fejér V. III, 303. 304. 306. Bárdosy: *Suppl.* p. 233. 247. — [17]) *Árp. Uj Okm.* X, 10. *Haz. Okmtár* VI, 356. — [18]) Fejér VI. II, 119. Bárdosy p. 403. — [19]) Bárdosy: *Suppl.* 255. 256. Fejér V. III, 335. 336. — [20]) Fejér V. III, 382. — [21]) Fejér V. III, 426. *Haz. Okmtár* VI, 336. Wagner I, 195. Bárdosy p. 287. — [22]) Fejér V. III, 464. *Haz. Okmtár* VI, 345. — [23]) Fejér VI. I, 251—253. Wagner I, 305. 306. Katona VI, 1102. — [24]) Fejér VII. II, 181. *Haz. Okmtár* VI, 408. — [25]) Fejér VI. II, 210. Wagner I, 308. Katona VI, 1201. Bárdosy p. 433. — [26]) Miklosich: *Die slawisch. Elemente im Magyarischen* p. 44. Azonkiv. Hunfalvy az *Egyet. Phil. Közl.* IV, 591. — [27]) Windisch: *Ung. Magazin* II, 191. Rómer: *Résultats généraux* p. 101. Ugyanott: *Magyarorsz. őstört. térképe.* — [28]) Windisch i. m. II, 60. Rómer i. m. 158. l.]

Porcha magna [1]) lásd Procha magna.

[[1]) Wenzel VIII, 365.]

Porde, *fluvius, folyó.* Említi az erdélyi káptalannak Egyházfalva és Sz.-Miklós helységekben tartott határjárást tárgyazó 1176. évi okirata.[1]) — Erdélyben *Torda-Aranyos* megyében, a Sz.-Miklós és Egyházfalva határában levő *Pordepataka*, az Aranyos vízkörnyékében.

[[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 74. Teutsch és Firnhaber: *Urkundenbuch* 1. l.]

Porthmadacha [1]) lásd Madasa.

[[1]) *Haz. Okmtár* VII, 12. 13.]

Portus antiquus, *órév.* Említi IV. Bélának a jaztrebarskai telepesek számára kiállított 1257. évi kiváltságoló okirata.[1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, Jaska déli vidékén.

[[1]) *Cod. Patrius* VII, 63.]

Portus quidam. Említi a pozsegai káptalannak Zah comes számára kiállított 1299. évi adománylevele.[1]) — Szlavonországban, *Pozsega* megyében, Adrianfalva birtok határában.

[[1]) *Haz. Okmtár* VI, 445.]

Portus unus, *rév.* Említi II. Endrének Marczel gróf számára kiállított 1228. évi birtokmegerősítő okirata. [1] — *Verőcze* megyében, az eszéki alispánság területén Ozyagh vagyis *Eszék* vidékén. [2]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 137. — [2] Lásd *Cherych* lacus.]

Portus de Futog. Említi István ifjabb királynak egyik a dunai hajók vontatására készült útra vonatkozó 1270. évi törvénykezési intézkedése. [1] — *Bács-Bodrog* megyében, a III. alsó járásban fekvő Ó- és Uj-Futaknál a Duna réve. [2]

[1] Wenzel: *Árp. Uj Okm.* VIII, 294. — [2] V. ö. Pestyvel: *Az eltünt régi vármegyék.* II, 197. l. 4. jegyz.]

Portus magnus [1] lásd Nogreu.

[1] *Haz. Oklevéltár* 44. l.]

Portus regius [1] lásd Regius portus.

[1] Wenzel VIII, 10.]

Portus siccus, saxosus [1] lásd Siccus, saxosus portus.

[1] Fejér IV. III, 143. V. II, 188.]

Portus super villa Vagh, *portus super fluvio Wag.* Említi IV. Bélának a német-ujvári monostor számára kiállított 1263. évi adománylevele. [1] — *Nyitra* megyében, a Vág folyó réve Vág-Ujhelynél. [2]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 117. Sztachovics: *Registrum tabul. Mont S. Mart.* p. XII. XIII. — [2] A topographiára nézve lásd *Dobou.*]

Portus. Említi Vrbaz megye hatóságának egyik 1273. évi bevalló okirata. [1] — A régi Vrbaz azaz Orbász megyében, a mai Boszniának a Verbasztól keletre eső vidékén Lipyé birtok határában. [2]

[1] *Árp. Uj Okm.* IX, 44. — [2] V. ö. a *Lubna* alattiakkal.]

Portus. Említi Vrbaz megye hatóságának imént említett 1273. évi okirata. [1] — A mai Boszniában, a régi Orbasz megyében, ugyancsak Lipyé birtok határában, de az előbbitől külön rév, mit az okirat világosan jelez e szavakkal: a határ peruenit ad *alium portum.*

[1] I. h. i. l.]

Portus Szigethes [1] l. Szigethes.

[1] Fejér VI. II, 40.]

Portus Vz [1] lásd Vz.

[1] Wenzel VIII, 10.]

Portus de Zigetfeu. Említi III. Endrének Tykus földet tárgyazó 1295. évi okirata. [1] — A Dunának csepelszigeti réve. *Szigetfői* rév. [2]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 383. — [2] V. ö. Balássyval: *Viszhang Botka Tivadar Tájékozására a vármegyék alakulása kérdésében.* Közzétéve a *Századok*ban VII, 161.]

Posoghere. Említi IV. Bélának Wys és Csenke helységeket tárgyazó 1239. évi okirata. [1] — *Zemplén* és *Szabolcs* megyék határterületén, a Bodrogköz nyugati szögében Viss és Kenyézlő vidékén, a Bodrog vagy a Tisza valamely ere.

[1] *Árp. Uj Okm.* VII, 73. — [2] Az okirat topographiájára nézve lásd *Therewcker.*]

Posoniensis portus, *rév.* Említi III. Endrének a pozsonyi vendégek számára kiállított 1291. évi szabadalomlevele. [1] A Nagy-Duna réve Pozsonynál Haimburg felé.

[1] Endlicher: *Mon. Arp.* 624. Czoernig: *Ethnogr. d. österr. Mon.* II, 332.

Michnay és Lichner: *Ofner Stadtrecht* p. 246. Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 109. VIII. III, 297.]

Posontova, *Posuncoua.* Említi II. Endrének a tihanyi apátság jószágait megerősítő 1211. évi okirata. [1] — *Bács-Bodrog* megyében. [2]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 190. Wenzel: *Árp. Uj Okm.* I, 116. Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 112. l. — [2] Lásd a *Hagmas, Hagymas* stagnum alatt mondottakat.]

Posuncoua [1] lásd Posontova.

[1] Wenzel I, 116.]

Potak, *fluvius, folyó.* Említi a keresztesek esztergomi conventjének bizonyos egyezkedésre vonatkozó 1295. évi bizonyító oklevele. [1] — *Nógrád* megyében, ennek a Dunával határos délnyugati szögében, Kovácsi határában.

[1] *Árp. Uj Okm.* X, 207. Knauz: *Magy. Sion.* III, 861. *Cod. Strig.* II, 210.]

Potak [1] lásd zólyommegyei Potok.

[1] Fejér V. III, 114.]

Potak [1] l. zólyommegyei Pothok.

[1] Fejér V. III, 114.]

Pote, *Pole, vadum, gázló.* Említi I. Gézának a garammelléki sz.-benedeki apátság 1075. évi alapító levele [1] és II. Istvánnak ez alapítványt megerősítő 1124. évi okirata. [2]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* I, 433. Knauz: *Mon.* I, 56. — [2] Fejér II, 73.]

Pothoc [1], **potok** [2] lásd Parvus fluvius.

[1] Tkalcic I, 69. 70. — [2] Fejér III. II, 280.]

Pothoc, *Potoch, flumen, folyam.* Említi Chák tárnokmesternek az alásonyi peres birtok iránti kiegyezésre vonatkozó 1253. évi bizonyító oklevele. [1] — *Veszprém* megyében, a két Alásony határában, nyilván a *Hajogos,* melyet egyéb okiratok Halagos és Halagus neven említenek. [2]

[1] *Árp. Uj Okm.* VII, 357. *Haz. Okmtár* I, 28. — [2] Lásd *Halagos.*]

Pothok. Említi a pozsegai káptalannak Ibrahin birtokának rendezését tárgyazó 1280. évi bizonyító oklevele. [1] — Szlavonországban, *Pozsega* megyében, Churchunyk határában.

[1] *Árp. Uj Okm.* XII, 315.]

Pothok. Említi a pozsegai káptalannak előbb említett 1280. évi bizonyító oklevele. [1] — Szlavonországban, *Pozsega* megyében, Churchunyk határában, az előbbitől külön.

[1] I. h. i. l.]

Pothok. Említi a turóczi conventnek IV. Lászlóhoz intézett 1287. évi jelentő okirata. [1] — *Turócz* megyében, a sz.-márton-blatniczai járásban, a Turócz vízkörnyékében, Zsámbokrét vidékén. [2]

[1] *Árp. Uj Okm.* XII, 468. — [2] A topographiára nézve lásd turóczmegyei *Bela.*]

Pothok, *Potak, Potok.* Említi az esztergomi káptalannak IV. Lászlóhoz intézett, s Pojnik birtokot illető jelentő okirata. [1] — *Zólyom* megyében, a beszterczebányai járásban, a Molcsai víznek és általa a Garamnak egy mellékpatakja. [2] E patakról mondja az okirat: cuius aqua seu meatus alioquin in quibusdam locis apparet, sed non semper et ubique existit, quia torrens latitat sub terra et sic se celat.

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 114.

Haz. Okmtár VI, 287. *Árp. Uj Okm.* XII, 364. — [2]) A topographiára nézve lásd *Chechenpotok.*]

Pothok [1]) lásd borsodmegyei P o t o k.

[1]) Wenzel X, 340.]

Pothoktow [1]) lásd C h a k a t o.

[1]) Wenzel VII, 243.]

Potoch [1]) lásd veszprémmegyei P o t h o c.

[1]) Wenzel 357. *Haz. Okmtár* I, 28.]

Potochi csermely, *rivulus de Potoch.* Említi Achilles pécsi püspöknek az ürögi egyházbirtokot megerősítő 1252. évi okirata. [1]) — *Baranya* megyében, a pécsi járásban, a *Patacsi* patak, mely az Ürögi vízzel együtt a Pécsi vízbe s ezzel aztán az Okorba szakad. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 162. Koller: *Hist. Epp. Quinq.* II, 139. *Haz. Oklevéltár* 25. 26. ll. — [2]) A topographiára nézve lásd *Cuest.*]

Potock. Említi Lőrincz mesternek Macek föld adományozását tárgyazó 1270. évi okirata. [1]) — A régi Riuche, a mai Kőrös vármegyében, a kőrösi alispánság területén Machky határában, a Császma jobboldali vízkörnyékében, a Velika jobboldali mellékvize. Az okirat szerint a határ in eodem (potock) declinat ad parum, et venit ad rivum Velyka. [2]) Pesty Frigyes közölve a Riucse megyei folyóvizeket, e patakról nem tesz említést. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 328. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Meroucha.* Azonkiv. v. ö. kőrös-belovármegyei *Velica*-val. — [3]) *Az eltünt régi vármegyék* II, 296—297.]

Potok. Említi a zágrábi káptalannak Stefko comes számára kiállított 1245. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban, a *báni kerületben,* a petrinjei járásban, a Száva jobboldali vízkörnyékében, Črneč vidékén. [2])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 84. *Árp. Uj Okm.* VII, 203. — [2]) A topographiára nézve lásd *Cerita.*]

Potok, *palus.* Említi a pécsváradi conventnek Vidfi leányai leánynegyedi illetőségét tárgyazó 1256. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Baranya* megyében, Janus földtér határában. Úgy látszik azonos az ugyanez okiratban említett palus Pochkkal, a mi eredeti tollhiba lehet. [2])

[1]) *Zichy-Codex* I, 10. — [2]) V. ö. *Pochk.*]

Potok. Említi a pécsi káptalannak Miklós fiai számára kiállított 1294. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Baranya* megyében, a siklósi járásban, Nagyfalu határában. [2]) Az okirat locus aquosus-, viminosus- et arundinosus-,vel iuncosusnak is nevezi.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 553. — [2]) A topographiára nézve lásd *Topolcha* fons.]

Potok, *Pothok.* Említi Roland nádornak bizonyos határszabályozást tárgyazó 1299. évi itéletlevele. [1]) — *Borsod* megyében, a szendrei járásban, Kurittyán, Nyárád és Ormos vidékén, a Szuha mellékvize. [2]) A völgyet, melyben e patak a Szuhába jutott, az egyik közlő *Wysesweulg-* = *Vizesvölgy*-nek, a másik ellenben *Thwissesveulg-* = *Tövisesvölgy*-nek mondja. Úgy látszik ez utóbbi a helyes elnevezés, a mennyiben még manap is találunk Nyárádtól éjszakra *Tövises* nevü helységet. Hogy e völgyben az itt kérdésben levő potok csak időszaki vízfolyás, az okiratból teljesen kitetszik,

mert szerinte per fluvium potok vocatum, qui fluvius in ipsa valle tempore aquoso currit, et cadit in fluuium Zuha vocatum.

[1) *Árp. Uj Okm.* X, 340. XII, 636. — 2) A topographiára nézve lásd *Zuha.*]

Potok. Említi a jászói conventnek Oltyk, Ottrik földet tárgyazó 1275. évi bizonyító oklevele. 1) — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a Sajó mellékvize, Otrokocs vidékén. Az okiratban említett Oltyk, Ottrik = *Otrokocs*, Kalusa, Causa = *N.- és K.-Kálosa.*

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. II, 224. *Haz. Okmtár* VI, 203.]

Potok, *fons, fluvius, forrás, folyó.* Említi IV. Bélának Simon és társai számára kiállított 1252. évi okirata. 1) — *Hont* megyében, az Ipoly vízkörnyékében.

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 341. Knauz: *Magy. Sion* II, 599. *Cod. Strig.* II, 62. *Mon.* I, 390.]

Potok. Említi Fülöp esztergomi prépostnak Parassa villát tárgyazó 1258. évi okirata. 1) — Parassa (Prosa) ? helység határában, úgy látszik *Hont* megyében.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 478.]

Potok, *Patak, rivulus, qui vlgo denominatur potok.* Említi az esztergomi káptalannak Deodatus kanonok számára kiállított 1225 1) és 1230. évi bizonyító oklevele 2) és az esztergomi keresztesek conventjének bizonyos birtokosztást tárgyazó 1258. évi bizonyító oklevele. 3) — *Hont* megyében, az ipolysági járásban, Ipolyság vidékén. 4)

[1) *Árp. Uj Okm.* XI, 190. — 2) *Árp. Uj Okm.* VI, 489. — 3) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 471. — 4) V. ö. *Bana* és *Bányapatak.*]

Potok. Említi V. Istvánnak Szelény földet tárgyazó 1270. évi okirata. 1) — *Hont* megyében, a balogi járás területén, a *Szelényi* patak, mely jobbfelöl a Kürtösbe s ezzel együtt az Ipolyba jut. 2)

[1) *Haz. Okmtár* I, 45. — 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Cholnuk-potok.*]

Potok. Említi V. Istvánnak Szelény földet tárgyazó 1270. évi okirata. 1) — *Hont* megyében, a balogi járásban, Szelény határában, az Ipoly vízrendében, az előbbitől külön.

[1) *Haz. Okmtár* I, 45.]

Potok. Említi IV. Lászlónak Demeter számára kiállított 1279. évi adománylevele. 1) — *Hont* megyében, a németi járásban, Teszér vidékén, a Selmecz jobboldali vízkörnyékében.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 556.]

Potok minus. Említi IV. Lászlónak Demeter számára kiállított 1279. évi adománylevele. 1) — *Hont* megyében, a németi járásban, Teszér vidékén, a Selmecz jobboldali s illetőleg az Ipoly jobboldali vízkörnyékében.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 556.]

Potok. Említi Erzsébet anyakirálynénak Benedek comes számára kiállított 1275. évi adománylevele. 1) — Horvátországban, *Kőrös* megyében, Verbovecz határában, a Száva balparti vízkörnyékében. 2)

[1) *Árp. Uj Okm.* IV, 55. XII, 147. — 2) V. ö. *Bokusleznuk.*]

Potok, *fons, forrás.* Említi III. Endrének Okolicsna helységet tárgyazó 1297. évi adománylevele. 1) — *Liptó*

megyében, a szentmiklósi járás területén, a Vág jobboldali vízkörnyékében. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 253. — [2]) A topographiára nézve lásd *Reuenchnizi* potok.]

Potok. Említi III. Endrének Okolicsna helységet tárgyazó 1297. évi adománylevele. [1]) — *Liptó* megyében, a szentmiklósi járás területén, a Vágnak egy a Reuenize víz által közvetített jobboldali mellékvize, az előbbitől külön. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 253. — [2]) A topographiára nézve lásd *Reuenchnizi* potok.]

Potok. Említi III. Endrének imént idézett 1297. évi okirata. [1]) — *Liptó* megyében, a szentmiklósi járás területén, az Okolicsnai víz mellékvize, melylyel együtt a Vágba szakad jobbfelől, a két előbbitől külön. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 253. — [2]) A topographiára nézve lásd *Reuenchnizi* potok.]

Potok. Említi III. Endrének Péter számára kiállított 1293. évi uj adománylevele. [1]) — *Liptó* megyében, a szentmiklósi járásban, Csermnuo határában, a Vág balvidéki vízrendében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 112.]

Potok parvus. Említi Mária királynénak Dobouch föld adományozását tárgyazó 1259. évi okirata [1]) és IV. Lászlónak Csák Dominik fiai számára kiállított 1280. évi okirata. [2]) — Horvátországban, az okirat szerint Pozsega, nyilván azonban *Kőrös* megyében, a Száva baloldali vízkörnyékében. Az okirat szerint a Pokolosnickba esett, melyet más okiratok máskép neveznek. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 503. — [2]) Fejér V. III, 23. — [3]) Lásd *Bokusleznuk.*]

Potok, *flumen, folyam.* Említi IV. Bélának az esztergomi egyház szökevény jobbágyait Vadkertből előbbi állapotukba visszahelyező 1255. évi okirata. [1]) — *Nógrád* megyében, a balassagyarmati járásban, az Ipolyba balfelől szakadó *Pataki víz* Vadkert és Nagy-Oroszi közt.

[1]) Knauz: *Cod. Strig.* I, 38. *Mon.* I, 424.]

Potok. Említi István ifj. királynak István számára kiállított 1265. évi adománylevele. [1]) — *Nógrád* megyében, a sziráki járás területén. Az okirat szerint e potok est prope Benkeereszturi, Wenzel közlése szerint Benkeerestewene. Bizonyosnak látszik, hogy nem a Lucinhez tartozó N.-Keresztur-pusztáról van szó. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 291. *Árp. Uj Okm.* XI, 546. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Toldpotoka.*]

Potok. Említi a pozsegai káptalannak Borics ügyét tárgyazó 1250. évi okirata. [1]) — *Pozsega* megyében, Zalachnuk birtok határában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 69.]

Potok. Említi a váczi káptalannak bizonyos birtokelosztást illető 1277. évi okirata. [1]) — E víz Koplyan máskép Bakófalva földtér határában folyt. Jerney szerint e Bakófalva Tolna vidékén feküdt. [2]) Ma azonban itt ily nevü helyeket hiába keresünk. Egy Kaplony nevü helység előkerül mindazáltal Szatmár, és egy Kaplyon nevü Szolnok-Doboka megyében. A *Szatmár* megyei Kaplony mellett látszik bizonyítani az is, hogy attól délre Mező-Terem és Mező-Petri nevü helységek fordulnak elő, az

okiratban pedig mondatik, hogy a káptalan elé járultak egyrészt Koplyanból, másrészt *Mezew*ből.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 416. — 2) *Magy. Nyelvkincs.* 9. l.]

Potok. Említi IV. Lászlónak Neczpál falut tárgyazó 1287. évi adománylevele. 1) *Turócz* megyében, a szentmártonblatniczai járásban, Neczpál vidékén, a Turócz vízkörnyékében.

[1) *Haz. Okmtár* VI, 326.]

Potok, Említi II. Endrének bizonyos határjárást tárgyazó 1233. évi bizonyító oklevele. 1) — *Veszprém* megyében, a veszprémi járásban, a Séd baloldali mellékvize, Németi vidékén. 2)

[1) *Haz. Okmtár* IV, 15. — 2) A topographiára nézve lásd. *Gjungjuzurma.*]

Potok, *fluvius, folyó.* Említi Vrbaz megye hatóságának György számára kiállított 1273. évi bizonyító oklevele. 1) — A régi Vrbaz, vagyis Orbasz megyében, a mai Boszniában a Verbasz folyó keleti vidékén, az Ozornicha mellékvize. Lipyé birtok határában. 2)

[1) *Árp. Uj Okm.* IX, 44. — 2) Lásd *Lubna* alatt.]

Potok siccum, *parvum, rivulus siccus.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi okirata. 1) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a jaskai alispánság területén, a Kupcsina mellékvize.

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 298.]

Potok. Említi Miklós szlavoniai bánnak Kozolin birtok eladását tárgyazó 1279. évi bizonyító oklevele. 1) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén, Planina vidékén, a Száva baloldali vízkörnyékében.

[1) *Árp. Uj Okm.* XII, 265. Tkalcic: *Mon.* I, 200.]

Potok. Említi Miklós bánnak imént idézett 1279. évi oklevele. 1) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén, Planina vidékén, a Száva baloldali vízkörnyékében, az előbbitől külön.

[1) Wenzel XII, 265. 266. Tkalcic I, 200.]

Potok. Említi Miklós bánnak imént idézett 1279. évi okirata. 1) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén, Planina vidékén, a Száva baloldali vízkörnyékében, a két előbbitől külön.

[1) Wenzel XII, 266. Tkalcic I, 200.]

Potok. Említi Miklós bánnak imént idézett 1279. évi okirata. 1) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén, Planina vidéken, a Száva baloldali vízkörnyékében, a három előbbitől külön.

[1) Wenzel XII, 266. Tkalcic I, 200.]

Potok. Említi Miklós bánnak idéztük 1279. évi okirata. 1) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén, Planina vidékén, a Száva baloldali vízkörnyékében, a négy előbbitől külön.

[1) Wenzel XII, 266. Tkalcic I, 201.]

Potok. Említi Miklós bánnak idéztük 1279. évi okirata. 1) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén, Planina vidékén, a Száva baloldali vízkörnyékében, az öt előbbitől külön.

[1) Wenzel XII, 266. Tkalcic I, 201.]

Potok, *fluvius, folyó.* Említi István ifj. királynak Makramal nevü földtért tárgyazó 1262. évi adománylevele. [1]) Az egykori Patak, a mai *Zemplén* megyében, a sátoralja-ujhelyi járásban, a Bodrog vízkörnyékében.

[1]) *Cod. Patrius* VI, 111. *Árp. Uj Okm.* XI, 518. *Magy. Tört. Tár* II, 175.]

Potok. Említi Demeter főispánnak Miklós számára kiállított 1295. évi okirata. [1]) — *Zólyom* megyében, a Garam mellékvize, Bading vidékén.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 346.]

Potok, *Potak.* Említi az esztergomi káptalannak IV. Lászlóhoz intézett 1282. évi jelentő levele [1]) és IV. Lászlónak Ponik földet tárgyazó 1284. évi adománylevele.[2]) — *Zólyom* megyében, a beszterczebányai járásban, Pojnik határában [3]) a Zolna mellékvize.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 114. *Árp. Uj Okm.* XII, 364. *Haz. Okmtár* VI, 286. — [2]) Fejér V. III, 237. *Haz. Okmtár* VI, 304. — [3]) Az okiratok topographiájára nézve lásd *Chechenpotok.*]

Potok [1]) lásd Parvus fluvius.

[1]) Fejér III. II, 280. Katona V, 619. Farlat V, 364.]

Potok [1]) lásd liptómegyei Parvus rivulus.

[1]) Wenzel XII, 443.]

Potok [1]) l. zólyommegyei Pothok.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 287. Wenzel XII, 364.]

Potok siccus [1]) lásd Parvus siccus potok.

[1]) Wenzel VII, 298.]

Potok [1]) lásd Toldpotoka.

[1]) Wenzel XI, 546. Fejér IV. III, 291.]

Potoktou [1]) lásd Chakato.

[1]) Wenzel VII, 429.]

Potunveize. Említi I. Endrének 1055. évi okirata s Jerney szerint *Bodonyvize*-nek ejtendő. [1])

[1]) *Magy. Nyelvk.* 17. l.]

Pouka pons, *Póka hida.* Említi Dénes főispánnak bizonyos birtokügyet rendező 1256. évi okirata. [1]) — *Zala* megyében, Vallus vidékén. [2])

[1]) *Haz, Okmtár* VII, 59. — [2]) A topographiára nézve zalamegyei *Névtelen csermely.*]

Poutou, *fons, forrás.* Említi Benedek alországbirónak Boyon földet tárgyazó 1244. évi itéletlevele. [1]) — *Esztergom* vagy *Pest-Pilis-Solt-Kis-Kún* megyében. úgy látszik e két megye határterületén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 179.]

Poychatapaca. Említi Omode nádornak 1295. évi adománylevele. [1]) — *Sáros* megyében, a Svinkának egyik ma e néven ismeretlen mellékvize, a szinye-ujfalusi járásban fekvő Szinye vidékén. [2]) Nyilván Poycha*pataca*-nak az eltorzítása.

[1]) *Hazai Oklevéltár* 146. l. Metatio nélkül közli Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 380. Azonk. l. Wagner: *Dipl. Saros.* p. 307. Katona VI, 1144. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Bohnet.*]

Praepostpataka rivulus [1]) lásd Patak Prepositi.

[1]) Fejér VII. II, 249.]

Pranduna. Említi a pozsonyi káptalannak Saulus birtokállapotáról szóló s Endre királyhoz intézett 1237. évi jelentő okirata. [1]) — *Pozsony* megyében, a Csalóközben, a Duna ága, a felső csalóközi járásban. [2])

[1] *Árp. Uj Okm.* VII, 49. XI, 306. (itt 1238. évi kelettel.) — 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Chilz* aqua.]

Pratum aquosum, *vizes rét.* Említi IV. Bélának a csuthi monostor számára kiállított s Nyárhidát adományozó 1264. évi okirata [1]) és V. Istvánnak ugyanazon monostor alapítólevelét megerősítő 1272. évi okirata. [1]) — *Nyitra* megyében, a Tormás-közben, az érsekujvári járás területén, a Surány mellett feküdt Nyárhid és a Bars megyei Besenyő közti vidéken.

[1]) Knauz: *Cod. Strig.* I, 54. *Mon.* I, 515. — 2) Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 220.]

Prauichna lacus [1]) lásd Piauisema.

[1]) Wenzel VII, 203.]

Prcsek, *siccum potok, száraz patak.* Említi III. Endrének Kevél fiai számára kiállított 1297. évi nemesítő okirata. [1]) *Liptó* megyében, a szentmiklósi járásban fekvő Szjelnicze vidékén, a Vág jobboldali mellékvize. Az okirat szerint vulgariter siccum Prcsek vocatur.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. II, 252. 253. Kéler: *Annal.* IV. 463.]

Preben, Prebin fluvius [1]) lásd Pribin.

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 92.]

Preboy hegy mögötti tó, *lacus retro montem Preboy.* Említi IV. Bélának Endre comes számára kiállított 1263. évi adománylevele. [1]) — *Zólyom* megyében, a beszterczebányai járásban, Beszterczebánya és Tót-Lipcse vidékén. Ha az okirat e helyét: per illum lacum descendit t. i. a határ vsque in fluuium Goron, helyesen értem, akkor e tóvíz összeköttetésben állott a Garammal.

[1]) Knauz: *Mon.* I, 493. *Árp. Uj Okm.* III, 40.]

Precupa, *Priekopa, fossatum, árok.* Említi a nyitrai káptalannak Liborcha helységet illető 1242. évi bizonyító oklevele.[1]) — *Trencsén* megyében, Liborcsa vidékén, a Vág mentén.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV, I, 472. *Hazai Oklevéltár* 9. l.]

Precupna. Említi IV. Bélának Fülöp és Detrik grófok számára kiállított 1243. évi adománylevele. [1]) — *Gömör* megyében. Víznek gondolom.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 291.]

Preeych, *fluentum, folyó.* Említi II. Endrének Némethy helységet tárgyazó 1291. évi adománylevele. [1]) — *Hont* megyében, Németi keleti határában, Drenohegy vidékén, a Korponának valamely, alkalmasint a Litava által közvetített, e néven ma nem ismert mellékvize. [2])

[1]) Knauz: *Cod. Strig.* II, 174. — 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Dreno.*]

Prehod, *rivulus, csermely.* Említi IV. Lászlónak bizonyos földtérre vonatkozó 1278. évi okirata [1]) és Detrek turuli prépostnak János mester számára kiállított 1278. évi bizonyító oklevele. [2]) — *Liptó* megyében, a sz. miklósi járásban, a Lubellai víz mellékcsermelye, melylyel együtt a Vágba szakad balfelől.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 233. — 2) *Árp. Uj Okm.* VI, 175.]

Prelizin, *fons, forrás.* Említi Roland bánnak a topuskói apátság javára hozott 1266. évi itélőlevele. [1]) — Hor-

vátországban, a *báni kerület*ben, a Kulpa jobboldali vízkörnyékében, Vinodol föld határában. [2])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 133. *Árp. Uj Okm.* XI, 561. — [2]) Erre nézve lásd többet *Globoky* alatt.]

Prenez, *stagnum, tó.* Említi a nagyváradi káptalannak Feketepatak birtoklását tárgyazó 1295. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Ugocsa* és *Bereg* megyék határain, a Szalvának a Borzsába szakadása közelében, a beregmegyei Kovászó környékén. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* V, 136. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Batnuka.*]

Prenlaka [1]) lásd Preulaka.

[1]) Wenzel VII, 171.]

Prepo... *fluvius, folyó.* Említi II. Endrének bizonyos cserét jóváhagyó 1221. évi okirata. [1]) — Nagy Imre, ki az okiratot közli, a folyó nevét egészen el nem olvashatta, de magából az okiratból kitetszik, hogy a Lónya egy mellékvize értendő alatta *Zágráb* megyében.

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 8.]

Presečnói víz, lásd Preznicha

Preseka (?) Említi IV. Bélának a samobori vendégek számára kiállított 1242. évi privilegiuma. [1]) A név szláv származása kétségtelen. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 324. Kukuljevics: *Jur. Reg. Croat. Dalm. Slav.* I, 62. [2]) Jiricek: *Gesch. d. Bulgaren* 82. l.]

Preselw pathak, *rivulus, csermely.* Említi az Egyházfalva és Szentmiklós helységek határjárására vonatkozó 1176. évi okirata. [1]) — Erdélyben, *Torda-Aranyos* megyében, az Aranyos vízkörnyékében, Sz.-Miklós és Egyházfalva határában.

[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 74. Teutsch és Firnhaber: *Urkundenbuch* 1. l.]

Prestika fluvius [1]) lásd Pritiska.

[1]) Tkalcic. I, 9. Wenzel XI, 72.]

Prestucz, *Brestucz, Krestecz, Kresztesz, Perecz, Pristna, Pristuc, rivulus, fluvius, csermely, folyó.* Említi I. Gézának a garammelléki sz. benedeki apátság 1075. évi alapítólevele [1]), II. Istvánnak ezen alapítványt megerősítő 1124. évi okirata [2]) és Eusidinusnak a bratkai plébánia-egyház 1156. évi alapítólevele. [3]) — *Hont* megyében, Baka vidékén, a Szeklinczének valamely ma e néven nem ismert mellékvize, melylyel együtt a Garamba szakadt. E folyó a XIII. században *Perecz*-nek neveztetett, miről azon egykorú feljegyzés tanúskodik, mely I. Lajos király 1347-ik évi átiratának szélén olvasható: »Pristuc fluuius wlgo perecz.« — Az okiratokban említett silua Hunniciensis, huntiensis, Hunthensis = *honti erdő.*

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 429, Knauz: *Mon.* I, 53. — [2]) Fejér II, 69. — [3]) Fejér II, 138. Knauz: *Mon.* I, 109. Vurum: *Eppat. Nitr. Memor.* 157. l. (tévesen 1106-ra téve.)]

Preszekai patak, lásd Preteca.

Preteca, *Pretoka, rivus, fluvius, patak, folyó.* Említi Imrének a zágrábi káptalan számára kiállított 1201. évi oklevele [1]), IX. Gergely pápának a zágrábi püspök számára több királyi privilegiumot megerősítő 1227. évi bullája [2]) és IV. Bélának Junk comes számára kiállított 1244. évi birtokmegerősítő okirata. [3]) — Horvátországban, *Kőrös*

megyében, a kőrösi alispánság területén, a Dulebsza, Csernácz és Glogonicza között levő vidéken s nézetem szerint a Csernáczba szakadó *Preszekai* patak. [4])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 13. — [2]) *Árp. Uj Okm.* I, 235. Theiner I, 81. — [3]) Tkalcic I, 81. — [4]) Az okiratok topographiájára nézve lásd és pedig az 1201. évire *Cernez*, az 1244. évire ellenben *Dulebzka* alatt.]

Pretoka [1]) lásd Preteca.

[1]) Tkalcic I, 81.]

Preulacae, Prevalcae insulae piscaturae, *halászhelyek.* Említi II. Endrének Ciriacus prépost számára kiállított 1217. évi adománylevele.[1]) — Preulaca cum tribus clausuris piscature.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 42. Theiner: *Mon. hist.* I, 76. Fejér III. I, 222. *Győri rég. és tört. füz.* I, 359.]

Preulaka, *Prenlaka, fossatum, árok.* Említi IV. Bélának Stefko comes számára kiállított 1244. évi birtokmegerősítő okirata. [1]) — Horvátországban, a Száva vízrendszerében, a Pusti-Črneci birtok határában.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 83. *Árp. Uj Okm.* VII, 171.]

Prevalcae insulae piscaturae [1]) lásd Preulacae ins. piscaturae.

[1]) Theiner I, 76.]

Prezelolch, *Prezeukolch, Prezeukouch, pothok, fluvius, patak, folyó.* Említi a pozsegai káptalannak Ibrahin birtoka rendezését tárgyazó 1280. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Pozsega* megyében, Churkunyk határában. Fluvius Prezeukouch cadit in Churkunyk.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 315. 316.]

Prezeukolch [1]) lásd Prezelolch.

[1]) Wenzel XII, 316.]

Prezeukouch [1]) lásd Prezelolch.

[1]) Wenzel XII, 316.]

Preznicha, *Preznycha fluvius, pons, portus, folyó, rév.* Említi IV. Bélának Leustachius számára kiállított 1264. évi adománylevele. [1]) — Az okirat szerint in comitatu de Kemnuk vagyis a mai *Kőrös* megye kőrösi alispánságában, a Sudorec politikai községhez tartozó Presečno vidékén. [2])

[1]) Tkalcic: *Mon. Epp. Zagr.* I, 129. [2]) Lásd Pestyt is: *Az elenti régi vármegyék* II, 283.]

Preznycha [1]) lásd körösmegyei Preznicha.

[1]) Tkalcic I, 129.]

Pribin, *Pribyn, Prebin, Preben, Pribenesech, Pribinisich, Pribinisych, aqua, rivulus, fluvius, csermely, folyó.* Említik IV. Bélának Márton comes számára kiállított [1]) és a Gerzenczei vár határai iránt intézkedő 1257. évi okiratai [2]), továbbá a császmai káptalannak Tholomér fiai számára kiállított 1264. évi okirata. [3]) Azonkivül IV. Bélának bizonyos birtoküggyet illető 1265. évi okirata [4]) és a császmai káptalannak egy 1278. évi okirata. [5]) — Horvátországban, az egykori Gerzencze, a mai *Belovár* megyében, Tehno és Pribenesech föld határában. Gerzencze megye a mai Alsó-Garesniča vidékén terült el Belovár és Pozsega megyében [6]), de a Tehno és a Pribenesech földeket e helyt hasztalanul keressük. Az 1264. évi okiratból azonban kitetszik, hogy az itt szóban levő folyóvíz a Kutinica-ba szakadt. A

határ in fluuio prebin tendens, *versus occidentem intrat in fluuium Katinnam.* Ebből egyszersmind világos, hogy a Kutinicának egy *baloldali* mellékvizéről van szó. Hogy az 1265. és 1278. évi okiratban említett *pribenesech, pribinisych* azonos-e Pribin vizével, biztosan állítani nem tudom, de valószinünek tartom, miután az utóbb említett 1265. évi okirat topographiája a Pribin vize tájára vezet. Úgy látszik Pesty is e nézeten van, mert a régi Gerzencze vizeinek előszámlásában csakis Pribint említi. [7])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 454. — [2]) *Árp. Uj Okm.* XI, 438. Tkalcic: *Mon.* I, 115. — [3]) *Haz. Okmtár* VII, 92. — [4]) *Haz. Okmtár* VII, 98. — [5]) *Haz. Okmtár* VII, 169. — [6]) V. ö. *Golgouch* rivulus alatt. — [7]) *Az eltünt régi vármegyék* II, 265.]

Pribirag, *fluvius, folyó.* Említi Hodus zágrábi főispánnak Perinchol comes számára kiállított 1272. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 413.]

Pribyn rivulus [1]) lásd Pribin.

[1]) Wenzel VII, 454. XI, 438. Tkalcic I, 115.]

Prichayn, *Prichayni fons, forrás.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itélőlevele. [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a Kupcsina vízkörnyékében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 297—299.]

Prichikyn, *Pricluchnu, Pricluchyn, fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának a bártfai cisterczita-egyház számára kiállított 1247. évi adománylevele [1]) és az egri káptalannak Demeter számára kiállított 1269. évi bizonyító oklevele. [2]) *Sáros* megyében, a gáboltói járásban, a Tapolynak valamely közvetett vagy közvetlen baloldali mellékvize rejlik a kétségkivül eltorzított névben. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 469. VI. II, 376. — [2]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 243. [3]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Breznicha, Grabouch, Hutscha, Kisbeteznek.*]

Prichlisnica. Említi Béla ifj. királynak a perinai vendégek számára kiállított 1225. évi privilegiuma. [1]) — Horvátországban, a *báni kerület*ben, az vrginmosti alispánság területén, azt hiszem, a Pernának egyik alkotó ága, mely a másik két ággal együtt a Petrova-Gora keleti oldaláról folyik le. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 183. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Chemernica.*]

Pricluchnu fluvius [1]) lásd Prichikyn.

[1]) Fejér IV. I, 469.]

Pricluchyn fluvius [1]) lásd Prichikyn.

[1]) Wenzel VIII, 243.]

Priekopa fossatum [1]) lásd Precupa.

[1]) Fejér IV. I, 472.]

Priekopai patak, lásd Hmelnicha.

Priscisna, *flumen, folyam.* Említi IV. Bélának Miklós és Tamás grófok fiai számára kiállított 1245. évi adománylevele. [1]) — Az okirat szerint in ducatu Sclauonie, Fejér szerint in Comitatu Crisiensi vagyis *Kőrös* megyében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 386.]

Pristna fluvius [1]) lásd Prestucz.

[1]) Vurum: *Eppat. Nitr. Memor.* 157.]

Pristuc fluvius [1]) lásd Prestucz.

[1]) Fejér II, 138. Knauz: *Mon.* I, 109.]

Pritiska, *Pritisca, Prestika, fluvius, folyó.* Említi Imrének a zágrábi káptalan számára kiállított 1200. [1]) és 1201. évi okirata [2]) és IX. Gergely pápának a zágrábi püspök számára több királyi privilégiumot megerősítő 1227. évi bullája. [3]) — Horvátországban, *Belovár* megyében, a Császma mellékvize, fluvius Pritiska, qui influit fluvium Chesma az egyik, fluvius Prestika, qui currens iungitur fluvio Chasman a másik, fluvius Pritisca, qui influit fluvium Cesma a harmadik okirat szerint. Pesty az ismeretlenek közé sorolja. [4])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 9. *Árp. Uj Okm.* XI, 72. — [2]) Tkalcic I, 15. — [3]) *Árp. Uj Okm.* I, 238. Theiner: *Mon. hist.* I, 82. — [4]) *Az eltünt régi vármegyék* II, 225.]

Pritizca. Említi II. Endrének Vratizlaus comes és testvérei számára kiállított 1209. évi kiváltságlevele. [1]) — Horvátországban, *Zágráb* vagy *Varasd* megye területén, a Krapina mellékvize.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 18. *Árp. Uj Okm.* XI, 92.]

Procha, duo fluvij [1]) lásd Ezraprocha és Procha magna.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 354.]

Procha, *Porcha magna, magnus, fluvius, folyó.* Említik az esztergomi káptalannak [1]), továbbá a váczi káptalannak bizonyos birtokosztályra vonatkozó 1271. évi bizonyító oklevelei. [2]) — *Nógrád* megyében, a losonczi járásban, a Liszecz-hegy déli oldalán eredő s a Sztregovába balfelől szakadó s ezzel együtt az Ipolyba jobbfelől jutó *Paroczai* patak. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 354. — [2]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 365. — [3]) Az okiratok topographiájára nézve lásd *Chakapataka.* Azonkiv. lásd *Ezraprocha.*]

Prodan, *Prodani rivus, patak.* Említi II. Endrének Ciriacus prépost számára kiállított 1217. évi adománylevele. [1])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 217. Tkalcic: *Mon.* I, 40. Theiner: *Mon. hist.* I, 74. Kercselich: *Hist. Epp. Zagr.* p. 45. Farlat: *Illyr. Sacr.* V, 359. Pray: *Hierarch.* II, 310. Katona: *Hist. Crit.* V, 252.]

Prodani episcopi pons. Említi Imre királynak 1201. évi okirata. [1]) — *Belovár* megyében, a križi alispánság területén, a Glogosica felett emelkedett hid, a mai Dubrava egykori határában. [2])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 13. Wenzel I, 235. Theiner: *Vet. Mon.* I, 81. — [2]) V. ö. Pestyvel: *Az eltünt régi várm.* II, 229. Azonkiv. lásd a topographiára nézve *Cernez* alatt.]

Prodor, *palus, mocsártó.* Említi a zágrábi káptalannak a Bornouzi nemesek birtokcseréjét tárgyazó 1284. évi bizonyító oklevele. [1]) — A horvát-szlavon végvidéken, a *báni kerület*ben, a glinai járásban, egy a Glinával közlekedett tóvíz. Palus Prodor vocata — mondja az okirat — cadit in Glynam.

[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 411. XII, 424.]

Profundus rivulus, *mély csermely.* Említi IV. Bélának a sághi monostor számára kiállított 1265. évi okirata. [1])

Hont és *Nógrád* megyék határterületén, a hontmegyei, lukanyénei járásban fekvő Pribél vidékén, a Kürtös mellékvize. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 281. [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Kurtus.*]

Profundus rivulus, *mély csermely.* Említi IV. Lászlónak a nyúlszigeti apáczák számára kiállított 1279. évi okirata. [1]) — *Somogy* megyében, az igali vagy kaposvári járásban, a Kaposnak közvetített baloldali mellékvize.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 542. *Árp. Uj Okm.* IX, 237.]

Profundus rivulus, *fluvius, mély csermely, folyó.* Említi IV. Bélának Endre comes számára kiállított 1263. évi adománylevele. [1]) — *Zólyom* megyében, a beszterczebányai járásban, a Garam balfelőli mellékvize, Tót-Lipcse vidékén, alkalmasint a Povrázniktől nyugatra eredő *Driekina.*

[1]) *Árp. Uj Okm.* III, 42. Knauz: *Mon.* I, 493.]

Prognibrad [1]) lásd Prognibrod.

[1]) Fejér III. I, 217.]

Prognibrod, *Progni brod, Prognibrad.* Említi II. Endrének Ciriacus prépost számára kiállított 1217. évi adománylevele. [1])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 217. Tkalcic: *Mon.* I, 40. Theiner: *Mon. hist.* I, 74. Kercselich: *Hist. Epp. Zagr.* p. 45. Farlat: *Illyr. Sacr.* V, 359. Pray: *Spec. Hier.* II, 310. Katona: *Hist. Crit.* V, 252.]

Proluca, *piscina, halas.* Említi a zaztyi apátság 1067. év körül kelt alapítólevele. [1]) — *Szabolcs* megyében, a dadai középjárás területén levő Ó- és Uj-Vencsellő határában.

[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 25.]

Propra [1]) lásd Poprad.

[1]) Fejér V. III, 335. 336.]

Prosek, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának a lipcsei vendégek számára kiállított 1261. évi privilegiuma. [1]) — *Liptó* megyében a Vág mellékvize.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 502.]

Prospuqui terrae stagnum [1]) lásd jász-nagy-kun-szolnokmegyei Névtelen tó.

[1]) Wenzel IX, 153.]

Proszeki víz száraz medre, lásd Zaraz-prezek.

Prothok, *aqua, víz.* Említi IV. Bélának Novák földét tárgyazó 1255. évi adománylevele. [1]) — Szlavonországban *Verőcze* megyében, a verőczei alispánság területén fekvő Nováki határában a Dráva jobboldali vízkörnyékében.

[1]) Tkalcic: *Mon. hist.* I, 104. *Árp. Uj Okm.* XI, 408.]

Proucha, *fluvius.* Említi a pozsegai káptalannak bizonyos birtokcserére vonatkozó 1264. évi bizonyító oklevele. [1]) Horvátországban, Proucha föld határában.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 114.]

Prozchak, *fons, forrás.* Említi Roland bánnak a topuskói apátság javára hozott 1266. évi itélőlevele. [1]) — Horvátországban, a *báni kerület*ben a petrinjai járásban, a Kulpa jobboldali vízkörnyékében, Vinodol föld határában. [2])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 133. *Árp. Uj Okm.* XI, 561. — [2]) Vinodol föld fekvésére nézve lásd *Globoky.*]

Pruszkai tó, lásd Puruska.

Psarjevói víz, lásd Pzerich.

Psium [1]) lásd Parsium.

[1]) A ravennai Névtelen cosmographiáját tartalmazó baseli codexben.]

Puc Rewy, *rév.* Említi II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1231. évi adománylevele. [1]) — *Bács-Bodrog* megyében, Szonta nyugati vidékén, a Duna valamely ágának réve. Puc Rewy = *Puk réve,* vagy talán helyesebben *Fokréve.*

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 223.]

Pucruch, *Pucrutz, fluvius, folyó.* Említi Gyula szlavoniai bánnak egyik 1232. évi itélőlevele [1]) és Kálmán királynak Abrahám comes birtokcseréjét megerősítő 1237. évi okirata. [2]) — Szlavonországban, *Pozsega* megyében, a Pakra mellékvize. Pucruch cadit in Pukur, mondja az 1237. évi okirat. Per descensum aque Pukur in magno spacio descendit (a határ) ad fluuium Pucrutz, qui cadit in ipsam Pukur, mondja az 1232-ik évi. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 508. — [2]) *Árp. Uj Okm.* VII, 39. — [3]) Lásd ehhez *Ozywpoker.*]

Pucrutz [1]) lásd Pucruch.

[1]) Wenzel VI, 508.]

Pucur [1]) lásd Pukur.

[1]) Wenzel VI, 558.]

Pudrig [1]) lásd Budrig piscina.

[1]) Fuxhoffer-Czinár I, 168.]

Puker [1]) lásd Pukur.

[1]) Theiner I, 314.]

Puker Magnum [1]) lásd Pukur.

[1]) Theiner I, 314.]

Pukur, *Pucur, Puker, Magnum Puker, Magnum Pucur, Pucer, Pucur, Pekur, aqua, fluvius, flumen, víz, folyó, folyam.* Említik Dénes nádornak 1228.[1]), Gyula bánnak 1232. [2]), a pécsi káptalannak 1232. [3]), Ugolin érseknek és birótársainak 1234.[4]), Kálmán királynak 1237.[5]), IV. Bélának 1257.[6]), 1269.[7]) és 1272. évi okiratai.[8]) — Szlavonországban, *Pozsega* megyében, a Budics mellett több csermely egyesüléséből keletkező, *Pozsega* megyét s főrészében a *Gradiskai kerület* novskai járásának területét hasító, s három ágban az Illovába s Szávába szakadó *Pakra.* [9])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 457. 459. — [2]) *Árp. Uj Okm.* VI, 508. — [3]) *Árp. Uj Okm.* VI, 513. — [4]) *Árp. Uj Okm.* VI, 558. — [5]) *Árp. Uj Okm.* VII, 38—39. — [6]) *Árp. Uj Okm.* VII, 454. [7]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 507. — [8]) X. Gergely pápa 1275. évi átiratában Theinernél: *Mon. hist.* I, 314. — [9]) V. ö. Pestyvel: *Az eltünt régi várm.* II, 233. 265. 264. Ez utóbbi lapon a Pwker, illetőleg Pewker *Pökör*-nek van ejtve. Azonkiv. l. Gyurikovics: *De situ et ambitu Slav. et Croat.* III, 29.]

Pukurrew. Említi IV. Bélának Wecherin várjobbágy birtokviszonyait illető 1257. évi okirata. [1]) — A Pakra réve a mai *Gradiskai* kerületben.

[1]) *Cod. Patrius* VII, 73.]

Pulchina, *rivus, patak.* Említi a zágrábi káptalannak bizonyos határügyet tárgyazó 1270. évi bizonyító oklevele. [1])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 151. *Árp. Uj Okm.* XI, 604.]

Pulizka aqua [1]) lásd Polozka.

[1]) Theiner I, 316.]

Purlehw fluvius [1]) lásd sárosmegyei Burcuth.

[1]) Fejér IV. I, 469.]

Puruska, *stagnum tó.* Említi IV. Bélának Bechend számára kiállított 1243. évi adománylevele. [1]) — *Trencsén* megyében, a puchói járásban, Pruszka határában, tehát a Vág mentén létezett *Pruszkai tó.*

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 134.]

Puszka vize, lásd Polozka.

Pusztafalui víz, lásd Wyzkopathaka.

Puteus, lásd Névtelen kút.

Puteus lapideus, *prope Ecclesiam S. Martini de villa Thoty, kőkút.* Említi Sixtus mesternek és birótársainak Thóty birtokot illető 1272. évi okirata. [1]) — *Zala* megyében, a tapolczai járásban, Káptalan- vagy Nemes-*Tóti* határában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. IV, 147.]

Puteus vetus. Említi IV. Bélának Benche számára kiállított 1244. évi adománylevele. [1]) — *Hont* megyében, Felső- és Alsó-Pribel helységek határában. Kubinyi szerint alighanem ugyanegy azon, a nép által gyógyitó erejűnek hitt szent kúttal, mely a pribeli templom legendájában szerepel.

[1]) Ifj. Kubinyi Ferencz: *Magy. Tud. Értekező.* II, 471.]

Puteus vetus. Említi III. Bélának a fejérvári keresztesek birtokait felsoroló és megerősítő 1193. évi okirata. [1]) — *Zala* megyében, Ujudvar határában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 284. Knauz: *Mon.* I, 143. Batthyán: *Leg. Eccl.* II, 286. Katona IV, 410. Pray: *De Prior. Aur.* p. 117. Schmitth: *Eppi. Agr.* I, 101.]

Puthnak potaka. Említi a pozsegai káptalannak bizonyos birtokcserét tárgyazó 1279. évi bizonyító oklevele. [1])

[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 262. Kubinyi: *Magy. Tört. Eml.* I, 115.]

Püspöki vagy **Szemeti Dunaág** lásd Challow.

Pwker [1]) lásd Pukur.

[1]) Wenzel VI, 457. 459.]

Pwkur [1]) lásd Pukur.

[1]) Fejér IV. III, 507.]

Pwkur Magnum [1]) lásd Pukur.

[1]) Fejér IV. III, 507.]

Pyarpotok [1]) lásd Egwerpotac.

[1]) Fejér VII. I, 214.]

Pyauichna lacus [1]) l. Piauisema.

[1]) Tkalcic I, 62. Wenzel VI, 465.]

Pychkachou, *aqua, víz.* Említi a pécsi káptalannak Zelyz földet tárgyazó 129.. évi bizonyító oklevele. [1]) — A Dráván-tuli vidéken, Horvátországban, *Varasd* megyében, a varasdi alispánságban.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 237.]

Pykente, *stagnum, tó.* Említi az egri káptalannak Batyz comes számára kiállított 1291. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a tornallyai járásban, Sztárnya vidékén. [2]) Azt hiszem, a Pykente *Bydesto*nak, azaz *Büdöstó*nak olvasandó, mely tó manap is létezik a Kecsőhöz tartozó Büdöstó puszta területén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 55. — [2]) A topographiára nézve lásd *Gyartyanospataka.*]

Pykente, *rivulus, csermely.* Említi az egri káptalannak imént idézett bizonyító levele. [1]) — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a tornallyai járásban, a Sajó baloldali vízkörnyékében, a Lapsa mellékvize, mely a Pykente tóból, nézetem szerint a Büdöstóból folyt. Az okirat szerint a

határ peruenit ad quendam meatum riuuli de quodam stagno nomine Pykente meantem, mondja az okirat.

[1) I. h. i. l.]

Pylwa, *riuulus, csermely.* Említi IV. Lászlónak Modor helységet tárgyazó 1287. évi adománylevele. 1) — *Pozsony* megyében, a szempczi járásban. E név alatt a Pilánál a Babahegy keleti felén eredő *Gidra* folyócskát vélem érthetni, mely felső folyásában a XIII. században Pylwának neveztetett. Mindenesetre a Babahegységnek valamely, Pila felé futó s a Gidra medrébe jutó, ezzel aztán együtt a Dudvágba jobbfelől szakadó víz értendő alatta. 2)

[1) *Árp. Uj Okm.* XII, 452. — 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Borzonch.*]

Pynna 1) lásd P i n n a.

[1) Wenzel XI, 474. 475. Sztachovics: *Registrum* p. XI.]

Pynua 1) lásd P i n n a.

[1) Fejér IV. III, 459. 460.]

Pyrsagthu. Említi IV. Bélának a turóczi monostor 1252. évi alapítólevele. 1) — *Győr* megyében, a Csalóközben, a tósziget-csilizközi járásban, Radván és Kulcsod vidékén. 2) Jerney *Pirságtó*-nak ejti s Komárom vidékén keresi. 3)

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII V, 305. *Haz. Okmtár* VI, 73. — 2) Az okirat idevonatkozó topographiájára nézve lásd *Asoanthu.* — 3) *Magy. Nyelvk.* 110.]

Pytarsber 1) láld P i s c a r s h e r.

[1) Fejér III. I, 474.]

Pyuk hegyoldali forrás 1) lásd szepesmegyei N é v t e l e n f o r r á s.

[1) Fejér VI. I, 376. Wenzel VI, 411. Bárdosy p. 398.]

Pzerich, *Pzerych, Pzserych, fluvius, folyó.* Említi Hodus zágrábi főispánnak Pzerych helységet tárgyazó 1270. évi itélőlevele. 1) — *Zágráb* megyében, a zágrábi alispanság területén a mai Psarjevo határában, a Zelinába Paukovecz közelében szakadó *Psarjevoi víz.* 2) Az ez okiratban említett terra Pzerych = *Psarjevo,* Moroucha = *Marocha,* Glaunicha = *Glavnicza* mind a zágrábi alispánság területén.

[1) Tkalcic: *Mon.* I, 154. 155. *Árp. Uj Okm.* XII, 37. — 2) Lásd Pestyt: *Az eltünt régi vármegyék* II, 214.]

Pzerych 1) lásd P z e r i c h.

[1) Tkalcic I, 154. Wenzel XII, 37.]

Pzserych fluvius 1) lásd P z e r i c h.

[1) Pestynél: *Az eltünt régi vármegyék* II, 214.]

Qualaya, *aqua, víz.* Említi egy 1265. évi okirat alapján Jerney, ki azt *Kalaja*nak ejti, de meg nem határozza. 1)

[1) *Magy. Nyelvk.* 167. l.]

Queraluhere, *piscatio que dicitur Queraluhere, halászó.* Említi V. Incze pápának a nyúlszigeti apáczák számára kiállított 1276. évi bullája. 1) — Dunai halászóhely.

[1) *Árp. Uj Okm.* IX, 152.]

Queurcha, *piscina, halas.* Említi II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1231. évi adománylevele. 1) — *Bács-Bodrog* megye délnyugati részében, az első középjárásban fekvő Szonta vidékén. 2)

[1) *Árp. Uj Okm.* XI, 224. — 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Bozyasfoka.*]

Queureus rivulus 1) lásd C u r r u s.

[1) Wenzel I, 125.]

Quhti, *Quti, vivarium, haltartó hely.* Említi II. Bélának a dömösi prépostság számára kiállított 1138. évi adománylevele. [1]) — Nagyon bajos e haltartó iránt eligazodnunk. Az okirat szerint maga a halastó *Quti*-nak neveztetett s a dömösi apátság birtokához tartozott. A helység, melynek határában feküdt, az okiratnak Knauz által közölt szövegében Ans-nak, a Fejér által közöltben pedig Eres-nek iratik. Knauz maga is kérdőjelt rak Áns mellé s így Fejér közleménye helyesebbnek látszik. Ez utóbbi esetre az Eres alatt talán a mai *Erecs* lappang, mely a *Komárom* megyei Füsshez tartozik.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 103. Knauz: *Mon.* I, 94.]

Quti [1]) lásd Quhti.

[1]) Fejér II, 103.]

Quiescut, *Quescut, Kueskut, puteus.* Említi I. Endrének a tihanyi apátság 1055. évi alapítólevele [1]) és III. Bélának a fejérvári keresztesek birtokait elsoroló és megerősítő 1193. évi okirata. [2]) — *Fejér* megyében, a moóri járás területén, Bodajk és Timár határterületén. [3]) Hogy a cut = *kút*, kitetszik abból, hogy a Quiescut alább predictus puteusnak neveztetik. Jerney *Köveskút*-nak ejti. [4])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 286. Knauz: *Mon.* I, 144. Batthyán: *Leg. Eccl.* II, 286. Katona: *Hist. Crit.* IV, 410. Pray: *Prior. Aur.* p. 117. Schmitth: *Eppi. Agr.* I, 101. Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 80. l. — [2]) Fejér I, 389. Jerney 80. — [3]) A topographiára nézve lásd *Biquacut* és *Cutfew.* — [4]) *Magy. Nyelvk.* 80. l.]

Quiestow, *Quinostow, piscina, halas.* Említi III. Bélának a fejérvári keresztesek birtokait elsoroló és megerősítő 1193. évi okirata. [1]) — *Fejér* megyében, hol Halász birtokhoz tartozott s *Segesd-, Segestho*-nak is neveztetett, mint a későbbi okiratokból kitetszik. Hogy a Segesd halastó Fejér megye területén feküdt, bizonyítja a veszprémi káptalannak 1370. évi okirata e szavaival: piscina Segesd vocata ad possessionem Halaz vocatam in Comitatu Albensi existentem. [2]) Ugyanitt érdekes adatok is találhatók e tóra nézve. Egy *Quiesd* piscina előkerül egy 1385. évi okiratban. [3]) A székesfejérvári káptalannak 1400. évi okiratában mint *Quistho* szerepel, mely előbb *Segestho*nak nevezteték. [4]) Egy 1407. évi okiratban ugyancsak mint fejérvármegyei halas kerül elő: quadam piscina praedicti conventus, alias Quiestho vocata, quam praedecessores ipsius Jacobi Segestho appellassent, et nominari fecissent, ad possessionem praefati conuentus Halaz vocatam omni Jure pertinente. [5]) Ugyanerre vonatkozik a keresztesek 1422. évi tiltakozása [6]), s egy 1424. évi okirat, melyben egy Kiestho, piscina in Com. Tolnensi s egy Kiestho ad piscinam Panca in Com. Albensi spectans szerepel. [7]) Fejér kivonatos czim-közlésében Kiesthonak [8]), Rupp Kiestó-nak nevezi. [9]) Másutt Fejér *Kövestó*-nak ejti. [10]) A Quinostowat Jerney Kinostónak ejti, de zárjel között megjegyzi: inkább lehetett *Kjóstó.* [11])

[1]) Fejér II, 289. Knauz: *Mon.* I, 146. Batthyán: *Leg. Eccl.* II, 286. Katona IV, 410. Pray: *Prior. Aur.* p. 117. Schmitth: *Epp. Agr.* I, 101. — [2]) Fejér:

IX. IV, 259. — [3]) Fejér X. I, 223. — [4]) Fejér X. II, 802. — [5]) Fejér X. IV, 648. — [6]) Fejér X. VI, 492. — [7]) Fejér X. VI, 669. — [8]) *Cod. Dipl.* X. IV, 648. — [9]) *Magy. helyr. tört.* I. I, 238. — [10]) *Cod. Dipl.* X. II, 802. — [11]) *Magy. Nyelvk.* 80. l.]

Quinostow [1]) lásd Quiestow.

[1]) Fejér II, 289. Jerney 73. l.]

Quortueles, *Qurruelug, portus, rév.* Említi IV. Bélának a nyúlszigeti apáczák számára kiállított birtokmegerősítő 1266. évi okirata [1]) és V. Ineznek a nyúlszigeti apáczák számára kiállított 1276. évi bullája. [2]) — *Csongrád* megyében, a *Körtvélyesi kis-tiszai rév*, Hódmező-Vásárhelytől nyugatra, az e városhoz tartozó *Körtvélyesi pusztán* a Kis-Tisza mellett. Az 1266-ik évi okiratban említett terra Visarahelly = *Hódmezővásárhely.*

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 319. — [2]) *Árp. Uj Okm.* IX, 153.]

Qurruelug portus [1]) lásd Quortueles.

[1]) Fejér IV. III, 319.]

Raba, *Rabba, Rabau, Rapa, Bad, Baba, Araba, Arabo, Arrabo, Rabo, Narabo, Narrabo, Narabon, Rhabo, Hrapa, aqua, fluvius, flumen, víz, folyó, folyam.* Említi igen sok okirat, névszerint 829-[1]), 840-[2]), 875-[3]), 879-[4]), 890-[5]), 1036-[6]), 1074-[7]), 1091-[8]) 1190-[9]), 1205-[10]), 1208-[11]), 1213-[12]), 1217-[13]), 1219—1222-[14]), 1221-[15]), 1232-[16]), 1234-[17]), 1240-[18]), 1244-[19]), 1247-[20]), 1249-[21]), 1250—1299-[22]), 1251-[23]), 1254-[24]), 1260—1280-[25]), 1263-[26]), 1264-[27]), 1267-[28]), 1268-[29]), 1271-[30]), 1272-[31]), 1274-[32]), 1276-[33]), 1279-[34]), 1280-[35]), 1281-[36]), 1282-[37]), 1283-[38]), 1284-[39]), 1288-[40]), 1290-[41]), 1291-[42]), 1293-[43]), 1298-[44]), 1300-ik [45]) évi és két évnélküli okirat. [46]) Említi azonkivül Béla király névtelen jegyzője is. [47]) — A Stiriában, a Heuboden magaslatán eredő, Hohenbrugg és Velika közt az ország határát érő, *Vas, Sopron* és *Győr* megyék területét s a két utóbbi közt egy darabig határt is képező s végre Győrnél a mosoni Dunaágba szakadó *Rába* folyó. Erre vonatkoztatják némelyek Jornandes *aqua Nigra*-ját [48]) és Herodot *Karpis*-át [49]), a mi azonban csak combinatio. Ellenben kétséget nem szenved, hogy Ptolemaeus s a peutingeri tábla *Pὰβῶ*-ja illetőleg *Ναραβὼν*-ja [50]) s ennek Araba, Arabo, Arrabo, Narabo, Narrabo, Rhabo, Hrapa névalakulatai [51]) a Rába folyóra vonatkoznak. [52]) Az *Arabo* név Hunfalvy szerint valószinüleg a Ptolemaeus által említett arabiskoktól ered [53]), s ez állításával jól összeegyeztethető ama másik vélekedése, mely szerint a Rába-név a Kr. e. IV-ik századbeli keltáktól származnék. [54]) Az arabiskok ugyanis, kiket nemcsak Ptolemaeus, de Plinius [55]), római síremlékek [56]) és katonai okmányok [57]) is említenek, kelta népséget képeztek. [58]) Másrészt meg a Rába és Rábcza magyar folyónevek, valamint Győrnek német Raab neve is a római Arabo emlékét tartják fenn manapig. [58*]) Összetett Rhabo elnevezését e folyónak csak a IX. században tanuljuk ismerni. [59]) — A Rába ősi culturális jelentőségét pedig számos adat igazolja. Nevezetesen a *gyimróthi* öslénycsontok [60]); az *árpási* [61]), *puszta-*

fúdi [62]), *gyirmóthi* [63]), *rába-szentmihályi* [64]), *rába-patonai* [65]), *mérgesi* [66]), *kisbabóti* [67]) és *csécsényi* [68]) silexleletek, pala- és neolith nyilvégek, kések, ékek, balták Győr megyében; a *kapuvári* pogányvár Sopronban [69]); a Győr és Csanak közt levő tumulus ugyancsak Győrben [70]), a *höreji* sirhalom a vitnyédi Rábánál Sopronban [71]), a *kéthelyi, molnaszecsődi, rábai, rába-füzesi* és *raksi* tumulusok Vasban [72]), a *sobori* ősi temető Sopronban [73]), a *körmöndi* új neolithkori lelőhely az ott előkerült igen szép serpentin kalapácscsal [74]); a *bodonhelyi, babotai, kutyor-dombosdülői* bronzok [75]), a *mérgesi, rába-patonai, árpási, gyirmóthi* bronz- és vaskori, valamint római leletek. [76]) A honfoglalás folyamában Árpád seregével a Rába mellékén is megfordult.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 25. — [2]) Fejér I, 171. *Monum. Boica* X, 345. — [3]) Fejér I, 194. 195. — [4]) Fejér VII. I, 81. — [5]) *Nachrichten vom Zustande der Gegenden u. Stadt Juvavia.* Salzburg 1784. 115. l. *Árp. Uj Okm.* VI, 3. 4. — [6]) *Árp. Uj Okm.* VI, 37. Fuxhoffer-Czinár: *Monaster.* I, 159. (1037-ből.) — Fejér I, 328. Péterffy: *Conc.* I, 5. — [7]) Meichelbeck: *Hist. Frisingensis* I, 264. *Árp. Uj Okm.* I, 28. — [8]) Bárdosy: *Suppl. Analector. terrae Scep.* p. 2. — [9]) Fejér II, 265. 267. 271. Schönvisner: *Antiquit. et Hist. Sabarien.* p. 231. — [10]) Fejér III. I, 21. — [11]) Fejér III. I, 65. — [12]) *Árp. Uj Okm.* VI, 359. — [13]) *Árp. Uj Okm.* VI, 384. *Haz. Okmtár* IV, 10. — [14]) *Árp. Uj Okm.* I, 187. — [15]) Fejér III. I, 330. — *Haz. Okmtár* VI, 16. — [16]) *Árp. Uj Okm.* VI. 512. XI, 252. — [17]) *Árp. Uj Okm.* VI, 552. 553. — [18]) Fejér IV. I, 201. — Fejér VII. I, 268. — [19]) *Haz. Okmtár* VI, 43. — [20]) Fejér IV. I, 457. — *Árp. Uj Okm.* II, 192. — [21]) *Árp. Uj Okm.* VII, 303. *Haz. Okmtár* IV, 33. — [22]) Kubinyi: *Magy. tört. Eml.* I, 168. — [23]) Fejér IV. II, 85—87. — [24]) *Árp. Uj Okm.* VII, 375. — [25]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 21. — [26]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 85. 86. — Fejér IV. II, 85. Fuxhoffer-Czinár II, 46. — Kubinyi: *Magy. tört. Eml.* I, 46. *Haz. Okmtár* VII, 86. — [27]) Kubinyi: *Magy. tört. Eml.* I, 47. 48. 49. — *Árp. Uj Okm.* VIII, 111. — [28]) *Haz. Oklevéltár* 53. — [29]) Fejér VII, I. 353. — [30]) Fejér V. I, 109. — Fejér V. I, 148. Endlicher: *Mon. Arp.* 528. — *Árp. Uj Okm.* VIII, 349. — Ráth: *Győr városa története* közzétéve az *Uj Magy. Muz.* 1851. II, 620. — [31]) Fejér V. I, 255. Knauz: *Mon.* I, 597. — [32]) *Árp. Uj Okm.* IX, 61. 62. — *Árp. Uj Okm.* IX, 97. — *Árp. Uj Okm.* XII, 127. — [33]) *Árp. Uj Okm.* XII, 167. Fejér VII. II, 51. — [34]) *Árp. Uj Okm.* IX, 263. *Haz. Okmtár* IV, 58. Fejér VII. II, 226. — [35]) *Árp. Uj Okm.* IX, 277. — *Haz. Okmtár* II, 15. — [36]) Fejér V. III, 88. — [37]) *Haz. Okmtár* VI, 288. — [38]) *Haz. Okmtár* IV, 64. — Kubinyi: *Magy. tört. Eml.* I, 126. — [39]) *Haz. Okmtár* VII, 189. — [40]) Fejér V. III, 445. — [41]) *Árp. Uj Okm.* IX, 538. Fejér VII. II, 238. — [42]) *Árp. Uj Okm.* X, 33. — U. o. XII, 502. — *Haz. Okmtár* IV, 80. — [43]) Fejér VII. V, 514. — [44]) *Haz. Okmtár* VII, 271. — [45]) Fejér VI. II, 254. — [46]) Fejér VII. II, 208. — U. o. VII. II, 220. — [47]) *Hist. hung. de sept. ducib.* C. L. Schwandtnernél I, 51. Endlichernél 45. l. Szabónál 72. l. — [48]) Lásd *Nigra aqua.* — [49]) Lásd *Karpis.* — [50]) *Geographia* III. c. 7. — [51]) Lásd külön ezek alatt. — [52]) Erre vonatkoztatják: Sulzer: *Karte des alt. Daciens* mellékelve: *Das transalpin. Dacien* czimü munkájához. Böcking: *Not. Dignit.* II, 717. Mannert: *Geogr. der Griech. u. Röm.*

III, 556. 560. 561. 659. Hunfalvy: *Ethnographie* 52. 247. Griselini: *Temesw. Ban.* I. 13. Spruner: *Hist. Atlas.* Ungr. Nr. I. *Hist. geogr. Schul-Atlas des Gesammtstaates Oesterr.* Nr. I. Spruner-Menke: *Atlas Antiq.* Tab. Pannonia. Rómer: *Pannonia térképe* 1873. Kiepert: *Hist. geogr. Atlas d. alt. Welt.* XV. tábla. Graff: *Atlas d. alt. Geogr.* Tab. IX. Rhode: *Hist. Schul.Atlas* VI. tabl. Jausz: *Hist.-geogr. Schul-Atlas* I, Nr. 9. Timon: *Imago Antiq Hung.* c. II. p. 14. Gebhardi: *Gesch. d. Reichs Hung.* I, 82. Tomka-Szászky: *Introductio in Geographiam.* Pozsony-Kassa 1787. II. kiad. 494. l. Mommsen-Kiepert pannoniai térképen in *Corp. Ins. Latinar.* Vol. III. Tab. IV. — [53]) *Ethnographie* 63. l. — [54]) *Egyet. Phil. Közl.* IV, 587. Villányi is kelta névnek mondja. *Győr megye és város egyet. tört.* 461. l. — [55]) *Historia Naturalis* III, 28. (25). — [56]) L. *Acta Nov. Mus. Nat.* 168. és 263. sz. — [57]) *Acta Nov. Mus. Nat.* II. V. kat. okm. — [58]) Lásd Pulszkynak a magy. tört. társulat 1881. évi eperjesi kirándulása alkalmakor mondott megnyitó beszédét a *Századok*-ban XV. köt. Azonkiv. Salamont *Budapest* monographiájában és *Századok* XIV, 421. Zeuss: *Die Deutschen u. ihre Nachbarstämme,* Diefenbach: *Celtica,* Kontzen: *Die Wanderungen der Celten,* Görres: *Die drei Grundwurzeln des celtischen Stammes* czimű munkáit. Nemkülönben Hampelt az *Arch. Közl.* VIII, (Uj foly. VI.) k. III. f. 166. l. — Érdy minden alap nélkül sorolja a hunskita családbeli népek közé. *Akad. Ért.* 1848. 139. l. — [58*]) *Ethnographie* 63. 390. ll. — [59]) *Annales Fuldenses* a. 884. Mannertnél i. m. III, 561. — [60]) Méry Etel: *Győrmegye állatvilága,* közölve a *Győr megye és város egyet. leirása*-ban 134. 135. ll. — [61]) *Győr megye és város egyet. leirása* 405. l. — [62]) U. o. 406. lap. — [63]) U. o. 406. l. — [64]) U. o. 408. l. — [65]) U. o. 408. l. — [66]) U. o. 408, l. — [67]) Rómer: *Résultats généraux* p. 13. Ugyanott: *Magyarorsz. őstört. térképe. Archaeolog. Közlemények* VII, 178. *Arch. Értesítő* XIII, 52. — [68]) *Archaeolog. Közl.* VII, 165. Sztachovics régész. térképe *Győr megye és város* egyediratában. — [69]) Rómer: *Résultats généraux* p. 101. — [70]) Rómer i. m. p. 156. — [71]) U. o. p. 157. — [72]) U. o. p. 159. — [73]) U. o. pp. 171—178. térrajzzal, és 186. — [74]) Lipp czikke az *Arch. Értesítő*-ben X, 95. — [75]) Ebenhöch: *A koronczói vidéknek kő-, bronz-, és vaskorszaki leletei.* Közölve az *Arch. Közl.* VII. II. 166—180. — [76]) Sztachovics *régész. térképe* i. h. és 405—408. ll.]

Rábai révek, lásd győr sopronmegyei Arpas.

Rabacha [1]) lásd Rabcha.

[1]) Wenzel VII, 270.]

Rabau [1]) lásd Raba.

[1]) Fejér V. I, 109.]

Rabba [1]) lásd Raba.

[1]) Wenzel I, 187.]

Rabbacha [1]) lásd Rabcha.

[1]) *Haz. Okmtár* IV, 32.]

Rabca [1]) lásd Rabcha.

[1]) Fejér III. I, 61. 65.]

Rabce [1]) lásd Rabcha.

[1]) Fejér III. II, 226.]

Rabcha, *Rabca, Rabacha, Rabcza, Rabce, Rabuch, Rabuce, Rabbacha, Rabucsa, Rabucea, Rabinicz, Rabycha, Rapcha, Rebcha, Rebce, Rebche, Rebcze, Rebuche, Rebucha, Rebucze, Rebuce, Repce, Repcze, Repche, Rolnicha, aqua, fluvius, flumen, víz, folyó, folyam.* Említi számos okirat, 1171-[1]), 1208-[2]), 1209-[3]), 1220-[4]), 1221-[5]), 1222-[6]), 1225-[7]), 1231-[8]) 1233-[9]), 1238-[10]), 1247-[11]), 1248-[12]), 1251-[13]), 1255-[14]), 1257-[15]), 1262-[16]),

1265-[17]), 1270-[18]), 1271-[19]), 1272-[20]), 1272—1290-[21]), 1273-[22]), 1274-[23]), 1276-[24]), 1279-[25]), 1281-[26]), 1283-[27]), 1284-[28]), 1291-[29]), 1300-ból[30]) és négy év nélkül kelt okirat[31]), valamint Béla névtelen jegyzője[32]) és Kézai Simon mester.[33]) — Az Ausztriában Lichtenegg mellett mint Spreitzi patak eredő, egy darabig mint Plamaui víz az ország határán folyó, aztán Karlónál *Sopron* területére csapó, Guor és Dénesfa között Sopron megyét *Vas*tól, odább *Mosont* Győrtől elválasztó s végül *Győr* megyében Győrnél a Dunába jobbfelől szakadó *Rábcza* vagy *Répcze*. Timon azt a nézetét nyilvánítá, hogy a Jornandes által a VI. században említett Scarniunga a Répczére vonatkozik[34]), de e nézetnek annál kevesebb fontosságot tulajdoníthatunk, minthogy egyéb tudósok a góth püspök pannoniai folyónevét máskép magyarázták.[35]) [36]) Nem érdektelen Salamon figyelmeztetése, mely szerint a mai Rábczát oklevélben *Spraz*nak találjuk nevezve a IX. században, ama patakról, mely felső mellékfolyója Spraz név alatt.[37]) — Ősi culturális jelentősége mellett szólnak a *pinyédi* ős elefántcsontok[38]), a *börcsi* silexlelet Győrben[39]), a *közép-bükki* ősi temető Sopronban[40]), a *kapii* bronzkori fegyverek[41]), a *repcze-szemerei* római feliratos emlék.[42])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 185. VII. V, 122. (év nélkül). — [2]) Fejér III. I, 61. 65. — [3]) Fejér VII. I, 190. — [4]) Fejér III. I, 300. (metatio nélkül.) *Árp. Uj Okm.* XI, 158. — [5]) *Haz. Okmtár* VI, 16. — [6]) Fejér III. I, 368—370. — [7]) Fejér III. II, 61—64. — [8]) Fejér III. II, 254. — U. o. III. II, 226. — [9]) Fejér III. II, 332. 333. — *Árp. Uj Okm.* I, 308. VI, 524. — *Cod. Patrius* V, 13. — U. o. V, 15. — [10]) *Árp. Uj Okm.* VII, 54. — Fejér VII. I, 261. — [11]) Fejér IV. I, 457. — [12]) Wenzel VII, 270. *Haz. Okmtár* IV, 32. — [13]) Fejér IV. II, 88. — [14]) Fejér IV. II, 335. — *Cod. Patrius* V, 24. — [15]) Fejér IV. II, 428. — [16]) Wenzel VIII, 53. 54. — *Haz. Okmtár* I, 36. — [17]) Wenzel III, 124. Paur: *Magy. Sajtó.* 1855. 50. sz. — [18]) *Haz. Okmtár* I,'47. — [19]) Fejér V. I, 109. 112. — [20]) Fejér V. I, 239. — [21]) Kubinyi: *Magy. tört. Eml.* I, 139. — [22]) Wenzel IV, 25. Fejér V. II, 98. — Wenzel IX, 14. — Wenzel XII, 74. *Haz. Okmtár* II, 10. — [23]) *Árp. Uj Okm.* IV, 40. — [24]) *Árp. Uj Okm.* XII, 167. — [25]) Fejér V. II, 594. — U. o. V. II, 596. — [26]) Wenzel IX, 317. Kubinyi: *Magy. tört. Eml.* I, 123. — Fejér V. III, 88. — [27]) Fejér V. III, 181. — [28]) Fejér V. III, 261. — [29]) *Árp. Uj Okm.* X, 33. — [30]) Fejér VI. II, 254. — [31]) Wenzel IX, 552. — U. o. X, 449. — Fejér VII. II, 219. — U. o. VII. V, 120. — [32]) *Hist. hung. de sept. ducib.* C. L. Schwandtnernél I, 51. l. Endlichernél 45. l. Szabónál 72. l. — [33]) *Chronicon* Lib. II. C. II. §. 3. C. IV. §. 13. — [34]) *Imago Antiq. Hung.* C. VI, p. 200. — [35]) Lásd *Scarniunga* alatt. — [36]) Lásd ide még *Babky* alatt is. — [37]) *Mosaburg és megyéje* című kútfő tanulmányában a *Századok*-ban XVI, 112. — [38]) Méry Etel: *Győrmegye állatvilága* közölve *Győrmegye és város egyet. leirása*-ban 134. l. — [39]) *Arch. Közl.* VII, 165. Römer: *Résultats généraux* p. 13. Ugyanott *Magyarorsz. őstört. térképe.* — [40]) Römer i. m. p. 186. — [41]) Ebenhöch és Sztachovics: *Győr megye és vár. egyet. leirása* 407. l. — [42]) Mommsen-Kiepert pannoniai térképe in *Corp. Ins. Lat.* Vol. III. Tab. IV.

Rómer pannoniai térképe in *Act. Nov. Mus. Nat. Hung.*]

Rabcza [1]) lásd R a b c h a.

[1]) Fejér II, 185. IV. I, 457. IV. II, 88. V. II, 596. V. III, 181. VII, V, 120. 122.]

Rabinicz flumen [1]) lásd R a b c h a.

[1]) Fejér V. I, 112.]

Rabuce [1]) lásd R a b c h a.

[1]) *Haz. Okmtár* V, 24.]

Rabucea [1]) lásd R a b c h a.

[1]) Béla névtelen jegyzőjének krónikájában C. L.]

Rabuch [1]) lásd R a b c h a.

[1]) Fejér V. I, 109.]

Rabucha [1]) lásd R a b c h a.

[1]) Fejér III. I, 368—370.]

Rabucsa [1]) lásd R a b c h a.

[1]) Fejér III. II, 254.]

Rabycha [1]) lásd R a b c h a.

[1]) Fejér III. II, 333.]

Rachai víz, lásd R a t c h a a q u a.

Raconicha, *rivulus, csermely.* Említi II. Endrének a templomosrend számára kiállított 1210. évi birtokmegerősítő okirata. [1]) — Az okirat szerint *Pozsega* megyében, a Száva vízkörnyékében. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 107. — [2]) Egy Rakovicza nevü víz Török-Horvátország területéről ömlik a Szávába jobbfelől, Ó-Gradiskától nyugatra. Ez-e ?]

Racpotok. Említi II. Endrének Lengend földet tárgyazó 1216. évi adománylevele. [1]) — *Nógrád* és *Heves* megyék határterületén, A.- és F.-Lengyend vidékén, a Zagyva vízkörnyékében. [2]) *Rákpatak*-nak vélem ejtendőnek. A *rák* szó egyébiránt szláv eredetű, az ó-szlávban *rakъ*, az uj-szlávban és szerbben *rak*. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 140. — [2]) A topographiára nézve lásd *Névtelen folyó.* [3]) Miklosich: *Die slav. Elem. im Magyar.* i. h. XXI. k. 51. l. 682. sz.]

Racta, *stagnum, tó.* Említi II. Endrének Lengend földet tárgyazó 1216. évi adománylevele. [1]) — *Nógrád* és *Heves* megyék határterületén A.- és F.-Lengyend puszta vidékén. Azt hiszem *Ractonak* = *Ráktó*-nak olvasandó s nyilván az előbbi, Racpatak által képezett tóviz.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 140.]

Racus. Említi a XIII. századi Kézai Simon mester. [1]) — *Komárom* megyében, a tatai járásban, Bánhida vidékén. Szabó Károly figyelmeztetése szerint »Rákos nevü folyó vagy patak Bánhida táján ma nincs« [2]), de azt hiszem, itt azon erek valamelyike értendő, melyek ép Bánhida táján közlekednek egymással. [3])

[1]) *Chronica* Lib. I. C. IV. §. 7. — [2]) Kézai Simon mester krónikájának magy. ford. 41. l. 7. jegyz. — [3]) V. ö. Görög *Atlaszával.*]

Racus, *Bakus, fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának a nyúlszigeti sz. Mihály-prépostság számára kiállított 1245. évi kegylevele [1]), ugyanannak a nyúlszigeti apáczazárda számára kiállított 1259. évi adománylevele [2]) és Béla király névtelen jegyzője. [3]) — *Pest-Pilis-Solt-Kis-Kún* megyében, a Szada határában eredő s az Ördög-malomnál Budapest felett a Dunába balfelől szakadó *Rákos.*[4]) Ősi cultuláris jelentősége mellett bizonyít a közelében levő *isaszeghi,* Tatárhányás néven ismert tumulus [5]) és a *péczeli* ősi temető. [6]) Hadászati jelentősége pedig annyiban kimutatható,

a mennyiben torkolatától délre a rómaiak Trans - Aquincuma feküdt [7]), melyet Schönwisner tévesen helyez a mai Pest helyére. [8]) Árpád seregének egyik része is a Duna szigetjéről való megindulás után a Rákosra támaszkodott, mert Árpád, táborát a Névtelen szerint Soroksáron túl a Rákos folyóig üté fel. — A Rákosnak nevezett siktér, melyen országgyüléseink tartattak, e pataktól vette nevét [9]) s azért teljesen hibás Schams [10]) és Schuster [11]) állítása, mintha e szó *népgyülést* jelentene s lengyel eredetü volna. A Rákos vize, mely a Dunával egyetemben az országgyüléseknek a Rákosmezőn való megtarthatását lehetségessé tette, régi történeteinkkel a legszorosb kapcsolatban van, azért méltán zenghette a költő: Barna leány a faluból, Hej ne igyál a Rákosból, Magyar csonton foly a vize, Könnyektől sós annak ize. [12]) — Nevét Podhráczky a keleti Ra = víz gyökkel hozza kapcsolatba. [13])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 197. — [2]) *Árp. Uj Okm.* XI, 459. — [3]) *Hist. hung. de sept. ducib.* c. XLVI. — [4]) V. ö. Rupp: *Buda-Pest helyrajzi tört.* 59. 60. ll. Jerney: *Magy. Nyelvkincs.* 112. l. Hell: *Tabula Geogr. Ung. Vet.* 1772. — [5]) Römer: *Résultats généraux* p. 157. és ugyanott *Magyarorsz. őstört. térképe.* — [6]) Römer i. m. p. 186. és térképén. — [7]) Römer: *A régi Pest.* 6. l. 1. jegyzet. Ugyanannak *Pannoniai térképe* az *Act. Nov. Mus. Nat.* végén. Podhráczky: *Buda és Pest.* 63. l. — [8]) *Comment. Geogr. in Romanor. iter per Pannoniae ripam* II, 206. — [9]) Czuczor-Fogarasi: *A magy. nyelv szótára* V, 428. — [10]) *Beschreibung von Ofen.* 14. l. — [11]) *Geschichte d. Stadt Pesth.* 1815. — [12]) Kisfaludy Károly. — [13]) *Béla kir. névt. jegyz. idejekora és hitelessége.* 330. l.]

Raczkai patak, lásd Ruchka potoka.

Radikpataka [1]) lásd Ladykpataka.

[1]) Wenzel X, 341.]

Radmera, *Radmora, Radmeri, Zadmera, Zadmara, Sivka-Zakmera, Sivka-Zakmera, Silva-Zadmera, rivulus, csermely.* Említi I. Gézának a garammelléki sz.-benedeki apátság 1075. évi alapítólevele [1]) és II. Istvánnak ez alapítványt megerősítő 1124. évi okirata. [2]) *Bars* megyében, a Garam eltünt mellékvize, mely a garammenti benczések területének határát képezte. Az 1075. évi okirat szerint illius riuuli caput, quod in monte *Wydrizki* est [3]), signum est. Téves közlemények folytán a Sivkva-Zakmera stb. egy víz gyanánt lett feltüntetve, holott Knauz helyes palaeographiai közléséből kitetszik, hogy itt két külön vízről van szó. Knauz a Zakmara, Zakmera nevet Radmera-ra igazítá, de Pesty a vidék topographiájának tanulmányozásából azt véli állíthatni, hogy *Ladomera* nevű patakkal van dolgunk, mely egykor a mai Ladomér falu mellett folyhatott, Kis-Tapolcsán és Zsikava táján. [4])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 430. Knauz: *Mon.* I, 54. *Árp. Uj Okm.* XI, 22. — [2]) Fejér II, 70. — [3]) Fejér közlésében *Vidraki*, Wenzelében *Viduzky.* — [4]) *Századok* I, 75.]

Radmeri rivulus [1]) lásd Radmera.

[1]) Wenzel XI, 22.]

Radmis, *fluvius, folyó.* Említi Gyula szlavoniai bánnak egyik 1232. évi ítéletlevele. [1]) — Szlavonországban, *Po-*

zsega megyében, a Pakra valamely közvetített mellékvize s általa a Száva baloldali vízkörnyékében.

[1] *Árp. Uj Okm.* VI, 508.]

Radmora [1]) lásd Radmera.

[1]) Wenzel XI, 22.]

Radoiscéi víz, lásd Rodowissa.

Radonpotoka, *Radunpotoka, Radumpotoka, Radonpotak, rivulus, fluvius, csermely, folyó.* Említi IV. Lászlónak Hannus számára kiállított 1282. évi megerősítő [1]), a szepesi káptalannak bizonyos birtokcserét tárgyazó 1295. évi bizonyító [2]), Bald comesnek Chudrun és fiai számára kiállított 1296. évi adományos okirata [3]) és a szepesi káptalannak ugyanez ügyre vonatkozó 1297. évi bevallója. [4]) — *Szepes* megyében, a lőcsei járásban, a Lőcse és Kolcsó közti területen, a Hernád baloldali vízkörnyékében. [5]) Az 1296. évi okirat szerint a Lagena folyóvízbe szakadt, mely alatt valószinüleg a Körtvélyesi víz értetik. [6])

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 275. *Századok* VI, 226. — [2]) Nagy Imre: *A Görgey-család Árpádkori okmányai* czímű közleményében a *Századok*-ban VI, 228. Azonkiv. *Haz. Okmtár* VII, 246. — [3]) Ugyanaz ugyanott VI, 229. *Hazai Okmtár* VII, 254. — [4]) A topographiára nézve lásd *Cheumil.* — [5]) Lásd *Logina.* — [6]) *Haz. Okmtár* VII, 264.]

Radouancicha, *Radouanchycha, rivulus, csermely.* Említi Mária királynénak Miske comes számára kiállított 1266. évi adománylevele. [1]) — Szlavonországban, *Pozsega* megyében, a Welicsankába s ezzel az Orlyavába balfelől szakadó *Radovanczii* csermely.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 141. 142.]

Radouanchycha [1]) lásd Radouancicha.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 141.]

Radovanczii csermely, lásd Radouancicha.

Radovissa [1]) lásd Rodowissa.

[1]) Pestynél: *Az eltünt régi vármegyék* II, 283.]

Radtapotaka. Említi az egri káptalannak Nagyolaszi Egyed számára kiállított 1255. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Zemplén* megyében, a szerencsi járásban, a *Rátkai víz,* mely a Kacsontapatakba s ezzel együtt a Tiszának Takta nevü ágába szakad. Az okiratban említett Ker = *N.-* és *K.-Kér* Abaujmegyében, a gönczi járásban, Ratka = *Rátka,* Talya = *Tállya* Zemplén megyében, a szerencsi járásban.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 409.]

Raduan, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Devecher fiai számára megujított 1244. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban, *Belovár* megyében, a belovári alispánságban fekvő két Zdenci éjszaki határában, a Császma mellékvize. Maga az okirat mondja, hogy a határ per ipsum fluuium (Raduan) procedit infra versus occidentem ad aquam Chazma.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 160.]

Radosna folyóviz, lásd Radusna.

Radosnya [1]) lásd Radusna.

[1]) Fejér VII. II, 184.]

Radumpotoka [1]), **Radunpotoka** [2]) lásd Radonpotoka.

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 264. — [2]) U. o. VII. 254. 264.]

Radusna, *Radosnya, fluvius, folyó.* Említi IV. Lászlónak Kend nevü földet

tárgyazó 1280. évi adománylevele [1]) és az esztergomi káptalannak Kend és Kis-Köröskény földeket tárgyazó 1295. évi bizonyító oklevele. [2]) — *Nyitra* megyében, a Krahulczi hegységben eredő s Molnos éjszaki vidékén a Nyitrába jobbfelől szakadó *Radosna*.

[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 274. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. II, 184.]

Radybor potaka, *Rathybor potaka, Bachybou potoka*. Említi a pozsegai káptalannak bizonyos birtokcserét tárgyazó 1279. évi bizonyító oklevele. [1])

[1]) Kubinyi: *Magy. tört. Eml.* I, 116. *Árp. Uj Okm.* IX, 262.]

Ragalch, *aqua, fluvius, víz, folyó*. Említi V. Istvánnak Goszton fiai számára megerősített 1271. évi nemességi privilegiuma. [1]) — *Vas* megyében, a Rába vízkörnyékében, a németujvári járásban.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 349.]

Ragályi víz, l. Ragalzuhaya.

Ragalzuhaya, *fluvius, folyó*. Említi az egri káptalannak Zubogy földet tárgyazó 1283. évi okirata. [1]) — A Büdöstónál Gömörben, Aggtelektől délnyugatra eredő, *Gömör* és *Borsod* megyék területét hasító s Kállónál a Szuhába balfelől szakadó s aztán ezzel együtt a Sajóba jutó *Ragályi* víz. A Zuhaya név értelmezésére szolgáljanak a Ragálytól nyugatra s délnyugatra eső *Szuhafő* és Alsó-*Szuha* helynevek. Az okiratban említett Zubud = *Zubogy* a tornallyai járásban.

[1]) *Zichy-Codex* I, 54.]

Ragtonicha, *Rogtonicha, lacus, tó*. Említi II. Endrének Marczell gróf számára kiállított 1228. évi megerősítő okirata. [1]) — Szlavonországban, *Verőcze* megyében, Ozyagh vagyis Eszék birtok határában, az eszéki alispánság területén.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 137. 138.]

Raich predii piscina, *halas*. Említi a keresztesek esztergomi conventjének bizonyos birtokcserét tárgyazó 1287. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Árva* megyében, az Árva folyóban létezett halas. Piscina in fluuio Arua.

[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 458. Knauz: *Magy. Sion* III, 694.]

Raiči víz vagy **Koinszka**, l. Konzka magna.

Raidingi patak, lásd Rudnik.

Rakatias, *rivulus, csermely*. Említi az egri káptalannak III. Endréhez intézett 1292. évi jelentő okirata. [1]) — *Ung* megyében, a szobránczi járásban, a Laborcz baloldali vízkörnyékében, az okirat szerint coniungit quendam ryuulum Zachka dictum. Nyilván *Rekettyés*-nek ejtendő, s oly víz értendő alatta, melynek partjai a rakottya vagy rekettye néven ismert cserjenemmel van elborítva. [2]) A szláv nyelvben rakita alakban divik, s ettől mondja Miklosich származottnak a magyar rakottyát, rekettyét. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 82. *Haz. Okmtár* VI, 385. Kubinyi: *Magy. tört. Eml.* I, 152. — [2]) *A magyar nyelv szótára* V, 429. 475. — [3]) *Die slav. Elemen. im Magyar.* i. h. XXI, k. 51. l. 681. sz.]

Rakatyastho, *lacus, stagnum*. Említi az egri káptalannak Harkács föld eladását tárgyazó 1294. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a

tornallyai járásban Harkács határában.[2]) Jerney *Rakottyás-tó*-nak ejti.[3])

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. II, 248. 249. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Csenkpataka*. — [3]) *Magy. Nyelvkincs.* 113. l.]

Rakatya Mochar, *locus, hely.* Említi Pascasius nyitrai püspöknek a szkalkai apátság számára kiállított 1297. évi okirata.[1]) — *Trencsén* megyében Ujezdo határában. Jerney Rakottya-Moharnak ejti[2]), azonban kétségtelenül Rakottya, azaz *Rekettye-mocsár*-nak értelmezendő.[3])

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. II, 100. Vurum: *Eppat. Nitr. Mem.* 172. — [2]) *Magy. Nyelvkincs.* 113. l. — [3]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Bechokutya.*]

Rakitnitza fluvius[1]) lásd Raquitnica parva.

[[1]) Fejér III. II, 282.]

Rakoczai víz, lásd Rokocha potoka.

Rákos patak (gömörmegyei) lásd Baduspotoka.

Rákos (pest-pilis-soltmegyei) lásd Racus.

Rakouch, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Monthus számára kiállított 1266. évi adománylevele.[1]) — *Nógrád* megyében, az Ipoly vízkörnyékében. Ily néven ma ott elő nem fordúl.

[[1]) *Árp. Uj Okm* III, 133. 134.]

Rakouez, *fluvius, folyó.* Említi Gyula szlavoniai bánnak egyik 1232. évi itélőlevele.[1]) Szlavonországban, *Pozsega* megyében, a Pakra mellékvize.

[[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 508.]

Rakuspathak. Említi V. Istvánnak Finta nevű földet tárgyazó 1272. évi adománylevele.[1]) — *Sáros* megyében, a raszlaviczai járásban, a Ternye mellékvize, melylyel a Szerdikerteibe s aztán a Szekcsőbe jut. Pesty az eltünt s ismeretlen vizek közé számítja.[2])

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 231. *Haz. Okm.* V, 47. Wagner: *Dipl. Saros.* p. 286. Katona VII, 591. Jerneynél 113. lap. — [2]) *Századok* I, 75.]

Ramurna potak. Említi a császmai káptalannak bizonyos birtokelörökítést tárgyazó 1266[1]) és 1285. évi bizonyító okirata.[2]) — Horvátországban, *Belovár* megyében, a belovári alispánság területén, a Garesniczai víz egy mellékpatakja. Pesty Gerzencze vidékének vizei közt fel nem sorolja.[3])

[[1]) *Haz. Okmtár* VII, 104. — [2]) *Haz. Okmtár* VII, 193. — [3]) *Az eltünt régi vármegyék* II, 265.]

Rapa[1]) lásd Raba.

[[1]) Fejér I, 171. 195. II, 265. 267. VII. V, 25. Wenzel VI, 3. 4. *Mon. Boica* X, 345. *Nachrichten vom Zustande der Gegenden u. Stadt Juvavia.* Salzburg 1784. 115. l.]

Rapcha[1]) lásd Rabcha.

[[1]) Fejér IV. II, 335. V. II, 594. VI. II, 254. Wenzel VIII, 53.]

Rapi csermely, lásd Bilna.

Raquitnica, *Rakitnitza parva, fluvius, folyó.* Említi István zágrábi püspöknek a zágrábi káptalant alapító 1232. évi oklevele.[1]) Horvátországban, *Belovár* megyében, a križi alispánságban Vadicha vagy Radicha föld határában.

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 282. Tkalcic: *Mon.* I, 71. Farlat: *Illyr. Sacr.* V, 364. Katona V, 619.]

Rasan cum piscatura[1]) l. Chakato.

[[1]) Wenzel VII, 429.]

Rasanthowa [1]) lásd Chakato.

[1]) Wenzel VII, 243.]

Rascha, *fluvius, folyó.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itélőlevele. [1]) Horvátországban, *Zágráb* megyében, a jaskai alispánság területén fekvő Rascha vidékén, a *Raschai patak*, mely a Topliczai vízbe szakad s ezzel együtt a Kupcsinába jut balfelől.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 294.]

Rási patak, lásd Csekpataka.

Rasnicha, *lacus, tó.* Említi a nyitrai káptalannak bizonyos birtokot tárgyazó 1284. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Bars* megyében, a kis-tapolcsáni járásban, Rohosnicza határában, az itt létezett *Rohosniczai tó.* Az okiratban említett Rasnicha = *Rohosnicza,* Nimthin = *Nemcsény,* Vezequen = *Vezekény.*

Rassan piscaria [1]) lásd Luzházai halászók.

[1]) Wenzel XI, 201.]

Ratcha, *aqua, víz.* Említi IV. Bélának Hudina comes számára kiállított 1245. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban, *Belovár* megyében, a Berzaja környékén eredő Csagjaviczi, Piszaniczai és Rachkaviczai csermelyekből alakuló s Szaszoveczen alúl a Császmába jobbfelől szakadó *Rachai víz.*

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 85. *Árp. Uj Okm.* XI, 339.]

Rathybor potaka [1]) lásd Radybor potaka.

[1]) Kubinyi I, 116.]

Rátkai víz, lásd Radtapotaka.

Ratkói patak, a Turócz nyugati ága, lásd gömörmegyei Turuch.

Rawenni, *Katren fluvius, folyó.* Említi István zágrábi püspök 1232. évi oklevele. [1]) — Horvátországban, *Belovár* megyében, a križi alispánságban, Császma nyugati határában, a Császma-Lónya-közben. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 280. Tkalcic: *Mon.* I, 70. Katona V, 619. Farlat: *Illyr. Sacr.* V, 364. — [2]) Lásd ide *Cadenche* alatt.]

Razina magna et minor [1]) lásd Razyna magna és minor.

[1]) Fejér IV. II, 34.]

Razyna, Razina magna. Említi IV. Bélának Herbord comes számára kiállított 1248. évi adománylevele. [1]) — Zalamegyének egykori Dráván-túli részében, a mai *Kőrös* megyében, a kapronczai alispánság területén fekvő Rasinja vidékén, a Dráva jobboldali vízkörnyékében. [2]) Úgy látszik alatta a Rasinja mellett elfolyó, Iwanecz környékén eredő s Ó-Dernye mellett a Drávába szakadó *Grabulin* értendő.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 34. *Árp. Uj Okm.* VII, 264. — [2]) V. ö. Pestyvel: *Az eltünt régi vármegyék.* II, 175.]

Razyna, Razina minor. Említi IV. Bélának imént idézett 1248. évi adománylevele. [1]) — *Kőrös* megyében, a kapronczai alispánság területén, Rasinja vidékén, a Nagy-Rasinja víznek, mint hiszem a Grabulinnak mellékvize, talán a *Raczinicai* patak.

[1]) I. h. i. l.]

Rebce [1]) lásd Rabcha,

[1]) Fejér III. II, 61—64.]

Rebcha [1]) lásd Rabcha.

[1]) *Haz. Okmtár* V, 13. 15. Wenzel VIII, 53. 54. Kézai Simon mester krónikája Lib. II. c. IV. §. 13.]

Rebche [1] lásd R a b c h a.

[1] Wenzel I, 308. VI, 524. IX, 552. X, 419. XII, 74. Kubinyi: *Magy. tört. Eml.* I, 139. *Haz. Okmtár* II, 10. Kézai Simon mester krónikája Lib. II. c. II. §. 3.]

Rebcze [1] lásd R a b c h a.

[1] Fejér V. II, 596.]

Rebnyche, *aqua, víz.* Említi a budai káptalannak Riuche földet tárgyazó 1244. évi bizonyító oklevele. [1] — *Ung* megyében, a Szinnai kö déli oldalán levő Tengerszemből folyó s a Blata vízbe szakadó *Ribnyiczei* víz. Az okiratban említett Riuche = A.-v. *F.-Reviscse* a zalacskai járásban.

[1] *Haz. Okmtár* VI, 44.]

Rebuce lásd R a b c h a.

Rebucha [1] **Rebuche** [2] l. R a b c h a.

[1] Wenzel XI, 158. — [2] Wenzel IX, 14.]

Rebucze [1] lásd R a b c h a.

[1] Fejér V. II, 98.]

Recdenic [1] l. sárosmegyei R e d n i k.

[1] Wenzel XI, 114.]

Rechke, *fluvius, folyó.* Említi Péter nádornak bizonyos elintézett határperről szóló 1278. évi bizonyító oklevele. [1] — *Nógrád* megyében, a balassagyarmati járásban, az Ipoly jobboldali vízkörnyékében Esztergály vidékén. [2]

[1] *Árp. Uj Okm.* IV, 172. — [2] A topographiára nézve lásd *Kurtus.*]

Reconuk, *flumen, folyam.* Említi IV. Bélának Miklós és Tamás grófok fiai számára kiállított 1245. évi adománylevele. [1] — Az okirat szerint in ducatu Sclauonie, Fejér szerint in Comitatu Crisiensi, vagyis Körös megyében.

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 388.]

Rednek. Említi az esztergomi keresztesek conventjének Fennenához intézett 1291. évi jelentő okirata. [1] — *Komárom* megyében, a gesztesi járásban, Mócsa határában. [2]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 93. — [2] A topographiára nézve lásd *Mochato.*]

Rednekfey. Említi V. Istvánnak Teresztene földet tárgyazó 1272. évi adománylevele. [1] — *Torna* megyében, az alsó járásban. Gömör határterületén, a Bódva vízrendszerében, ma e néven ismeretlen. [2]

[1] *Zichy-Codex* I, 31. — [2] Az okirat topographiájára nézve lásd *Farkaspotoka.*]

Rednekteu fluvius [1] lásd sárosmegyei R e d n i k.

[1] Wenzel XII, 441.]

Rednich potoca. Említi IV. Bélának Miklós gömöri főispán számára kiállított 1240. évi adománylevele. [1] — *Borsod* megyében, a szentpéteri járásban, Tardona vidékén, a Sajó közvetett mellékvize. [2]

[1] *Árp. Uj Okm.* VII, 102. — [2] Az okirat topographiájára nézve lásd borsodmegyei *Liscopotoca* és *Holboca potoka.*]

Rednik, *Lednik, Recdenic, Redneknen, aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi II. Endrének Hidegkút helységet tárgyazó 1212. évi adománylevele [1] és IV. Lászlónak György mester számára kiállított két rendbeli 1285. évi adománylevele. [2] [3] *Sáros* megyében, a hanusfalvai járásban fekvő s Kapihoz tartozó Hidegkút-puszta vidékén. Az 1212. évi okirat szerint descendit in fluuium Tople. Az 1285. évi szerint a vizen éjszakra haladva

ad locum qui Medes wlgariter nuncupatur, juthatni s azért azt hiszem, hogy alatta a *Megyesi víz* értetik, mely éjszakkeleti folyással érkezik jobbfelől a Tapolyba Hanusfalva vidékén. Az okiratban említett Medes = *Megyes*, Rednekteu = *Rednektő* vagyis *Rednek-torkolat*.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 115. Wagner: *Anal. Scep.* III, 144. 148. *Árp. Uj Okm.* XI, 114. — 2) *Árp. Uj Okm.* XII, 437. — 3) *Árp. Uj Okm.* XII, 441.]

Rednik, *Rednyk-potok, Rednyk* **maior.** Említi II. Endrének Pousa gróf számára kiállított 1222 évi adománylevele. 1) — *Sopron* megyében, a Répczének vagy a Szikrai vagy pedig a Csávai víz által közvetített baloldali mellékvize, a soproni járásban fekvő Meszerd környékén. 2)

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 369. — 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Gorbunuk-potoka.*]

Rednik, *Rednyk* **minor.** Említi II. Endrének Pousa gróf számára kiállított 1222. évi adománylevele. 1) — *Sopron* megyében, a Nagy-Redniknek egy oldalvize, melylyel aztán vagy a Szikrai vagy pedig a Csávai vízbe s végül a Répczébe jutott. Mindenesetre ennek baloldali vízkörnyékébe esett.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 369.]

Rednuk, *rivulus, csermely.* Említi a Kún helység határait tárgyazó, év nélküli okirat. 1) — *Gömör-Kis-Hont* megye területén, a tornallyai járásban, Tornallya vidékén, különbözik azonban egy másik ugyane vidéki Rednuk csermelytől. 2)

[1) *Árp. Uj Okm.* XI, 615. — 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Chernichefons.*]

Rednuk, *rivulus, csermely.* Említi a Kun helység határait tárgyazó, év nélkül kelt okirat. 1) — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a tornallyai járás területén, Tornallya vidékén, a Sajónak egy e néven ma nem ismert baloldali mellékvize, mely az előbbitől különbözik. Különben már a XIII. században vita támadt iránta. A határprocurator ugyanis azt állitá, hogy a kérdésben forgó folyóvíz medrét az ellenfél behordatta, betöltette, a mint a határjárás megejtésekor nem is találtak sem a patakra, sem a mellette felállított határdombokra.

[1) *Árp. Uj Okm.* XI, 615. 617.]

Rednuk, *Regnet, fluvius, folyó.* Említi a zágrábi káptalannak Tristán számára kiállított 1244. évi 1) és a keresztesek uj-udvari conventjének István mester számára kiállított 1298. évi bizonyító oklevele. 2) — *Zala* megyében, a Mura-Dráva közben, a Mura vízkörnyékében, a csáktornyai járás területén. E víz a Crazna mocsárt táplálta. Az 1298. évi okiratban említett Nova Curia = *Uj-Udvar* a csáktornyai járásban.

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 184. — 2) *Árp. Uj Okm.* X, 327.]

Rednyk-potok, Rednyk maior 1) lásd soproumegyei Rednik maior.

[1) Fejér III. I, 369.]

Rednyk minor 1) lásd soproumegyei Rednik minor.

[1) Fejér III. I, 369.]

Redugey 1) lásd Reduguey.

[1) *Haz. Okmtár* VI, 132.]

Reduguey, *Redugey, fons, fluvius, forrás, folyó.* Említi IV. Bélának Benedek aradi prépost szolgái számára kiállí-

tott 1265. évi adománylevele. [1]) — *Vas* megyében.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 132.]

Regis fons, *király forrása.* Említi IV. Bélának Locsman vármegye adományát tárgyazó 1262. évi privilegiuma [1]) *Sopron* megyének és Ausztriának határán, Lanzsértől nyugatra, úgy látszik a Répcze vízkörnyékében. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 54. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Bykig.*]

Regis fossata, *király árka.* Említi Móricz comesnek a móriczhidai apátság 1251. évi alapítólevele. [1]) — *Sopron* és *Győr* megyék határterületén, a mai Rába-csatorna vidékén. Ez okirat kétségtelenné teszi, hogy már a XIII. században a Rába-köz vizeinek levezetésére mesterséges árkok léteztek. Ujabb adatúl szolgálhat ez azon vélemény támogatására, melyet Pesty Frigyes fejezett ki [2]), állítván, hogy az Árpádházi korszakban már csatornázások léteztek a Csalóközben. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 88. — [2]) Lásd *Canalis.* Azonkiv. *Chaturna.* — [3]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Kenderesh.*]

Regius fons, *királyforrás.* Említi Biter zólyomi főispánnak Numsur föld határait szabályozó 1277. évi okirata. [1]) *Turócz* megyében, e megye délkeleti felének hegységei közt, ad alpes magnes, ubi fons Regius inter petras habetur. [2]) Numsur = *Szent-Mihály.* [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 194. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Marza.* — [3]) *Schematismus Dioeces. Neosol. Hist.* 245. l.]

Regius portus, *királyrév.* Említi István ifj. királynak a dézsvári vendégek számára kiállított 1261. évi okirata. [1]) *Szolnok-Doboka* megyében, a Szamos réve Dézsakna vidékén. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 10. (Fejérnél VIII. VII, 95. az okirat hiányosan.) — [2]) A topographiára nézve lásd *Gekenus.*]

Regnet fluvius [1]) lásd zalamegyei Rednuk.

[1]) Wenzel VII, 184.]

Regne Thuy [1]) l. Regnethycze.

[1]) Fejér III. I, 475.]

Regnethycze, *Regne Thyzy, Regne Thuy.* Említi a leleszi prépostság birtokviszonyaira vonatkozó 1211. évi okirata [1]) és II. Endrének a leleszi prépostság számára kiállított 1214. évi birtokmegerősítő okirata. [2]) — *Bihar* megyében, Nagyvárad táján. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 208. — [2]) Fejér III. I, 157. 475. Katona V, 180. — [3]) A topographiára nézve lásd *Hydes.*]

Regne Thyzy [1]) lásd Regnethycze.

[1]) Fejér VII. V, 208.]

Reguest [1]) lásd Requezth.

[1]) Fejér IV. III, 453. És IV. Béla 1268. évi okiratának Ulászló-féle átiratában Knauznál: *Mon.* I, 557. nota 9.]

Reketerew, *Rekettekerew.* Említi István ifjabb királynak István számára kiállított 1265. évi adománylevele. [1]) — *Nógrád* megyében, a Cserhát hegységben. [2]) Jerney *Rekettye-kerő*-nek ejti Fejér hibás közlése alapján. [3]) Azt hiszem a *Rekettye-rév*-nek felel meg inkább.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 292. *Árp. Uj Okm.* XI, 546. — [2]) Az okirat topographiájára nézve l. *Toldpotoka.* — [3]) *Magy. Nyelvkincs.* 114. l.]

Rekettekerew [1]), l. Reketerew.

[1]) Fejér IV. III, 292.]

Rekezth [1]) lásd Requezth.

[1]) IV. Béla 1268. évi okiratának 1383. évi átiratában Knauznál: *Mon.* I, 557. nota 9.]

Remetepotoka. Említi IV. Lászlónak György mester számára kiállított 1285. évi adománylevele. [1]) — *Sáros* megyében, a Delna eredetének vidékén, az éjszaki sóvári hegyek déli lejtőjének valamely vize, nyilván a Tarczának egy közvetett mellékvize.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 436.]

Rengeysar, *Rengeusaar, lutum, sár, fluvius, folyó.* Említi II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1231. évi adománylevele [1]), és II. Bélának Herbord számára kiállított 1263. évi adománylevele. [2]) — *Somogy* megyében, a kaposvári járásban, Hetes keleti vidékén, a Kapos baloldali vízkörnyékében. Az 1263. évi okiratban mint Herbordnak kárpótlásul nyujtott földtér megfelel a mai *Hetes*-nek, mely az itt szóban levő Rengeusaron túl feküdt.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 227. — [2]) *Codex Patrius* VII, 88.]

Repce [1]) lásd Rabcha.

[1]) Wenzel III, 124. *Magy. Sajtó* 1855. 50. sz.]

Repche [1]) lásd Rabcha.

[1]) *Cod. Patrius* VI, 16. Wenzel XII, 167.]

Repcze [1]) lásd Rabcha.

[1]) Fejér VII. II, 219.]

Request [1]) lásd Requezth.

[1]) Jerneynél 113. l.]

Requezth, *Request, Rekezth, Regnest, palus, tó.* Említi IV. Bélának Komárommot tárgyazó 1268. évi adománylevele. [1]) — *Komárom* megyében, a Csalóközben, Füsstől délre, kétségtelenül a Csicsói tó keleti rekettyés szakadékai. [2]) Jerney *Rekeszd*-nek olvassa. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 453. Knauz: *Mon.* I, 557. — [2]) Az okirat idevonatkozó topographiájára nézve lásd *Chychow.* — [3]) *Magy. Nyelvkincs.* 113. l.]

Resina, *fluvius, folyó.* Említi II. Endrének a sz. sír kanonokjai számára kiállított 1207. évi adománylevele. — Horvát-Szlavonországban.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 43. Katona V, 53. Farlat V, 357.]

Réthi, tava, *stagnum de villa Réthi.* Említi II. Endrének Pócs nádor számára kiállított 1210. évi adománylevele. [1]) — *Győr* megyében, a tósziget-csilizközi járásban fekvő *Réti* határában. [2]) Nyilván a Rábcza által táplált tóvíz.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 473. *Árp. Uj Okm.* VI, 342. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Humoronpotok.*]

Rethnos, *aqua, víz.* Említi Móricz comesnek a móriczhidai apátság 1251. évi alapítólevele. [1]) — *Győr* és *Sopron* megyék határterületén, Beő-Sárkány vidékén. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 88. — [2]) Az okirat idevonatkozó topographiájára nézve lásd *Kenderech.*]

Reucza aqua [1]) lásd Reuucze.

[1]) Fejér IV. III, 10.]

Reue, *Rew, réc.* Említi IV. Bélának Liszka-Olaszit a szepesi egyház számára kiállított adományozó 1248. évi okirata [1]) és a jászói prépostnak Liszka-Olaszi határjárását tárgyazó 1299. évi okirata. [2]) — Az *Abauj* és *Zemplén* me-

gyék területén folyó *Tolcsvai víz réve.* [3]) Prima meta incipit — mondja az okirat — super vadum fluuii Töltishoatew nuncupati, quod vulgariter Reue dicitur; a parte orientis, quod Reue in magna via, qua transit ad Potak, est adiacens.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 21. Jerneynél: *Magy. Nyelvkincs.* 114. — [2]) Fejér VI. II, 220. — [3]) Lásd *Tholchotho.*]

Reuenchnizi potok, *Reuenize rivulus, csermely, patak.* Említi III. Endrének Okolicsna helységet tárgyazó 1297. évi adománylevele. [1]) — *Liptó* megyében, a Vágnak közvetett jobboldali mellékvize. Az okiratban említett Okolichna = *Okolicsno,* Verbiche = *Verbicze* a szentmiklósi járásban.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 253.]

Reueneche fluvius [1]) lásd horvátországi Reuenize.

[1]) Fejér IV. III, 507.]

Reuenize, *Reueneche, Revenicha, rivulus, fluvius, csermely, folyó.* Említi IV. Bélának a lovagrend számára kiállított 1269. [1]) és 1272. évi okirata. [2]) — Horvátországban, az egykori Dubicza megyében, a mai *Gradiskai kerület* novskai járásában, a Száva vízkörnyékében. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 507. — [2]) X. Gergely pápa 1275. évi átiratában Theinernél: *Mon. hist.* I, 314. — [3]) A topographiára nézve lásd *Kossathyna.*]

Reuenize rivulus [1]) lásd liptómegyei Reuenchnizi potok.

[1]) Wenzel X, 253.]

Reuguzlou villae stagna [1]) lásd Buguzlou.

[1]) Fejér V. II, 92.]

Reuucze, *Reucze, Reucza, Reucche, aqua, potkok, fluvius, víz, patak, folyó.* Említik IV. Bélának a lipcsei vendégek számára kiállított 1260 [1]), 1261 [2]) és 1263. évi kegylevelei [3]), V. Istvánnak ugyancsak e vendégek számára kiállított 1270. évi privilegiuma [4]) és a turóczi conventnek IV. Lászlóhoz intézett 1287. évi jelentő okirata. [5]) — *Liptó* megyében, a Krisna havas éjszaki oldalán a Stureczi hágó körül eredő s Rózsahegynél a Vágba balfelől szakadó jelentékenyebb *Reucza.*

[1]) Fejer: *Cod. Dipl.* IV. III, 10. — [2]) *Árp. Uj Okm.* XI, 501. — [3]) Palugyay: *Német-Lipcse jogviszonyaira vonatkozó okiratok* I. sz. *Magy. Sion* III, 526. [4]) Fejér V. I, 27. — [5]) *Árp. Uj Okm.* XII, 468.]

Rév a marosi székhelyen. Fentartá e rév emlékét Szent-Gellért életirata. Szerinte a Budán vértanuságot szenvedett Sagredo Gellértnek, Csanád első püspökének holtteste a Maroson átszállíttatott, hogy a *marosi székhelyen* a Bold. Szüz monostorában eltemettessék. Az átszállítás csodával történt meg. Cumque ad fluuium Moros peruenissent, et more solito currus cum corpore *in nari* esset, *nauem* tota multitudo movere non potuit. Et cum remigia sua de manibus suis proiecissent, *nauis* tam velociter fluuium pertransiit, ut arte humana nullatenus pertransire potuisset. [1]) A *marosi székhely,* a *sedis Morisena* alatt *Csanád* értetik *Torontál* megyében s össze nem tévesztendő a csanádmegyei Magyar-Csanáddal. [2]) Az átkelő rév, melyről a szent életirásban szó van, a mai Német-Csanád éjszaki vidékére esett. A *Bold. Szüz monostora* pedig, melybe a szent vértanu teste temetve

lön, össze nem téveszthető a Kereszt. Szt. János csanádi apátságával. [3])

[[1]) *Vita S. Gerardi* cap. XXI. Endlichernél: *Mon. Arp.* 231. l. Batthyánnál: *Scripta et Acta.* 354. l. Szabónál: *Emlékiratok* 84—85. ll. A *navis* szó itt helyesen *révhajó*-ra van fordítva. — [2]) Ennek tüzetes kimutatását lásd *Csanád* czimü monographiámban a *Tört. Adattár*-ban III, 35—36. — [3]) Erről tüzetesebben lásd *Tájékoztatás Sz. Gellért máskép Sz. Bernát, valamint a Bold. Szüz állitólagos csanádi apátságaik iránt, tekintettel a csanádi régi romokra* czimü tanulmányomat az *Arch. Közleményekben* IX. k. III. f. és külön kiadásban. Budapest, 1875.]

Rév-Árok [1]) lásd K w a r o k.

[[1]) Timonnál: *Imago Nov. Hung.* C. VIII. Bonbardinál: *Topographia M. Reg. Hung.* Lib. III. C. 14. p. 270.]

Révek. Müveltségtörténeti szempontból a *révek* több rendbeli jelentőséggel bírnak. Mindenekelőtt mutatják azt, hogy fennálltuk idején a vizek még nem voltak a szabad közlekedés érdekében kellő számban *áthidalva*. De másrészt tanúskodnak magáról a *közlekedésről* és annak *irányáról* is s végre jelentősek *rámjövedelmezési* szempontból. A révek sokasága ugyanis fennen hirdeti a forgalom élénkségét s egyszersmind sejteti velünk az utánok akár magánosoknak, akár testületeknek, helyhatóságoknak vagy az államnak befolyt jövedelmek nagyságát. A római időktől fogva a XIII. század végeig vizeink rév-, kikötő-, gázló- s átkelő helyei nagy számmal mutathatók ki úgy történelmileg, mint okiratilag. Nevezetesen a Balaton [1]), a Bisztra [2]), a Bodrog [3]), a Csermosnya [4]), a Cserna [5]), a Dobrovecz víz [6]), a Dráva [7]), a Duna [8]), a Fehér-Körös [9]), a Fertő [10]), a Garam [11]), a Gyöngyös [12]), az Ipoly [13]), a Körös [14]), a Kupcsina [15]), a Lajta [16]), a Latorcza [17]), a Maros [18]), az Ocsovai víz [19]), az Okur [20]), a Pakra [20*]), a Petrinja [21]), a Plitvicza [21*]), a Rába [22]), a gömörborsodi Sajó [23]), az erdélyi Sajó [24]), a Sebes-Körös [25]), a Séd [25*]), a Selmecz [26]), a Szamos [27]), a Száva [28]), a Temes [29]), a Tisza [30]), a Tolesvai víz [31]), a gömöri Turócz [32]), a Vág [33]), a Verbiczei víz [34]), a Vuka [35]), a Zsegrai víz [36]), s azonkivül még számos egyéb ismeretlen vizek révei s átkelői is. [37]) Egyes adatokból következtethetjük, hogy a római révészek rendes jelenségekül tekinthetők vizeink hálózatában. A mint a hajósok, úgy alkottak a révészek is külön s önálló társulatokat. [38]) A honfoglaláson innen a révek szereplése magánjogi szempontból annyira jelentős, hogy egyszernél többször különleges diplomatikai tárgyanyagot képeztek. Ép ez mutatja egyszersmind finánciális jelentőségöket. Velök sokszor városaink *árumegállító* s *árukirakodó* joga is összefüggött, a mint aztán másrészt hazánk vám- s kereskedelmi története meg sem irható vizeink réveinek szorgos figyelembe vétele nélkül.

[[1]) L. *Chaztai rév.* — [2]) L. *Margai révészek* és *Római vám- és kikötőhelyek.* — [3]) L. *Fejérkö.* — [4]) L. *Charmasnarew.* — [5]) L. *Tsierna* és *Róm. vám- és kikötőhelyek.* — [6]) L. *Rigibrod.* — [7]) L. *Daros* és *Varosdiensis portus.* — [8]) L. *Dunai révek* és azonkiv. *Equorum portus, Graeci portus, Kakath portus, Portus de Zigetfeu, Posoniensis portus, Puc Rewy, Római vám és kikötőhelyek, Transitus Istri,*

9) L. *Vámos rév a Fehér-Körösön.* — 10) L. *Arundineti portus.* — 11) L. *Brisneborod és Machkarev.* — 12) L. *Római vám- és kikötőhelyek.* — 13) L. *Apathrewy.* — 14) L. *Choykacuzdyre.* — 15) L. *Cupchina.* — 16) L. *Litaha* és *Saar portus.* — 17) L. *Clenka, Kachatarew, Latricia.* — 18) L. *Mogorrew, Rév a marosi székhelyen* és *Római vám- és kikötőhelyek.* — 19) L. *Siccus, saxosus portus.* — 20) L. *Byrew.* — 20*) L. *Pukurrew.* — 21) L. *Zebedei portus.* — 21*) L. *Plituize.* — 22) L. *Arpas.* — 23) L. *Sajo, Kowachos rew.* — 24) L. *Sajo.* 25) L. *Sebes-Körösi révek.* — 25*) Lásd *Peyt.* — 26) L. *Sceunte.* — 27) Lásd *Szamosi révek.* — 28) Lásd *Szávai révek.* — 29) L. *Vadum arenarum.* — 30) L. *Tiszai révek.* — 31) L. *Reue* és *Tholchotho.* — 32) L. *Vadum ante domum Leukes.* — 33) L. *Vág révei.* 34) L. *Zelesrew.* — 35) L. *Lazar.* — 36) L. *Sigra vadum.* — 37) L. zalamegyei *Bela* aqua, portus, *Boldozorma, Choas, Chwrkefyzere, Ecli, Fizig portus, Fizegi vadum, Gonoysrevy, Libauz* portus, *Loiriu, Luzházai rév, Magnus portus, Paul portus, Pernaltrév, Portus antiquus, Portus quidam, Portus unus, Portus, Pote, Reketerew, Scelce, Sceuleusi rév, Sorcod, Nogrew* és somogymegyei *Saar, Szigethes* portus, *Tugut* portus, Ujkochma, *Zonuki rév.* — 38) L. *Margai révészek.*]

Revenicha fluvius [1] l. horvátországi Reuenize.

[1] Theiner I, 314.]

Revissnye, *fluvius, folyó.* Említi Mihály zólyomi comesnek IV. Lászlóhoz intézett s Revisnye birtokra vonatkozó 1272. évi jelentő okirata. [1] — *Árva* megyében, Alsó-Kubintól éjszaknyugatra az Uplazi hegyről lefolyó, Revisnye mellett elfolyó s Velicsnánál az Árvába jobbfelől szakadó *Revisnyei víz.* [2]

[1] *Árp. Uj Okm.* IV, 1. — [2] Az okirat topographiájára nézve l. *Chenk.*]

Revucza folyó, lásd Reuucze.

Revucze, Revucza aqua [1] lásd Reuucze.

[1] Fejér V. I, 27. *Magy. Sion* III, 526.]

Rew [1] lásd Reue.

[1] Fejér VI. II, 220.]

Rewwche pothok [1] lásd Reuucze.

[1] Wenzel XII, 468.]

Reynna, *Ronna, aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi IV. Bélának Lepled birtokot tárgyazó 1269 [1] és a veszprémi káptalannak György és testvérei számára kiállított 1271. évi bizonyító oklevele. [2] — *Somogy* megyében, a Puszta-Mártonnál, Böhönye és F.-Segesd közt eredő s a Drávába Babocsa meg Barcs között balfelöl szakadó *Ringa* vagy *Runya.* Az 1269. évi okiratban említett Lepled = a F.-Segesdhez tartozó *Lepled* major a nagy-atádi járásban, a Rinya átalán vízeres, süppedékes helyet jelent, s eredeti jelentése talán a *renyhe* szóval van viszonyban. [3])

[1] *Árp. Uj Okm.* VIII, 230. — [2] *Árp. Uj Okm.* III, 170—271. — [3] Czuczor-Fogarasi: *A magy. nyelv szótára* V, 560.]

Reznicha, *fluvius, folyó.* Említi János zágrábi püspöknek Haraztovicha birtokra vonatkozó 1292. évi bizonyító oklevele. [1] — Horvátországban, a *bánt kerületben,* a petrinjai járásban fekvő Hrastovica vidékén.

[1] *Haz. Okmtár* VI, 390.]

Rhabo [1] lásd Rába.

[1] *Annales Fuldenses,* ad an. 884. Mannertnél: *Geogr. d. Griech. u. Römer.* III, 561.]

Ribe, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Rakouch földét tárgyazó 1244. évi adománylevele. [1] — *Turócz* megyében, K.- és N.-Rákótól délkeletre, a Turóczba szakadó Szebeszló pataknak ama mellékvize, mely Folkusfalva felől jövc Diánfalvától nyugatra ömlik a Szebeszlóba. [2] A Ribe név egyébiránt ma ismeretlen s e víz közönségesen *Folkusfalvai*-nak neveztetik. [3]

[1] *Árp. Uj Okm.* VII, 166. — [2] Az okirat topographiájára nézve lásd *Blatnicha.* — [3] Hunfalvynál is ez a neve. *A magy. birod. term. visz. leirása* III, 279.]

Ribinac, *aqua, víz.* Említi IV. Bélának Hudina comes számára kiállított 1245. évi adománylevele. [1] — Horvátországban, *Belovár* megyében, a Bedeniki patak mellékvize, a *Ribnyácska,* mely a Bedeniki patakba szakadva ezzel együtt a Rachai patakba s aztán a Császmába jut.

[1] Tkalcic: *Mon.* I, 85. 86. *Árp. Uj Okm.* XI, 339.]

Ribine, *rivulus, csermely.* Említi a zágrábi káptalannak János viador számára kiállított 1234. évi birtokátengedő okirata. [1] — Horvátországban, *Varasd* megyében, a zlatári alispánság területén, Hraschina vidékén, a Melnicha [2] mellékcsermelye, melylyel együtt a Krapinába jutott. [3]

[1] *Árp. Uj Okm.* VI, 559. — [2] Lásd *ezt.* — [3] Az okirat topographiájára nézve lásd *Melnicha.*]

Ribnic, *rivulus, csermely.* Említi a zágrábi káptalannak János viador számára kiállított 1234. évi birtokátengedő okirata, [1] — Horvátországban, *Varasd* megye területén, a zlatári alispánságban, a Batinának Ribne mellett elfolyó mellékcsermelye a Krapina jobboldali vízkörnyékében. [2] Hogy ez s a többi hason hangzású nevek szláv eredetüek, nevök mutatja, miután Ribnjk = *halastó,* Ribičica = *patak.* [3]

[1] *Árp. Uj Okm.* VI, 559. XI, 273. [2] A topographiára nézve lásd *Melnicha.* — [3] Lásd Miklosich: *Die slavisch. Ortsnamen aus Appellativen* 94. l.]

Ribnicza, *Ribnycha, aqua, víz.* Említi II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1231. évi adománylevele [1] és IV. Bélának a turopolyai várjobbágyok számára kiállított 1255. évi kiváltságlevele. [2] — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a sziszeki alispánság területén, az Odra baloldali mellékcsermelye, a *Ribniczai* csermelyke. Ribnica Orle politikai községhez tartozik.

[1] *Árp. Uj Okm.* XI, 221. — [2] Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 289.]

Ribnyácska patak, lásd Ribinac.

Ribnycha [1] lásd Ribnicza.

[1] Wenzel XI, 221.]

Ribnyiczei víz, lásd Rebnyche.

Riganz [1] lásd Rigauz.

[1] Fejér II, 285. Jerney 114. l.]

Rigauz, *Riganz, aqua, víz.* Említi III. Bélának a fejérvári keresztesek birtokait elősoroló és megerősítő 1193. évi okirata. [1] — *Somogy* megyében, a nagyatádi és szigetvári járás határterületén, Szulok vidékén, a Dráva baloldali mellékvize, talán a *Szuloki* víz. [2] Jerney *Riganz*-nak ejti. [3]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* II, 285. Knauz: *Mon.* I, 143. Batthyán: *Leg. Eccles.* II, 286. Katona: *Hist. Crit.* IV, 410. Pray:

De prior. Aur. p. 117. Schmitth: *Eppi. Agr.* I, 101. — [2]) Az okirat ide vonatkozó topographiájára nézve lásd *Galamas.* — [3]) *Magy. Nyelvkincs.* 114. l.]

Rigibrod, *radum, gázló.* Említi Gyula szlavoniai bánnak egyik 1232. évi itélőlevele. [1]) — Szlavonországban, *Pozsega* megyében, a Dobovecz folyóvíz gázlója. A brod szó szláv jelentése = rév. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm,* VI, 508. — [2]) Hunfalvy: *A magy. folyó- és helynevek. Egyet. Phil. Közl.* IV, 591.]

Rima, *Ryma, fluvius, flumen, folyó, folyam.* Említi egy 1200 körüli okirat Jerneynél [1]), IV. Bélának Fülek várát tárgyazó 1246. évi adománylevele [2]), az egri káptalannak Chyz földet tárgyazó 1274. évi bizonyító oklevele [3]), az erdélyi káptalannak bizonyos birtokcserét tárgyazó 1280. évi bizonyító okirata [4]) és az egri káptalannak III. Endréhez intézett 1298. évi jelentő okirata. [5]) — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a tiszolczi, klenóczi és kokavai vizek egyesüléséből keletkező és Velkenyén alúl a Sajóval egyesülő *Rima.* Az akadémiai nagy szótár készitőinek mulattató vélekedése szerint nevét — miután a rima eredeti értelme: ringy vagy rongy — talán szintén *ringyes-rongyos,* vagyis több-ágú, vagy pedig ide-oda csapongó tekergő folyásától vette. [6]) Az 1246. évi okiratban erre vonatkozólag említett terra Simun = *Simonyi,* terra Sirque = *Serke,* terra Darna = *Darnya* mind a rimaszécsi járásban. [7]) Az 1274. éviben említett terra Chyz = *Csiz* falu a rimaszécsi j. Az 1298-ik éviben említett Rimocha = *Rimócza,* Kechege = *Kecsege,* a rimaszombati járásban. A Rima ősi culturális jelentősége mellett szólanak a *jánosi* silex- [8]) és a *rimaszombati* bronz-, réz-, gyöngy-, cserépleletek. [9])

[1]) *Magy. Nyelvkincs.* 114. l. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 408. — [3]) Fejér VII. IV, 156. — [4]) Fejér V. III, 52. — [5]) *Árp. Uj Okm.* X, 317. — [6]) Czuczor-Fogarasi: *A magy. nyelv szótára* V, 557. És Czuczor: *Uj Magy. Múzeum.* I. f. I. r. 359. l. — [7]) Az okirat többi topographiájára nézve lásd *Baba, Bilna, Druha, Poltal.* — [8]) Römer: *Résultats généraux* p. 13. és ugyanott *Magyarorsz. őstört. térképe.* — [9]) *Arch. Ért.* I, 20. XIII, 107.]

Rinya vagy **Runya folyó,** l. Reynna.

Ripan, *riculus, csermely.* Említi IV. Bélának Márton comes érdekében kiállított 1257. évi okirata. [1]) — Horvátországban, az egykori Gerzenecz, a mai *Belovár* megyében, Disnik határában.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 454.]

Rithonich potoka. Említi IV. Bélának Miklós gömöri főispán számára kiállított 1240. évi adománylevele. [1]) — *Borsod* megyében, a Tardonai víznek egyik hegyi mellékpatakja, mely Tardona környékén, a szentpéteri járásban a Tardonaiba s ezzel együtt a Sajóba ömlik. E néven ma ismeretlen.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 101.]

Riutna, *riculus, csermely.* Említi a zágrábi káptalannak János viador számára kiállított 1234. évi birtokátengedő bizonyságlevele. [1]) — Horvátországban, *Varasd* határterületén Zágráb megye felé, a zlatári alispánságban, a Krapinának egy ma e néven nem ismert jobboldali mellékvize. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 559. — [2]) Az

okirat topographiájára nézve lásd *Melnicha.*]

Rivuli aquarum, *patakok.* Említi Béla király névtelen jegyzője. [1] — *Borsod* megyében, az Eger-Miskolczi hegyekről lefutó hármas *Csincse.* [2] Egyik ága a Nyárad, mely mellett Kács, a Névtelen Casuja fekszik. Árpád tábora e Nyárádtól terjeszkedett keleti irányban a Csincsének Sályi ága felé.

[1] *Hist. Hung. de sept. ducib.* cap. XXXII. — [2] Podhráczky: *Béla nért. jegyz. idejekora és hitelessége* 259. l.]

Rivulus magne vallis, *nagy völgyi csermely.* Említi IV. Bélának bizonyos birtokviszályt elintéző 1256. évi okirata. [1] — Horvátországban, *Belovár* megyében, a Desniki, illetőleg Garesniczai víz környékében.

[1] *Haz. Okmtár* VII, 53.]

Rivulus, qui currit ad villam Buczlai. Említi Tamás nyitrai comesnek egy 1208. évi okirata. [1] — *Trencsén* megyei csermely, Buczlai praedium határában.

[1] *Haz. Okmtár* VII, 5.]

Rivulus siccus, *száraz csermely.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itéletlevele. [1] — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a károlyvárosi alispánság területén, a Kupcsina vízkörnyékében. [2]

[1] *Árp. Uj Okm.* VII, 298. — [2] Podgoriára nézve lásd Pestyt: *Az eltünt régi vármegyék* II, 291.]

Rivulus, rivuli, lásd Névtelen csermely, csermelyek.

Rivus, lásd Névtelen patak.

Rochapotoka [1] lásd Ruchkapotoka.

[1] Wenzel VIII, 353.]

Rochka fluvius [1] lásd Ruchkapotoka.

[1] Wenzel VIII, 364. 365.]

Rochkapotoka [1] lásd Ruchkapotoka.

[1] Wenzel VIII, 354.]

Rochoycai víz, *aqua ad Rochoyca.* Említi IV. Bélának a samobori vendégek számára kiállított 1242. évi privilegiuma. [1] — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén, a Samobortól délre fekvő Rakovica mala és velika vidékén, kétségtelenül a Samobori víznek mellékcsermelye. [2]

[1] *Árp. Uj Okm.* XI, 324. Kukuljevics: *Jura Reg. Croat. Dal. et Slav.* I, 62. — [2] Az okirat topographiájára nézve lásd *Byzterch fons.*]

Rochoycai víz, *aqua ad Rochoyca.* Említi IV. Bélának imént idézett 1242. évi privilegiuma. [1] — *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén, Rakovica mala és velika vidékén, a Samobori víznek másik, az előbbitől külön mellékcsermelye. Az okiratban ugyanis világosan due aque ad Rochoyca említtetnek.

[1] I. h. i. l.]

Rockapothok [1] lásd Ruchkapotoka.

[1] Wenzel VIII, 364.]

Rococha [1] l. Rokocha potoka.

[1] *Haz. Okmtár* VI, 52.]

Roda, *fossae, árkok.* Említi Ulrik borsmonostori apátnak Küllő helséget tárgyazó 1245. évi okirata. [1] — *Sopron* megyében, a soproni járásban fekvő Küllő vidékén. E nyilván időközi vizeket levezető árkok az Ikva vizével közlekedtek. [2]

[1) *Győri tört. és rég. füz.* III, 326. — 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Ikua.*]

Rodnuk, *rivulus, csermely.* Említi IV. Bélának a jászói prépostság számára kiállított 1264. évi adománylevele. [1]) *Abauj* megyében, az Ida folyó jobbfelőli mellékvize, a számos csermelyt magába fogadó *Rudnoki víz,* mely Jánok táján ömlik az Idába, hogy ezzel együtt a Bódvába jusson.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 193.]

Rodnuk völgyi víz, folyó, *aqua, fluvius in valle Rodnuk.* Említi IV. Bélának Megyer földét tárgyazó 1268. évi adománylevele. [1]) — *Somogy* megyében, a tabi járásban, a Balaton délszaki mellékvize. Az okirat szerint a határ descendit ad unam vallem, que vocatur Rodnuk....in qua quidem ualle est fluuius, qui currit versus partem septemtrionalem; et eundo per ipsam aquam superius in magna palude cadit in Balatinum.

[1) *Codex Patrius* III, 16.]

Rodoan, *patak.* Említi István szlavoniai bánnak bizonyos várföldek visszaszerzésére vonatkozó 1256. évi jelentő okirata. [1]) — Mint határvíz szerepel a Sándor comestől és Moys mestertől visszavett várföldek metatiójában. Az említett várföldek Somogymegyének Dráván-túli részében, tehát a mai Horvátországban s nyilván *Belovár* megyében feküdtek. Közelebbről azonban azért nem határozhatom meg, mivel az illető okirat, melyre Pesty hívja fel figyelmemet, nem áll rendelkezésemre.

[1) Oklevél a zágrábi délszláv akademia levéltárában Pestynél: *A magyarországi várispánságok tört.* 416. l. s ugyanott a jegyzet.]

Rodowissa, *Radovissa, flumen, folyam.* Említi IV. Bélának Miklós és Tamás grófok fiai számára kiállított 1245. évi adománylevele. [1]) — Az okirat szerint in ducatu Sclavonie, Fejér szerint in Comitatu Crisiensi, vagyis *Kőrös* megyében, a hová Pesty is határozza [2]), talán a *Radoiscéi víz,* mely balfelől szakad a Lónyába.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 387. — 2) *Az eltünt régi vármegyék* II, 283.]

Rogach, *piscina, halas.* Említi az esztergomi káptalannak bizonyos birtokosztást tárgyazó 1260. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Komárom* megyében, a csalóközi járásban fekvő P.-Bálvány-Szakálloshoz tartozó birtokrész a Vágduna mellett.

[1) *Haz. Okmtár* VI, 102. — 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Feccz.*]

Rogozice, *fluvius, folyó.* Említi Calanus pécsi püspöknek a zágrábi püspök számára kiállított 1193. évi itélőlevele. [1]) — Horvátországban, Kamenic praedium határában.

[1) Tkalcic: *Mon.* I, 6. *Árp. Uj Okm.* XI, 55.]

Rogozna, *aqua, rivus, víz, patak.* Említi IV. Bélának Dénes bán számára kiállított 1244. évi adománylevele [1]) és a császmai káptalannak Mirse számára kiállított 1271. évi bizonyító oklevele. [2]) Horvátországban, *Belovár* megyében, a Császma vízkörnyékében. Pesty úgy vélekedik, hogy az az 1244. évi okiratban előforduló Vrbona, szerinte helyesebben Urbova nem lehet más, mint a mai *Verbovecz* Kőrösmegyében. [3])

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 154. — 2) *Árp. Uj Okm.* VIII, 358. — 3) *A magyarországi várispánságok tört.* 277. l.]

Rogoznik. Említi Henrik krakói és sziléziai herczegnek a németek számára kiállított 1204 [1] és Boleslaus krakói herczegnek ugyanez ügyben kiállított 1252. évi okirata. [2] — *Szepes* megyében, a Poprád mellékvize, Ó-Falu területében Bárdosy szerint.

[1) Bárdosy: *Supplem. Analector. Scep.* pp. 6. 57. — 2) U. o. p. 59.]

Rogtonicha lacus [1] lásd Ragtonicha.

[1) Fejér III. II, 138.]

Rogyolch, *fluvius, folyó.* Említi egyik hiteles helynek Hamva birtok elzálogosítását tárgyazó 1293. évi okirata. [1] — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a tornallyai járásban, a Sajó egyik jobboldali mellékvize Hamva vidékén. Megjegyzendő, hogy ugyanama hiteles helynek egy ugyane tárgyra vonatkozó s ezen oklevéllel a dolog érdemére nézve teljesen összehangzó másik okiratában e Rogyolch folyó nem említtetik [2], ellenben egy 1298. évi okiratában a *Baracha* fluvius szerepel. [3] Úgy látszik, e Rogyolch e Barachanak = Baraczai víznek az eltorzítása.

[1) *Haz. Okmtár* VII, 234. — 2) U. o. VII, 232—233. — 3) U. o. VII, 268.]

Rohosniczai tó, lásd Rasnicha.

Rokochapotoka, *Rococha, patak.* Említi az egri káptalannak Tecus főispán számára kiállított 1249. évi bizonyító oklevele. [1] — Az *Abauj* megyében, Lyuba környékén, Buzitánál és Litkánál eredő, aztán *Borsod* megye éjszaki szögét hasító s Szalonnától délre a Bódvába balfelől szakadó *Rakoczai* víz. Az okiratban említett Mortun = *Mártonyi*, Zolouna = *Szalonna* a szendrei járásban.

[1) *Haz. Okmtár* VI, 52.]

Rokolán-pusztai víz, lásd Tout Ricolan.

Rokotouo, *aqua, víz.* Említi az egri káptalannak Hozdó nevű földet tárgyazó 1248. évi bizonyító oklevele. [1] *Ung* megyében, Hozdó nevű földbirtok határában.

[1) *Haz. Okmtár* VI, 49.]

Rolnicha [1] lásd Rabcha.

[1) Fejér V. III, 261.]

Római folyóvízi hajóhad. Hogy ilyen a Dunán és mellékfolyóin czirkált, azt számos egykorú és közelkorú adat bizonyítja. Említi ugyanis a római Dunaflotillát Tacitus az I. században [1], Domitián császárnak Bereczkén, Kézdi-Vásárhely közelében talált katonadiplomája 92-ből [2], Traján császárnak Párizsban levő katonadiplomája 99-ből [3], és ugyanama császárnak a budapesti múzeumban levő katonadiplomája 105-ből. [4] Továbbá a Burnériben talált feliratos oltár 79—81-ből [5], az oberpettaui múzeumban levő feliratos kő [6], az ó-szőnyi romok között talált feliratos kő [7] s ezeken kívül még két másik feliratos emlék [8], végül az Itinerarium Antonini [9], a Notitia Dignitatum a IV-ik [10] és Zozimosz az V-ik században. [11] Mindezekben az emlékekben részint mint *Classis Flaviae Pannonicae*, részint pedig mint *Classis Moesicae et Pannonicae*, *Classis Flavia Moesica*, *Classis Moesica*, *Classis Moesiacae*, *Classis*

Lauriacensis, Classis Artapensis et Maginensis, Classis Histrica és Istrica, Classis Vindomana, Classis Aegetensium, Classis Primae Pannoniae, Classis Primae Flaviae Augustae, Classis Secundae Flaviae, Classis Stradensis et Germensis, Classis Ratiariensis és *Classis in Platypegiis* van megnevezve s e nevek tájékoztatnak egyszersmind a flotta különböző állomáshelyei iránt. Keletkezése e flottának a dunai római tartományok keletkezésével egyidejű, mert Tacitus mint Claudianus alatt a Kr. u. 50-ik évben létezőt említi. Kezdetben *pannoniaira* és *moesiaira* oszlott s külön praefectusok parancsnoksága alatt állott. A mellékfolyókon mozgó flotillák későbben szintén mint önálló flották szerepeltek. [12]) A hajóhad állomásai a *Dunán* Noricumban, a mai Ausztriában, *Lauriacum* vagyis Lorch Linz közelében [13]), *Artapa* a mai Gross-Pöchlarn és *Magina*, melynek helyét azonban ki nem jelölhetjük; Pannonia Superiorban, szintén a mai Ausztriában, *Vindomena* a mai Bécs s *Carnuntum* a mai Petronell [14]); Pannonia inferiorban, a mai Magyarországban, *Taurunum* vagyis Zimony [15]), Moesia Superiorban, a mai Szerbiában, *Margus* a Morava-toroknál [16]), *Viminacium*, vagyis a mai Kostolatz [17]), *Egeta* vagyis a mai Brza-Palánka [18]); ugyancsak Moesia Superiorban, de a mai Bulgáriában *Ratiaria* vagyis a mai Artscher [19]) és *Platepeygium* a Duna-toroknál. [20]) A mi pedig a *mellékfolyókon* való hajóhadállomásokat illeti, ezek a következők: a *Draván* Pannonia inferiorban, a mai Magyarországban, *Mursa* vagyis Eszék [21]); a *Száván* ugyancsak Pannonia inferiorban, Magyarországban *Sirmium* vagyis a mai Mitrovic [22]), *Servitium* vagyis a mai Gradiska [23]), *Siscia* vagyis a mai Sziszek [24]) és *Grajum*, melynek helyét azonban ki nem jelölhetjük. Ezek szerint tehát a flotta hajói czirkáltak a Dunán az Inntől a Feketetengerig, a lauriacumi hadállomás dereglyéi kétségtelenül fel s alá jártak a mellett az *Ensen*, az artapaci az *Erlaffon*, a marguséi a *Moraván* is. Nem szenved azonkivül kétséget, hogy Daczianak meghódítása után a *Tiszán* és a *Maroson* is mozogtak ily hajóhadi dereglyék. Ama felirásos kő azonban, melyen a praefectus *Tibissi* et Danubii említtetik, hitelesség tekintetében el van vetve. [25]) — A dunai had hajószámát nem ismerjük. Spanheim félremagyarázva Zozimosz szavait, 3000-re tette a Julián császár dunai flottájának hajóit, de az illető hely valósággal csakis háromezer harczosról értendő, kiket a császár hajókon szállított. Hogy mégis jelentékenynek kellett lennie, az e flotta feladatából is nyilvánvaló. Úgy hadi mint administrativ feladattal bírt. Tulnyomólag azonban *administrativ* czélu volt, a mit Gibbon teljesen félreismert. [26]) Egyrészt ugyanis a folyópartok védelmére szolgált. Ezek folytonos lánczolatban erődök s községi telepitvényekkel levén elborítva, sok tekintetben biztonságuk a flotta czirkálásától volt feltételezve. De másrészt a katona transportok, élelmi- s hadiszerek szállítása is kiváló teendőjéhez tartozott. Legkevésbbé pedig mondható róla, hogy feladata a *barbárok tartományainak*

elpusztítása lett volna, mint ezt Gibbon hiszi.[27]) — Személyzete leginkább pannoniaiakból s dalmatákból állott, kikből a római tengeri hajóhad is átalán legnagyobb contingensét toborzá. Mint érdekes adatot fel kell említeni, hogy a hajók közül, melyek a rómaiaknál mind nevekkel voltak ellátva, egy *Danuvius*, egy másik pedig *Dacicus* névvel bírt.[28])

[1]) *Annales* 12, 30. — [2]) Mommsen: *Corp. Inscript. Lat.* III. II. pag. 858. XV. Bongarsius: *Transilvanicae Inscriptiones veteres nonnullae.* Schwandtnernél: *Scriptor. Rer. Hung.* Bécsi 1768. évi quart. kiad. III, 208. Ackner és Müller: *Die röm. Inschriften in Dacien.* Nr. 863. — [3]) Mommsen: *C. I. L.* III. II. pag. 863. XX. — [4]) Arneth: *Zwölf röm. Milit. Dipl.* 43. s kk. ll. XV—XVIII. tábla. Orelli-Henzen: *Inscript. Latin. select. Coll.* Nr. 6857. Renier: *Rec. de Dipl. Milit.* Paris, 1872. 45. sz. Mommsen: *C. I. L.* III. II. pag. 865. XXII. Römer: *Acta Nov. Mus. Nat.* 104. l. IV. okm. XLIV—XLV. tábla. — [5]) Mommsen: *C. I. L.* III. I. p. 133. Nr. 726. — [6]) *Wiener Jahrb.* A. B. 48. 1829. p. 101. *Bullet dell' Inst.* 1833. 46. Henzen Nr. 6868. Muchar: *Steierm.* I, 412. Knabl: *Steierm. Mittheil.* 1855. 141. Syll. Nr. 428. Mommsen: *C. I. L.* III. I, p. 511. Nr. 4025. — [7]) Lazius p. 1132. Gruter 542, 1. Mommsen III. I, p. 542. Nr. 4319. — [8]) Reniernél Nr. 2165. és Orellinél Nr. 3601. *Itinerar. Ant.* p. 131. — [9]) Cap. XXXI. XXXIII, XXXVI. XXXVIII. XXXIX. [10]) *Historia Nea.* III, 10. — [11]) Lásd Marquardt: *Römische Staatsverwaltung* II, 489. (A *Handbuch d. röm. Alterthümer.* Lipcse, 1876. V. köt.) — [12]) Praefectus classis *Lauriacensis. Not. Dignit.* cap. XXXIII. — [13]) Praefectus classis *Artapensis* et *Maginensis. Not. Dignit.* c. XXXIII. — [14]) Praefectus classis Histricae *Carnunto* sive *Vindomonae* a Carnuuto translatae. *Not. Dignit.* c. XXXIII. s v. ö. Manquardt i. m. 490. l. s Mommsen *C. I. L.* III, 550. Gebhardi I, 141. — [15]) *Itiner. Anton.* p. 131. *Tauruno*; classis. V. ö. Marquardt II, 490. — [16]) Praefectura classis Stradensis et Germensis *Margo. Not. Dignit.* c. XXXVIII. Marquardt szerint a hajóállomás geographiailag meghatározhatatlan (*Röm. Staatsverwalt.* II, 490. l. 9. jegyz.) Ez azonban nem áll. Már Gebhardi jól sejté, hogy a Morava-toroknál kellett lennie. (*Gesch. d. Reichs Hung.* I, 139.) Annyiban azonban ő is tévedt, a mennyiben a Morava-toroknál Horreomargust képzeli. E kérdést tisztázva l. Ortvaynál: *Margum és Contra-Margum helyfekrése.* Ért. a tört. tud. köréb. 1877. VI. k. I. sz. — [17]) Praefectura classis Histriae *Viminacio. Not. Dignit.* c. XXXVIII. s v. ö. Marquardt II. 490. — [18]) Praefectura classis Histricae *Aegetae. Not. Digni.* c. XXXIX. Classis *Aegetensium. Not. Dignit.* c. XXXI. Marquardt kevéssé szabatosan irja Aegetae *bei der Brücke des Trajan*, i. h. II, 490. Gebhardi meghatározása megfelelőbb: Ageta *ohnweit* der trajanischen Brücke. I. m. I, 139. Egetát helyesen Brza-Palánkánál tünteti fel a Mommsen-Kiepert-féle térkép. Tab. II. *Dacia*, a C. I. L. III. II. végén. — [19]) Praefectura classis *Ratiariensis. Not. Dignit.* c. XXXIX. s v. ö. Thierryvel: *Attila fiai és utódai tört.* Pest, 1865. 15. l. — [20]) Praefectura classis in *Plateypegiis. Not. Dignit.* c. XXXVI. — [21]) Praefectus classis Istricae *Mursae. Not. Dignit.* c. XXXI. — [22]) Praef. classis Primae Flaviae Augustae *Sirmi. Not. Dignit.* XXXI. Zozimosz III, 10. *Σίρμιον.* — [23]) Praefectus classis Primae Pannoniae *Servitii. Not. Dignit.* XXXI. — [24]) *Not. Dignit.* c. XXXI. s v. ö. Marquardt II, 490. — [25]) Lásd *Dissa* alatt 22 jegyzet. — [26]) *Gesch. d. allm. Sink. u. ond.*

Unterg. d. röm. Weltreiches, Sporschil-féle 1840. évi lipcsei zsebkiadás I. köt. 29. l. — [27]) U. o. I, 29. — [28]) Marquardt i. m. II. k. 491—492. ll. 8. jegyz.]

Római fürdők. A fürdők a rómaiaknak egyik legnagyobb életszükségletét képezték s a reánk maradt e nemű nyomok is fennen hirdetik, hogy mint culturnép mily magas fokon állottak. Fürdőik rendszerint nagy kényelemmel, sok praktikus előnyökkel, kiváló egészségtani beosztással s nem csekély fényüzési berendezkedéssel birtak. Megjelölésükre a *Balneae, Balineae* vagy *Balneum* s a *Thermae* neveket használták. Egy időn át mind e nevek vegyesen lettek használva, de az Augustus kora után a Thermae mind határozottabban a Balneák ellentéteiül kezdettek szerepelni. Sueton, Martialis, Capitolinus, Eutropius s egyéb irók műveiben az ellentét már élesen ki van fejezve. A különbség tettleg a kettő között, a mi a berendezkedést illeti, igen jelentékeny volt, mert a Thermák magukban egyesítették a luxus és kényelem minden kigondolható nemét. A Thermák nemcsak fürdők voltak a szó szoros értelmében, hanem oly szórakoztató helyek is, melyek mindennemű szellemi és testi igénynek eleget tettek. Nemcsak víz- és gőz-fürdőtermekkel voltak ellátva, hanem testgyakorló csarnokokkal, sétálásra, futásra, pihenésre alkalmas, fedett s csukott folyosókkal, továbbá társalkodási termekkel, könyv- és képtári helyiségekkel, tan- és felolvasási szobákkal s hasonlóakkal. A decorativ építkezésre nézve is e fürdők kiváltak a legnagyobb fényüzés által. Monumentális épületek voltak s nagyszerű szobrászati műremekekkel voltak pazar módon diszítve. A mit az imperium központja, Róma, e tekintetben felmutathatott, az mindent felülmult, a mit e nemben egyéb culturnemzetek fővárosai létesítettek. De a provinciális városokban is igen jelentékeny ily közintézetekre lehetett találni. Egészben azonban a tartományi városokban leginkább csak Balneákra találunk. Ezek tulajdonképi fürdők voltak, külön osztályokkal a férfiak, külön a nők számára. Többé-kevésbbé mind egy s ugyanazon rendszer szerint voltak építve s legnevezetesebb részei az atrium vagyis fedett udvar, az apodyterium vagyis vetköző szoba, a frigidarium vagyis hideg fürdő, a tepidarium vagyis langymeleg fürdő, a caldarium vagyis izzasztó fürdő. Mindezekhez járultak egyéb kisebb épületrészek is, melyek a ki- és bejárásra, a cselédség tartózkodására, a várakozásra, szükségletek végzésére, a fűtésre szolgáltak. Fürdésre részint mesterségesen melegített víz, részint természetes hévvíz lett alkalmazva. A hol természetes hévvizek voltak, azokat a rómaiak mindenütt nagy előszeretettel használták fel s sok római gyarmat s virágzó város ép a hévvizeknek köszöné létét. Hévvizek hiányában mesterségesen melegítették a szükségelt fürdővizet. Történt ez alfütés, hypocausis által, mely egyébiránt légfütésre is szolgált. A légfütött szoba hypocaustumnak neveztetett. A víznek bevezetése agyag- vagy ólomcsöveken át történt, melyek ha agyagból voltak, *tubuli*, ha ólomból, *fistulae* néven jelöltettek. [1]) *Hazánk* is a római fürdők

dolgában igen érdekes tanulmányföldül szolgálhat. Nyomaik sürűn fordulnak elő s nem szenved kétséget, hogy minden telepnek megvolt a maga fürdője. Eddigelé constatálvák e nyomok *Ácson* Komárommegyében [2]), *Alsó-Ilosván* Szolnok-Doboka megyében [3]), *Balaton-Füreden* Zalamegyében [4]), *Bereczkén* Háromszékmegyében [5]), *Buziáson* Temesmegyében [6]), *Csáki-Gorbón* Szolnok-Doboka megyében [7]), *Csopákon* Zalamegyében [8]), *Csurgón* Fejérmegyében [9]), *Daruvárott* Pozsegamegyében [10]), *Feredő-Gyógyon* Hunyadmegyében [11]), *Hévizen* Nagy-Küküllőmegyében [12]), *Kékkúton* Zalamegyében [13]), *Kis-Kalánon* Hunyadmegyében [14]), *Mehadián* Szörény-Krassómegyében [15]), *Mikházán* Maros-Tordamegyében [16]), *Mitroviczon* Szerémmegyében [17]), *Ó-Budán* a Florián-téren [18]), a Hajógyár-szigeten [19]), a Krempel-malomnál [20]), a Csigadombnál [21]), a Papföldön [22]), a volt Fürdő-szigeten [23]), a Hévíz patak torkánál [24]), *Ó-Szőnyben* Komárommegyében [24*]), *Paczkallón* Győrmegyében [24**]), *Pátyon* Pest-Pilis-Soltmegyében [24†]), *Sebesvárott* Kolozsmegyében [25]), *Szamosujvárott* Szolnok-Dobokamegyében [26]), *Százhalmon* vagy *Battán* Fejérmegyében [27]), *Székelyföldvárott* Torda-Aranyos megyében [28]), *Székelyudvarhelyt* Udvarhelymegyében [29]), *Szentkirályszabadján* Veszprémmegyében [30]), a *Tárnokvölgyben* Fejérmegyében [31]), *Toplicén* Varasdmegyében [32]), *Tordán* Torda-Aranyosmegyében [33]), *Vármezőn* Szilágymegyében [34]), *Veczelen* Hunyadmegyében [35]) és *Zsidovinban* Temesmegyében. [36]) Természetes hévvizeinknek felhasználása általános volt s nem szenved kétséget, hogy Ó-Buda, Mehádia, Kis-Kalán, Feredő-Gyógy, Daruvár, Varasd-Toplice országvilág előtt ismeretes gyógyfürdők voltak, hová nemcsak a környékbeliek, de a tágas imperium számos messzeeső tartományaiból is oda sereglettek a betegek és reconvalescentesek. Hirdetik ezt ama fogadalmi táblák és oltárok is, melyek e helyeken a felgyógyultak által a hévvizek, a nymphák, Aesculap és Higaea tiszteletére hálás szívvel felállítva lettek. Hogy névszerint Ó-Budán az összes thermális kincset a rómaiak jól ismerték s felhasználták, azt tanúsítják a közelökben nagy számmal előkerült római emlékek. Kezdve a békásmegyeri határba eső Schwanthaler-féle meleg forrástól le a gellérthegyi forrásokig, mindenütt római nyomokat lelünk a források közelében. [37]) Egyebütt a fürdőkhöz szükségelt vizet nagyobb távolságokból is kerítették elő [38]) s magok az épületek is helyütt kiváló gonddal lettek tervezve s foganatosítva. A papföldi fürdő az amphitheatrum közelében ezt jelesen igazolja s nincs kétség benne, hogy a gyárszigeti s egynémely erdélyi, horvát-szlavon- s délmagyarországi fürdőépület a maga idejében ritkította párját. Két felirat kiemeli a porticusokat, az aditusokat és mindenneműornamentumokat [39]), a miből nyilvánvaló, hogy jeles monumentális épületeknek kellett lenniök. Egyik feliraton a Thermae név is szerepel [40]), a mi tehát azonkép bizonyítja, hogy nagyszerüek lehettek. Hogy azonkivül sok magános fürdőnek is kellett a népesebb

városokban léteznie, azt bizonyosnak tarthatjuk s ott a polgári magán- és közfürdők mellett katonai fürdők is állottak fenn.

[1) L. többet *Római vízvezetések* alatt. 2) L. *Ácsi róm. fürdő.* — 3) L. *Alsóilosvai róm. fürdők.* — 4) L. *Balatonfüredi róm. fürdő.* — 5) L. *Római fürdő Bereczkén.* — 6) L. *Centum putea* alatt. 7) L. *Római fürdő Csáki-Gorbón.* — 8) L. *Csopáki róm. caldarium.* — 9) L. *Csurgói róm. caldarium.* — 10) L. *Aquae Balizae.* — 11) L. *Feredő-gyógyi hévvizek.* 12) L. *Hévíz.* — 13) L. *Kékkúti savanyú vízforrások.* — 14) L. *Aquae.* — 15) L. *Mehádiai hévvizek.* — 16) L. *Mikházai róm. fürdő.* — 17) L. *Sirmiumi róm. közfürdő.* — 18) L. *Thermae maiores* alatt. — 19) L. *Hajógyári róm. fürdő* és *Thermae maiores.* — 20) L. *Krempelmalmi róm. kettős hypocaustum.* Azonkiv. Salamon: *Buda-Pest tört.* I, 318. Hampel: *Jelentés* 16. l. — 21) L. *Csigahegyi róm. fürdő.* — 22) L. *Papföldi róm. fürdő.* — 23) E sziget a Margit és a Pesti sziget között, az ó-budai Nagysziget alsó csúcsa közelében feküdt s 1.72 hectárnyi vagyis mintegy 3 holdnyi nagy volt. 1874. óta szünt meg a dunaszabályozási munkálatok folytán. Rajta valami 50—60 meleg forrást számláltak a sziget Buda felőli részén s a régibb irók, mint Bél Mátyás, Németh Sándor, Thaisz András egyaránt erősítik, hogy az itt előkerült római régiségmaradványok *fürdőépületektől* származnak. (L. Salamont: *Buda-Pest tört.* I, 25. 297. 298. Hampel: *Jelentés az ó-budai papföldi ásatásról* 17. l. *Tud. Gyűjt.* 1823. és 1831. évfolyamait. *Értek. a term. tud. köréből.* X. k. III. sz. 1880. 9. l. 5. jegyz.) — 24) L. *Római fürdő az ó-budai Hévíz pataknál.* 24*) Lásd *Ó-Szőnyi római fürdő.* — 24**) Lásd *Paczkallói róm. fürdők.* — 24†) Lásd *Pátyi hipocaustum.* — 25) L. *Sebesvári római fürdők.* — 26) Lásd *Szamosujvári róm. fürdő.* — 27) L. *Százhalomi vagy battai római fürdő.* — 28) L. *Székely-földvári róm. fürdő.* — 29) L. *Székely-udvarhelyi róm. fürdő.* — 30) L. *Szentkirályszabadjai róm. fürdő.* — 31) L. *Tárnokvölgyi róm. hypocaustum.* — 32) L. *Aquae Jasae.* — 33) L. *Tordai római fürdő.* — 34) L. *Vármezői róm. fürdő.* — 35) L. *Veczeli róm. fürdők.* — 36) L. *Zsidovini róm. fürdő.* — 37) Hampel: *Jelentés* 16—17. ll. — 38) L. erről többet a *Római vízvezetések* czimű czikkben. 39) L. *Aquae Jasae* és *Thermae maiores* alatt. — 40) L. *Thermae majores.*]

Római fürdő Bereczkén. Nyomai fenmaradtak *Háromszék* megyében *Bereczkén,* az ott levő római castrumtól éjszaknyugatra. A nép az itt látható épületnyomokat a castrum pinczeinek hiszi, de Orbán jól sejti, hogy fürdőhelyiség maradékai. 1) Gooss katonai fürdőnek gondolja. 2)

[1) A *Székelyföld leirása* III, 124. — 2) *Chron. d. Arch. Funde Siebenbürg.* 66. l.]

Római fürdő Csáki-Gorbón. A tihói castrumtól mintegy 11.5 kilométernyire a Gorbó-völgyben fekvő Csáki-Gorbó község területén *Szolnok-Doboka* megyében, a kastélydomb keleti lejtőségén a csűrök felé vezető út balján, épen az uradalmi haszonbérlői lak mellett egy római fürdő alapfalait lelték meg 1878 tavaszán talajegyengetés alkalmakor. A romok közül különféle nagyságú téglák, cylindrikus alakú boltozat-csövek, lábas suspensuratéglák, melegvezető csövek, fedélcserepek s cserépedények s azok töredékeinek egész halmaza került napfényre. Torma, ki 1879-ben ez épület falának egy 4.70 méter hosszúságú részletét megvizsgálta, constatálta, hogy az épület fürdő volt, melynek suspensurája néhány, téglából készült oszlopát rész-

ben meg is találta. A romok fölfedezése alkalmával azonban az oszlopok egész sorát lelték meg, melyeken a suspensurát képező lábas-téglák még rajta feküdtek. A részben téglából, jobbadán azonban terméskőből készült falazat, melynek nagyobb részét úgy látszik a kastélytól levezető út fedi, tégladarabkákkal vegyes cementtel volt rakva. Valószinű, legalább a fürdő erre mutat, hogy a dombon, melyen jelenleg a b. Jósika-féle egykor erődített kastély terül el melléképületeivel, a római korszakban kisebb castrum vagy valamely más erődítvény állott, mely a Gorbó-völgy s az azon fel Pánczélcseh vagy hihetőbben Vajdaháza — Drág felé vezethetett közlekedési vonal fölött őrködött [1]), s így a fürdő vagy a legio XIII. Gemina, vagy a cohors I. Cypriának Tihóból [2]) ide detachirozott csapatáé volt.

[1]) Torma: *A limes dacicus felső része* 89. l. (Ért. a tört. tud. köréből IX. k. II. sz. 1880.) — [2]) V. ö. Mommsen: *Corp. Inscript. Lat.* III. k. 167. l. IV. és 838. és 1633. 4. sz. És Torma: *Archaeologisch-epigraphische Mittheilungen aus Oesterreich.* 1879. III. k. 113—114. ll. 12. sz. és u. o. 1880. IV. k. 3. sz.]

Római fürdő az ó-budai Hévíz pataknál. Erről Salamon tesz említést, állítva, hogy ő egy fürdőnek némi csekély nyomát maga látta az 1877-dik évben mérsékelt vízálláskor a Duna friss iszapjában, ama partdarabon, mely a Hévíz patak torkától a jégtörő állványokig nyúlik. Egy kútpárkányszerű kör rajzolódott le szerinte a sima iszapba vöröses karikában, melynek anyaga most már könnyen porló téglaliszt. Vele párhuzamban a magas partban hasonló anyagból egy lépcsőzetes kör felé: egy félkörű kanapé alak. Kisebb fajta fürdőmedencze lehetett. De talán csak egy magánház fürdője. Az alsó kör, mely a vízmedencze volna, alig volt nagyobb átmérőjű egy méternyinél. [1])

[1]) *Buda-Pest tört.* I, 318.]

Római hajózási csatorna a Vaskapunál. Ennek kétségtelen nyomai Sibben fölül a szerb oldalon nyomozhatók, mint a hol hatalmas töltésekre s egy jól kivehető vízmederre találhatni. [1]) A rómaiak vele a Vaskapu sziklagátjait akarták hajóik számára elkerülhetővé tenni. Összeköttetésben állott nyilván e csatorna ama víz felett függő merész úttal, melyet feljebb Ogradina táján a Klissurában bámulatos módon létesítettek az élő s meredek kősziklafalban [2]), úgy hogy a közlekedés e vadon szorosban sem volt megszakítva. Wex úgy vélekedik, hogy rendkivüli elemi csapások semmisítették meg e nagyszerű vízi művet. [3])

[1]) Térrajzilag feltüntetve Wex által: *Plan des Donau-Stromes am eisernen Thore*, közzétéve az *Oester. Revue* 1863. évi folyamában IV. köt. 68—69. lapok között. — [2]) Lásd *Trajan dunai útja.* — [3]) *Der Donaustrom als Hauptverkehrsstrasse nach dem Orient* czimü czikkében az *Oesterr. Revue* IX. évf. IV, 85.]

Római hid Bogdányban. A *Pest-Pilis-Solt* megyei Bogdány falu alsó végén állitólag római hidfő constatáltatott, mely a Sziget-Monostor határában levő Horányi-pusztabelihez hasonlít. Köveit a bogdányi nép nagyobbrészt már elhordotta házépítésre. A hidfőt magát a nép »Bolhavár«-nak nevezi, s körülötte igen sok falépítésre és házfedezésre szolgáló tégla hever.

[1]) Dr. Arányi Lajos jelentése az *Arch. Ért.* uj folyamában 1881. I. k. I. r. XXI. l.]

Római hajósok társulata, *collegium nautarum.* Fenmaradt e társulat emléke egy felirásos márvány-talapzaton, melyet a régi Apulumban, a mai Gyulafehérvártt *Alsó-Fehér* megyében találtak. A feliratból kitetszik, hogy a követ Rufinus vésette s állíttatta fel P. Aelius a collegiorum fabrum, centonariorum et *NAVTARum* patronusának tiszteletére.[1]) Kétségkivül nagyon érdekes adat a római társulatok történetéhez. A rómaiaknál a társulási szellem igen ki volt fejlesztve s az élet minden ágában, a tevékenység minden irányában, a vallási, politikai, közigazgatási, közlekedési, gazdasági és ipari téren egyaránt érvényesitette magát. Azért nem is lehet meglepő, hogy hazánk területén is a rómaiság mindenütt társulatokat, *czéheket*, alapitott. Ezekből feliratilag constatálvák a collegium *centonariorum* Apulumban [2]) és Aquincumban [3]), vagyis a *pokróczkészitők* társulata Gyulafehérvártt és Ó-Budán; a collegium *fabrum* Apulumban [4]), Aquincumban [5]), Sarmisegetusában [6]) és Tibiscumban [7]) vagyis az *ácsok* és *korácsok* társulata Gyulafehérvártt, Ó-Budán, Várhelytt és a Bisztra-Temestoroknál Zsuppa közelében; a collegium *dendrophororum* vagyis a középületekhez szükségelt *anyag szállitóinak* társulata Apulumban [8]); a collegium *scaenicorum* vagyis a *szinészek* társulata Aquincumban [9]); a collegium *utriclariorum* vagyis *révészek* társulata Pons Augustiban, a mai Marga helyén [10]); a collegium *mimariorum* vagyis a *szinészek* társulata Sisciában, a mai Sziszekben [11]); a collegium *Juventutis* vagyis az *ifjak*, a tanonczok társulata Brigetióban, a mai Ó-Szőnyben [12]); a collegium *Isidis*, vagyis *Isis* istennő társulata Potaissában, a mai Tordán [13]); a collegium *Augustalium* Aquincumban [14]); a collegium *Asianorum* Napocában, a mai Kolozsvártt [15]), és a collegium *Genii provinciae Pannoniae Superioris.* [16]) A mi a collegium nautarumot illeti, ez legközelebb járul az utriclarioruméhoz, de attól mégis lényegesen különbözött. Az utóbbiak csak tömlőkkel biró révészek, amazok ellenben szállító hajósok voltak. [17]) A collegium nautarumra vonatkozó emez adat eddigelé az egyedüli, mely a roppant számban reánk maradt feliratos emlékeken előfordul. Akár vonatkozzék az katonai, akár polgári társulatra, annyi bizonyos, hogy vizeink technikai és gazdasági, illetőleg közlekedési felhasználása a rómaiak idején ez adat által feliratilag is documentálva van. Azt hiszem mindazonáltal, hogy a kérdésben levő adat tisztán *polgári* szervezetre vonatkoztató és merően *gazdasági* jelentőséggel bír, mit az is valószinüvé tesz, hogy a kövön említett P. Aelius mint patronus *fabrum* és *centonariorum*, továbbá mint *conductor pascui, salinarum et commerciorum* is szerepel.

[1]) Kiadta a feliratos követ Neigebaur 161 l. Henzen: *Inscript. Latinar. Collectio.* (Az Orelli-félék pótléka és javitása III. kötetében 6654. sz. a.) Fodor Vol. II. Tab. 19. Mommsen: *Corp. Inscript. Lat.* Vol. III. P. I. p. 209. Nr. 1209. — [2]) *Corp. Inscript. Lat.* III. I. p. 209. Nr. 1208. 1209. — [3]) *C. I. L.* III. I. p. 454. Nr. 3583. Römer:

Acta Nova. Mus. Nat. p. 88. 155. sz. XXV. tábla. — [4]) *C. I. L.* III. I. p. 190. Nr. 1043. és p. 210. Nr. 1217. [5]) *C. I. L.* III. I. p. 441. Nr. 3438. Römer: *Acta. Nova.* 115. l. 194. sz. XXXII. tábla és u. o. 88. l. 155. sz. XXV. t. — [6]) *C. I. L.* III. I. p. 231. Nr. 1431. Marsili: *Danub. Pan. Mys.* II. tab. 57. — [7]) Mommsen i. h. III. I. p. 247. Nr. 1553. — [8]) U. o. III. I. p. 210. Nr. 1217. — [9]) *C. I. L.* III. I. p. 440. Nr. 3423. — [10]) U. o. III. I. p. 246. Nr. 1547. Marsili II. t. 56. Muratori 531. 4. — [11]) Römer: *Acta Nova.* 115. l. 195. sz. XXXI. t. Artner: *Briefe* 1830. 22. l. Érdy: *Magyarés Erdélyorsz. képekben* (Vahot szerkeszt.) 1854. III. 126. — [12]) Mommsen: *C. I. L.* III. I. p. 537. Nr. 4272. — [13]) U. o. III. I. p. 173. Nr. 882. — [14]) U. o. III. I. p. 445. Nr. 3487. Schoenviesner: *De rud. Lac.* p. 174. *Com. geogr.* II. 119. Katancsich: *Geogr.* I, 368. Sestini: *Viaggio* p. 198. Orelli Nr. 3953. — [15]) *C. I. L.* III. I. p. 171. Nr. 870. — [16]) Mommsen III. I. p. 528. Nr. 4168. Schoenviesner: *Antiq. Sabar.* p. 48. tab. 4. Korabinszky: *Geogr. Lexic.* p. 733. Haliczky a *Tud. Gyűjtemény*-ben. 1823. f. 11. p. 12. — [17]) Lásd *Margai révészek.*]

Római hidak. Hazánkban is ép úgy, mint Európa egyéb tartományaiban a folyóvizek legkevesbbé sem szakították meg a rómaiak folytonos közlekedési vonalait. A folyóvizek át lettek hidalva s e tekintetben még legnagyobb folyamunk, a Duna, sem daczolhatott a rómaiak életrevalóságával és vállalkozó erélyével. A hidépitésre a rómaiak átalán nagy gondot fordítottak, a mint azt nemcsak a fenmaradt hidak s hidnyomok, hanem a felirásos emlékek is bizonyítják. Máskép is tudvalevő, hogy maga a vallás is némileg szentesiteni látszott azokat, mert főpapjaik »Pontifices« nevöket a hidalástól vették. [1]) Hidaikat különféleképen létesítették, a szerint tudniillik, a mint azt a fenforgó szükséglet követelte, részint *röpülő ideiglenes*, részint pedig *szilárd falazatú állandó* hidakat építve. A röpülő hidak talpak, hajók vagy kecskelábak alkalmazásával voltak szerkesztve, míg az állandóak tömör pilléreken nyugodtak. Ez utóbbiaknál a pillérek vagy falazott körívek, vagy könnyebb szerkezetű fagerendázat által voltak összekapcsolva. Hogy nálunk e hidnemek mindegyike alkalmazásba jött, történeti s emlékszerü nyomok bizonyítják. A Trajánoszlop egyik domborképén Traján legionariusai egy *kecskeláb* szerkezetü hidon vonulnak Dácziába [2]), és minthogy a Traján-oszlop művésze mindenben történeti hűségre törekedett, azért e domborképen teljesen megbizható érvet pillanthatunk meg a kecskelábú hidnemeknek hazánkban történt alkalmazására. A dolog természetében fekszik azonban, hogy ily hidak nyomai reánk nem maradhattak. A hajóhidak építésének szintén igen gyakorinak kellett lennie, főleg a nagyobb vizeken. Ezeknek már több rendbeli nyoma maradt reánk, mert rendszerint tömörön épitett hidfőkkel lettek ellátva. Ily hidfők láthatók a Duna mentében Pest-Pilis-Solt megyében *Tótfalu*nál [3]), *Monostor*nál [4]), *Bogdány*nál [5]), *Vácz*nál [6]) s *Dunakeszi*nél [7]); Nógrád megyében *Verőcze*nél [8]); Hont megyében *Szobb*nál [9]); Temes megyében pedig *Uj-Palánk*nál [10]), míg *Turn-Se-*

verinnél, hazánk keleti tőszomszédságában, egy tömör pilléreken nyugvó nagyszerű állandó hid vonult át a Dunán. [11]) E nagyszerű műnek ma már csak hidfői láthatók s igen alacsony vízálláskor pillérjei is. Hadrián a kislelkü irígységnél fontosabb okoknál fogva, e colossális építményt lerontatva, az Al-Dunát tagadhatatlanúl egy nagyszerű müemléktől fosztotta meg. A szilárd építésü állandó hidak különben közönségesek voltak a római uralom korszakában. A via strata vonalába eső folyóvizek talán kivétel nélkül köríves, pilléres hidakkal lettek áthidalva, s oly kitünő, solid építésüek voltak, hogy közülök egy-kettő mai napig maradt fenn. Ilyen egy három ívből álló hid Fejér megyében *Érd* és *Bata* között [12]) s egy egyíves Komárommegyében *Ó-Szőny* keleti táján. [13]) De hogy számos ily hidnak kellett Pannoniában, a Dunán-túli vidéken léteznie, azt váltig bizonyítják a felírásos kövek, a reánk maradt római mértföldmutatók, melyek a *hidépítő* császárok érdemeit magasztalólag említik A dácziai helynevek pedig: mint *Pons Augusti, Pons Aluti, Pons Vetus* [14]) ugyancsak figyelmeztetnek arra, hogy a délmagyarországi s erdélyi vizek felett nem jelentéktelen hidépületeket létesített a római munkaerély.

[1]) Römer: *Műrégészeti Kalauz* I, 86. — [2]) Dierauer: *Beiträge zu einer krit. Gesch. Trajans.* 98. l. — [3]) Lásd *Tótfalusi római hid.* — [4]) L. *Sziget-monostori római hid.* — [5]) L. *Római hid Bogdányban.* — [6]) L. *Váczi róm. hid.* — [7]) L. u. o. — [8]) L. *Verőczei róm. hid.* — [9]) L. *Szobbi róm. hid.* — [10]) L. *Uj-paládai róm. hid.* — [11]) L. *Pons Trajani.* — [12]) L. *Érd-batai római hid.* — [13]) Lásd *Füzitői római hid.* — [14]) Lásd *czeket.*]

Római vám- és kikötőhelyek. Feliratilag mindössze öt ily hely ismeretes eddigelé hazánk területén. Kettő Pannoniában, három Dácziában. Azon hatodik, melyről Mommsen tesz említést, tévedésen alapszik s nem hazánkra vonatkozik. [1]) A pannoniaiakhoz *Aquincum* és *Savaria* tartoznak. Az ó-budai amphitheatrumban talált *BOI. VIL* feliratú sedile ugyanis valamely vámszedő hivatalnok ülőpadja volt s közvetve érdekesen bizonyítja, hogy az Aquincumnál létezett *dunai réven* vagy *hidon* akkor sem jártak át ingyen, mert a vilicus emberei csak úgy megkövetelték az átkelési vámot, mint napjainkban. Sőt e feliratból még azt is lehet következtetni, hogy Aquincumban *statio portorii* vagy *vectigalis* is volt, hol úgy a hatalmas folyón, valamint a szárazon szállított árúkért vámot szedtek, a vilicusok hatásköre inkább az ily vámok kezelésére terjedvén ki. [2]) — A *savariai* vámot ama felirafos kő említi, melyet Nemezis istennőnek Heliodorus *vilicus stationis Savariensis* állított fel. [3]) Savaria megfelelvén a mai vasmegyei *Szombathely*nek, a vámszedés nyilván a *Gyöngyös* folyóra vonatkozik. — A mi Dácziát illeti, ennek vám- és kikötőhelyei *Pons Augusti*, Statio *Trierucnsis* és *Micum*. Az elsőt vámhelyül ama feliratos kő nevezi meg, melyen *Felix servus vilicus stationis pontis Augusti* említtetik. [4]) Pons Augusti a mai *Marganak* felelvén meg, a vámszedés a *Bisztra* vizére vonatkozik. [5]) — *Tsiernát* egy Herculesnek állított felirásos kő mondja statio-

nak [6]) s így a vámszedés a *Csernára* vagy *Dunára* vonatkozik. [7]) Végül *Micumot* vámhelynek mondja ugyanaz a fogadalmi oltár, melyet Jupiter, Dáczia földe, a római nép és a kereskedés geniusa tiszteletére a fennemlített Felix servus vilicus emeltetett. A feliratból kitetszik, hogy nevezett Felix a micumi statioból a statio pontis Augusti servus vilicusává vagyis vámszedő hivatalnokává léptettetett elő, a miért is hálából ez oltárt emeltette. Tormának köszönhetjük, hogy Micumot topographiailag immár elhelyezni tudjuk, mert megfelel a Déván alól fekvő *Veczel*nek [8]), a vámszedés tehát a *Maros* folyóra vonatkozik. Torma is valószinűnek hiszi, hogy a micumi vámhivatal nem csupán szárazi, hanem egyszersmind *vizi vectigal, portorium* szedéssel is foglalkozott, mely vízivámot a *Maros* folyón minden bizonynyal nagyobb mérvben szállított árúkért kellett fizetni s ekkép Micum *kikötőhely* is lehetett. [9])

[1]) A nagy epigraphikus ismertetvén, egy Kulitschon talált márvanytalapzat feliratát, melyet egyébiránt már Marsili (*Danub. Pann. Mys.* II. tab. 50.) s utána Muratori (*Noc. Thes. Vet. Inscript.* 766. 4.) is közöltek, azt jegyzi meg: Nota *stationem*, in cuius honorem titulus positus est, fuisse in *ripa Danuvii septentrionali. (Corp. Inscript. Lat.* Vol. III. P. I. p. 264. Nr. 1647.) A felirásos kövön tudniillik említtetik a *splendidissimi vectigalis Illyrici* tisztelete. Mommsen által félrevezetve Detlefsen is a Vectigal Illyricum állomáshelyét a Duna *balpartjára* tevé. (L. *Jahresbericht über die Geographie d. nördlichen Provinzen des röm. Reiches.* Von Professor Dr. D. *Detlefsen* zu Glückstadt. Közzétéve Bursian közlönyében: *Jahresbericht über die Fortschritte d. classischen Alterthumswissenschaft.* 1873. I. évf. VII. füz. 807. l. Berlin, 1875.) A tény valósággal az, hogy Kulitsch, melynek falában a nagyérdekü felirat előkerült, a Dunának *déli*, tehát *szerb* partján áll közvetlenül a Morava-torok nyugati oldalán. Abban is hibázott Mommsen, hogy e titulus eredeti helyeül *Viminaciumot* = *Kostolácot* tartja. A kő *Margum*-ból való s a rajta említett vectigal Illyricum a *Moravatorkolati császári vámhivatalra* vonatkozik. Az *illyr* vámállomás különben sem lehetett a *dácziai* parton. (L. Ortvay: *Margum és Contra-Margum* 51—53. ll.) Azóta Mommsen, előadásom alapján már vissza is vonta korábbi téves nézetét. (L. *Ephemeris Epigraphica Corp. Inscript. Lat. Suppl.* Vol. IV. pag. 78. Róma és Berlin, 1879.) — [2]) Torma: *Az aquincumi amphitheatrum északi fele* 51—52. ll. (Ért. a tört. tud. köréb. IX. k. 5. sz.) — [3]) Mommsen: *Corp. Inscript. Lat.* Vol. III. P. I. p. 527. Nr. 4161. Marsili: *Danub. Pann. Mys.* II. Tab. 38. 4. Muratori 88, 7. Orelli, 1789. Jordan: *De Orig. Slav.* p. 111. Korabinsky: *Geograph. Lexicon* p. 732. Schoenvisner: *Antiq. Sab.* p. 45. Tab. I. Nr. 1. — [4]) Neigebaur: *Dacien* p. 56. Ackner és Müller: *Die römisch. Inschriften in Dacien* Nr. 225. Mommsen: *C. I. L.* III. I. pag. 222. Nr. 1351. Torma: *Ueber einige dacische Inschriften* (Mittheil. d. kk. Centr.-Comm. 1865. X. köt. XC—XCI. ll.) Részben ugyanő az *Arch. Ért.* XIV, 110—111. Azonkiv. Hirschfeld is: *Epigraphische Nachlese zum C. I. L.* pag. 56. Nr. 1351. A bécsi akadémia *Sitzungsberichte*iben pedig LXXVII. köt. 416. l. — [5]) Lásd *Pons Augusti.* — [6]) Griselini: *Gesch. des tem. Ban.* I. 265. Ackner és Müller: *Die röm. Inschr. in Dac.* Nr. 23. Caryophilus: *De thermis Herculanis* p. 26. Mommsen: *C. I. L.* III. 1, p. 249. Nr. 1568. Pesty: *A*

szörényi bánsz. tört. II, 311. — [7]) Lásd *Tsierna.* — [8]) *Adalékok Dacia föld- és helyiratához*, közzétéve az *Arch. Ért.* XIV, 109—113. — [9]) *Arch. Ért.* XIV, 114.]

Római vízvezetések. A vízvezetési ügyre egy ókori culturnemzet sem fordított oly kiváló gondot, mint a római. Alatta a vízvezetés mintaszerüvé vált s hatósági kezelés alatt állott, mert rá a censorok és aedilek, Augustus óta egy külön curator aquarum, később consularis aquarum elnevezéssel, ügyeltek s nagy részt a servi publici-ből vett nagy szolgaszemélyzet, az úgynevezett aquarii állottak a felügyelő hatóság rendelkezésére. [1]) Technikai és épitészeti tekintetben azonkép kiváló, sőt nagyszerü intézményekül tekintendők a vízvezetések. A mit Róma mutathatott fel e tekintetben, az épenséggel párját ritkította, de az olasz provincialis városok, valamint a franczia országiak vizvezetései is nagyszerüségök által méltó bámulatra ragadják a szemlélőt. *Pannonia* és *Dáczia* sem szükölködnek nevezetes s érdekes vízvezetési maradványokkal. Ilyenekre akadtak eddigelé *Algyógyon* [2]), *Alsó-Ilosván* [3]), *Alsó-Városvizen* [4]), *Bervén* [5]), *Bosoródon* [6]), *Kisfaludon* [7]), *Koppándon* [8]), *Klopotiván* [9]), *Gyulafehérvárott* [10]), *Grebicsen* [11]), *Magyaróson* [12]), *Mitroviczon* [12*]), *Ó-Budán* [13]), *Ó-Palánkon* [14]), *Ó-Szőnyben* [15]), *Pátyon* [15*]), *Petrocziban* [15**]), *Sebesen* [16]), *Sebesvárott* [17]), *Várhelyen* [18]), *Vármezőn* [19]), *Verseczen* [20]), *Zalatnán.* [21]) Egyátalán bátran állíthatjuk, hogy nem volt hazánkban csak valamire való római város, mely a maga vízvezetésével nem bírt volna. Helyenkint épenséggel nagyszerü épitményekből állottak, mint Ó-Budán, a régi Aquincum területén. Szerkezetökre nézve részint földszintiek, részint földalattiak voltak, a szerint, a mint a vízvezető csövek pillérei felépítményeken voltak elhelyezve vagy a földbe lerakva. A vizet vezető csövek *agyagból* vagy *ólomból* készültek. Az agyagcsövek *tubuli*, az ólomcsövek *fistulae* néven jelöltettek. Mindkettő gyárilag készült fazekasok s ólommüvesek, plumbariusok által. Az ólomcső-gyárak nagyban voltak berendezve, főleg a császárok korában nagy vagyonokat is fektettek beléjök, a mi bizonyítja, hogy készítésök mennyire fontos iparág volt. Az agyagcsöveket általán egészségesebbeknek tarták, mintsem az ólomból készülteket. [22]) Olcsóbbak is voltak, de viszont az ólomcsövek tartósabbaknak bizonyultak közönséges hideg víznél s még amaz előnyök is volt, hogy nagyobb víznyomást voltak képesek kiállani. Ez az oka, hogy legtöbbnyire még ott is alkalmazásba jöttek, hol fémet támadó ásványvizek vezetésére alkalmazták. Az ólomcsövek mag körül hajlított lemezekből készültek. A széleket egymásra kalapálták s aztán kivülről összeforrasztották. Nagyságuk változó volt, a mint ez Vitruvius és Frontinus közléseiből kitetszik. A legszükebb csövek teljes átmérője legalább 29 millimeternyi volt, a legvastagabbénak a körülete 1·85 méternyi, a mi 588 millimeternyi átmérőnek felel meg. [23]) A csöveknek szánt lemezeket mintákba öntötték s beléjök rendszerint homorú felirásokat vésték, bár a magyarországiakon ily felirásokra még nem akad-

tak. Ezt a dolgot különben nem is figyelték meg kutatóink eléggé. E feliratok a császárra vagy képviselőire, a városi tisztviselőkre, társulatokra, magánegyénekre s gyárosokra vonatkoztak.[24]) Hogy nálunk az ólomcsövek alkalmazása szintén gyakori volt, azt néhány leletből következtethetjük. Nevezetesen találtak ilyeneket *Székelyföldvárott* Torda-Aranyosmegyében[25]), *Szt.-Erzsébeten,* Szeben megyében[26]), *Ó-Budán* Pest-Pilis-Solt megyében a Papföldi fürdő helyiségében[27]), valamint a gyárszigeti róm. fürdő helyiségeiben is[28]) s *Ó-Szőnynél* Komárom megyében.[29]) Mint másutt, úgy nálunk is a vízvezetések czélja különböző volt. Első sorban is a friss *ivóvíz* utáni szükségletet kellett kielégíteniök. E szükséglet pedig nagy volt minden római városban. Aztán egyéb *közegészségi* czéloknak is szolgáltak, a számos köz- és magánfürdők számára a szükségelt vízmennyiséget előteremtve. Majd el is kellett vezetniök a felhasznált vizet s e tekintetben nagyszerü emlékmaradvány az ó-budai cloaka.[30]) Helyenkint *technikai,* erömütani feladattal is birhattak, a mennyiben malmok hajtására lettek alkalmazva. Ez utóbbi feladatot különösen hangsúlyozza Salamon Ferencz, szerinte a vízvezetéseket átalán és főkép malomkerekek hajtására használták.[31]) Ez állhat Budára és környékére nézve, de aligha a vízben gazdagabb dunántúli tájakra vagy Erdélyre. Itt a nagyobb esésü zuhatagok feleslegessé tették a complicáltabb vízvezetési szerkezetet. Különben sem támogatja Salamon vélekedését akár irott, akár vésett, vagy akár monumentális emlékbizonyíték. Ellenkezőleg a *kézimalmok* nem tartoznak nálunk a ritkább leletek közé. Találtak ilyeneket egyebek között *Kis-Golumfalván* Udvarhely megyében[32]), *Jakabfalván* Nagy-Küküllő megyében[33]), *Lebnecken* ugyancsak Nagy-Küküllő megyében[34]), *Nádoson* Kis-Küküllő megyében[35]), *Kőhalmon* Nagy-Küküllő megyében[36]), de magában *Ó-Budán* is az Amphitheatrumban.[37]) A helyőrségek átalán bőven el voltak látva ily kézi malmokkal s nem szenved kétséget, hogy a privát háztartások sem szükölködtek bennök. Nézetem szerint a vízvezetéseknek a malomiparra való alkalmazása inkább csak kivételes, semmint átalános volt, annyival is inkább, mivel több rendbeli vízvezetésünk tényleg földszint alatti volt. Rómára sem hivatkozhatni e tekintetben. Mert a mi a világvárosban a földirati situatiónál fogva szabály volt, az a provinciában kivétel maradt, mert itt fenn nem forgott annak szükségessége, hogy rendessé s szabálylyá legyen. — Végül e helyt még iróink egy megjegyzésére is kell reflectálnom. Veterán tudósunk Römer azt mondja ugyanis, hogy a budai vízvezetés »alkalmasint az amphitheatrumnak *hajócsatározásra* való alkalmaztatására is szolgálhatott; legalább azt hallotta az amphitheatrum alapjai közt lakó emberektől, hogy az említett vízvezetés irányában földalatti régi csatornákra is akadtak.« [38]) Az amphitheatrum alatt Römer nem a csigadombi valódi amphitheatrumot érti, hanem az Ó-Budán levő theatrumot. Deák

Farkas is legujabban oda nyilatkozott, hogy naumachiák ugyancsak gyönyörködtették a csigadombi szinkőrben a legió katonáit. [39]) De maga Torma Károly sem idegen e nézettől. Szerinte ámbár az arena víz alá sülyesztésére szükséges földalatti csatornáknak, illetőleg alépítményeknek még nyomára sem lehetett akadni, úgy mégis az arena nagyobb terjedelme s a vízvezetés közelsége, valamint a rómaiak előszeretete ily vízijátékok iránt valószinüvé teszik, hogy Aquincum amphitheatruma naumachiák szintere is lehetett egykoron s annyival inkább, hogy a danuviusi flotilla Aquincumban állomásozott egy részének legénysége az ilyes mulatságokban nemcsak különösebben gyönyörködhetett, de egyszersmind tényleg szerepelhetett is.[40]) A ténynek megfelelő valóság mindazonáltal az, hogy sem a királyhegyi theatrum, sem a csigadombi amphitheatrum, *hajócsatározásokra*, naumachiákra nem voltak berendezve. Az ó-budai királyhegyi körded helyiségre nézve átalán még bebizonyítandó, hogy az csakugyan theatrum volt, a csigadombi amphitheatrumra nézve pedig egész határozottsággal mondhatom magának, az épületnek szorgos megtekintése után, hogy az akár térfogata, akár belső építése és berendezettsége tekintetéből víz alá nem sülyesztethetett. Az pedig, a mit Torma oknak vél a naumachiák mellett, a flotillának a Dunán való itt állomásozását, szerintem inkább bizonyíték a naumachiáknak az arenában való megtartása ellen. Egy aránylag oly csekély téren, milyen a kérdésben levő arena, valamire való látványos hajójátékot rendezni alig lehetett. A *Duna* közelsége inkább arra ösztönözte kétségkivül Aquincum lakóit, hogy naumachiáikat a szabad Dunán, a hatalmas folyamon rendezzék. Nincs is kétség, hogy ezen oly látványos regatták rendeztettek, melyek a mindenben nagyszerüséget kedvelő római kivánságának s izlésének teljesen megfelelhettek.

[1]) L. Lübker: *Reallexicon des class. Alterthums* 87. l. — [2]) L. *Algyógyi róm. vízvezeték.* — [3]) L. *Alsó-Ilosvai római vízvezeték.* — [4]) L. *Alsóvárosvízi római vízvezeték.* — [5]) L. *Szekás-Bervei római vízvezeték.* — [6]) L. *Bosoródi róm. vízvezeték.* — [7]) L. *Kisfaludi római vízvezeték.* — [8]) L. *Torda-Koppándi róm. vízvezeték.* — [9]) L. *Várhely-Klopotivai róm. vízvezeték.* — [10]) L. *Gyulafehérvári róm. vízvezeték.* — [11]) L. *Grebicsi róm. vízvezeték.* — [12]) L. *Magyarosi róm. vízvezeték.* — [12*]) L. *Vízvezetés Mitroviczon.* — [13]) L. *Aquincumi róm. vízvezeték.* — [14]) L. *Ó-Palánkai róm. vízvezeték.* — [15]) L. *Ó-Szőnyi róm. vízvezeték.* — [15*]) L. *Pátyi római vízvezeték.* — [15**]) Lásd *Vízvezetés Petrovczban.* — [16]) Lásd *Sebesi róm. vízvezeték.* — [17]) L. *Sebesvári róm. vízvezeték.* — [18]) L. *Várhelyi róm. vízvezeték.* — [19]) L. *Vármezői róm. vízvezeték.* — [20]) L. *Verseczi róm. vízvezeték.* — [21]) L. *Zalatnai róm. vízvezeték.* — [22]) Vitruvius VIII, 7. — [23]) Erről többet láss Hoffmann értekezésében az *Arch. Ért.* uj folyamában I. k. II. r. 217—218. ll. — [24]) *Arch. Ért.* Uj foly. I. II, 219. — [25]) Gooss: *Chronik.* 74. l. — [26]) Szóbeli tudósítás szerint. — [27]) Hampel: *Jelentés* 20. l. — [28]) Salamon: *Buda-Pest tört.* I, 316. — [29]) *Arch. Közl.* VI. k. II. f. 155. l. — [30]) L. *ezt.* — [31]) *Buda-Pest tört.* I, 323. — [32]) Orbán: *A Székelyföld leirása* I, 28. Gooss: *Chronik* 75. l. — [33]) Gooss: *Chronik* 80. l. — [34]) Gooss: *Chronik*

90. l. — [35]) Gooss: *Chronik* 95. l. — [36]) *Jahrbuch d. k. k. Centr.-Comm.* 1856. 31. l. Gooss: *Chronik* 102. l. — [37]) Torma: *Az aquincumi amphitheatrum északi fele* 99. l. 10. pont. (Ért. a tört. tud. köréb. 1881. IX. k. 5. sz.) — [38]) *Műrégészeti Kalaúz* I, 86. — [39]) *Hirek Aquincumból* czimü tárczaczikkében a *Pesti Napló* 33. évf. 1882. 172. sz. a Mellékletben s ugyanaz az *Ellenőr* XIV. évf. 1882. 314. sz. — [40]) *Az aquincumi amphitheatrum északi fele* 20. l.]

Római vízvezeték Klopotivánál, l. Várhelyi római vízvezeték.

Rouna fluvius [1]) lásd Reynna.

[1]) Wenzel VIII, 230.]

Rosech, *aqua, víz.* Említi Mihály zágrábi püspöknek Ugrin comes számára kiállított 1299. évi adománylevele. [1]) Horvátországban, in comitatu de Iwangh, Gulynchi nevü földbirtok határában, vagyis a mai *Belovár* megye križi alispánságában. A Gulynchi Pesty gyanitása szerint tán a mai *Dolyanecz* Ivanecs mellett [2]), de nagyérdemü tudósunk e nézete téves, mert hiszen az okirat világosan mondja, hogy a Gulynchi birtok határa keleten a Glogoniczánál kezdődik, már pedig Dolyanecz a *Lónya jobb* partján fekszik s ugyancsak messzire esik el a Glogoniczától. De másrészt is a határ a Glogoniczai értől kiindulva *versus meridiem* haladva érte el az Iwanghba vagyis *Ivánič*be vezető utat, a mely leirás ismét nem egyeztethető meg Dolyanecz fekvésével, mint a mely Ivaničhoz nem éjszakra, hanem *nyugatra* fekszik. Ennélfogva a Gulynchi birtok csakis a Glogonicza és a Lónya közti területen, nem pedig a Lónya jobb partvidékén keresendő. Hogy a Rosech a Glogonicza egy ága, azt ugyancsak az okirat mondja: quadam vena aque de aqua Golgonycha derivantis, Rosech vocate.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 243. — [2]) *Az eltünt régi vármegyék* II, 278.]

Rosoni tó és halászok, *lacus, piscariae casalis de Roson.* Említi III. Honorius pápának a laberiai sz. miklósi kolostor számára kiállított 1218. évi birtokmegerősítő bullája. [1])

[1]) Theiner: *Mon hist.* I, 10. *Árp. Uj Okm.* I, 153.]

Rosusna, *Rosusna, Ruzyzna, fluvius, folyó.* Említi a Zách nemzetség egykori birtokviszonyaira vonatkozó 1227—1295. évi okmányi adat [1]), IV. Bélának a rozslosnyai földtért illető 1258. évi okirata [2]) és az esztergomi káptalannak Somkút és Rosuzna helységek határait tárgyazó, év nélküli okirata. [3]) — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a rozsnyói járásban, a Csetnekbe jobbfelől szakadó *Rozslosnyai* víz [4]), melyet Pesty, Rososnanak irva, ok nélkül soroz az eltünt vizek közé. [5])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 686. — [2]) *Haz. Okmtár* VII, 78. — [3]) *Árp. Uj Okm.* XI, 609. — [4]) Az okiratok topographiájára nézve lásd *Custatonpotoka.* [5]) *Századok* I. 73.]

Rotunda piscina, *kerek halas.* Említi I. Gézának a garammelléki sz. benedeki apátság 1075. évi alapító levele [1]) és II. Istvánnak ezen alapitványt megerősítő 1124. évi okirata. [2]) — *Csongrád* megyében, a Tisza partján, Csány vidékén. Ezen birtok határát képezte.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 433. II, 67 Knauz: *Mon.* I, 56. Hornyik: *Kecskemét vár. tört.* I, 193. Jerney: *Magy. Nyelvk.* 70. l. — [2]) Fejér II, 74. VII. V, 97.]

Rotundum stagnum, *kerek tó.* Említi IV. Bélának Chonuk birtokot tárgyazó 1257. évi okirata. [1]). — *Komárom* megyében, a gesztesi járásban, a mai Csanak puszta határában. Hogy itt nem a győrmegyei Csanakról van szó, az okirat kétségtelenné teszi. Szerinte Chonuk prope Wigman, már pedig a komárommegyei Csanak közelében találjuk *N.-Igmándot.* Továbbá az okiratban említett Wlwed-ben a Csanaktól délre eső *Ölbő* pusztára, Chep alatt a Csanaktól délkeletre levő *Csep* helységre ismerek. Csanak pusztától keletre, nyugatra és délre ma is több rendbeli tócsát találunk, milyenek a *Banai,* a *Nagy-Igmándi* tócsák és locsogók.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 457.]

Rouda, *Royda, Bouda, Boyda, vena, ár.* Említi V. Istvánnak Sándor comes számára kiállított 1271. évi adománylevele. [1]) — *Pozsony* megyében, Stomfa vidékén, a pozsonyi járásban, a Morva baloldali ere. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 131. *Árp. Uj Okm.* VIII, 337. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Axey.*]

Rovisčei patak, lásd Runissa.

Royda [1]) lásd Rouda.

[1]) Wenzel VIII, 337.]

Roz, *rivulus, csermely.* Említi a szepesi káptalannak Sztoyan Miklós számára kiállított 1298. évi bizonyító oklevele. [1])

[1]) *Árp. Uj Okm.* V, 196.]

Rozslosnyai víz, lásd Rosusna.

Ruch. Említi a pécsi káptalannak bizonyos birtokcserét tárgyazó 1239. évi okirata. [1]) — *Baranya* megyében, Darócz vidékén, a Duna- és Drávaközben.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 170.]

Ruchkapotoka, *Rochkapotoka, Rochapotoka, Rockapothok, Rochka, fluvius, patak, folyó.* Említik az esztergomi [1]) és a váczi káptalanok bizonyos birtokosztást illető 1271. évi okiratai. [2]) — *Nógrád* megyében, a losonczi járás területén, a *Raczkai* patak, mely Raczka pusztán át jobbfelől a Velki patakba s azzal együtt az Ipolyba szakad. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 353. — [2]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 364. 365. — [3]) Az okiratok topographiájára nézve lásd *Chakapataka.*]

Rudasfürdői hévvizek Budán, lásd Calide aque.

Rudnik. Említi II. Endrének Bors comes alapítványát megerősítő 1225. évi okirata. [1]) — *Sopron* megyében, a Brenn hegy déli oldalán eredő s Micskénél a Répczébe balfelől szakadó *Raidingi* patak [2]), melynek culturalis jelentőségéről bizonyítanak a *lövői* pogányvárak. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 63. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Lybnic.* — [3]) Römer: *Résultats généraux* p. 101. Ugyanott *Magyarorsz. őstört. térképe* p. 101.]

Rudnoki víz, lásd abaujmegyei Rodnuk.

Ruegeg [1]), **Rueggeg** [2]) l. Kuegeg.

[1]) Fejér IV. I, 65. — [2]) Jerneynél 114. l.]

Ruetel, *Ruett villa felé eső zuhatag, torrens versus villam Ruetel, Ruett.* Említi II. Endrének a kertzi apátság számára kiállított 1223. évi birtokmegerősítő

okirata. [1]) — Erdélyben, *Szeben* megyében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 400. VII. I, 213.]

Ruett villa felé eső zuhatag [1]) lásd Ruetel.

[1]) Fejér VII. I, 213.]

Rufus rivulus, *fluvius, csermely, folyó.* Említi Mátyás szepesi prépostnak a zsegrai egyház számára kiállított 1245. évi adománylevele [1]) és a szepesi káptalannak III. Endréhez intézett, Koritnik földet illető 1297. évi jelentő oklevele. [2]) — *Szepes* megyében, a Hernád baloldali vízkörnyékében, a Zsegrai vízbe s ezzel az Olaszi patakba szakadó *Vöröséz* Korotnok vidékén.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 399. Wagner: *Anal. Scep.* I, 108. Bárdosy: *Supplem.* p. 41. — [2]) Fejér VI. II, 78. Bárdosy p. 422.]

Ruicha [1]) lásd Runissa.

[1]) Wenzel VII, 397.]

Ruisna [1]), **Ruissna** [2]), l. Runissa.

[1]) [2]) Wenzel VII, 396.]

Rukerkuta, *puteus.* Említi egy 1236. évi okirat alapján Jerney [1]) s szerinte határkút *Bihar* megyében. *Roger-kuta*nak ejti.

[1]) *Magy. Nyelvkincs.* 114. l.]

Rumluthpatak. Említi IV. Bélának Monthus számára kiállított 1266. évi adománylevele. [1]) — *Nógrád* megyében, az Ipoly vízkörnyékében, e néven ma ismeretlen. Nyilván *Romlott-pataka*-nak ejtendő.

[1]) *Árp. Uj Okm.* III, 134.]

Runissa, *Ruissna, Ruisna, Ruicha, Ruycha, Ruissa, Rusna, fluvius, folyó.* Említi István szlavoniai bánnak több Riuche megyei birtokot meghatározó 1255. évi okirata. [1]) — Az egykori Riuche, a mai *Körös* megyében, a körösi alispánságnak Belovármegyével határos területén, a Velikába balfelől szakadó *Rovišćei* patakcsa, a Császma jobboldali vízkörnyékében. [2]) A határleirás menetéből kitetszik, hogy az ez okiratban említett folyóvizek mind a Velika balpartvidékén keresendők, a határ ugyanis sehol sem lépi át a Velikát, s az előszámlált vizek mindegyike tényleg fel is található a Velika balvizkörnyékében. A leirt földek határai csak kevéssel terjednek a Koinszkán túl. Az okiratban említett villa fori Ruicha illetőleg villa fori Riucha = *Rovišće*, mely az egykor jelentékenyebb Ruicse comitatusnak székvárát képezte. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 395—397. — [2]) A régi Riucse megyéhez tartozott vizeket Pesty felsorolván a Rovišćei vizet nem említi. *Az eltünt régi vármegyék* II, 296—297. — [3]) Lásd Pestynél tüzetesen i. m. II, 292—297.]

Runya vagy **Rinya folyó** l. Reynna.

Rusca. Említi II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1231. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a sziszeki alispánság területén, a mai Ruča vidékén. Az okirat szerint az Odrával közlekedett, és exit de Mortyuncastrug, mely pedig a Száva kiágazása.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 221.]

Ruschenbach, *Rusenbach, aqua, víz.* Említi Merozlai fiainak János számára kiállított 1286. évi, engedélyt adó okirata [1]) és Kunigundának bizonyos erdőt

tárgyazó 1288. évi adománylevele. [2] — *Szepes* megyében, a Poprádba balfelől jutó *Ruszbachi* víz. A Ruschenbach név nem egyéb mint kelta-német pleonasmus. A Ruesch, Rust, Retz,[1] Rutz, Rütisch formák *patak* jelentésökben a wälsch *rhidys*-től származnak. [3]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 336. Bárdosy: *Supplem*, p. 256. — [2] Fejér V. III, 426. *Haz. Okmtár* VI, 336. Wagner: *Anal. Scep.* I, 195. Bárdosy: *Suppl.* 287. — Mone: *Celtische Forschungen* 31. 33. ll. Schröer is figyelembe veendőnek mondja e származtatást. Lásd annak *Beitrag zu einem Wörterbuch d. deutsch. Mundarten d. ungr. Berglandes* czimű nagy tanulmányát a *Sitzungsbericht d. kais. Akad. d. Wiss.* XXV. köt. 219. l. 1. jegyz.]

Rusenbach [1] l. Ruschenbach.

[1] *Haz. Okmtár* VI, 336.]

Rususna fluvius [1] l. Rosusna.

[1] Wenzel XI, 609.]

Ruszbachi víz l. Ruschenbach.

Ruszkini patak, lásd Visoka.

Ruycha [1] lásd Runissa.

[1] Wenzel VII, 397.]

Ruzyzna fluvius [1] lásd Rosusna.

[1] *Cod. Patrius* VII, 78.]

Ryachka [1] lásd Ryvchka.

[1] Fejér VII. V, 568.]

Rybnuc, *fluvius, folyó.* Említi Kálmán királynak a zobori monostor birtokait megerősítő 1112. évi okirata [1] és IV. Bélának ezt ujból megerősítő 1249. évi okirata. [2] — *Nyitra* megyében. Az okiratokban említett Wdwarnoc megfelel a galgóczi járásban fekvő *Udvarnok*-nak. Pesty *Ribnik*-nek irja. [3]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 88. — [2] Fejér V. I, 315. — [3] *Századok* I, 73.]

Rybnuc, *fluvius, folyó.* Említik Kálmánnak [1] és IV. Bélának [2] imént idézett okiratai, — *Nyitra* megyében, a Nyitra vízkörnyékében. Hogy ez az előbbitől különbözik, maga az okirat világosan mondja. A határ ugyanis vadit per colles et valles et venit *ad alium fluuium Rybnuc.*

[1] [2] I. h. i. l.]

Ryma [1] lásd Rima.

[1] Wenzel X, 317.]

Ryochka [1] lásd Ryvchka.

[1] Fejér VII. V, 568.]

Ryuguzlo villae stagna [1] lásd Buguzlou.

[1] Fejér V. II, 92.]

Ryvchka, *Ryachka, Ryochka, torrens, zuhatag.* Említi az esztergomi káptalannak Leustachius comes számára kiállított 1228 [1] és ugyanama káptalannak Byncha föld eladását tárgyazó 1228. évi okirata. [2] — *Esztergom* vagy *Bars* megyében, a Garam mellékvize. [3]

[1] *Árp. Uj Okm.* VI, 461. — [2] Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 568. — [3] Erre vonatkozólag lásd *Bela torrens.*]

Saaid aqua [1] lásd pozsonymegyei Sard.

[1] Wenzel VII, 85.]

Saar, *Sar, Saru, aqua, fluvius, víz, folyó.* Említik Sz. Lászlónak 1093- [1], III. Bélának 1193- [2], a vasvári káptalannak 1265- [3], a fejérvári conventnek 1276- [4], IV. Lászlónak 1283- [5], Erzsébetnek 1283- [6], a pécsi káptalannak több rendbeli 1291- [7], III. Endrének 1291- [8], 1293- [9] és 1294-ik évi okiratai [10] valamint Béla király névtelen jegyzője. [11] — A *Veszprém* és *Fejér*

megyék határterületén elterülő Sárrétben eredő, *Fejér* és *Tolna* megyék hosszában, manap már nagyobbrészt csatornázott mederben folyó, s Szegszárdnál meg Báttánál a Dunába jobbfelől szakadó *Sár* folyó vagy *Sárvíz*. Hogy erre vonatkozik-e a Jornandes, a IV. századbeli góth püspök által pannoniai folyókép említett Scarniunga [12]), mikép ezt Spruner is hiszi [13]), bizonytalan, annyival is inkább, minthogy más tudósok e tekintetben más nézeten vannak. [14]) Határozottan téved azonban Morus [15]), midőn Plinius Urbas vagy Urpas, Urpanus nevű folyóját a Sárvízre magyarázza. [16]) De Pauler Gyula sem fejezte ki híven a tényállást, midőn azt mondja, hogy »a »Saár« kifejezés még 1291. is használtatik. [17]) A közlöttem adatokból kitetszik, hogy 1291. után is még ugyancsak használatban volt. A mi a Sárvíz ősi culturális jelentőségét illeti, több adatunk van már is, mely e mellett bizonyít. Igy a *hidvégi, sár-sz.-lőrinczi, várdombi* pogányvárak Tolnában [18]), a *tinódi* (sárbogárdi) ősi temető Fejérben [19]), a nagy-hörcsöki pusztán talált számtalan barbar és római régiség. [20])

[[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 69. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 287. Knauz: *Mon.* I, 144. 145. Batthyán: *Leg. Eccl.* II, 286. Katona: *Hist. Crit.* IV, 410. Pray: *De Prior. Aur.* p. 117. Schmitth: *Eppi Agr.* I, 101. — [3]) *Haz. Okmtár* V, 37. — [4]) Kubinyi: *Magy. tört. Eml.* I, 97. — [5]) *Árp, Uj Okm.* IV, 256. — [6]) *Árp. Uj Okm.* IV, 259. — [7]) Fejér VII. II, 156. — U. o. VII. II, 158—160. — U. o. VII. V, 495. 497—499. Wenzel XII, 520. 521. — [8]) *Győri tört. és rég. füz.* III, 114. — [9]) *Árp. Uj Okm.* XII, 540. — [10]) Fejér VI. I, 297. — [11]) *Hist. Hung. de sept. ducib.* C. XLVII. Schwandtnernél I, 37. Endlichernél 43. l. Szabónál 68. l. Jerneynél: *Magy. Nyelvkincs.* 115. l. — [12]) *De Gothor. origine et reb. gest.* C. LII. — [13]) *Hist. Atlas* Ung. Nr. I. — [14]) V. ö. *Scarniunga.* — [15]) Timonnál: *Imago Antiq. Hung.* C. V. p. 33. — [16]) Lásd *Urbas.* — [17]) *A magyarok megtelepedéséről* a *Századok*-ban 1877. évf. 386. lap. — [18]) Rómer: *Résultats généraux* p. 101. és ugyanott *Magyarorsz. őstört. térképe.* — [19]) Rómer i. m. p. 185. *Arch. Ért.* VII, 55. 81. — [20]) *Arch. Ért.* XIII, 200.]

Saar. Említi az egri káptalannak Noak föld határjárását illető 1295. évi okirata. [1]) — *Gömör-Kis-Hont* megyében, Noak föld határában.

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 529.]

Saar, *Sar, fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Bolok számára kiállított 1245. évi adománylevele [1]) és a Kún helység határait tárgyazó, év nélküli okirat. [2]) *Gömör-Kis-Hont* megyében, a tornallyai járás területén. Magok az okiratok mondják, hogy a Sajónak egy kiszakadása: fluvius Saar, qui oritur de Soyov mondja az első, fluuius Sar, qui oriretur de Sayo, mondja a második. [3])

[[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 193. 194. — [2]) *Árp. Uj Okm.* XI, 616. 617. — [3]) A topographiára nézve lásd *Cherniche* fons.]

Saar. Említi a Kún helység határait tárgyazó év nélkül kelt okirat. [1]) — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a tornallyai járás területén. Hogy e Saar különbözik a Sajónak Saar nevü s imént említett kiágazásától, az okirat maga bizonyítja. Az itt kérdésben forgó Saar

helyet a határigazítók visu considerando *tempore pluuiali locum lutosum* esse agnouissent, *sed tunc desiccatum fore uidissent.* Egyébiránt ez is a Sajóval állott kapcsolatban, mert a határjárás mondja: et per pratum perueniret ad locum vnum, in quo tempore pluuiali videretur aqua mare, sed tunc fuisset desiccatum, que caderet ad dictum fluuium Sayou.

[1) Wenzel XI, 617. 618.]

Saar, *Sartue.* Említi a zázty-i apátság 1067. körüli alapítólevele. [1]) — *Heves* és *Borsod* megyék határterületén, az egri völgy déli bejáratánál, Maklár déli vidékén. [2])

[1) *Árp. Uj Okm.* I, 24. *Arch. Ért.* XII, 86. — 2) A zázty-i apátság birtokterületére nézve lásd a *Bissenorum puteus, Egur parva, Nadestyguy* és *Scekzov* alatt mondottakat.]

Saar, *Sar, aqua, fluvius, víz, folyó.* Említik II. Endrének a pannonhalmi apátság számára kiállított 1233. [1]), IV. Bélának ugyanazon apátság számára kiállított 1237. [2]) és 1268. évi okiratai [3]) — *Komárom* megyében, a Csalóközben, az Oltsa és Vágduna közti területen.

[1) *Árp. Uj Okm.* I, 305. Sztachovics: *Registrum tabularii M. S. Mart.* p. XIII. — 2) Wenzel i. h. II, 55. Sztachovics i. h. p. XIII. — 3) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 449. Knauz: *Mon.* I, 554. 555.]

Saar, *portus supra Mosonium, rév.* Említi IV. Lászlónak Miklós és László testvéreknek Sitke földet visszaadó 1274. évi okirata. [1]) — *Moson* megyében, a Lajta réve Moson felett. [2])

[1) *Haz. Okmtár* III, 21. *Árp. Uj Okm.* IX, 64. 68. — 2) V. ö. Nagy Imrével az *Akad. Értesítő*-ben VIII, 191.]

Saar, *fluvius, folyó.* Említi Simon alországbirónak bizonyos barátságos egyezkedést jóváhagyó 1264. évi okirata. [1]) — *Pozsony* megyében, a szempczi járásban fekvő Sárfő vidékén. Nyilván nem más mint a *Csádé* folyó s illetőleg a Csádé által képezett sármocsár.

[1) *Árp. Uj Okm.* VIII, 103.]

Saar, *aqua, profunda aqua, víz, mély víz.* Említik a fejérvári keresztesek conventjének Suwen birtokot illető 1265. [1]) és 1267. évi okiratai. [2]) — *Somogy* megyében, a tabi járásban, a Sio jobb partja mentén Kiliti és Adand közt. Az 1267. évi okirat szerint aqua Saar, que vulgariter appellatur Eureym és aqua Saar, que vulgariter Nogreu apellatur. Ez utóbbi iránt jobban világosít fel az 1265. évi okirat: profunda aqua Saar, que wlgariter Evrem appellatur, és vadit ad ipsam aquam Saar ad magnum portum wlgariter Sven Nogrevy appellatum. Az okiratokban említett magna villa Bereyn = *Nagy-Berény,* Adamd, Adand = *Adand,* Kelety, Kyliti = *Kiliti,* Suwen, Siweyn, Sven nyilván = *Sövény.*

[1) *Haz. Oklevéltár* 44. l. — 2) *Haz. Oklevéltár* 50. l.]

Saar aqua, *Saruizy.* Említi István ifj. királynak Sándor szörényi bán számára kiállított 1268. évi adománylevele. [1]) — *Szatmár* megyében, a szatmári járásban, Batiz-Vasvári éjszakkeleti vidékén, a hol manap is a Saár, Sárköz, Sárköz-Ujlak helynevek e terület egykori posványságára emlékeztetnek, mely a Túr és a Szamos egy-

mással való közlekedésének eredménye volt. Hogy e Sárvíz malmokat is hajtott, kivehető magából az okiratból. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 465. *Árp. Uj Okm.* VIII, 198. Waltherr: *Magy. Tud. Akad. Évk.* VI, 430. — [2]) A topographiára nézve lásd *Huzeutov.*]

Saar, *Sar, lutus magnus, nagy sár.* Említi az esztergomi káptalannak IV. Lászlóhoz intézett 1282. évi jelentő okirata.[1]) — *Zólyom* megyében, a beszterczebányai járásban, Pojnik déli vidékén. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 115. *Haz. Okmtár* VI, 287. *Árp. Uj Okm.* XII, 365. Jerney: *Magy. Nyelvk.* 115. l. [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Chechenpotok.*]

Saar, *fluvius, folyó.* Említi a győri káptalannak egy 1271. évi jelentő okirata. [1])

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 134. 135.]

Saar, *fluvius, folyó.* Említi a vasvári káptalannak bizonyos birtokcserére vonatkozó 1255. [1]) és ugyanama káptalannak András számára kiállított 1271. évi okirata. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 413. — [2]) *Cod. Patrius* V, 42.]

Saar aqua, fluvius [1]) lásd L i t a h a.

[1]) Fejér III. I, 63. III. II, 215. 471. IV. I, 199. IV. II, 314. Wenzel II, 271. 272. VII, 1. VIII, 420. IX, 251. XII, 279.]

Saar aqua [1]) lásd pozsonymegyei S a r d.

[1]) Fejér IV. III, 489.]

Saar [1]) lásd sárosmegyei S a r t u e.

[1]) Wenzel I, 24.]

Saar magnum flumen [1]) lásd S a r w e z y.

[1]) Knauz: *Mon.* I, 513. 594. Fejér V. I, 224. Jerney 116. l.]

Saard, *piscina, halas.* Említi III. Istvánnak a szentjoghi apátság birtokait megerősítő 1169. évi okirata. [1]) — A *Bihar* megyében feküdt sz.-jobbi (sz.-joghi), vagy berekósi apátság birtokában. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. I, 162. Jerney: *Magy. Nyelvkincsek* 115. l. — [2]) Némi tájékoztatásul a birtokokra nézve szolgálhat Rupp: *Magyarorsz. helyrajzi tört.* III, 169.]

Saard aqua [1]) l. vasmegyei S a r d.

[1]) Wenzel VI, 384. *Haz. Okmtár* IV, 9.]

Saarpathaka [1]) lásd C r u m p s a y f f.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 356.]

Saartou [1]) lásd pozsonymegyei S a r t u u.

[1]) Wenzel VI, 364.]

Saarwyze [1]) lásd S a r w e z y.

[1]) Knauz: *Mon.* I, 512.]

Saba, *Sabe, Saua, Sauii, Saus, Sava, Savus, Sawa, Soa, Sovva, Sowa, Szába* (Σάβα), *Szabaria* (Σάβαρια), *Szaosz* (Σαος), *Szaovios* (Σαούιος), *Szavios, Szaua, Szava, Szavos* (Σαῦος), *Szawa, Zaua, Zauma, Zaunia, Zauus, Zava, Zawa, Zoa, Zoua, Zva, Zauua, Zauia, Zova, Zowa, aqua, alveus, fluvius, fluvius famosus, flumen, portus, víz, meder, folyó, folyam, rév.* Említik: Strabo[1]), Plinius[2]), Ptolemaeus[3]), egy IV-ik századbeli római feliratos oszlop[4]), továbbá Priscus Rhetor [5]), Menander [6]), Konstantin császár [7]), a salzburgi Névtelen [8]), Béla névtelen jegy-

zője [9]), Freisingi Otto [10]), Guerchei János főesperes [11]), a Chronica Hungarorum [12]), az 1184. évi Status Regni [13]), néhány XI. [14]) és igen sok XIII-dik századbeli okirat. [15]) — Krajnában, a Terglou hegyen eredő, Rann közelében Horvátországba jutó, *Zágráb* megye s a *báni kerület* területét locsoló, aztán a *gradiskai*, a *bródi*, s a *pétervároradi* végvidéket Boszniától elválasztó s végül Zimony és Nándorfejérvár között a Dunába jobbfelől szakadó *Száva*. Gebhardi [16]) s általa a Gutry-Gray-féle nagy világtörténet [17]) teljesen tévesen magyarázzák Herodot Brongus-át [18]) a Szávára [19]) s ép oly tévesen vonatkoztatják [20]) erre Jornandes VI. századbeli góth püspöknek Scarniunga [21]) nevü folyóvizét. [22]) E folyó nevét a keltáktól kapta, kik a Száva-mellék birtoklásában, úgy a görögöket, mint a rómaiakat megelőzték. [23])

[[1]) *Geographia* IV, 7. VII, 5, — [2]) *Hist. Nat.* III, 25. Mannertnél III, 562. — [3]) *Geographiá*jában Mannertnél III, 562. S ezzel v. ö. *Savaria* czikket. — [4]) Rómernél: *Magy. régész. Krónika* czim alatt az *Arch. Közl.* VII. (Uj foly. V.) köt. II. füz. 190. l. 1032. sz. a. Mommsen in *Bull. dell' Instituto* 1868. évf. 141. l. és *Corp. Inscr. Lat.* Vol. III. P. I. p. 465. Nr. 3705. — [5]) *Excerpt. de legat.* Ex hist. Byz. §. 5. Szabónál *Kisebb tört. munkái* I, 8. — [6]) *Excerpt de legat.* 128. 130. ll. — [7]) *De Adm. Imp.* XLII. Szabónál: *Magy. Akad. Ért.* I, 154. Fejérnél: *Cod. Dipl.* VII. IV, 27. — [8]) *De conversione Bagoariorum et Carantanorum libellus.* Közzétéve Wattenbach által Pertz: *Monumenta Germaniae historica* XI. kötetében (Scriptores) 10. szakasz [9]) *Hist. hung. de sept. ducib.* c. XLI. XLIII. — [10]) *De gestis Friderici I. Imp.* Lib. I. cap. XXXI. p. 665. — [11]) Kercselichnél: *Not. praet.* III, 101. Fejér VII. IV, 42. — [12]) Endlichernél: *Mon. Arpad.* 63. l. — [13]) *Status Regni Hung. sub Bela III. Rege 1184.* Endlichernél: *Mon. Arp.* 246. l. Fejérnél II, 218. — [14]) Fejérnél I, 292. 395. VII. V, 45. Kollernél: *Hist. Eppat. Quinq.* I, 62—72. 147. 152. Fuxhoffer-Czinárnál: *Monast.* I, 205. Inchoffernél: *Annal. Eccl.* p. 290. — [15]) Fejérnél *Cod. Dipl.* III. I, 217. 219. 223. 224. 225. III. II, 423. IV. I, 262. 263. IV. II, 289. IV. III, 507. V. III, 174. VI. I, 129. VII. II, 101. VII. IV, 102. 103. VII. V, 222. 586. 587. — Wenzelnél *Árp. Uj Okm.* I, 152. 232. 236. 239. V, 24. VI, 457. 465. 466. VII, 171. 202. 203. 431. IX, 286. XI, 76. 77. 91. 93. 94. 106. 110. 111. 129. 145. 146. 162. 221. 297. 327. 588. XII, 62. 173. 208. 383. 509. 548. 617. Tkalcicnál: *Mon. Eppat. Zagr.* I, 10. 11. 14. 16. 18. 20. 26. 35. 37. 38. 40. 41. 43. 49. 62. 63. 77. 79. 82. 83. 84. 138. 161. 187. 208. 220. 221. 224. Theinernél: *Mon. hist.* I, 10. 74. 75. 76. 77. 78. 80. 314. 315. 316. — *Haz. Okmtár* VII, 34. 40. 67. 73. 75. 90. 115. — [16]) *Gesch. d. Reichs Hung.* I, 75. — [17]) *Allgem. Weltgeschichte* XV. Bd. I. Abth. 75. l. — [18]) *Melpomene* IV, 49. — [19]) V. ö. Forbigerrel Paulynál: *Real-Encyclopädie d. class. Alterthumswissensch.* IV, 1556. és ugyancsak Forbigerrel Strabo stuttgarti 1857. évi német fordításához adott jegyzeteiben VII. k. 5. fej. 12. §. 109. l. 67. jegyz. Azonkiv. l. Ortvay: *Margum és Contra-Margum helyfekvése.* Akad. ért. 13. l. — [20]) I. h. I. 227. és XV. Bd. I. Abth. 227. l. — [21]) *De Gothor. orig. et reb. gest.* cap. LII. — [22]) V. ö. *Scarniunga.* — [23]) Hunfalvy: *A magyar folyó- és helynevek. Egyet. philolog. Közl.* IV, 587.]

Sabarie fons [1]) lásd Sacer fons.

[1]) Béla Névtelenje cap. L.]

Sabe flumen [1]) lásd Saba.

[1]) Wenzel I, 152. Theiner I, 10.]

Sabigc, *aqua, rivus, víz, patak.* Említi a zágrábi káptalannak Wogsa fiai számára kiállított 1236. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, az okirat szerint »in magna valle« folyt.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 19.]

Sacer fons, *qui vocatur caput Pannonie, Sabarie fons.* Említi IV. Bélának a pannonhalmi apátság jószágait és jövedelmeit megerősítő 1234—1270. évi okirata [1]) és Béla névtelen jegyzője. [2]) — *Győr* megyében, Szent-Mártontól déli irányban, a Pánzsának egyik alkotó forrása. Hogy nem maga a Pánzsa, világosan mondja maga az okirat, mely szerint a szent forrás *cum aliis fontibus facit rivulum sub ecclesia sancti Willibaldi et vocatur Pannosa.* A forrás most is csergedezik ama dülőn, melyet a ravazdiak »Falu helyé«-nek, a pásztorok »Forrásrét«-nek, a szentmártoniak pedig a régi bérlő nevéről »Lakatosrét«-nek neveznek. E felbugyogó felszintes forrást már a rómaiak használták, mert körülötte római téglák, cserepek, érmek, hajtűk találtattak. Béla Névtelenje szerint *Sabaria* forrás a neve s ennek vizéből ittak a honfoglalók és barmaik. [3]) Hogy a Sabaria forrása alatt nem a régi római Sabaria vagyis Szombathely Vas megyében értendő, hanem a Pannonhalma közelében feküdt Sabaria, azt Szabó is kiemeli. [4]) Tévednek azonban azok, kik a hagyományt követve, e Szent forrást, illetőleg Sabaria forrását azonosítják ama *Béla kutjá*nak nevezett forrással [5]), mely Ravazdtól délnek alig száz lépésnyire csergedezik. E forrásnak vize kénköves s már csak ezért sem ihattak belőle a honfoglalók és barmaik; de másrészt ha ittak volna is a gyéren csergedező vízből, Árpádéknak, ha minden egyes lovagra és lovára csak öt perczet számitunk is, mint Sztachovics irja — ez egy itatással félévnél tovább kellett volna e forrásnál időzniök, a mi képtelenség. [6])

[1]) *Árp. Uj Okm.* II, 2. — [2]) *Hist. hung. de sept. ducib.* c. L. — [3]) Lásd Matusek kézirati jegyzékét *Győr megye és város egyet. leirásá*ban 73. l. Azonkiv. Sztachovics: *Régészeti adatok Győr-Sz.-Márton környékéről* az *Arch. Közl.* VIII. k. II. f. 102. l. Kitaibel: *Hydrographia Hung.* 1829. — [4]) A Névtelen magy. ford. 72. l. 2. jegyz. Azonkivül lásd ugyanez értelemben azt tárgyalva Dankónál: *Győrmegyei Sabaria* czimű beható czikkében a *Magy. Sion*-ban V, 899. 908. 909. ll. És v. ö. még a *Pannosa rivulus* alatt mondottakkal. — [5]) V. ö. Römerrel: *Sz. Willibald egyháza és Béla kútja* a *Tudománytár*-ban 1840. XII, 370—372. — [6]) *Arch. Közl.* VIII. II, 101—102.]

Sadmari casalis lacus, *piscariae, tó, halászók.* Említi III. Honor pápának a laberiai sz. miklósi kolostor számára kiállított birtokmegerősitő 1218. évi bullája. [1]) — *Szatmár*ban. Erre magyarázza azt Wenzel is. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 153. Theiner: *Mon. hist.* I, 10. — [2]) *Árp. Uj Okm.* I. 153. zárjel közt.]

Ságí sziget irányában levő tiszai rév, lásd Vadum quoddam.

Sahcartu (?) Említi a kalocsai káptalannak IV. Lászlóhoz intézett 1289. évi jelentő okirata. [1]) — *Pest-Pilis-Solt-Kis-Kún* megyében, a solti felső járásban, Harta vidékén. Hogy e név alatt nem érthető a mai *Akasztó* hely, az okirat határjárása alapján vélem állíthatni, miután Akasztó kissé nagyon keleti irányba esik Hartától. Más ily nevü dülő, puszta, víz különben ma e vidéken nem létezik. Azt hiszem nem alap nélkül gyanithatni alatta tóvizet.

[1]) *Hazai Oklevéltár* 115. l. — [2]) A topographiára nézve lásd *Chekezatuna.*]

Said aqua [1]) lásd pozsonmegyei S a r d.

[1]) Wenzel VII, 85. VIII, 233.]

Saidzegh [1]) l. pozsonmegyei S a r d.

[1]) Wenzel VIII, 233.]

Sajo, *Soyon, Soyou, Suyo, Syou, Syov, Syob, fluvius, folyó.* Említi II. Endrének Dénes tárnokmester számára kiállított 1228. évi adománylevele [1]), Béla ifj. királynak Lob és Tamás számára kiállított 1230. évi megerősítő okirata [2]) és IV. Bélának a felesleges adományokat revocáló 1235. évi okirata. [3]) [4]) — A Besztercze-Naszód megyében, a Branyesti erdőben eredő, *Besztercze-Naszód* és *Szolnok-Doboka* megyék területein folyó és Szeretfalvánál a Nagy-Szamosba balfelől szakadó *Sajó.* Az. 1230. évi okirat szerint az adományozott és megerősített birtokok Wesscel (Besscel), Omburtelcke (Omboztelcke), fizesteleke, popteleke, kundurmart, Mohal, deuecher inferior et superior deuecher et villa Igalia *iuxta fluvium Syob* in comitatu de doboka existentes. Szolnok-Doboka megyében ma is megtaláljuk *Kis-* és *Nagy-Devecsert* és ezektől nyugatra *Mohalyt.* Egy *Paptelke* a Gorbó patak mentén fordúl elő. A többi birtokok vagy nem léteznek többé, vagy más néven szerepelnek. Igaliát *Igaljának* ejtem, a Szamos menti Omlásalja és a Sajó menti Árokalja mintájára. Magára a Syov, Syob folyóra nézve pedig ama nézeten vagyok, hogy az erdélyi *Sajónak,* mely Árokaljától keletre csap Szolnok-Doboka területére, eltorzítása. — A folyó culturális jelentőségére nézve pedig figyelmeztetek az *Árok-Allyán* Szolnok-Doboka megyében talált négy küllős bronzkerékre s bronz gyürükre. [5])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 132. *Haz. Okmtár* VI, 22. Kemény: *Dipl. Transsylv. Suppl.* I, 35—38. Teutsch és Firnhaber: *Urkundenbuch* 42—45. ll. [2]) Fejér VII. I, 224. *Árp. Uj Okm.* VI, 486. *Haz. Okmtár* VII, 20. — [3]) Fejér VII. IV, 83. — [4]) Jerney egy 1281. évi okiratot is említ, melynek Syou folyóját ez erdélyi Sajóra vonatkoztatja. *Magy. Nyelvk.* 115. l. — [5]) Neigebaur 291. l. *Arch. Közl.* II, 257. VII, 181. Gooss: *Chronik d. arch. Funde* 11. l.]

Sajó, *Sajovize, Soviou, Sovyou, Souyoy, Souyou, Soio, Su, Sojou, Seon, Seov, Sayo, Sayou, Sayow, Sayw, Sajov, Sajou, Seyo, Seyou, Soyo, Soyov, Soiou, Soyou, Soyow, Gayou, aqua, fluvius, flumen, palus, portus, víz, folyó, folyam, tó, rév.* Említi számos okirat: 1230.[1]), 1237.[2]), 1243.[3]), 1244.[4]), 1245.[5]), 1246.[6]), 1248.[7]), 1249.[8]), 1253.[9]), 1256.[10]), 1263.[11]), 1266.[12]), 1268.[13]), 1270.[14]), 1281.[15]), 1286.[16]), 1290.[17]), 1291.[18]), 1293.[19]), 1296.[20]), 1298.[21]) évekből, s egy évnélküli okirat[22]), valamint Béla névte-

len jegyzője [23]), Rogerius [24]) és Kézai Simon mester. [25]) — A Gömör megyében, a Tresznyik déli, Palkova keleti és Sztolicska éjszaki oldalán eredő, *Gömör* és *Borsod* megyék területét locsoló s Keszneyéten mellett a Tiszába jobbfelől szakadó *Sajó*. — Schafarik szerint e folyónév szláv eredetü »schajawa«-ból eredvén és Bartholomaeides is Gömör megye leirásában a szláv Szol-sótól származtatja, de Hunfalvy Pál kimutatja ez állítás téves voltát, hiszen a Sajó helynév »só« értelmét a nyelvészeti inductión kivül az is támogatja, hogy a Sajót a dobsinai németek *Salz*-nak, *Salz-Ach*-nak, a gömöri szlávok pedig *Szlaná*-nak nevezik. [26]) De ezekhez Pesty még azt is megjegyzi [27]), hogy Hunfalvy figyelmét az ő állitását igazoló diplomatikai adat kikerülte, melyből kitünik, hogy Borsod és Gömör említett folyója nemcsak Soyo-nak, hanem *Su*-nak is iratott, mint IV. Bélának egyik 1260. évi okiratában. [28]) A »jo«-ra nézve pedig megjegyzi Hunfalvy, hogy az ugor és finn nyelvekben a »jó«-nak megfelel a jog, jou, jeag, jag, jaa s hogy ennek jelentése = *folyó*, s azért Sajó = *Sav-jó*, *Só-jó* vagyis = *Só-folyó*. Gyanítja továbbá tudósunk, hogy e »jo« = folyó, a besenyőktől származik s hogy a »jog« eredetibb forma volt mint a »jo«, következőleg, hogy a Sajo előbb *Sajoy, saejoy* formában használtatott. [29]) Ezekből kiderül egyszersmind, hogy Katona rosszul kifogásolja a Névtelen Soviou-féle irmodorát, mintha az irási hiba volna. E tekintetben már Jászay felelt neki [30]), bár ő sem találta el tel-

jességgel a Sajó szó értelmének nyitját. [31]) De kitetszik egyszersmind, hogy oly jeles szófejtő, mipő Szabó Károly, a »jo« értelmét tökéletesen félreismerte akkor, midőn ennek magyarázatában oda nyilatkozik, hogy »e folyó magyar neve nem egyéb, *mint só vagy sav szavunk nyujtott kiejtése.*« [32]) — De valamennyinél inkább félreismerték e folyónevet az akadémiai nagy szótár készitői, úgymint kik a *Sajót rokonná teszik a Séddel,* mely hegyi kis patakot jelent. [33]) Szerintök nevét hihetőleg nagy zajjal, zajogva, zuhogva rohanó sebes folyásától kapta. [34]) De e magyarázat mellett nyilván teljesen elvész a Sajónak ugy *sa* mint *jo* értelme. És végre ép ily egyoldalú Podhráczky magyarázata, úgymint ki szerint a Sajó, mely Sió hanggal is ismeretes több helyt, átalán *vizet* jelent. [35]) — Cultur- és hadtörténeti szempontból nagyon is nevezetes a Sajónak halkövületeiről elhiresült völgye. [36]) — Az orsó-fejekből, bögrékből, bronzokból s hasonló őskori tárgyakból álló *muhii* gazdag leletek [37]), a *sajó-németii* silex- és obsidiánleletek [38]), a *sajó-ecsegi* pogányvár [39]), az *ivánkai* és a *muhii* Bélabalma nevü tumulusok [40]), a *muhii* Szakáldombon talált ősi temető, a *sajó-ecsegi, sajó-németii, besenyői* és *vámosi* ősi temetők [41]) egyaránt hirdetik a Sajó völgyében lezajlott egykori nyüzsgő életet. De tudjuk, hogy a honfoglalásban is jelentékenyen szerepelt az. Krónikáink szerint a Sajó vizeig való földet kérte Árpád Szalántól, melyet az neki lakosaival együtt át is engedett. Itt táborozott Árpád, majd

át is kelt rajta Szerencsről való megindulása után. Örs kapitány is a Sajó mellékén ütötte fel sátorát, a mai Kács falu táján várat építve, mely a Névtelen korában még mint Örs-úr vára ismeretes volt. Ama nagy darab föld, melyet Árpád Böngyérnek, Bors apjának adott, a Sajóig terjedt s itt érte a nemzetet ama nagy csapás, mely a tatár-invazió történetéből annyira ismeretes. De a csata zürzavarainál örvendetesb események is bonyolódtak le a Sajó mellékén s bizonyára nem érdektelen e tekintetben Ipolyinak ama figyelmeztetése, hogy a XIII. századi borsodi országgyülésnek Ónodvár és Miskolcz közelében történt összeülésére a Sajónak mint nagy folyamnak alkalmatos volta döntő befolyással birt. [42])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 484. — [2]) *Árp. Uj Okm.* XI, 300. Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 62. — [3]) Fejér IV. I, 291. [4]) Fejér IV. I, 323. — [5]) *Árp. Uj Okm.* VII, 193. 194. — [6]) Fejér IV. I, 405. [7]) Fejér IV. II, 11. — U. o. IV. II, 17. *Haz. Okmtár* VII, 38. — [8]) Fejér IV. II, 51. — [9]) Fejér IV. II, 207. — [10]) Fejér IV. II, 388. *Árp. Uj Okm.* II, 269. — Fejér VII. III, 36. — [11]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 50. — [12]) Fejér IV. III, 321. — [13]) *Haz. Okmtár* III, 15. [14]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 293. — Knauz: *Mon.* I, 572. — Fejér VII. V, 370. 374. Knauz: *Mon.* I, 573. — [15]) *Árp. Uj Okm.* XII, 346. — [16]) Fejér V. III, 325. — [17]) *Haz. Okmtár* VII, 215. — [18]) *Árp. Uj Okm.* X, 53. 55. — Fejér VI. I, 99. — U. o. VI. I, 103. — [19]) *Haz. Okmtár* VII, 232. 233. U. o. VII, 234. — [20]) *Haz. Oklevéltár* 153. l. [21]) Fejér VII. IV, 247. *Cod. Patrius* VII, 268. — [22]) Wenzel XI, 612. 615—618. — [23]) *Hist. hung. de sept. duc.* cc. XIV. XVI. XVII. XXII. XXXI. XXXIII. — [24]) *Miserabile Carmen* c. XXVIII. — [25]) *Chronica.* Lib. II. c. I. §. 8. — [26]) *Ethnographie v. Ung.* 65. 151. 248. ll. *Egyet. Phil. Közl.* IV, 593. Kiemeli ezt Szabó Károly is (*A Névtelen magyar ford.* 23. l. 1. jegyz.) — [27]) *A helynevek és a történelem.* Akad. értek. 55. l. — [28]) Kukuljevics: *Jura Regni Croat.* I, 71. — [29]) *Ethnographie* 151. 248. 249. ll. *Egyet. Phil. Közl.* IV, 593. — [30]) *A magy. nemz. napjai az arany bulláig.* 186. — [31]) Ő Soviout *Sovó-*, *Saró*-nak olvassa, miből a Sajó lett. — [32]) *A névtelen magy. fordításában* 23. l. 1. jegyz. — [33]) Czuczor-Fogarasi: *A magy. nyelv szótára* V, 754. [34]) U. o. V, 676. — [35]) *Magy. Okmányérdekességek.* II. Közl. *Századok* II, 88. és 167. — [36]) *Béla kir. névt. jegyz. idejekora és hitelessége* 214. l. — [37]) Kandra: *Borsod az őskorban s ujabb kőkori leletei.* Megjelent az *Arch. Ért.* X, 46. — [38]) *Arch. Ért.* I, 20. XII, 267. 391. Rómer: *Résultats généraux* pp. 12. 13. Ugyanott *Magyarorsz. őstört. térképe.* [39]) Rómer i. h. p. 12—13. — [40]) U. o. p. 99. — [41]) U. o. p. 155. — [42]) U. o. p. 185.]

Sajou fluvius [1]) lásd gömör-borsodmegyei S a j ó.

[1]) Fejér IV. I, 291.]

Sajov aqua [1]) lásd gömör-borsodmegyei S a j ó.

[1]) Fejér IV. I, 62.]

Sajovize [1]) lásd gömör-borsodmegyei S a j ó.

[1]) Fejér IV. II, 17.]

Sakadoch, *nemus aquosa, vizes berek.* Említi István bánnak Chanig föld határkijelölő 1284. évi okirata. [1]) — *Vas* megyében, a sárvári járásban, a Repcze és Rába közti területen, Csánig vidékén, nyilván az említett két folyóvíz által

alkotott vizenyősség. Az okiratban említett Chanig = *Csánig.* [2]) — Jerney Szakadat-nak ejti s Sopronban keresi.[3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 262. [2]) V. ö. Fejér III. I, 330. — [3]) *Magy. Nyelvk.* 121. l.]

Sakalusi tó, piscina in Sakalus, stagnum de Sakalus [1]) lásd Zakalus terrae piscinae.

[1]) Wenzel XI, 513.]

Sala, *portus, rév.* Említi IV. Bélának a turóczi monostor 1252. évi alapítólevele. [1]) — *Nyitra* megyében, a sellyei járásban, a Vág folyó réve Sellyénél. Az okiratban említett Semptei, Sempthey = *Sempte.*

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 137. VII. V, 293. *Haz. Okmtar* VI, 66.]

Sala [1]) lásd Zala.

[1]) Fejér II, 268. III. II, 409. VII. IV, 5. 7.]

Salabich pothoka, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Erne varasdi főispán számára kiállított 1251. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban, *Varasd* megyében, a Plitviczának egyik ma e néven ismeretlen mellékvize.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 323.]

Salatinnik. Említi IV .Bélának bizonyos határjárást tárgyazó 1256. évi okirata. [1])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 418.]

Salceniza, *Jalceniza, rivus, patak.* Említi Imre királynak a zágrábi egyház számára kiállított 1201. évi okirata [1]) és illetőleg IX. Gergely pápának a zágrábi püspök számára több királyi privilegiumot megerősítő 1227. évi okirata. [2]) — Horvátországban, *Kőrös* megyében, a körösi alispánság területén, a Glogovniczának valamely e néven ismeretlen baloldali mellékvize. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 235. Theiner: *Mon. hist.* I, 81. Tkalcic: *Mon.* I, 14. [2]) *Árp. Uj Okm.* I, 235. Theiner I, 14. [3]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Cernez.*]

Saliens rivulus, *szökdécselő csermely.* Említi a vasvári káptalannak Mixe comes fiai számára kiállított 1272—1290. évi bizonyító oklevele [1]) — *Vas* megyében, a Marczal baloldali vízkörnyékében, Miske vidékén. [2])

[1]) *Cod. Patrius* IV, 51. — [2]) A topographiára nézve lásd *Perezteg.*]

Salsatae aquae, *sósvizek.* Említi a zazty-i apátság 1067. évi alapítólevele. [1]) — *Zemplén* megye délnyugati területén, a szerencsi járásban fekvő Bekecs környékén. Az okiratban említett terra Bekech = *Bekecs.*

[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 26.]

Salsus puteus, *sós kút.* Említi Béla király névtelen jegyzője. [1]) — *Fejér* megyében. Helynévkép fordul elő, Sóskút mezeje, campus putei salsi. Sóskút helység ma is fennáll Tárnoktól éjszakra [2]), a mező s a helység azonban nyilván egy sós, salétromos izü kúttól vette elnevezését.

[1]) *Hist. hung. de sept. ducib.* c. L. — [2]) Szaszinek e hely iránt nem volt egészen biztos (*Magyar Sion* II, 114.), noha czikke irásakor már használa fordíthatta volna Szabó tájékoztatását. (A névt. jegyző magy. ford. 71. l. 1. jegyz.) Hell is egészen tévesen a Zala környékén tünteti fel. (*Tabula Geogr. Ung. Vet.*)]

Samard piscina [1]) lásd Somardij.

[1]) Fejér VII. V, 201.]

Sampsa, *magnum stagnum, nagy tó.* Említi IV. Bélának a turóczi monostor 1252. évi alapítólevele.[1]) — *Nyitra* és *Pozsony* megyék határterületén a Sellye és Zsigárd közti vidéken a Holtvág mentén, nyilván a Holtvág által alkotott állóvíz.[2]) Az okiratban erre vonatkozólag említett villa Hethmeh, Hethmeth = a Sellyéhez tartozó *Hetmény* puszta, Sala pedig = *Sellye,* mindkettő a sellyei járásban.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 297. *Haz. Okmtár* VI, 67.]

Samus [1]) lásd Zomus.

[1]) Az alsó-kosályi római feliratos kövön. Lásd közölve Tormánál: *Erd. Muz. Egyl. Évk.* I, 37. 38. és *Adalékok éjszak-nyugati Dacia föld- és helyiratához* 34. l. *A Limes Dacicus felső része* 11. l. Mommsennél: *Corp. Inscript. Latinar.* III, 165. Nr. 827. Azonkiv. *Századok* XIV, 252.]

Sancti-Demetrii monasterii piscaria. Említi III. Honor pápának a laberiai sz. miklósi monostornak magyarországi jószágait megerősítő 1218. évi bullája.[1]) — A Száva-melléki sz. Demeter monostor halászói, a mai *péterváradi kerület*ben fekvő Mitrovicz helyén.[2])

[1]) Wenzel I, 152. Theiner I, 10. [2]) Lásd Koller: *Hist. Eppat. Quinquecel.* I, 131—132. Rupp: *Magyarorsz. helyrajzi tört.* I. II, 355—356. Pesty: *Az eltünt régi vármegyék* II, 160. 161. 168.]

Sancti Johannis piscina, *Sz. János halastava.* Említi a veszprémi káptalannak bizonyos birtokosztályra vonatkozó 1265. évi bizonyító oklevele.[1])

[1]) *Árp. Uj Okm.* III, 126. VIII, 136.]

Sancti Martini Ecclesiae paludes, *Sz. Márton egyházának tavai.* Említi II. Bélának a pannonhalmi apátság 1138. évi okirata.[1]) — *Nyitra* megyében.[2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 110. Knauz: *Mon.* I, 98. — [2]) Ugyanitt megjegyzem, hogy sz. Istvánnak a nyitrai káptalan számára kiállított úgyis gyanús okiratában egy ***fons Sancti Martini*** említtetik. (Fejér I, 286. Desericzki: *Init. Hung.* V, 181. Vurum: *Memoriae Eppat. Nitr.* 93. l.) Ez azonban irásvagy másolási hiba ***Mons*** helyett. Ezt maga az okirat szövege eléggé bizonyítja. Mondja ugyanis az okirat: donauimus vicum paruum Tormos trans decursum maioris fluminis Nitra, ex parte *inferiori* ***radicis*** *fontis S. Martini constitutum.*]

Sancti Martini fons [1]) lásd Sancti Martini Ecclesiae paludes.

[1]) Fejér I, 286. Desericzki V, 181. Vurum: *Memoria Eppat. Nitr.* p. 93.]

Sanza, *fluvius, folyó.* Említi Imre királynak a zágrábi káptalan számára kiállított 1201.[1]) és II. Endrének 1221. évi okirata.[2]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén, Zágráb környékén.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 11. — [2]) IX. Gergely pápának 1226. évi átiró bullájában Theinernél: *Mon.* I, 80. Wenzelnél I, 232.]

Saperics [1]) lásd Haperics.

[1]) Fejér II, 73. Hornyik I, 192.]

Sapulnuch. Említi II. Endrének a györi káptalan és M. mester közti pert elintéző 1231. évi okirata.[1]) — *Győr* megyében, a tósziget-csilizközi járásban, a *Csapolnoki Dunaág,* mely manap Nagy-Bajcs, Kis-Bajcs és Szögye közt kanyarodik el nagy körivben. Az ok-

iratban említett Bacha = *Bácsa*, Zoa = *Szava*, ettől délre esnek.

[1) *Árp. Uj Okm.* I, 283.]

Sar. Említi II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1231. évi adománylevele. 1) — *Bács-Bodrog* megyében, annak délnyugati szögében, Szonta vidékén, az ugyanott említett Chamul sartól különböző. 2)

[1) *Árp. Uj Okm.* XI, 222. — 2) A topographiára nézve lásd *Bozyasfoca.*]

Sár, *paludes, tavak.* Említi IV. Lászlónak Benedek és Pál számára kiállított 1277. évi adománylevele. 1) — *Fejér* megyében, a Csösz puszta határában, a Sár-csatorna mentén. Az okiratban említett Chuuz = *Csősz.*

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. II, 55. Jerney: *Magy. Nyelvk.* 115. l.]

Sár, *lutum.* Említi IV. Lászlónak Boda számára kiállított 1283. évi adománylevele. 1) — Az okirat szerint Zólyom, de nyilván *Liptó* megyében, a két Palugya vidékén. 2)

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 162. 2) Lásd *Jelsopotoka.*]

Sar, *aqua, víz.* Említi a somogyi conventnek Örs nevü birtokot tárgyazó 1293. évi bizonyító oklevele. 1) — *Somogy* megyében, nyilván az igali járásban fekvő Kis- és Külső-Örs nevü puszta nyugati határán folyó *Mernyei* víz vagy az ez által okozott sár.

[1) *Haz. Okmtár* V, 75. 76.]

Sar, *fluvius, folyó.* Említi V. Incze pápának a nyúlszigeti apáczazárda számára kiállított 1276. évi bullája. 1)

[1) Wenzel: *Árp. Uj Okm.* IX, 153.]

Sar, lásd Chamul.

[1) Wenzel XI, 222.]

Sar 1), **Sár** aqua, fluvius 2) lásd Litaha.

[1) Fejér III. I, 63. 64. Wenzel VI, 324. 334. 335. — 2) Fejér III. II, 471. V. I, 293.]

Sar aqua 1) lásd fejér-tolnamegyei Saar.

[1) Fejér II, 287. Knauz: *Mon.* I, 144.]

Sar aqua 1) lásd vasmegyei Sard.

[1) Wenzel VII, 109. *Haz. Okmtár* IV, 27.]

Sara 1) lásd Choa.

[1) Fejér III. II, 63.]

Sarchuez aqua 1) lásd Surchuer.

[1) Fejér I, 434. Hornyik I, 194.]

Sard, *fluvius, folyó.* Említi az erdélyi káptalannak Igen város határjárását tárgyazó 1289. évi okirata. 1) — *Alsó-Fejér* megyében, a La-Csumerna délkeleti oldalán eredő, Igenpatakát, Magyar-Igent és Sárdot érintő s az Ompoly nagyobb ágába s ezzel együtt a Marosba jutó *Igenpatak* vagy *Sárdi víz.* 2)

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. II, 122. Jerneynél 115. l. — 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Buchad.*]

Sard, *Saar, Said, Saaid, Saidzegh, Sardzeg, Vardzeg, aqua, víz.* Említi Miklós alországbirónak a Salamon nemzetség és Pozsonymegye várjobbágyai közti 1239. évi itélőlevele 1) és IV. Bélának bizonyos csalóközi peres földet tárgyazó 1269. évi törvénykezési határozata. 2) *Pozsony* megyében, a Csalóközben, Légh határában.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 152. *Árp. Uj Okm.* VII, 85. — 2) Fejér IV. III, 489. Wenzel VIII, 233. XI, 585. *Cod. Patrius* I, 41.]

Sard, *aqua, víz.* Említi Móricz comesnek a móriczhidai apátság 1251. évi

alapítólevele. [1]) — *Sopron* megye délkeleti szögében, az Öreg-Rábából Vaagh vidékén kiszakadó Bánkhegy és Szany között elhaladó s Sobor felett az Öreg-Rábába ismét visszatérő *Sárdos-ér.*

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 87. 88.]

Sard, *Saard, Sar, aqua, víz.* Említi II. Endrének a vasvári egyház jogainak és birtokának fentartása tárgyában adott 1217. évi biztosító okirata [1]), Endre országbirónak Kenéz birtok tárgyában hozott 1240. évi itéletlevele [2]) és IV. Lászlónak a vépi jobbágyok számára kiállított 1283. évi felszabadító okirata. [3]) — *Vas* megyében, a sárvári járás területén a Gyöngyös mentén. [4])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 384. *Haz. Okmtár* IV, 9. — [2]) *Árp. Uj Okm.* VII, 109. *Haz. Okmtár* IV, 27. — [3]) *Haz. Okmtár* VI, 290. — [4]) A topographiára nézve lásd *Hrebyna.*]

Sárdi víz vagy **Igenpatak,** l. alsófehérmegyei Sard fluvius.

Sardos-ér, l. sopronmegyei Sard.

Sardos-éri halastó, *piscina in aqua Sard.* Említi Móricz comesnek a móriczhidai apátság 1251. évi alapítólevele.[1]) *Sopron* megye délkeleti szögében, a Sardos-ér egyik halasa. Az okiratban idevonatkozólag említett Keszwy = *Egyházas-* és *Vár-Kesző,* Vas megye kiszelli járásában, a via Marczolthw = *Marczaltői út* Veszprém megyében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 88.]

Sardzeg [1]) l. pozsonymegyei Sard.

[1]) *Haz. Okmtár* I, 41. Wenzel XI, 585.]

Sarfeu. Említi IV. Bélának Rexit földét tárgyazó 1259. évi adománylevele. [1]) — Úgy látszik *Pozsony* megyében. Az okirat szerint Sarfeu in *Kuzey.*

[1]) *Haz. Okmtár* II, 7.]

Sargatius [1]) lásd Sargetia.

[1]) Pariz-Pápai: *Dictionarium latino-hung.* p. 614.]

Sargetia, *Sergetia, Sargatius,* Σαργεντιος, Σαργεντιας. Említi a II. és III. századbeli Dio Cassius Cocceianus [1]), később pedig Tzetzes görög iró. [2]) Dio Cassius elbeszélése szerint Decebalus dák király, jövője felett kétségbeesve s mindinkább szorongattatva a győzedelmes rómaiaktól, római hadi foglyok által e folyót kitereltette medréből, alászatta s összes ékszereit ide rejtette, majd ujból visszavezettette a folyót régi medrébe. De Dio Cassius ez elbeszélése nyilván csak mondai alapon nyugszik s ámbár nagyon is hihető, hogy Decebalus a veszedelemben kincseit valahová elrejtette, mindazonáltal nem hihető, hogy az úgy történt, mikép Dio Cassius elmondja. Már Köleséri támasztott az egész elbeszélés ellen indokolt kételyeket [3]) s még határozottabban nyilatkozott ellene ujabban Dierauer. [4]) Már az is nagyon feltünő, hogy későbben meglepő hasonlatosságban ujból felmerül a góthoknál, mert Jornandes hasonlót tud elmondani Alarichról, a miben Grimm uj bizonyítékot lát az általa hirdetett geta-gót rokonságra nézve. [5]) — Ránk nézve leginkább az sajnálatos, hogy e folyóvíz hydrographiai értelmezésében nincs kellő támaszpontunk. Ezért szét is ágaznak a tudósok véleményei. Többen a *Zsil*re magyarázták, mint Man-

nert [6]), Jausz [7]) és Spruner [8]); mások a *Sztrigy*-re, mint Páriz-Pápai [9]), Timon [10]), Katancsich [11]), Ukert [12]); ismét mások a Vajda-Hunyadon átfolyó *Cserná*ra, mint Taurinus [13]), míg Roesler [14]), Dierauer [15]) és Szombathy [16]) tartózkodnak minden commentálástól. Feltünő, hogy Mommsen Corpusa szövegében a *Sztrigy*re [17]), térképén ellenben a *Zajkány*ra magyarázza. [18]) Legvalóbbszinü azok véleménye, kik a *Zajkány* patakról értik, mint Hunfalvy [19]), Gooss [20]) s egy helyt Spruner-Menke is. [21])

[1]) *Hist. Rom.* XLVIII, 14. — [2]) *Chil.* II, 61. VI, 53. — [3]) *Auraria Romano-Dacica.* Cibinii 1717. — [4]) *Beiträge zu einer kritischen Geschichte Trajans.* Leipzig 1868. 102. l. 4. jegyz. — [5]) *Gesch. d. deutsch. Sprache* 194. l. — [6]) *Geographie d. Griech. u. Römer* IV, 211. — [7]) *Hist.-geogr.-Schul-Atlas* I, Nr. 9. — [8]) *Hist.-geogr.-Schul-Atlas d. Gesammtstaates Oest.* Nr. I. — [9]) *Dictionarium latino-hungaric.* p. 614. — [10]) *Imago Antiq. Hung.* c. III. p. 19. — [11]) *Istri Adcolar. Geogr. Vet.* II, 286. — [12]) *Geogr. d. Griech. u. Röm.* III. II, 603. — [13]) In *Appendice ad Stauromachiam* Engelnél: *Mon. Vngrica.* p. 465. — [14]) *Das vorrömische Dacien,* közzétéve a *Sitzungsbericht d. kais. Akad. d. Wiss.* XLV. köt. 352—353. ll. — [15]) *Beiträge* i. h. — [16]) *Dacia meghódítása és a Traj. oszlop képei.* 33. l. — [17]) Vol. III. P. I. p. 228. *Sarmizegetusa* magyarázatában. — [18]) Tab. II. *Vicinia Sarmizegetusae* czimü kis melléktérképén. — [19]) *Ethnographie v. Ung.* 55. l. — [20]) *Studien z. Geogr. u. Gesch. d. traj. Dac.* 31—34. ll. — [21]) *Atlas Antiquus.* Tab. Pannonia. Illyr.]

Sargentias, Sargentios [1]) lásd Sargetia.

[1]) Tzetzes: Chil. II, 61. VI. *Hist.* 53.]

Sarig [1]) lásd Garig.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. III, 27.]

Sarkanusfeu [1]) lásd Sarkanuspotoka.

[1]) Knauz: *Mon.* I, 472.]

Sarkanuspotoka, *Sarkanus, Sarkanusfeu, duo rami Sarkanuspotoka.* Említi István ifj. királynak a dunai halászatot tárgyazó 1262. évi okirata. [1]) — *Hont* megyében, a szalkai járásban, az Ipoly s illetőleg a Duna baloldali vízkörnyékében. Ma e néven ismeretlen. [2])

[1]) Knauz: *Mon. Eccl. Strig.* I, 472. [2]) A topographiára nézve lásd *Dolnapatakteu.*]

Sarnacha flumen [1]) lásd Sernovicza.

[1]) Wenzel XII, 201.]

Sarnovich fluvius [1]) lásd Sernovicza.

[1]) Wenzel XII, 201.]

Saroczka [1]) lásd Sarraczka.

[1]) Fejér I, 429. Jerney 116. l.]

Saros potok, *Heer.* Említi a váczi káptalannak bizonyos birtokegyezségre vonatkozó 1268. évi bizonyító oklevele [1]) — *Nógrád* megyében, a szécsényi járás területén, A.- és F.-Ludány vidékén, az Ipoly baloldali, ma e néven már nem szereplő mellékvize. [2]) Az okirat szerint e patakot máskép *Heer*-nek is nevezték [3]), mely kifejezés alatt *Ér* név rejlik vagyis *Sáros ér.*

[1]) *Árp. Uj Okm.* III, 195. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Brekere potoka.* — [3]) Saros potok *quem nominant Heer.*]

Sarostou [1]) lásd csongrádmegyei S a r u s t o u.

[1]) Fejér VII. V, 97.]

Sarpataka, *Sarpathaka, fluvius, folyó.* Említi IV. Lászlónak Leonárd számára kiállított 1282. évi megerősítő okirata [1]) és III. Endrének 1294. évi szintén megerősítő okiráta. [2]) — *Szepes* megyében, a Poprád vízkörnyékében, Béla délszaki vidékén.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 276. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 302.]

Sarraczka, *Saroczka, rivulus, csermely.* Említi I. Gézának a garammelléki sz. benedeki apátság 1075. évi alapítólevele [1]) és II. Istvánnak ez alapítólevelet megerősítő 1124. évi okmánya.[2]) *Bars* megyében, a Zsitvának egy baloldali ága, vagy pedig annak egy ma ismeretlen mellékvize. Ez okirat szerint a Sarraczka csermely a Knesecz villától folyik alá a Zsitvába. E villa Knesecz, Kvesecz, Knessecz megfelel a Bars megyében, a kis-tapolczai járásban fekvő *Knézsics*-nek a Zsitva balpartján s azért itt vagy a Zsitvának egy e helyt kiszakadt ága értendő, mely talán az Ebedeczi vízzel is közlekedett, vagy pedig egy az Ebedeczivel egyirányban folyt kis csermelyke. — Jerney *Sárocská*-nak ejti. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 429. Knauz: *Mon.* I, 53. — [2]) Fejér II, 69. — [3]) *Magy. Nyelvk.* 116. l.]

Sartheo [1]) lásd pozsonymegyei S a r t u u.

[1]) Fejér IV. III, 459.]

Sarthu [1]) lásd pozsonymegyei S a r t u u.

[1]) Wenzel XI, 474.]

Sartos stagnum [1]) lásd S a r t o w.

[1]) Fejér V. I, 244. VII. II, 21.]

Sartostou. Említi az egri káptalannak V. Istvánhoz intézett 1270. évi jelentő okirata. [1]) — *Abauj* megyében, a kassai járásban, a Hernád jobboldali mellékvize, a *Szartos* folyó által alkotott tóvíz Gönyő vidékén. Az okiratban említett Algunyo = *Gönyű* vagy *Gönyő* puszta, Gesche = A.- és F.-*Gecse*, Chon = *Csány*, Mysle = A.- és F.-*Mislye*, Nadasd = *Nádasd*, Sadan = *Zsadány*, mind a kassai s illetőleg a füzéri járásokban.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 173.]

Sartow, *Sartos, stagnum, tó.* Említi István ifjabb királynak több helységet tárgyazó s Mihály comes számára kiállított 1270. [1]) és 1272. évi okirata. [2]) *Bereg* és *Szabolcs* megyék határterületén, a szabolcsmegyei mai Eszeny keleti vidékén, kétségtelenül az egyesült Szernye-Csaroda által táplált tó.[3]) Lehoczky említi, de meg nem határozza. [4])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 261. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 244. VII. II, 21. — [3]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Boltrag.* — [4]) *Bereg vármegye monographiája* I, 48.]

Sartu, *fluvius, folyó.* Említi István ifj. királynak Sándor szörényi bán számára kiállított 1268. évi oklevele.[1]) — *Szatmár* megyében, a szatmári járásban, Kak-Szent-Márton és Batiz-Vasvári vidékén [2]); különbözik ama Sárvíztől, melyet ugyanazon okirat említ.[3]) Az itt szóban forgó Sartu a Szamossal közlekedett.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 198. Waltherr: *Magy. Tud. Akad. Évk.* VI, 430.

Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 465. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Huzeutow.* — [3]) Lásd szatmármegyei *Saar* aqua.]

Sartue [1]) lásd hevesmegyei S a a r.

[1]) Wenzel I, 24. *Arch. Ért.* XII, 86.]

Sartuu, *Saartou, Sarthu, Sartheo.* Említi II. Endrének a pannonhalmi apátság régi birtokát ujból megerősítő 1213. évi okirata [1]), Gertrud királynénak és segédbiráinak bizonyos ügyet illető 1214. évi itélőlevele [2]), IV. Bélának a pannonhalmi apátság jogait tartalmazó 1260. évi nagy privilegiuma [3]) és ugyanannak Deáki birtokot a pannonhalmi apátság számára megerősítő 1268. évi okirata. [4]) — *Pozsony* megyében, a külső járás területén, Taksony és Deáki határában.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 364. — [2]) *Árp. Uj Okm.* I, 135. — [3]) *Árp. Uj Okm.* XI, 474. — [4]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 459.]

Saru [1]) lásd fejér-tolnamegyei S a a r.

[1]) Béla király névtelen jegyzője cap. XLVII.]

Saruizy [1]) l. szatmármegyei S a a r a q u a.

[1]) Wenzel VIII, 198. Waltherr: *M. Tud. Akad. Évk.* VI, 430. Fejérnél IV. III, 465—467. kimaradt.]

Sarus. Említi a pécsi káptalannak Izsep helység határait leiró 1261. évi okirata. [1]) — *Baranya* megyében, a mohácsi járásban, Izsép és a Duna közti területen, a Duna egy kiöntvényes helye. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 17. Knauz: *Magy. Sion.* II, 781. Knauz: *Mon.* I, 460. — [2]) A topographiára nézve lásd *Dolonch.*]

Sárus. Említi IV. Bélának Detrik és Fülöp grófok számára kiállított 1243. évi adománylevele.[1]) — *Gömör-Kis-Hont* megyében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 292.]

Sarus Bur, *Sarrus Bur, fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának János viador számára kiállított 1262. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban, *Varasd* megyében, a zlatári alispánság területén, a Krapina jobboldali vízkörnyékében, a Zlatár és Batina nevü vizek közötti területen, hol két Batina helységre találunk. [2]) Ma ily nevü vizet e helyt hiába keresünk.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. III, 43. Wenzel: *Árp. Uj Okm.* III, 17. — [2]) A topographiára s Zagoria határaira nézve lásd *Bonna* alatt.]

Sarusozó, *fluvius, folyó.* Említi II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1231. évi adománylevele. [1]) — *Somogy* megyében, a kaposvári járás területén, a Kapos baloldali, ma e néven nem ismert mellékvize. A határleirás azonban bizonyossá teszi azt, hogy e néven a Gamás és Gárdony közt eredő s Sz. Jakab átellenében a Kaposba balfelől szakadó *Gamási* patak szerepel. Úgy látszik a XIII. században az Aszalói viz, mely a Gamásinak egy igen jelentéktelen mellékcsermelyét képezi, nevet adott az egész pataknak s ez esetre a Sarusozo = *Sáros-Aszaló* jelentéssel birhatna. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 225. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Gersencha.*]

Saruspotok, *rivus, patak.* Említi István ifj. királynak Fyzer várát és tartozékait tárgyazó 1270. évi adománylevele. [1] — *Abauj* megyében, a füzéri járásban, Füzér vidékén, a Hernád baloldali mellékvize. Első pillanatra hajlandók volnánk e Saruspotokot azonosul venni a IV. Béla 1264. évi okiratában említett Zarazpothokával [2], de a két okirat behatóbb tanulmányozásából kitünik, hogy az itt szóban forgó Saruspotok éjszakibb iránynyal birt, mintsem a Zarazpothok. De másrészt a N.-Milicz-hegyről lejövő Füzéri patakot sem érthetni alatta, miután ennek a XIII. században más volt a neve s így alatta csakis a *Szkárosi* patakot értem, mely Füzértől nyugatra, a Szurok hegység nyugati oldaláról lefolyva Zsadány táján jut a Hernádba. [3]

[1] *Árp. Uj Okm.* VIII, 257. — [2] L. *ezt.* — [3] Az okirat topographiájára nézve lásd *Bykpotok.*]

Saruspotok. Említi IV. Lászlónak Péter comes számára kiállított 1288. évi adománylevele. [1] — *Sáros* megyében, a héthársi járásban, Vörösalma környékén, a Tarczának egy e néven ma ismeretlen baloldali mellékvize. [2]

[1] *Árp. Uj Okm.* IX, 467. — [2] Az okirat topographiáját illetőleg lásd *Ozyupotok.*]

Saruspotok. Említi egy 1277. évi okirat alapján Jerney, ki e folyót *Sárospatak*nak ejti s *Zemplén* megyében keresi. [1]

[1] *Magy. Nyelvk.* 116. l.]

Sarustelek et Muhy terrae rivulus [1] lásd Muhy et Sarustelek terrae rivulus.

[1] *Haz. Oklevéltár* 118.]

Sarustou, *Sarostou, piscina, halas.* Említi I. Gézának a garammelléki sz. benedeki apátság 1075. évi alapítólevele [1] és II. Istvánnak a Géza-féle alapítványt megerősítő 1124. évi okirata. [2] — *Csongrád* megyében, a Tiszán-inneni járásban fekvő Csány határában, Csányhoz tartozott halastó. [3]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* I, 433. Knauz: *Mon.* I, 56. Hornyik: *Kecskemét vár. tört.* I, 192. Jerney: *Magy. Nyelvk.* 115. l. [2] Fejér II, 73. VII. V, 97. Jerney 115. l. — [3] Lásd *Ostra.*]

Sarvíz, *aqua, víz.* Említi II. Endrének aragoniai Simon számára kiállított 1223. évi adománylevele. [1] — Ruhtukeuri föld határában.

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 395.]

Sárvíz, Sárfolyó, lásd fejér-tolnamegyei Saar, és v. ö. Sowl fluvius.

Sarvizi [1] lásd pestmegyei Sarwezy.

[1] Fejér V. I, 223. Jerney: *Magy. Nyelvk.* 116. l.]

Sarwezy, *Saarwyze, Sarvizi, Saar, fluvius, flumen, magnum flumen, folyó, folyam, nagy folyam.* Említi IV. Bélának a csáthi monostor számára kiállított 1264. [1] és V. Istvánnak ugyanazon monostor számára kiállított 1272. évi okirata. [2] — *Pest-Pilis-Solt-Kis-Kún* megyében, a pesti közép járásban, hol e víz Sári, Besnyő, Dabas, Gyón mellett délnek Baracsnak huzódott s a manap is fenlevő Lápos réten elterült. Pesty szerint ma már nem létezik [3], de tudósunk ez állítása annyiban módosítandó, hogy a Bugyi és a Sári között található

Sitó, valamint a Gyóntól keletre levő tóság e Sár folyónak kétségtelen maradványai. A Sári falu Dabastól éjszaknyugotra, s a Tatár-Sz.-Györgyhöz tartozó Sarlósár még fentartják nevét, de jelölik egykori irányát a Halász-tanya, és Halász-Péter-tanya nevű tanyák is a Homokhegyek és a Gyóni erdő között s a Halász-major a Borovicskai erdő déli vidékén Sarlósár vidékén, hol ma semminemű víz nem folyik. Az okiratokban idevonatkozólag említett helyek közül Pezar, Pezeri, Bezer, Pezen = *Peszér*, Dobos, Dobas, Babas = A.-és F.-*Dabas*, Boroch = *Baracs*, Hynarch, Inarch = *Inárcs* puszta, Besseneu, Bessenew = *Besenyő* puszta, Gun, Guum, Gwn = *Gyón*. A terra és villa Bouckát, mely Boucha-nak, Houchának, Olchának is iratik, Pesty *Bócsa*-nak olvassa, de lehet, hogy a Boucka-nak megfelelőleg *Buczká*-nak olvasandó, mi mellett az e vidéken található Buczkák, Buczkák major, Buczka ház tanúskodni látszanak. [4])

[1]) Knauz: *Mon.* I, 512. 513. — [2]) Knauz: *Mon.* I, 593. 594. Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 223. 224. — [3]) *Az eltünt régi vármegyék* I, 121. l. 2. jegyz. [4]) Lásd a nagy táborkari térképet Seg. G. 8.]

Sasustou, *Zazustou*. Említi egy 1158 évi okirat s ennek egy 1228. évi átirata alapján Jerney. [1]) — Határhely a Ti szánál. Jerney *Sásos*-tónak ejti.

[1]) *Magy. Nyelvkincs.* 117. l.]

Satelpach. Említi II. Endrének Bors comes alapítványát megerősítő 1225. évi okirata. [1]) — *Sopron* megyében, a pulyai járás területén, a Répcze mellékvize. Az okirat ugyan völgynek nevezi, de nyilván a benne folyó víztől kapta ez elnevezését. Hogy a Répczének mellékvize, kitetszik az okirat szövegéből, mely szerint a határ ipsam Satelpach non deserens descendit in Rebce. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 61. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Lybnic.*]

Sateun piscina [1]) lásd Solou.

[1]) Fejér IV. III, 454. Jerney 159. l.]

Sathnice [1]) lásd Scithnice.

[1]) Fejér IV. II, 16.]

Saua [1]) lásd Saba.

[1]) *Chronica Hungaror.* C. III. Endlichernél: *Mon. Arp.* 63. l. — Fejér III. I, 224. 225. IV. I, 262. 263. Wenzel VI. 465. 466. VII, 171. 202. 203. XI, 110. Tkalcic I, 26. — *Haz. Okmtár* VII, 67.]

Sauii [1]), **Savii** [2]) flumen, lásd Saba.

[1]) Wenzel I, 152. — [2]) Theiner I, 10.]

Saus fluvius, flumen [1]) lásd Saba.

[1]) Menander: *Excerpt. Legat.* 128. 130. Thierrynél: *Attila fiai s utódai tört.* 184. l. 2. jegyz. 186. l. 1. jegyz. 188. l. 3. jegyz.]

Sava [1]) lásd Saba.

[1]) Fejér III. I, 223. Wenzel I, 232. Theiner I, 76. 77. 80.]

Savaria, (*Σαβαρια, Szabaria.*) Említi Ptolemaeus, ki szerint a Darussal összefoly Carrodunum felső-pannoniai városnál. [1]) Forbiger ezen Carrodunumot azonosíthatni véli az Itinerarium Hierosolymitanum Cardonumával [2]) s Mommsen ez okból a Savariában a *Már* folyót ismeri fel, bár ez a Drávával nem folyik össze Pittomača = Carrodunumnál, hanem jóval fellebb Ludbregh = Jovia vidékén. [3]) Katancsich a Szombathelynél

elfolyó *Gyöngyösre* magyarázza. [4]) Mannert a *Szávára* [5]), a mi legvalóbbszinű is. [6]) Maga a név kétségtelenül kelta. [7])

[[1]) *Geogr.* II, 15. 2. — [2]) *Geogr.* III. 482. — [3]) *Corp. Inscript. Lat.* Vol. III. P. I. p. 507. — [4]) *Orbis Antiquus* I, 278—279. — [5]) *Geographie der Griech. u. Römer* III, 561. — [6]) V. ö. *Saba.* — [7]) Salamon: *Buda-Pest története* I, 117. Torma: *Századok* XIV, 421.]

Savus [1]) lásd S a b a.

[[1]) Joan. Archdiac. de Guerche 1031. Kerceselichnél: *Not. prael.* III, 101. Fejérnél VII. IV, 42. Római feliratos kő Constantius császár idejéből.]

Sawa flumen, fluvius [1]) lásd S a b a.

[[1]) Wenzel I, 232. 236. 239. XI, 76. 77. 111. 297. 327. Tkalcic I, 10. 11. 16. 26. 43. 77. 79. Theiner I, 80. Salzburgi Névtelen Pertz *Mon. Germ. Hist.* XI. k. 10. szak.)

Sayo, fluvius, aqua, palus [1]) lásd gömör-borsodmegyei S a j ó.

[[1]) Fejér IV. II, 51. VII. V, 370. 374. Knauz: *Mon.* I, 573. Wenzel VIII, 50. X, 53. XI, 616. XII, 346. Rogerius Siralmas énekében C. XXVIII.]

Sayou fluvius [1]) lásd gömör-borsodmegyei S a j ó.

[[1]) Fejér VI. I, 99. 103. Wenzel XI, 612. 615. 617. 618.]

Sayow fluvius [1]) lásd gömör-borsodmegyei S a j ó.

[[1]) Fejér IV. II, 11. Wenzel II, 269.]

Saytazfoka [1]) lásd S a y t h ó f o k a.

[[1]) Fejér II, 123.]

Saytazsoka [1]) lásd S a j t h ó f o k a.

[[1]) Fejér II, 123.]

Saythófoka, *Saythofoca, Saytazfoka, Saytazsoka, rivulus, csermely.* Említi II. Gézának a kötvélyes-madocsai monostor alapítását engedélyező 1145. évi okirata. [1]) — *Tolna* megyében, Madocsa vidékén, a Duna körül. Jerney *Sajtófoka*nak ejti. [2])

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 123. — [2]) Lásd *Magy. Nyelvkincs.* 115. l.]

Sayw [1]) lásd gömör-borsodmegyei S a j ó.

[[1]) Fejér VII. III, 36.]

Scalch aqua [1]) lásd S k a l c h.

[[1]) Wenzel XII, 545.]

Scaraspotok. Említi III. Endrének az Aba nemzetség számára kiállított 1299. évi törvénykezési kiadványa. [1]) *Sáros* és *Zemplén* megyék határterületén, az Ósvának a Nagypatak által közvetített mellékvize az Oblik hegy délszaki vidékén. Azt hiszem *Szárazpatak*nak ejtendő.

[[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 331.]

Scarniunga, *fluvius, folyó.* Említi mint pannoniai folyót Jornandes góth iró a VI. században. [1]) — Az ujabbkori irók sokféleképen magyarázták e vizet. Mannert a *Lajtára* [2]), Gebhardi [3]) és vele a Guthry-Gray-féle nagy világtörténelem [4]) a *Szávára*, Jászay a *Drávára* [5]), Timon a *Répcére* [6]), Katancsich a *Fertőre* [7]), Spruner kérdőjellel a *Sárvízre* [8]) s Salamon szerint is a *Sárvíz* lehet. [9]) Bonfin *Scarniurga* néven *Aqua Nigrara* = *Feketevízre* értelmezte [10]), de teljesen elhibázottan, mert a góth püspök a kettőt világosan megkülönbözteti, midőn előadja, hogy Valamir miként szállásolta el népét közöttök. Hogy kelta származású a név, kétségbe nem vonhatni. Ezt elárulja kezdő két betűje s végzete is. *Scarn*, ha a „*gázló*“, „*sekély*“ jelentésü Scarth-ból rontották, *csekély vi-*

zel, mocsárt jelent. [11]) A mi pedig végzetét illeti, megfelel az a Saliunca vagy Saliunga kelta névnek és szónak. [12]) Ebből, mondja Salamon, némi hangutánzással és magyaros rontással alakulhatott a *Sárvíz.*

[1]) *De Gothor. orig. et rebus gestis* cap. LII. Mignenél: *Cursus Complet. Patr. Lat.* T. LXIX. p. 1289. — [2]) *Geogr. d. Griech u. Römer* III, 561. és 584. — [3]) *Gesch. d. Reichs Hung.* I, 227. — [4]) *Allgem. Weltgeschichte* XV. Bd. I. Abth. 227. l. — [5]) *A magy. nemz. napjai az arany bulláig* 143 l. — [6]) *Imago Antiq. Hung.* c. VI. p. 200. — [7]) *Orbis Antiquus* I, 301. — [8]) *Hist. Atlas* Ung. Nr. I. — [9]) *Alsó-Pannonia a góth és longobárd megszállás alatt* czimü nagyérdekü tanulmányában a *Századok*-ban 1882. XVI, 2. — [10]) *Rer. Hung. Decad.* Hanoviae 1606. Dec. I. lib. VII. p. 106. — [11]) Salamon: *Buda-Pest tört.* I, 118. — [12]) L. Belloguel Roget: *Glossaire Gauloise* I, 128. Salamon *Századok* XVI, 2. l. 2. jegyz.]

Scarpa, *rivus, patak.* Említi a vasvári káptalannak Szecsőd birtokra vonatkozó 1288. évi bizonyító oklevele.[1]) *Vas* megyében, a körmöndi járásban, valamelyik Szecsőd határában, a Rába baloldali mellékvize. Nyilván *kelta* hangzást s eredetet árul el, úgy mint Scarabantia és Scarniunga. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V. 475. — [2]) L. *Scarniunga* alatt.]

Scarpataka [1]) lásd C r u m p s a y f f.

[1]) Wenzel X, 10.]

Scecloci tó, *stagnum ad Scecloc.* Említi II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1231. évi adománylevele. [1]) — *Bács-Bodrog* megyében, az első közép járásban, dunai erek által képezett tó. A Scecloc név alatt *Széplak* nevü helységet gyanítok, de Bács-Bodrog megye délnyugati részében, hol az okirat határleirása szerint a kérdésben forgó tó nyomozandó, ma ilynevü helység vagy puszta nem létezik. Ez okiratban említett Zund = *Szonta.* [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 223. — [2]) Az okirat topographiájának többi részleteire nézve lásd *Bozyasfoka.*]

Scekerie, *aqua, víz.* Említi a zágrábi káptalannak Ivánka és Jakab számára kiállított 1271. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban Scekerie föld határában s az okirat szerint aqua Scekerie cadit in aquam Toplica.

[1]) Tkalcic: *Mon. Epp. Zagr.* I, 157.]

Scekpotok, *rivus, patak.* Említi István ifj. királynak Fyzer várat és tartozékait tárgyazó 1270. évi adománylevele. [1]) — *Abauj* és *Zemplén* megyék határterületén, a Ronyvának valamely jobboldali mellékvize Villy vidékén. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 258. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Bykpotok.*]

Scekzov, *litus, vízpart.* Említi a zázty-i apátság 1067. évi alapító levele. [1]) — *Heves* megyében a tarnai járásban, a Füzes-Abonyhoz tartozó *Szikszó puszta* táján. Szikszó nevü víz, igaz, ma itt nem található, de hogy a puszta neve kapcsolatban áll e vízzel, az okiratból világosan kivehető. A határ ugyanis a borsodmegyei Szihalom vidékén létezett királyi lóistállóktól recto itinere per litus Scekzov usque ad longam vallem haladt. E hosszú völgy alatt az egri völgy értetik, melyet IV. Bélának egy 1261. évi oklevele körülményesebben is leir [2]) s a mellett megjegyzem, hogy a Mező-Kö-

vesdről Árokszállásra vezető országos út ma is a szikszói említett pusztán visz keresztül. Foltiny előadása szerint ezen Scekzovot Borsodban kellene keresnünk [3]), de ha a zázty-i apátságnak birtokait az Eger vizén túl Hevesbe is ki nem terjesztjük, az okirat idevonatkozó topographiáját nagy részt meg nem fejthetjük. [4]) Ezért is nem habozhattam a Scekzov vizét Heves megyében keresni s ez vagy maga a *Laskó* vagy *Laksó* vize, mely a Szikszói pusztát nyugat felől zárja be, vagy pedig ennek valamely, tán a Kis-Egerrel is közlekedett ere.

[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 24. *Arch. Értesítő* XII, 86. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 35. 36. — [3]) *Néhány hely a zázty-i apátság alapító-leveléből* czímü czikk a *Századok*-ban V, 548—550. — [4]) Lásd a *Bissenorum puteus* alatt mondottakat.]

Scelce, *Scele, Scelec lacus, Zele villae piscinae, Seely cum piscatura, Seele cum portu, paludem piscaturis, aquis, tó, halasak, rév, vizek.* Említi II. Gézának 1158. évi oklevele [1]), II. Endrének a pannonhalmi apátság régi birtokát megerősítő 1213. évi okirata [2]), Gertrud királynénak és segédbiráinak bizonyos ügyet illető 1214. évi itéletlevele [3]), II. Endrének Paulis comes és Jakab számára kiállított 1218. (1217?) évi okirata [4]), IV. Bélának a pannonhalmi apátság jogait tartalmazó 1260. évi nagy privilegiuma [5]) és ugyanannak Deáki birtokot a pannonhalmi apátság számára biztositó 1268. évi okirata [6]), és V. Istvánnak 1271. évi oklevele. [7]) — *Posony* megyében, a külső járásban, Deáki határában, hol, attól délre ma is találjuk *Alsó-Szely* nevü helységet. Teleki az 1291. évi okirat possessio Scele-jét a nyitramegyei A.- és F.-Zele-re magyarázza [8]), de hogy mennyire alap nélkül, már csak abból is kitetszik, hogy az okirat szerint e Scele a Dudvág mellett fekszik, e mellett pedig nem fekszik a nyitrai Zele, hanem igenis a pozsonymegyei A.- és F.-Szely. E mellett bizonyít továbbá az 1218. évi okiratban említett villa Byrin, que ad castrum posoniense prius pertinebat. Ma ugyan Burin nevü hely Pozsonyban nincsen, de fenvan a két Szélytől keletre a Dudvág és Vág, illetöleg Holtvág között folyó s a Dudvágba szakadó *Dernyén* folyóvíz, mely, azt hiszem, az okirat Burin nevével kapcsolatban áll. Határában Sala = *Sellye* említtetik, s ez is megegyezik a pozsonymegyei Szely-vel, de nem a nyitramegyei Zele-vel, mely messze esik Szelytől. Jerney Szélke-nek ejti s ugyancsak Nyitra vidékén keresi. [9])

[1]) Vurum: *Eppat. Nitr. Mem.* 131. lap. — [2]) *Árp. Uj Okm.* VI, 365. — [3]) *Árp. Uj Okm.* I, 135. — [4]) *Árp. Uj Okm.* VI, 392. XI, 152. Knauz: *Magy. Sion* I, 207. *Cod. Strig.* I, 21. *Mon.* I, 215. Tkalcic: *Mon. Epp. Zagr.* I. 48. — [5]) *Árp. Uj Okm.* XI, 475. — [6]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 460. — [7]) Vurum: *Eppat. Nitr. Memor.* 139. l. — [8]) *Hunyadiak kora* VI, 242. — [9]) *Magy. Nyelvkincs.* 126. l.]

Scele lacus [1]) lásd S c e l e c.

[1]) Wenzel VI, 365.]

Scelec lacus [1]) lásd S c e l e c e lacus.

[1]) Wenzel XI, 475.]

Scelech, *rivulus, csermely.* Említi IV. Bélának a turóczi monostor 1252. évi

alapítólevele. [1]) — *Liptó* megyében, Szlécs vidékén, a Vág baloldali mellékvize, leghihetőbben a mai *Szlécsi* víz.[2]) Ősi culturális jelentőségét bizonyítja a felső-*szlécsi* pogányvár. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 303. — [2]) Az okirat idevonatkozó topographiájára nézve lásd *Kuespotok.* — [3]) Römer: *Résultats généraux* p. 100. Mailath: *Pogánykori védrendszer nyomai Liptóban.* És *Compte-Rendu* I. k.]

Scelep, *Siletelep, clausura piscium in Chasma, que Scelep, Siletelep, dicitur.* Említi István zágrábi püspöknek a császmai káptalan 1232. évi alapítólevele. [1]) Horvátországban, *Belovár* megyében, a križi alispánság területén, a Császma folyónak zsilipes haltartója.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 283. Tkalcic: *Mon.* I, 71. Katona V, 619. Farlat: *Illyr. Sacr.* V, 364.]

Sceleueyze, *piscina, lacus, tó.* Említi Kozma comes-curialisnak bizonyos peres földet tárgyazó 1283. évi okirata. [1]) — *Komárom* megyében, a Csalóközben, Ekecs és Szakállas vidékén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 371.]

Scelna, *aqua, rivulus, fluvius, víz, csermely, folyó.* Említi István zágrábi püspöknek a zágrábi káptalan 1232. évi alapítólevele [1]) és IV. Bélának a topuskói monostor határjárása iránt kiadott 1242. évi rendelete. [2]) — Horvátországban *Belovár* megyében, a križi alispánságban Császma határában, a Császma-Lónya közben.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 280. 281. Tkalcic: *Mon.* I, 70. Katona V, 619. Farlat V, 364. — [2]) *Árp. Uj Okm.* XI, 327. Tkalcic: *Mon.* I, 79.]

Scelny, *fons, forrás.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itélőlevele. [1]) Horvátországban, *Zágráb* megyében, a Kulpa mellékvize.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 298.]

Scelusfok, *Fok.* Említi a bácsi káptalannak Tholman földet tárgyazó 1270. évi bizonyító oklevele. [1]) — A régi Valkó a mai *Verőcze* megyében, a Vuka folyó mentén feküdt Tolmán föld határában [2]) Jerney *Széles-fok*-nak ejti. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. III, 68. — [2]) Lásd ide Pesty t: *Az eltünt régi vármegyék* I, 348—349. — [3]) *Magy. Nyelvkincs.* 126. l.]

Scemeta. Említi IV. Bélának Márton comes számára kiállított 1257. évi okirata. [1]) — Horvátországban, az egykori Gerzencze, a mai *Belovár* megyében, a križi alispánságban, Brsljanica vidékén, az Illova jobboldali vízkörnyékében. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 455. — [2]) A topographiára nézve lásd *Bursonouch.*]

Scenonicha [1]) lásd Sernovicza.

[1]) *Századok* IX, 160.]

Scenovicha fluvius [1]) lásd Sernovicza.

[1]) Fejér V. III, 77.]

Scenny, *fons, fluvius, forrás, folyó.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itéletlevele. [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében a jaszkai vagy károlyvárosi alispánságban, a fons Prichayn mellékvize, melylyel együtt a Kupcsina vízkörnyékéhez tartozik. Podgoria vár romjai maig is fennállanak a Jaszkához éjszaknyugatra fekvő Turany vagy Turen területén. [2])

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 297. — 2) Pesty: *Az eltünt régi vármegyék* II, 291.]

Scepchina 1) lásd Scepcina.

[1) Tkalcic I, 63.]

Scepcina, *Scepchina, Sepchina, Stepchina, Scephcina, Schepchina, aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi II. Endrének bizonyos cserét jóváhagyó 1221. évi okirata 1), a zágrábi káptalannak Róbert comes számára kiállított 1228. évi okirata 2) és IV. Bélának Stefko comes számára kiállított 1244. évi birtokmegerősítő okirata. 3) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a sziszeki alispánság területén a Lónya-Száva közben, Sziszek keleti irányában azon vizek egyike, melyek manap is keletnyugati irányban a Szávát a Lónyával közvetitik s minek tökéletesen megfelel az okirat amaz állítása, hogy a határ vadit versus *occidentem* per fluvium Scepchina. E folyóvíz régi medre déli irányban huzódott el a Száváig s igy érdekes adatot nyerünk benne arra nézve, hogy e folyóvíz medrét éjszaki irányban változtatta, a mi Bähr theoriájának ellenérvét képezheti. 4) Az 1221-ik évi okirat maga mondja, hogy cadit in fluuium Zawa.

[1) *Haz. Okmtár* VII, 9. — 2) *Árp Uj Okm.* VI, 466. Tkalcic: *Mon.* I 63. — 3) Tkalcic I, 83. Wenzel VII 171. — 4) A topographiára nézve lásd *Cerita* és *Locou.*]

Scephcina 1) lásd Scepcina.

[1) Tkalcic I, 83.]

Sceplek villae piscina, *halas.* Említi a győri káptalannak Széplak hatodrészének elzálogositását tárgyazó 1261. évi bizonyító oklevele. 1) — *Sopron* megyében, a kapuvári járasban, Széplak határában. Az okiratban emlitett Sceplek = *Széplak,* Sceredahel = *Szerdahely* Eszterháztól délre az Ikva mellett.

[1) Kubinyi: *Magy. Tört. Eml.* I, 40.]

Scepnicha 1) lásd Cepniza.

[1) Tkalcic I, 95. Wenzel XI, 381.]

Scequ. Említi a bakonybéli apátság jószágainak 1086. évi összeiró lajstroma. 1) — Az okirat szerint *alveus salsuginis, que dicitur Scequ.* Nyilván Sziksós víz, a Marczal vízkörnyékében, úgy látszik *Sopron* vagy *Győr* megyében. Megjegyzem, hogy Győrmegye legdélnyugatibb szögében manap egy Széghi csatorna létezik.

[1) *Árp. Uj Okm.* I, 32.]

Scerch. *fluvius, folyó.* Említi Imrének Merenye birtokot tárgyazó 1203. évi okirata. 1) — *Zala* megyében, a Zala vízrendszeréhez tartozó víz, alkalmasint a Kis-Komáromi vízzel egyesülő *Csapi* patak. 2)

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. II, 360. 361. — 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Bocunuk.*]

Sceretche, *aqua, víz.* Említi a pécsi káptalannak egy peregységre vonatkozó 1240. évi bizonyító oklevele. 1) — *Baranya* vagy *Tolna* megyében. 2)

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 113. *Hazai Okmtár* IV, 25. — 2) V. ö. *Keztelche.*]

Scerneue fluvius 1) lásd Zyrma.

[1) *Zichy-Codex* I, 50.]

Sceuleusi rév, *portus in Sceuleus.* Említi II. Endrének Miklós gróf végrendelkezését helybenhagyó 1231. évi okirata. 1) — A Tisza-Maros-közben.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 229.]

Sceunte, *Sceuunthe, Scheuncke, Selnuche, Semenche, Senenche, Seumcha, Seuncke magna, Seuniceha, Seunichus, Sevence, Sewenche, aqua, fluvius, flumen, portus, víz, folyó, folyam, réc.* Említi IV. Lászlónak Zornazeg földet tárgyazó 1246.[1]), IV. Bélának a sághi monostor számára kiállított 1265.[2]), az esztergomi káptalannak egyik határszabályozó 1266.[2]), IV. Lászlónak László esztergomi prépost számára kiállított 1277.[4]), ugyanannak Demeter számára kiállított 1279.[5]), III. Endrének Némethy helységet tárgyazó 1291.[6]) és László sághi prépostnak bizonyos osztozkodást tárgyazó 1295. évi okirata.[7]) — *Hont* megyében, a Selmecz-Bányánál eredő s Gyergnél, a Korpona torkolatától nyugatra az Ipolyba jobbfelől szakadó *Selmecz* folyó. Az 1265. évi okiratban említett Dolmod = *Dalmad,* Egeg = *Egeg,* a villa Magoud, miután a határ nyugati irányba menőnek mondatik, nem Marót, hanem = *Magyarád,* Salatna = *Szalatnya* mind az egegi járásban.[8]) A Selmecz név német eredetü, s ugyanazon alapból fejlődött, illetőleg torzult el, melyből a Szeben nevü helyek.[9]) Ősi culturális jelentőségéről pedig a *domanyiki* ősi temető szól.[10])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 263. [2]) Fejér IV. III, 280. — [3]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 152. — [4]) *Árp. Uj Okm.* XII, 204. Knauz: *Magy. Sion* III, 380. *Cod. Strig.* I, 125. — [5]) Fejér V. II, 556. — [6]) Knauz: *Cod. Strig.* II, 174. [8]) Fejér VI. I, 370—371. — [8]) A többi topographiára nézve lásd rivulus in *Almas, Bebre, Cheyd, Corpona, Dreno, Kurtus.* — [9]) Lásd Pestyt: *Magyarországi helynevek* III. *Századok* II, 117. — [10]) Rómer: *Résultats généraux* p. 185. és ugyanott *Magyarorsz. őstört. térképe.*]

Sceuunthe fluvius[1]) lásd Sceunte.

[1]) Fejér V. II, 556.]

Scevrchen, *riculus, csermely.* Említi a nyitrai káptalannak III. Endréhez intézett egyik 1293. évi jelentő okirata.[1]) — *Nyitra* és *Bars* megyék határterületén, a Nyitra mellékvize.[2])

[1]) *Hazai Oklevéltár* 137. l. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Belus Studeniche.*]

Scharduna, *Schtarduna.* Említi a pécsi káptalannak az esztergomi káptalan számára kiállított 1247. évi bizonyító oklevele.[1]) — *Baranya* megyében, Izsép vidékén, a régi Duna, mit maga az okirat is mond: Ad veterem Danubium, quod Schtarduna wlgariter nominatur.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 247. Knauz: *Magy. Sion* II, 528. *Cod. Strig.* II, 55. *Mon.* I, 366.]

Schepchina fluvius[1]) lásd Scepcina.

[1]) Wenzel VI, 466.]

Schernet, *Magna Schernet.* Említi II. Endrének a templomosok számára kiállított 1209. évi okirata.[1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság délkeleti szögében, a Száva és a Zelina közti területen létezett nagyobb mocsár.[2])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 23. *Árp. Uj Okm.* XI, 100. — [2]) A topographiára nézve lásd *Bogord.*]

Scheucha fluvius[1]) lásd Sceunte.

[1]) Knauz: *Cod. Strig.* II, 174.]

Schinna, *Stinna, Stynna, Zynica, aqua, víz.* Említi a Zách nemzetség egykori birtokviszonyaira vonatkozó 1227—1295. évi okirati adat [1]), IV. Bélának a rozslosnyai földtért illető 1258. évi okirata [2]) és az esztergomi káptalannak Somkút és Rozuzna határjárását tárgyazó, év nélkül kelt okirata.[3]) *Gömör-Kis-Hont* megyében, a rozsnyói járásban, Csetnek vidékén, a Sajó jobboldali vízkörnyékében, úgy látszik a Csetnek által közvetítve. [4])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 646. — [2]) *Haz. Okmtár* VII, 78. — [3]) U. o. XII, 609. [4]) A topographiára nézve lásd *Csatatompotoka.*]

Schomoga, *Scamuga, riculus, csermely.* Említi V. Istvánnak Chepantelek helységet tárgyazó [1]) és Mátyás számára kiállított 1270. évi okirata. [2]) — *Bereg* megyében, a *Csomonya*, a Latorczának vagy a Szernyének, avagy a Kerepecznek egy ága, ere, mely azonban manap e néven nem ismeretes, de fentartja nevét a kászonyi járás területén fekvő *Csomonya* helység. [3]) Lehoczky erre nem figyelmeztet, bár a vizet említi. [4])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 291. *Zichy-Codex* I, 22. — [2]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 309. *Haz. Okmtár* VI, 169. — [3]) A topographia iránt tájékoztat *Mercice.* — [4]) *Beregvármegye monogr.* I, 48.]

Schtarduna [1]) lásd Scharduna.

[1]) Knauz: *Mon.* I, 366.]

Schworczbach, Schworzbach [1]) lásd Ydiswys.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 356.]

Scilu, *Silu, Silo, Zila, piscina, halas.* Említi I. Gézának a garammelléki sz. benedeki apátság 1075. évi alapítólevele [1]) és II. Istvánnak ez alapítványt megerősítő 1124. évi okirata. [2]) — *Jász-Nagykún-Szolnok* megyében, a Tisza-Ughoz tartozó Sági szigeten, mely manap is fennáll. Scilu piscina. . . cum tota insula. Jerney *Sülő*-nek ejti egyhelyt, *Szil*-nek máshelyt s Csongrádba határozza, mit azonban az uj politikai beosztás most már helytelenné tett. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 435. (a halas neve kimaradt.) Knauz: *Mon.* I, 57. Hornyik: *Kecskemét vár. tört.* I, 195. [2]) Fejér II, 75. — [3]) *Magy. Nyelvk.* 120. 130. ll.]

Sciluas, *fluvius, folyó.* Említi II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1231. évi adománylevele [1]) — *Baranya* megyében, a pécsi járás területén, a Szilvás vidékéről jövő s Hegy-Szent-Márton vidékén az Okorba szakadó patak. Az okiratban említett terra Bosta = *Bosta*, villa Kezied = *Keszü*, terra Regna = *Regenye*, predium Sciluas = *Szilvás*, terra Scolouuta = *Szalánta*, valamennyi Baranya megye pécsi járásában. Ősi culturális jelentőségét bizonyítják a *szilvási* silex- és obsidiánleletek. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 225. — [2]) *Arch. Ért.* II, 237. VII, 161. Römer: *Résultats généraux* p. 11. Ugyanott *Magyarorsz. őstört. térképe.*]

Sciluas, *fluvius, folyó.* Említi II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1231. évi adománylevele. [1]) — *Somogy* megyében, a Kaposvári járás területén, a mai *Szilvási víz*nek nyugati forráscsermelye. Hogy a XIII. században Szilvásnak a mai Szilvás pataknak

csakis nyugati forrásecsermelye neveztetett, az okirat kétségtelenné teszi. Szerinte ugyanis a fluuius Sciluas fluit ad septemtrionem in fluuium Gersencha, et Gersencha in Copus. Mit ma Szilvási pataknak nevezünk, az a Kaposba ömlik egyenest, holott az okirat szerint a Sciluas a Gersenchába szakad. Ennek következtében a Gersencha alatt [2]) értem a mai Szilvási patakot, a fluuius Sciluas alatt pedig annak nyugati forrásecsermelyét, mely a Szilvás-Szent-Mártontól délre eső vidékből csergedezik alá. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 226. — [2]) Lásd *ezt.* — [3]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Gersencha.*]

Scinna patak, *torrens, zuhatag.* Említi Mária királynénak a verőczei polgárok szabadságaira és földjök határaira vonatkozó 1248. évi privilegiuma.[1]) — *Verőcze* megyében, a Vaska és Verőcze közti területen, a Dráva jobboldali vízkörnyékében, a Grachiscsei víznek vagy pedig a Vránának valamely mellékvize. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* II, 202. — [2]) A topographiára nézve lásd *Donoch.*]

Scinna, *Zuinna, rivus, patak.* Említi a zágrábi káptalannak Ivánesa comes számára kiállított 1269. évi bizonyító oklevele.[1]) — Horvátországban, *Varasd* megyében, a zlatári alispánság területén, a Krapina és Batina közti területen, a Krapinának közvetett vagy közvetlen jobboldali mellékvize.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 141. l.]

Scirobotay, *rivulus, csermely.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itélőlevele.[1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a Kupcsina vízkörnyékében, Jaszka vidékén. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 297. — [2]) Pesty: *A magyarorsz. várispánságok tört.* 356. l.]

Scithnice, *Sathnice.* Említi IV. Bélának Keszi földet tárgyazó 1248. évi adománylevele. [1]) — A *Hont* és *Bars* megyék határterületén folyó s a Garamba balfelől szakadó *Szeklencze* vagy máskép *Dobra.* [2]) Az okiratban említett Jormoth penes Scithnice = *Kis-Gyarmat,* Kescu *Kis-Keszi.* Ősi culturális jelentőségét hirdeti a *nemes-oroszii* silex-lelet Barsban [3]), a *báthi* pogányvár Hontban [4]), a Varsányban a *Dudka hegyen* talált nagymennyiségü kovaszilánkok, nucleusok, kovaköves nyilcsúcsok, késpengék, vésők, agyaggyöngyök, kőkoczkák, függődiszek, szarvasagancseszközök, csonttük, kalapácsok és hasonlók [5]), továbbá a *nagy-* és *kis-kereskényi* körégiségek [6]) és a *cserneczi* régi (quád) sáncz. [7])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 16. Knauz: *Mon.* I. köt. — [2]) V. ö. *Almási csermely* és *Compa.* — [3]) Römer: *Résultats généraux* p. 11. — [4]) *Arch. Értesítő* VI, 313. — [5]) B. Nyáry Jenő czikke az *Arch. Ért.* X, 62—63. — [6]) Ugyanaz ugyanott X, 62. — [7]) Henszlmann czikke az *Arch. Ért.* XII, 248—249.]

Scitut, *rivulus, csermely.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itélőlevele. [2]) Horvátországban, *Zágráb* megyében, a jaskai alispánság területén, Rieka határában, Jaska éjszaki vidékén. E csermely a Kupcsina s általa a Kulpa vízrendéhez tartozik. Az okiratban említett terra

Reka megfelel a mai *Rieka*nak, mely Jaska politikai községhez tartozik.

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 292.]

Sciuinnecpotok. Említi a pozsegai káptalannak Cheh számára kiállított 1263. évi bizonyító oklevele.[1] — Szlavonországban, *Pozsega* megyében.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 181. *Árp. Uj Okm.* XI, 529.]

Sclatinic, *fluvius, folyó.* Említi II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1231. évi adománylevele.[1] — Horvátországban, a Dráva vízkörnyékében.

[1) *Árp. Uj Okm.* XI, 230.]

Sclepchac [1] lásd Sclepchacz.

[1) Wenzel VII, 296.]

Sclepchacz, *Sclepchac, rivulus, csermely.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itélőlevele.[1] — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a jaskai alispánság területén, a Kupcsinának a Brebrováci víz által közvetített baloldali mellékvize.

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 296.]

Scolnuk, *flumen, folyam.* Említi IV. Bélának Miklós és Tamás grófok fiai számára kiállított 1245. évi adománylevele.[1] — Az okirat szerint in ducatu Sclauonie, Fejér szerint in Comitatu Crisiensi vagyis *Kőrös* megyében, Horvátországban.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 387.]

Sconna, *Scorna, Scornapotaca, Scornapotoca, fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Wacik fiai számára kiállított 1260. évi adománylevele [1] és V. Istvánnak a sághi prépostság számára kiállított 1272. évi adománylevele.[2] — *Hont* megyében, az Ipoly jobboldali mellékvize Födemes vidékén, az Olvár puszta és Tesmag mellett elfolyó víz. Ma ily néven ismeretlen.[3]

[1) Knauz: *Cod. Strig.* II, 79. *Magy. Sion* II, 779. *Mon.* I, 459. *Árp. Uj Okm.* XI, 482. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 201. 202. — [3]) V. ö. *Olwar* és *Holumna.*]

Scopnik, *riculus, csermely.* Említi IV. Bélának a topuskói monostor határjárása iránt kiállított 1242. évi rendelete.[1] — Horvátországban, a *báni kerület*ben. Az okirat szerint rivulus Scopnik cadit in rivulum Gradisam, vagyis a Szávába szakadó Gradusai csermelybe.

[1) Tkalcic: *Mon.* I, 79. *Árp. Uj Okm.* XI, 327.]

Scorinpotok. Említi a pozsegai káptalannak Cheh comes számára kiállított 1263. évi bizonyító oklevele.[1] — Szlavonországban, *Pozsega* megyében.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 101. 182. *Árp. Uj Okm.* XI, 529.]

Scomlos-patak, Scumlos-potok [1] lásd Cumlous rivulus.

[1) Fejér III. I, 115.]

Scorna fluvius [1] lásd Sconna.

[1) Fejér V. I, 202.]

Scornapotaca, Scornapotoca [1] lásd Sconna.

[1) Knauz: *Cod. Strig.* II, 79. *Magy. Sion* II, 779. *Mon.* I, 459. Wenzel XI, 482.]

Scortas, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Chon földet tárgyazó 1255. évi adománylevele.[1] — *Abauj* megyében, a Holicza délkeleti oldalán eredő,

előbb *Miszlának*, később *Szilvának* s végül a *Szartos*nak nevezett folyó, mely Hidas-Németinél szakad jobbfelől a Hernádba. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 317. (metatio nélkül.) — Wenzel: *Árp. Uj Okm.* XI, 410. 411. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Gumpotoka*. Azonkiv. v. ö. *Mizla* és *Zyrna*.]

Scrou, *fluvius, folyó.* Említi bizonyos birtokügyre vonatkozó 1299. évi bizonyítvány. [1]) — *Bereg* megyében, a tiszaháti járásban, a Surány és Tarpa közti vidéken, a Csaroda és Szernye egykor nagyon fejletlen vízrendszerében. [2]) Manap ily nevü folyóvíz itt ismeretlen. Lehoczky sem ad róla felvilágosítást. [3])

[1]) *Zichy-Codex* I, 92. — [2]) A topographiára nézve lásd *Mych.* — [3]) *Bereg vármegye monographiája* I, 48.]

Scsavnicskai víz, lásd Chevnichey.

Scukcha fluvius [1]) lásd Zwkchu.

[1]) Wenzel III, 5. VIII, 12.]

Scumecha, *Zumuga, rivulus, csermely.* Említi IV. Bélának Tiborcz mester számára kiállított 1257. évi adománylevele. [1]) [2]) — Horvátországban, *Belovár*, a régi Gerzencze megyében, a mai Stupováca nyugati vidékén, az Illova-Lónya vízkörnyékében. Közvetlenül a Garesniczai vízbe szakadt, mert az egyik okirat szerint riuulus (Zumuga) descendens intrat ad flumen Grescenche. [3])

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 66. — [2]) U. o. VII, 68. — [3]) V. ö. Pestyvel: *A magyarorsz. várispánságok tört.* 235. l.]

Scumuga rivulus [1]) lásd Schomoga.

[1]) *Zichy-Codex* I, 22. *Haz. Okmtár* VI, 169.]

Scunk, *riculus, csermely.* Említi IV. Bélának Secek birtokát tárgyazó 1256. évi adománylevele. [1]) — *Szepes* megyében, a Poprád vízkörnyékében, Poprád és Szombathely vidékén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 432.]

Scurubuchhyda, *pons.* Említi II. Endrének Marczell gróf számára kiállított 1228. évi birtokmegerősítő okirata. [1]) — *Verőcze* megyében, Ozyagh az az Eszék birtok határában, a Dráva vízkörnyékében. Jerney kérdőjel mellett egy helyt Sürü-bik-hida- (Sürübükhida-)nak ejti, más helyt pedig szintén kérdőjel mellett Szorbok-hida-nak. [2]) Nyilván egyik sem helyes ejtés.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 137. [2]) *Magy. Nyelvk.* 120. 133. ll.]

Scycyna aqua [1]) lásd Zwyne.

[1]) Wenzel IX, 389.]

Scydeag, *Seydeny.* Említi a leleszi prépostság birtokviszonyaira vonatkozó 1211. évi okirat [1]) és II. Endrének a leleszi prépostság birtokait megerősítő 1214. évi okirata. [2]) — *Bihar* megyében. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 210. [2]) Fejér III. I, 158. Katona V, 180. — [3]) A topographiára nézve lásd *Hydes.*]

Scykrin-Potok [1]) lásd Sykrinpotok.

[1]) Fejér III. I, 370.]

Scylag, *aqua, víz.* Említi a nyitrai káptalannak István számára kiállított 1246. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Közép-Szolnok* megyében, a Cseberkút és Agaszta Marc hegyeken eredő s Lukácsfalva közelében a Szamosba szakadó *Szilágy* vize. Hunfalvy megjegyzi, hogy eredeti magyar elnevezés. [2]) Ősi culturális jelentősége mellett tanúskodik

a *mengői* pogányvár [3]) és tumulus [4]), valamint az *oláh-nádasdi* barbár telep.[5])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 215. *Haz. Okmtár* I, 24. — [2]) *Ethnographie v. Ung.* 248. l. — [3]) Römer: *Résultats généraux* p. 101. és ugyanott *Magyarorsz. őstört. térképe.* — [4]) U. o. 158. l. [5]) Torma: *Északi Dacia térképe* a Limes dacicusról szóló munkája függelékében.]

Scylew. Említi az esztergomi káptalannak bizonyos birtokosztozkodást tárgyazó 1260. évi bizonyító oklevele.[1]) *Komárom* vagy *Pozsony*megyében. Zsombékos, vizes rét (vagy talán halas?) a Vág mentében. [2])

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 102. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Fecez.*]

Scylospotok. Említi István ifj. királynak Echy comes számára kiállított 1261. évi adománylevele. [1]) — *Sáros* megyében, a Sóvár és Radács közti területen, a Tarczának valamely ma e néven nem ismert mellékvize. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 12. U. o. III, 4. — [2]) A topographiára nézve lásd sóvárvidéki *Burcut.*]

Sdelia, *Sdala, Zdelia, Zdela, rivus, patak.* Említi III. Bélának a fejérvári keresztesek birtokait felsoroló és megerősítő 1193. évi okirata [1]), Imrének a zágrábi káptalan számára kiállított 1201. évi adománylevele [2]), IX. Gergely pápának a zágrábi püspök számára több királyi privilegiumot megerősítő 1227. évi bullája [2]) és V. Istvánnak Fülöp esztergomi érsek és testvére számára kiállított 1270. évi adománylevele. [4]) — Horvátországban, a Dráva vízkörnyékében a Zákony és Dernye között a Dráva baloldalából kiszakadó, a Répás szigetet alkotó, *Somogy* és *Körös* megyék között határt vonó s aztán Zdala és Vizvár között a főfolyóba ismét visszatérő *Zsdalla* vagy *Zdala.* [5]) [6]) A cruciferi de Zdela monostorukat *Zsdallában* birták, mit azért említek meg, mivel Knauz ezt nem tudta megmondani [7]), de Kereselich sem [8]), ha ugyan az általa említett Praepositura Zderaziensis e zsdallai prépostsággal azonos, mikép azt Knauz gyanítja.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 285. Knauz: *Mon.* I, 143. Batthyán: *Leg. Eccl.* I, 143. Katona: *Hist. Crit.* IV, 410. Schmitth: *Eppi Agr.* I, 101. Pray: *De Prior. Aur.* p. 117. — [2]) Tkalcic: *Mon.* I, 13. — [3]) *Árp. Uj Okm.* 234. 235. [4]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 283. *Magy. Sion* III, 369. — [5]) Pesty: *Az eltünt régi vármegyék* II, 174. — [6]) A topographiára nézve lásd *Abram* piscina és körösmegyei *Biztra.* — [7]) *Magy. Sion* III, 380. — [8]) *Notit. Praelim.* 417. l.]

Sebes, *Sebez, aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi IV. Lászlónak György mester számára kiállított két rendbeli 1285. évi okirata. [1]) [2]) — *Sáros* megyében, a sóvári járásban, a sóvári hegyekből jövő, F.- és A.-Sebest érintő *Sebesi víz,* a Szekcső baloldali mellékvize. [3]) Ez és a következő hasonnevü folyóvizek elnevezése kétségtelenül eredeti magyar. [4])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 437. — [2]) *Árp. Uj Okm.* XII, 441. — [3]) V. ö. *Gepuspotok.* — [4]) V. ö. Hunfalvyval: *A rumun történetirás.* III. Közl. a *Századok*ban XII, 665.]

Sebesi római vízvezeték. Nyomai fenmaradtak *Kolozs* megyében, a Körös és Sebes-vize között levő területen, a *kissebesi* római castrumtól, egykor a cohors I.

Aegyptiorum és a cohors I. Hispanorum állomás helyétől [1]) déli irányban. [2])

[1]) Gooss: *Chronik d. arch. Funde Siebenbürg.* 109. l. Finály az *Erd. Muzeumegylet Érk.* III. I, 5. — [2]) Mommsen: *Corp. Inscript. Lat.* III. I, 259. Nr. 1633. 7. 8.]

Sebesi víz, lásd sárosmegyei Sebes.

Sebes-Kőrösi révek, lásd Kutharhalma, Michaelis portus, Vámos révа Kőrösön.

Sebesnezy, *piscatura, halászó.* Említi a győri káptalannak bizonyos birtokosztást tárgyazó 1261. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Komárom* megyében, a Csalóközben, Ekel vagy Szakállas birtokok területén. A Sebesnezy nyilván hibás írmodor *Sebesuezy,* azaz *Sebesrize* helyett.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 514.]

Sebesnilaka, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Vojszló helységet tárgyazó 1244. évi kiváltságlevele.[1]) — *Baranya* megyében, a siklósi járásban fekvő Vaiszló határában, a Dráva baloldali vízkörnyékében. Talán *Sebesmlaka?*

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 332.]

Sebespatak, *Sebuspotok, fluvius, folyó.* Említi II. Endrének Rozsnyóbányát tárgyazó 1291. évi adománylevele [1]) és az egri káptalannak III. Endréhez intézett 1291. évi jelentő okirata. [2]) — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a Rudnóival egyesülő *Sebespataki* víz, mely a rozsnyói járásban fekvő Sebespatak felett ered s Kőröstől délkeletre a Sajóba szakad jobbfelől. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 103. [2]) Fejér VI. I, 100. — [3]) Az okiratok topographiájára nézve lásd *Charmasna.*]

Sebespatak [1]) **Sebes-Patak** [2]) lásd beregmegyei Sebuspotok.

[1]) Fejér V. I, 245. Jerney 117. *Századok* I, 74. — [2]) Fejér VII. II, 22.]

Sebespataki víz, lásd gömör-kishontmegyei Sebespatak.

Sebesvári (Sebesváraljai) római fürdők. Nyomukat feltalálta Torma a *Kolozs* megyében fekvő sebesvári római castrumtól mintegy 120 méternyire. [1]) A táborhely éjszaknyugati szögletétől éjszaki irányban, a fönsik alatti oldalnak egy ere alkalmasan megválasztott részén, az egykori út mellett egy nagyobb épület substructiói láthatók, melynek a castrum éjszaki falával egyenközü déli és éjszaki oldala 20, keleti s nyugati oldala pedig 31·40 méternyi hosszú. Az épület belső felosztását pontosan meghatározni ugyan nem lehet, de fekvése és dispositiója arra vallanak, hogy az a sebesvári állótábor, a római Resculum őrségének fürdője volt. A sebesvári romok közül átalán az alapfalak vannak legkevesbbé megrongálva, s a castrum területét kivéve, a Sebesvárról ismert legtöbb bélyeges katona-tégla ez épület romjaiból került ki, minélfogva azok rendszeres felásatása által bizonyára érdekes adatokhoz juthatnánk, úgy az itt állomásozott római hadcsapatok, mint építkezési és culturális viszonyok tekintetében. De ugyan e helyt a *katonai* fürdőn kivül még a *telepesek* közfürdőjének romjai is fenmaradtak. A porta principalis dextra vagyis a keleti kaputól 133 méternyire a Napoca = Kolozsvár felé vezetett római út balján egy 47·5 méternyi hosszú épület nyomai

látszanak. Torma valószinűnek tartja, hogy ez a telepesek közfürdője lehetett. [2])

[1]) E castrum rövid leirását már Finálytól birjuk (*Római nyomok Erdély északnyugati részén.* Megjelent az *Erdélyi Muz.-Egyl. Évk.* 1864—1865. III, 5—8.) Tormáé azonban a tüzetes leirás és meghatározás érdeme. Lásd nagyszabású tanulmányát: *A limes dacicus felső része* 41—53. ll. (Ért. a tört. tud. köréb. IX. k. II. sz. 1880.) — [2]) Torma i. h. 44—45. ll.]

Sebesvári római vízvezetés. Sánczmélyedésszerü vonala e vízvezető csatornának jól kivehető a *Kolozs* megyében fekvő Sebesvár, az egykori Resculum vidékén. Az itt levő kitünően fentartott római castrum délkeleti szögletétől tekintve dél-délkelet s majd megtörve délfelé irányul az, elveszve később az itt látható régi épületsor előtt a lapályba. A vizet e csatorna Sebes völgyéből, jóval Sebesváron felülről vezette a castrum és a telepesek számára s ellátta a szükséges vízzel úgy a resculumi telepesek közfürdőjét, mint az innen éjszaknyugatra fekvő katonai fürdőt is. [1])

[1]) Torma: *A limes dacicus felső része* 45. l.]

Sebez [1]) lásd Sebes.

[1]) Wenzel XII, 437.]

Sebur rivulus [1]) lásd zemplénmegyei Sebus.

[1]) *Magy. Tört. Tár* II, 175.]

Sebus, *Sebur, rivulus, csermely.* Említi István ifj. királynak Makramal földtért tárgyazó 1262. évi adománylevele. [1]) — Az egykori Patak, a mai *Zemplén* megyében, a sátoralja-ujhelyi járásban, a Bodrog vízkörnyékében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 518. *Hazai Okmtár* VI, 111. *Magy. Tört. Tár* II, 175.]

Sebus birtokbeli vizek, *aquae in possessione Sebus.* Említi II. Endrének florenczi Sveth számára kiállított s Sebus birtokot tárgyazó 1300. évi adománylevele. [1]) — *Sáros* megyében. Az okirat mondja ugyanis: Terram, seu possessionem Castri nostri de Saarus, Sebus vocatam, cum omnibus utilitatibus et pertinentiis universis: villis scilicet, pratis, silvis, *aquis,* molendinis...

[1]) Wagner: *Anal. Scep.* I, 116.]

Sebusag. Említi IV. Bélának a turóczi monostor 1252. évi alapitólevele.[1]) *Győr* megyében, a Csalóközben, Bajcsnak Dunán-inneni vidékén, nyilván a Duna vizének valamely ága. [2]) Jerney *Sebes-ág*nak ejti. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 306. *Haz. Okmtár* VI, 73. — [2]) Az okirat erre vonatkozó topographiájára nézve lásd *Asoanthu.* — [3]) *Magy. Nyelvk.* 117. l.]

Sebuspotok, *rivus, patak.* Említi István ifj. királynak Fyzer várat és tartozékait tárgyazó 1270. évi adománylevele. [1]) — *Abauj* megyében, a füzéri járásban, a Bósvának valamely, úgy látszik közvetett baloldali mellékvize. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 257. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Bykpotok.*]

Sebuspotok, *Sebespatak, Sebes-Patak, rivulus, csermely.* Említi István ifj. királynak Endre comes fia Mihály számára kiállított 1270. évi adománylevele [1]) és V. Istvánnak Mihály számára kiállított 1272. évi adománylevele. [2]) — *Bereg*

megyében, a vereczkei járásban, Szuszkótól keletre, a Latorczának a Szolyvai víz által közvetített baloldali mellékvíze, a N.-Bisztra mellett elhaladó *Bisztra*.[3] Pesty tévesen az eltünt vizek közé számítja[4], míg Lehoczky helyesen ismerte fel benne a Szolyvai víz baloldali mellékpatakát, a Bisztrát.[5] E folyóvíz-név különben azért is felette érdekes, mert mutatja, hogy az eredetileg magyar névre csak később ragadt a szláv elnevezés.

[1] *Árp. Uj Okm.* VIII, 262. — [2] Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 245. VII. II, 22. Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 117. l. [3] Az okirat topographiájára nézve lásd *Boltrag* és *Olbua*. — [4] *Századok* I, 74. [5] *Bereg vármegye monographiája* I, 48.]

Sebuspotok [1] lásd gömör-kishontmegyei Sebespatak.

[1] Fejér VI. I, 103.]

Secues, *Teghves, stagnum, tó.* Említi II. Endrének a tihanyi apátság jószágait megerősítő 1211. évi okirata.[1] — Úgy látszik *Zala* megyében, Balaton-Füred vidékén. Lehet, hogy a Szőlősnek vagy a Kövesnek elferdítése. Ily helyek találhatók Füred éjszaknyugati s éjszakkeleti vidékén.

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 191. *Árp. Uj Okm.* I, 117.]

Séd folyó, lásd veszprém-fejérmegyei Magnus fluvius, Peyth fluvius, Sowl fluvius, Wesprímiensis fluvius.

Sedum, *Cedum, ripa.* Említi Gyula nádornak az ó-budai káptalan számára kiállított 1224. évi oklevele.[1] — A Tisza által szeldelt valamely vármegyében, alkalmasint *Jász-Nagy-Kún-Szolnok*-ban.[2] Úgy látszik a magyar *Sál*-nek latinizált alakja, mely a Balaton vidékén nemcsak folyton folyó hegyi kis patakot, hanem különösen olyat jelent, melynek csak záporeső után van vize.[3]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 471. *Árp. Uj Okm.* VI, 426. Knauz: *Magy. Sion* I, 291. *Mon.* I, 247. — [2] V. ö. *Chechtoo.* — [3] Czuczor-Fogarasi: *A magy. nyelv szótára* V, 110. 754.]

Seege piscaturae, *duae piscaturae quae Seege vocantur.* Említi IV. Bélának Tiborcz mester számára kiállított 1257. évi adománylevele.[1] — Horvátországban, *Belovár* megyében, a Lónya két halászóhelye.

[1] *Cod. Patrius* VII, 66.]

Seely, Seele cum piscatura, portu, paludum aquis [1] lásd Seelce.

[1] Vurum: *Eppal. Nitr. Memor.* 131. 139. ll.]

Segesdi tó, lásd Segusdtou.

Segisto lacus [1] lásd Segusdtou piscina.

[1] Fejér I, 392.]

Segusdtou, *Segisto, piscina, lacus, halas, tó.* Említi I. Endrének a tihanyi apátság 1055. évi alapítólevele [1] és Szent Lászlónak a tihanyi apátság birtokát megerősítő 1093. évi okirata.[2] *Somogy* megyében, a nagy-atádi járás területén fekvő A.- és F.-Segesd vidékén, a posványos Rinya által Böhönye és F.-Segesd között képezett tóvíz. Jerney tévesen ejti *Szegés-tó*-nak s tévesen jegyzi meg azt is, hogy *Székes-tó* is lehetett [3] mert valósággal *Segesdi* vagy *Segösdi tó*nak kell ejtenünk.[4]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* I, 392. — [2] *Árp. Uj Okm.* VI, 70. — [3] *Magy. Nyelvk.*

125. l. — [4]) V. ö. Pestyvel: *Az eltünt régi vármegyék* I, 213—218.]

Sekuvize [1]) lásd Fekuucieze.

[1]) Fejér I, 390.]

Selisapatac. Említi Tamás nyitrai comesnek egy 1208. évi okirata. [1]) — *Trencsén* megyében, Borcsicz vidékén, a Vág jobboldali mellékvize. [2])

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 6. — [2]) A topographiára nézve lásd *Mirhi rivulus.*]

Sellyei Vág-rév, lásd Sala portus.

Selmecz folyó, lásd Sceunte.

Selmecz-folyó réve, lásd Sceunte.

Selmehuz, *Selmekuz, Zehnehuz.* Említi a leleszi prépostság birtokviszonyaira vonatkozó 1211. évi [1]) és II. Endrének a leleszi prépostság birtokait megerősítő 1214. évi okirata.[2]) — *Bihar* megyében. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 210. [2]) Fejér III. I, 158. Katona V, 180.]

Selmekus stagnum [1]) lásd komáromegyei Semlekus.

[1]) Wenzel XI, 514.]

Selmekuz [1]) lásd Selmehuz.

[1]) Fejér III. I, 158.]

Selmich, *Selnich, Selnuch, Solmich, lacus, tó.* Említi II. Endrének a pannonhalmi apátság régi birtokait ujból megerősítő 1213. évi okirata [1]), Gertrud királynénak és segédbiráinak 1214. évi itélőlevele [2]), IV. Bélának a pannonhalmi apátság jogait tartalmazó 1260. évi nagy privilegiuma [3]) és IV. Bélának Deáki birtokot a pannonhalmi apátság számára megerősítő 1268. évi okirata.[4]) *Pozsony* megyében, a külső járásban fekvő Deáki birtok határában. Jerney szerint Nyitra megyében. Ő Solymosnak ejti. [5])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 364. — [2]) *Árp. Uj Okm.* I, 134 — [3]) *Árp. Uj Okm.* XI, 474. — [4]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 459. — [5]) *Magy. Nyelvk.* 118. l.]

Selnich lacus [1]) lásd Selmich.

[1]) Wenzel XI, 474.]

Selnuch lacus [1]) lásd Selmich.

[1]) Wenzel VI, 364.]

Selnuche flumen [1]) lásd Sceunte.

[1]) Fejér IV. III, 280.]

Seludgatha, *lacus tó.* Említi II. Endrének Pachun nevü földbirtokot tárgyazó 1224. évi adománylevele. [1]) — *Vas* megyében, a vasvári járásban, Pacson vidékén. Hogy az okirati lacus predictus csakis e Seludgatháról értendő, bizonyos, miután az okiratban említett Mugmulochu-ról megjegyeztetik, hogy az monticulus.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 424. *Haz. Okmtár* IV, 11.]

Selübeli halászóhely, *piscatura in Selü.* Említi II. Gézának a nyitrai egyház számára kiállított 1158. évi adománylevele.[1]) — Azt hiszem a *Nyitra* megyei Sellyéről van szó, illetőleg a Vág halászhelyéről. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 152. — [2]) V. ö. *Sala portus.*]

Semenche, *fluvius, portus* [1]) lásd Sceunte.

[1]) Fejér VI. I, 370.]

Semenche portus [1]) l. Sceunte.

[1]) Fejér VI. I, 370.]

Semerdeia, *rivus, patak.* Említi Imrének a zágrábi káptalan számára kiállított 1201. évi adománylevele [1]) és IX. Gergely pápának a zágrábi püspök szá-

mára több magyar királyi privilegiumot megerősítő 1227. évi bullája. [2])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 13. — [2]) *Árp. Uj Okm.* I, 234. Theiner: *Mon. hist.* I, 79.]

Semlekus, *Selmekus, Semlykus, piscina communis, stagnum, közös halas, tó.* Említi a győri káptalannak bizonyos birtokosztást tárgyazó 1261. évi bizonyító [1]) és IV. Bélának Komáromot tárgyazó 1268. évi adományozó oklevele. [2]) — *Komárom* megyében, a Csalóközben. Az 1261. évi okirat szerint Ekel és Szakállos birtokához tartozott semleges használatú tó; az 1268. évi okirat szerint pedig Vár- és Nemes-Bogya határában. Régibb térképeken, például a Görögén is, láthatni a Lak-Szakállos és Nemes-Bogya közt elterülő *Zsemlékes* tavat, melyből egy vékony ér keleti irányban huzódik Megyercs felé s aztán részint a Misnyáló tóval, részint a Vágdunával közlekedik. Ma csak kevés nyoma van még mind ennek, a Rakattyás-csatorna által a vizek le vannak vezetve, de az okiratból világos, hogy a *Zsemlékes* elnevezés eltorzítása a *Semleges* szónak, mely már a XIII-ik században *közös* értelemben használtatott. Mily téves tehát Jerneynek *Semlyékes* ejtése! [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 514. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 450. Knauz: *Mon.* I, 555. — [3]) *Magy. Nyelvkincs.* 117. l.]

Semlicus, *Semlycus, Semlitus, palus, mocsártó.* Említi IV. Bélának bizonyos patonyi részjószágot tárgyazó 1268. évi engedélylevele. [1]) — *Pozsony* megyében, a Csalóközben, az alsó-csalóközi járásban, valamelyik Patony (Potun) határában. *Semleges*-nek ejtendő.

[1]) *Árp. Uj Okm.* III, 179.]

Semlycus palus [1]) lásd pozsonymegyei Semlicus.

[1]) Wenzel III, 179.]

Semlykus piscina [1]) lásd komárommegyei Semlekus.

[1]) IV. Béla 1268. évi okiratának 1383. évi átiratában Knauznál: *Mon.* I, 555. l. Nota 11.]

Semlitus palus [1]) lásd pozsonymegyei Semlicus.

[1]) Wenzel III, 179.]

Semniczai patak lásd Sennicze.

Semoncha [1]) lásd Sernovicza.

[1]) Fejér IV. III, 383. *Századok* IX, 159.]

Senegethopataka, *Zenegethewpothok, rywulus, csermely.* Említi IV. Lászlónak György mester számára kiállított két rendbeli 1285. évi adománylevele. [1]) [2]) *Sáros* megyében, a hanusfalvi járásban levő Kőrösfő mellett folyó s a sóvári járásban levő s Felső-Sebeshez tartozó *Szénégető* pusztát hasító *Kőrösfői-patak*, a Székcső baloldali mellékvize. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 436. — [2]) U. o. XII, 440. — [3]) V. ö. a *Keuruspotokatewyn* alatt mondottakkal is.]

Senenche fluvius [1]) lásd Sceunte.

[1]) Fejér VI. I, 371.]

Senketekuta, *piscatura, halászó hely.* Említi IV. Lászlónak a pozsonyi káptalan számára kiállított 1277. évi adománylevele. [1]) — *Pozsony* megyében, a Csalóközben, az alsó-csalóközi járásban, Kürt határában, az érsekujvári Duna halashelye.

[1]) *Árp. Uj Okm.* IV, 82. 83. Rimely: *Capit. Poson.* p. 299. 300.]

Sennicze, *Sennicza, fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Andronik számára kiállított 1248. évi adománylevele. [1]) — A régi Zeghuuria = *Zagoria*, a mai *Varasd* megye krapina-toplicai alispánságban, a Kis-Krapinába vagyis Krapinsicába balfelől szakadó *Semniczai* patak.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 360.]

Senyosamucza [1]) lásd Feniosaunicza.

[1]) Fejér I, 429. II, 69.]

Seon [1]), **Seov** fluvius [2]) lásd gömörborsodmegyei Sajó.

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 268. — [2]) U. o. VII, 234. 235.]

Sepchina fluvius [1]) l. Scepcina.

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 9.]

Sepcil, *Septil, Sepul, pons, hid.* Említi a leleszi prépostság birtokviszonyaira vonatkozó 1211. évi okirat [1]) és II. Endrének a leleszi prépostság birtokait megerősítő 1214. évi okirata. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 210. — [2]) Fejér III. I, 158. 476. Katona V, 180.]

Sepnica [1]) lásd Cepniza.

[1]) Tkalcic I, 12. Fejér III. I, 220. Wenzel I, 233. Theiner I, 75. 80.]

Sepniza [1]) lásd Cepniza.

[1]) Tkalcic I, 238.]

Septil pons [1]) lásd Sepcil.

[1]) Fejér III. I, 158.]

Sepul pons [1]) lásd Sepcil.

[1]) Fejér VII. V, 210.]

Sered, *palus, mocsártó.* Említi Imrének a zágrábi káptalan számára kiállított 1201. évi adománylevele. [1]) — Szlavonországban, *Verőcze* megyében, a verőczei alispánságban Gaćišće vidékén Vaskától nyugatra, a Breznica és Drávaközben, mely terület manap is még nagyon posványos. [2]) Összeköttetésben állott a Zomou patakkal.

[1]) Tkalcic: *Mon. Epp. Zagr.* I, 15. [2]) Lásd ide *Bresniza* alatt.]

Seregna, *rivus, patak.* Említi Endre szlavoniai herczegnek Dominik zágrábi püspök számára kiállított 1201. évi adománylevele [1]) és IX. Gergely pápának a zágrábi püspök számára több királyi privilegiumot megerősítő 1227. évi bullája. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 77. Tkalcic: *Mon.* I, 11. — [2]) *Árp. Uj Okm.* I, 239. Theiner: *Mon. hist.* I, 79.]

Seremnepataka, *fluvii, folyók.* Említi István ifj. királynak egy 1264. évi levéltöredéke. [1])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 209.]

Sergesi víz, lásd Derges.

Sergetia [1]) lásd Sargetia.

[1]) Spruner-Menke: *Atlas Antiquus* Tab. Pannonia. Illyricum.]

Serk, *piscina, halas.* Említi az esztergomi káptalannak bizonyos birtokosztást tárgyazó 1260. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Komárom* megyében, mint a csalóközi járásban fekvő P.-Bálvány-Szakálloshoz tartozó birtokrész említtetik a Vágduna mellett. [2])

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 102. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Fecez.*]

Sernes, *Chernech, aqua, víz.* Említi Imre királynak a zágrábi káptalan számára kiállított 1201. évi adománylevele [1]) s illetőleg IX. Gergely pápának ez okiratot megerősítő 1227. évi bullája [2]), továbbá IV. Bélának Junk comes számára kiállított 1244. évi okirata. [3]) — Horvátországban, *Kőrös* megyében, a kőrösi alispánság területén, a Kálniktól éjszakkeletre, a Glogovnicza forrásai kö-

zelében eredő s Poljanától délre a Glogovniczába jobbfelől szakadó *Csernácz*. Az 1201. évi okirat Sernes-e össze nem téveszthető az ugyanezen okiratban említett Cernezzel. [4])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 13. Wenzel: *Árp. Uj Okm.* I, 235. — [2]) Wenzel I, 235. Theiner: *Mon. hist.* I, 81. — [3]) Tkalcic I, 81. — [4]) Lásd közelebbről *Cernez* alatt.]

Serneunice, Sernevnice fluvius [1]) lásd Sernovicza.

[1]) Wenzel X, 131.]

Sernounyce [1]) lásd Sernovicza.

[1]) *Századok* IX, 164.]

Sernouuyce fluvius [1]) lásd Sernovicza.

[1]) Wenzel V, 142.]

Sornonicha [1]) lásd Sernovicza.

[1]) *Századok* IX, 160.]

Sernovicza, *Serneunice, Sernevnice, Sernouuyce, Sarnacha, Sarnovich, Surnocha, Sernounyce, Surnosza, Surnuncha, Sornouca, Sornovicha, Sernovicha, Sernevicha, Scenovicha, Sornouia, Semoncha, Sornonicha, Scenonicha, rivulus, potok, fluvius, flumen, csermely, folyó, folyam.* Említi IV. Bélának János számára kiállított 1254. évi birtokcserélő okirata [1]), ugyanannak Vidus és fiai nemességét bizonyító 1266. évi okirata [2]), Biter zólyomi főispánnak Numsur föld határait tárgyazó 1277. évi oklevele [3]), IV. Lászlónak Mátyás számára kiállított 1277. évi adománylevele [4]), IV. Bélának Péter comes számára kiállított 1281. évi adománylevele [5]), a turóczi conventnek Gyge számára kiállított 1293. [6]) és ugyanannak bizonyos rét iránt történt egyezkedést tárgyazó 1295. évi bizonyító oklevele. [7]) — *Turócz* megyében, a Turócz mellékvize, a *Zsarnovicza.* [8]) Teleki szerint Sarnovicha és Zarnocha terra = *Jezernicze* [9]), de hogy az itt szóban levő folyóvíz nem azonosítható a Jezerniczi vízzel, kitetszik az 1254. évi okiratból, mely szerint a határ tendit versus orientem ad riuulum, Jezernicza vocatum; et per ipsum riuulum Jezernicza transeundo .... venit ad riuulum Sernovicza uocatum. A terra Sarnovicha megfelel a mai *Alsó-Stubnyának.* Az 1281. évi okiratban említett helyek pedig megfelelnek a mai Hájnak, Nedozornak és Sz.-Mihálynak. [10]) A IV. Lászlónak 1277. évi okiratában említett Dyuek = *Divék,* villa Goy = *Haj,* Nousyr, Nadaser, Nadasser = *Nedozor,* Zorkfalwa = *Zorkócz.*

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 242. VI. II, 381. Engel: *Monumenta Ungrica* p. 105. — [2]) Fejér VI. II, 392. *Századok* IX, 159. — [3]) *Árp. Uj Okm.* IX, 193. [4]) *Árp. Uj Okm.* XII, 201. — [5]) Fejér V. III, 77. *Századok* IX, 160. — [6]) *Árp. Uj Okm.* X, 131. *Századok* IX, 163. — [7]) *Árp. Uj Okm.* V, 142. *Századok* IX, 164. — [8]) Lásd Csaplár *Jelentését a körmöczi bizottság működéséről* a *Századok*-ban IX, 160. l. *) jegyz. Azonk. l. *Schematismus historicus Dicceces. Neosol. pro an. 1876.* pag. 259. — [9]) *Hunyadiak kora* VI, 302. 12. jegyz. — [10]) L. turóczmegyei *Byztra.* Az 1277. évire nézve *Marza.*]

Serizeunyk pothoka. Említi a pozsegai káptalannak Ibrahin birtoka rendezését tárgyazó 1280. évi bizonyító oklevele. [1]) — Szlavonországban, *Pozsega* megyében, Churkunyk határában.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 315.]

Ses, *fluvius, folyó.* Említi II. Endrének Egidius számára kiállított 1217.

évi kegylevele. [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megye területén, a Lomniczának vagyis az alábbi folyásában Odrának nevezett folyó mellékvize.

[1]) Tkalcic *Mon.* I, 38. — [2]) *Árp. Uj Okm.* XI, 147.]

Sesterche, *Sestriche, aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi a turóczi conventnek bizonyos birtokcserét tárgyazó 1295. évi bizonyító oklevele [1]) és egy 1297. évi oklevéltöredék. [2]) — *Liptó* megyében, a szentmiklósi járásban, a Vág jobboldali vízkörnyékében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* V, 140. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. II, 120.]

Sestriche fluvius [1]) l. Sesterche.

[1]) Fejér VI. II, 120.]

Seumcha fluvius [1]) lásd Sceunte.

[1]) Fejér VI. I, 263.]

Seunce, *rivus, patak.* Említi IV. László nak Radván helységet tárgyazó 1287. évi privilegiuma. [1]) — *Zólyom* megyében, Radvány vidékén, a Garam vízkörnyékében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 454.]

Seunche, Seunche magne aqua [1]) lásd Sceunte.

[1]) Wenzel VIII, 152.]

Seunche Meddeu [1]) lásd Meddeu Seunche.

[1]) Wenzel VIII, 152.]

Seuniceha [1]) lásd Sceunte.

[1]) Fejér IV. III, 280.]

Seunichus fluvius [1]) l. Sceunte.

[1]) Fejér IV. III, 280.]

Seuud, *stagnum, tó.* Említi II. Endrének Oszlu comes fiai számára kiállított 1220. évi adománylevele. [1]) — *Sopron* és *Győr* megye határterületén a mai Maglócza, Borbács, Kóny és Dőr határában. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 300. *Árp. Uj Okm.* XI, 158. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Belunpotoka.*]

Seuyna aqua [1]) lásd Zwyne.

[1]) Fejér V. III, 252.]

Sewence fluvius [1]) l. Sceunte.

[1]) Wenzel XII, 204. Knauz: Magy. Sion. III, 380. *Cod. Strig.* I, 125.]

Sewenche fluvius [1]) l. Sceunte.

[1]) Wenzel XII, 204. Knauz: *Magy. Sion.* III, 380. *Cod. Strig.* I, 125.]

Seydeny [1]) lásd Scydeag.

[1]) Fejér III. I, 158.]

Seyo [1]) lásd gömör-borsodmegyei Sajó.

[1]) Fejér IV. II, 207.]

Seyou [1]) l. gömör-borsodmegyei Sajó.

[1]) *Haz. Okmtár* III, 15.]

Sezde potoka. Említi az ipolysági conventnek a Palást helység birtokosai között fenforgott per barátságos kiegyenlítéséről szóló 1282. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Hont* megyében, a Littava mellékvize.

[1]) *Árp. Uj Okm.* IV, 248.]

Sztureg, *fluvius, folyó.* Említi Béla király névtelen jegyzője. [1]) Hell Miksa és Szabó Károly azon nézeten vannak, hogy ezen Sztureg alatt, mely *Csesztöreg*- vagy *Csesztreg*-nek ejtendő, a mai *Arankát* kelljen értenünk *Torontál* megyében. [2]) Azonban tudósaink tévednek, mert, hogy az Aranka a XIII. században Harankának neveztetett, okiratokból kétségtelen. [3]) A Névtelen Csesztöregje odább esett ugyancsak Torontálban a Begához közelebbi térre. Itt Basahidtől délkeletre ma is találjuk *Cseszterek* nevű pusztát [4]), illetőleg *Csősztelek* nevű helységet [5]), a Névtelen Sztureg je tehát itt

keresendő s nyilván valamely nagyobb tóvíz volt, mely a Begától kaphatta táplálékát. Az ujabb időkben történt lecsapolások folytán kiszáradt, de a régi meder még most is nyomozható Puszta-Buzitó irányában. [6]) Megjegyzem, hogy magának a Névtelennek előadása semmivel sem mond ez állításunknak ellent, különben már Jerney is ugyanezen nézetet vallá, [7]) Jászay, ki Sziztereg-nek véli olvasandónak, egykori folyását ugyan nem tudja meghatározni, de szerinte tájékozásunkúl szolgálhat, hogy az a Tisza alsó vidékén, a *Bega folyó mellett* folyt. [8]) Szentkláray, nyilván Szabó tekintélye által befolyásolva, a Csesztreg folyót az Aranka egyik ágának mondja. [9]) Valósággal azonban az Ó-Bega egyik ágának nevezhető, s e nézetben megerősít Edelspacher is, ki szerint kétséget alig szenved, hogy e folyó alatt a Böge egyik legéjszakibb ágát kell értenünk. A Csesztöreg a tiszta szláv čista-česta szókkal áll párhuzamban s esetleg a Böge egyik tisztás, azaz nád-, káka- vagy egyéb tavi növényekkel be nem nőtt ágát jelölte. [10]) E víztől kapta a mai *Czősztelek* nevét, mely roncsolt névalaknak etymologiáját tévesen származtatnók a magyar *csősz* és *telek* szavakból. [11]) Nemcsak a mult, de a jelenlegi század térképein is mint *Cseszterek* fordul elő. [12]) — Igen érdekes világot vetnek e kiszáradt víznek egykori culturális jelentőségére a csesztregi halomban ujabban felfedezett ősi sírkamrák. [13])

[1]) *Hist. hung. de sept. ducib.* C. XLIV. Schwandtnernél I, 34. Endlichernél 39. l. Szabónál 61. l. — [2]) *Tab. Geogr. Ung. Vet.* 1772. — A Névt. magy. ford. 61. l. 2. jegyz. — [3]) Lásd *Harangud.* [4]) Lásd a Mercy Claudius-féle 1723—25. évi, továbbá az 1761. évi, a Mildenbergi Kiehern-féle 1778. évi *Temesvarer Bannat* czimü, a bécsi cs. k. birod. hadügyminiszterium levéltárában őrzött s gróf Csekonics által másolatokban 1879-ben kiadott térképeket Szentkláraynál: *Száz év Délmagyarország ujabb tört.* I. k. 1. füz. Azonkiv. l. Görög *Atlasz*ban Torontált. — [5]) Hátsek *Atlasa* XLVII. tábla. — [6]) Lásd *Archaeologiai Értesítő* XIV, 217. — [7]) *Magy. Nyelvkincs.* 25. l. — [8]) *A magy. nemz. napjai az arany bulláig* 211. l. — [9]) *Arch. Ért.* XIV, 217. — [10]) Edelspacher: *Észrevételek a Becskerek név eredetére nézve.* Megjel. a délmagyarorsz. *Tört. és rég. Értesítő*-ben VI, 90. — [11]) E szerencsétlen szófejtési kisérletet véghez vitte minap a *Torontál* czimü nagybecskereki lapban Réső Ensel. — [12]) A többi közt lásd Görög *Atlaszát.* Torontál. A fentidézett Mercy-féle térképen mint *Zestereck*, az 1761-ikin és 1778-ikin mint *Csesterek.* — [13]) Szentkláray jelentése az *Arch. Értesítő*-ben XIV, 217.]

Sibring, *rivulus, csermely.* Említi II. Endrének a szent-gothardi monostornak Dobra birtokot visszaadatni rendelő 1213. évi okirata. [1]) — *Vas* megyében, a szentgothardi járás területén fekvő Dobra határában, a Rábának ma e néven nem ismert jobboldali mellékvize.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 359.]

Siccus fluvius, *száraz folyó.* Említi Mária királynénak Benedek comes számára kiállított 1265. évi adománylevele. [1]) — Az okirat szerint *Esztergom*megyében fekvő Wyceps vagy Vrsap föld határában. Wiceps, Vrsap, Turda, Rad nevü helyek azonban ma ismeretlenek Esztergomban.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 287. Knauz: *Mon.* I, 530.]

Siccus fluvius, *száraz folyó.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itélőlevele. 1) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a fluvius Machicusnak mellékvize, a Kupcsina s illetőleg a Kulpa vízrendszerében.

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 299.]

Siccus potok. Említi a sághi conventnek bizonyos birtokátengedést illető 1281. évi bizonyító oklevele. 1) — *Hont* megyében, az Ipoly jobboldali vízkörnyékében, a Littava valamely száraz patakja. 2)

[1) *Árp. Uj Okm.* IX, 326. — 2) A topographiára nézve lásd *Hurhudpotoka.*]

Siccum potok secundum. Említi a sághi conventnek bizonyos birtokátengedést illető 1281. évi bizonyító oklevele. 1) — *Hont* megyében, az Ipoly jobboldali vízkörnyékében, az előbbitől külön száraz patak. 2)

[1) Wenzel i. h. i. l. — 2) A topographiára mint *előbb.*]

Siccum potak, *siccus fluvius, száraz patak, száraz folyó.* Említik IV. Bélának Mico fiai számára kiállított 1269. évi adománylevele 1), a váczi káptalannak 2) és az esztergomi káptalannak bizonyos birtokosztályokra vonatkozó 1271. évi okiratai. 3) — *Nógrád* megyében a Sztregovai és a Vilkei patakok közti területen, a losonczi járás területén, az Ipoly jobboldali vízkörnyékében. 4) Pesty szerint e Siccus fluvius = Szárazpataktól nyerte a Szennával határos Brezova a »száraz« melléknevet, magát a patakot azonban nem találjuk. 5)

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 520. — 2) *Árp. Uj Okm.* VIII, 364. — 3) U. o. VIII, 355. — 4) Az okirat topographiájára nézve lásd *Chakapataka.* Azonkiv. lásd *Sztorgoua.* — 5) *Századok* I, 74.]

Siccus fluvius 1) lásd nógrádmegyei Siccum potak.

[1) Fejér IV. III, 520,]

Siccus potok. Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itélőlevele. 1) — Hórvátországban, *Zágráb* megyében, Jaska vidékén, a čabdeni pataknak egy időközi mellékcsermelye, tehát egy a Kupcsina, illetőleg a Kulpa vízrendéhez tartozó folyóvízmeder.

[1) *Árp. Uj Okm.* VII. 292.]

Siccus Potok 1) lásd Prcsek.

[1) Fejér VII. II, 252. 253.]

Siccus rivulus, *száraz csermely.* Említi II. Endrének a szentgothardi monostornak Dobra birtokot visszaadatni rendelő 1213. évi okirata. 1) — *Vas* megyében, a szentgothardi járás területén, Dobra határában, a Rába jobboldali vízkörnyékében.

[1) *Árp. Uj Okm.* VI, 359.]

Siccus, saxosus portus, *száraz, sziklás rév.* Említi IV. Bélának a zólyomi vendégek számára kiállított 1263. évi adománylevele. 1) — *Zólyom* megyében, az *Ocsovai* víznek egy száraz, sziklás réve.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 143. V. II, 188.]

Siccus rivulus, *száraz csermely.* Említi Demeter zólyomi főispánnak Henchman számára kiállított 1295. évi oklevele. 1) — *Liptó* megyében, a Vág jobboldali vízkörnyékében, Szjelnicze vidé-

kén. Nem azonos az ugyanez okiratban említett Zaraselnicevel. [2])

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 241. — [2]) L. *ezt.*]

Sicule, *Situlae puteus, kút.* Említi Achilles pécsi püspöknek az yrugi egyházbirtok határjárását tárgyazó 1252. évi okirata. [1]) — *Baranya* megyében. a pécsi járásban, Patacs határában. [2]) Ugyanez okmányban említtetik a *vinea Sicule* is.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 162. Koller: *Hist. Epp. Quinq.* II, 139. *Hazai Oklevéltár* 26. l. — [2]) A topographiára nézve lásd *Cuest.*]

Sidala [1]) lásd S d e l i a.

[1]) Fejér II, 285. Knauz: *Mon.* I, 143. Batthyán: *Leg. Eccl.* I, 143. Katona IV, 410. Schmitth: *Eppi Agr.* I, 101. Pray: *De Prior. Aur.* p. 117.]

Sidópatak [1]) lásd S y d o u p o t a k.

[1]) Fejér V. III, 400.]

Sigleni, *rivus, patak.* Említi Imrének a zágrábi káptalan számára kiállított 1201. évi adománylevele [1]) és illetőleg IX. Gergely pápának a zágrábi püspök számára több királyi privilegiumot megerősítő 1227. évi bullája. [2]) — Horvátországban, *Kőrös* megyében, a kőrösi alispánság területén, a Zsabniczának s általa a Császmának jobboldali mellékvize. Ma e vidéken Hageni nevű helyet találunk s lehet, hogy ennek az elferdítése. [3])

[1]) Tkalcic: *Mon. Epp. Zagr.* I, 14. — [2]) *Arp. Uj Okm.* I, 235. Theiner: *Mon. hist.* I, 81. — [3]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Cernez.*]

Sigra, *Sygra, Sygricha, Sygriche, aqua, rivulus, fluvius, vadum, víz, csermely, folyó, átkelő.* Említi Mátyás szepesi prépostnak a sigrai egyház számára kiállított 1245. évi adománylevele [1]), Muthmer szepesi prépostnak ugyanama sigrai egyházat illető 1275. évi okirata [2]), a szepesi káptalannak bizonyos határügyre vonatkozó 1292. évi oklevele [3]), III. Endrének Pyrin mester szamára kiállított 1293. évi adománylevele [4]), a szepesi káptalannak III. Endréhez intézett Korotnik földet tárgyazó 1297. évi jelentő okirata [5]), a szepesi káptalannak bizonyos birtokfelosztást tárgyazó 1300. [6]) és Zsegra helység határait tárgyazó 1301. évi okirata. [7]) — *Szepes* megyében, a lőcsei járásban, a *Zsegrai* patak, mely az Olaszi vízbe s ezzel együtt a Hernádba szakad balfelől.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 398. 399. Bárdosy: *Suppl. Anal. Scep.* p. 41. Wagner: *Anal. Scep.* I, 108. — [2]) Fejér V. II, 310. Wagner: *Anal. Scep.* I, 108. Katona: *Hist. Crit.* VII, 686. — [3]) Fejér VII. V, 507. — [4]) Fejér VI. I, 249. — [5]) Fejér VI. II, 77. Bárdosy: *Supplem.* p. 421. 422. — [6]) *Hazai Okmtár* VI, 457. — [7]) U. o. V, 88.]

Sik lacus [1]) lásd veszprémmegyei Z y k t o u.

[1]) Wenzel IV, 328.]

Sikryn-potok [1]) l. S y k r i n-p o t o k.

[1]) Fejér III. I, 369.]

Sikua, *Sikva, Sithua, rivulus, csermely.* Említi I. Gézának a garammelléki szent benedeki apátság 1075. évi alapítólevele [1]) és II. Istvánnak ez adományt megerősítő 1124. évi okirata. [2]) — *Bars* megyében, a kis-tapolcsányi járásban fekvő Zsikava mellett elfolyó *Zsikava*, mely a Kis-Tapolcsányi vízbe s ezzel együtt a Zsitvába szakad jobbfelől. Az okiratban említett terra Sikua, Sikva = *Zsikava.*

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 430. Knauz: *Mon.* I, 54. — 2) Fejér II. 70.]

Sikus fokw 1) l. Sycus foku.

[1) Jerneynél 26. l.]

Sikva 1) lásd Sikua.

[1) Fejér II, 70.]

Sikva-Zadmera 1) l. Radmera.

[1) Fejér II, 70.]

Silanus 1) lásd Ó-Buda vidéki római kút.

[1) Egy római feliratos emlék a magyar nemzeti múzeumban.]

Siletelep clausura piscium 1) lásd Scelep.

[1) Fejér III, II, 283.]

Silibus puteus, *kút.* Említi István ifj. királynak Komlósi German számára kiállított 1264. évi okirata. 1) — *Sáros* megyében, a hanusfalvai járásban fekvő Komlós vidékén.

[1) *Árp. Uj Okm.* VIII, 94.]

Silo piscina 1) lásd Scilu.

[1) Egy 1369-ik évi átiratban Jerneynél: *Magy. Nyelvkincs.* 120. l.]

Silu piscina 1) lásd Scilu.

[1) Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 130. l.]

Silu 1) lásd Filu.

[1) Fejér VII. V, 97.]

Silva aquosa, *vizes erdő.* Említi a császmai káptalannak Glodna föld eladását tárgyazó 1273. évi bizonyító oklevele 1) — Horvátországban, Glodna föld határában.

[1) Tkalcie: *Mon.* I, 170.]

Singidunum-vidéki dunai avar hid. Említést tesz róla Zonarasz János byzantin iró a XII. század végéről. Szerinte Baján avar király Tiberius császártól ácsokat kért, hogy magának meleg fürdőket építtessen. Tiberius teljesíté óhaját, de a khán a római munkásokkal hidat veretett a Dunán. 1) Az előadásból kivehető, hogy ez Singidunum vagyis a mai *Belgrád* nyugati vidékén történhetett. Az avar khánnak ekkor már erős szándéka volt Sirmium vagyis *Mitrovicz* elfoglalása s e hidra nyilván nagy szüksége volt, hogy szárazföldi seregét rajta a Dunán a szerémi félszigetre átvigye. Zonarasz ez előadása egészen pozitiv lévén, feltünhetik Thierrynek bizonytalan előadása a hidverés tényére nézve, miután előadása szerint Baján »hidat *akart* velök veretni a Dunára« 2), a mi nyilván nem azt mondja, hogy a hid valóban el is készült, pedig ezt Zonarasz, kit Thierry forrásúl használ, határozottan kifejezi a *„struere coëgit“* szavakkal.

[1) Chagunus a Tiberio fabros petiit, qui sibi balneas aedificarent; iis missis, *pontem in Danubio struere coëgit artifices,* ut flumen citra periculum trajicere et romanas provincias populari posset. *Annales* II, 73. — 2) *Attila fiai s utódai tört.* 182—183. ll.]

Sió, lásd somogy-veszprémi Fok és Ozora.

Sipkói víz, lásd Sypco.

Siprach aqua 1) lásd Syprech.

[1) Fejér III. I, 215. Theiner I, 74.]

Sirisin 1) lásd Erchen.

[1) Kubinyi: *Árpádkori Oklevelek* 1. l.]

Sirmiumi római közfürdő, *balneum.* Említi a VI. századbeli Menander byzantin iró. Szerinte ugyanis Sirmium, daczára annak, hogy Attila lerombolta, Baján avar khán idejében még mindig erős vár volt római lakossággal s még *fürdője is állott* büszkén kiemelkedve a

többi épület közül. Teteje képezte az őrtornyot, melyről az ellenséget szemmel tartani szokták. [2]) Innen vették észre Baján lovasainak közeledését is. [3]) — Az itt szóban levő Sirmium megfelel a mai *Mitrovicz*-nak *Szerém* megyében s a rómaiaknak egyik legnevezetesebb telephelyét képezte. [4]) Theophylaktosz még a VII. században is *longe amplissima urbs*-nak nevezi. [5])

[[1]) *Excerpta de legationibus.* Velenczei kiad. 75. l. s v. ö. Thierryvel: *Attila fiai s utódai tört.* Pest, 1865. 172. l. Salamonnál: *Századok* XVI, 12. — [2]) Nonnulli ex his, qui Sirmii erant, *ad summum fastigium balnei, quod populi usui erant, ad speculandos homines, ut moris est, ascenderunt.* — [3]) *Excerpta de legat.* 112. l. — [4]) Róla s régiségeiről tüzetesebben lásd Mommsent in *Corp. Inscript. Lat.* Vol. III. P. I. p. 418—419. és Vol. III. P. II. p. 1040. Azonkiv. *Vízvezetés Mitroviczon.* — [5]) *Hist.* lib. I. C. 3.]

Sithua [1]) lásd Sikua.

[[1]) Fejér I, 430.]

Sithuer aqua [1]) lásd Surchuer.

[[1]) Fejér II, 75.]

Sithvan, *Gytuathu, Sitoua, Sitouatu, Sitouatuin, Sitouua, Situa, Situa magna, Situatuv, Sitva, Sitwa, Syma, Symatw, Sythra, Sythwa, Sytoua, Sytua, Sytuva, Sytva, Sytwa, Sytuathw, Zichwatw, Zitua, Zitva, Zythua, Zythwa, Zytua aqua, aqua fluvialis, rivus, fluvius, flumen, víz, folyóvíz, patak, folyó, folyam.* Említi I. Gézának 1075- [1]), II. Istvánnak 1224- [2]), II. Bélának 1135- [3]), II. Gézának 1158- [4]), Farkasnak 1165- [5]), Mochunának 1205—1235- [6]), III. Inczének 1209- [7]), Tamás főispánnak 1209- [8]), az esztergomi káptalannak 1227- [9]), a nyitrai káptalannak 1229- [10]), az esztergomi káptalannak 1231- [11]), II. Endrének 1234- [12]), IV. Bélának 1236- [13]), a nyitrai káptalannak 1246- [14]), IV. Bélának 1247- [15]), 1249- [16]), a nyitrai káptalannak 1256- [17]), IV. Bélának 1258- [18]), 1265- [19]), 1266- [20]), 1268- [21]), az egri káptalannak 1271- [22]), IV. Lászlónak 1274- [23]), V. Inczének 1276- [24]), az esztergomi káptalannak 1291- [25]), a nyitrai káptalannak 1293- [26]), és Márton alországbirónak 1295-ik évi okirata [27]), végre Béla király névtelen jegyzője is. [28]) — A Bars megyében, a Szárazhegyen eredő, *Bars* területét hasító, aztán *Bars* és *Nyitra* megyék között határt képező, majd *Komárom* megye területét szeldelő s Zsitvatőnél a Dunába balfelől szakadó *Zsitva.* Neve compositumot képez, *Zsit* és *va* összetétele = *Zsit-folyó.* [29]) A *Zsitvát* Czuczor és Fogarasi rokonná teszik a Séddel [30]), de e nézetet el nem fogadhatni, mert ez esetben a *va,* mely folyót, folyóvizet jelent, teljesen felesleges volna egy oly főnévnél, mely Sédből keletkezve, amúgy is már eléggé kifejezi a folyó kis vizet. A *va* szónak folyóvízi jelentését egyébiránt az akadémiai nagy szótár készítői teljesen szem elől tévesztették. — Culturális jelentőségét bizonyítják a *Verebély* közelében levő pogányvár [31]) és a *nagy-mányai* tumulusok Barsban. [32])

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 429. 430. 431. 432. 437. Knauz: *Mon.* I, 53. 54. 55, 58. Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 118. — [2]) Fejér II, 69. 70. 71. 72. Jerneynél 118. l. — [3]) Fejér VII. V, 101. — [4]) Fejér II, 152. — [5]) *Árp. Uj Okm.* VI, 104. Knauz: *Magy. Sion.*

II, 36. *Cod. Strig.* II, 4. *Mon.* I, 118. — [6]) Knauz: *Magy. Sion.* II, 289. Wenzel XI, 284. — [7]) Fejér III. I, 95. Knauz: *Mon.* I, 190. Wenzel XI, 103. — [8]) Wenzel VI, 340. 341. Knauz: *Magy. Sion.* II, 129. — [9]) Fejér III. II, 485. — [10]) Fejér III. II, 488. — [11]) Fejér III. II, 490. — [12]) Knauz: *Magy. Sion.* II, 376. *Cod. Strig.* II, 41. *Mon.* I, 306. Wenzel XI, 266. — [13]) Wenzel XI, 287. — [14]) Wenzel VII, 214. — [15]) Fejér IV, I, 479. — [16]) Fejér IV. II, 54. — [17]) Fejér IV. II, 364. — [18]) Fejér VI. II, 385. — [19]) Fejér IV. III, 275. — [20]) Knauz: *Mon.* I, 536. — [21]) Fejér IV. III, 455. — [22]) *Hazai Okmtár* VII, 132. — [23]) Fejér V. II, 186. — [24]) Wenzel IX, 152. — [25]) Fejér VII. II, 153, — [26]) *Hazai Oklevéltár* 138. — [27]) Fejér VI. I, 384. Knauz: *Cod. Strig.* I, 105. — [28]) *Hist. hung. de sept. ducib.* cc. XXXV. XXXVII. — [29]) Hunfalvy: *Ethnographie* 250. l. *Egyet. Phil. Közl.* IV, 594. A *va* szó jelentésére nézve pedig lásd a *Lindva* alatt mondottakat. — [30]) *A magy. nyelv szótára* V, 754. — [31]) Rómer: *Résultats généraux* p. 99. és ugyanott *Magyarorsz. őstört. térképe.* — [82]) Rómer i. m. p. 154.]

Sitomeria. Említi II. Endrének Vratizlaus és testvérei számára kiállított 1209. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban, *Varasd* megye területén, a zlatári alispánságban, Žitomir vidékén, a Krapina baloldali mellékvíze, a *Žitomiri* cserméły. [2])

[[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 19. *Árp. Uj Okm.* XI, 92. — [2]) Az okirat idevonatkozó topographiájára nézve lásd *Lubenik.*]

Sitótó, lásd pestmegyei Sarwezy.

Sitoua [1]) lásd Sithvan.

[[1]) Fejér I, 429. 430. 431. 437. II, 69. 70. 71. Knauz: *Mon.* I, 53. 54. 190. Wenzel XI, 103.]

Sitouatu [1]) lásd Sithvan.

[[1]) Fejér I, 432. II, 72.]

Sitouatuin [1]) lásd Sithvan.

[[1]) Knauz: *Mon.* I, 55. 58.]

Sitouua [1]) lásd Sithvan.

[[1]) Wenzel VI, 104. Knauz: *Magy. Sion.* II, 36. *Cod. Strig.* II, 4. *Mon.* I, 118.]

Situa [1]) lásd Sithvan.

[[1]) Fejér IV. I, 479. IV. III, 275. Wenzel XI, 284. Knauz: *Magy. Sion* II, 289.]

Situa magna [1]) lásd Sithvan,

[[1]) Fejér VI. II, 385.]

Situatuv, lásd Sithvan.

Situlae puteus [1]) lásd Sicule puteus.

[[1]) Fejér IV. II, 162.]

Sitva [1]) lásd Sithvan.

[[1]) Fejér III. II, 485. IV. I, 479. *Hazai Oklevéltár* 138.]

Sitwa [1]) lásd Sithvan.

[[1]) Fejér II, 152. III. II, 490.]

Sivka-Zakmera [1]) lásd Radmera.

[[1]) *Századok* I, 75.]

Sivkva-Zakmera [1]) l. Radmera.

[[1]) Fejér I, 430.]

Skalch, *Scalch, aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi a pécsváradi conventnek Végbalát illető 1281. [1]) és illetőleg a pécsi káptalannak ugyane birtokra vonatkozó s Beke mester számára kiállított 1293. évi bizonyító oklevele. [2]) — *Baranya* megyében, a Dráva vízkörnyékében a baranyavári járásban. Az okiratban említett Weegbala, melynek határában a szóban forgó víz folyt, ma mint ilyen már nem létezik. Beremen megfelel a mai *Beremend*-nek. A locus Seeg

valószinüleg azonos azon *Halyagzegh*-gel, mely mint praedium még a XV. századi iratokban is előfordul s mint Mitvárcz (ma Mitvár) melletti puszta a Duna és Dráva szögében keresendő. [3])

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 177. — [2]) *Árp. Uj Okm.* XII, 544. 545. — [3]) *Extr. Dipl. Anolzb.* XXIII. cs. 17. sz. Telekinél: *Hunyadiak kora* VI, 111. l. 10. jegyz.]

Skopchno [1]) lásd Szkopchno.

[1]) Bárdosy: *Suppl.* p. 45.]

Skopchonick potockh [1]), **Skopchonik potok** [2]) lásd Ztopchenykpotok.

[1]) Fejér V. III, 24. — [2]) Fejér IV. II, 502.]

Skopehno rivus [1]) l. Szkopchno.

[1]) Fejér III. I, 468.]

Slatynic, *rivulus, csermely.* Említi Béla szlavoniai herczegnek a zágrábi káptalan számára kiállított 1225. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban, *Kőrös* megye területén, a Kálnik hegység éjszaki lejtőinek valamely a Rednyába jobbfelől szakadó mellékvize.

[1]) Tkalcic: *Mon. Eppat. Zagr.* I, 53.]

Slaunza [1]) lásd Glaunicha major.

[1]) Fejér III. I, 224.]

Slepeht, *Szlepeht, rivus, patak.* Említi a zágrábi káptalannak Róbert comes számára kiállított 1228. évi okirata. [1]) Horvátországban, a *báni kerület*ben, a petrinjei járásban a Kulpának a Mošćenicai víz által közvetített jobboldali mellékvize. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 465. Tkalcic: *Mon.* I, 62. — [2]) A topographiára nézve lásd *Cerita.*]

Sloboca Mlaca [1]) lásd Globoca Mlaca.

[1]) Fejér III. I, 221.]

Slohocozo [1]) lásd Globocizo.

[1]) Fejér III. I, 217.]

Slona, *fluvius, folyó.* Említi Henrik krakói és siléziai herczegnek a németek javára kiállított 1204. évi okirata [1]) és Boleslaus krakói herczegnek ugyanez ügyben kiállított 1252. évi okirata. [2]) Bárdosy szerint a Poprád mellékvize, *Szepes* megyében Ó-Falu vidékén.

[1]) Bárdosy: *Suppl. Anal. Scep.* pp. 6. 57. — [2]) U. o. p. 59.]

Smerdz, *rivulus, csermely.* Említi Roland bánnak a topuskói apátság javára hozott 1266. évi itéletlevele. [1]) — Horvátországban, a *báni kerület*ben, a Kulpa jobboldali vízkörnyékében, Vinodol föld határában. [2])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 133. *Árp. Uj Okm.* XI, 561. — [2]) Erre nézve lásd többet *Globoky* alatt.]

Soa flumen [1]) lásd Saba.

[1]) *Status Regni Hung. sub Bela III. Rege 1184.* Endlichernél: *Mon. Arp.* 246. Fejérnél II, 218.]

Soio flumen [1]) lásd gömör-borsodmegyei Sajó.

[1]) Kézai Simon krónikájában Lib. II. c. I. §. 8.]

Soiou [1]) lásd gömör-borsodmegyei Sajó.

[1]) Knauz: *Mon.* I, 572.]

Sojou [1]) lásd gömör-borsodmegyei Sajó.

[1]) Fejér IV. I, 323. 405.]

Sokirchu [1]) lásd Cochenseiffen.

[1]) Bárdosy p. 385. *Századok* VI, 227.]

Sokord, *piscina, halas.* Említi I. Gézának a garammelléki sz. benedeki apátság 1075. évi alapítólevele [1]) és II. Istvánnak ez alapítványt megerősítő 1124. évi okirata. [2]) — *Pest-Pilis-Solt-Kis-Kún* megyében, Kis-Alpár puszta vidékén, a Tisza mentén, Hornyik szerint valószinüleg a mai *Korcsolyás-tó* a lakiteleki csőszház mellett. [3]) Sokord = *Csokord.*

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 435. Knauz: *Mon.* I, 57. Hornyik: *Kecskem. vár. tört.* I, 195. Jerney: *Magy. Nyelvk.* 118. l. [2]) Fejér II, 76. Jerneynél 118. l. — [3]) Hornyik i. m. I, 195. l. a jegyzetben.]

Sokorói ér, lásd Geeznoud.

Solfuca. Említi II. Endrének Miklós számára kiállított 1232. évi adománylevele. [1]) — *Arad* megyében, a Kőrös egy foka.

[[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 505. *Hazai Okmtár* I, 13.]

Solmich lacus [1]) lásd Selmich.

[[1]) Fejér IV. III, 459. Jerney: *Magy. Nyelvk.* 118. l.]

Solou, *Sulou, Sulew, Sateun, piscina, halas.* Említi IV. Bélának Komáromot tárgyazó 1268. évi adománylevele. [1]) *Komárom* megyében, a Csalóközben, P. Bálvány-Szakállas vidékén. E halas a komáromi gróf személyes birtokát képezte. Jerney, Fejér hibás palaeographiai textusa alapján tévesen *Zátony*-nak ejti. [2])

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 454. Knauz: *Mon.* I, 558. — [2]) *Magy. Nyelvk.* 159. l.]

Solumus Agtoa, *halas.* Említi az esztergomi káptalannak bizonyos birtokosztást tárgyazó 1260. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Komárom* megyében, a csalóközi járásban P. Bálvány-Szakállas határában, a Vágduna mentén. [2])

[[1]) *Hazai Okmtár* VI, 102. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Fecez.*]

Solumus potoka, *Solumus-pataka.* Említi István ifj. királynak István számára kiállított 1265. évi adománylevele. [1]) — *Nógrád* megyében, a sziráki járásban, Nagy-Jobbágyitól éjszakra. Az okiratban mint *völgy* szerepel, de nyilván egy hasonnevü patak elevenítette. [2]) Jerney *Solymos-pataka*-nak ejti, szerinte Nógrád- és Heves megyék szélén keresendő. [3])

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. III, 293. *Árp. Uj Okm.* XI, 548. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Toldpotoka.* [3]) *Magy. Nyelvk.* 118. l.]

Solymos piscina [1]) lásd Sulmus.

[[1]) Fejér VII. V, 97.]

Somardij, *Somardy, Samard, Zamardy, stagnum, piscina, tó, halas.* Említi II. Endrének a tihanyi apátság jószágait megerősítő 1211. évi okirata. [1]) — *Somogy* megyében, a tabi járásban, Zamárdi határában, a Balaton mellett.

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 201. *Árp. Uj Okm.* I, 125. Jerney 123. l.]

Somkut, *Sumkut, Sunkut, puteus, kút.* Említi IV. Lászlónak a nyúlszigeti apáczazárda számára kiállított 1279. évi okirata. [1]) — *Somogy* megyében, az igali járás területén, Igaltól éjszaknyugati irányban. Jerney *Somkút*-nak ejti. [2])

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 535. *Árp. Uj Okm.* IX, 231. — [2]) *Magy. Nyelvk.* 119. l.]

Somkúti víz vagy **Burszó,** lásd Berekzow.

Somossaga [1]) lásd Sumessaga.

[1]) Jerneynél 119. l.]

Sompataki víz, lásd abaujmegyei Kemenchepathaka.

Somysius [1]) lásd Zomus.

[1]) Fejér IV. III, 538.]

Sonneua [1]) lásd Gonneua.

[1]) Fejér III. I, 220.]

Sonst fluvius [1]) lásd Soust.

[1]) Fejér III. I, 271.]

Soplancha major, *Soploniche fluvius, Soplincha, Suplonicha aqua, fluvius, víz, folyó.* Említik IV. Bélának Devecher fiai számára megujított 1244. évi birtokadománylevele [1]) és IV. Bélának bizonyos határjárást tárgyazó 1256. évi okiratai. [2]) — Horvátországban, *Belovár* megyében, a belovári alispánság ama területén, mely vízválasztóját képezi a Császma, Illova és Lónya vízkörnyékének. E Soplancha, illetőleg Suplonicha az 1244. évi okirat szerint Felső-Zdench, az 1256. évi szerint ellenben Ebrisk és Lescbuch nevü föld határában volt. Ez utóbbi kettős nevü földre nézve azt hiszem, hogy az a Garesniczai és a Herczegovácz víz között feküdt [3]), Zdenchnek hol fekvése iránt pedig megbizható felvilágositást ad az e vidéken levő Mali és Veliki-Zdenci s igy kérdéses vizünk e tájon keresendő, ámbár nincs tudomásom arról, hogy e néven ma is szerepelne. Pesty *Szaplonczá*nak ejti. [4])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 161. — [2]) *Árp. Uj Okm.* XI, 415. Tkalcic: *Mon. Epp. Zagr.* I, 108. *Hazai Okmtár* VII, 54. [3]) Lásd *Garig* alatt. — [4]) *Az eltünt régi vármegyék* II, 255. 265. És: *A magyarorsz. várispánságok tört.* 226. l. Ez utóbbi müben 236. l. alaptalanúl mondja Pesty, mintha én a Soplanchat *Pozsega* megyére határoznám. Úgy látszik a nagyérdemü tudós összevétette kéziratomban e Soplanchat ama Soplonchával, melyet mint a Pakra mellékvizét szükségképen Pozsega megyére kellett határoznom.]

Soplincha [1]) lásd Soplancha.

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 55.]

Soploncha, *Soplonica, Soplunchа, aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi Kálmán királynak Abraham comes birtokcseréjét megerősítő 1237. évi okirata [1]), IV. Bélának bizonyos birtokcserét helybenhagyó 1239. évi okirata [2]) s IV. Lászlónak Benedek comes fiai számára kiállított 1281. évi adománylevele. [3]) — Szlavonországban, *Pozsega* megyében, a Pakra mellékvize, a Száva baloldali vízkörnyékében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 38. 39. — [2]) U. o. XI, 307. — [3]) U. o. IX, 293.]

Soplonica fluvius, lásd pozsegamegyei Soplonchа.

[1]) Wenzel VII, 38. 39.]

Soploniche fluvius [1]) lásd Soplancha major.

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 54.]

Soplunchа fluvius [1]) lásd pozsegamegyei Soplonchа.

[1]) Wenzel IX, 293.]

Soporca fluvius [1]) lásd Zopurca.

[1]) Wenzel XI, 332.]

Sorcod, *portus, porta, rév, kapu.* Említi III. Bélának a fejérvári keresztesek birtokait felsoroló és megerősítő 1193. évi okirata. [1]) — *Somogy* megyében, a csurgói járás területén, *Sarkad* vidékén, a *Sarkadi rév*, nyilván az ennek határában létezett tóvizek valamelyikének réve. Összeköttetésben állott a Bük-

kösdi vízzel. [2]) Fejérnél bizonyára csak másolási incorrectség változtatta a portus szót *porta*-ra.

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 285. Knauz: *Mon.* I, 143. Batthyán: *Leg. Eccl.* II, 286. Katona: *Hist. Crit.* IV, 410. Schmitth: *Eppi Agr.* I, 101. Pray: *De Prior. Aur.* p. 117. — [2]) Lásd ehhez *Abram* piscina.]

Sordura. Említi IV. Bélának Moys nádor fiai számára kiállított 1245. évi adománylevele. [1]) — Az okirat szerint Somogy megyének egykori Dráván-túli részében. Terram quamdam Izdench, vltra fluuium Draua, in Comitatu Simigiensi, iuxta Sarig et *Sordura*. Vagyis a mai *Belovár* megye belovári alispánságában. A *Sordura* név kétségen kivül csak eltorzítása a *Gordova* névnek, úgy mint a *Sarig* is eltorzítása a *Garig*-nak. Engem erre Pesty Frigyes is figyelmeztetett. E Gordovat pedig ugyane jeles iró már előbb azonosította a mai *Gerdjevecz* vagy *Grdjevac* nevü helylyel Belovár közelében, Garicshoz éjszakra [2]), s így a Ćremušina és Gakovo közelében eredő s a Császmába jobbfelől szakadó *Grdjenica* patak volna értendő. Azonban mégis némi megfontolandóm van arra nézve, hogy e Sordurát = Gordovát határozottan *vízre* vonatkoztassam. Az okirat kifejezése *iuxta* Sarig et Sordura igaz *víz* mellett látszik tanúskodni, de a többi dolog mind ellene bizonyít. Először is a víznek semmi: aqua, fluvius, rivulus stb. féle jelzője nincs a név mellé alkalmazva, a mi egymagában véve persze még nem döntő érv. De igenis döntőnek látszik nekem az, hogy ez esetre Zdenci föld Sarig et Sordura azaz *Garig* és *Grdjevac* mellett fekvő volna. A V. Zdenci és M. Zdenci nevü belovármegyei helységek *egyaránt távol feküsznek úgy a G. Garesnica vagyis a régi Garig* [2]), *mint a Grdjenica vagyis a régi Gordova vizektől*, úgy hogy az okiratban helyesen *inter* Sarig et Sordura-t kellene olvasnunk. De a *iuxta* kifejezés megállhat, ha a Sarig és Sordura alatt nem a Garig és Gordova *megyéket* illetőleg várispánságokat értjük. Én ugyan nem vagyok képes egyiknek sem pontos határait kijelölni, a mint maga Pesty is, ki behatóan foglalkozott velök, sem volt képes ezt tenni. De tény az, hogy a két Zdenci két, illetőleg három megye vagy várispánság határán feküdt, t. i. Garics, Gerzencze és Gordova határán. Zdencz irja Pesty — az Illova folyó mellett Garig és Gerzencze megye szélén feküdt, *de tudtomra egyikhez sem tartozott.* [3]) Ez így lévén, nekem tényleg igen valószinünek látszik, hogy az okiratban említett *Sordura* nem vonatkozik a mai *Grdjenica patakra*, hanem a régi Gordova *megyére*, úgy mint az okiratban említett Sarig sem vonatkozik a *Garesnica vizére*, hanem a régi Garics megyére. És e nézetemben meg nem ingat Pestynek e tárgyhoz való legujabb hozzászólása sem. Legujabb nagybecsü munkájában a magyarországi várispánságokról ugyanis reflektálván a nála volt kéziratos vízrajzi munkámra, oda nyilatkozik, hogy *Sordura* czimü czikkemben a Garesnica és Garics várat összezavarom. [4]) Ezt legkevésbbé sem teszem, mert Garesnica alatt *Felső-Garesnicát* értem a régi Garig vár éjszaki tőszomszédságában s nem

értem *Alsó-Garesnicát* a régi Gerzencze székhelyét. Átalán meg kell jegyeznem s az eszmetisztázás czéljából szükséges is, hogy Pestynek ugyane helyt elmondott többi megjegyzései is alapban szükölködnek. Szerinte »Gersenczemegye (igy!) nem terült el Belovár és Pozsega megyében, mint Ortvay a Pribin folyóról szóló czikkben irja, — sem nem azonos a mai Belovár megyével, mint azt nem elég szabatosan több czikkében mondja.« A szabatosság elégtelenségére vonatkozó vádat itt Pesty azért nem alkalmazta ellenem okkal, mert félreértett. Én munkám megirásaközben nem a megye vagy várispánság politikai határait tartám szem előtt, hanem *a keresett folyóindividuumok földirati situsát.* Ha tehát egyes czikkeimben azt irom, e vagy ama folyó fekszik a régi Gerzenczében, a mai Belovár megyében, nem azt mondom vele, hogy Gerzencze összes egykori határai azonosak a mai Belovár megye összes határaival. Meghatározásom csakis azt jelenti, hogy a kutatott folyó vagy állóvíz a régi Gerzenczének azon részében feküdt vagy fekszik, mely ma Belovár megyéhez tartozik, úgy a mint más helyeken is azt mondom, hogy e vagy ama víz fekszik a régi Gerzenczében, a mai Pozsega megyében, azaz a régi Gerzenczének azon részében, mely ma Pozsega megyéhez tartozik. Ezt pedig jól mondhattam, mert hogy Gerzencze ispánság Pozsega megyében is elterjedt, maga Pesty tanítja, miután szerinte a gerzenczei ispánság a Garik és Berlenichki hegyekhez délre, a Kutina, *Trebess,* Illova, *Pakra,* Lónya és *Száva* folyók közeledésénél feküdt.[5]) Az aláhuzott folyók pedig hol vannak? Pozsega megyében s a Gradiskai kerületben. — Végül megengedem, hogy helyenkint nem különböztettem jól a vár*megyék* és vár*ispánságok* között, de erre nem is törekedtem, mert nem az volt czélom, hanem tisztán a vízrajzi topographia s az, a mi hozzá tartozik, a mint másrészt nem vizsgáltam azt sem, vajjon az okiratok záradékában vagy titulusában helyesek-e az alkalmazott évszámok. Ez sem képezte vizsgálatom tárgyát s nagyon is elvont volna czélomtól, a nélkül, hogy belőle kiválóbb haszon háromlott volna kutatásom tárgyára, mert nyilván nem sokat változtat a dolgon: vajjon egyik-másik folyót egy 1236. vagy pedig egy 1235. évi okirat említi-e s egészen mindegy: vajjon ez vagy ama folyó Gerzencze várispánságában vagy vármegyében feküdt-e.

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. III, 27. [2]) *Az eltünt régi vármegyék* II, 275—276. — [3]) U. o. II, 255. A nagyérdemü tudósnak idevonatkozó előadása csakis annyiban kifogásolható ez idő szerint, a mennyiben sem a Garics hegy, sem a Császma folyó s ennek folytán a két Zdenci sem tartozik ma politikailag Kőrös, hanem *Belovár* megyéhez, s igy azon állitás sem áll, »hogy Somogy vármegye Dráván-túli részei *csak Kőrös* vagy *Verőcze* megyéhez eshettek.« I. m. II, 170.) — [4]) *A magyarországi várispánságok története* 240. l. 1. jegyz. — [5]) U. o. 240. l.]

Sorlozyg, *fluvius, folyó.* Említi III. Endrének Némethy helységet tárgyazó 1291. évi adománylevele.[1]) — *Hont* megyében, vagy a Korponának, vagy a

Selmecznek, mindenesetre az Ipolynak közvetített mellékvize Németi és Rákócz vidékén. [2])

[1]) Knauz: *Cod. Strig.* II, 174. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Dreno.*]

Sormouher [1]) lásd Gormouher.

[1]) Fejér V. I, 220.]

Sornazeg, *Sornozug, Zornazeg, rivulus, csermely.* Említi IV. Lászlónak Zornazeg földet tárgyazó 1246. évi adománylevele. [1]) — *Zólyom* megyében, a Garam vízkörnyékében. Az okirat szerint jungit se fluuio Seumche. [2]) Jerney *Szorna-szeg*-nek ejti. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 262 (mint föld) 263. (mint csermely.) —. [2]) Lásd *ezt.* — [3]) *Magy. Nyelvkincsek* 133. l.]

Sornouca rivulus [1]) lásd Sernovicza.

[1]) Fejér VI. II, 381. 392.]

Sornouia [1]) lásd Sernovicza.

[1]) *Századok* IX, 160.]

Sornovicha fluvius [1]) lásd Sernovicza.

[1]) Fejér V. III, 77.]

Sornozug rivulus [1]) l. Sornazeg.

[1]) Jerney 133. l.]

Sorok folyó, lásd Surk.

Soroksári sarak, lásd Surcusar.

Soroud; *piscaria, halászók.* Említi III. Honor pápának a templomosrend számára kiállított 1227. évi birtokmegerősítő bullája. [1])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 201.]

Sougum, *fons, forrás.* Említi IV. Bélának Locsman vármegyének adományát tárgyazó 1263. évi privilegiuma.[1]) *Sopron* megyében, a soproni vagy pulyai járás területén, a Répcze vízkörnyékében. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 54. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Bykig.*]

Souspotak, *lacus, tó.* Említi az egri káptalannak bizonyos birtokcserére vonatkozó 1281. évi bizonyító oklevele.[1]) *Borsod* megyében, a szentpéteri járásban, Parasznya vidékén. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 344. — [2]) A topographiára nézve lásd *Galaturkapotaka.*]

Souspotaka, *lacus, tó.* Említi az egri káptalannak imént idézett 1281. évi oklevele. [1]) — *Borsod* megyében, a szentpétervári járásban, Parasznya vidékén. Hogy az előbbitől külön, az okiratból eléggé kitünik.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 345.]

Souspotok, *Sowspathak, Geuspatak, rivulus, csermely.* Említi IV. Bélának Gergely számára kiállított 1254. évi adománylevele.[1]) — *Zemplén* megyében, a Laborcz mellékvize Leszna és Márk-Csemernya vidékén, a nagymihályi járásban. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 226. *Árp. Uj Okm.* VII, 361. *Hazai Okmtár* VI, 79. Katona: *Hist. Crit.* VI, 217. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Cemerna.*]

Soust, *Sonst, fluvius, folyó.* Említi II. Endrének János esztergomi érsek s a káptalan számára kiállított 1219. évi adománylevele. [1]) — Erdélyben, *Torda-Aranyos* megyében, Felvincz határában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 271. *Árp. Uj Okm.* VI, 400. Knauz: *Magy. Sion* II, 206. *Cod. Strig.* II, 19. *Mon.* I, 222.]

Souyou fluvius [1]) lásd gömör-borsodmegyei Sajó.

[1] Névtelen jegyző krónikája cap. XVII. Schwandtnernél I, 17.]

Souyoy fluvius [1]) lásd gömör borsodmegyei S a j ó.

[1] Névtelen jegyző krónikája cap. XVI. Schwandtnernél I, 16.]

Soviou fluvius [1]) lásd gömör-borsodmegyei S a j ó.

[1] Névtelen jegyző krónikája cap. XIV. XXII. Schwandtnernél I, 14. 20.]

Sovva famosus fluvius [1]) l. S a b a.

[1] Ottonis Freisingensis episcopi *de gestis Friderici I. Imp.* Lib. I. c. XXXI. pag. 665.]

Sovyou fluvius [1]) lásd gömör-borsodmegyei S a j ó.

[1] Névtelen jegyző krónikája cap. XXXI. XXXIII. Schwandtnernél I, 25. 26.]

Sowa [1]) lásd S a b a.

[1] Fejér VII. V, 222. Wenzel XI, 162. Tkalcic I, 49. Theiner I, 78.]

Sowala, *piscina, halas.* Említi II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1231. évi adománylevele. [1]) — Az egykori Valkó, a mai *Szerém* megyében, a Duna jobbpartján, Lovas vidékén. Később Zawalazyg, Szavalaszeg és torzítva Zanalazeg, sőt Szomolyosszeg néven fordúl elő, de jelentése nem Szavalja, mint az 1464. évi Zawaalya névalakból vélhetni. [2])

[1] *Árp. Uj Okm.* XI, 220. 221. — [2]) Pesty: *Az eltünt régi vármeggék* I, 339.]

Sowl, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának a Sowl vizén levő malom érdekében intézkedő 1235—1270. évi okirata. [1]) — Véghelyi Dezső *Sól*-nak ejti. [2]) Azt hiszem vagy a *Sárvíz,* vagy *Séd* értetik alatta.

[1] *Haz. Okmtár* IV, 19. — [2]) Az okirat kivonatos feliratában.]

Sowspathak rivulus [1]) lásd zemplénmegyei S o u s p o t o k.

[1] *Haz. Okmtár* VI, 79.]

Soyo fluvius [1]) lásd gömör-borsodmegyei S a j ó.

[1] Fejér IV. II, 388. IV. III, 321. VII. IV, 247. Knauz: *Mon.* I, 572.]

Soyon fluvius [1]) lásd besztercze-naszódmegyei S a j o.

[1] Fejér III. II, 132.]

Soyou, littus, caput [1]) lásd besztercze-naszódmegyei S a j o.

[1] *Haz. Okmtár* VI, 22.]

Soyou portus [1]) lásd gömör-borsodmegyei S a j ó.

[1] Wenzel VIII, 293.]

Soyov aqua, fluvius [1]) lásd gömör-borsodmegyei S a j ó.

[1] Wenzel VII, 193. 194. XI, 300.]

Soyow fluvius [1]) lásd gömör-borsodmegyei S a j ó.

[1] *Haz. Oklevéltár* 153. *Haz. Okmtár* VII, 232. 233.]

Spantoa, *stagnum, tó.* Említi IV. Lászlónak Csépán földét tárgyazó 1282. évi adománylevele. [1]) — *Bereg* megyében, a Latorcza és a Szernye közti területen, N.-Dobronytól délkeletre. [2]) — Lehoczky *Spán tó*-nak ejti. [3]) — Nem-e inkább *Ispán-tava*?

[1] *Zichy-Codex* I, 50. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Mercice.* — [3]) *Bereg vármegye monographiája* I, 48.]

Spittelbach, Spittelviz, lásd sopronmegyei M e r e n e.

Stagnum, stagna, lásd N é v t e l e n t ó, t a v a k.

Staraduna. Említi a győri káptalannak a pannonhalmi apát számára

kiállított 1262. évi bevalló okirata.[1] A szóban levő *Staraduna* határozottan *szigetnek* mondatik ugyan, de világos, hogy a Dunától kapta elnevezését. Pesty *Szárazdunára* véli, bár kérdőjel mellett, magyarázhatni[2], de nyilvánvaló, hogy a szláv Staraduna = *Öregduna,* a mint a Duna e szakasza manap is így nevezteték.[3] Feküdt a Pozsony és Gutor között levő Dunaszakaszban, tehát a csalóközi apróbb szigetekhez tartozott. Tulajdonát képezte több Reugen falubeli mosoni várjobbágynak, kik azt cum *piscatura Danubii* együtt a győri káptalan előtt a pannonhalmi főapátnak bevallották. E Reugenre nézve Pesty oda nyilatkozik, hogy a Lajta folyónál feküdt s hogy szomszédfalvai Sassun, Körtvély = a mai *Körtvélyes,* Ségfő a Ség nevü hegynél, Weiswár = tán Oroszvár és Bán.[4] A forrást, mely után tudósunk ezt állítja, ki nem jelöli. Az itt szóban levő okiratban csak Pispuky villa = *Püspöki* Pozsony megyében, Vruzvar = *Oroszvár* és Castrum Musuniensis = *Moson* a hasonnevü megyében említtetnek. A határleirásból a Reugen alatt inkább a mai *Rajkát* sejdíteném.

[1] *Árp. Uj Okm.* III, 28. Knauz: *Mon.* I, 483. — [2] Pesty: *A magyarorsz. várispánságok tört.* 328. l. — [3] L. Görög: *Magy. Atlaszát.* Moson megye. [4] I. m. 328. l.]

Stegenmalaka, *rivulus, fluvius, csermely, folyó.* Említi IV. Bélának Vojszló helységet tárgyazó 1244. évi privilegiuma.[1] *Baranya* megyében, a siklósi járásban fekvő Vaiszló vidékén, a Dráva baloldali vízkörnyékében.[2]

[1] *Árp. Uj Okm.* XI, 332. — [2] E mü I. köt. 17. lapján csakis elnézésből van a *Bereg* megyei vizek közé sorolva.]

Stenares [1] l. Stenarum caput.

[1] Goossnál: *Studien* 44. l. 103. jegyz.]

Stenarum Caput, *Capistenarum, Stenarum, Capud stenarum.* Említi a ravennai Névtelen [1] és a Peutinger-tábla. [2] A Spruner-Menke-féle térképen Apulumtól az az Gyulafehérvártól délre van téve.[3] Ukert Dobriczéhez vagy Orlathoz teszi a Czibin közelében [4], Vass Segesvárhoz [5], Gooss pedig megjegyzi: In Stenarum müsste der dacische Flussname der Weiss: Stenares oder Stenarus zu suchen sein, was sehr wahrscheinlich ist, da »ar« in der Bedeutung »Fluss« in Dacien sehr gewöhnlich ist.[6] A Caput az itinerariumokban legtöbbnyire folyóeredetet, folyófőt jelent, például Caput Bubali = Bogonics forrása.

[1] Ravennatis Anonymi *Cosmographia* IV, 7. Pinder és Parthey kiad. 188. l. [2] Különböző kiadásában. Lásd *Apo* alatt. — [3] *Atlas Antiquus.* Tabla: Pannonia. Illyricum. — [4] *Geographie d. Griechen u. Römer* III. II, 619. — [5] *Erdély a rómaiak alatt* 123. l. — [6] *Studien z. Geogr. u. Gesch. d. traj. Dac.* pp. 44. és 103. jegyz.]

Stenarum [1] lásd Stenarum Caput.

[1] A Peutinger-táblán.]

Stenarus [1] lásd Stenarum caput.

[1] Goossnál: *Studien* 44. l. 103. jegyz.]

Stepchina aqua [1] lásd Scepcina.

[1] Wenzel VII, 171.]

Stephani piscina, *halas.* Említi II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1231. évi adománylevele.[1]) — *Bács-Bodrog* megyében, az első középjárásban fekvő Szonta vidékén.[2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 224. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Bozyasfoka.*]

Stergomla rivulus[1]) lásd Strigonina.

[1]) Fejér VII. IV,119.]

Sterus, *Szterus, Chetruch, Chetruz, fluvius, folyó.* Említve van IV. Bélának két rendbeli, Zochud comes és testvérei[1]) és Serefel számára kiállított[2]) 1262. évi okiratában, azonkivül Jokő és Csejte 1263. évi határleirásában.[3]) — *Nyitra* megyében, a pöstyéni járásban, a Szterusznál eredő s Rakovicznál a Holeskába s ezzel a Dudvágba jutó *Szteruszi* csermely.[4]) Pesty szerint most csak száraz árok, mely esővizeket vezet le a hegytövében szerénykedő falutól.[5])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 22. 23. — [2]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 25. — [3]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 164. — [4]) A topographiára nézve lásd *Dumbov, Kochyn, Mayona.* — [5]) *Századok* I, 73.]

Steuenicha. Említi IV. Bélának a topuskói monostor határjárása iránt kiadott 1242. évi rendelete.[1]) — Horvátországban, *Belovár* megyében, a Császma-Lónya-közben. Az okirat szerint Steuenicha cadit in Scelna.

[1]) Tkalcic: *Mon. Epp. Zagr.* I, 79 *Árp. Uj Okm.* XI, 327.]

Steznich potoka[1]) l. Zleznich.

[1]) Fejér IV. I, 263.]

Sthupurca fluvius[1]) l. Zopurca.

[1]) Wenzel XI, 332.]

Stinna aqua[1]) lásd Schinna.

[1]) Wenzel XII, 646.]

Stologa stagnum[1]) lásd Otologa.

[1]) Fejér VI. I, 211.]

Stopna rivulus[1]) lásd Stupna.

[1]) *Cod. Patrius* VII, 66.]

Stoysentherith, *stagnum, tó.* Említi II. Endrének Marczel gróf számára kiállított 1228. évi megerősítő okirata.[1]) *Verőcze* megyében, Ozyagh azaz Eszék birtok határában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 136.]

Stoyzloyka, *fons, forrás.* Említi a veszprémi káptalannak Hoholt comes számára kiállított 1236. évi bizonyító oklevele.[1]) — *Zala* megyében, Lendva vidékén, a Lendva s illetőleg általa a Múr vízkörnyékében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 18.]

Stradomia, *fluvius, folyó.* Említi Henrik krakói és siléziai herczegnek a németek számára kiállított 1204. évi okirata[1]) és Boleslaus krakói herczegnek ugyanez ügyben kiállított 1252. évi okirata.[2]) — Bárdosy szerint *Szepes* megyében, Ó-Falu kerületében, a Poprád mellékvize.

[1]) *Supplem. Anal. Scep.* pp. 6. 57. [2]) U. o. p. 59.]

Stranya, *fluvius, folyó.* Említi Tamás nyitrai főispánnak Susolul helységre vonatkozó 1209. évi okirata.[1]) — *Bars* megyében, a kis-tapolcsányi járás területén, a Zsitva mellékvize. Az okiratban idevonatkozólag említett Hecze = *Hecse,* Hyzer = *Hezér,* Malonian, Molonyan = *Malonya,* Thaszar = *Taszár,*

Wezeken = *Vezekény*, Zelesen = *Szeleszény*.

[1) *Árp. Uj Okm.* VI, 340. Knauz: *Magy. Sion* II, 129.]

Strasny-studenech, *fons, forrás.* Említi Sándor albánnak a topuskói apátság számára kiállított 1252. évi okirata [1]) — Horvátországban, a *báni kerület* glinai járásában, a Glina jobboldali vízkörnyékében Lacoychy föld határában.

[1) Tkalcic: *Mon. Epp. Zagr.* I, 96.]

Strig, *fluvius, folyó.* Említi az erdélyi káptalannak bizonyos birtokcserét tárgyazó 1276. évi okirata. [1]) — *Hunyad* megyében, a Tihan, Nyagra, Rodina, Batrina, Sztava, Kukucsava és Kimpu hegyek között eredő s Arany közelében a Marosba balfelől szakadó *Sztrigy*. Culturális szereplésére érdekes világot vet a *Balomiron* Hunyad megyében előkerült kőszekercze. [2]) Az őstelepítés történetében átalán fontos szerepet játszhatott e folyó szádas völgye.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 371. — 2) *Erd. Múz. Évk.* V, 136.]

Striga, *aqua, víz.* Említi II. Endre királynak a győri káptalan és M. mester közti pert elintéző 1231. évi okirata. [1]) *Győr* megyében, a tószigeti-csilizközi járásban, Szava határában létező *dunai víz*, mely ismét visszatért anyamedrébe. [2])

[1) *Árp. Uj Okm.* I. 283. — 2) Az okirat topographiájára nézve l. *Curgu*.]

Strigonina, *Stergomla, rivulus, rivus, fluvius, flumen, csermely, patak, folyó, folyam.* Említi IV. Bélának Boboneg és István grófok számára kiállított 1256. évi adománylevele [1]) és IV. Bélának a lovagrend számára kiállított 1272. évi okirata. [2]) — Az egykori Dubicza megyében, a mai Boszniában, a Száva jobboldali vízkörnyékében, az Unnába jobbfelől szakadó *Strigova* patak. Ez utóbbinak tartja a Strigoninát Pesty Frigyes is [3]), de a Stergomlát *külön víznek* veszi [4]), a mi azonban szerintem tévedés. Stergomla nevű vizet ma ugyanis e vidéken hiába keresünk [5]), a mi magában véve természetesen még nem bizonyítja a Strigoninával, a mai Strigovával való azonosságát, de igenis bizonyítja az, hogy a fenn kijelölt mindkét rendbeli okirat határleirása e patak területéhez vezet. Az 1256. évi okirat szerint a Stergomla, az 1272-iki szerint pedig a Strigonina, tehát mindkettő egyaránt az Unnába torkollik. [6]) Az 1256. évi okiratban tárgyalt Vodischan terra azonos az 1272-ikiben említett Waudicha, Wodichaval, és az Imre király 1197. évi okiratában olvasható Vodizaval [7]) vagyis a mai *Vodichevo*val Klobuchani és Kosutaricza helységek, az Unna és a Strigova patak között. [8])

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. IV, 119. 2) X. Gergely pápa 1275. évi átiratában Theinernél: *Vet. Mon.* I, 315. — 3) *Az eltünt régi vármegyék* II, 236. — 4) Lásd u. o. II, 234. — 5) U. o. II, 234. — 6) Amaz szerint a határ exit de fluvio Un per rivulum, qui nominatur Stergomla; emez pedig per eundem fluvium Strigonina vadit inferius in fluvium Wn. — 7) Fejér II, 307. — 8) A topographiára nézve lásd *Castanicha, Liscorih, Tempnifeu.*]

Strigova patak Boszniában l. Strigonina.

Strisin [1]) lásd Erchen.

[1) Fejér I, 487. Fuxhoffer-Czinár I, 168.]

Stromazenos, *csermely.* Említi István szlavoniai bánnak némely várföldek visszaszerzésére vonatkozó 1256. évi jelentő okirata.[1]) — Pesty Frigyes figyelmeztet e csermelyre, de topographiájához közelebb hozzá nem szólhatok, minthogy maga az okirat nem áll rendelkezésemre. Különben Pesty sem határozza meg közelebbről, csak azt tudjuk meg, hogy egyik határát képezte a Sándor comes és Moys mestertől visszavett várföldeknek, melyek Somogy vármegyének Dráván-túli részében, tehát a mai Horvátországban s ennek nyilván *Belovár* megyéjében feküdtek.

[1) Oklevél a zágrábi délszláv Akademia levéltárában, említve Pestynél: *A magyarorsz. várispánságok tört.* 416. l.]

Strug, *aqua, víz.* Említi IV. Bélának Mihály comes számára kiállított 1239. évi okirata.[1]) — Horvátországban, *Varasd* megyében, Vizmich birtok határában. E víz egyik Dráva-mocsárba ömlött. Aqua Strug cadit in ipsum stagnum, quod egreditur de Draua. Pesty szerint a Strug vize, mely a határjárásban említtetik, ma is a Dráva jobbpartján található fel.[2]) A jeles tudós nyilván a ma már Körös megyében fekvő Struga melletti Dráva kiszakadást érti[3]), de ez esetben mégis azt hinném, hogy ennek távolsága Varasdig, melynek réveig a vizméthi határ ért, e felvételt nem teszi valószinűvé. Azt hiszem azért, hogy ez közelebb esett Varasdhoz.

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 71. — 2) *Az eltünt régi vármegyék* II, 176. — 3) Lásd Lipszky: *Mappa Generalis.* Pest, 1806. Sect. IV. Görög: *Magy. Atlasz.* Körös megye. Hátsek: *Megyei térképek* LXX.]

Strusez[1]) lásd Struzeht.

[1) Tkalcic I, 84.]

Struzeht, *Strusez, Stwdech, Ztwdech, Ztwdecho, Ztrusech.* Említi a zágrábi káptalannak Róbert comes számára kiállított 1228. évi bizonyító oklevele[1]) és a zágrábi káptalannak egy 1245. évi bevallója.[2]) — Horvátországban, a *bán*t kerületben, a petrinai járásban, a Kulpató vidékén, a Száva ága, ubi quidam alveus Szaue, Struzeht vocatus, cadit in ipsam Zauam.[3])

[1) Tkalcic: *Mon.* I, 62. 63. *Árp. Uj Okm.* VI, 465. 466. — 2) Tkalcic I, 84. Wenzel VII, 203. — 3) A topographiára nézve lásd *Cerita.*]

Strzeuchpotoc, *aqua, víz.* Említi Mária királynénak Miske comes számára kiállított 1266. évi adománylevele.[1]) — Szlavonországban, *Pozsega* megyében Cherkvenig és Rodovánez földterületek határában, a Száva balvidéki vízkörnyékében.

[1) *Cod. Patrius* VI, 140.]

Stubnyai-fürdővíz, lásd turóczmegyei Taplicha.

Studenc. Említi Béla szlavoniai herczegnek a zágrábi káptalan számára kiállított 1225. évi bizonyító oklevele.[1]) Horvátországban, *Kőrös* megyében, a varasdmegyei Toplikától délre eső vidéken, a Bednya jobboldali forráscsermelye.

[1) Tkalcic: *Mon.* I, 53.]

Studens, *fons forrás.* Említi Imre királynak a zágrábi egyház számára kiállított 1201. évi okirata.[1]) — Horvát

országban, *Kőrös* megyében, Czirkvena délszaki vidékén, nyilván a Császmának vagy a Velika, vagy a Zsabnicza által közvetített mellékforrása. [2]) Studens = *fons* = *forrás*, a mi az okiratból is kitetszik.

[[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 13. Theiner: *Mon. hist.* I, 81. Wenzel: *Árp. Uj Okm.* I, 235. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Cernez.*]

Studensz, *rivus, patak.* Említi II. Endrének Vratizlav és testvérei számára kiállított 1209. évi adománylevele [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén, a Száva vízkörnyékében,

[[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 18. *Árp. Uj Okm.* XI, 91.]

Stupna, *Stopna, rivulus, csermely.* Említi IV. Bélának Tiborcz mester számára kiállított 1257. évi adománylevele [1]), és a császmai káptalannak a stupnai földet tárgyazó 1295. évi bizonyító oklevele. [2]) — Horvátországban, *Belovár* megyében, a križi alispánság területén, Stupovaca vidékén, az Illova jobboldali vízkörnyékében, nyilván ama víz, mely manap *Stupovacai patak* alatt ismeretes. [3]) Az okiratok szerint a possessio Stupna vocata in Guerzenche existens. E Guerzenche alatt az egykori Gerzencze megye értetik, mely Garics megye déli szomszédságában terült el s az Illova baloldali tájára is kiterjedt. [4]) Maga Pesty is valószinűnek tartja, hogy az okiratban említett Stupna földbirtok a mai Stupovaca. [5]) Az okiratban azonkivül említett Guarich és Garich = *Garics,* melynek romjai Stupovacatól éjszaknyugatra a belovári és križi alispánságok határán ma is fennállanak még.

[[1]) *Haz. Okmtár* VII, 65. 66. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 377. — [3]) Hunfalvynál kevesbbé correcten *Stupnovácsai* patak. (*A magy. birod. term. visz. leirása* III, 263.) — [4]) Lásd Pestyt: *Az eltünt régi vármegyék* II, 255 — 265. — [5]) U. o. II, 261.]

Stupovácai patak, lásd Stupna.

Stwdech [1]) lásd Struzcht.

[[1]) Wenzel VI, 465.]

Stynua aqua [1]) lásd Schinna.

[[1]) *Cod. Patrius* VII, 78.]

Su [1]) l. gömör-borsodmegyei Sajó.

[[1]) Kukuljevics: *Jura Reg. Croat.* I, 71. Pesty: *A helynevek és a tört.* Akad. ért. 55. l.]

Sublug, *piscatura, halászóhely.* Említi a győri káptalannak bizonyos birtokosztást tárgyazó 1261. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Komárom* megyében, a Csalóközben, Ekel és Szakállos birtokok területén.

[[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 514.]

Succa, *Sueca, fluvius, folyó.* Említi II. Endrének Tamás főispán számára kiállított 1216. évi adománylevele. [1]) — *Pozsony* megyében, Bazin és Modor környékén létezett, e néven ma ismeretlen víz. [2])

[[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 138. Ugyanaz 1208. évi kelettel Fejérnél: *Cod. Dipl.* III. II, 467. U. o. III. II, 475. metatio nélkül. — [2]) A topographiára nézve lásd *Balase.*]

Sud, *rivus, patak.* Említi Imrének a zágrábi káptalan számára kiállított 1201. évi adománylevele [1]) és IX. Gergely pápának a zágrábi püspök számára több királyi privilegiumot megerősítő 1227.

évi bullája. [2]) — Wirtus, Quirtus birtok határában.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 15. — [2]) *Árp. Uj Okm.* I, 237. Theiner: *Mon. hist.* I. 79.]

Sueca fluvius [1]) lásd Succa.

[1]) Fejér III. II, 467.]

Sugatagtou. Említi a váradi káptalannak bizonyos vitás birtokügyet tárgyazó év nélküli okirata. [1])

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 342.]

Sugo vize. Említi IV. Bélának Chama részére kiállított 1230. évi adománylevele. [1]) — *Szolnok-Doboka* megyében, a Szamos vízkörnyékében.

[1]) Kivonatilag ismerteti Deák Farkas: *A gróf Wass-család czegei levéltárából* czimű értekezésében. *Századok* VIII, 304. Azonkiv. lásd Hodort: *Doboka vármegye ismertetése.* Kolozsvártt, 1837. 726—727. l.]

Suibini, *fluvius, folyó.* Említi Imrének a zágrábi káptalan számára kiállított 1201. évi adománylevele [1]) és IX. Gergely pápának a zágrábi püspök számára több királyi privilegiumot megerősítő 1227. évi bullája. [2]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a jaskai alispánságban s Potogoria villa határában a mai Turen vidékén, a Kupcsina vízkörnyékében. [3])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 14. — [2]) *Árp. Uj Okm.* I, 236. Theiner: *Mon. hist.* I, 79. — [3]) Potogoriára nézve lásd zágrábmegyei *Locauch.*]

Sukaga. Említi IV. Bélának a turóczi monostor 1252. évi alapitólevele. [1]) *Győr* megyében, a Csalóközben. Medve környékén. [2]) Jerney *Sok-ága*-nak ejti s Győr meg Pozsony megyék szélére teszi a Dunához. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 306. — [2]) Az okirat idevonatkozó topographiájára nézve lásd *Asoanthu.* — [3]) *Magy. Nyelvk.* 118. l.]

Sukhodol rivulus [1]) l. Zuhodol.

[1]) Wenzel XI, 561. Theiner I, 315. Tkalcic I, 133.]

Sukrakatya. Említi István ifjabb királynak Sándor szörényi bán számára kiállított 1268. évi oklevele. [1]) — *Szatmár* megyében, a szatmári járásban, Kak-Sz.-Márton vidékén. [1])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 199. V. ö. Fejér IV. III, 465. Waltherr: *Magy. Tud. Akad. Ért.* VI, 430. — [2]) A topographiára nézve lásd *Huzeutow.*]

Sulch fluvius. *Sulch pothoka, fluvius, patak, folyó.* Említi a pozsegai káptalannak Zah comes számára kiállított 1299. évi adománylevele. [1]) — Szlavonországban, *Pozsega* megyében, Adrianfalva birtok határában.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 444. 445.]

Sulew piscina [1]) lásd Solou.

[1]) IV. Béla 1268. évi okiratának 1383. évi átiratában Knauznál: *Mon.* I, 558. nota 12.]

Sulla, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Mico fiai számára kiállított 1269. évi adománylevele. [1]) — *Nógrád* megyében, a losonczi járásban, a *Süllyei víz*, vagyis a Sztergovának Balassa-Hutánál eredő nyugati forráscsermelye, mely manap *Tiszovnik* név alatt ismeretes [2]), az Ipoly jobboldali vízkörnyékében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 521. — [2]) V. ö. *Sztorgoua.*]

Sulmos piscina [1]) lásd Sulmus.

[1]) Fejér I, 433. II, 73.]

Sulmus, *Sulmos, Solymos, piscina, halas.* Említi I. Gézának a garammel-

léki sz.-benedeki apátság 1075. évi alapítólevele [1]) és II. Istvánnak ez alapítványt megerősítő 1124. évi okirata. [2]) *Csongrád* megyében, a tiszáninneni járásban fekvő Csány határában, melyhez e halas tartozott. [3]) Jerney *Solymos*-nak ejti. [4])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 433. Hornyik: *Kecsk. vár. tört.* I, 192. Knauz: *Mon.* I, 56. — [2]) Fejér II, 73. VII. V, 97. — [3]) Lásd *Ostra*. — [4]) *Magy. Nyelvk.* 118. l.]

Suloch, *Sulyo, rivulus, csermely.* Említi István szlavoniai bánnak több Riuche megyei birtokot meghatározó 1255. évi okirata. [1]) — Az egykori Riuche a mai *Belovár* megyében, a belovári alispánságnak Kőrös megyével határos területén, a Császma jobboldali vízkörnyékében. Az okirat szerint rivulus Sulyo, illetőleg Suloch cadit in ipsam Konzka, vagyis a mai Koinszkába vagyis Raiči vízbe [2]), melylyel aztán a Velikába s ezzel a Császmába jut. [3]) Pesty elősorol ugyan néhány Riuche megyei folyóvizet, de sorozatából mint sok más egyéb úgy ez a víz is kimaradt. [4])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 397. — [2]) L. *Konzka magna* alatt. — [3]) Az okiratot illetőleg lásd *Runissa*. — [4]) *Az eltünt régi vármegyék* II, 296—297.]

Sulou piscina [1]) lásd S o l o u.

[1]) IV. Béla 1268. évi okiratának Ulászló-féle átiratában Knauznál: *Mon.* I, 558. nota 12.]

Sulpa. Említi Arnulf császárnak a salzburgi érsekség számára kiállított 890. évi adománylevele. [1]) — Alpesi folyónak mondja az okirat. Nyilván a *Culpa* eltorzítása.

[1]) *Nachrichten vom Zustande der Gegenden u. Stadt Juvavia.* Salzburg, 1784. 115. l. *Árp. Uj Okm.* VI, 4.]

Sulyo rivulus [1]) lásd S u l o c h.

[1]) Wenzel VII, 397.]

Sum, *aqua, víz.* Említi III. Bélának a fejérvári keresztesek birtokait elősoroló és megerősítő 1193. évi okirata. [1]) Az okirat szerint e víz Cudev [2]) vagy Guden [3]) birtok határában létezett. Felerészében a kereszteseké, felerészében pedig a szent-demeteri apátságé volt. Jerney *Som*-nak ejti. [4])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 288. Knauz: *Mon.* I, 145. Batthyán: *Leg. Eccl.* II, 286. Katona: *Hist. Crit.* IV, 410. Pray de *Prior. Aur.* p. 117. Schmitth: *Eppi Agr.* I, 101. — [2]) Knauz közlése szerint. — [3]) Fejér közlése szerint. — [4]) *Magg. Nyelvk.* 119. l.]

Sumchud terrae piscinae, *halasak.* Említi Fennenának Sumchud földet tárgyazó 1291. évi adománylevele [1]) és III. Endrének ezt megerősítő 1291. évi okirata [2]) — *Pest-Pilis-Solt-Kiskún* megyében, a solti felső járásban fekvő *Dömsöd* halasai, dunai halasok. Az okiratokban említett Dob = *Dab*, Sumchud = *Dömsöd*. [3]) Pesty rosszúl monjda e Dömsödöt »fehérmegyei«-nek. [4]) Csak egykor tartozott Fejérhez.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 143. — [2]) Fejér VI. I, 145. — [3]) V. ö. Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 119. l. és Fejérnél VI. I, 145. — [4]) *Az eltünt régi várm.* I, 215. 3. jegyz.]

Sumchud portus, *rév.* Említi III. Endrének Halásztelek földet tárgyazó 1292. évi adománylevele. [1]) — *Pest-Pilis-Solt-Kiskún* megyében, a Duna réve *Dömsöd*-nél. [2])

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 239. — 2) A topographiára nézd v. ö. *Sumchud terrae piscinae.*]

Sumessaga, *Summesaga, Somossaga.* Említi a leleszi prépostság birtokviszonyaira vonatkozó 1211. évi okirat [1]) és II. Endrének a leleszi prépostság birtokait megerősítő 1214. évi okirata. [2]) — *Bihar* megyében. [3]) Jerney *Somos-ágának* ejti. [4])

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 210. — 2) Fejér III. I, 158. Katona: *Hist. Crit.* V, 180. — 3) A topographiára nézve lásd *Hydes.* — 4) *Magy. Nyelvk.* 119. l.]

Sumkut [1]) lásd Somkut.

[1) Jerneynél 119. l.]

Sumlospotok [1]) lásd Kumluspotok.

[1) Jerney 119. l.]

Summesaga [1]) l. Sumessaga.

[1) Fejér III. I, 158.]

Sumpotoch feu. Említi Imre királynak Sz.-Márton számára kiállított 1202. évi adománylevele. [1]) — *Vas* megyében, nyilván *Sompatakfő*-nek ejtendő. Czoernig *Sum-potok-Feu*nek = *Sumbachquelle*nek ejti s ismeretlennek nyilvánítja. [2])

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 395. Czoernig: *Ethnographie der österr. Monarchie.* II, 313. — 2) I. m. II, 314. l.]

Sumugh Bwldwafew, *fons, forrás.* Említi IV. Bélának a jászói prépostság számára kiállított 1255. évi okirata. [1])

[1) Bárdosy: *Supplem. Anal. Scep.* p. 455.]

Sumulchenus [1]) l. Gumulchenus.

[1) Fejér IV. II, 420.]

Sumulnuk, *Szmolnynk, Zumulnukfew, Zwmwlnwkfew, fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Fülöp és Detrik grófok számára kiállított 1243. évi adománylevele [1]), ugyanama fejedelemnek a jászói prépostság számára kiállított 1255. évi birtokmegerősítő okirata [2]) és IV. Lászlónak a gölnicziek jogait és kiváltságait megerősítő 1290. évi okirata. [3]) *Szepes* megyében, a bányai járásban, a Pipiske és Tompa hegyek között eredő s Remeténél a Gölniczbe jobbfelől szakadó *Szomolnoki* víz s illetőleg annak forrása. Maga Szomolnokbánya is e víztől kapta nevét. [4]) Bárdosy szerint Zwmwlnwkfew ab Hungaris, ex Germanico *Schmelzung*, quod Urburarii Gölnizences ibi, velut in territorio suo mineras liquefacere consveverint, ita detorte. [5]) Jerney *Abauj* megyébe teszi. [6])

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 290. — 2) Fejér IV. II, 301. Katona VII, 226. Bárdosy: *Suppl.* p. 455. — 3) Fejér V. III, 491. Bárdosy: *De Decim.* p. 37—38. — 4) Schröer: *Versuch einer Darstellung d. deutsch. Mundarten d. ung. Berglandes. Sitzungsbericht. d. kais. Akad. d. Wiss.* XLIV. köt. 299. l. — 5) I. m. i. l. zárjel között. — 6) *Magy. Nyelvk.* 132. l.]

Sumuspatak. Említi IV. Bélának Fülöp és Detrik grófok számára kiállított 1243. évi adománylevele. [1]) — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a Sajó vízkörnyékében. [2]) Jerney [3]) és Pesty [4]) egyaránt *Somos patak*-nak ejtik. Az utóbbi az eltünt vizek közé sorolja.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 293, — 2) A topographiára nézve lásd *Baduspatak.* — 3) *Magy. Nyelvk.* 119. l. — 4) *Századok* I, 73.]

Sumus Pothok, *rivulus, csermely.* Említi egy 1299. évi, bizonyos birtokügyre vonatkozó bizonyítvány. [1]) — *Berey*

megyében, a tiszaháti járásban, a Csaroda egykor nagyon fejletlen vízrendszerében, Márok vidékén. [2]) Közelebbről Lehoczky sem határozza meg. [3])

[1]) *Zichy-Codex* I, 92. — [2]) A topographiára nézve lásd *Mych.* — [3]) *Beregvármegye monographiája* I, 48.]

Sunkut puteus [1]) lásd S o m k u t.

[1]) Fejér V. II, 535.]

Suplonicha aqua [1]) l. S o p l a n c h a.

[1]) Tkalcic I, 108. Wenzel XI, 415.]

Surchuer, *Sarchuez, Sithuer, aqua, víz.* Említi I. Gézának a garammelléki sz.-benedeki apátság 1075. évi alapítólevele [1]) és II. Istvánnak ez alapítványt megerősítő 1124. évi okirata. [2]) — *Pest-Pilis-Solt-Kiskún* megyében, Alpár puszta vidékén. Hornyik szerint = *Sark-ér* vagy *Sarok-ér*, a szikrai vendégfogadónál a Tisza éles szögletben való hirtelen kanyarodása ilyetén *sarkot* képez. [3]) Hornyik e magyarázatának alapja az okirat *Sarchuez* neve, de ezt még előbb *Sárköz*-nek ejthetnők s ennek épenséggel nem mond ellent az okirat ama megjegyzése, hogy alatta *víz értendő.* [4]) Knauz helyes szövegközlése, mely Sarchuez helyett *Surchuer* [5]), Hornyik okoskodását megfosztja minden alapjától. Különben is nagyon kétes tényül tekinthető az, hogy a Tiszafordulat 800 év óta itt nem változott volna.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 434. Knauz: *Mon.* I, 57. Hornyik: *Kecskem. vár. tört.* I, 194. l. — [2]) Fejér II, 75. — [3]) Hornyik i. m. I, 194. l. 3. jegyz. — [4]) Postea per surchuer, *idest aquam.* — [5]) E névalak egyébiránt már Fejérnél is előfordul II, 75.]

Surcusar. Említi Béla király névtelen jegyzője [1]) s itt az a kérdés támad mindenekelőtt, hogy vajjon mint *helységet* vagy pedig mint *sárterületet* említi-e? A névtelen jegyző némely magyarázói *helységet* értenek alatta, így Hell [2]), Sprunner [3]), Fessler [4]), Szabó Károly. [5]) Ellenben Podhraczky szerint e helység csak később keletkezett [6]) s hivatkozik Marsilira, kinek Danubius Pannonico-Mysius czimű nagy munkájában még nincsen feltüntetve. Ehhez hozzáadhatni, hogy Sprunernek Magyarországot feltüntető többi négy, a későbbi korra vonatkozó térképein [7]) már szintén nem fordul elő Soroksár, jeleül, hogy ő a vegyes házi királyok s illetőleg a mohácsi vész utáni időszakban létezténeknek nyomára nem akadt s így valószínűnek látszik, hogy a Névtelen Surcusara alatt csakis ama *sáros környék* értendő, melyet itt a Duna s a beléje szakadó Gyömrői víz képeztek. Podhraczky azt hiszi, hogy a Surcusar bizonyosan a mai Soroksár mellett folyó patak, melyet Marsili „*Surcsa voda*“ néven említ. Ez esetben tehát nem áll Vályi tudósítása, hogy e patak 1750. körül keletkezett volna. [8]) A mai Soroksár későbbkori, jobban mondva ujkori gyarmat, nyilván egyidejü a haraszti *sváb* teleppel. [9])

[1]) *Hist. hung. de sept. ducib.* cap. XLVI. — [2]) *Tabula Geographica Hungar. Veter.* 1772. Mellékelve Cornides: *Vindiciae* czimű munkájához. — [3]) *Die Länder der untern Donau vom V-ten bis in das X-te Jahrhundert. Hist. Atlas:* Ung. Nr. I. — [4]) *Die Geschichten der Ungern* I. kötetéhez csatolt: *Das Reich der Ungern von 907 bis 1007.* czimü térképen.

[5]) A Névtelen magy. ford. 65. l. 1. jegyz. — [6]) *Béla kir. névtelen jegyz. idejekora és hitelessége* 330. l. — [7]) *Hist. Atlas.* Ung. Nr. II—V. — [8]) *Magyarorsz. leirása* III, 278. — [9]) Czoernig a magyarországi gyarmatokat felsorolván, a Soroksáriról mit sem szól. (*Ethnographie* II, 269—307.) Egyébiránt Fényes, Thiele, Vályi, Nagy geographiai munkái is mélyen hallgatnak erről.]

Surk, *aqua, víz.* Említi a vasvári káptalannak Dees comes számára kiállított 1256. évi birtokbevalló okirata [1]) és ugyanama káptalannak Erzsébet királynéhoz intézett s Surk földet illető 1272. évi jelentő okirata. [2]) — *Vas* megyében, az Irottkő hegy délnyugati oldalán támadó, felső részében Perentnek nevezett *Sorok* folyó, mely K.-Senye és Püspöki közt szakad balfelől a Rábába. [3]) Az 1256. évi okiratban említett villa Ovad valószinüleg a Szombathelytől nyugatra eső *Olad*; a terra Lapsa ma ismeretlen e megyében, de egy 1456. évi okirat mint vasmegyei praediumot említi. [4]) Az 1272. évi okiratban szereplő Surk a mai *Sorok.* [5]) — Culturális jelentőségét bizonyítja a *kisunyomi* silexlelet [6]) és a *jaaki* tumulus. [7])

[1]) *Cod. Patrius* VII, 61. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 270. — [3]) Erre magyarázzák a *Haz. Okmtár* kiadói is. VII, 61. és 179. — [4]) Teleki: *Hunyadiak kora* X, 504. S v. ö. u. o. VI, 79. Pesty szerint ma *puszta* volna (*A magyarorsz. várispánságok tört.* 540. l.) de nem találom ilyenül megjelölve sem a térképeken, sem a magyar birodalom hivatalos helységnévtárában. — [5]) V. ö. Pestyvel: *A magyarorsz. várispánságok tört.* 537. és 540. ll. — [6]) Römer: *Résultats généraux* 16. l. — [7]) U. o. 159. l.]

Surmyasfuca [1]) l. Bozyasfoka,

[1]) Wenzel XI, 222.]

Surno, *Zemo, rivulus.* Említi a zágrábi káptalannak Sernov helységet tárgyazó 1278. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban, a *báni kerületben,* a petrinjai járásban, a Gradusai víz mellékcsermelye. Az okirat szerint cadit Surno in fluvium, Gradicha vocatum. Minthogy pedig az okirat szerint Sernov föld határa keleten ott kezdődött, a hol a Surno folyó a Gradichába szakad s ott végződik, a hol a Zemo folyó mentén a határ kiindulási pontjához visszatért, azért a Surno és Zemo folyóvizeket nyilván *azonosoknak* kell tekintenem.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 198. *Árp. Uj Okm.* XII, 244.]

Surnocha [1]) lásd Sernovicza.

[1]) Wenzel IX, 193.]

Surnosza fluvius [1]) lásd Sernovicza.

[1]) *Századok* IX, 162.]

Surnuncha fluvius [1]) lásd Sernovicza.

[1]) *Századok* IX, 162. Wenzel IX, 193.]

Suthsara, *Suth-sara, aqua, víz.* Említi Erzsébet királynénak Lothard számára kiállított 1270. évi adománylevele. [1]) *Pozsony* megyében, a Csalóközben, a mai Böös határában, nyilván a Csiliz egyik posványosa. [2]) Jerney *Süd-sara*-nak ejti, minek azonban aligha lesz alapja. Ő Győrmegyében keresi. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 192. *Haz. Okmtár* I, 49. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Aruksartuu.* [3]) *Magy. Nyelvk.* (1274. évből idézi) 120. l.]

Suul, *fluvius, folyó.* Említi e zalamegyei folyóvizet az uj-udvari conventnek egy 1300. évi okirata. [1])

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 303.]

Suuri halas, *piscina in Suur.* Említi III. Istvánnak a sz. joghi apátság birtokait megerősítő 1169. évi okirata. [1]) A *Bihar* megyében feküdt sz. jobbi (sz. joghi) vagy berkisi apátság birtokán. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. I, 162. [2]) Némi tájékoztatást nyujt e birtokok iránt Rupp: *Magyarorsz. helyrajzi tört.* III, 169. L. azonkiv. Pray: *De dextra S. Steph.*]

Suyo fluvius[1]) lásd beszterczе-naszódmegyei S a j o.

[1]) Fejér VII, I, 224.]

Süllyei víz vagy **Tiszovnik,** lásd S u l l a.

Sven Nogrevy, portus magnus [1]) l. N o g r e u és somogymegyei S a a r.

[1]) *Haz. Oklevéltár* 44. l.]

Svinka vagy **Szinyei víz,** lásd Z w y n e.

Svodnai patak Boszniában, lásd Z u o n n a.

Svyna fluvius [1]) lásd Z w y n e.

[1]) Fejér VI. II, 78. Bárdosy: *Suppl.* p. 422.]

Swdyzbak [1]) lásd Y d i s w y s.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 356.]

Sworczbach [1]), **Sworzbach** [2]) lásd Y d i s w y s.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 356. — [2]) *Árp. Uj Okm.* X, 10.]

Swsyospotok. Említi István ifjabb királynak Sándor szörényi bán számára kiállított 1268. évi adománylevele. [1]) *Szatmár* megyében, a szatmári járásban, Kak-Sz.-Márton vidékén, a Szamos vízkörnyékében. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 465. *Árp. Uj Okm.* VIII, 199. Waltherr: *Magy. Tud. Akad. Évk.* VI, 430. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Huzeutow.*]

Sycus foku, *Sytus foku, Sikus foku.* Említi a leleszi prépostság birtokviszonyaira vonatkozó 1211. évi okirat [1]) és II. Endrének a leleszi prépostság birtokait megerősítő 1214. évi okirata. [2]) *Bihar* megyében, a bihari járásban. [3]) Jerney is Biharba helyezi, de egy helyt *Csikós-fok*nak, máshelyt *Sikos-fok*ának ejti. [4])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 210. [2]) Fejér III. I, 158. Katona V, 180. [3]) V. ö. *Hydes* torrens. — [4]) *Magy. Nyelvk.* 26. és 118. l.]

Sydin, *rivulus, csermely.* Említi a császmai káptalannak Illyés számára kiállított 1272. évi bizonyító oklevele. [1]) Horvátországban, *Belovár* megyében, a belovári alispánság területén, Ždenci mali és Ždenci veliki szomszédhelységek határában.

[1]) *Cod. Patrius* VI, 186.]

Sydopotok [1]) lásd S y d o u p o t o k.

[1]) Fejér V. I, 191.]

Sydoupotok, *Sydovpothok, Sydopotok, Sydowpatack, rivulus, villa, predium, csermely, helység.* Említi IV. Bélának a bártfai cisterczita-egyház számára kiállított 1247. évi okirata [1]) [2]), V. Istvánnak Elek számára kiállított 1272. évi adománylevele [3]), IV. Lászlónak Sumusi Péter számára kiállított 1284. [4]) és Péter comes számára kiállított 1287. évi adománylevele. [5]) — *Sáros* megye délkeleti

részében, a Tarcza baloldali mellékvize. Az 1247-ik évi okirat szerint prima meta predii Delnafew vocatur Sydovpothok. Ez adat szerint a déli sóvári hegyek vidékén kellene nyomoznunk, de az 1272. évi okiratból kitetszik, hogy e patak a Boroszlói patak és Somos között keresendő. Ide utasít az 1284. évi okirat is. Delnafeu, Delnafew, Sumrech vagy Sumreth és Sumnet, valamint Iglyche, Yglyche és Sidopatak, Sydowpatack nevü helyeket ma hasztalanul keresünk e vidéken s ennek következtében a Sydoupotok pontos topographiai kijelölése lehetetlen. Ma ily nevü patak Sáros megyében nem létezik s Pesty is, Zsidópataknak ejtve, az eltünt vizek közé sorolja. [6]) Hogy nem a Tarcza alsó folyása neveztetett Sidopataknak, miképen az 1284. évi okiratból könnyen következtethetőnek látszik, másutt van elmondva. [7])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. II, 377. Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 160. l. — [2]) Fejér IV. I, 469. — [3]) Fejér V. I, 191. Jerneynél: 160. l. — [4]) Fejér V. III, 252. 253. *Árp. Uj Okm.* IX, 389. Jerneynél 160. l. — [5]) Fejér V. III, 400. — [6]) *Századok* I, 75. — [7]) Lásd *Taarcha.*]

Sydovpothok [1]) l. Sydoupotok.

[1]) Fejér VI. II, 377.]

Sydowpatack [1]) l. Sydoupotok.

[1]) Fejér IV. I, 469.]

Sygra aqua, fluvius [1]) lásd Sigra.

[1]) Fejér IV. I, 399. V. II, 310. VI. I. 249. VI. II, 77. VII. V. 77.]

Sygricha vadum [1]) lásd Sigra.

[1]) Fejér IV. I, 399.]

Sygriche rivulus, fluvius [1]) lásd Sigra.

[1]) *Haz. Okmtár* V, 88. VI, 457.]

Sygypataka, *fluvius, folyó.* Említi az egri káptalannak Gömör helységet tárgyazó 1291. évi bizonyító oklevele. [1]) *Gömör-Kis-Hont* megyében, a tornallyai járásban, Gömör-Panyit vidékén, a Sajó baloldali vízkörnyékében. A határleirás nyomán azt hiszem, hogy a Lapsa-patáknak egy mellékvizéről van szó, vagyis hogy a Sygypataka a Nogysyzpatakába s ezzel aztán a Sajóba jutott. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 54. — [2]) A topographiára nézve lásd *Gyartyanospataka.*]

Sykrin-potok, *Sikryn-potok, Scykrin-Potok.* Említi II. Endrének Pousa gróf számára kiállított 1222. évi adománylevele. [1]) — *Sopron* megye délnyugati területén, a Répczének egy közvetített baloldali mellékvize, a Szigraben, máskép Szikra hegyen eredő s Veperdtől délre a Csávai vízbe szakadó s ezzel aztán a Répczébe jutó *Szigrábeni* vagy *Szikrai* víz. [2]) Jerney *Szekrény-patak*nak ejti. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 369. 370. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Gorbunuk-potoka.* — [3]) *Magy. Nyelvk.* 126. l.]

Syla, *Coycha, fluvius, folyó.* Említi Mária királynénak a verőczei polgárok szabadságaira és földjök határára vonatkozó 1248. évi privilegiuma. [1]) — *Verőcze* megyében, a verőczei alispánság területén, a Dráva jobboldali vízkörnyékében. [2]) Szilaj Coycha-nak ejtendő? Összefügg-e, azonos-e az ugyanez okiratban említett gurges Codoijchaval? [3])

[1) *Árp. Uj Okm.* II, 203. — 2) A topographiára nézve lásd *Donoch.* — 2) Lásd *Codoijcha.*]

Syma 1) lásd Sithvan.

[1) Fejér VII. II, 153.]

Symatw 1) lásd Sithvan.

[1) Fejér VII. II, 153.]

Symog, *fluvius, folyó.* Említi a zágrábi káptalannak Zekeria föld eladását tárgyazó s Timoteus zágrábi püspök számára kiállított 1278. évi bizonyító oklevele.[1]) Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén, a Száva balvidéki vízkörnyékében.

[1) Tkalcic: *Mon. Epp. Zagr.* I, 195.]

Symusznus 1) lásd Gemulsinus.

[1) Fejér IV. III, 459.]

Synkpatacha, *rivulus, csermely.* Említi az egri káptalannak bizonyos birtokátengedést tárgyazó 1298. évi bizonyító oklevele.[1]) — *Zemplén* megyében.

[1) *Árp. Uj Okm.* X, 316.]

Syob fluvius 1) lásd besztercze-naszódmegyei Sajo.

[1) *Haz. Okmtár* VII, 20.]

Syou 1) lásd besztercze-naszódmegyei Sajo.

[1) Jerney 115. l.]

Syov fluvius 1) lásd besztercze-naszódi Sajo.

[1) Wenzel VI, 486.]

Sypco, *Chypkov, Chypkov, aqua, flumen, víz, folyam.* Említi Kálmán királynak a zobori monostor birtokait megerősítő 1112. évi okirata 1), IV. Bélának ezt megerősítő 1249. évi 2) és Vincze püspöknek a zobori apát számára szóló 1258. évi oklevele.[3]) — *Nyitra* megyében, a Verbónál a Holeskába szakadó *Sipkói víz.*

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 86. — 2) U. o. V. I, 313. — 2) U. o. V. I, 319. VII. I, 308.]

Sypol aqua 1) lásd Sypul.

[1) IV. Béla 1268. évi átiratának 1383. évi átiratában Knauznál: *Mon.* I, 556. nota 10.]

Syprech, *Siprach, aqua, víz.* Említi II. Endrének Ciriacus prépost számára kiállított 1217. évi adománylevele. 1)

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 215. Tkalcic: *Mon.* I, 39. Theiner: *Mon. hist.* I, 74. Kercselich: *Hist. Epp. Zagr.* p. 45. Farlat: *Illyr. Sacr.* V, 359. Pray *Specim. Hier.* II, 310. Katona: *Hist. Crit.* V, 252.]

Sypul, *Sypol, aqua, víz.* Említi IV. Bélának Komáromot tárgyazó 1268. évi adománylevele. 1) — *Komárom* megyében, a Csalóközben, Nagy-Keszi éjszaki vidékén. 2)

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 451. Knauz: *Mon.* I, 556. — 2) Az okirat idevonatkozó topographiájára nézve lásd *Babana.*]

Syreniche, *fluvius, folyó.* Említi a zágrábi káptalannak a topuskói apátság számára kiállított s Povonna birtok vételét tárgyazó 1278. évi bizonyító oklevele. 1)

[1) Tkalcic: *Mon.* I, 193.]

Sythva 1) lásd Sithvan.

[1) Fejér III. II, 488. IV. II, 364.]

Sythwa 1) lásd Sithvan.

[1) Fejér II, 152. Wenzel VI, 340. 341.]

Sytoua 1) lásd Sithvan.

[1) Knauz: *Mon.* I, 190. Wenzel XI, 103.]

Sytua, *stagnum, tó.* Említi V. Incze pápának a nyúlszigeti apáczák szá-

mára kiállított 1276. évi bullája. [1]) — *Komárom* megyében, a Zsitva folyó által képezett tóvíz.

[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 152.]

Sytua [1]) lásd S i t h v a n.

[1]) Fejér I, 437. V. II, 186. Wenzel IX, 152. Béla kir. névt. jegyzője. Cap. XXXV. Knauz: *Mon.* I, 536. *Hazai Okmtár* VII, 132.]

Sytuathw [1]) lásd S i t h v a n.

[1]) Knauz: *Cod. Strig.* I, 105.]

Sytusfoku [1]) lásd S y c u s f o k u.

[1]) Fejér III. I, 158.]

Sytuva [1]) lásd S i t h v a n.

[1]) Béla kir. névtelen jegyz. cap. XXXVII.]

Sytva [1]) lásd S i t h v a n.

[1]) Fejér IV. II, 54. Wenzel VII, 214.]

Sytwa [1]) lásd S i t h v a n.

[1]) Wenzel VI, 340.]

Syvhere aqua [1]) lásd S ÿ w e r j.

[1]) Wenzel I, 251.]

Sÿwerj, *Sywery, Syvhere, aqua, víz.* Említi II. Endrének a templomosokat Kon helységgel megadományozó 1228. évi okirata.[1]) — Első pillanatra *Sió erét,* vagyis a Balaton *Sió fokát* vélnők e névből kiolvashatni, azonban az okirat figyelmesebb áttanulmányozása meggyőz arról, hogy ez téves vélekedés volna. Az aqua Sÿverjnek sokkal közelebb fekvésünek kellett lenni a *Győr* megyében, a tósziget-csilizközi járásban fekvő Kóny vidékéhez s alatta kétségtelenül a Rába vízrendszeréhez tartozó számos e vidéki ér és fok közül valamelyik értetik. [2]) Jerney *Sziv-ere*-nek ejti. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 251. *Haz. Okmtár* II, 3. Jerney: *Magy. Nyelvk.* 171. l. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Compw, Con, Donath Thawa, Fergesher Gath, Halasthow, Nultofÿ, Weyzer.* — [3]) I. m. 171. l.]

Sywery [1]) lásd S ÿ w e r j.

[1]) Jerney: *Magy. Nyelvk.* 171. l.]

Sywinna. Említi IV. Bélának Lokouch föld határjárását tárgyazó 1256. évi okirata. [1]) — Horvátországban, *Belovár* megyében, Lokouch föld határában.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 112. *Árp. Uj Okm.* XI, 421.]

Szaba (*Σὰβα*) [1]) lásd S a b a.

[1]) Konst. császár: *De adm. Imp.* XLII. fej. Szabónál: *Magy. Akad. Évk* I, 154.]

Szabaria (*Σαβαρια*) [1]) lásd S a b a és S a v a r i a.

[1]) *Ptolemaeus* régibb kiad. és kéziratiban. Mannertnél: *Geogr. d. Griech. u. Römer* III, 561.]

Szabolcsi patak, lásd K e g e k.

Szakályi víz, l. E g r a s p a t a k a.

Szala fluvius [1]) lásd Z a l a.

[1]) Fejér I, 310.]

Szolva, lásd Z a l u a.

Szalatna, lásd zólyommegyei Z a l a t h n a.

Szamobori víz, lásd Z a m o b o r.

Szamos [1]) lásd Z o m u s.

[1]) Fejér VII. IV, 163. 181.]

Szamosi révek, lásd R e g i u s p o r t u s, V z.

Szamosujvári római fürdő. Nyomait feltalálta Torma Károly, ki erről tüzetesebben szólott a magyar orvosok és természettudósok Marosvásárhelytt tartott X-ik gyülése archaeologiai szakosztályában. [1])

[1) Lásd a *X. Évkönyv* 1865. 77. és 81. ll. Ugyanő: *Repertorium Dacia régiség- és felirattani irodalmához* 91. l.]

Szana, *fluvius, folyó.* Említi II. Gézának a sz. benedeki monostor privilegiumait megujító 1158. évi okirata. [1]

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 150. Koller: *Hist. Epp. Quinq.* I, 202. Schmitth: *Eppi Zagr.* ad an. 1161. Katona: *Hist. Crit.* n. CCCCXLII.]

Szana folyó, lásd Z a n a.

Szántói víz, lásd A l m a k u t h rivulus és zalai E g r e g.

Száosz (Ξάος) [1] lásd S a b a.

[1) Priscus Rhetor: *Excerpt. de legat.* Ex. Hist. Byz. §. 5. Szabónál: *Kis. tört. munk.* I, 8.]

Szaovios (Ξαούιος) [1] lásd S a b a.

[1) *Ptolemaeus* erasmusi kiadásában Mannertnél: *Geogr. d. Griech. u. Römer* III, 561.]

Szaporcza, lásd Z o p u r c a.

Száraz csermely, lásd S i c c u s r i v u l u s.

Szárazér, lásd arad-csanád-csongrádmegyei Z a r a z e r.

Száraz folyók, lásd S i c c u s f l u v i u s.

Száraz patakok, lásd S i c c u s p o t o k.

Száraz-Proszek, lásd Z a r a z-p r e z e k.

Száraz-Selmecz vize, lásd M e d d e u S c u n c h e.

Szartos-patak, lásd M i z l a és S c o r t a s.

Szaszár folyó, lásd N o g y z o z o r.

Szaua [1] lásd S a b a.

[1) Tkalcic I, 82.]

Szaue alveus [1] lásd S a b a.

[1) Tkalcic I, 62.]

Szava [1] lásd S a b a.

[1) Fejér VII. II, 101.]

Száva-ág, lásd S t r u z e h t.

Száva folyó, lásd S a b a.

Szávai avar hajóhad. A VI. századbeli Menander, említi, hogy Baján avar khán Sirmium = *Mitrovicz* ellen készülvén, lefoglaltatta a Felső-Pannoniában megkeríthető nagy hajókat s azokat római ácsok által hadi hajókká alakíttatta. E munkából egy durva s igen rossz fölszerelésü hajóhad állott elő, de a mely mégis igen sok katonát felvehetett. Embereit az evezésre római rabszolgák által taníttatta, úgymint kik tudvalevőleg a római hajóhadon is mint evezők voltak alkalmazva. E hajóhadát aztán a Dunán leszállíttatta Singidunumig vagyis a mai Belgrádig, hol a Száva betorkollik a Dunába s innen aztán a Száván fölfelé rendelte Sirmium alá, a hová ő maga száraz földön érkezett meg. E hajóhad különben későbbi időkben is szerepelt. [1]

[1) *Excerpt. de legationibus* 112. l. Thierrynél: *Attila fiai s utódai tört.* 183. l. Salamonnál: *Alsó-Pannonia a góth és longobard megszállás alatt* czimü tanulmányában a *Századok*-ban XVI, 16.]

Szávai avar hajóhidak. Ezekről s építésök történetéről hosszasan beszél a fennebb említett VI. századbeli Menander. Midőn Baján avar vezér a római Sirmiumot, a mai *szerémmegyei* Mitroviczot kezére keríteni törekedett, a *Száván két hajódúdat* veretett a városon fölül és alúl, hogy ennek folytán a rómaiság, mely a várost kellő számu őrséggel s kellő mennyiségü eleséggel el nem látta,

vizen segitséget ne kaphasson. A hidakat azon munkásaival építtette, kikkel hajóhadát készíttette, jobbára római ácsokkal. A hidak a singidunumi = belgrádi római kormányzónak s magának a császárnak ellenkezése daczára is elkészültek. Baján váltig erősítette, hogy nem a rómaiság megrontására, hanem a Dunán átkelt Moesiát s Pannoniát duló szlovénok megfékezésére készülnek. Ezt ünnepélyes esküvel is erősítette, de végre is kitünt, hogy Sirmium kézrekerítése végett létesítette azokat.

[1] *Excerpta de legationibus* 112—132. ll. Azonkiv. v. ö. Thierryvel: *Attila fiai s utódai tört.* 183—193. ll. Salamonnal: *Alsó-Pannonia a góth és longobard megszállás alatt* a *Századok*ban XVI, 12.]

Szávai kereskedelmi hajózás. Ez a Duna e nemű hajózásával kétségtelenül egykorú kifejlődésének tekinthető. Névszerint már Strabo tesz róla említést az első század kezdetén. Szerinte a karni Alpokon áthozott árúk a Nauportus, vagyis a mai Laybach vizén a Szávába s ezen aztán Segestikába vagyis Sziszekbe, majd tovább Pannoniába s a tauriskokhoz jutottak. [1])

[1]) *Geographia* Lib. IV. c. 6. v. 10.]

Szávai révek, lásd Királyrewy, Lapideus portus, Leprosorum transitus, Lilie és Saba.

Szavios [1]) lásd Saba.

[1]) Mannertnél: *Geogr. d. Griech. u. Röm.* III, 562.]

Szavos (Σαῦος) [1]) lásd Saba.

[1]) Strabo IV, 7. Plinius III, 25. Mannertnél III, 562.]

Szawa [1]) lásd Saba.

[1]) Tkalcic I, 83.]

Százdi patak, lásd Bur.

Százhalomi vagy battai római fürdő. E *Fejér* megyében, Batta vagyis Százhalom területén fennlevő fürdőt 1876-ban ásták fel részben a nemzetközi praehistorikus és anthropologiai VIII. congressus budapesti ülésezése alkalmából. — Nevezetesen felásták a lanyha vízfürdőt (tepidarium) és a meleg-fürdőt (caldarium), azaz a kettőnek alját, hol a fütés történt. A tepidariumból félkörü fülke szökik ki. Alkalmasint e helyt létezett a víz-kád. A hideg fürdő (frigidarium) valamint a levetkezési helyiség (apodyterium) még ninesenek kiásva. A fürdő helyiségéből már is sok, az épület padozatául vagy a falak belső ruházásául szolgált üres téglaprismák kerültek elő, a melyek ürén át a meleg levegő a fürdőkamarákat körüljárta. Ugyanitt egy vízvezető ólomcső darabja is került elő. A kamarák falai ki voltak festve, mikép ezt több maradék bizonyítja. A téglák a II. legio bélyegével vannak jelölve, a mi meg azt bizonyítja, hogy az aquincumi legionak egyik osztálya építette e fürdőt.

[1]) Lásd dr. Henszlmann Imre jelentését a congressus lefolyásáról az *Arch. Ért.* X. kötetében 257. l. Henszlmann szerint e fürdő 1876-ban fedeztetett fel, de figyelmeztetek, hogy Römer már 1866. említi az *Archiv.* IX. 158. után a százhalomi caldariumot. *Műrégészeti Kalauz* I, 126.]

Szebeslavez, *fluvius, folyó.* Említi Ivánka turóczi prépostnak Szebeslavez birtokcseréjét tárgyazó 1294. évi bizo-

nyító oklevele. [1]) — *Turócz* megyében, a Krisna éjszakkeleti oldalán eredő s Blatniczától délre a Blatniczával egyesülő *Szebeszló*. Az okiratban említett villa Szebeslavez ma mint helység többé nem létezik, hanem mint Blatniczához tartozó *puszta* a sz. márton-blatniczai járásban, Blatniczától kissé éjszakkeleti irányban, mikép ezt Lipszky térképén még feltüntetve látjuk. A beszterczebányai egyházi Névtár *Szoboszló*-nak ejti [2]), de a hivatalos Névtár nem e, hanem *Szebeszló* néven ismeri. [3]) Az okiratban említett villa Pribouch pedig megfelel a mai *Pribócz*-nak, mely jelen beosztás szerint utolsó póstája Szebeszlónak. [4])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 282. — [2]) *Schematismus historicus Dioeccsis Neosol. pro an. 1876.* pag. 233. — [3]) Kollerffy: *Helységnévtár* 1879-re 819. l. — [4]) V. ö. *Blatnicha.*]

Szebeszló vize, lásd Szebeslavez.

Szeche fluvius [1]) lásd Zecheva.

[1]) Fejér III. I, 156.]

Szechena fluvius [1]) lásd Zecheva.

[1]) Fejér III. I, 473.]

Szécsénkei (Ipoly-) csermely, lásd Zelcheni csermely.

Szécsi patak, lásd Zekpathaka.

Szecsödi halasok, lásd Zecsöd.

Szekás-bervei római vízvezeték. Maradványai nyomozhatók *Alsó-Fehér*-megyében, a Berve és az előbb hozzátartozott Szekás és Besenyő közti területen, hol római alapfalakon, érmeken s egyéb régiségeken kivül *vízvezető csövek* is kerültek elő. [1])

[1]) Gooss: *Chronik d. arch. Funde Siebenbürg.* 67. l. Azonkiv. lásd *Jahrbuch d. k. k. Centr.-Comm.* 1856. évf. 21. l. és Mühlbach: *Pragram* pro 1865. 1871.]

Székely-földvári római fürdő. E fürdőnek nyomai fenmaradtak *Torda-Aranyos* megyében, *Székely-Földvár* éjszaknyugati végén, a Csetátye nevü helyen feküdt római castrum szomszédságában, a Löwenthal-udvar helyén, hol nagymennyiségü víz- és melegvezető csöveket találtak, köztük óriból készülteket is. Ezekből nehány példány az erdélyi múzeumba is került. [1])

[1]) Orbán Balázs: *A Székelyföld leírása* V, 86. Gooss: *Chronik* 74. l.]

Székely-udvarhelyi római fürdő. Maradványaira 1874-ben akadtak a város keleti végén a marhavásárpiaczon.[1]) A nagykiterjedésü római épület fedett ürterekkel és víz- vagy légvezetésre szánt üres téglákkal bir, mi épen bizonyítja, hogy az épület fürdőnek használtatott. Az itt talált C. I. VB. azaz *Cohors prima Ubiorum* bélyegü téglák meg a mellett tanúskodnak, hogy a nevezett cohors képezte az itteni római telep helyőrségét s a nevezett fürdő is valószinüleg e hadcsapaté volt.

[1]) Lásd: *Archiv des Vereins für siebenbürg. Landeskunde.* Uj folyam XII, 174. Gooss: *Chronik d. arch. Funde Siebenbürg.* 116. l. A nagyérdekü lelet nevezetes pótlékadatul szolgálhat Orbán Balázs *Székelyföld* története I, 41—55. lapjaihoz.]

Szekcső, lásd Zwkchu.

Székesfejérvári tó, lásd Albe regis palus.

Szeklencze, lásd Almási csermely, Compa, Scithnice.

Szelényi patak, lásd hontmegyei Potok a balogi járásban.

Szemeti Dunaág, lásd Challow.

Szent forrás, lásd Sacer fons.

Szentkirályszabadjai római fürdő. E *Veszprém* megyei egykori római fürdő maradványait Römer említi. [1])

[1]) *Műrégészeti Kalaúz* I, 90.]

Szentmártoni patak, lásd Sacer fons.

Szentmihály-egyházaljai forrás [1]) lásd Névtelen forrás. [2])

[1]) Theiner I, 316. — [2]) E mű II. köt. 30. l.]

Szentmihályfalvai patak, l. Zentmihalfalwai folyó.

Szentmihályi tó, lásd Plyske piscina.

Szentpéteri víz Somogyban, lásd Feuldhydpotoka.

Szepniczai víz, lásd Cepniza.

Szerémi római vízvezeték, lásd Vízvezető nagy árok.

Szerencsi patak, lásd Zeremch.

Szeretvai víz, lásd Zyruthwa.

Szernye folyó, lásd Zyrma.

Szerzylon [1]) lásd Tortillou.

[1]) Fejér III. I, 423.]

Szévíz vagy **Bucsai patak,** lásd Piliske.

Szezterecz Potok. Említi III. Endrének Kevél fiai számára kiállított 1297. évi nemesítő okirata. [1]) — *Liptó* megyében, a szentmiklósi járásban, a Vág jobboldali vízkörnyékében. Az okiratban említett Szelnicze = *Szjelnicze.*

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. II, 253. Kéler: *Annal.* IV, 463.]

Szielniczai patak, lásd zólyommegyei Tapulcha.

Szigethes portus, *rév.* Említi Lodomér esztergomi érseknek a veszprémvölgyi apáczákat érdeklő 1296. évi átiró okirata. [1])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. II, 40.]

Sziget-monostori római híd. A szent-endrei szigeten *Pest-Pilis-Solt* megyében fekvő *Sziget-Monostor* falunak délkeleti határán, állítólag egy római hidfőnek jég és ember által igen megrongált maradványai volnának. E híd köveinek nagy része a Horányi-csárda építésére használtatott fel. [1])

[1]) Arányi Lajos jelentése az *Arch. Ért.* uj folyamában I. köt. I. r. XXI. lap.]

Szilágy vize, lásd közép-szolnoki Scylag.

Szilva- vagy **Szartos-patak,** lásd Mizla, Scortas és Zyrna.

Szilvágyi vizek, lásd Ilwag.

Szilvási patak, lásd baranyamegyei Sciluas.

Szilvási patak, lásd Gerscncha és somogymegyei Sciluas.

Szilvási patak Sárosban, l. Zylua aqua.

Szina vize, lásd Zyna.

Szindi víz, lásd Zynd-pathaka.

Szinobányai patak, lásd nógrádmegyei Berzenche.

Szinva folyó, lásd Zynua.

Szinyei víz vagy **Svinka,** lásd Zwyne.

Szirsva vize. Említi a budai káptalannak Ryuche földet illető 1244. évi bevallója. [1])

[1]) *Századok* V, 682.]

Sziszeki róm. vizárok, l. Vízárok Sziszeken.

Szkárosi patak, lásd abaujmegyei Sarus potok.

Szjelniczei víz, lásd Zelnice.

Szklenói vagy **Teplai víz**, lásd barsmegyei Tepla.

Szkopchno, *Skopchno Skopchno, rivus, patak.* Említi Béla ifjabb királynak egyik 1224. évi, érdemet jutalmazó okirata. [1] — A horvát-szlavon végvidéken, a *szluini ezred* területén, Klokoč határában, a Kulpának jobboldali vízkörnyékéhez tartozó s nyilván a Koranna által közvetített mellékvize.

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 447. 468. Kereselich: *Not. Prael.* p. 190. Katona: *Hist. Crit.* V, 435. Bárdosy: *Suppl. Annal. Scep.* p. 45.]

Szlankameni tiszai rév, lásd Zolonca man.

Szlaveticsi víz, lásd Zlauatigy.

Szlécsi víz, l. liptómegyei Scelech.

Szlepeht rivus [1] lásd Slepeht.

[1] Tkalcic: *Mon.* I, 62.]

Szmrecsányi vagy **Verbiczei patak**, lásd Verbiche.

Szmolnynk fluvius [1] l. Sumulnuk.

[1] Fejér V. III, 491. Bárdosy: *De Decim.* p. 37. 38.]

Szobbi dunai rév, l. Zub portus.

Szobbi római hid. Nyomairól említést tesz Henszlmann, ki szerint Ó-Buda és Esztergom között hat római hidfő létezett, melyekből négy a mai napig meg van. Ezek egyike *Hont* megyében, Szobbnál látható. E hidfőmaradványokon főleg a colossalis köduczkok és hatalmas bipedál téglák bámulatosak. [1] E hid nyilván fentartotta a Maróth és a Szobb közti közlekedést.

[1] *Magyarország ó-keresztyén, román és átmenet stylü mű-emlékeinek rövid ismertetése.* Irta dr. Henszlmann Imre. Budapest, 1876. I. köt. 6. l. 1. jegyz.]

Szokolyai víz, l. Chatarpotaka.

Szolyvai víz, lásd Zolwa.

Szombathelyi vám- és kikötőhely. l. Római vám- és kikötőhelyek.

Szomódi csermelyke, l. Homord.

Szomolnoki víz, lásd Sumulnuk.

Szompácsi csermely, l. Ztumpach.

Szontai tó, lásd Zund.

Szteruszi csermely, lásd Sterus.

Sztorgoua, *aqua, víz.* Említi IV. Bélának Mico fiai számára kiállított 1269. évi adománylevele. [1] — *Nógrád* megyében, a losonczi járásban, az Osztroski hegy déli oldalán kettős forrásból Ó- és Balassa-Hutánál eredő és Rárosnál az Ipolyba jobbfelől szakadó *Sztregoca*, melynek jobboldali forrásecsermelye *Tiszovnik*-nak neveztetik. Az okiratban említett Sejna, Seyna = *Szenna.* Ősi culturális jelentőségét bizonyítja a *sztregocai* ősi temető. [2]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* IV III, 520. [2] Römer: *Résultats généraux* p. 186. Ugyanott *Magyarorsz. őstört. térképe. Arch. Közl.* II, 292.]

Sztregova vize, lásd Sztorgoua.

Sztrigy folyó, lásd Strig.

Szuha folyó az Ipoly vízkörnyékében Gömör-Kis-Hont és Nógrád megyében, lásd Druha.

Szuha folyó a Zagyva vízkörnyékében Nógrád megyében, l. Borsodpotoka.

Szucha-Hradetsnitza, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának a turóczi nemesek számára kiállított 1263. évi adománylevele. [1] — *Turócz* megyében, a szentmárton-blatniczai járásban, a Vág baloldali vízkörnyékében. [2]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 327.]

Szucsai patak, lásd Zudcze.

Szuha folyó, lásd Zwcha.

Szuloki víz, lásd Rigauz.

Szumolcs aqua [1]) lásd Zumolch. [[1]) Fejér VI. I, 259.]

Szunia vize, lásd Tutia és Polozka.

Szuratka fluvius [1]) lásd Zaratka. [[1]) Fejér IV. I, 163.]

Szvedernik, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Bagomér számára kiállított 1244. évi adománylevele. [1]) — *Trencsén* megyében, a nagy-bittsei járásban, a Bittse és Zsolna közti területen, a Vág jobboldali mellékvize, mely Dluhopolétől éjszakra eredve, Zarjev és *Szvedernik* között szakad a Vágba. Ma közönségesen *Dluhopolei* pataknak nevezteték. [2])

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 346. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Diuina, Kis-Zudcze, Kruzicze, Polomnya, Varin.*]

Taarcha, *Tarcha, Tharcha, aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi IV. Bélának 1248. [1]), István ifjabb királynak 1261. [2]), IV. Lászlónak 1284. [3]), 1285. [4]) [5]), az egri káptalannak 1287. [6]), IV. Lászlónak 1288. [7]), az egri káptalannak 1296. [8]) és a szepesi káptalannak 1300. évi okirata. [9]) — A Szepes megyében, a Jankovecz és Ihla keleti lejtőjén T. Répás és a berzeviczei járásban fekvő Toricza környékén eredő, *Szepes, Sáros* és *Abauj* megyék területét hasító s Csánytól délkeletre, Zsadány átellenében a Hernádba balfelől szakadó *Tarcza*.. IV. Lászlónak 1284. évi okiratából könnyen ama nézet vergődhetnék érvényre, mintha a Tarcza alsó folyásában *Sidopatal*nak neveztetett volna. Mondja ugyanis a határleirásban: Incipit circa aquam Tarcha *inferius Sydou potok,* de ha a Sydoupotokra vonatkozó több rendbeli okiratot átvizsgáljuk, kétségtelenné válik, hogy Sydoupotok a Tarczával nem vehető azonosnak s így az idéztem okirat úgy értendő, hogy az illető határ a Tarcza vize körül, *az abba folyó Sydoupatak torkolatán alúl* kezdődött. [10]) Jerney *Tarcsa*-nak ejti [11]) s így nyilván magyar eredetünek hiszi, úgy a mint Szabó Károly is a Békés-, Bihar-, Baranya-, Nógrád-, Heves-, Pest-, Sopron- és Vasmegyékben található különféle *Tartsa* helyneveket magyar származásuaknak mondja. Szerinte ugyanis az alföldön a *tarts* szót meredek part, úgynevezett kapaszkodó értelmében ritkán ugyan, de meg lehet hallani, például itt vagy ott a Körösnek erős *tartsa* van. A *tarts* szó tehát meredek emeltséget, vizek mellett magas partot jelent, mely az árvizet *feltartja.* A névnek vég *a* betüje pedig nem egyéb, mint a régi hangzóbb magyar nyelvben a mássalhangzón végződő szók után az utolsó szótag magánhangzójához rokon oda lehelt magánhangzó, mely a palóczoknál s némely vidékeken maig is hallható. [12]) Megengedem, hogy a Tartsa-nak ily magyarázata megfelelő azokban a megyékben, melyeket kezdettől fogva magyarság lakott. Vajjon azonban helyesen alkalmazható-e Szepes-, Sáros-, Abaujmegyékre is? Itt a tótság honos s a névszármaztatásban figyelmen kivül épen nem hagyható. A Tarcza forrásánál találjuk a Toriszka falut, melynek szlávsága kétségtelen. Alább Olysavicza, Berzevicze, Krivány szintén szláv nevek, s azért azt hiszem, hogy Szabó magya-

rázatát a Tarcza folyóra nem alkalmazhatni. Manap nem is hangoztatják *Tarcsa*-nak, hanem Tarczanak, Tárczanak és Tariszának. E neveket találjuk Görög térképén is. [13]) Szláv volta mellett bizonyít még az is, hogy maga a tarča szó szláv eredetü s úgy az ujszláv mint a lengyel nyelvben előfordúl.[14]) A mit pedig Czuczor állít, mintha a Tarcza név a *kerese* összevontságának a *keresé*nek hasonlatára képeztetett volna [15]), ennek épenséggel semmi alapot nem tulajdoníthatni s ép oly szerencsétlen s izetlen nyelvészkedési erőszakoskodás, mint a vele tárgyalt többi szavaké.

[[1]) Bárdosy: *Suppl. Anal. Scep.* p. 48. *Haz. Okmtár* VII, 38. — [2]) *Árp. Uj Okm.* III, 4. 5. VIII, 11. 12. — [3]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 252. *Árp. Uj Okm.* IX, 389. Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 136. l. — [4]) *Árp. Uj Okm.* XII, 436. 437. — [5]) U. o. XII, 440. 441. — [6]) Fejér V. III, 381. Jerneynél 136. — [7]) Wenzel IX, 466. 467. — [8]) Wenzel X, 227. — [9]) *Haz. Okmtár* VI, 458. [10]) Lásd *Sydoupotok.* — [11]) I. m. 136. l. [12]) *A magyar helynevekről* Toldy *Uj Magy. Múzeumában* I. foly. I. köt. 372. l. [13]) *Magyar Atlasz.* Sáros megye. — [14]) Miklosich: *Die slavisch. Elem. im Magyarischen* i. h. XXI. köt. 58. l. 843. sz. — [15]) *Kerecsen és kerecset* nevü czikkében Toldy *Uj Magy. Múzeumában* I. f. I. k. 366. l.]

Tajovai víz, lásd Chevnichey.

Taktha, *Tocota, Tucota, fluvius, folyó.* Említi a budai káptalannak Zada és Tarcha földet tárgyazó 1276. évi bizonyító oklevele [1]), és Béla király névtelen jegyzője. [2]) — *Zemplén* és *Szabolcs* megyék határterületén s részben e kettő között határt képező *Takta,* mely a Tiszából Eszlárnál kiszakad s Kesznyéten felett ujból a Tiszába visszatér. [3]) Az okiratokban említett terra Tarcha = *Tarczal* a tokaji, terra Zada, Zoda = *Szada,* és Zumbur, Zymbur = *Zombor* a szerencsi járásban. A névtelen jegyzőnek elbeszélése szerint Árpád vezér és nemesei Hungvárból megindulván, a Takta vize melletti mezőn tábort ütének.

[[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 157. — [2]) *Hist. hung. de sept. ducib.* c. XVII. — [3]) V. ö. Szabó jegyz. Béla névt. jegyz. magy. ford. 27. l. 1. jegyz. Hell: *Tab. Geogr. Ung. Vet.* És Podhráczky: *Béla kir. névt. jegyz. idejekora és hitelessége* 213. l. Ez utóbbi ama nézeten van, hogy Tucota bizonyosan jelentéssel biró régi magyar szó.]

Taktha, *piscina, halas.* Említi István alországbirónak János comes ellen hozott 1300. évi itélőlevele.[1]) — *Zemplén* megyében, a Tisza, illetőleg a Tisza ága, a Takta [2]) mellett s általa képezett halastó, mit maga az okirat mond e szavakkal: piscina *de Tichia exeuns.*

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. II, 293. 294. — [2]) Lásd *Taktha fluvius.*]

Talug, *piscatura, halászóhely.* Említi a győri káptalannak bizonyos birtokosztást tárgyazó 1297. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Komárom* megyében, a csalóközi vagy a gesztesi járásban. [2]) E halászóhoz négy vízhely tartozott, piscatura Talug vocata cum quatuor piscaturis Weyzhel.

[[1]) *Cod. Patrius* VI, 424. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Fulweyz.*]

Tamar, *Thamas, palus, mocsártó.* Említi Gyula nádornak Chehto halast

tárgyazó 1224. évi okirata. [1]) — A Tisza mentén, alkalmasint *Szaboles* megyében, Rakomaz és Timar vidékén. [2]) Ruppnál mint »Thamásmocsár« szerepel. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 471. Knauz: *Mon.* I, 247. — [2]) V. ö. *Chechtoo.* — [3]) *Budapest helyrajzi tört.* 16. l.]

Tamasffoluai mocsároshely, *locus paludosus a parte possessionis Tamasffolua.* Említve van a Kún helységre vonatkozó, évnélküli határleiró okiratban.[1])—*Gömör-Kishont* megyében, a Sajó kiöntvényei által képezett mocsarak. Az itt említett Tamasffolua nem azonos a Rima menti Tamásfalvával, Rima-Szombattól délnyugatra; sem a Balog patak menti Tamásival, hanem a tornallyai járásban Tornalja vidékén létezett az. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 612. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Cherniche.*]

Tapal, *aqua, víz.* Említi II. Endrének a lébényi apátság megerősítését tárgyazó 1208. évi okirata.[1]) — Ma ismeretlen víz, az egykor *Moson* megye magyaróvári járása területén létezett Lébénytől keletre, Szent-Miklóstól éjszakra. Jerney *Tapály*-nak ejti. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 61. — [2]) *Magy. Nyelvkincs.* 136. l.]

Tapeu, *aqua, víz.* Említi a váczi káptalannak egyik 1275. évi [1]) és egy másik 1281. évi bizonyító oklevele. [2]) *Pest-Pilis-Solt-Kiskún* megyében, a pesti felső, a kecskeméti felső és alsó járás területén folyó, Szecső környékén eredő s Uj-Szásznál a Zagyvába jobbfelől szakadó *Tápió.* [3]) A Tapeu név eltorzítása az eredeti *Táp-iú, Táp-jó* azaz *Táp-folyó*-nak. A »Táp« jelentését Hunfalvy nem ismeri, de »jo«, mikép már egyebütt is mondva volt, a »folyó« értelemmel bir. [4]) Ősi culturális jelentősége mellett bizonyítanak a *tápió-sághi, tápió-szelei, tápió-sz.-márton-kátai* silexleletek [5]) és a Tápió vízkörnyékében levő *gombai* pogányvár. [6])

[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 139. 140. — [2]) *Árp. Uj Okm.* IX, 320. 321. — [3]) Az okiratok topographiájára nézve lásd *Fiuzey.* — [4]) Lásd Hunfalvy: *Ethnographie v. Ung.* 151. 250. ll. És ugyanő: *A magy. folyó- és helynevek. Egyet. Phil. Közl.* IV, 594. — [5]) Römer: *Résultats généraux* p. 15. Ugyanott *Magyarorsz. őstört. térképe.* — [6]) U. o. p. 100.]

Tápió folyó, lásd Tapeu.

Tapla, *Tapla, rivulus, fluvius, amnis, csermely, folyó, folyam.* Említi I. Gézának a garammelléki sz. benedeki apátság 1075. évi alapítólevele [1]) és II. Istvánnak ez alapítványt megerősítő 1124. évi oklevele. [2]) — A Garam mellékvize.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 430. Wenzel: *Árp. Uj Okm.* XI, 20. 22. Knauz: *Mon.* I, 54. — [2]) Fejér II, 70.]

Taplicha, *Toplucha, calida aqua, hévíz.* Említi IV. Lászlónek Péter számára kiállított 1281. évi adománylevele. [1]) *Turócz* megyében, a Turócz egyik jelentékenyebb jobboldali mellékvize, a Flochova-hegy nyugati oldalán eredő s a Turóczba Blasócznál és Jezernicznél kettős ágban szakadó *Teplicza* [2]), mely a Stubnyai-fürdővizeket is elvezeti. [3]) Ez valamint a Taplucha, Tapolcha, Taplicha stb. nevü folyónevek mind szláv

származásuak *héc-vizet* jelentve, magyarosan *Tapolczának* ejtve. [4])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 77. *Századok* IX, 160. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd turóczmegyei *Bystra*. — [3]) *Schematismus historicus Dioecesis Neosol. pro an. 1876.* pag. 259. [4]) Hunfalvy: *A magy. folyó- és helynevek. Egyet. Phil. Közl.* IV, 591. És Jiricek: *Gesch. d. Bulgaren* 82. l. Miklosich: *Die slavisch. Elemente im Magyarischen.* Közzétéve a *Denkschrift. d. kais. Akad. d. Wiss.* (Phil. hist. Class.) XXI. köt. 58. l. nr. 853.]

Taplucha [1]) lásd esztergommegyei Calide aque lacus.

[1]) Knauz: *Magy. Sion* III, 934. *Cod. Strig.* II, 213.]

Taplucza aqua [1]) lásd veszprémmegyei Tapolcha.

[1]) Fejér IV. II, 87.]

Taplycha de Strigonio [1]) lásd esztergommegyei Calide aque lacus.

[1]) Knauz: *Cod. Strig.* II, 197.]

Tapolcha, *Taplucza, Thapolcha, Toplicha, Topolycha, Toplycha, aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi Dénes nádornak a bakonybéli apát s a pápai udvarnokok közti egyezségre vonatkozó 1245. évi bizonyító oklevele [1]), Móricz comesnek a móriczhidai apátság 1251. évi alapítólevele [2]), Sinister Miklósnak a béli apát számára kiállított 1255. évi okirata [3]) és a győri káptalannak Puki Farkas fiai közti birtokosztályt tárgyazó 1269. évi bizonyító oklevele. [4]) — *Veszprém* megye éjszaknyugati részében, a pápai járásban, a Kis-Teveltől délkeletre eredő s éjszaknyugati folyás után Marczaltónél a Marczalba jobbfelől szakadó *Tapolcza*. Az 1269. évi okiratban említett possessió Isay e néven ma nem létezik Veszprém megyében, az 1251. évi a mai Pápáról van szó.

[1]) *Árp. Uj Okm.* II, 186. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 87. — [3]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. I, 216. Wenzel II, 262. [4]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 247.]

Tapolcza, lásd veszprémmegyei Tapolcha.

Tapolcza víze Borsodban, lásd Heuyou.

Tapolczai kénes forrás, lásd baranyamegyei Topolcha.

Tapoly vagy **Toplya,** lásd Teplc.

Tapoly-Hermányi víz, lásd sároszemplénmegyei Bistra fluvius.

Tapulcha. Említi IV. Bélának a zólyomi vendégek számára ujból megerősített 1254. évi kiváltságlevele.[1]) — *Zólyom* megyében, a zólyomi járás területén, a Garam jobboldali mellékvize, mely a Laurin hegységről folyik le s Kovacsovától éjszakra a Garamba torkollik. Nyilván a mai *Szieluiczai* patak.[2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 214. Katona: *Hist. Crit.* VI, 213. Cornides II, 201. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Bazenth.*]

Tarcha [1]) lásd Taarcha.

[1]) Fejér V. III, 252. 381. Bárdosy p. 48. Wenzel IX, 389. 466. 467. XII, 436. 437. 441.]

Tarcza, Tárcza, Tarisza folyó, l. Taarcha.

Tarinew, *piscina halas.* Említi III. Bélának a fejérvári keresztesek birtokait elősoroló és megerősítő 1193. évi okirata. [1]) — *Fejér* megyében, Halász birtok határában. [2]) Jerney *Tarinó*-nek ejti. [3])

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* II, 288. Knauz: *Mon.* I, 146. Batthyán: *Leg. Eccl.* II, 286. Katona: *Hist. Crit.* IV, 410. Pray: *De Prior. Aur.* I, 410. Schmitth: *Eppi. Agr.* I, 101. — 2) V. ö. Fejér IX. IV, 259. — 3) *Magy. Nyelvk.* 137.]

Tarköi csermely, lásd Kukenegurpothok és Veresabna.

Tarmas, *Thurmas, Thurmus, Tormos, utrumque Tormos, Maior Tormos, Turmas, aqua, riculus, fluvius, víz, csermely, folyó.* Említi sz. Istvánnak a nyitrai káptalan számára kiállított (gyanusított) 1006. évi adománylevele [1]), I. Gézának a garammelléki sz. benedeki apátság 1075. évi alapítólevele [2]), II. Istvánnak ez alapítványt megerősítő 1124. évi okirata [3]), IV. Bélának Nyárhid helységet a csúthi zárdának adományozó 1264. évi okirata [4]), V. Istvánnak a csúthi prépostság alapítványát megerősítő 1272. évi okirata [5]) és Béla király névtelen jegyzője. [6]) — *Nyitra* megyében, a *Tormosi* víz, mely a Nyitrának balfelől mellékvize, s két víznek egyesüléséből keletkezik. Az egyik Gerencsér, a másik Malatna irányából folyik s mindketten egyesülten a Nyitra kiágazásába, a Cziténybe s ezzel aztán magába a Nyitrába szakadnak. Az okiratokban említett helynevek megfelelnek a mai *Darázs*nak, *Könyök*nek, *Kőröskény*nek, *Molnos*-nak, *Nyitrá*nak, *Páruczá*nak, *Pográny*nak, *Tormos*nak, *Zoborhegy*nek mind a nyitrai járásban Nyitra környékén. — Jászay *Tormás*-nak ejti [7]), s Jerney azt jegyzi meg, hogy Béla Névtelenjének Turmasa ugyan Nyitra megyében van, de különböző a Tormostól. [8]) Jerney megjegyzésének azonban semmi alapja sincs s maga Szabó Károly is a Zobor hegyéből fakadtnak mondván azt, véleményünket csak megerősíti. [9]) Podhráczky szintén a Tormosra magyarázza [10]), ellenben Hell tévesen azonosítja a Cziténynyel. [11])

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* I, 286. Desericzky: *Init. Hung.* V, 181. Vurum *Eppat. Nitrien. Memoria* 93. l. — 2) Fejér I, 431. Knauz: *Mon.* I, 54. — 3) Fejér II, 71. — 4) Knauz: *Cod. Strig.* I, 53. *Mon.* I, 514. 515. — 5) Fejér V. I, 219. — 6) *Hist. hung. de sept. ducib.* c. XXXV. Schwandtnernél I, 27. Endlichernél 31. l. Szabónál 47. l. — 7) *A magy. nemz. napjai az arany bulláig* 205. l. — 8) *Magy. Nyelvk.* 143. l. — 9) A Névt. magy. ford. csatolt jegyz. 47. l. 6. jegyz. — 10) *Béla kir. névt. jegyz. idejekora és hitelessége* 272. l. — 11) *Tabula Geogr. Ung. Vet.*]

Tarnai, Nagy-Tarnai víz, lásd Thornia.

Tarnói víz, lásd Ozzoupatak.

Tárnokvölgyi római hypocaustum. Maradványai fenn vannak *Fejér* megyében a nemzeti hagyományainkban szereplő [1]) Tárnokvölgynek Dunára nyiló végén. [2])

[1] Kézai Simon mester *Krónikája.* I. könyv. II. fej. 4. §. — 2) *Arch. Ért.* XIII, 48.]

Tartelowe [1]) lásd Tortillou.

[1] Teutsch és Firnhaber: *Urkundenbuch* I, 18. Pesty: *Az eltünt régi várm.* II, 127. l. 2. jegyz.]

Tasenoniz [1]) lásd Jasenoviz.

[1] Theiner I, 77.]

Tatai patak vagy **Általér** lásd Lepaui fluvius.

Tatai tó, lásd Lacus felicis.

Tatráng, lásd Tortillou.

Tausis [1]) lásd Flautasis.

[1]) Jornandes: *De Gothor. origine et rebus gestis* c. V. Migne kiadásában: *Patrolog. Curs. Complet.* T. LXIX. p. 1225.]

Tauznezy, *piscatura, halászó.* Említi a győri káptalannak bizonyos birtokosztást tárgyazó 1261. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Komárom* megyében, a Csalóközben, Ekel vagy Szakállas birtokok területén. A Tauznezy nyilván hibás irásmodor Tauzuczy, azaz Tauzvize helyett.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 514.]

Taynad, *piscina, halas.* Említi III. Bélának a fejérvári keresztesek birtokait elősoroló és megerősítő 1193. évi okirata. [1]) — *Fejér* megyében, Halász birtok határában. [2]) Jerney Tajnád-nak ejti. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 288. Knauz: *Mon.* I, 146. Batthyán: *Leg. Eccl.* II, 286. Katona: *Hist. Crit.* IV, 410, Pray: *De Prior. Aur.* p. 117 Schmitth: *Eppi Agr.* I, 101. — [2]) V. ö. Fejér IX. IV, 259. — [3]) *Magy. Nyelvk.* 135. l.]

Teck, *puteus, kút.* Említi a budai káptalannak III. Endréhez intézett 1299. évi jelentő okirata. [1]) — *Nógrád* megyében, Nógrád vidékén. [2])

[1]) Kubinyi: *Magy. tört. Eml.* I, 177. [2]) A topographiára nézve lásd *Pathkantaua.*]

Teghves stagnum [1]) lásd Secues.

[1]) Fejér VII. V, 191.]

Tehna, *piscina, halas.* Említi a zazty-i apátság 1067. évi alapitólevele. [1]) — *Szabolcs* megyében, a dadai középjárásban fekvő Ó- és Uj-Vencsellő határában.

[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 25.]

Tekereu, *fluvius, folyó.* Említi Béla király névtelen jegyzője. [1]) — *Bihar* megyében, a Sárréten, a Sebes-Kőrösnek egy e néven ma is ismeretes ere, a *Tekerő-ér,* mely Harsánynál szakad ki s Puszta-Torda vidékén egyesül ujból az anyafolyóval. [2]) Hell tévesen azonosítja a Fekete-Kőrössel. [3])

[1]) *Hist. hung. de sept. ducib.* c. L. Schwandtnernél I, 39. Endlichernél 46. l. Szabónál 74. l. Jerneynél 138. l. [2]) Lásd Szabó K. jegyz. a Névt. magy. ford. 74. l. 2. jegyz. Podhráczky: *Béla kir. névt. jegyz. idejekora és hitelessége* 360. l. — [3]) *Tabula Geogr. Ung. Vet.* 1772.]

Tekerő-ér, lásd Tekereu.

Telketo [1]) lásd Telketu.

[1]) Jerneynél 138. l.]

Telkető aqua [1]) lásd Telketu.

[1]) Fejér V. II, 193.]

Telketu, *Telketo, Telkető, aqua, víz.* Említi Erzsébet királynénak Lothard számára kiállított 1270. évi adománylevele. [1]) — *Pozsony* megyében, a Csalóközben, Böös határában. [2]) Jerney Győr megyében keresi s Telketőnek ejti. [3]) Figyelmeztetek, hogy a *telek* oly televényföld jelentményében vétetik, mely mintegy a víz iszapjával telt. [4])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 193. (hibás kelettel.) *Haz. Okmtár* I, 49. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Arulsartuu.* — [3]) *Magy. Nyelvk.* 138. l. [4]) Szabó Károly: *A magy. helynevekről* Toldy *Uj Magy. Muzeumában* I. f. I. k. 374. l.]

Telkibányai patak [1]) lásd abaujmegyei Ilsua.

Telnicha, *rivus, patak.* Említi V. Istvánnak Fülöp esztergomi érsek és test-

vére számára kiállított 1270. évi adománylevele. [1]) — *Körös* megyében, a kaposvári alispánság területén, a Dráva vízkörnyékében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 285. *Magy. Sion.* III, 371.]

Temechech, *lutum, sár.* Említi István szlavoniai bánnak Polana föld eladását tárgyazó 1249. évi bizonyító oklevele. [1]) — Az egykori Dubicza megyében, a mai *Boszniában*, Polana földtér határában, az Unna-Száva torkolaton alúl. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. IV, 103. Pestynél: *Az eltünt régi várm.* II, 233. — [2]) Lásd ide a *Konzkystruy* és *Vojjzka* alatt mondottakat.]

Temerkeni halászó, *piscatura in Temerken.* Említi IV. Bélának a Chanád nemzetségbeliek birtokosztályozását helybenhagyó 1256. évi okirata. [1]) — Bárány Temerkent Temes megyei helynek mondja [2]), de hogy itt egy *Torontál* megyei Temerkényről van szó, kitetszik magából az okiratból, mely szerint Temerken *cum piscatura Tycie.* A Tisza nem érinti Temes megye területét.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 429. — [2]) *Temesvármegye Emléke* 137. 138. ll.]

Temerpataka. Említi a keresztesek csorgói háza főnökének Bille helység határjárását tárgyazó 1264. évi jelentő okirata. [1]) — *Zala* megyében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 118.]

Temes, *Temus, Themes, Themesius, Tibiszkos (Τιβισκος), Tibiscus, Ticiscus, Tibiszis (Τιβισις), Tibisia, Tiphaesas (Τιφήσας), Tiphisas, Timeses, Timesis, Timészész, (Τιμῆσης), Tymus, fons, flumen, ingens flumen, annis, forrás, folyam, igen nagy folyam.* Említi a régi irók közül Herodot [1]), Ptolemaeus [2]), Priszkosz [3]), Jornandes [4]), a ravennai Névtelen [5]), Konstantin császár [6]) és Béla király névtelen jegyzője. [7]) Okirataink közül pedig a csanádi és orodi káptalanoknak egyik 1247. évi határjárási jelentő okirata [8]), IV. Bélának a Chanád nemzetségbeliekneк birtokosztályozását helybenhagyó 1256. évi okirata [9]) és IV. Lászlónak a kúnok számára kiállított 1279. évi constitutiója. [10]) — A Szemenik éjszakkeleti oldalán eredő, *Szörény, Krassó, Temes* és *Torontál* megyék területét hasító s Pancsova vidékén a Dunába balfelől szakadó *Temes.* A régi görög, aegyptomi, byzantin és góth irók folyóneveire nézve tudományos vitakérdések támadtak, melyekre nézve manap már elég biztosan tájékozva lehetünk. Herodot *Τιβισις*-e alatt, számba véve e görög iró tévedését [11]), melybe hazánk vízi geographiája terén jutott, csakis a *Temest* érthetni. [12]) Ptolemaeus *Τιβισκος*-ának magyarázatában már többféle ellenbizonyiték érvényesül. Ő ugyanis Dáczia nyugati határakép e folyót említi, de minthogy kétségtelen, hogy e tartomány határa nyugaton a *Tisza* volt [13]), azért Ptolemaeus Tibiszkosa csakis a *Tiszára* vonatkozhatik. [14]) Másrészt azonban épenséggel kétségtelen, hogy a *Tibiscus* valósággal a *Temes* régi latin neve volt, mint az Spruner [15]), Kiepert [16]), Bretschneider [17]), Mommsen [18]), Graff [19]), Rhode [20]), Pesty [21]), Jausz [22]), Gooss [23]), Szabó Károly [24]), Révész [25]), Forbiger [26]), Schafarik [27]), Roesler [28]), Riedl [29]), Dettlefsen [30]), Ackner és Müller [31]), Reichard [32]), Desjar-

dins [33]), Schröer [34]), a realencyclopädisták [35]) és mások hirdetik, s mitsem bizonyít ez állítás ellenében az, hogy egyes iróknál e folyó neve nem e latin néven fordul elő, mint Konstantin császárnál, Béla Névtelenjénél, Berengarinál és Bonofato Rajmondnál [36]), Márknál [37]), Thuróczinál [38]) s egyes okiratainkban. [39]) Hiszen ez nem egyéb, mint a *latin Tibiscusnak magyar elnevezése*, mely diplomáinkban az e folyótól nevet nyert *Temesvár* megjelölésében elég korán csaknem kizárólagossá vált. [40]) Jusson itt eszünkbe, hogy a rómaiak Tibiscuma, mely feliratilag van constatálva [41]), nem a Tisza, hanem a *Temes* s a Bisztra összefolyásánál feküdt. [42]) Tény azonkivül az is, hogy a XVI-ik századig a Tisza sohasem neveztetik okiratainkban Tibiscusnak, hanem Tisciának, Ticenek stb. [43]) Jornandesnek és a Ravennainak *Tibiziaja* is ugyancsak a Temesre vonatkozik. [44]) Ez adatok tehát ismét a mellett bizonyítanának, hogy Ptolemaeus Dáczia nyugati határául nem a Tiszát, hanem a *Temest* említette, miképen ezt Mommsen [45]) és utána Marquardt [46]) is hirdetik. Ez ellenmondást némelyek úgy akarták kiegyeztetni, hogy a Tibisis s Tibiscus nevet mind a *Tiszára*, mind pedig a *Temesre* vonatkoztatták [47]), de nézetem szerint az ellenmondást legjobban csak az által fogjuk eloszlatni, ha felteszszük, hogy Ptolemaeusnál a Tibiszkosz név egy *helytelen kijavítás* eredménye, melyet valamely későbbi másoló engedett meg magának. [48]) — A mi továbbá Priszkosz Rhetor *Τιγησας*-át illeti, ez iránt is hosszas vita támadt a tudósok között, némelyek azt a *Tiszáról* [49]), mások a *Temes*-ről [50]) értették, de e nézetek legvalószinűbbike az, mely a Tiphesast a *Temesre* értelmezi. Konstantin császár *Τιμήσης*-e s a névtelen jegyző *Temus*-a, illetőleg *Temes*-e iránt, hogy azt a Temesről kelljen értenünk, semmi nehézség fenn nem forog. [51]) Voltak, kik Priszkosz *Drecon*-át szintén a Temesre magyarázták. [52]) Ősi culturális jelentőségét hirdetik a Maczedonia község határában talált őskori tárgyak, megkövesült agancsdarabok, edények és hasonlóak [53]) és a *Dragsinán* talált agyagtöredékek és állítólagos pogányvár (török-erőd ?) [54])

[1]) *Melpom.* IV, 49. — [2]) *Geographia* III, 7. — [3]) *Excerpt. de legat.* p. 183. — [4]) *De Gothor. origine et rebus gest.* c. XXXIV. Migne kiad. *Curs. Compl. Patr.* T. LXIX. p. 1276. — [5]) *Cosmographia* IV, 14. Pinder és Parthey kiad. 204. l. — [6]) *De administrando Imperio* XL. fej. Szabónál: *Magy. Akad. Értesítő* I, 400. Fejérnél: *Cod. Dipl.* VII. IV, 26. — [7]) *Hist. Hung. de sept. ducib.* cap. XI. XLIV. Schwandtnernél I, 11. 34. Endlichernél 13. 39. Szabónál 18. 61. Jerneynél 139. l. — [8]) *Árp. Uj Okm.* VII, 244. — [9]) U. o. VII, 429. — [10]) Endlicher: *Mon. Arpad.* 561. Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 514. Pray: *Dissert. in Annal. Vet.* p. 117. Katona: *Hist. Crit.* VI, 796. Kovácsich: *Suppl. Vest. Com.* I, 37. Horváth Péter: *De initiis et majorib. Jazyg. et Cumanor.* p. 73. — [11]) A Haemusból (Balkánból) származtatja. — [12]) Erre magyarázza azt Gooss: *Studien* 10. l. Hunfalvy: *Ethnogr.* 41. l. és *Egyet. Philolog. Közl.* IV, 587. Schafarik: *Slav. Alterth.* Mosig-Wuttke-féle német kiad. I, 507. Bähr ellenben, észre nem véve Herodot tévedését, nem tud vele boldogulni s a *Widet* említi, ámbár

belátja, hogy e folyó nehezen helyezhető el a Duna jobb partvidékén. (Herodot stuttgarti 1859. évi német kiad. mellékelt jegyzetében IV. k. 53. l.) — [13]) Mondhatni ez kezdettől fogva általánosan elfogadott nézet volt a történettudomány terén. Csakis legujabban állított fel ezzel szemben más nézetet Mommsen a *Corpus Inscriptionum Latinarum* III-ik kötetében s átvette tőle ezt Marquardt is a *Römische Staatsverwaltung* czimü, Lipcsében, 1873-ban megjelent munkájában. Mommsen követője ugyanis ama nézetben vannak, hogy Dáczia nyugati határát nem a Tisza, hanem a *Temes* képezte, mert Ptolemaeus a Tibiscus alatt a *Temest* és nem a Tiszát érti, miután a municipium Tibiscum nem a Tisza, hanem a Temes mellett feküdt. De Mommsennek e nézetét el nem fogadhatni. Mert, hogy az alexandriai geograph által említett Tibiscus alatt csakis a *Tiszát,* és távol sem a Temest kelljen értenünk, kétségtelen. Maga Mommsen is érinti, hogy a Priscusnál, Jornandesnél és a ravennai Anonymusnál előjövő Tisia vagy Tiga, Tibisia vagy Tiphesa valószinüleg ugyanama Tisza és Temes folyókra vonatkoznak s azért Ptolemaeus Tibiscuma a határfolyóra nézve nyilván csak a későbbi idők latin neve. De el is tekintve mindettől, ha a Temes volt volna Dáczia határfolyója, mikép képzelhessük akkor Mommsent saját magával és kutatásainak eredményeivel ellenmondás nélkül? Hogyan értsük akkor a római állandó letelepedésnek kétségtelen nyomait túl a Temesen? Már pedig maga Mommsen hirdeti, hogy Dentán, Szászkán, Fényben római emlékkövek fedeztettek fel, hogy Bulcson és Csanádon római legionaris téglák találtattak, az állandó telepedésnek bizonyos nyomaival; hogy a temesvár-aradi vasút ásatásai alkalmával ugyancsak a római téglaknak és emlékmüveknek nyomára jöttek. Sőt mi több, ha a Temes volt Dáczia határa, hogy értsük akkor Mommsent, ki a Temesen túl a Maros mentében egy római hadutat jelöl ki térképén, elkezdve Szegedtől le Erdélyig! Ez tehát teljes megczáfolása önmagának. Oly férfiak, mint Roesler és ő előtte csaknem kivétel nélkül valamennyien Ptolemaeust ennyire félre nem értették, a Tiszában pillantván meg a határvonalat s nincs is eddig térkép, mely ilyenül nem a Tiszát jelölné ki. Spruner, Kiepert, Bretschneider, Menke stb. megegyezőleg a Tiszáig terjesztik ki Dáczia területét, *de idáig teszi azt Mommsen is ugyancsak a Corpushoz csatolt más kétrendbeli mappáján,* úgy hogy pillanatig sem kételkedhetni tévedésén. — [14]) Erre magyarázza Mannert (*Geographie der Griechen* IV, 203.), Sickler (I, 196.), Ukert (*Geograph. der Griechen* III. 2. 603.), Riedl (*A Tisza régi neve. Századok* XV, 512.), Gooss (*Studien z. Geogr. u. Gesch. d. traj. Daciens* 13. l.), Hunfalvy (*A magy. folyó- és helynevek* az *Egyet. Phil. Közl.* IV, 588.) Schafarik (*Slav. Alterthüm.* I, 507.) — [15]) *Atlas Antiquus* Nr. XXIII. *Hist. geogr. Schul-Atlas* Nr. I. — [16]) *Hist. geogr. Atlas der alten Welt.* Tab. XV. és nagy *fali abroszán* is. Továbbá a *Corp. Inscript. Lat.* Vol. III-hoz csatolt dáczia térképen. — [17]) *Hist. geogr. Wand-Atlas* Nr. II. — [18]) *Corpus Inscript. Latinar.* Vol. III. — [19]) *Schul-Atlas der alten Geographie.* Tab. V. (második hallei 1845. évi kiad.) — [20]) *Hist. Schul-Atlas.* Glogau. Nr. III. — [21]) *Budapesti Szemle* XLIV—XLV. füz. 225. l. — [22]) *Hist. geogr. Schul-Atlas* I. Abth. Nr. 9. — [23]) *Studien zur Geogr. u. Gesch. d. traj. Dac.* p. 31. — [24]) *Kisebb tört. Munkái* I, 27. a jegyzetben és I, 65. — [25]) *Etel-laka* czimü behatő értekezésében. — [26]) *Handbuch der alten Geographie* III, 1103. Not. 54. — [27]) *Slavische Alterthümer* I, 507. — [28]) *Romänische Studien* 86. l. — [29]) *Századok* XV, 516. — [30]) *Jahresbericht über die*

Geographie der nördlichen Provinzen des römischen Reiches. Közzétéve a Bursián-féle *Jahresbericht über die Fortschritte der classischen Alterthumswissenchaft* 1873. és 1875. évi folyamaiban. — [31]) *Die römischen Inschriften in Dac.* p. 13. — [32]) *Orbis terrarum Antiquus.* Editione D. Campii. Norimbergae 1822. Tab. X. — [33]) *La Table de Peutinger.* Paris, 1874. pag. 260. — [34]) *Sitzungsbericht d. kais. Akad. d. Wiss.* XLIV. köt. 327. l. — [35]) *Allg. deutsche Realencyklopädie.* Brockhaus kiad. Lipcse, 1868. XIV, 416. — [36]) *Epitome ex libris rationariis decimarum sexennalium* Theinernél: *Mon. hist.* I, 563—564. Ők *Dimes*-nek és *Tymissy*-nek irják. — [37]) *Chronica de gestis Hungaror.* 65. LXXXIII. *Temes*-nek irja. — [38]) *Chronica Hungaror.* P. II. c. LVII. p. 163. U. o. cap. LX. p. 167. U. o. Pars IV. cap. LIX. p. 348. *Temes*-nek irja. — [39]) *Árp. Uj Okm.* VII, 429. 244. Endlicher: *Mon. Arp.* 561. Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 514. Kovácsich: *Suppl. Vest. Com.* I, 37. — [40]) Erre nézve számos adatot közöltem a *Tört. Adattár* II. k. 385—386. és 427. ll. és illetőleg a délmagyarországi *Tört. és rég. Értesítő* I. k. 20—22. ll. Ez egyszersmind tájékozásul is szolgálhat abban a kérdésben, hogy a Temes római vagy magyar folyónév-e? mely kérdést Hunfalvy — miként mondja — nem tudja megfejteni, csak az iránt levén tisztában, hogy nem *oláh* elnevezés. (*Századok* 1877. évf. 344—345.) —. [41]) Lásd e feliratok egyikét Marsilinél: *Danubius Pannonico-Mysius* II. tab. 56. Muratorinál: *Norus thesaurus veterum inscriptionum.* Tom. II. 1119. 2. Maffeinél: *Museum Veronense. Appendix.* 250. 1. Schwarznál: *Miscellanea politioris humanitatis* cap. I. Tab. I. Fig. 2. pag. 1. Mommsennél: *Corp. Inscript. Lat.* Vol. III. P. I. Nr. 1550. p. 246. Ackner-Müllernél: *Die röm. Inschrift. in Dac.* 13. l. 52. db. Böhmnél: *Gesch. d. temes. Banats.* Leipzig, 1861. II, 289. l. XXI. db. Mannertnél: *Res Trajani Imperatoris ad Danub. gestae.* Nürnberg, 1793. 28. l. Griselininél: *Versuch einer nat. u. pol. Gesch. d. tem. Ban.* I, 280. Katancsichnál: *Istri Adcolarum Geographia Vetus.* Buda, 1827. P. II. p. 218. Nr. XL. Neugebaurnál: *Dacien* 15. l. Bárányinál: *Torontál hajdana* 61. l. Ortvay-Szentkláraynál: *Történelmi Adattár* I, 298. Ortvaynál: *Tibiscum helyfekvése* 5. l. A régi márványfelirat másolata pedig a therezianumi könyvtár *Ariosti* kéziratai között találtatik. A feliratok másikát ellenben lásd: *Tört. Adattár* II, 369—370. — *Archaeologiai Értesítő* VII, 103—104. — *Temesi Lapok* I. évf. 1872. 132. sz. — Hirschfeldnél: *Epigraphische Nachlese zum Corp. Inscript. Lat. Vol. III. aus Dacien u. Mösien.* 1874. (Sitzungsberichte d. phil. hist. Classe d. kais. Akad. d. Wiss. LXXVII. Bd. 363. l.) 39—40. ll. — Mommsennél: *Ephemerides Epigraph.* 1875. 319. l. 443. sz. Janky-Miletznél: *Tört. és régész. Értesítő* Temesvárott, 1875. I. évf. 45. l. — Ortvaynál: *Tibiscum helyfekvése* 1876. 31—32. ll. Maga a kő a délmagyarországi múzeumban van Temesvárott. — [42]) L. *Tibiscum helyfekvése* czimü munkámat s ott az e kérdésre vonatkozó irodalmat. — [43]) Lásd *Dissa* alatt. — [44]) Erre magyarázza Hunfalvy: *Ethnographie* 55. 247. ll. Spruner: *Hist. Atlas.* Ung. Nr. I. — [45]) *Corp. Inscript. Latin.* Vol. III. P. I. E nézet tévességét lásd kimutatva Goossnál: *Studien* 25. l. 32. jegyz. Ortvaynál: *Dácia feliratos emlékei és térképe Mommsen kiadásában.* Budapest, 1874. 23—24. ll. — [46]) *Römische Staatsverwaltung.* Leipzig, 1873. I, 152. [47]) Graff: *Atlas der alt. Geogr.* Tab. V. Rhode: *Hist. Schul-Atlas.* Tab. III. Hunfalvy is megjegyzi, hogy Ptolemaeus a Temest és a Tiszát egyformán érthette. *Ethnographie* 54. 55. ll. — [48]) L. Ortvay: *Tibiscum helyfekvése* 36. l. s ez

okból el nem fogadhatom Riedl abbeli véleményét, hogy maga Ptolemaeus tévesztette volna össze a Tiszát a Temessel. (*A Tisza régi neve* i. h. XV, 516.) — [49]) Mint Hunfalvy i. m. 388. l. 80. jegyzet. Jászay: *A magy. nemz. napjai az arany bulláig* 96. l. Thierry: *Attila* I, 78. Stritter: *Memoriae populor.* I, 503. [50]) Mint Szabó K. *Kisebb tört. munk.* I, 27. Révész: *Etel-laka* czimü ért. Salamon a *Századok*-ban XIV, 21. — [51]) Mint Stritter: *Memoriae populor.* I, 503. — [52]) Lásd Hunfalvy i. m. 141. l. Szabó: *Magy. Akad. Ért.* I, 140. — [53]) Mint Jászay i. m. 96. l. Szabó Károly kezdetben, de később magyarázatának okadatolatlanságát maga beismerte. *Kis. tört. Munk.* I, 65. — [54]) *Délmagyarorsz. Tört. és rég. Ért.* V, 88—89. — [55]) U. o. I, 190.]

Temes réve, lásd Vadum arenarum.

Tempnekut. Említi IV. Lászlónak Péter comes számára kiállított 1281. évi adománylevele. [1]) — Forrás- vagy kútvíz *Turócz* megye délkeleti szögében Felső-Stubnya és Háj vidékén. [2])

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 76. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd turóczmegyei *Byztra.*]

Tempnifeu, *aqua, víz.* Említi IV. Bélának a lovagrend számára kiállított 1272. évi okirata. [1]) — A régi Dubicza megyében, a mai Boszniában, a Száva jobboldali vízkörnyékében s az Unna jobboldali mellékvize. Az okirat szerint e Tempnifeu est prima meta inter Dobicham et Zawam. Ez utóbbi állításnak azonban aligha van értelme s csakugyan nem is tudom, hogyan értsem azt, hogy a Tempnifeu vize Dobicha és a Zawa közt az első határ? Teljesen értem azonban, ha a Zawa szóban palaeographiai hibát látok s e szót *Zana*-ra javítom, mert akkor a kifejezésnek az az értelme, hogy eme Tempnifeu vize első határ Dubicza megye és a rég Zana = Szanna megye közt, a mint a két megye csakugyan határos is volt egymással. [2]) A mit az okirat ezután mond, hogy tudniillik a határ Tempnifeutól ascendit ad quendam monticulum versus occidentem, et procedendo per ipsum monticulum aliquantulum descendit in rivulum nomine Mescenicha, kevesbbé érthető, ha csak úgy nem magyarázzuk, hogy a határ a Michanicza keleti forrásecsermelyétől haladt a Tempnifeuhöz s innen aztán a Michanicza nyugati forrásecsermelyéhez. Ily magyarázat mellett megszünnék az okirat határleirásának minden nehézsége. [3])

[[1]) X. Gergely pápa 1275. évi átiratában Theinernél: *Vet. Mon.* I, 315. — [2]) Lásd Pestyt: *Az eltünt régi vármegyéi* II, 232. — [3]) A többi topographiára nézve lásd *Castanicha* és *Liscorih.*]

Temus fons nobilissimus [1]) l. Temes.

[[1]) Béla kir. névt. jegyz. cap. XI. Schwandtnernél I, 11.]

Tener, Erce piscina [1]) lásd Tenerhere.

[[1]) Fejér IV. I, 412.]

Tenerere [1]) lásd Tenerhere.

[[1]) Fejér I, 328.]

Tenerhere, *Tenerere, Thenerere, Tener, Erce, piscina, halas.* Említik: a bakonybeli apátság birtokállapotát feltüntető 1036. évi okirata [1]), illetőleg sz. Istvánnak ezen apátság számára kiállított adománylevele [2]) és ugyancsak ez apátság jószágait és vagyonát összeiró 1086. évi okirat. [3]) — Jerney szerint *Tenyér-ere*-nek ejtendő. [4])

[1) *Árp. Uj Okm.* VI, 37. — 2) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 328. IV. I, 412. Fuxhoffer-Czinár: *Monast.* I, 159. Péterffy: *Conc.* I, 5. — 3) *Árp. Uj Okm.* I, 36. — 4) *Magy. Nyelvk.* 139. l.]

Teniosamnicza 1) lásd Feniosaunicza.

[1) Fejér II, 69.]

Tepech, *piscina, halas.* Említi IV. Bélának Komáromot tárgyazó 1268. évi adománylevele. 1) — *Komárom* megyében, a Csalóközben, P.-Bálvány-Szakállos vidékén. E halas a komáromi gróf személyes birtokához tartozott.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 454. Knauz: *Mon.* I, 558.]

Tepla, *rivulus, fluvius, csermely, folyó.* Említi Tamás nyitrai főispánnak Susolul helységre vonatkozó 1209. évi okirata 1), Mihály comesnek Apáti nevű földet tárgyazó 1253. évi okirata 2) s IV. Bélának bizonyos birtokügyet tárgyazó 1264. évi okirata. 3) — *Bars* megyében, a garami járásban, a Garamba balfelől szakadó *Teplai* vagy *Szklenói* víz. Az 1253. évi okiratban említett Apátj = *Felső-Apáti.* 4)

[1) *Árp. Uj Okm.* VI, 339. Knauz: *Magy. Sion.* II, 129. — 2) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 205. Knauz: *Mon.* I, 412. 3) Fejér IV. III, 195. — 4) V. ö. Teleki: *Hunyadiak kora* VI, 250.]

Tepla, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának a lipcsei vendégek számára kiállított 1261. évi privilegiuma. 1) — *Liptó* megyében, a Chocs és Chotár hegyek déli oldalán eredő s számos csermelylyel egyesülő, a Vágba jobbfelől, Teplától délre szakadó *Teplai* vagy *Lucskii* víz.

[1) *Árp. Uj Okm.* XI, 501.]

Teple, *Thopl, Thopla, Thople, Thoply, Thopul, Toph, Topl, Tople, Cepla, aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi a XII. századbeli lengyel krónika, a *Cronica Hungarorum* 1), továbbá II. Endrének bizonyos birtokcserét tárgyazó 1212. évi okirata 2), IV. Bélának a bártfai cisztercitaegyház számára kiállított 1247. évi adománylevele 3), az egri káptalannak Demeter számára kiállított 1269. évi bizonyító oklevele 4), IV. Lászlónak György mester számára kiállított két rendbeli 1285. évi adománylevele 5) 6) és III. Endrének az Aba nemzetség számára kiállított 1299. évi törvénykezési kiadványa. 7) — A Sáros megyében, Mincsol hegység éjszaki oldalán eredő, *Sáros* és *Zemplén* megyék területét hasító s Vásárhely közelében az Ondavába szakadó *Tapoly* vagy *Toplya.* Hogy az említett lengyel krónika szerzője is e Tapolyt értette Ceplajával, bizonyos, miképen ezt Spruner 8), Szabó Károly 9) és Záborzky értelmezéseiből is kitetszik. 10) De hogy a lengyel compilator silány férczművének mily kevés történeti hűsége van, azt ugyancsak Szabó Károly jelesen derítette ki a Záborzky-féle történeti igényekkel szemben. 11) Ősi culturális jelentősége mellett szól a *Conghi* obsidián lelet Sárosban. 12)

[1) Cap. VII. Endlichernél: *Rer. hung. Mon. Arp.* 71. l. Bielovskinál: *Monumenta Pol. Hist.* I, 485—515. *Századokban* II, 52. 474. 480. ll. — 2) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 115. Wagner: *Anal. Scep.* III, 144. 148. *Árp. Uj Okm.* XI, 114. — 3) Fejér VI. II, 377. — 4) Wenzel VIII, 243, — 5) Wenzel XII, 436. 437. — 6) U. o. XII, 441. Bárdosy 1288-ból közli *Suppl.* p. 278. — 7) U.

o. X, 330. — [8]) *Histor. Atlas.* Ungarn Nr. I. — [9]) *Igaz-e, hogy a kárpátalji felföldet nem Árpád, hanem Szent-István foglalta el?* czimü értekezésében a *Századok*-ban II, 480. — [10]) *Mikor egyesíttetett a szláv föld Magyarországgal?* czimü s a *Matica évkönyvé*-ben megjelent czikkében. (Lásd *Századok* II, 52. 475. 480.) — [11]) *Századok* II, 281—295. és 475—486. ll. — [12]) Römer: *Résaltats généraux* p. 15. Hampel: *Catalogue de l' exposition préhistorique.*]

Teplicha, *aqua, víz.* Említi IV. Bélának Kubra földet tárgyazó 1265. évi adománylevele. [1]) — *Trencsén* megyében, a Kis-Nyitra forrásecsermelyei közelében, az A.-Porubánál eredő, Missen Trencsin-Teplicz és Tepla helységek mellett elhaladó s Teplától délnyugatra a Vágba balfelől szakadó *Teplicska.* [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 123. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Cubra.*]

Teplicska vize, lásd trencsénmegyei Teplicha.

Teplicza [1]) l. trencsénmegyei Toplicha.

[1]) Fejér IV. I, 472.]

Teplicza, lásd turóczmegyei Taplicha calida aqua.

Terbegeczi víz, lásd Zeppatak.

Terbeldi csermely, lásd Bilna.

Terdeche, *piscatura, halászó.* Említi II. Endrének a topuskói ciszterciták számára kiállított 1211. évi adománylevele. [1]) — A horvát-szlavon végvidéken, a *báni kerület*ben, a topuskói apátság birtoka. [2])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 25. *Árp. Uj Okm.* XI. 110. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Bratlachouycha.*]

Teremalia, *piscina, halas.* Említi II. Endrének Bors comes alapítványát megerősítő 1225. évi okirata. [1]) — Az okirat szerint in partibus Soth. Jerney *Terem-alja*-nak ejti. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 67. — [2]) *Magy. Nyelvk.* 139. l.]

Terenche, *flumen, folyam.* Említi II. Endrének a szelepcsényi jobbágyok számára kiállított 1234. évi engedélylevele. [1]) — *Bars* és *Nyitra* megyék határterületén, a Tribecs hegyen eredő s a Zsitvába jobbfelől szakadó *Ghimes-Kosztolányi*-patak [2])

[1]) Knauz: *Magy. Sion.* II, 376. *Cod. Strig.* II, 40. *Mon.* I, 306. *Árp. Uj Okm.* XI, 266. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Hecha*, s v. ö. *Gymus.*]

Terepche fluvius [1]) l. Therepcze.

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 129.]

Terepezdi víz, lásd Trebesthz.

Ternova rivulus [1]) lásd turóczmegyei Tornova.

[1]) Engel: *Mon. Ungr.* 106. l.]

Ternye, *Fernye, fluvius, folyó.* Említi V. Istvánnak Finta nevü földet tárgyazó 1272. évi adománylevele. [1]) — *Sáros* megyében, a raszlaviczai járásban, a *Ternyei víz*, mely a hasonnevü falutól kapta elnevezését s a Szerdikertei vízbe ömlik s azzal együtt a Szekcsőbe. Fejér s mások hibásan közlik e víz nevét.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 231. Wagner: *Dipl. Sáros.* p. 286. *Haz. Okmtár* V, 47. Katona: *Hist. Crit.* VII, 591.]

Terpech. Említi egy 1256. évi okirat alapján Jerney s szerinte *Abauj* megyében, Monajkeddnél levő folyó, melyet *Terpes*-nek ejt. [1])

[1]) *Magy. Nyelvk.* 139. l]

Tertilon [1]) lásd Tortillou.

[1]) Pestynél: *Az eltünt régi vármegyék* II, 127.]

Terztenik rivulus [1]) l. Teztenik.

[1]) Wenzel VII, 397.]

Teszéri patak, lásd Gerenche Hontmegyében.

Teszlen fluvius [1]) lásd Tezlen.

[1]) Fejér IV. II, 460.]

Tetzench, *fons, forrás.* Említi István szlavoniai bánnak kiváltságokat tartalmazó 1252. évi okirata. [1]) — Horvátországban, *Körös* megyében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 166.]

Teurum Vrunvelg. Említi az esztergomi káptalannak bizonyos birtokosztozást tárgyazó 1260. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Komárom* megyében, úgy látszik Vágduna menti *halas.* Mint a csalóközi járásban fekvő P.-Bálvány-Szakálloshoz tartozó birtokrész említtetik. [2])

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 102. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Fecez.*]

Tezlen, *Teszlen, fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának a nyitrai vendégek számára kiállított 1258. évi kiváltságlevele. [1]) — *Nyitra* megyében, a központi járás területén, a Nyitrának ma e néven nem ismert mellékvize, mely össze nem tévesztendő a Teszéri vízzel a nagytapolcsányi járásban. Pesty *Teszlény*nek ejti s az eltünt vizek közé sorolja. [2]) Az okiratban említett Chapor = *Csápor,* Choboy = *Czabaj,* Emegke, Emeyke = N.- és K.-*Emőke,* Keuresken, Kuruskin = *Köröskény,* Mwchwnuk = *Mocsonok,* mind a központi járásban.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 458. 460. Vurum: *Eppat. Nitr. Mem.* 199. 201. 202. — [2]) *Századok* I, 73.]

Teztenik, *Terztenik, rivulus, csermely.* Említi István szlavoniai bánnak több Riuche megyei birtokot meghatározó 1255. évi okirata. [1]) — Az egykori Riuche, a mai *Belovár* megyében, a Császma jobboldali vízkörnyékében, az okirat szerint rivulus Teztenik cadit in ipsum Suloch s illetőleg Sulyo. Eme Sulyo vagy Suloch víz pedig cadit in Konzka vagyis a Koinszkába máskép Raiči vízbe, mely ismét a Velikába, a Velika pedig a Császmába jut. [2]) Pesty sorozatában ez is hiányzik. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 397. — [2]) L. ide *Konzka magna, Runissa, Suloch.* — [3]) *Az eltünt régi várm.* II, 296—297.]

Thamas palus [1]) lásd Tamar.

[1]) Fejér III. I, 471.]

Thamas Egre *stagnum, Thamasegre locus, tó, hely.* Említik V. Istvánnak Csépántelek adományozását tárgyazó 1270. évi okiratai [1]) [2]) és IV. Lászlónak ugyancsak Csépán földét tárgyazó 1282. évi adománylevele. [3]) — *Bereg* megyében, a Latorcza és Szernye közti területen. [4]) A *locus* szó a két 1270. évi okiratban alkalmasint *lacus* helyett áll. Lehoczky *Tamáségertó*-nak ejti. [5])

[1]) *Zichy-Codex* I, 22. *Árp. Uj Okm.* VIII, 291. — [2]) *Haz. Okmtár* VI, 169. *Árp. Uj Okm.* VIII, 309. — [3]) *Zichy-Codex* I, 51. — [4]) Az okiratok topographiájára nézve lásd *Mercice.* — [5]) *Beregvárm. monogr.* I, 48.]

Thapolcha fluvius [1]) lásd veszprémmegyei Tapolcha.

[1]) Wenzel II, 262.]

Tharcha [1]) lásd Taarcha.

[1]) Wenzel XII, 440. *Haz. Okmtár* VI, 458.]

Tharzcha minor, *fluvius, aqua, víz, folyó.* Említi IV. Lászlónak Görgöi Illés comes számára kiállított 1278. évi adománylevele. [1] — A *Szepes, Sáros* és *Abauj* megyék területét locsoló Tarczának egy mellékvize vagy ága, a kis Tarcza [2]; a Tharzcha nyilván a *Tharicha* eltorzítása.

[1] *Haz. Okmtár* VI, 228. — [2] Lásd *Taarcha.*]

Thelnycze [1] lásd C e l n i c c.

[1] Knauz: *Mon. Eccl. Strig.* I, 427. nota 2.]

Thelukerfoka. Említi az egri káptalannak a nazkodi birtok részben eladását tárgyazó 1284. évi bizonyító oklevele. [1] — *Borsod* megyében, a Héjő vízkörnyékében, Emőd és Heő-Keresztúr közti területen. [2] Mint »vallis« fordúl elő az okiratban, de nyilván hasonnevű víz elevenítette.

[1] *Hazai Oklevéltár* 104. l. — [2] A topographiára nézve lásd *Forrod.*]

Thembesi halas, *piscina in Thembes.* Említi a csanádi és orodi káptalanoknak egyik 1247. évi határjárási jelentő okirata. [1] — *Csanád* megyében, a Makóval egybeolvadt *Tömpös* puszta határában a Maros mentén. [2]

[1] *Árp. Uj Okm.* VII, 242. — [2] A topographiára nézve lásd *Harangud.*]

Thapolcha fluvius [1] lásd pozsegamegyei T o p l i c h a.

[1] Wenzel VI, 457.]

Tharcha fluvius [1] lásd T a a r c h a.

[1] *Haz. Okmtár* VII, 38.]

Themencha, *aqua, víz.* Említi a pécsi káptalannak bizonyos birtokcserét tárgyazó 1269. évi okirata. [1] — *Baranya* megyében, a Dráva vízkörnyékében.

[1] *Hazai Oklevéltár* 56. l.]

Themes [1] lásd T e m e s.

[1] Wenzel VII, 244.]

Themesius [1] lásd T e m e s.

[1] Wenzel VII, 429.]

Themus [1] lásd T e m e s.

[1] Kovácsich: *Suppl. Vest. Com.* I, 37.]

Thenerere, piscina [1] l. T e n e r h e r e.

[1] Wenzel VI, 37.]

Therepcze, *Terepche, Tripche, Tripcze, aqua, víz, fluvius, folyó.* Emtíli V. Istvánnak Joachim számára kiállított 1271. évi adománylevele. [1] — *Nyitra* megyében, a privigyei járás területén, a Kis-Nyitra jobboldali, ma e néven nem szereplő mellékvize Divék-Ujfalu vidékén. Az okiratban említett terra Deuche, Deuek, Déuék, Dévék = *Divék-Ujfalu* a privigyei, terra, villa Suchan, Zucha, Zuchcha, Zuchchen, Zuchan = *Szucsán* a zsámbokréti járásban. A mons Haradycka nevét manap is fentartja *Hradistye* helység, Divék-Ujfalutól délnyugatra.

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 145. *Haz. Okmtár* VII, 129. 130.]

Thermae majores, *nagyobb fürdők.* Említi egy Ó-Budán 1849-ben pinczeépítésnél talált, Kr. u. a 268. évből, II. Claudius idejéből való római feliratos kő. [1] — E felirat szerint Thermas maiores Leg(ionis) II. Adi(utricis) Claudianae magno tempore in(t)ermissas et destitutas (r)etractatis porticibus aditibusque (ei)us refect(is) exhiberi init.. (su)scepisse milit .... Sept(imius) Ael(ius) Juli .... Praef .... Leme (?) Sil(i)u (?) et cura Ael(ii) Frontini, Praef(ecti) Leg(ionis) eiusdem, paterno II. et Mariniano Co(n)s(ulibus). Mindenekelőtt nevezetes e feliratban a *Ther-*

mas maiores kifejezés. Először azért, mert feltételezi a budavidéki *kisebb* fürdőket, de másrészt azért is, mert vele biztos feliratos adatot nyertünk arra nézve, hogy a mint Olaszországban, úgy Buda vidékén is nagy berendezésü fürdők léteztek. A római nagyobb fürdők — irja Salamon — oly nagyszerüen voltak berendezve, hogy minden mai hasonnemü intézet elhomályosúl mellettök. Nemcsak, hogy magokba foglaltak hideg-, melegvíz-, azonkivül göz- és meleg levegő-fürdőket, külön a nők s külön a férfiak számára, hanem roppant terjedelmüek is voltak, néha ellátva számos más czélra rendelt épületrészekkel, kerttel, fasorokkal, nyilt és fedeles sétányokkal; mindenik mellett torna-tér, úgynevezett gymnasium volt. A fürdőkben tartották vándor philosophok és rhetorok előadásaikat; itt olvastak, mulattak az emberek. Mai szokásokra fordítva ily fürdő magában foglalt táncz-, zenetermet, cassinót, könyvtárt, akadémiát, tornatermeket.[2]) A mi feliratunk tényleg a »*porticus*«-okat említi, a melyek alatt colonnade-szerü oszlopos és fedeles folyosók értetnek. Alattok a járókelők friss levegőt, nap és eső ellen alkalmas védelmet találtak. A rómaiak nagy pompával építették azokat, ellátták ülőhelyekkel, feldiszítették müremekekkel s egyátalán gondoskodtak arról, hogy az alattok mulatóknak kényelmére, üdülésére és szórakoztatására szolgáljanak.[3]) A budavidéki Thermae maiores tehát e szempontból is nevezetes közhelyiségek voltak. De a felirat külön említi az »*aditus*«-okat, a bejárókat. Ha ezek egyszerü kapuk, ajtók lettek volna, úgy bizonyára mi ok sem forgott volna fenn azok különleges felemlítésére, s azért nem helytelen Salamon ama további megjegyzése, hogy lehettek azok, úgy mint a franczia »avenue«, fasoros egyenes utak, melyek valamely kapuhoz vezettek.[4]) Mi volt oka, hogy e fényes fürdők romba dőljenek? a felirat nem mondja. Salamon hihetőnek tartja, hogy azért, mivel a legio a 250. év után bekövetkezett zavarok alatt idegen földön szolgált.[5]) Magam részéről azonban nem tartom e megfejtést valószinünek, először is azért, mert Aquincum bizonyára ez időben sem maradt garnison nélkül, másodszor pedig azért, mivel Aquincum polgárlakosságáról sem tételezhető fel, hogy veszni engedte volna városuk egy kiváló közhasznú intézetét csupán csak azért, mivel a birtokos legionak el kellett vonulnia. A feliratban előkerülő »*destitutas*« kifejezés inkább valamely erőszakos elemi csapásra enged következtetni, származott legyen az akár vízáradatból, akár tüzveszélyből, földomlásból, talajsüppedésből vagy hasonlóból. Mindezeknél még fontosabb az a további kérdés, hogy *hol állottak* a Thermae maiores? A feliratos kő lelhelyéről erre következtetni egyátalán nem lehet. Ki tudja, hogy a római város melyik részéből került az Vihnalek Antal hentes 420. számú háza telkére. Eredetileg az ama vidéken semmiesetre sem volt. Úgy Paur[6]), mint Römer[7]) és Henszlmann[7*]) egyaránt a *Florián-téri hypocaustumra* magyaráznak. A Florián-téren ugyanis 1778-ban egy nagy hypocausisra akadtak, melyet

Schoenvisner felásott és leirt. [8]) Fütökamarája csaknem teljes épségben van meg. Alacsony terén 192, mindössze csak valami 0.94 m. magas gömbölyü trachyt-oszlop és 105 négyszögü támasz állott egymástól igen csekély távolságban. Salamon nem tartja valószinünek, hogy ez egy *fürdő* alfütője legyen, bár lehetetlennek sem. Nézete szerint az egy kaszárnya, a basilica, a praetorium vagy más nyilvános épület téli fütéshelye, de erre vonatkozó érvei nagyon átalánosak s aligha fogják szakkörökben a régi véleményt, mely *fürdőt* lát e régi romokban, elterelni, ha még oly igaz is, hogy a hypocausisok nem tekintendők a fürdők kizárólagos ismerveiül. Előadása további folyamában Salamon inkább azon nézetének ad kifejezést, hogy a Thermae maiores az *ó-budai gyárszigeten* állottak. [9]) E nézet, tekintve a gyárszigeten feltárt római fürdőromokat, magamnak is valóbbszinünek tetszik, de itéletet nem hozhatni mindaddig, míg a papföldi ásatások be nem lesznek fejezve. Hampel a kérdés megoldásától tartózkodik, de máris sokat jelentő abbeli figyelmeztetése, hogy a papföldi fürdők leletei kevés oly adatot szolgáltattak, melyekből a papföldi fürdők *katonai* karakterére lehetne következtetni. [10]) Mindenesetre be kell várnunk a most már Torma vezetése alatt álló papföldi fürdők teljes kiásatását, melyek remélhetőleg tisztába fogják hozni ama nagyérdekü kérdést is, hogy a Thermae maiores az amphitheatrum közelében a Papföldön, vagy pedig a Gyárszigeten állottak-e?

[1]) Közölte csonka olvasással Paur: *Huszonöt kiadatlan pannoniai latin felirat* czimü közlésében az *Arch. Közl.* I, 221. l. X. sz. Helyesb olvasással, de szintén csak csonkán Mommsen: *Corp. Ins. Lat.* Vol. III. P. I. p. 449. Nr. 3525. És Römer-Desjardins: *Acta Novas Mus. Nat.* 98. l. 181. sz. XXX. tábla. — [2]) *Buda-Pest tört.* I, 316. — [3]) L. Rich-Müller: *Illustr. Wörterbuch d. röm. Alterthümer* 486. l. Porticus szó alatt. — [4]) I. m. I, 317. — [5]) U. o. I, 315. — [6]) *Arch. Közl.* I, 221. — [7]) *Acta Nov. Mus. Nat.* 98. l. a Jegyzetekben. — [7*]) *Magyarorsz. műeml. rövid. ismertetése* I, 7. — [8]) L. *De ruderibus Laconici Caldariique Romani in solo Budensi repertis.* Budae, 1778. Azonkiv. v. ö. Palugyayval: *Buda-Pest legujabb leirása* 147. l. Salamonnal: *Buda-Pest tört.* I, 306—307. — [9]) Id. mü I, 315—317. — [10]) Lásd annak *Jelentését* és a *Papföldi római fürdő* czimü czikket.]

Theveviz [1]) lásd Cseyvich.

[1]) Fejér IV. III, 36.]

Thevreker, *Thewreker, vena, ér.* Említi IV. Bélának Wys és Csenke helységeket tárgyazó 1239. évi adománylevele. [1]) — *Zemplén* és *Szabolcs* megyék határterületén, a Sára és Viss között elkanyarodó *Törökér*, a Bodrog kiágazó ere. Az okiratban említett villa Keleznew = *Kenyézlő*, Wys = *Viss*, Zaboch = *Szabolcs* mind Szabolcs megyében, a dédai közép-járásban; villa Olazy = *Liszka-Olaszi*, vagy az ettől kissé jobban éjszakra fekvő *Bodrog-Olaszi*, Sadan = *Arbonya-Zsadány* mind Zemplén megyében, a tokaji járásban.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 72. 73.]

Thewreker vena [1]) l. Thevreker.

[1]) Wenzel VII, 73.]

Thice [1]) lásd Dissa.

[1]) Fejér II, 149.]

Thicia [1]) lásd Dissa.

[1]) Fejér V. III, 52.]

Thicie [1]) lásd Dissa.

[1]) Fejér II, 50. Wenzel VIII, 260.]

Thirna [1]) lásd Tyrna.

[1]) *Haz. Okleréltár* 154. l.]

Thiscia [1]) lásd Dissa.

[1]) Béla névtelen jegyzője: *Hist. hung. de sept. duc.* cap. IX. XI. XIV. XVI. XX. XXI. XXII. XXVIII. XLIV. L. LVII.]

Thize [1]) lásd Dissa.

[1]) Fejér VII. V, 97.]

Thizia [1]) lásd Dissa.

[1]) Fejér V. III, 132.]

Thofeu, *Thoufeu, Tofeu.* Említi II. Endrének bizonyos határjárást tárgyazó 1233. évi bizonyító oklevele [1]) és a veszprémi káptalannak a sz. aniani apátság számára kiállított 1251. évi bizonyítóoklevele.[2]) — *Veszprém* megyében, a veszprémi járásban, Veszprém délszaki vidékén, a Veszprém, Fajsz és Szőlős közti területen. [3])

[1]) *Haz. Okmtár* IV, 17. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 115. 117. Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 141. l. — [3]) Az 1251. évi okiratban említett Tofeu = Tófőt azonosnak veszem az 1233-ik évi okiratban említettel, minthogy az 1251. okirat szerint Chichol határában feküdt. Ma Csicsol helység nem létezik Veszprémben, de hogy ilyen Veszprém körül a XIII. században létezett, bizonyítja egy 1291. évi okirat. (Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 25. l.)]

Tholchoapataka [1]) lásd Tholchotho.

[1]) Fejér IV. II, 22.]

Tholchotho, *Tholchoapataka, Tholcsopotoka, Toltishoatew, Toltisholtew, Toltishoutew, Töltishoatew, Tulsuoa, aqua, potok, fluvius, vadum, víz, patak, folyó, gázló.* Említi IV. Bélának Liszka-Olaszit a szepesi egyház számára adományozó 1248. évi okirata [1]), a jászói prépostnak Liszka-Olaszi határjárását tárgyazó 1299. évi okirata [2]) és Béla névtelen jegyzője. [3]) — A *Zemplén* megyében, a tokaji járásban fekvő Tolcsvától elnevezett s a Bodrogba jobbfelől szakadó víz, mely az *Abauj* megyei Regéczi huták környékéről jő, s Vámos-Ujfalunál a Bodrogba jut. — Jerney *Tolcsva-tő*-nek ejti [4]), Jászay [5]), Telcki [6]) és Szabó szintén *Tolcsvának.* [7]) Ősi culturális jelentőségét hirdeti az *erdő-horváthi* obsidiánlelet Abaujban [8]) s a *tolcsvai* obsidiánlelet Zemplénben. [9])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 21. 22. V. ö. Katona VI, 124. Wagner: *Anal. Scep.* I, 303. Jerney 114. l. — [2]) Fejér VI. II, 220. 221. Jerney 114. 141. ll. [3]) *Hist. hung. de sept. ducibus* cap. XV. Schwandtnernél I, 15. Endlichernél 17. l. Szabónál 24. l. — [4]) I. h. — [5]) *A magy. nemz. napjai az arany bulláig* 194. l. — [6]) *Hungadiak kora* VI, 19. l. 7. jegyz. [7]) A Névtelen magy. ford. 24. l. 3. jegyz. [8]) Römer: *Résultats généraux* p. 10. — [9]) Römer i. h. p. 17. *Arch. Ért.* I, 31.]

Tholcsopotoka [1]) lásd Tholchotho.

[1]) Fejér VI. II, 221.]

Tholup, *fluvius, folyó.* Említi István ifj. királynak Sándor szörényi bán számára kiállított 1268. évi adománylevele. [1]) — *Szatmár* megyében, a szatmári járásban, Kab vidékén, a Szamos vízkörnyékében. [2]) Talán a Szamos egy ága?

[1]) Waltherr: *Magy. Tud. Akad. Évk* VI, 430. *Árp. Uj Okm.* VIII, 199.

V. ö. Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 465. — [2]) A topographiára nézve lásd *Huzeutow.*]

Thopl [1]) lásd T e p l e.

[1]) Wenzel XII, 437.]

Thopla fluvius [1]) lásd T e p l e.

[1]) Wenzel XII, 436.]

Thople [1]) lásd T e p l e.

[1]) Fejér III. I, 115.]

Thoplica. Említi IV. Bélának Herbord comes számára kiállított 1248. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban, *Kőrös* megyében, a kapronczai alispánság területén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 265.]

Thoplicha fluvius [1]) lásd pozsegamegyei T o p l i c h a.

[1]) Wenzel VII, 75.]

Thoply fluvius [1]) lásd T e p l e.

[1]) Wenzel XII, 441.]

Thoplycha, *aqua, víz.* Említi Péter szlavoniai bánnak és testvéreinek Benedek comes számára kiállított 1283. évi adománylevele. [1])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 400.]

Thopol. (?) Említi IV. Bélának a samobori vendégek számára kiállított 1242. évi privilegiuma. [1])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 324. Kukuljevics: *Iura Reg. Croat. Dalm. Slav.* I, 62.]

Thopolouch, *Thopolouech, riculus, csermely.* Említi a zágrábi káptalannak Merzlopole birtokot tárgyazó 1299. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban, a végvidéken, *a szluini ezred területén* Mrzlepolje vidékén, a Mresniczába szakadó Brezcoucchnek egy mellékvize.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 647.]

Thopricz, *Toporez, Toportz, Toporich, Toporicz, Toprich, aqua, riculus, fluvius, víz, csermely, folyó.* Említi Boleslaus krakói herczeg Henrik számára kiállított 1244. évi adománylevele [1]), IV. Bélának Jordán comes számára kiállított 1256. évi adománylevele [2]), a szepesi káptalannak IV. Bélához Görgői Jordán comes fiai érdekében intézett jelentő okirata [3]) és Kunigundának bizonyos erdőt tárgyazó 1288. évi adománylevele. [4]) — *Szepes* megyében, a Magura déli lejtőjén, Richwaldtól délkeletre eredő s Toporeztól keletre a Poprádba balfelől szakadó *Toporczi* víz. A név szláv eredetisége kétségtelen. [5])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 354. — [2]) Fejér IV. II, 382. Wagner: *Anal. Scep.* I, 134. Bárdosy: *Suppl.* p. 84. — [3]) *Haz. Okmtár* VI, 104. *Századok* VI, 219. — [4]) Fejér V. III, 426. Wagner: *Anal. Scep.* I, 195. Bárdosy: *Suppl.* p. 287. *Haz. Okmtár* VI, 336. — [5]) Miklosich: *Die slav. Elemente im Magyarischen* i. h. XXI. k. 58. l. 855. sz.]

Thopul fluvius [1]) lásd T e p l e.

[1]) Fejér VI. II, 377.]

Thorbochyn, *Torbochyn, rivus, fluvius, patak, folyó.* Említi a zágrábi káptalannak bizonyos határjárásra vonatkozó két rendbeli 1287. évi bizonyító oklevele. [1]) [2]) — Az egyik okirat szerint riuus Torbochyn cadit in fluuium Brohina, vagyis a Glina jobboldali vízkörnyékében levő Bruchinába a *báni kerület* glinai járásában Gradac vidékén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 457. — [2]) U. o. XII, 464.]

Thoricha, *Thorycha, riculus praerius, útjelölő csermely.* Említi IV. Bélának a bártfai ciszterczita-egyház számára kiállított 1247. évi adománylevele. [1]) — *Sáros* megyében, a Tapoly mellékvize.

E Thorichát, ha az okirat helyesen van közölve, össze nem téveszthetjük az ugyancsak Sáros megyei Tarczával [2]), miután ez utóbbi a Hernádba szakad, az okirat pedig azt mondja, hogy a határ *per riuulum Thoricha intrat in aquam Thopul* vagyis a Tapolyba. [3]) E víz nyilván *Toriczá-* vagy *Toricsa*-nak ejtendő. Ily nevü mellékvize manap nincsen a Tapolynak.

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. II, 377. [2]) V. ö. *Taarcha.* — [3]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Brezniclia* és *Kysbeteznek.*]

Thornia, *Thornio, Tornia, aqua, víz.* Említi V. Istvánnak Neke számára kiállított 1262. évi adománylevele.[1]) — *Ugocsa* megyében, a Batár folyónak egyik baloldali mellékvize, a tiszántuli járásban fekvő Kis- és Nagy-Tarna faluk vidékén, úgy látszik maga a *Nagy-Tarnai víz.* Az okirat kétségtelenül tévesen irja, hogy a Tarnai vízbe a Hodos szakad. Ez csak akkor állana, ha az okirat Homuspataka alatt nem a Hódos, hanem a Komlóstól nyugatra levő Bataresi víz értetnék. [2]) Jerney [3]) és Pesty [4]) egyaránt *Tornyá*nak ejtik.

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. III, 47. Szirmai: *Not. Com. Ugocha* p. 148. — [2]) V. ö. *Homuspathak.* — [3]) *Magy. Nyelvk.* 143. l. — [4]) *Századok* I, 75.]

Thornua. Említi a budai prépostnak Erney mester számára kiállított 1255. évi itélőlevele. [1]) — Bolondócz várához tartozó Kues föld határában.

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 338. 339.]

Thornua fluvius [1]) lásd veszprémmegyei T o r n u a.

[[1]) Wenzel X, 95. *Haz. Okmtár* 89.]

Thorycha, rivulus pracvius [1]) lásd T h o r i c h a.

[[1]) Fejér VI. II, 377.]

Thothpataka, *Thotpataka, Thothpathaka, Tothpataka, Toycapataka, Toycapotoka, fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Lénárd számára kiállított 1263. évi adománylevele [1]), Detrik grófnak Lénárd számára kiállított 1263. évi statuáló okirata [2]), IV. Lászlónak Lénárd számára kiállított 1282. évi megerősítő okirata [3]) és III. Endrének ugyancsak Lénárd számára Béla okiratát megerősítő 1294. évi oklevele.[4]) — *Szepes* megyében, a Poprád baloldali mellékvize, Béla vidékén, nyilván a *Tótfalui* vagy *Vibornai* víz.

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 128. Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 144. — [2]) Fejér IV. III, 129. — [3]) *Haz. Okmtár* VI, 276. — [4]) Fejér VI. I, 302.]

Thou, *piscina, halas.* Említi Omode nádornak Halabar birtokot illető 1300. évi okirata. [1]) — *Bereg* megyében, a Tisza jobbpartján fekvő Harabur = *Halabár* vidékén, Tiszai víz által alkotott halas. Lehoczky nem említi. [2])

[[1]) *Haz. Okmtár* VII, 288. — [2]) *Beregvárm. monogr.* I, 47. s kk. ll.]

Thoufeu [1]) lásd T h o f e u.

[[1]) Fejér IV. II, 117.]

Thoutteluk, *terrae piscinae, halasok.* Említi a kabolti várnagynak Tóttelek nevü földet tárgyazó 1277. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Sopron* megyében, hol azonban ma sem Tóttelek, sem Vezekény és Zaar nevü helységek nincsenek.

[[1]) Kubinyi: *Magy. Tört. Eml.* I, 100.]

Thou Dudwag. Említi az esztergomi káptalannak IV. Lászlóhoz intézett, év nélküli jelentése.[1]) — *Komárom* megyében, a Csalóközben, a Vágdunának (nem a Dudvág) valamely, Szakálloshoz tartozott halasa. [2])

[[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 576. — [2]) V. ö. *Chyag.*]

Thul portus [1]) lásd T u l r e u.

[[1]) *Haz. Okmtár* VII, 3.]

Thur aqua [1]) lásd T u r.

[[1]) Fejér IV. II, 94.]

Thurch [1]) lásd gömörmegyei T u r u c h.

[[1]) Fejér VII. II, 230.]

Thuria rivulus [1]) lásd T u t i a.

[[1]) Theiner I, 316.]

Thurmas aqua [1]) lásd T a r m a s.

[[1]) Fejér V. I, 219.]

Thuroch [1]) lásd turóczmegyei T u r u c h.

[[1]) Fejér IV. I, 202. 400. IV. III, 57. Engel: *Mon. Ungr.* p. 105. 106.]

Thurocz [1]) lásd gömörmegyei T u r u c h.

[[1]) Fejér VII. II, 245.]

Thurocz [1]) lásd turóczmegyei T u r u c h.

[[1]) Fejér IV. II, 242.]

Thuruch [1]) lásd gömörmegyei T u r u c h.

[[1]) Fejér VII. II, 224. 249. Wenzel XII, 531.]

Thuruch [1]) lásd turóczmegyei T u r u c h.

[[1]) Fejér IV. II, 296. VII. V, 301. *Haz. Okmtár* VII, 84.]

Thurucz [1]) lásd gömörmegyei T u r u c h.

[[1]) Fejér IV. I, 292. VII. II, 245. 247.]

Thurucz lásd turóczmegyei T u r u c h.

Thusa, *Thuza, Thycza, Tyza, lutosa aqua, sáros víz.* Említve van a leleszi prépostság birtokviszonyaira vonatkozó 1211. évi okiratban [1]) és II. Endrének a leleszi prépostság számára kiállított 1214. évi birtokmegerősítő okiratában.[2]) *Zemplén* megyében, a Tisza egyik szakadéka, a *Ticze-ér,* mely a Latorczával egyirányban, Záhony tájától nagy félkörben haladt Zemplénig, hol a Bodrocskába szakadt. Az okiratok Thusa és Thuza nevei a Thycanak elferdítései. A XIII. században tehát e vizet *Sáros vizü Tiszának* vagy *Ticze*-nek nevezték. [3]) Az okiratokban említett villa Becheka úgy látszik = *Bácska,* a villa de Berle, Beyle = *Bély,* Palyen, Polyen = *Polány* vagy *Polyán,* Lelez = *Lelesz* mind a király-helmeczi járásban.

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 204. [2]) U. o. III. I, 155. 472. 475. Katona V, 180. — [3]) Lásd ehhez *Dissa* alatt.]

Thut [1]) lásd T ú t é s z,

[[1]) *Századok* 1876. évf. 383. l.]

Thuza, aqua lutosa [1]) lásd T h u s a.

[[1]) Fejér III. I, 472.]

Thycia [1]) lásd D i s s a.

[[1]) Fejér III. II. 126. VII. V, 206. 207. Kubinyi I, 171.]

Thycza [1]) lásd D i s s a.

[[1]) Fejér VII. V, 208.]

Thycza [1]) lásd T h u s a.

[[1]) Fejér VII. V, 204.]

Thyscia [1]) lásd D i s s a.

[[1]) Béla névtelen jegyzője: *Hist. hung. de sept. ducib.* cap. XVII. XXIX.

XXXI. XXXII. XXXVIII. XXXIX. XL. XLI.]

Thyzya [1]), **Thyza** [2]) lásd Dissa.

[1]) Knauz: *Mon.* I, 435. — [2]) *Cod. Patrius* VII, 310.]

Tiarantus, *Τιαραντος*. Említi Herodot. [1]) — Schuller az *Oltra* vonatkoztatja [2]), mit Bähr is valószinünek tart [3]) Gebhardival egyetemben.[4]) Gooss ellenben a Teljormanról érti. [5])

[1]) *Musarum* Lib. IV. 48. — [2]) *Siebenbürgen vor Herodot.* Közölve im *Archiv für Kunde österr. Geschichtsquellen.* XIV. Band. — [3]) Herodot stuttgarti 1859. évi német kiadásához csatolt jegyzeteiben IV. k. 53. l. *** jegyz. [4]) *Gesch. d. Reichs Hung.* I, 41. — [5]) *Studien z. Geogr. u. Gesch. d. trajan. Dac.* 8. 9. ll.]

Tibai viz, lásd Tybwa.

Tiberius császár csatornája, lásd Vízárok Sziszeken.

Tibisia ingens flumen [1]) lásd Temes.

[1]) Ravennatis Anonymi *Cosmographia* IV, 14. Pinder és Parthey kiad. 204. Jornandes: *De Gothor. origine et reb. gest.* cap. XXXIV. Migne kiadás. *Curs. Compl. Patr.* LXIX, 1276.]

Tibiszkos (*Τιβισκος*) [1]) lásd Temes.

[1]) Ptolemaei *Geographia* III, 7.]

Tichia [1]) lásd Dissa.

[1]) Fejér IV. II, 406. *Haz. Okmtár* VII, 124.]

Ticia [1]) lásd Dissa.

[1]) *Vita S. Gerardi* cap. X. Wenzel I, 26. 116. II, 71. 72. VIII, 560. Knauz: *Mon.* I, 92. 94. 247. 325. Fejér III. I, 95. 156. V. I, 177. V. III, 321. VI. I, 379. VI. II, 297. VII. I, 296. 302. VII. II, 201. VII. V, 189.]

Ticie [1]) lásd Dissa.

[1]) Wenzel I, 116. Fejér V. I, 84. V. II, 482.]

Ticien [1]) lásd Dissa.

[1]) Fejér VI. I, 395.]

Ticze [1]) lásd Dissa.

[1]) Fejér VII. III, 31.]

Ticze-ér, lásd Thusa.

Ticzya [1]) lásd Dissa.

[1]) Fejér IV. II, 227.]

Tierna, *Tsierna, Tsierneja, Dierna, (Δίερνα), Zierna, Zerna.* Említi Ulpian [1]), Ptolemaeus [2]), egy feliratos kö [3]) és a Peutingeri térkép. Mindezeknél ugyancsak mint *helység* fordul elő, de bizonyos, hogy a hasonnevü folyótól, az Oláhországban a Szturul és Girdoman hegyek déli oldalán eredő, részben országos határt képező s végre Orsovánál a Dunába balfelől szakadó *Cserna* vizétől kapta elnevezését. [4]) Maga a név nem szláv, mikép Schafarik [5]) és utána Jiricek hiszi [6]), hanem ép oly eredeti dák mint Ampela vagy Bersovia. A régi dák nyelvmaradványok közt találjuk ugyanis a *diorna* szót, mely = *fekete*. De a rumun nyelvben is *zirna* = ebszőlő, németül Nachtschatten, a mely minden nyelvben egyformán *fekete* jelzővel van megnevezve. [7]) Hunfalvy szerint valószinüleg a Csernának görög neve a Priszkosz, Jornandes s a ravennai Névtelen által emlegetett Drico, Drica. [8]) Ezt a nézetet azonban ép oly kevéssé fogadhatom el, mint Salamonnak amaz állitását, hogy a Berzaváuak *Tigas* lett volna Priszkosz által használt görög neve. Ugyanis a *névhasználat folytonossága* a Csernánál sem volt a hun-időszak alatt megszakitva. A mint megtartották

a régi eredeti nevet a rómaiaknak Daciába telepített vegyes gyarmatnépei [9]), ép úgy fenmaradt az az imperiumra következett uj időszakban is. Benkő [10]) s utána Pesty [11]) azt állítják, hogy a Cserna a magyar korszakban *Egregy*nek is neveztetett, de kijelentem, hogy ennek nyomára 1300-ig nem jöttem, hajlandó vagyok mindazáltal ezt tényül elfogadni, mivel okiratilag kimutatható, hogy a Csernába szakadó Belareka mint *Feyerwÿz* szerepelt [12]) s így ennek formájára használtathatott a Cserna helyett is az Egregy név, mely ily formán a *fekete* jelzőnek synonimája volna.

[1]) *Dig. de Censib.* 50, 15. 1. §. 8. — [2]) *Geographia* III, 8. 10. — [3]) Közölte Garofalo Pascal: *Dissertatio epistolaris de thermis Herculanis nuper in Dacia detectis.* Bécs, 1737. és Mantua, 1739. pp. 25. 26. — Griselini: *Versuch einer polit. u. natürl. Gesch. d. temesv. Banats.* Bécs, 1780. I, 265. — Schwarzott: *Die Hercules-Bäder bei Mehadia.* Bécs 1831. 33. l. — Pesty: *A szörényi bánság.* Budapest, 1878. II, 311. Mommsen: *Corp. Inscript. Lat.* Vol. III. P. I. 1568. sz. a. E feliratból, mely jelenleg a bécsi udvari könyvtár folyósójának falába van illesztve, kitetszik, hogy a statio Tsiernensis *vízi vámhivatal* is volt. Lásd ide egyébiránt Tormát: *Adalékok Dacia föld és helyiratához.* Közölve az *Archaeol. Értesítő* XIV, 114. Azonkiv. v. ö. a *Római rám- és kikötőhelyek* czimü czikkel. Ulpian szerint pedig *colonia iuris Italici* volt. Lásd Marquardt: *Handbuch der röm. Alterthümer* IV, 155. — [4]) Schafarik: *Slavische Alterthümer* I, 506. Azonkiv. Mommsen: *Corp. Inscr. Lat.* V. III. P. I. p. 248. *Ad Media* magyarázatában. Hunfalvyt: *Ethnographie* 55. l. és 388. l. 80. jegyz. Ugyanő: *Egyet. Phil. Közl.* IV, 589. — Goossst: *Studien* 31. l. Spruner-Menke: *Atlas Antiquus.* Tab. *Pannonia. Illyr.* Jiriček: *Gesch. d. Bulg.* 74. l. Pesty: *A szörényi bánság* II, 389. Vass: *Erdély a rómaiak alatt* 96. l. Szombathy: *Dácia meghódítása* 28. l. — [5]) *Slavische Alterthümer* I, 246. 248. — [6]) *Gesch. d. Bulgaren* 74. l. — [7]) Lásd Hašdeut: *Istoria Critica a Romaniloru.* Bukarest, 1875. És e mű birálatát a *Századok*ban XII, 194. Schafarik *(Slavische Alterthümer* I, 246. 248. 506. Ugyanő: *Abkunft der Slaven* 177. l.), Jiriček *(Geschichte der Bulgaren* 74. l.), Pesty *(A szörényi bánság* II, 391.) a szláv *černa*, črna-ból származtatják, míg Jung hajlandó elismerni jogosoltságát azon kisérletnek, mely e név megfejtéséhez más nyelvkulcsot is kiván alkalmazni. *(Roemer u. Romanen in den Donauländern* 263. l.) A fökérdés nézetem szerint az, szláv-e a régi dák nyelv vagy sem? [8]) Lásd *Ethnographie* 388. l. 80. jegyz. és 393. l. 120. jegyz. Azonkiv. *Dreco* alatt. — [9]) V. ö. Hunfalvyval: *Ethnographie* 126. l. Ugyanő: *A rumun történetirás. (Századok* XII, 659.) — [10]) *Milkovia* II, 414. — [11]) *A szörényi bánság* II, 43. és ugyanő: *Uj adat Szörény vármegye régi topographiájához és magyarságához.* Közzétéve a délmagyarországi *Tört. és régész. Értesítő*-ben V, 91. — [12]) Pesty: *A szörényi bánság* II, 46.]

Tigasz, *Τίγας* [1]) lásd Dissa.

[1]) Priszkosz: *Excerpt. de legat.* p. 183.]

Tilgusfoca [1]) lásd Tulgufoca.

[1]) Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 146. l.]

Tiltapataka [1]) lásd Tybapothoka.

[1]) *Zichy-Codex* I, 22.]

Tiltisteltowa. Említi egy 1200. évi okirat alapján Jerney [1]), ki azt *Töltés-*

tava-nak ejti s *Győr* megyére határozza, hol ma ily nevü puszta található. [2])

[1]) *Magy. Nyelvk.* 145. l. — [2]) *Győr megye és város egyet. leirása* 542. 549. ll.]

Timeneramlaca. Említi II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1231. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a Ribnicza és a Száva között, Ribnicza éjszaki vidékén, a sziszeki alispánság területén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 221.]

Timeses [1]) lásd Temes.

[1]) Hunfalvynál: *Ethnographie* 141.l.]

Timesis [1]) lásd Temes.

[1]) Fejér VII. IV, 26.]

Timészész (*Τιμήσης*) [1]) lásd Temes.

[1]) Konstantinosz Porphyrogennetas: *De Administrando Imp.* XL. fej.]

Timis, *Tinis, Tirnis, Zymis, aqua, víz.* Említi II. Endrének a Bárczaság határleirását tartalmazó 1211. évi okirata [1]) és III. Honor pápának a német lovagrend számára II. Endre privilegiumait megerősítő 1223. évi bullája. [2]) — *Brassó* megyében, a Predjálon eredő s Szent-Pétertől éjszaknyugatra a Vidombákba s ezzel együtt az Oltba szakadó *Tömös* patak. [3]) Hunfalvy nem tudja, mikép irja, hogy a Tömös római vagy magyar folyónév-e? [4]) Én ezt ép oly magyarított római névnek tartom, mint a Temest. [5])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 107. Theiner: *Veter. Mon.* I, 95. Seivert: *Ung. Magaz.* IV. II, 218. Schuller: *Archiv* I, 124. Bethlen: *Gesch. Darstell. d. deutsch. Ord. in Siebenbürg.* p. 70. Teutsch és Firnhaber: *Urkundenbuch* I, 8—10. Knauz: *Magy. Sion* II, 166. Hunfalvy: *Századok* XIII, 671. — [2]) Fejér III. I, 423. — [3]) Az okiratot illetőleg lásd *Borsa.* — [4]) *Századok* 1877. évf. 344—345. ll. — [5]) Lásd *Temes.*]

Tinis [1]) lásd Timis.

[1]) Hunfalvynál: *Az oláh incolatus Erdélyben. (Századok* XIII, 671.]

Tiphaesas [1]) lásd Temes.

[1]) Gebhardinál: *Gesch. d. Reichs Hung.* I, 209.]

Tipheszasz, *Τίφησας* [1]) lásd Temes.

[1]) Priszkosz in *Excerpt. de legat.* p. 183.]

Tiphisas [1]) lásd Temes.

[1]) Hunfalvynál: *Ethnographie* 388. l. 80. jegyz, 393. l. 120. jegyz.]

Tiplicha [1]) lásd trencsénmegyei Toplicha.

[1]) *Hazai Oklevéltár* 10. l.]

Tirna folyó, lásd Tyrna.

Tirnis [1]) lásd Timis.

[1]) Fejér III. I, 107.]

Tiscia [1]) lásd Dissa.

[1]) Fejér IV. I, 412. V. III, 59. Fuxhoffer-Czinár I, 35. Wenzel IX, 265.]

Tiscus [1]) lásd Dissa.

[1]) Jausznál: *Hist. geogr. Schul-Atlas* I. Nr. 8.]

Tisia [1]) lásd Dissa.

[1]) Ravennatis Anonymi *Cosmographia* IV, 14. Pinder és Parthey kiad. 204. l. *Chronica Hungaror.* c. VII. (Endlichernél: *Mon. Arp.* 71. l.) Azonkiv. Jausznál *Hist. geogr. Schul-Atlas* Nr. 2. 8. 10. Sprunernél: *Hist. Atlas.* Ung. Nr. I.]

Tisianus [1]) lásd Dissa.

[1]) Jornandes: *De Gothor. origine et reb. gest.* cap. V. Migne kiad. *Patrol. Curs. Compl.* Tom. LXIX. p. 1255.]

Tissa [1]) lásd Dissa.

[1]) Fejér I, 434. 435. 436. II. 75. 76.]

Tisscia [1]) lásd Dissa.

[1]) Knauz: *Cod. Strig.* I, 71.]

Tissia [1]) lásd Dissa.

[1]) Jausznál: *Hist. geogr. Schul-Atlas* Nr. 9.]

Tissus fluvius [1]) lásd Dissa.

[1]) Theophylactosz Simocatta: *Hist.* lib. VIII. c. 3. Hunfalvynál: *Ethnographie* 87. Thierrynél: *Attila fiai s utódai tört.* II. r. 232. l. 3. jegyz.]

Tisza [1]) lásd Dissa.

[1]) Fejér VII. V, 97.]

Tiszai ág, lásd Alpar maioris aqua, Berkyo.

Tisza szakadéka, lásd Thusa.

Tiszai halasak, *piscinae juxta Thyzyam sitae.* Említi a zobori conventnek a garammelléki apátság ügyében kiállított 1256. évi bizonyító oklevele. [1])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 405. Knauz: *Mon.* I, 435.]

Tisza-kürti rév, lásd pestpilismegyei Vadum.

Tiszai révek, lásd Abaad, Beuldu, Dissa, Drugma, Graecorum portus, Kengelu, Kuurew, Kythcze, Ladeus, Lucy portus, Quortucles, Vadum, Wechen, Zoloncaman, Zyntarew.

Tiszorno-Hradistya, *puteus, kút.* Említi IV. Bélának a turóczi nemesek számára kiállított 1263. évi adománylevele. [1]) — *Turócz* megyében, a szentmárton-blatniczai járásban, Zábor vidékén. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 327. — [2]) A topographiára nézve lásd *Hradetsnitza.*]

Tiszovnik vagy **Süllyei víz,** lásd Sulla s v. ö. Sztorgoua.

Titia [1]) lásd Dissa.

[1]) Fejér II, 100. 104. 106. III. I, 470. IV. I, 109. IV. II, 425. IV. III, 37. 38. 319. V. I, 243. 244. V. II, 515. V. III, 333. VII. II, 20. 21. Wenzel I, 131. VI, 362. IX, 153. Bárány: *Temes vármegye emléke.* Oklevelek 26. Kováchich: *Suppl.* I, 37.]

Titili casalis piscariae, *halasak.* Említi III. Honornak a laberiai szentmiklósi kolostor számára kiállított 1218. évi birtokmegerősítő bullája. [1]) — *Bács-Bodrog* megyében, tiszai halasok az első csajkási kerületben.

[1]) Theiner: *Vet. Mon.* I, 10. *Árp. Uj Okm.* I, 153.]

Tityae terrae capturae piscium. Említi sz. Istvánnak a zalavári apátság számára kiállított 1024. (?) évi adománylevele. [1])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 310. Fuxhoffer-Czinár: *Monast.* I, 190. Katona: *Hist. Crit.* I, 313.]

Titza *Τιτξα* [1]) lásd Dissa.

[1]) Konstantin Porphyrog. *De Administr. Imp.* cap. XL. Szabónál: *Magy. Akad. Ért.* I, 140. Hunfalvynál: *Ethnographie* 141, l. Sprunernél: *Hist. Atlas.* Ung. Nr. I.]

Tiza [1]) lásd Dissa.

[1]) Fejér I, 328. 433. 434. 435. 436. 437. II, 73. 74. 76. 78. VII. IV, 26. — Kézai Simon: *Chronic.* Lib. I. cap. II. §. 5. Lib. II. cap. II. §. 3. Horányi-féle kiad. p. 36. Wenzel I, 26. Knauz: *Mon.* I, 56. 57. 58.]

Tize flumen [1]) lásd Dissa.

[1]) Kézai Simon: *Chronic.* Lib. I. cap. II. §. 2. 3.]

Tizia [1]) lásd Dissa.

[1]) Fuxhoffer-Czinár I, 159.]

Tocota [1]) lásd Taktha.

[1]) Béla névtelen jegyzője cap. XVII, Schwandtnernél I, 17.]

Tofeu [1]) lásd Thofeu.

[1]) Fejér IV. II, 115.]

Togna [1]) lásd esztergommegyei Névtelen halastó.

[1]) Wenzel VII, 67. Knauz: *Magy. Sion* II, 438. *Cod. Strig.* II, 47. *Mon.* I, 327.]

Tohon, *aqua, víz,* Említi IV. Bélának Óvár várföldjét tárgyazó 1244. évi adománylevele. [1]) — *Vas* megyében, a szombathelyi járásban fekvő Burg vagyis Óvár és a kőszegi járásban fekvő Inczéd közötti vidéken, a Pinkának valamely ma e néven nem szereplő mellékvize.

[1]) *Árp, Uj Okm.* VII, 162.]

Tohu, *piscina, halas.* Említi II. Endrének Bors comes alapítványát megerősítő 1225. évi okirata. [1]) — Az okirat szerint in partitus Soth.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 67.]

Tolcou [1]) lásd Tulcoupotok.

[1]) Fejér III. I, 369.]

Tolcsvai révek, lásd Reue, Tholchotho vadum.

Tolcsvai víz, lásd Tholchotho.

Toldi patak, lásd Toldpotoka.

Toldpotoka. Említi István ifj. királynak István számára kiállított 1265. évi adománylevele. [1]) — *Nógrád* megyében, a Cserhát hegyek délkeleti lejtőjéről lefolyó *Toldi patak.* Az okiratban említett villa Kuthassov = *Kutasó,* Barkan = *Kis-* és *Nagy-Bárkány,* Jobag = *Nagy-Jobbágyi,* Told = A. és F.-*Told,* Natosd = a Sz. István faluhoz tartozó *Nádasd* puszta Kozardtól keletre, Scentiwan Berecha = *Szent-Iván,* Grab = *Garáb puszta,* Zeleus, Zeuleus = *Szőlős,* mind a sziráki járásban. A Fejérnél említett villa Bukuch ad Kurasó Wenzelnél mint villa Bukut et Curasov fordúl elő s nyilván *Bokor* helység vagy puszta és *Kutasó* értendő alatta a sziráki járásban. Fejérnél *Csonthazou,* Wenzelnél Tochozo olvasható, de figyelmeztetek, hogy Pásztótól nyugatra *Csontfalvát* találhatni a sziráki járásban. Továbbá az okiratban említett Chipeg = *Sipék,* a szécsényi járásban, ellenben Pastuh = *Pásztó,* Heves megyében a gyöngyös-pásztói járásban, hasonlóan Thor, Tor = *Tar* és Hoznus = *Hasznos.*

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 546. 547. Fejér IV. III, 292. (hibásan és kihagyásokkal.]

Tolmácsi víz, lásd Loncoue.

Tolman piscina [1]) lásd Tulman.

[1]) Fejér VI. II, 294.]

Tolomas pons, *híd.* Említi Imre királynak a zágrábi káptalan számára kiállított 1201. évi adománylevele [1]) és IX. Gergely pápának a zágrábi püspök számára több királyi privilegiumot megerősítő 1227. évi bullája. [2]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a jaskai alispánságban, a Kupcsina egyik mellékvizének a Suibininek [3]) hídja, Potogoria villa határában. [4])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 14. — [2]) *Árp. Uj Okm.* I, 236. Theiner: *Mon. hist.* I, 79. — [3]) Lásd *ezt.* — [4]) E villára nézve lásd zágrábmegyei *Locauch.*]

Tolsztipotok, *Jolsztipotok, rivus, patak.* Említi Béla ifj. királynak egyik érdemet jutalmazó 1224. évi okirata. [1])

A horvát-szlavon végvidéken, a *szluini ezred területén,* Klokoč határában. Az okirat szerint riuus Jolsztipotok (Tolsztipotok) cadit in Coraniza (Coranicza.) Ez utóbbi alatt a Kis-Koranna értetik s így a Tolsztipotok a Koránnának vízkörnyékéhez s az által a Kulpáéhoz tartozik.

[1] Fejér III. I, 447. 467. Katona V, 435. Kercselich: *Not. prael.* p. 190. Bárdosy: *Suppl. Anal. Scep.* p. 45.]

Toltishoateu [1]) lásd T h o l c h o t h o.

[1] Jerneynél 141. l.]

Toltisholtew [1]) lásd T h o l c h o t h o.

[1] Jerneynél 114. l.]

Toltishoutew [1]) lásd T h o l c h o t h o.

[1] Jerneynél 141. l.]

Tomold, *aqua, víz.* Említi Móricz comesnek a móriczhidai apátság 1251. évi alapítólevele. [1]) — *Győr* megyében, a tósziget-csilizközi járásban, a Rábczának egy Kapi és Béli közt kiszakadt s délnek Barbács felé folyó s nyilván a Barbácsi tóval is közlekedésben állott, ma már nem létező ága. Az okiratban említett villa Barbacz = *Barbács* Sopron megyében, a csornai járásban, ellenben terra Kapy = *Kapi* és villa Réthy = *Réti* Győr megyében, a tósziget-csilizközi járásban.

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 88.]

Tona [1]) lásd N é v t e l e n h a l a s t ó.

[1] Wenzel II, 110.]

Tona [1]) lásd esztergommegyei N é v t e l e n h a l a s t ó.

[1] Wenzel VII, 33. Knauz: *Magy. Sion* II, 436. *Cod. Strig.* II, 45. *Mon.* I, 323.]

Tonthnetkuta, *Toutnetkuta.* Említi II. Endrének az esztergomi érsek s káptalan számára kiállított 1219. évi adománylevele. [1]) — *Torda-Aranyos* megyében, Felvincz vidékén.

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 271. *Árp. Uj Okm.* VI, 401. Knauz: *Magy Sion* II, 206. *Codex Strig.* II, 19. *Mon.* I, 223.]

Toph fluvius [1]) lásd T e p l e.

[1] Wenzel X, 330.]

Topl fluvius [1]) lásd T e p l e.

[1] Wenzel VIII, 243. Bárdosy: *Suppl.* p. 278.]

Toplacha, *Toplocha, Topolcha, aqua, víz.* Említi IV. Bélának Fülöp és Detrik grófok számára kiállított 1243. évi adománylevele. [1]) — Pesty az eltünt vizek közé sorolja [2]), de én azt hiszem, hogy alatta a Kun-Taplócza mellett elfolyó s Pelsőcznél a Sajóba szakadó *Csetneki* patak értetik, *Gömör-Kis-Hont* megyében. Hogy a Csetneki patak s nem annak valamely Kun-Taplócza körüli vize értetik az okiratban, abból világlik ki, hogy a Toplacha a Sajóba ömlőnek mondatik.

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 291. 293. [2]) *Századok* I, 73.]

Topleczi vízvezeték. *Krassó-Szörény* megyében az Ó-Orsova-Mehádia közti utvonal mentén, a Cserna jobb partján, a topleczi fahiddal szemközt egy nagyszerü vízvezetési mű romjai vonják magokra az utazó figyelmét. A csatornát egyébiránt könnyen követhetni a Bela-Reka pataknak a Csernával való egyesülésétől egész Orsováig. A csatorna maga egy 1·2—1·5 méter széles és 0·8—1·2 méter mély árokból, a topleczi épitmény-maradék pedig 11 megle-

Topleczi fluvius [1]) lásd T e p l e.

[1] Wenzel XI, 114.]

hetősen jó karban levő, 4 méter széles és 12 méter magas ives oszlopból áll. Ezek építkezési modora annyiban sajátos, a mennyiben az ivek oszlopai felül két méternyi magasságig ismét ivboltosan át vannak törve. Nem messze innét alább még néhány ivezetes maradvány mutatkozik 38—50 méternyi hosszúságban. Negyedórányira a már kitáguló völgyben 150 lépésnyire az országúttól egy magaslaton ismét négy vízvezetési ivnek maradványa szemlélhető.[1]) Voltak, kik, különösen tekintettel e vidék gazdag római-kori maradványaira, e vízvezetéket is rómaiak vitatták. Tette ezt nevezetesen Dorner[2]), Schwarzott[3]), Hechsch[3*]) és Hunfalvy János.[4]) De ujabban ki van már mutatva, hogy az impozáns mű sokkal ujabbkori, miután az az 1739-ik évi szeptember 18-ikán kötött belgrádi békekötés következtében a törökök által épült. A törökök ugyanis az említett szerződés V. fejezetében kikötötték magoknak, hogy a Cserna balpartja övék maradjon azon esetre, ha sikerülend nekik egy év alatt a Cserna folyót természetes medréből kivezetni, olykép, hogy az Orsovától nyugatra Jeselnicza felé ömöljön a Dunába. Ez esetben a Hercules-fürdők, Pecsenyiszka, Börza, Toplecz, Koramnik, Tuffier, Suppanek és Orsova övék maradt volna. A furfangos terv Elhadzs Mohamed nagyvezér agyában fogamzott meg, s török szolgálatban levő franczia mérnökök vezetése alatt csakugyan hozzá is fogtak a terv kiviteléhez, mely azonban épenséggel nem sikerült, bár sok pénzbe s munkába került.[5])

[1]) Schwarzott: *Die Hercules-Bäder bei Mehadia* 167. l. és ennek nyomán Pesty: *A szörényi bánság tört.* II, 415. [2]) *Das Banat* 201—202. — [3]) I. m. i. l. — [3*]) *Die Donau* 668. l. — [4]) *Magyarorsz. és Erdély eredeti képekben* II, 422. — [5]) Lásd Griselini: *Versuch einer pol. u. nat. Gesch. d. Ban.* I, 174—175. Hammer-Purgstall: *Gesch. d. osmanisch. Reiches.* Pest, 1840. kiad. IV, 379. Pesty: *A szörényi bánság tört.* I, 166. II, 351—352. 413—416. Boleszny: *Kézikönyv az Aldunán utazók számára* 127. l. Ugyanő: *A belgrádi békekötés, tekintettel Orsova és a mehádiai Hercules-fürdők vidékére* czimü czikkét a délmagyarorsz. *Tört. és rég. Értesítő* II, 191—195. Wanicek: *Specialgesch. d. Militärgrenze* I, 473—475. Wallace: *Auf der Donau* 93. l. Hecksch: *Die Donau* 668. l. Böhm: *A topleczi vízvezeték és a mehádiai régiségek* czimü értekezése a *Tört. és rég. Értesítő* VI, 161—163. Ugyanő: *Gesch. d. tem. Ban.* I, 251—253. *Délmagyarorsz. kül. tört.* II, 66. Schwicker: *Gesch. d. Banats* 360. l. Miletz: *Szörény vármegye tört. és rég. emlékei* az imént idézett *Értesítő*-ben V, 35—36. Mindez irodalmi termékek jobbára ismétléseket nyujtanak. Hammer-Purgstall mellett kétségtelenül a legtöbb becsesel Pesty közleménye bir, ki a kérdést ujabb nagyérdekü részletekkel felvilágositotta.]

Toplica potok, *aqua, patak, víz.* Említi a zágrábi káptalannak Ivánka és Jakab számára kiállított 1271. évi bizonyító oklevele.[1]) — Scekerie föld határában. E víznek délről éjszaki irányban történt folyását világosan kiemeli az okirat e szavakkal: in qua aque *ascendit* (a határ) *ad meridiem.*

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 157.]

Toplicai viz, lásd zágrábmegyei Tuplycha.

Toplicha, *Thapolcha, Thoplicha, aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi Dénes nádornak a Woykffy-család őseinek Dráva-Száva-közti régi birtoka tárgyában szóló 1228. évi itéletlevele [1]), IV. Bélának bizonyos birtokcserét helybenhagyó 1239. évi okirata [2]) és István zágrábi püspöknek bizonyos birtokot tárgyazó 1239. évi bizonyító oklevele.[3]) — Szlavonországban, *Pozsega* megyében, a Pakra mellékvize, a Száva balvidéki vízrendszerében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 457. 459, 460. — [2]) U. o. XI, 307. — [3]) U. o. VII. 75.]

Toplicha, *Teplicza, Tiplicha.* Említi a nyitrai káptalannak Liburcha földet tárgyazó 1242. évi bizonyító oklevele.[1]) *Trencsén* megyében, a Vág jobboldali mellékvize. Az okiratban említett villa Liburcha, Libvorcza = *Liborcsa* és a villa Neusua, Nemissora = *Nemsova,* mindkettő a puchói járásban. Fejér ez okiratot oly tökéletlenül közölte, annyi kihagyással és eltorzítással, hogy a tájékozást, az okirat fogalmazása különben sem lévén valami remek, egyátalán lehetetlenítette s az okirat tanulmányozója elvégre is ráhagyta volna, hogy itt a Liborcsától keletre eső, a Vágba balfelől szakadó Teplicskáról van szó. Szerencsére azonban megjelent ez okiratnak egy palaeographiailag helyesen közölt másolata a Hazai Oklevéltárban, mely kétségtelenné teszi, hogy itt nem a Vág baloldali mellékvizéről, a Teplicskáról van szó, hanem annak egy jobboldali mellékvizéről, mely a Morva szélek felől ömlött alá. Míg a Fejér által közölt okmány Liborcsa határait *nyugatról* mondja kiterjedőnek, a Vincze Gábor által közölt okirat *keletről* mondja kimenőnek. Az okmány nem említi, hogy a határ a Vágon átment volna, úgy érve el a Toplichát, következőleg alatta csakis a Vágnak egy jobboldali mellékvize értendő és pedig a Morvaországból jövő *Vlára,* mely Nemsovánál éri el a Vág folyót.

[1]) *Haz. Oklevéltár* 9. 10. ll. Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 472. (hibásan 1247. évi kelettel.)]

Toplicha aque clausura [1]) lásd esztergommegyei Calide aque lacus.

[1]) Knauz: *Cod. Strig.* II, 217.]

Toplicha fluvius [1]) lásd veszprémmegyei Tapolcha.

[1]) Wenzel II, 186.]

Toplo, *rivulus, csermely.* Említi István ifjabb királynak Echy comes számára kiállított 1261. évi adománylevele. [1]) *Sáros* megyében, Sóvár vidékén, a Tarczának valamely mellékvize. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* III, 4. VIII, 12. [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Burcut.*]

Toplocha [1]) lásd Toplacha.

[1]) *Századok* I, 73.]

Toplouca, *Toplouuiza, Toplunca.* Említi szent Istvánnak a bakonybéli apátság számára kiállított 1037. évi adománylevele [1]) s az ez apátság jószágait összeiró 1086. évi okirat. [2]) — Drávai halastó. Az első okirat szerint a király adományozott piscinas duas *in Draua* cum piscatoribus, quarum nomina *Zvalin* et altera *Toplunca,* quae separatur riuulo Burzy.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 328. IV. I, 411. Fuxhoffer-Czinár: *Monast.* I, 159. Péterffy: *Conc. Sacra.* I, 5. — 2) *Árp. Uj Okm.* I, 36.]

Toplouuiza 1) lásd Toplouca.

[1) Wenzel I, 36.]

Toplucha 1) lásd turóczmegyei Taplicha.

[1) *Századok* IX, 160.]

Toplunca 1) lásd Toplouca.

[1) Fejér I, 328.]

Toplya vagy **Tapoly,** lásd Teple.

Toplycha, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Szepesi Tibor számára kiállított 1264. évi adománylevele. 1)

[1) *Árp. Uj Okm.* VIII, 90.]

Toplycha 1) lásd esztergommegyei Calide aque lacus.

[1) Knauz: *Magy. Sion* III, 935. *Cod. Strig.* II, 213.]

Toplycha fluvius 1) lásd veszprémmegyei Tapolcha.

[1) Wenzel II, 186. 262. Fejér VII. I, 216.]

Topolcha, *fons, forrás.* Említi a pécsi káptalannak Miklós fiai számára kiállított 1294. évi bizonyító oklevele. 1) — *Baranya* megyében, a siklósi járásban, a *Tapolczai kénes forrás.* Az okiratban említett Hegynazas Haraszthy és Horozthy = *Haraszti,* Nogfolu = *Nagyfalu,* Suklous = *Siklós.*

[1) *Árp. Uj Okm.* XII, 554.]

Topolcha 1) lásd Toplacha.

[1) Fejér IV. I, 293.]

Topolniche, *fons, forrás.* Említi a nyitrai káptalannak III. Endréhez intézett 1293. évi jelentő oklevele. 1) — *Nyitra* és *Bars* megyék határterületén, a Razdelje hegy környékén. 2)

[1) *Haz. Oklevéltár* 138. l. — 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Belus Studeniche.*]

Topolycha fluvius 1) lásd veszprémmegyei Tapolcha.

[1) Fejér VII. I, 216.]

Toporcz aqua 1) lásd Thopricz.

[1) Fejér IV. II, 382. *Századok* VI, 219.]

Toporczi viz, lásd Thopricz.

Toporich rivulus 1) l. Thopricz,

[1) Bárdossy: *Suppl. Anal. Scep.* p. 287,]

Toporicz rivulus 1) l. Thopricz.

[1) Fejér V. III, 426.]

Toportz aqua 1) lásd Thopricz.

[1) *Haz. Okmtár* VI, 104.]

Toprich fluvius 1) lásd Thopricz.

[1) Fejér IV. I, 354.]

Topulucea fluvius 1) l. Heuyou.

[1) Béla névtelen jegyz. cap. XXXI.]

Toraka, *aqua, víz.* Említi a vasvári káptalannak László számára kiállított 1239. évi adománylevele. 1) — *Vas* megyében. Jerney *Toráka*-nak ejti. 2)

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 157. — 2) *Magy. Nyelvk.* 141. l.]

Torbochyn rivus 1) lásd Thorbochyn.

[1) Wenzel XII, 464.]

Tord *possessionis piscinae, Tord terrae stagna, halasak, tavak.* Említi a székesfejérvári káptalannak a pannonhalmi apátság számára kiállított 1261. évi bizonyító oklevele 1) és IV. Lászlónak bizonyos birtokcserét tárgyazó 1277. évi okirata. 2) — *Sopron* megyében.

[1) *Árp. Uj Okm.* III, 12. — 2) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. II, 58.]

Tordai római fürdő. Egy Severus császár emlékére vésett 195. évi feliratos tábla említi azon épületet, melyet a császár ajándékba adott az V. Macedonica legiónak. [1]) Mommsen hihetőnek tartja, hogy ez épület *fürdő*re vonatkozik, mely a régi Potaissa, a mai Torda területén állott. [2]) Vizét azon vízvezető csatornából kapta, melynek nyomai a mai Koppándnál még szemlélhetők. [3])

[1]) Közölve lásd in *Corp. Inscr. Lat.* Vol. III. P. I. p. 175. nr. 905. — [2]) *C. I. L.* i. h. 172. l. — [3]) Lásd *Torda-koppandi római vízvezeték.*]

Tordai római vízvezeték. Nyomai félreismerhetetlenek Torda közelében. Vizét a Tordától egy órányira fekvő Koppánd helység forrásából hozta le a római Potaissába. [1]) Itt a római intendaturának annál is gondosabbnak kellett lennie a friss víz előteremtésében, mivel Potaissa nevezetes katonai centrum volt. Eleintén ugyanis a cohors I. Flavia Ulpia Hispanorum militum civium Romanorum equitata [2]), később, nevezetesen Septimius Severus óta pedig a legió V. Macedonica állomásozott itt, illetőleg maga a főhadiszállás is itt volt. [3])

[1]) Vass: *Erdély a rómaiak alatt* 156. l. Vass tévedése azonban annyiban nyilvánvaló, a mennyiben Tordát a római *Salinae*-vel azonosítá. Salinae a mai Felvincznek felel meg. — [2]) Ezt az Ajtón levő mértföldmutató alapján gyaníthatni. Mommsen: *Corp. Inscr. Lat.* V. III. P. I. 256. l. nr. 1627. — [3]) *Corp. Inscr. Lat.* III. I, 172. l. *Potaissa* magyarázatában.]

Torda-koppandi római vízvezeték. Nyomai *Torda-Aranyos* megyében Koppándnál, Tordától éjszaknyugatra láthatók s kétségtelenül Tordáig huzódott e vízvezető csatorna. [1]) A Tordánál létezett római telepnek *Potaissa*nak [2]) castruma és egyes, részint mozaikpadlattal biró nagyobb épületei még jól kivihetők. Az Aranyos és a Szindpatak közötti téren való régi letelepedés szintén constatálva van s nagyon valószinü, hogy Potaissának nyárilakai Koppándig huzódtak.

[1]) Gooss: *Chronik d. arch. Funde Siebenbürg.* 115. l. — [2]) Mommsené az érdem *(Corp. Inscr. Lat.* Vol. III. P. I. p. 172.), hogy feliratilag constatálta igazi nevét e római telepnek, melyet előbb tévesen Salinaevel azonosítottak. (Orbán: *A székelyföld leirása* V, 86.)]

Tordonai víz, lásd Turduna.

Tormas, *stagnum, tó.* Említi IV. Bélának a turóczi monostor 1252. évi alapítólevele. [1]) — *Győr* és *Komárom* megyék határterületén, a Csalóközben, a Csiliz mentén. [2]) Hogy nem volt izolált tóvíz, maga az okirat mondja. Szerinte ugyanis ad radicem Chubanch (Chuboner Fejérnél) ered, et idem Tormas per *suum cursum* (tehát folyóvíz is) vertitur ad occasum, *et venit ad fluuium Zwew.* Jerney *Tormás*-nak ejti s szerinte Pozsony és Győr megyék szélén keresendő. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 306. [2]) Az okirat idevonatkozó topographiájára nézve lásd *Asoanthu.* — [3]) *Magy. Nyelvk.* 143. l.]

Tormos maior [1]) lásd Tarmas.

[1]) Fejér I, 286. Desericzky: *Init. Hung.* V, 181.]

Tormos vize és mocsárhelyei, l.

Tarmas és nyitramegyei Aquapaludosa.

Tormos vtrumque [1]) l. Tarmas.

[1]) Fejér I. 286. Desericzky: *Init. Hung.* V, 181. Vurum: *Eppat. Nitr. Mem.* 93. l.]

Torna fluvius, vize [1]) lásd veszprémmegyei Tornua.

[1]) Fejér VII. V, 597. *Haz. Okmtár* IV, 97.]

Tornewa, *Tornua, aqua, riculus, víz, csermely.* Említi Imrének a zágrábi káptalan számára kiállított 1201. évi okirata [1]), II. Endrének Baranus zágrábi dekán számára kiállított 1214. évi adománylevele [2]), II. Endrének a zágrábi püspök jogait szaporító 1221. évi okirata [3]) és IV. Lászlónak Ternava helységet illető 1277. évi privilegiuma. [4]) Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén, a Száva baloldali mellékvize, a Szlyeme hegység déli oldaláról lefolyó *Ternavai* patak. Az 1214. évi okirat ezt jobban is jelzi, midőn mondja: Tornua defluit *in Zavam.* Az 1277-ik évi okiratban említett terra Tornoa nyilván azonos a Zágrábtól keletre eső Ternavával, s az ugyanezen okiratban említett quidam rivulus a Ternavai patakra vonatkozik.

[1]) Tkalcio: *Mon.* I, 11. — [2]) IX. Gergely pápa 1227. évi átiró bullájában Theinernél: *Vet. Mon* I, 80. *Árp. Uj Okm.* I, 232. Pestynél: *A magyarorsz. várispánságok tört.* 550. — [3]) Tkalcic I, 35. Wenzel XI, 129. — [4]) Tkalcic I, 188. Wenzel XII, 179.]

Tornia [1]) l. ugocsamegyei Thornia.

[1]) Jerney: *Magy. Nyelvk.* 143. l.]

Tornova, *Ternova, Trnova, riculus, csermely.* Említi IV. Bélának János turóczi várnagy számára kiállított 1262. évi adománylevele. [1]) — *Turócz* megyében, a Turócznak egy ma e néven ismeretlen jobboldali mellékvize, Dvorecz és Csepcsén vidékén. Az okiratban említett Cheptsin = *Csepcsén,* Doboa talán = *Dubova,* Dobocz talán = *Dvorecz.*

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 57. VI. II, 387. Engel: *Monumenta Ungrica* 106. l. *Századok* IX, 159.]

Tornua, *Thornua, Torna, Turnwa, aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi István ifjabb királynak Wrs helységet tárgyazó 1264. évi adománylevele [1]), a veszprémi káptalannak bizonyos birtokrendezést tárgyazó 1278. évi bizonyító oklevele [2]), a győri káptalannak a szörcsöki nemesek birtokosztályára vonatkozó 1288—1290. évi okirata [3]), ugyanazon győri káptalannak bizonyos birtokegyezkedést tárgyazó 1290. [4]), a veszprémi káptalannak 1292. [5]), István alországbirónak 1299. [6]), III. Endrének 1300. [7]) évi okirata és a veszprémi káptalannak az Ajkai családbeliek ügyében kiállított, évnélküli bizonyító oklevele. [8]) — *Veszprém* megyében, a Bakonyban Csehbányánál eredő s utóbb a Kigyóssal egyesülő és azzal együtt a Marczalba jutó *Torna.* Pesty tévesen *Tornyá*-nak ejti s tévesen az eltünt vizek közé sorolja. [9]) Ősi culturalis jelentősége mellett bizonyítanak a *jenői* négy és a *somlyóvársárhelyi* tizenhárom tumulus [10]), valamint a Torna vízkörnyékében levő szádellői völgy tömérdek őstelep-helyei és konyhahulladékai. [11])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 692. — [2]) *Árp. Uj Okm.* IX, 218. 219. *Haz. Okmtár*

I, 71. 72. — [3]) Kubinyi: *Magy. tört. Eml.* I, 142. — [4]) *Árp. Uj Okm.* IX, 536. Fejér VII. V, 597. Kubinyi I, 143. — [5]) *Árp. Uj Okm.* X, 95. *Haz. Okmtár* I, 89. — [6]) Wenzel V, 240. *Haz. Okmtár* VI, 449. — [7]) *Tört. Tár.* II, 180. — [8]) *Haz. Okmtár* IV, 97. — [9]) *Századok* I, 75. — [10]) Rómer: *Résultats généraux* p. 159. — [11]) Mailáth Béla és Lehoczky Tivadar jelentései az *Arch. Értesítő*-ben XII, 260.]

Tornua [1]) lásd zágrábmegyei Tornewa.

[1]) Tkalcic I, 35. Wenzel XI, 129.]

Torontál-temesmegyei nagy mocsárhely, *stagnum.* Említi ezt a VII. századbeli Theophylaktosz Simocatta byzantin iró. [1]) Előadása szerint Baján avar khán négy fia, kiket a régi Viminacium, a mai szerbországi Kostolác irányában Priscus római hadvezér seregének a Dunán való átkelése megakadályozására küldött [2]), a római legiók által seregeikkel együtt egy mocsárba szoríttattak, melynek hullámaiban Baján fiaival együtt sokan halálukat találták. [3]) Itt ama nagy mocsárok egyikéről van szó, melyek a régi időkben Dél-Magyarországot, névszerint *Torontál* és *Temes* megyék déli részeit elborították. Nem hiszem azonban, hogy akár az *alibunári* akár az *ilancsai* mocsárról volna szó, mert a hátravonuló avarok kétségkivül éjszaknyugati irányban, a Tisza felé haladtak, s így vagy ama Dunamenti mocsárvidékről értendő, mely a Bonjavica és a Duna között Kubin vidékén terül el még manap is, de mely a VII. század kezdetén sokkal jelentékenyebb volt; vagy pedig a Tiszavidéki nagy és mély mocsárokról. Ez utóbbi annyiban valóbbszinü, a mennyiben a byzantin iró hozzáfüggeszti előadásához, hogy a veszélyben forgó fiai segítségére sietö Baján non sine periculo, salvus ad Tissum (azaz Tisza) fluvium evasit. [4])

[1]) *Hist.* lib. VIII. cap. 3. — [2]) L. *Transitus Istri.* — [3]) Quoniam *stagnum* locis illis suberat, in *undas* eos adigebat... Plurimis igitur et simul Chagani filiis tali modo submersis. — [4]) U. o. VIII, 3. s v. ö. Thierryvel: *Attila fiai s utódai tört.* II. r. 232. l.]

Torrens, *fluens, zuhatag.* Említi Imre királynak a zágrábi egyház számára kiállított 1201. évi okirata. [1]) — Horvátországban, *Körös* megyében, a körösi alispánság területén, a Zsabnicza és Glogovnicza közti területen, úgy látszik az utóbbi vízkörnyékében. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 235. Theiner *Vet. Mon.* I, 81. Tkalcic: *Hist. Epp. Zagr.* I, 14. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Cernez.*]

Torrens, *riculus, zuhatag, csermely.* Említi II. Endrének a kerczi monostor számára kiállított 1223. évi adománylevele. [1]) — *Fogaras* megyében, (?) Sz. Mihály-hegy vidékén, descendens ab ipsis alpibus versus villam Ruetel (másik helyt Ruett.)

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 400. VII. I, 213.]

Torrens, *zuhatag.* Említi IV. Bélának Vatasomlyója helységet illető 1257. évi privilegiuma. [1]) — *Szilágy* egykor Kraszna megyében, a szilágy-somlyói járás területén, Györtelek vidékén, a Kraszna mellékvize. [1])

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 92. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Crazna* aqua.]

Torrens, *zuhatag.* Említi IV. Bélának Dominik mester számára kiállított 1263. évi adománylevele. [1] — A régi Valkó, a mai *Verőcze* megyében, a Vuka vízkörnyékében, a Gorjani és Dobszin közti területen. [2]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 141. — [2] A topographiára nézve lásd *Asantu.*]

Torrens, *zuhatag.* Említi a zágrábi káptalannak Lonka földet tárgyazó 1292. évi bizonyító oklevele. [1] — Horvátországban, *Zágráb* megyében.

[1] Tkalcic: *Hist. Epp. Zagr.* I, 231.]

Tortillou, *Tartelowe, Tertilon, Tortillow, Fortillou, Szerzylon, Zercyllon.* Említi II. Endrének a Bárczaságra vonatkozó 1211. évi okirata [1] és III. Honor pápának a német lovagrend számára II. Endre privilegiumait megerősítő 1223. évi bullája. [2] — *Brassó* s kis részben *Háromszék* megye területén, az Olt közvetett mellékvize. A Grohotyisuhoz éjszakkeletéjszak felől a Dongókőig csatlakozó hegyek éjszaknyugati oldalán eredő csermelyek egyesüléséből keletkező s aztán a Feketeügybe balfelől szakadó *Tatrang*, a német *Tartlaubach.* [3] Az okiratok szerint az Oltba szakad [4], s így ez adatból kitetszik, hogy a XIII. században a Feketeügynek a Tatrangtorokon alúli szakaszát is a Tatrangnak vették. Világos továbbá, hogy a Tortillou s ennek változatai nem a magyar Tatráng, hanem a német Tartlau ferdítései. [5] Prázsmár lakói ma is *Tuörtel*-nek nevezik a Tatrangot. [6]

[1] Seivert: *Ung. Magaz.* IV. d. II. füz. 218. Schuller: *Archiv.* I, 124. Bethlen: *Gesch. Darstellung d. deutsch. Ordens in Siebenbürg.* 70. l. Teutsch és Firnhaber: *Urkundenbuch z. Gesch. Siebenbürg.* I, 8—10. Theiner: *Mon. hist.* I, 95. Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 107. — [2] Fejér III. I, 423. — [3] Lásd Goost: *Studien z. Geogr. u. Gesch. d. trajan. Daciens,* p. 31. 52. jegyz. Pesty: *Az eltünt régi vármegyék* II, 127. Veszely: *II. András és a német lovagok* czimü czikkében a *Magy. Sion* II. köt. 166. l. Hunfalvy: *Az oláh incolatus Erdélyben.* Megjelent a *Századok*-ban XIII, 671. — [4] Aqua defluit — mondja III. Honor okirata — quae vocatur Ald (Aluta, Olt), et sic ascendendo per Ald usque Szerzylon cadit in Ald (nyilván vsque *ubi* Szerzylon cadit in Ald) et iterum vadit vsque ad ortum eiusdem Zercyllon. — [5] Az okirat topographiájára nézve lásd *Borsa.* — [6] *Magy. Sion* II, 166. l. 2. jegyz.]

Tortillow [1] lásd Tortillou.

[1] Gooss: *Programm der evang. Gymnas. in Schässburg,* $187^3/_4$. pag. 31. 52. jegyz.]

Tortina, (?) Említi II. Endrének a templomosrend számára kiállított 1210. évi birtokmegerősítő okirata. [1]

[1] *Árp. Uj Okm.* XI, 106.]

Tóthpataka [1] l. Thothpataka.

[1] Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 144. l.]

Tótfalui római hid. A szent-endrei szigeten *Pest-Pilis-Solt* megyében fekvő Tótfalu délkeleti határában, a Duna balágának jobb partján, állítólag egy római hidfőmaradvány áll, melyet azonban a tótfalusiak már annyira széthordtak házaik építésére, hogy csupán alacsony vízállásnál látható. [1]

[1] Dr. Arányi Lajos jelentése az *Arch. Ért.* uj folyamában. 1881. I. k. I. r. XXI—XXII. ll.]

Tótfalui vagy **Vibornai víz,** lásd Thothpataka.

Tóti kökút, lásd Puteus lapideus.

Toutfich, *Toutsit, rivus, patak.* Említi Imrének a zágrábi káptalan számára kiállított 1201. évi adománylevele [1]) és illetőleg IX. Gergely pápának a zágrábi püspök számára több magyar királyi privilégiumot megerősítő bullája. [2])

[1]) Tkalcic: *Mon. Epp. Zagr.* I, 15. — [2]) *Árp. Uj Okm.* I, 238. Theiner: *Vet. Mon.* I, 82.]

Toutnetkuta [1]) l. Tonthnetkuta.

[1]) Knauz: *Mon.* I, 223.]

Tout Ricolan, *rivulus, csermely.* Említi Pál országbirónak Igrigh helység határjárását illető 1251. évi okirata. [1]) *Zala* megyében, a Sz.-Péterúrhoz tartozó *Rokolán-pusztai víz,* mely a Zalába s aztán a Balatonba jut. [2]) Egy későbbi (1412. évi) okiratból kitetszik, hogy másképp *Verecspatak*-nak is neveztetett. Pesty *Tót-Rokolán patak*-nak ejti s az eltünt vizek közé sorolja. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm,* VII, 329. — [2]) Az okirat topographiájára nézve l. *Hunta.* — [3]) *Századok* I, 75.]

Toutsit rivus [1]) lásd Toutfich.

[1]) Tkalcic I, 15.]

Toutw, *piscatura, halászó.* Említi a győri káptalannak bizonyos birtokosztást tárgyazó 1261. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Komárom* megyében, a Csalóközben, Ekel vagy Szakállos birtokok területéhez tartozott.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 514.]

Tow. (?) Említi Imre királynak az orodi prépostság számára kiállított 1197. évi okirata. [1]) — *Alsó-Fejér* megyében, Asszonynépe vidékén, a csombordi járásban. Tóvizet gyanítok alatta, minthogy ilynevü helység ma e vidéken nem található. [2])

[1]) Wenzel: *Árp. Uj Okm.* I, 85. Knauz: *Magyar Sion* IV, 814. Ortvay-Szentkláray: *Tört. Adattár* I, 104. Teutsch és Firnhaber: *Urkundenbuch* 5. l. — [2]) A topographiára nézve lásd alsó-fejérmegyei *Névtelen folyó.*]

Tow, *stagnum, tó.* Említi a nyitrai káptalannak Elefánti Imre számára kiállított 1282. évi bizonyító oklevele. [1]) *Pozsony* megyében, a Dudvág mentén, a Tirna és Gidra közti területen.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 371. *Haz. Okmtár* III, 37.]

Toycapataka, Toycapotoka fluvius [1]) lásd Thothpataka.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 276.]

Tozy, *portus, rév.* Említi II. Endrének Szakolcza birtokot illető 1217. évi [1]) és IV. Bélának ugyanama birtokot illető 1256. évi adománylevele. [2]) — *Nyitra* megyében, Szakolcza vidékén, a Morva réve.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 200. — [2]) Fejér IV. II, 392.]

Töltéstava [1]) lásd Fyrrestelucarra.

[1]) Fejér II, 383.]

Töltishoatew, fluvius, vadum [1]) lásd Tholchotho.

[1]) Fejér IV. II, 21.]

Tömös patak, lásd Timis.

Tömpöspusztai halas, lásd Thembesi halas.

Törökér, lásd Thevreker.

Trajan dunai útja. A szerbországi Golubacz és a krassó-szörénymegyei Ogradina között az u. n. Klissurában a szerb parton, szemben a Széchenyi úttal

jól kivehetők Trajan császár egykori dunai útjának nyomai. E via Trajana egy a Duna tükre felett függő galleriát képezett, mely a meredek sziklafalon tova vonult. A merészen tervezett út a sziklafalba vízszintesen illesztett fagerendákon nyugodott. Az alapgerendák alantas fatámok által voltak kiálló részökben megerősítve, a mint ezt világos nyomok bizonyítják. A sziklákba fúrt gerendatartó lyukak 0·30 meter nagyságuak s közülök némelyike annyira sértetlen, mintha csak most vágta volna ki azokat az építő vésője. Ogradena közelében egy lapos természetes sziklafülkében egy reliefben kidolgozott Aedicula látható, melynek alsó része azonban már szét van rontva. Az Aedicula 0·82 meter széles, 0·60 meter magas s két canellirozatlan oszlopból áll. Az oszlopok capitälei már meg nem határozhatók. Az oszlopokon egy akroteriákkal diszített oromháromszög nyugszik, a két oszlop közé pedig egy négyszögű mező van kimélyítve, valószinüleg valamely szobrászati mü befogadására. Ez Aediculától nehány száz lábnyira egy ornamentalis és figurális diszítményekkel ellátott felirásos tábla következik. A diszítmények mind domborművileg vannak kifaragva. Maga a tábla egy a sziklafalban kifaragott terjedelmes fülkében van. A fülke tetözetét hét lacunaris mezöny osztja be. A középső mezönyt egy szétterjesztett szárnyú sas, a többieket rozetták töltik ki. A felirásos tábla alján mintegy 2 meternyire egy 7·75 meter hosszú, 1·70 méter széles terrasz van vízszintesen kifaragva, a terrasz alatt pedig négy gerendatartó négyszögü lyuk tátong. A négyszögü tábla mindkét oldalon háromszögösen van szegélyezve s két lebegő szárnyas genius által tartatik. Alulról a táblát egy felette szétroncsolt meztelen férfialak tartja, míg a tábla s a geniusok közötti térrészletet mindkét oldalon egy-egy delfin alakja foglalja el. [1]) A tábla azon feliratot tartalmazza, mely a Trajan-út elkészitésére vonatkozik. Csak első négy sorában olvasható biztosan, alantabbi sorai annyira elrontvák, hogy csak hozzávetőleg betüzhetni ki értelmöket. A felirat már sokszorosan van közzétéve s többféleképen értelmezve. [2]) Legmegbízhatóbb azonban valamennyi között Benndorf olvasása és értelmezése. Ő a három utolsó sort hasonmásban is közli. A betük prismatikus mélyedésben vannak kifaragva, a porhanyós szikla stuccoréteggel volt bevonva, magok a betük pedig vörösre festvék. A felirás a következő:

IMP ♂ CAESAR ♂ DIVI ♂ NERVAE ♂ F ♂
NERVA TRAIANVS ♂ AVG ♂ GERM
PONTIF MAXIMVS TRIB POT IIII
PATER PATRIAE COS III
MONTibus excisis anconibus
sublatis viam fecit.

A két utolsó sornak olvasása és értelmezése a Benndorfé, ellenben Arnethé a következő: *Montis et fluvii anfractibus superatis viam patefecit.* Asbchaché: *Montis et fluvi Danubi rupibus superatis viam patefecit.* Mommsené: *Montibus excisis amnibus superatis viam fecit.* A Benndorf által közölt facsimile teljesen igazolja Mommsen montibus excisis-ét, de meg nem engedi annak amnibus su-

peratis féle olvasását, miért is a Benndorfét kell elfogadnunk *anconibus sublatis* = *emelt gyámgerendákkal*. Ez olvasásnak kétségtelenül elfogadható értelme van, ha mindjárt oly technikai specialitás is, a milyent előbb Vitruviusban, semmint egy hivatalos felirásban gyaníthatnánk. Benndorf továbbá ama nézeten van, hogy e felirás a Trajan-út *cégéhez* volt illesztve. Azonban e nézetét nem vélem oszthatni, mert a nagy műnek közepén gondolom azt állottnak, úgy a mint a semmeringi felirásos tábla is a merész hegyi pályavonal közepén van felállítva. A Trajan-út ugyan Ogradenánál megszakadt, de a római nagy mü, mely a Dunaszorost teljesen meg akarta szerezni a közlekedés számára, Ogradenánál épenséggel nem volt befejezve. Iróink ugyanis szem elől tévesztik azt, hogy a Trajan-út tulajdonkép *hydrographiai* jelentőségü. Alig tehető fel a practicus rómairól, hogy ő a Klissurában egy szárazföldi közlekedési vonalat akart legyen létesíteni. A roppant áldozatokkal készült emez út meg nem felelhetett a római szükségleteknek. Czélja ennek nem lehetett az, a mi a via strata-é, az állami országutaké volt, hogy tudniillik a hadseregnek, a hadi trainnek, az állampostának, a kereskedőknek és hajcsároknak, meg a szekérforgalomnak, szóval a nagy közlekedésnek pályája legyen. Mindent egybevéve nem kételkedhetni azon, hogy e dunai út merően *gyalog út* volt, melyből úgy a legiók menetei, mint a szekerek közlekedési teljességgel ki voltak zárva. A nagy közlekedés déli irányban kerülte meg a szerbiai hegyvidéket a viminacium-naissusi vagyis a kostolácz-nissi úton, innen a ratiariai útra tért, így egyesülve aztán az alsó-moesiai nagy úttal. Taliatat Egetával egy diagonalis útirány kötötte össze, mely szintén a nagy közlekedés útja volt. A dunamenti függő út csakis a gyalog közlekedésnek volt fentartva, melyet a legióknak legfelebb egyes detachirozott csapatai vehettek igénybe. A Trajan-út főfeladata tulajdonkép a *vízi közlekedés* előmozdítása volt. Én a *hajóvontatás* érdekében készültnek hiszem. A rómaiaknak dunai hajózása tudvalevőleg igen ki volt fejlődve, de a vízfolyás ellenében való haladás amaz időkben csakis vontatás által volt képzelhető. A meredek moesiai hegység természeti alakulatánál fogva a hajóknak felirányban való mozgását a Klissurában meg nem engedte s így szükségképen létesítenie kellett ez utat, mely úgy tervezetére, mint bátor és ügyes kivitelére nézve párját ritkítja a római épitészet történetében. De azok az akadályok, melyek a hajózás útjába gördültek a Klissurában, más alakban a Vaskapunál is jelentkeztek. A vízi pályát itt rézsutosan elzáró jegöczös sziklapadok teljes fennakadással fenyegették a római hajózást. E helyt csakis egy alkalmas csatorna megnyitásával lehetett a természet akadályait leküzdeni. Ennek következtében készült tehát a Vaskapuban ama csatorna, melynek nyomait még szintén jól kivehetni.[3] Mind a Trajan-út, mind pedig a vaskapui csatorna egyaránt a vízi közlekedés érdekében készülvén, nyilvánvaló, hogy

a Traján-útnak a vaskapui csatorna képezi valósággal folytatását. Az egyik feltételezte a másikat s mindkettő egy nagyszerű technikai combinatiónak s kivitelnek bámulatra méltó jelensége.

[1) Igen pontosan leirva Benndorf által Hirschfeldnek: *Epigraphische Nachlese z. Corp. Inscript. Lat. Vol.* III. czimű kiadványában 57—60. ll. És *Sitzungsberichte* d. kk. Akad. d. Wiss. (Phil.-hist. Classe) LXXVII, 417—420. — 2) Teljes feltüntetése még sehol sem jelent meg. A mit itt adok, jóval felülmulja Mommsennek eddig legbővebb közlését. Közzé van téve a felirat a következő művekben: Marsili: *Danubius Pannonico-Mysius* II. tab. 53. Griselini: *Versuch einer Gesch. d. tem. Ban.* I, 289. tab. V. Caryophilus p. 33. Muratori 450, 3. Gruter 163, 1. Katancsich: *Istri Adcolar. Geogr. Vet.* II, 130. Donat 214, 6. Accursius N. 79. Mezersius: *Dornsvam* Nr. 21. Lauriani: *Magazinu istoricu pentru Dacia* II, 121. Neigebaur: *Dacien.* p. 110. Lazius: *Com. Reip. Rom.* p. 1102. Arneth: *Die Trajansinschrift in der Nähe d. Eiser. Thores* közzétéve a *Jahrb. d. Centr.-Comm. f. Erf. u. Erh. d. Baudenkm.* 1856. p. 83. tab. I. Aschbach: *Ueber Trajan. stein. Donaubrücke* közzétéve a *Mittheil. d. Centr.-Comm.* 1858. p. 200. Böhm: *Gesch. d. tem. Ban.* II, 298. és rajzban X. tábla. Ugyanő: *Délmagyarorsz. kül. tört.* I, 363. Boleszni: *Kézikönyv az Al-Dunán utazók számára* 123. l. Ugyanő: *Die Donaukatarakte* 56. l. Ugyanő: *A Traján-hid*, közzétéve a délmagyarorsz. *Tört. és rég. Értesítő* VI. évf. 99. l. »*Glasnik*« belgrádi hirlap 1856. foly. IX, 214. Kanitz: *Serbien* 367. l. Wex: *Oesterr. Revue* 1863. IV, 85. Dierauer: *Beiträge z. einer krit. Gesch. Traj.* 73. l. Wallace: *Auf der Donau* 89. l. Szombathy: *Dácia meghódítása* 25. l. Mommsen: *Corp. Inscript. Lat.* V. III. P. I. p. 269. Nr. 1699. Hecksch: *Die Donau* 665. lap. Hirschfeld-Benndorf: *Epigraphische Nachlese z. Corp. Insc. Lat. Vol. III. aus Dacien und Moesien* 57—60. ll. *Sitzungsbericht(Phil.-hist.-Classe) d. kais. Akad. d. Wiss.* 1874. LXXVII, 418. Ez utóbbbi közlés valamennyi között a legpontosabb. — 3) L. *Római hajózási csatorna a Vaskapunál.*]

Traján dunai köhídja, lásd Pons Traiani.

Transitus Istri. A Duna e révét a VII-ik századbeli Theophylaktosz Simocatta byzantin iró említi.[1] Előadása szerint a Viminaciumban s az ezzel szemben fekvő dunai szigeten a Kr. u. 600. évben állomásozott Priscus római vezér erős hadseregét itt akarta a Dunán átszállítani, mit Baján avar khán megtudván, négy fiát küldte oda a szándékolt átkelést meggátolni. Ez azonban Baján fiainak nem sikerült, mert a rómaiak, bár csekély sereggel, de tényleg átkeltek. A szóban levő Viminacium, melyet feliratos kövek[2], érmek[3] s számos iró említnek, Felső-Moesiának főhelye volt a szerbországi mai Kostolácz falucska helyén, hol a római castrum még teljes épségben fenn van s a város épületeinek nagyszerű maradványai is találhatók.[4] Az említett sziget pedig a mai nagy Osztrovo-sziget, melyen szintén kerülnek elő római régiségek. E terjedelmes sziget a csapatoknak átszállítását nagyon megkönnyítette s nem is szenved kétséget, hogy e hely állandó dunai átkelő volt.

[1) *Hist.* libr. VIII. cap. II. — 2) Mommsennél: *C. I. L.* Vol. III. P. I. Nr. 1474. 1654. és 1655. — 3) Eckhel II, 8. s kk. 4) Ezekről tüzetesebben olvashatni Kanitznál: *Serbien* X. fej. 396—420. ll.]

Travus amnis [1]) lásd D a r o s.

[1]) Wenzel VI, 4.]

Trawus amnis [1]) lásd D a r o s.

[1]) Fejér II, 266.]

Trebes, *Trebses que fuk dicitur, fluvius, folyó.* Említi János guercsei főesperes [1]) és IV. Bélának egyik 1257. évi okirata. [2]) — Horvátországban, a *Gradiskai ezred* területén, a Pakrának alsó folyása, mely *Teresbes*nek vagy *Trebes*nek neveztetik. [3])

[1]) Kercselichnél: *Not. praed.* III, p. 101. Fejérnél: *Cod. Dipl.* VII. IV, 42. — [2]) *Cod. Patrius* VII, 72. — [3]) L. Pestyt: *Az eltünt régi vármegyék* II, 233. Ugyanőt: *A magyarorsz. várispánságok tört.* 234. l. Azonkiv. a *Seeman-féle térképet.* — Hátsek Atlaszában (LXXII) a Lónya alsó ága van Terebes nevén tévesen megjelölve.]

Trebesthz, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Merke földtért illető 1257. évi bizonyító okirata. [1]) — *Somogy* megyében, a marczali járásban, a *Terepezdi* víz. Az okiratban említett terra Merka mint *Merke* puszta manap is megvan Tapsony és Vése közt. A terra Terpechnek pedig megfelel a mai *Terepezd* puszta, Vésétől keletre. A Terepezdi puszta vidéke képezi a tulajdonképi vízválasztót, honnan a folyóvizek éjszaknak a Balatonnak és délnek a Rinyának tartanak. A terra Merka a *parte meridionali* intra fluuium Trebesthz existens, világos, hogy itt a Rinya egy baloldali vizéről van szó.

[1]) *Cod. Patrius* VII, 74.]

Treboztou, *rivulus, csermely.* Említi IV. Bélának Maladik számára kiállított 1262. évi adománylevele. [1]) — *Turócz* megyében, a Turóczba balfelől szakadó *Trebosztó* vagy *Szent-Péteri* víz. [2]) Az okiratban említett terra Tarnouc = *Tarnó,* terra Volcsa = *Valcsa,* Trebozfou = *Trebosztó.*

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 84. — [2]) Ez utóbbi néven ismeri Hunfalvy: *A magy. birod. term. vizs. leirása* III, 279.]

Trebulyai patak, l. K o a c h o u.

Tregla, *aqua, víz.* Említi Dénes comesnek a topuskói apátság javára hozott 1266. évi itélőlevele. [1]) — Horvátországban, a topuskói apátság birtokterületén.

[1]) Tkalcic: *Mon. Eppat. Zagr.* I. 135.]

Tresterapotec [1]) lásd T r e s t e r u k p o t o k.

[1]) Theiner I, 75.]

Tresterupotek [1]) lásd T r e s t e r u k-p o t o k.

[1]) Fejér III. I, 220.]

Tresterukpotok, *Tresterapotec, Tresterupotek, rivus.* Említi II. Endrének Ciriacus prépost számára kiállított 1217. évi adománylevele. [1])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 220. Theiner: *Vet. Mon.* I, 75. Tkalcic: *Mon.* I, 41. Kercselich: *Hist. Epp. Zagr.* p. 45. Farlat: *Illyr. Sacr.* V, 359. Pray: *Specim. Hier.* II, 310. Katona: *Hist. Crit.* V, 252.]

Treztem, *rivulus, csermely.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itélőlevele. [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a jaskai alispánság területén, a Kupcsina vízkörnyékében. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 299. — [2]) V. ö. Pestyvel: *A magyarorsz. várispánságok tört.* 356. l.]

Trinoych, *aqua, víz.* Említi János zágrábi püspöknek István comes szá-

mára kiállított 1293. évi adománylevele. [1]) — *Verőcze* megyében, a verőczei alispánság területén, a Dráva jobboldali vízkörnyékében.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 232. Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 259.]

Tripche, *rivus, patak.* Említi V. Istvánnak Fülöp estergomi érsek és testvére számára kiállított 1270. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban, *Kőrös* megyében, a kapronczai alispánság területén, a Dráva vízkörnyékében. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 285. *Magy. Sion* III, 371. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd körösmegyei *Biztra.*]

Tripche [1]), **Tripcze** [2]) lásd Therepcze.

[1]) *Cod. Patrius* VII, 130. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 146.]

Tristenec rivus [1]) lásd zágrábmegyei Tristenich.

[1]) Tkalcic I, 12.]

Tristenich, *Tristenec, rivus, patak.* Említi Imrének a zágrábi káptalan számára kiállított 1201. évi okirata [1]) s illetőleg IX. Gergely pápának a zágrábi püspök számára több magyar királyi privilégiumot megerősítő 1227. évi bullája. [2]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén, Trstenik vidékén, a *Trsteniki* csermely.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 12. — [2]) *Árp. Uj Okm.* I, 232. Theiner: *Vet. Mon.* I, 80.]

Triztynyk, *rivulus, csermely.* Említi III. Endrének az Aba nemzetség számára kiállított 1299. évi törvénykezési kiadványa. [1]) — *Sáros* és *Zemplén* megyék határterületén, az Oblik-hegy keleti vidékén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 331.]

Trnova [1]) lásd turóczmegyei Tornova.

[1]) Fejér IV. III, 57. *Századok* IX, 159. Engel: *Mon. Ungr.* p. 106.]

Trsteniki csermely, lásd zágrábmegyei Tristenich.

Truglo, *Trugloupotok, Trugloupotoc, aqua, rivulus, fluvius, víz, csermely, folyó.* Említi Mária királynénak Miske comes számára kiállított 1266. évi adománylevele [1]), a pozsegai káptalannak Ibrahim birtoka határrendezését tárgyazó 1280. évi bizonyító oklevele. [2]) — *Pozsega* megyében, Churkunyk másképen Cherkvenig és Rodovancz földterületek határában, a Cherguenyg vizének mellékvize, a Pakra s általa a Száva vízkörnyékében.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 140. — [2]) *Árp. Uj Okm.* XII, 316.]

Truglo, *stagnum, piscina in capite Trugloupotoc, tó, halas.* Említi Mária királynénak előbb idézett 1266. évi adománylevele [1]) és a pozsegai káptalannak szintén már idézett 1280. évi okirata. [2]) — *Pozsega* megyében, Cherkvenig és Rodovancz földterületek határában.

[1]) I. h. i. l. — [2]) I. h. i. l.]

Trugloupotok [1]) l. Truglo fluvius.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 140.]

Tsierna [1]) lásd Tierna.

[1]) Hunfalvynál: *Ethnographie* 55. l. és 388. l. 80. jegyz.]

Tsiernja [1]) lásd Tierna.

[1]) Hunfalvynál: *Ethnographie* 388. l. 80. jegyz.]

Tubut-Sedu, *fons, forrás.* Említi a bakonybéli apátság jószágait és vagyonát összeiró 1086. évi okirat. [1]) —

Veszprém megyében, Koppány vidékén, a Gerenczének valamely mellékvize. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 31. — [2]) V. ö. *Tugut* portus, *Tuhud puteus.*]

Tucota fluvius [1]) lásd T a k t h a.

[1]) Béla névt. jegyz. cap. XVII. Schwandtnernél I, 16.]

Tugut, *portus, rév.* Említí a bakonybéli apátság jószágait és vagyonát összeiró 1086. évi okirat. [1]) — *Veszprém* megyében, nyilván a fons Tubut-Sedunak a réve. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 31. — [2]) Lásd *Tubut-Sedu* fons.]

Tuhinai víz, lásd T u h y n c.

Tuhud, *puteus, kút.* Említi a bakonybéli apátság jószágait és vagyonát összeiró 1086. évi okirata. [1]) — *Veszprém* megyében, Koppány egykori birtokhatárában. E kútból folyt azon Tubut-Sedu fons, melynek vize a Gerenczébe jutott. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 31. — [2]) Lásd *Tubut-Sedu.*]

Tuhyne, *aqua, víz.* Említi IV. Bélának Ujchap birtokra vonatkozó 1243. évi adománylevele. [1]) — *Trencsén* megyében, a puchói járásban, a Vág jobboldali mellékvize, a *Tuhinai víz.*

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 134.]

Tukulhoz tartozó halas, *piscina pertinens ad villam Tukul.* Említi IV. Lászlónak Tukul földet tárgyazó 1279. évi adománylevele. [1]) — *Pest-Pilis-Solt-Kis-Kún* megyében, a Csepel szigetén levő *Tököle* határában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 19.]

Tulcoupotok, *Tolcou aqua, Tolcou, patak, víz.* Említi II. Endrének Pousa gróf számára kiállított 1222. évi adománylevele. [1]) — *Sopron* megye délnyugati területén, a Répczének ma e néven ismeretlen mellékvize. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 368. 369. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Gorbunuk-potoka.*]

Tulgufoca, *Tulgusfoca, Tulusfocca, Tulkofoca, Tilgusfoca, Kalozfoka, aqua, víz.* Említi I. Lászlónak a tihanyi apátság birtokait és jogosítványait megerősítő 1093. évi okirata [1]) és II. Endrének ugyanezt tevő 1211. évi oklevele. [2]) — Jerney Torontál megyében keresi, de tévesen. [3]) I. Lászlónak említett okirata szerint ez in partibus Bodrug létezett, tehát *Bács-Bodrog* megyében, mikép ezt Pesty Frigyes is hirdeti.[4]) Jerney a Tulgufoca-nak és a Kalozfoka-nak azonosságát észre nem vette s ez utóbbit a Dunánál keresi. [5]) A Tulgufocát Pesty *Tölgyfoká*nak ejti. [6])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 69. — [2]) *Árp. Uj Okm.* I, 116. 117. Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 190. 191. Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 146. l. — [3]) Lásd a *Hagymas stagnum* alatt mondottakat. — [4]) *Az eltünt régi vármegyék* I, 219. — [5]) *Magy. Nyelvk.* 63. l. — [6]) *Az eltünt régi vármegyék* I, 219.]

Tulgusfoca [1]) lásd T u l g u f o c a.

[1]) Wenzel I, 116.]

Tulkofoca [1]) lásd T u l g u f o c a.

[1]) Fejér VII. V, 190.]

Tulman, *Tolman, piscina.* Említi István alországbirónak János gróf ellen hozott 1300. évi itéletlevele. [1]) — *Zemplén* megyében, a Tisza jobboldala mentén, a Tisza vize által alkotott halastó, mit maga az okirat hirdet e szavaival: piscina *de Tichia* exeuns.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. II, 293. 294.]

Tulreu, *portus Thul, rév.* Említi III. Bélának Zund helység határszabályozását tárgyazó 1173—1196. évi intézkedése és II. Endrének Tamás számára kiállított 1206. adománylevele. [2]) — *Bács-Bodrog* megyének Verőcze megyével határos dunai réve a Drávatorok és Szonta között eső területen. *Tulsó révnek* vélem ejtendőnek. [3])

[1) Wenzel: *Árp. Uj Okm.* XI, 61. 2) *Haz. Okmtár* VII, 3. — 3) V. ö. a *Bozyasfoka* alattiakkal.]

Tulsuoa aqua [1]) lásd Tholchotho.

[1) Béla névtelen jegyzője. XV. fej.]

Tulusfocca [1]) lásd Tulgufoca.

[1) Wenzel I, 117.]

Tumoupataka lacus [1]) lásd Turnoupotoca.

[1) Fejér III. I, 174. Jerney: *Magy. Nyelvk.* 145. l.]

Tupla fluvius [1]) lásd Tapla.

[1) Wenzel XI, 20.]

Tuplicza [1]) lásd zágrábmegyei Tuplycha.

[1) Wenzel VII, 294.]

Tuplycha, *Tuplicza.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itélölevele. [1]) Horvátországban, *Zágráb* megyében, a jaszkai alispánság területén, a Jászkától éjszaknyugatra fekvő Toplića határában, a *Toplicai* víz, mely a Kupcsinának baloldali mellékvizc.

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 294.]

Tur, *Thur, aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi II. Endrének Nichola földet tárgyazó 1216. évi adománylevele [1]) és IV. Bélának Ernő számára kiállított 1251. évi adománylevele.[2]) — *Szatmár* megyében, az Avas hegységben eredő, *Szatmár* s kis részben *Ugocsa* megye területét s a kettő közt határt is képező s Nagy-Arrtól éjszaknyugatra a Tiszába balfelől szakadó *Túr.* [3]) Ősi culturális jelentőségét bizonyítja a *sárköz-ujlaki* silexlelet [4]) és a *kömörői* arany boglárlelet. [5])

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. III, 20. Szirmai: *Szathmár vármegye* 287. l. — 2) Fejér IV. II, 94. — 3) Az 1216. évi okirat topographiájára nézve lásd *Hodus.* 4) Römer: *Résultats généraux* p. 15. *Arch. Ért.* XII, 79. — 5) *Arch. Ért.* XII, 264.]

Tur, *aqua, víz.* Említi III. Bélának a fejérvári keresztesek birtokait elősoroló és megerősítő 1193. évi okirata. [1]) — *Zala* megyében, a kanizsai járásban fekvő Uj-Udvar birtokterületén.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 283. Knauz: *Mon.* I, 143. Batthyán: *Leg. Eccl.* II, 286.]

Túr vize és **tava,** lásd szatmármegyei Tur és Tuur.

Turch [1]) l. gömörmegyei Turuch.

[1) Fejér VII. II, 231.]

Turch [1]) l. turóczmegyei Turuch.

[1) Wenzel VI, 166. VIII, 57.]

Turduna potoka. Említi IV. Bélának Miklós gömöri főispán számára kiállított 1240. évi adománylevele. [1]) — *Borsod* megyében, a Szentlélek-hegy éjszaki oldalán eredő, Tardonánál elfolyó s Kazincznál a Sajóba szakadó *Tordonai víz.* Az okiratban említett Turduna birtok megfelel a mai *Tardonán*ak a szentpéteri járásban.

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 101. 102.]

Turdus Zorvmeley, *halas.* Említi az esztergomi káptalannak bizonyos birtokosztozkodást tárgyazó 1260. évi bizonyító oklevele. [1] — A *Csalóközben,* a Dudvág mellett, mint, a Szakállos birtokhoz tartozó halastó említtetik.[2])

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 102. [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Fecez.*]

Tureg, *piscina, halas.* Említi III. Bélának a fejérvári keresztesek birtokait felsoroló és megerősítő 1193. évi okirata. [1] — *Somogy* megyében, a csurgói járás területén, Csurgó vidékén. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 285. Knauz: *Mon.* I, 143. Batthyán: *Leg. Eccl.* II, 286. Katona: *Hist. Crit.* IV, 410. Schmitth: *Eppi Agr.* I, 101. Pray: *De Prior. Aur.* p. 117. — [2]) Lásd ehhez piscina *Abram.*]

Turicha, *rivulus, csermely.* Említi IV. Bélának a lovagrend számára kiállított 1272. évi okirata. [1]) — Horvátországban, a *báni kerület*ben, az egykori Dubicza megyében, a Szunia s illetőleg Pruszka egyik mellékvize [2]), a manap is e néven szereplő *Turica.* [3])

[1]) X. Gergely pápa 1275. évi átiratában Theinernél: *Vet. Mon.* I, 316. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Castanicha.* Azonkiv. v. ö. *Tutia.* — [3]) Lásd a Boszniára, Herczegovinára és Szerbiára vonatkozó 1876. évi nagy táborkari térképet.]

Turku, *lacus.* Említi I. Endrének a tihanyi apátság 1055. évi alapítólevele. [1]) — Valamely Balaton-vidéki tó, úgy látszik a villa Turuk, ma a Kilitihez tartozó Töröki puszta területén *Somogy* megye tabi járásában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 389.]

Turmas, aqua, rivulus, fluvius [1]) l. Tarmas.

[1]) Béla névtelen jegyz. cap. XXXV. Knauz: *Mon.* 514. 515. *Cod. Strig.* I, 53.]

Turna, *aqua, víz.* Említi Kálmán királynak a zobori monostor birtokait, megerősítő 1112. évi okirata [1]) és IV. Bélának ezt megerősítő 1249. évi okirata. [2]) — A *Nyitra* megyében létező zoborhegyi monostor birtokában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 87. — [2]) Fejér V. I, 314.]

Turnoupotoca, *Tumoupataka, aqua, lacus, víz, tó.* Említi II. Endrének Sándor comes számára kiállított 1206. és 1216. évi okirata. [1]) — *Pozsony* megyében, a Csalóközben, Csötörtök vidékén. [2]) Jerney a téves közlésnek megfelelőleg *Tömőpataka*-nak ejti. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 174. *Haz. Okmtár* VI, 7. — [2]) A topographiára nézve lásd *Jablampotoca.* — [3]) *Magy. Nyelvk.* 145. l.]

Turnwa, aqua, fluvius [1]) l. veszprém-megyei Tornua.

[1]) *Magy. Tört. Tár.* II, 180. *Árp. Uj Okm.* V, 240.]

Turócz folyó Gömörben, l. gömör-megyei Turuch.

Turócz réve Gömörben, l. Vadum ante domum Leukes.

Turócz vize Turóczban, l. turócz-megyei Turuch.

Turu [1]) lásd Berukio.

[1]) Béla névtelen jegyzőjének krónikájában c. XXVIII.]

Turuch, *Thurch, Thurocz, Thuruch, Thurucz, Turch, aqua, fluvius, víz, folyó.*

Említi IV. Bélának egyik 1243. [1]), István ifjabb királynak egyik 1266. [2]), a jászói conventnek egyik 1275. [3]) és 1286. [4]), az egri káptalannak egyik 1292. [5]), 1294. [6]) és 1297-ik évi okirata. [7]) — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a Sajó jobboldali mellékvize, a Turócz vize, mely a Polana hegy déli s a Vashegy éjszakkeleti meg délnyugati oldalán támad s Runyánál jobbfelöl a Sajóba szakad. Az 1243. és 1266. [8]) évi okiratokban a Turócz rövidebb *keleti ágáról* van szó, mely *Köri patak*nak is neveztetik s mely a másik ággal Sánkfalva és Harkács felett egyesül. Az 1266. évi okirat említi azónban a Turócz vizének hosszabbik *nyugati ágát* is, a *Ratkói* patakot, míg az 1275., 1286., 1292., 1294. és 1297. évi okiratok a már egyesült *Turócz*ra vonatkoznak. Az 1243. évi okiratban említett Kevy = *Köri* a nagyröczei járásban [9]), az 1266-ikiban említett Baas = *Alsó-Rás*, Starus = *Szkáros*, mindkettő a tornallyai járásban, míg a Sánk személynév a Rástól éjszakkeletre fekvő Sánk-falvára figyelmeztet. Az 1275-ikiben említett Ottryk = *Otrokocs*, Kalusa = K.- és N.-*Kálossa*. Az 1292. és 1297. évi okiratokban említett Turócz menti Csákány és Turócz helységek ma már nem léteznek. Az ugyanitt említett terra Baas *Raas* helyett áll. [10])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 292. — [2]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 144. 145. — [3]) Fejér VII. II, 224. *Haz. Okmtár* VI, 203. — [4]) Fejér VII. II, 230. 231. [5]) *Árp. Uj Okm.* XII, 531. — [6]) Fejér VII. II, 245. 247. 249. — [7]) Wenzel VIII, 145. — [8]) *Árp. Uj Okm.* XII, 607. — [9]) V. ö. azonkivül *Baduspotoka*. [10]) A többire nézve lásd *Csekpataka*.]

Turuch, *Thuruch, Thuroch, Thurucz, Thurocz, Turch, Turucz, aqua, rivulus, fluvius, flumen, víz, csermely, folyó, folyam.* Említi IV. Bélának egyik 1240. [1]), 1244. [2]), 1245. [3]), 1252. [4]), 1254. [5]), 1254. [6]), 1255. [7]), 1262. [8]), 1263. [9]), IV. Lászlónak egyik 1279. [10]) és Ivánka turóczi prépostnak 1292. évi okirata. [11]) *Turócz* megyében, a Felsö-Turcsek környékén, a Hermanecz hegyen sok forráscsermelyből támadó s Rutkánál a Vágba balfelöl szakadó *Turócz*. Az 1244. és 1263. évi okiratokban említett silua deserta Muthna az Alsó-Stubnyához tartozó *Mutnik* puszta helyén keresendő az alsó-stubnyai járásban. A terra Rakouch pedig megfelel a mai K.- v. N.-*Rákó*-nak a szent-márton-blatniczai járásban. Ezt az is kétségen kivülivé teszi, hogy az 1244. évi okirat szerint itt szakad a Blatnicha a Turóczba. Ősi culturális jelentősége mellett bizonyít a *priekopai* pogányvár és tumulus. [12])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 202. — [2]) *Árp. Uj Okm.* VII, 166. — [3]) Fejér IV. I, 400. — [4]) *Haz. Okmtár* VI, 69. Fejér VII. V, 301. — [5]) Fejér VI. II, 381. — [6]) Fejér IV. II, 242. Engel: *Mon. Ung.* p. 105. — [7]) Fejér IV. II, 296. Engel: *Mon. Ungr.* p. 107. — [8]) Fejér IV. III, 57. VI. II, 387. Engel: *Mon. Ungr.* p. 106. *Haz. Okmtár* VII, 84. — [9]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 57. — [10]) Fejér V. II, 546. — [11]) Fejér VII. III, 98. — [12]) Rómer: *Résultats généraux du mouvement archéologique en Hongrie* pp. 101. 158. és ugyanott *Magyar orsz. őstört. térképe.*]

Turucz, l. turóczmegyei Turuçh.

Turvicze. Említi IV. Bélának az egri egyház régi birtokait és jogait megerősítő 1261. évi okirata. [1]) — *Jász-Nagy-Kún-Szolnok* megyében. Hogy itt Tur nevü vízről van szó, kétségtelen az okiratból, mely szerint Keveegyház, Nagytelek stb. prope Turvicze existentes, *cum omnibus piscaturis in Turvicze existentibus.* De hogy alatta nem a Tiszának egyik baloldali mellékvize, az Avas hegységben eredő s Tarpa vidékén a Tiszába szakadó szatmármegyei Túr értendő, az okiratból ugyancsak kitetszik, miután szerinte az elősorolt birtokok in *comitatu Zonuck* léteztek s így nyilván a Berettyónak Turkeve és Mező-Túr közötti egykori kiágazásáról van az okmányban szó. Jerney szerint maga a Berettyó Heves megyében. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 39. — [2]) *Magy. Nyelvk.* 146. l.]

Tutes [1]) lásd T ú t é s z.

[1]) Hunfalvynál: *Ethnographie* 141. Pestynél: *Az eltünt régi várm.* II, 28.]

Tútész, *Τούτης, Tutes, Thut.* Említi Biborban született Konstantin császár.[1]) Fejér [2]), Bárdosy [3]), Spruner [4]), Pesty [5]), Sulzer [6]) és mások az Alutára magyarázták, Podhráczky a Berettyóra [7]), Zeuss [8]) és Szabó Károly a Begára. Az utóbb nevezett tudós arra figyelmeztet, hogy a görög ης végzet elvetése után a Tút folyó nevét már fel nem találjuk ma hazánkban. Minthogy azonban a császár ezen s egyéb folyókat a Dunától éjszak felé sorjában számlálja elő s így azt a Temes és Maros közt kell keresnünk, hol a Begán kivül más nevezetesebb folyó nincs: nem kétkedik a Tútész nevét a *Bege* elavult régi nevének tartani. [9]) Hunfalvy tartózkodik, ámbár említi, magyarázatából [10]), Pauler Gyula ellenben oda nyilatkozik, hogy a császár úgy látszik, a rejtélyes Thut alatt a Marossal egyesült Tiszát érti.[11]) Podhráczky, ki nagyon könnyedén bánik el a nyelvészeti akadályokkal, egyszerüen ráfogja, hogy a Tútész a Tures elferdítése, minthogy pedig a Túr a Berettyó régi neve, tehát Tútész = Berettyó. Arra ő nem gondolt, hogy a görög császár közleményének geographiai területét szem előtt tartva, a Berettyóig fel nem mehetni.

[1]) *De Administr. Imper.* cap. XL. Szabónál: *Magy. Akad. Értesítő* I, 140. Fejérnél: *Cod. Dipl.* VII. IV, 26. Hunfalvynál: *Ethnographie* 141. — [2]) *Cod. Dipl.* VII. IV, 26. — [3]) *Supplem. Analector. Scepus.* p. 235. — [4]) Aluta, Alutes, Tutes. *Hist. Atlas.* Ung. Nr. 1. [5]) *Az eltünt régi vármegyék* II, 28. — [6]) *Gesch. d. transalp. Dac.* I, 239—240. Unter dem Tutes — irja ő — oder Tuta verstehe ich Muta, beide vielleicht aus Versehen der Abschreiber für Luta oder Aluta, das ist den Alt oder Olt. — [7]) *Béla kir. névt. jegyz. idejekora és hitelessége* 172. 250. 283. — [8]) Lásd Goossnál: *Studien z. Geogr. u. Gesch. d. traj. Dac.* 22. l. 26. jegyz. — [9]) *Magy. Akad. Ért.* I, 140. — [10]) *Ethnographie* 141. l. — [11]) *A magyarok megtelepedéséről* czimü értekezésében. *Századok* 1877. évf. 383. l.]

Tutia, *Tvtja, Thuria, fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Koztonicha nevü birtokot tárgyazó 1258. évi okirata [1]) és IV. Bélának a lovagrend számára kiállított 1272. évi okirata. [1]) — Horvátországban, a *báni kerület*ben, a *Szania*

patak, mely alsó részében *Puszkának* neveztetik [3]) s mely a Zrinyi-hegységben, a Rudlesa hegy éjszaki oldalán ered s aztán mint Puszka, Puszka átellenében a Szávába szakad jobbfelől.[4]) Pesty Frigyes felemlítvén a Dubicza megye határait leiró 1272. évi okiratot s az abban megjelölt határokat előszámlálván, *Thuriát* elhallgatja Turicha mellett [5]), a miből azt kell következtetnem, hogy azt egynek veszi e Turichával, minek hibás voltát azonban maga az okirat fogná hirdetni, miután szerinte e határ per ipsum Turicha aliquantulum procedendo cadit in rivulum Thuria vocatum. [6])

[[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 483. — [2]) X. Gergely pápa 1275. évi átiratában Theinernél: *Veter. Mon.* I, 316. — [3]) Lásd *Polozka.* — [4]) Az okiratok topographiájára nézve lásd *Castanicha* és *Jeztrebnichicha.* — [5]) *Az eltünt régi vármegyék* II, 235. — [6]) Lásd *Turicha.*]

Tuur, *Tvr, Tvr, tava, stagnum.* Említi a váradi káptalannak Panyla, illetőleg Panala föld elosztását tárgyazó 1247. [1]) és Was mesternek hasontárgyú 1264. évi okirata. [2]) — *Szatmár* megyében, a fehérgyarmati I. járás területén fekvő Panyola helység határában, a Szamos és a Tisza közti területen. Terra Panala, Panyla = *Panyola.*

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. III, 31. Szirmai: *Szathmár vár.* 361. — [2]) Fejér VI. II, 388.]

Tvr stagnum [1]) lásd Tuur.

[[1]) Fejér VI. II, 388.]

Tvtja [1]) lásd Tutia.

[[1]) Wenzel VII, 483.]

Twr stagnum [1]) lásd Tuur.

[[1]) Fejér VI. II, 388.]

Tybapothoka, *Tyba potoka, Tiltapataka.* Említi V. Istvánnak Chepántelek helységet tárgyazó [1]) és Mátyás számára kiállított 1270. évi adománylevele.[2]) — *Bereg* megyében, a Latorcza és Szernye közti területen, nyilván a *Kerepecz* pataknak valamely kiágazása.[3]) Egyik variatiójában említi Lehoczky, de meg nem határozza. [4])

[[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 291. *Zichy-Codex* I, 22. — [2]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 309. *Haz. Okmtár* VI, 168. — [3]) A topographiára nézve tájékoztat *Mercice.* Azonkiv. lásd *Kerepech.* — [4]) *Beregvárm. monogr.* I, 48.]

Tybwa, *fluvius, folyó.* Említi az egri káptalannak Feliczián mester számára kiállított 1284. évi bizonyító oklevele.[1]) *Ung* megyében, a Szobránczi vízbe szakadó *Tibai* víz, az Ung jobboldali vízkörnyékében. [2])

[[1]) *Haz. Okmtár* VI, 313. — [2]) A topographiájára nézve lásd *Kunus.*]

Tyccha, *piscina, halas.* Említi a a zaztyi apátság 1067. évi alapítólevele. [1]) — *Szabolcs* megyében, a dadai középjárásban, Timár vidékén, nyilván *tiszai* halastó. Az okiratban olvasható castrum Zobolchy = *Szabolcs* helység, terra Timar = *Timár* falu, Rakomoz = *Rakamaz,* valamennyien a dadai középjárásban. A terra Wense ma e néven e helyen nem létezik.

[[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 25.]

Tyche, Tycche [1]) lásd Dissa.

[[1]) *Cod. Patrius* VII, 342.]

Tychia [1]) lásd Dissa.

[[1]) Wenzel VII. 413. *Cod. Patr.* VII, 288.]

Tycia [1]) lásd Dissa.

[1) Wenzel II, 21. VII, 243. 244. 429. VI, 426. VIII, 32. 261. IX, 386. 559. X, 153. XI, 56. 472. — Fejér III. I, 470. 473. 474. IV. II, 18. IV. III, 36. 37. 38. 39. 281. 408. V. II, 388. 483. V. III, 59. 104. 510. VII. V. 588. — *Haz. Okmtár* VI, 171. 179. VII, 44. 259. — *Zichy-Codex* I, 55. 85. Knauz: *Mon.* I, 247.]

Tycya [1]) lásd Dissa.

[1]) Wenzel VIII, 146.]

Tyczya lásd Dissa.

Tyliznuk, *fluvius, folyó.* Említi IV. Lászlónak Herand számára kiállított 1275. évi adománylevele. [1]) — *Zala* megyében, a letenyei járásban, a Kerka baloldali mellékvize. Az okiratban említett Edelich = *Ederics,* Mogorod = *Puszta-Magyarád* vagy *Kis-Magyarád.*

[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 121.]

Tymennicha, *fluvius, folyó.* Említi a császmai káptalannak Stepk fiai számára kiállított 1277. évi bizonyító oklevele. [1]) — A régi Garich, a mai *Belovár* megyében, a Császma, Lónya és Ilova közti területen. Ma e néven ismeretlen. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 213. — [2]) A topographiára nézve lásd *Diuich.*]

Tymus flumen [1]) lásd Temes.

[1]) Endlicher: *Mon. Arp.* 561. Fejér V. II, 514.]

Tyri, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Karakot és Krapundorfot illető 1238. évi kiváltságlevele [1]) és az erdélyi káptalannak Igen város határjárását tárgyazó 1289. évi okirata. [2]) — *Alsó-Fehér* megyében, a magyar-igeni járás területén, a Kecskekő alatt eredő *Krakkói* vagy *Vajasdi* víz, mely Galdtő vidékén szakad jobbfelől a Marosba. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. IV, 86. [2]) Fejér VII. II, 122. — [3]) Az okiratok topographiájára nézve lásd *Buchad.*]

Tyrna, *Thirna, aqua, rivus, flumen, víz, patak, folyam.* Említi IV. Bélának 1256. [1]), Ottokár cseh királynak egyik 1271. [2]), a nyitrai káptalannak egyik 1275. [3]), IV. Lászlónak egyik 1279. [4]), III. Endrének egyik 1291. [5]) és a pozsonyi káptalannak egyik 1297-ik évi okirata. [6]) — *Pozsony* megyében, a több csermely egyesüléséből támadó s a Dudvágba jobbfelől szakadó *Tirna.* Neve maga mutatja, hogy szláv eredetü, mert a Trna, Trnava magyaros kiejtése, úgy mint a Ternava, Ternova, Tirnava, mely nálunk és a déli szlávoknál igen gyakori. Jelentése »Kökényes« [7]) vagy »Küküllő.« [8]) Tőle kapta Nagy-Szombat is szláv és német nevét.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 373. — [2]) Fejér V. I, 109. — [3]) *Haz. Oklevéltár* 73. l. — [4]) Fejér V. II, 524. — [5]) Fejér VI. I, 159. — [6]) *Haz. Oklevéltár* 154. l. — [7]) Lásd Hunfalvyt: *A magyar folyók és helynevek* (*Egyet. Phil. Közlöny* IV, 591.) És Jiricek: *Gesch. d. Bulgaren* 82. l. — [8]) Hunfalvy a *Századok*-ban 1876. évf. 344. l.]

Tyscia [1]) lásd Dissa.

[1]) Fejér V. III, 60. 179.]

Tysia [1]) lásd Dissa.

[1]) A ravennai Névtelen Cosmographiájának *baseli* codexében IV, 14. Pinder és Parthey 204. l. Jornandes: *De Gothor. origine et reb. gestis* cap. XXXV. Migne kiad.: *Patr. Curs. Compl.* Tab. LXIX. p. 1276.]

Tyskou, *flumen, folyam.* Említi IV. Bélának Locsman vármegye adományát tárgyazó 1262. évi privilegiuma. [1]) —

Sopron megyében, a pulyai járás területén, úgy látszik a Wiesmuth környékén eredő s Lindgrábent érintő *Lindgrábeni patak* vagyis *Malom-árok*. [2]) Az okirat szerint ugyanis a határ descendit versus orientem per latera dicti fluminis *veniens usque ecclesiam Sancti Martini* azaz Szent-Mártonhoz. Kétségtelenül a Csávai patak egyik jobboldali mellékvize. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 54. — [2]) E nézetet régen kifejeztem Pesty Frigyes várispánsági munkájának megjelenése előtt s most annál inkább megnyughatom benne, minthogy nevezett tudósunk is ugyan e magyarázatot adja Tyskou vizének. L. *A magyarorsz. várispánságok tört.* 315. l. — [3]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Bykig.*]

Tytia lásd Dissa.

Tyza, aqua lutosa [1]) lásd Thusa.

[1]) Fejér III. I, 475.]

Tyza [1]) lásd Dissa.

[1]) Wenzel I, 26. VI, 70. 445. VIII, 356. XII, 434. — Fejér I, 433.]

Tyzan [1]) lásd Dissa.

[1]) Fejér IV. II, 169.]

Tyzia [1]) lásd Dissa.

[1]) Wenzel VI, 37.]

Tyzkeuch, *Tyzkouch, potok, patak.* Említi János-zágrábi püspöknek Salamon comes számára kiállított 1293. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban, *Belovár* megyében, a Császma vízkörnyékében, az egykori Chasma megyében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 516. Kubinyi: *Magy. tört. Eml.* I, 156.]

Tyzkouch [1]) lásd Tyzkeuch.

[1]) Kubinyi I, 156.]

Ubadi haltartó, *rivarium in Ubadi, Vbadi.* Említi II. Bélának a dömösi prépostság számára kiállított 1138. évi adománylevele. [1]) — Úgy látszik *Hont* megyében, Pásztó vidékén, az Ipoly mellett, a folyó haltartója, melyet a dömösi prépost közösen birt a pásztói apáttal.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 103. Knauz: *Mon.* I, 94.]

Udúrnya [1]) lásd Vdurna.

[1]) Wenzel V, 31.]

Udvarag, *Udvaray, Vdvaray völgyi patak, rivus vallis Udvarag.* Említi a váradi káptalannak bizonyos birtokegyezkedést tárgyazó 1282. évi bizonyító oklevele. [1]) — Erdélyben, *Hunyad* vagy *Alsó-Fehér* megyében, valamelyik Gyógy vidékén, a Maros jobboldali vízkörnyékében. Jerney Udvar-aljnak ejti. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 114. 115. VII. IV, 187. — [2]) *Magy. Nyelvk.* 146. l.]

Udvaray völgyi patak [1]) lásd Udvarag.

[1]) Fejér VII. IV, 187.]

Ujkochma, *rév.* Említi egy 1209. évi okirat alapján Jerney. [1]) — *Sáros* megyében. Jerney *Uj-kocsma*-révnek ejti.

[1]) *Magy. Nyelvk.* 147. l.]

Uj-palánkai római hid. Nyomait szemlélhetni a Duna alacsony vízállása idején az *uj-palánkai* váracson alúl, *Temes* megyében. Itt egy tömör alapú hidfő mutatkozik, melyhez hasonló a tulsó szerb parton a Lopresti hősiessége által nevezetes *rámai* várromokon alúl szintén kivehető. [1]) E két hidfő között vonult el Trajan császár azon hajó-

hidja, mely a Trajáu-oszlopon dombormüvileg fel van tüntetve [2]), s a Peutinger-féle katonai úttérképen is az által jelezve, hogy azon a Viminaciumból kivonuló éjszaki útirány Lederata s Apo között a Dunát átlépi. [3]) Rajta vezette át Kr. u. 101-ben a Dáczia elfoglalására személyesen indult Trajáu hadseregének egy részét, ezt innen Tibiscum irányában mozgósitandó. E hidra s Trajáu legióinak rajta történt átkelésére nézve a történetkutatók között némi nézeteltérés forog fenn. Vannak ugyanis, kik e hid állását a mai szerbországi Kosztoláczhoz, mások, kik azt Gradištéhez s ismét mások, kik azt Rámához s Uj-Palánkához határozzák. Nevezetesen Aschbach [4]), Oriovčanini Ilič Luca [5]) s Vass [6]) *Kosztoláczhoz*, Franke *Gradištéhez* [7]), míg Kanitz [8]), Dierauer [9]), Mommsen [10]) s hazai iróink közül Böhm [11]) és Ormós [12]) Rámas Uj-Palánkához teszik. Hogy ez utóbbiak vélekedése a helyes, azt a constatálható ráma-ujpalánkai hidfők legjobban bizonyitják, s azon nagyszámu római leletek, melyek e helyt a rómaiaknak megszállását hirdetik. [13]) Különben magok a topographiai viszonyok is határozottan e mellett kezeskednek. [14]) Tudvalevő, hogy a rómaiak mindig alkalmazkodtak ezek követeléseihez. Viminaciumnál vagyis a mai Kosztoláenál a nagy Osztrovo-sziget ugyan a hid épitését jelentékenyen könnyitette s állását jól biztositotta volna, de az átellenes magyarországi süppedékes, alacsony part, a Pancsovától Dubováczig huzódó Bonjaviczai mocsár itt a szilárd hidfő épitését egyenesen lehetlenitette volna. E helyt a talaj annyira ki van téve a tavaszi áradásoknak, hogy magát Contra-Margumot is egész a kubini fensikig kellett kitolniok. Túl a mocsár-talajon pedig a futó-homok regiója következik. Hét mértföldnél nem kevesebb e homoksikság, mely nyilván oly késleltető akadálya lett volna a legióknak, hogy minden áron való elkerülését nemcsak a geniális Trajántól, hanem egy nálánál sokkal alacsonyabb strategiai niveaun álló hadvezértől bátran feltételezhetni. De Gradišténél sem találhatták a rómaiak a folyam áthidalására az alkalmas pontot, mert a tulsó parton a Lokva hegység erdős és meredek emelkedési vontak volna akadályt a tova haladni törekvők elé. Különben sem találhatók Belobreska vidékén oly nyomok, melyek a rómaiaknak ott történt letelepedéséről tanuskodnának. Ellenben Rámánál s Uj-Palánkánál a talajviszonyok felette kedvezőeknek mutatkoztak a hidépitésre s az átkelésre. Ráma oly előretörő emelkedett földnyelv s Uj-Palánka szintén egy oly, a nagy dunai ártérből, kiemelkedő fensik, hogy e terrenumok a legalkalmatosabbak voltak nemcsak a hidfőknek szilárdon való felépitésére, hanem a hidon átkelt seregnek a balparton való tovavonulására is. Uj-Palánkánál a sereg ugyanis nyitott s száraz területre jutott, mely manap is főközlekedési vonalúl szolgál. Hozzájárul az a körülmény, hogy a Ráma s Uj-Palánka közt fekvő dunai szigetek jelentékenyen előmozdithatták a hajó-hid épitését. Hogy e hid épitésénél főleg phoenikiai hajós-

nép működött, azt némelyek azon körülményből gyanítják, mivel a Duna jobboldalán a hid oltalmazásaúl emelt váracsak egyike *Punicum* nevet viselt, mely később Picnusra változott. [15]) Ez azonban aligha így van, mert a Peutinger-tábla *Punicum*-át nem ok nélkül tarthatni tévesnek. [16]) Mint teljesen igazoltnak tarthatni továbbá azt, hogy a Peutinger-tábla *Lederata*-ja nem Uj-Palánkának, hanem a mai Rámának felel meg. [17])

[[1]) Kanitz: *Serbien* 418—419. ll. Böhm: *Dél-Magyarorsz. kül. tört.* I, 364. 8. jegyz. c. pont. — [2]) Bartoli: *Colonne Traiana* Tav. 4. 5. Froehner: *La Colonne Trajana* p. 71. — [3]) Aschbachnál: *Ueber Traj. stein. Donaubrücke* i. h. 206. l. Kanitznál: *Serbien* 418. Ortvaynál: *Tibiscum helyfekvése* 22. l. Azonkiv. l. *Apo* alatt. — [4]) *Ueber Traj. stein. Donaubrücke* 200. l. — [5]) *Mittheilungen d. kk. Centr.-Comm.* Bd X. p. XXXI. — [6]) *Erdély a rómaiak alatt* 34. l. 1. jegyz. és 39. l. — [7]) *Zur Geschichte Kaiser Trajans* czimü nagy munkájában. — [8]) *Serbien* 415—421. ll. — [9]) *Beiträge zu einer krit. Gesch. Traj.* 81—82. ll. [10]) *Dacia* czimü a *Corp. Inscript. Lat.* Vol. III-hoz csatolt térképen. — [11]) *Dél-Magyarorsz. kül. tört.* I, 19. l. és 363. l. 8. jegyz. Ugyanő: *Uj-Palánka multja és jelene* czimü értekezésében a délmagyarországi *Tört. és rég. Értesítő*-ben V, 167. — [12]) *Arch. Közl.* VIII, 148. — [13]) Itt nagymennyiségü pénzek, urnák, feliratos téglák, cserépzsindelyek, könyedények, szobrok s hasonlóak kerültek elő. L. a délmagyarországi *Tört. és rég. Ért.* V. k. IV. füz. 168. l. és *Dél-Magyarorsz. kül. tört.* I, 364. l. d. pont. Magam is Fehértemplomból gyakran kirándulván e helyre, sok ily régiséget találtam s vettem az ottani lakosoktól. [14]) Kanitz helyesen fektet ezekre nagy súlyt érvelésében. *Serbien* 418. l. — [15]) Aschbach i. h. 200. l. s utána Böhm: *Dél-Magyarorsz. kül. tört.* I, 19. — [16]) Dierauer i. m. 82. l. 1. jegyz. — [17]) E nagyérdekü contravers kérdésre nézve láss többet *Zsidovini római fürdő* czimü czikk alatt.]

Ulcaeus, *Ulkäa, Oulkaia* (*Οὐλκαῖα*), *Ouolkaiois* (*Οὐολκαίοις*), *Heulki tó, Hiulca, Hiulkas, Volcca, Volcea, Volcaeae, Volcäus, Volcaeus, Volocaeus, Voloccа, palus, lacus, mocsártó, tó.* Említi a III. század elején Dio Cassius Coccejanus [1]) a IV-ben Aurelius Victor [2]) és az V-dik században Zozimus. [3]) E tó Cibalis-nál vagy Cibalae-nél feküdt a mai Vinkovczénél, a *bródi kerület*ben s megfelel a *Palacsa* tónak, melyből a Vuka folyócska szakad ki. A Vuka név maga is emlékeztet a régi Volok-, Ulk-, *Οὔλκ*-ra. [4]), Jausz tévesen mondja az Ulcat az *Aluta* corruptiójának [5]) s Salamon is ép oly tévesen gondolja az Ulcát az *Olt*-ra magyarázhatni. [5*]) Bél [6]), Gibbon [7]), Bombardi [8]), Timon [9]), Tomka-Szászki [10]), Teleki [11]), Hell [12]), Gebhardi [13]) s utána Guthry-Gray [14]) ugyancsak tévesen magyarázták azt a *Balaton*ra. E tévedésnek oka nézetem szerint az lehet, hogy a szlávok a Palacsai tavat is Balatonnak vagyis Mocsárnak nevezték. Sokan az Ulcaeus és a Hiulca tó neveket nem is veszik azonosoknak mint Timon, Gebhardi és mások. [15]) Mannert azonban azonosságukat már valószinünek tartotta [16]). Ő [17]), Hunfalvy [18]), Römer [19]), Spruner-Menke [20]), Mommsen-Kiepert [21]), Vass [22]) a *Palacsa-tó*-ra értelmezik. Roesler a Palacsa tóból kifolyó *Vukára*. [23]) Középkori okiratainkban, *Karagh, Korogh, Koroug, Ko-*

rough néven szerepel s részben manap is *Kórógyi* néven ismert.[24]) Culturális jelentőségére egyebütt figyelmeztettem.[25])

[[1]) *Hist. Rom.* LV, 32. — [2]) *Epitome de Caesaribus* cap. XLI. — [3]) *Hist. Rom.* II, 18. — [4]) Hunfalvy: *Ethnographie c. Ung.* 388. l. 76. jegyz. — [5]) Roeslernél: *Romänische Studien* 74. l. jegyzetben. — [5*]) *Alsó-Pannonia a góth és longobárd megszállás alatt* czimü tanulmányában a *Századok*-ban 1882. XVI, 6. — [6]) *Atlas.* Pozsonyi kiad. 1751. 2. lap. — [7]) *History of the decline and Fall.* 1787. évi kiad. II, 175. és 422. ll. [8]) *Topographia Hung. Mag.* 251. — [9]) *Imago Antiq. Hung.* c. III. p. 18. c. VI. p. 40. — [10]) *Introductio in Geographiam.* Pozsony-Kassa, 1787. II. kiad. 494. l. — [11]) *Hunyadiak kora.* VI, 19. l. 13. jegyz. — [12]) *Tabula Geographica Ung. Vet.* — [13]) *Gesch. d. Reichs Hung.* I, 82. 91. — [14]) *Allgem. Weltgesch.* XV. Bd. 82. 91. — [15]) A Heulki tó Gebhardi szerint Szlavoniában Eszéken alúl volt, míg a Volcaeus szerinte a Balaton (i. m. 82. l.) Hiulca palus inferioris Pannoniae, mondja Timon (i. m. c. III. p. 19.) — [16]) *Geographie d. Griech. u. Römer* III, 566. — [17]) I. m. III, 680. [18]) I. m. 588. l. 76. jegyz. — [19]) *Pannonia térképe* 1873. az *Acta Nova Musei Nat. Hung.*-hez csatolva. — [20]) *Atlas Antiquus* Tabula: Pannonia. Illyricum. [21]) *Pannonia* térképén in *Corp. Inscript. Lat.* Vol. III. Tabl. IV. A szövegben pedig pag. 422. — [22]) *Erdély a rómaiak alatt* 115. l. — [23]) *Romänische Studien* 74. l. — [24]) Lásd *Karagh* alatt. — [25]) Lásd *Karagh* alatt.]

Ulkäa [1]) lásd Ulcaeus.

[[1]) Mannertnél III, 566.]

Un [1]) lásd Vn.

[[1]) Fejér VII. IV, 119.]

Una [1]) lásd Vn.

[[1]) Fejér VII. IV, 119.]

Ung folyó, lásd Vng.

Ungh [1]) lásd Vng.

[[1]) Fejér VII. V, 205.]

Unna folyó, lásd Vn.

Uoyos, *Voyas, fluvius, folyó.* Említi Béla király névtelen jegyzője.[1]) — *Bács-Bodrog* megyében, annak alsó részén folyó *Vajas-ér,* mely Plavniczán alúl szakad a Dunába. E Vajas megkülönböztetendő az ugyancsak Bács-Bodrog megyei Vajas-értől, mely Foktőnél szakad ki a Dunából s Kalocsa mellett elfolyva Bajánál ömlik abba vissza.[2]) Hell térképén nincs e Voyos folyó mint Dunaszakadás, hanem mint önálló folyóvíz van feltüntetve, a mi hiba.[3])

[[1]) *Hist. hung. de sept. ducib.* c. XLI. Endlichernél 36. l. Schwandtnernél I, 31. Szabónál 55. l. Jerneynél 151. l. [2]) Lásd Szabó tud. jegyz. a Névt. magy. ford. 55. l. 5. jegyz. — [3]) *Tabula Geogr. Ung. Vet.*]

Urbas, *Urpas, Urpanus.* Említi Plinius.[1]) — Voltak, a kik a *Sárvíz*re magyarázták, mint Morus[2]) és Sulzer[3]), de az tévesen történt, mert alatta csakis a Száva jobboldali mellékfolyója, a Bosznia területét hasító *Werbas* értendő, mikép ezt a Graff[4]), Rhode[5]), Jausz[6]), Römer[7]), Mommsen-Kiepert[8])-féle térképeken alkalmazva, Mannert[9]), Mommsen[10]) és Hunfalvy[11]) által magyarázva látjuk. Hunfalvy azonban abban téved, hogy e folyó felemlítését Strabo-nak tulajdonítja. — E folyó torkolatánál, a mai Sterbacnál állott Urbate, a mi ez Urbasnak a Verbassal való azonosságát még hangosabban bizonyítja.

[1) *Hist. Nat.* III, 25. — 2) Timonnál: *Imago Antiq. Hung.* c. V. p. 33. — 3) *Karte d. alten Dacien* mellékelve *Das transalp. Dacien* czimü munkájához. — 4) *Atlas d. alt. Geogr.* Tab. IV. és IX. 5) *Hist. Schul-Atlas* Tab. III. — 6) *Hist. geogr. Schul-Atlas* I. Nr. 3. — 7) *Pannonia térképe* 1873. Ad *Acta Nova Musei.* 8) A Corpus végéhez csatolt térképen. Tab. IV. — 9) *Geographie d. Griech. u. Römer* III, 565. — 10) *Corp. Inscript. Lat.* Vol. III. P. I. p. 422. — 11) *Ethnographie* p. 51. 53.]

Urdug piscina [1]) lásd V r d u g.

[1]) Fejér IV. II, 423. Jerney 104. l.]

Urpanus [1]) lásd U r b a s.

[1]) Plinius: *Hist. Nat.* III, 25. — Hunfalvynál: *Ethnogr.* 51. Mannertnél: *Geogr.* III, 565. — Graffnál: *Atlas d. alt. Geogr.* Tab. IV. és IX. Rómernél: *Pannonia térképe* 1873. Mommsennél: *Corp. Inscr. Lat.* V. III, P. I. p. 422. és térképén Tab. IV.]

Urpas [1]) lásd U r b a s.

[1]) Rhode: *Hist. Schul-Atlas* III. tábla.]

Urtou palus [1]) lásd V r t e m.

[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 49.]

Uruztin fluvius [1]) lásd W r u s t i n.

[1]) Jerney 102. l.]

Uscar pons [1]) lásd P o n s V l c a e.

[1]) Mannertnél III, 668.]

Ustoros, *Vstoros, Ystoros, fluvius, folyó.* Említi Béla király névtelen jegyzője. [1]) — *Borsod* megyében, a Bikkhegyből fakadó s az Eger vizébe szakadó *Ostoros* [2]), nem pedig, mikép Hell térképe mutatja, a Tiszába közvetlenül szakadó Nyárád. [3]) Manap is csergedezik s Ipolyi szavai, hogy kiszáradt [4]) nem betü szerinti értelemben veendők. Jerney a mai kiejtésnek meg nem felelőleg Ustoros-nak ejti [5]), Jászay ellenben ezzel megegyezőleg hangozza.[6]) Ha Czuczor után indulnánk [7]), nevét *kanyargós* futásából kellene megfejtenünk, minek azonban semmi való alapja nincsen. Még eredetibb az, hogy Podhráczky az Isterrel hozza összeköttetésbe. [8]) Culturális jelentőségét bizonyítja a vízkörnyékében levő *novaji* tumulus [9]) s azon kőkori kő- és csontszerszámok meg fazék töredékek [10]), melyek Novaj vidékén találtattak. — A honfoglalás idején Árpád tábora ez Ostoros vizétől Poroszlóig terjedt.

[1]) *Hist. hung. de sept. ducib.* cap. XXXII. Schwandtnernél I, 25. Endlichernél 29. l. Szabónál 43. l. — 2) L. Szabó tud. jegyz. a Névt. magy. ford. 43. l. 6. jegyz. És Ipolyi: *Arch. Közl.* VI. köt. (Uj foly. IV. k.) I. füz. 7. és 26. ll. — 3) *Tabula Geogr. Ung. Vet.* — 4) *Magy. Nyelvk.* 149. l. — 5) *A magy. nemz. napjai az arany bulláig* 203. l. — 6) *Kerecsen és Kerecset* czimü czikkében Toldy: *Uj Magy. Múzeumában* I. f. I. k. 363. l. — 7) *Béla kir. névt. jegyz. idejekora és hitelessége* 261. l. — 8) *A szihalmi leletek.* Megjelent a *Századok*-ban IV, 434. — 9) Römer: *Résultats généraux du mouvement archéologique en Hongrie* p. 155. Ugyanott: *Magyarorsz. őstört. térképe.* — 10) Kandra: *Borsod az őskorban s ujabb kőkori leletei.* Megjelent az *Arch. Ért.* X, 48—49.]

Usven, *Usven, Vsven, Vswen, stagnum, tó.* Említi II. Endrének Moglocha birtokot tárgyazó 1222. évi adománylevele. [1]) — *Sopron* és *Győr* megyék határterületén, a Markota és Barbács közti területen. Jerney szerint Maglocánál létezett vízárok, mely a Rábczáig nyul. Ő helyesen *Ösvény*nek ejti s

figyelmeztet, hogy a Tisza vidékén a vizes ereket ma is Ösvénynek szokás nevezni. [2]) Szabó Károly szerint Ösveny a nép értelmezése szerint annyi mint *öntveny*. [3]) Az okiratban említett Morgota = *Markota* Győr megyében, Borboso = *Barbács* és Maglocha = *Maglócza*, mindkettő Sopronban.

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 567. *Árp. Uj Okm.* VI, 407. Érdy: *Magy. Akad. Évk.* VI. II, 197. — [2]) *Magy. Nyelvk.* 105. l. — [3]) *A magyar helynevekről* Toldy *Uj Magy. Múzeumában* I. f. I. k. 374. l.]

Uswen [1]) lásd U s v e n.

[[1]) Wenzel VI, 407. Jerney 105. l.]

Uuag flumen [1]) lásd V a a g.

[[1]) *Mauri Episcopi*: *Vita S. Zoerardi et Benedicti*, c. III. Endlichernél: *Mon. Árp.* 136. l.]

Uudurna [1]) lásd V d u r n a.

[[1]) Fejér IV. II, 299.]

Uulchi rivulus [1]) lásd W l c h i e.

[[1]) Tkalcic I, 67. Wenzel XI, 218.]

Uzar. Említi István ifj. királynak a Wappa nemzetségbeli Márton és Herman számára kiállított 1266. évi adománylevele. [1]) — Jerney *Uszár*-nak ejti s *Temes* megyei víznek mondja.[2]) Pesty közelebbről meg nem határozza, de kiemeli, hogy az Uzar patak mellett feküdt az adományozott Urman nevü *temesi* várföld. [3])

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. IV, 130. [2]) *Magy. Nyelvk.* 149. l. — [3]) *A magyarorsz. várispánságok tört.* 501. l.]

Ürögdi víz, lásd I r e g v i l l e f l u v i u s.

Vbadi vivarium [1]) lásd U b a d i.

[[1]) Knauz: *Mon.* I, 94.]

Vdruha, *Wdruha, fluvius, folyó.* Említi a pécsi káptalannak Drask fiai számára kiállított 1267. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Verőcze* megyében, Vaska és Nováki vidékén, a Dráva jobboldali vízkörnyékében. [2])

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 425. [2]) Lásd ehhez *Juzpotok.*]

Vduordi halasak, *piscinae in Vduord.* Említi az esztergomi conventnek az esztergomi érsek számára kiállított 1265. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Komárom* megyében, az udvardi járásban fekvő *Udvard* határában.

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 309. Knauz: *Mon.* I, 531.]

Vduornukuth, *Wduarnokkvth, piscina, halas.* Említi IV. Bélának Komáromot tárgyazó 1268. évi adománylevele. [1]) *Komárom* megyében, P.-Bálvány-Szakállos vidékén. E halas a komáromi gróf személyes birtokához tartozott.

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 454. *Mon.* I, 558. Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 147. l.]

Vduornukuth, *Wduarnokkvth, piscina, halas.* Említi IV. Bélának imént idézett 1268. évi adománylevele. [1]) — *Komárom* megyében, P.-Bálvány-Szakállos vidékén, az előbbitől külön halas, mely szintén a komáromi gróf személyes birtokát képezte.

[[1]) Ii. hh. és ll.]

Vdurna, *Odurna, Udurnya, Uuduma, rivulus, rivus, fluvius, csermely, patak, folyó.* Említi IV. Bélának a beszterczei jövevények számára kiállított 1255. évi privilegiuma [1]), IV. Lászlónak Dénes számára kiállított 1287. évi kiváltságlevele [2]) és III. Endrének ugyancsak

Dénes számára kiállított 1291. évi adománylevele. [1]) — *Zólyom* megyében, a beszterczebányai járásban fekvő Radvány vidékén, attól keletre a mai Malachovi patak közelében, a Garam jobboldali mellékvize. A IV. László és III. Endre okiratában említett Beszterchebana = *Beszterczebánya*, a terra Keremchej, Keremchey = *Körmöczke, Kremniczka*, terra Raduana, Radona = *Radvány*.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 298. 299. *Mon.* I, 427. — 2) *Árp. Uj Okm.* V, 454. — 3) *Árp. Uj Okm* V, 31.]

Vdvaray völgyi patak [1]) lásd Udvarag.

[1]) Jerneynél 146. l.]

Vlcunge fluvius [1]) lásd Wlcunge.

[1]) Fejér IV. II, 60.]

Vluespotok, *rivus, patak.* Említi István ifjabb királynak Fyzer várat és tartozékait tárgyazó 1270. évi adománylevele. [1]) — *Abaúj* megyében, Komlós vidékén, alkalmasint a *Nyiri* patak, mely a Komlósival egyesülve, balfelől a Bósvába jut. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 257. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Bykpotok.*]

Vn, *Vun, Una, Un, Wn, fluvius, folyó.* Említi István szlavoniai bánnak Polana föld eladását tárgyazó 1249. évi okirata [1]), IV. Bélának Baboneg és István grófok számára kiállított 1256. évi adománylevele [2]), ugyanannak Koztonicha nevü birtokot tárgyazó 1258. évi okirata [3]), ugyanannak a lovagrend számára kiállított 1272. évi okirata [4]), Radislaus szlavoniai bánnak Timpor szigetet a topuskói apátságnak átengedő 1288. évi okirata [5]) és a zágrábi káptalannak István bán számára kiállított 1294. évi bizonyító oklevele. [6]) — A Boszniában, az Ormenicza keleti oldalán támadó, Bosznia s a *báni terület* közt határt képező s Usztinál a Szávába jobbfelől szakadó *Unna.*

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. IV, 103. [2]) Fejér VII. IV, 119. — [3]) *Árp. Uj Okm.* VII, 483. — [4]) X. Gergely pápa 1275. évi átiratában Theinernél: *Vet. Mon.* I, 315. 316. — [5]) Tkalcic: *Mon.* I, 221. — [6]) *Árp. Uj Okm.* XII, 561.]

Vng, *Wng, Hung, Ungh, aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi a leleszi prépostság birtokviszonyaira vonatkozó 1211. évi okirat [1]), II. Endrének a leleszi prépostság birtokait megerősítő 1214. évi okirata [2]), a leleszi conventnek Iván számára kiállított 1271. évi bizonyító okirata [3]), az egri káptalannak Panchi Jakab számára kiállított 1276. évi bizonyító oklevele [4]), IV. Lászlónak Csépán földet tárgyazó 1282. évi adománylevele [5]) és Kézai Simon mester. [6]) — Az Uzsóki hágó közelében, a Nagy-Beszkéd, Kugla és Opotanek hegyek közti katlanban credő, *Ung* megye területét hasító s Szeretvától délre, a Laborczba szakadó *Ung.* Ősi culturális jelentőségét bizonyítják a *pinkóczi* [7]), *bereznai* [8]), *ungvári* [9]) silex- és obsidiánleletek és a *pinkóczi* tumulus. [10]) Hogy e víz a honfoglalás idején nagyobb lett volna, mint manap, mikép ezt Pesty állítja [11]), nyomós érvekkel be nem bizonyítható. [12])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 205. [2]) Fejér III. I, 155. 472. Katona V,

180. — [3]) *Haz. Okmtár* VI, 181. — [4]) *Árp. Uj Okm.* XII. 184. 185. — [5]) *Zichy-Codex* I, 50. — [6]) *Chronica* Lib. I. cap. IV. §. 7. Lib. II. cap. I. §§. 2. 4. — [7]) Rómer: *Résultats généraux* p. 16. és ugyanott *Magyarorsz. őstört. térképe.* — [8]) *Arch. Ért.* II, 316. [9]) Rómer i. m. p. 16. — [10]) Rómer i. m. p. 158. — [11]) *Magyarorsz. vízhálózata a régi korban. Századok* I, 73. — [12]) Erről többet láss *Latricia* alatt.]

Vnna fluvius [1]) lásd baranyamegyei V r m a n.

[1]) Fejér IV. II, 418.]

Vrbanveyze. Említi az esztergomi káptalannak bizonyos birtokosztozkodást tárgyazó 1260. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Komárom* megyében, a csalóközi járásban levő P. Bálvány-Szakállas határában létezett vágdunamenti halasvíz. *Orbán vizé*-nek ejtendő.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 102. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Fecez.*]

Vrbona. Említi a császmai káptalannak Mirse számára kiállított 1271. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban, *Belovár* megyében, a Császma vízkörnyékében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 358.]

Vrbua, *rivus, patak.* Említi IV. Bélának Andronik számára kiállított 1248. évi adománylevele. [1]) — A régi Zeghuuria vagyis *Zagoria,* a mai *Varasd* megye krapina-toplicai alispánságában, a Semniczai patak mellékcsermelye a Kis-Krapina baloldali vízkörnyékében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 360.]

Vrbua fluvius [1]) lásd W r b o y c h a.

[1]) Wenzel XII, 147.]

Vrcuta. Említi Imrének a zágrábi káptalan számára kiállított 1201. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban.

[1]) Tkalcic: *Mon. Epp. Zagr.* I, 14.]

Vrdug, *Urdug, piscina, halas.* Említi Roland királyi udvarbirónak Farkas jobbágy felszabadulására vonatkozó 1256. évi itélőlevele. [1]) — Az okirat más egyéb tájékoztatást sem ad, mint azt, hogy e halas Farkasnak földje határában létezett.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 423. *Árp. Uj Okm.* XI, 430. Jerneynél (1257-ből) *Magy. Nyelvk.* 104. l.]

Vrkuta, *Wreutha, Wrkutha, puteus, fons, kút, forrás.* Említi Vancsai István esztergomi érseknek Urkuta helységet tárgyazó 1252. évi okirata [1]) és Lodomér esztergomi érseknek Vrkuta föld iránt támadt birtokviszályt eloszlató 1288. évi okirata. [2]) — *Esztergom* megyében, Esztergom közelében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 149. Knauz: *Mon.* I, 393. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 425. Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 148. l.]

Vrkuta fontis rivulus, *csermely.* Említi Lodomér érseknek imént idézett 1288. évi okirata. [1]) — *Esztergom* megyében, Esztergom közelében, az Urkúta forrásból csergedező csermely.

[1]) I. h. i. l.]

Vrman, *Vnna, fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Samud helységet tárgyazó 1257. évi okirata [1]) és V. István királynak Béla előbbi okmányát megerősítő 1263. évi oklevele. [2]) — *Baranya* megyében, a siklósi járásban fekvő Sámod határában. Az okiratok szerint e helység inter Drawam et Vrman in Comitatu de Borona existált s e szerint, szorosan ragaszkodva a determinatiókhoz,

az Vrman alatt az *Almás* vizét kellene értenünk, vagyis az Okornak egy a Drávába balfelől szakadó ágát. Mindenesetre az Okornak valamely ágáról van itt szó. Az Okor manap is különböző nevű ágakat bocsát ki magából, melyek aztán a Dráva erdős sikságán tova csavarognak. [4]) Nyilván *Orman*nak ejtendő a következővel együtt s e név régi használata szerint *erdőt, erdőséget* jelentett. Fejér *Vnna* közlése palaeographiai incorrectség.

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 418. *Árp. Uj Okm.* XI, 435. — [2]) Fejér IV. III, 152. — [3]) V. ö. *Alma* és *Zopurca*. [4]) Az okirat tapographiájára nézve lásd *Draucha*.]

Vrman, *fluvius, folyó.* Említi a veszprémi káptalannak Schakadat peres birtokra vonatkozó 1230. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Tolna* megyében, a simontornyai járás területén fekvő Szakadát határában, a Kaposnak valamely ma e néven nem szereplő mellékvize és pedig vagy maga a *Donát* máskép *Danal patak*, vagy ennek valamely mellékvize.

[[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 492.]

Vrrewy, *Vireui.* Említi III. Bélának Zund helység határjárását tárgyazó 1173—1196. évi intézkedő okirata [1]) és II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1231. évi adománylevele. [2]) — *Bács-Bodrog* és *Verőcze* megyék határán, a Duna réve Erdődnél. Vrrewy (Vireui) qui est sub ecclesia Erdeud, mondják az okiratok. [3]) Az egyik szerint *Ur-réve*, a másik szerint Uj-rév-nek volna ejtendő.

[[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 61, 62. — [2]) *Árp. Uj Okm.* XI, 222. — [3]) A topographiára nézve lásd *Bozyasfoka*.]

Vrtelen, *fluvius, folyó.* Említi István szlavoniai bánnak kiváltságokat tartalmazó 1252. évi okirata. [1]) — Horvátországban, *Kőrös* megyében.

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 166.]

Vrtem, *Urtou, palus, mocsártó.* Említi a bakonybéli apátság jószágait és vagyonát összeiró 1086. évi okirat [1]) és II. Bélának ugyanerre vonatkozó 1135. évi okirata. [2]) — Az okiratok szerint *Zalamad* praedium határterületén. Predium quod dicitur Zalamadi circumdatur palude que uocatur *Vrtem*. Így az 1086. évi okirat. Circumdatur autem terra illa palude, que vocatur *Urtou*, mondja az 1135. évi. Pesty Frigyes ama nézeten van, hogy ez Vrtem, Urtou azonos a IV. Henrik német császár 1074. évi levelében nevezett *Vertowe*-vel, azaz a nagy *Fertő* tóval. [3]) Kitünő tudósunk e nézetét azonban mindaddig el nem fogadhatom, míg ezt valamely okadatolással legalább valószinüvé nem teszi. Addig is több rendbeli körülmény inkább ellene tanuskodik. Másutt magam is vitatom, hogy Henrik császár *Vertowe*-je a Fertőre vonatkozik [4]), de, hogy e Vertowe azonos volna a kérdésben levő Vrtem-mel és Urtouval, tagadnom kell. Már hangzásra nézve sem egyeztethetjük a három nevet egymással. Az Vrtem és Urtou hangzása határozottan az *Őr-* vagy *Ur*-nak felel meg, mintegy *Őrtő*-t vagy *Urtó*-t jelentvén. [5]) A német király okmányában előforduló Vertowe szóban ellenben a *Ver* névtag határozottan a *Fer* szótagnak felel meg s az

egész névszó megfelel a Fertő-nek. Azt el nem képzelhetni, hogy a Fertő neve *Vrtem-*, *Urtou-*ra romolhatott volna, kivált nálunk. De itt ezenkivül még más körülményt is kell tekintetbe vennünk. Azt tudniillik, hogy az 1135. évi okiratban emlegetett apátsági birtokok legtöbbje *Veszprém* megyében nyomozható. Említtetik ugyanis mint ilyen a predium *Noztup*, a predium *Thes*, a predium *Guon*, a predium *Zelch*, a predium *Vindurna*, a predium *Kuyar*, továbbá nehány szőlő in *Vertus* et in *Chepel*. Mindazok, kik a bakonybéli apátságról irtak, mint Fuxhoffer-Czinár [6]), Knauz[7]), Rupp [8]), Lányi [9]), Vályi [10]), Fényes [11]), Thiele [12]) s mások, ez ősi birtokokról mélyen hallgatnak, pedig kutatásuk megkisérthető, miután Veszprémmegyében, a bakonybéli apátság kisebb-nagyobb kerületében hasonhangzású helynevekre találunk. A Noztup-nak megfelelhet a devecseri járásban levő *Noszlop* [13]), — Thes-nek a zirczi járásban levő *Tés* és *Kis-Tés*, — Guon-nak a zirczi járásban levő s Csernyéhez tartozó *Gyón* puszta, — Kuyar-nak az enyingi járásban levő *Balatonfő-Kajár*. Hogy e Kajár, nem pedig a győri Kajár értendő [14]), világosan kitünik magából az okmányból, mely mondja: In predio Kuyar quod vulgo Hongun dicitur *juxta lacum Balatym*. [15]) Végre a Chepel-nek megfelelhet ugyancsak Veszprém megyében a N.-Vázsonyhoz tartozó *Belső-* és *Külső-Csepel* puszta. Az okirat többi helynevének megfelelő hasonhangzású helyeket Veszprémmegyében manap már nem találunk s így azokat egyebütt kellene nyomoznunk. Vindurnát talán Zala megyében Vindornyafok, Vindornyalak vagy Vindornya-Szőlős vidékén, a Vertusi szőlőket Fejér és Komárom megyék határán, a Csurgó és a Bicskei víz között elterülő Vértes lejtőin, — Zelch-et pedig Hont, Nógrád, Zala vagy Bars megyékben, hol Szelcz, Szelcze, Szőcz nevü helységek s illetőleg puszták léteznek. [16]) A legtöbb azonban, mint említve volt, *Veszprém* megyében helyezhető el s ez már sokban valószinüvé teszi, hogy *Zalamad*-ot is, melyet az Vrtem, Urtou körülvett, Veszprémben vagy talán Zalában kutassuk. Veszprémben annyival inkább, mivel a Zalamad nevü föld iránt nem a *soproni* várjobbágyok s a bakonybéli apátság között támadt per, hanem a *veszprémmegyei somlyói várjobbágyok* és a bakonybéli apátság között. Ez utóbbi mindenesetre nevezetes körülmény. Az okiratban olvasható jobagiones castri de Suprun téves közlés, mert a pannonhalmi apátságban őrzött [17]) eredeti oklevélben nem jobagiones castri de Suprun, hanem de *Sumplu* említtetnek s maga Pesty Frigyes is ezt a veszprémmegyei Somlyó várára s annak jobbágyaira értelmezi. [18]) Így tehát több körülmény találkozik arra nézve, hogy a kérdésben forgó Vrtem-et, Urtou-t a Fertő-vel össze ne téveszszük s volt ennélfogva jó okom arra nézve, hogy »elmulaszszam megmondani, hogy az Vrtem és Urtou név a Fertőre vonatkozik«, a mit Pesty előadásomban épen kifogásol. [19]) Érveim bizonyítéka mindaddig figyelembe veendő, míg Pestynek nem fog sikerülni

saját nézete igazolására valamely elfogadható érvet elénk hozni. — De van az *Urtou*-ra nézve még egy másik vélemény is, a Jerneyé. Azt hiszi ugyanis, hogy az hihetőleg a mai *Hortobágy* vize.[20]) De e vélemény egészen téves. A Hortobágy vize ugyanis egy okiratban sem fordúl elő Ortó vagy Hortó néven, hanem mindannyiszor a »bágy« összetétellel.[21]) [22])

[[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 34. — [2]) *Árp. Uj Okm.* I, 49. — [3]) *A magyarorsz. várispánságok tört.* 435. l. — [4]) *Magyarorsz. régi vízrajza* I, 308. — [5]) Rupp egészen tévesen *Utori* tónak ejti. *Magyarorsz. helyrajzi tört.* I. I, 275. Jerney *Ortó*-nak. *Magy. Nyelvkincsek* 169. lap. — [6]) *Monasteriologia* I, 158—164. — [7]) *Egyetemes magy. Encyclopaedia* V, 369—374. — [8]) *Magyarorsz. helyrajzi tört.* I. I, 273—279. — [9]) *Egyháztörténete* Knauz kidolgozásában. — [10]) *Magyarországnak leirása* I, 99. — [11]) *Magyarország Geographiája* I, 454. És ugyanő: *Magyarorsz. geogr. Szótára* I, 75. — [12]) *Das Königreich Ungarn* II, 160—161. — [13]) Úgy Knauz mint Rupp és Teleki a Noztupot *Noszlop*-nak ejtik, id. hh. És Teleki: *Hunyadiak kora* VI, 56. — [14]) *Győr megye és város egyet. tört.* 563. l. — [15]) *Árp. Uj Okm.* I, 50. — [16]) Pesty egy helyt ama Zelch-et, mely egy 1257. évi okmányban említtetik, a Zala megyében közel Veszprém megye határához fekvő *Szőcs*-re, helyesebben *Szőcz*-re magyarázza. *A várispánságok tört.* 563. l. — [17]) Capsa 15. k. k. — [18]) *A várispánságok tört.* 434. és 547. ll. — [19]) I. m. 435. l. — [20]) *Magyar Nyelvkincsek* 169. l. — [21]) V. ö. *Hortubagyrize.* — [22]) A topographiára nézve lásd *Kopolch.*]

Vrtowa [1]) lásd Vrtowoa.

[[1]) Jerneynél 149. l.]

Vrtowoa, *Vrtowa, stagnum, tó, mocsártó.* Említi a váradhegyfoki sz. István-conventnek Kiskerch földet tárgyazó 1283. évi bizonyító oklevele.[1]) — *Szabolcs* megyében, Kéres vidékén, hol manap is, főleg a nyirbátori járás területén, számos locsogó és tócsa található. Jerney ez Vrtowoát, Ur-tava-nak ejtve, tévesen Borsodban keresi.[2])

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 195. Jerneynél (1282-ből) i. m. 149. l. — [2]) I. m. 149. l.]

Vruhman, *aqua, víz.* Említi Pál országbírónak Igrigh helység határjárását illető 1251. évi okirata.[1]) — *Zala* és *Somogy* megyék határterületén, a Somogy megyében Aligvár és Pát vidékén eredő, Zala és Somogy megyék közt határt képező s Hidvégnél a Balaton délnyugati posványságába szakadó *Ormányi* vízér.[2])

[[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 329. — [2]) Az okirat topographiájára nézve l. *Hunta.*]

Vrukang villae piscatura *et captura piscium, que in uulgari nostro tona et zatun dicuntur.* Említi a győri káptalannak Vrukang föld felerészében történt bevallását tárgyazó 1254. évi [1]) és IV. Bélának ugyanerre vonatkozó 1267. évi okirata.[2]) — *Győr* megyében a mai Szent-Iványi határában. Ennek közelében feküdt a Kis-Duna felé hajdan Vrukang, Vrunkang, Vrigan, majd később Sz.-István nevü falu.[3]) Hihetőleg még a tatárjárás idején pusztult el.[4])

[[1]) Wenzel: *Árp. Uj Okm.* II, 254. Sztachovics: *Registrum* p. XXXVI. — [2]) Sztachovics: *Registrum tabellarii Mont. S.-Mart.* pag. XIX. — [3]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 358. — [4]) Sztachovics i.

h. pp. XIX. és XLI. Bővebben lásd Matusek: *Győr megye és város egyet. tört.* 553. l.]

Vstoros [1]) lásd U s t o r o s.

[1]) Szabónál: *A Névt. magy. ford.* 43. l. 6. jegyz.]

Vsven [1]) lásd U s v e n.

[1]) Fejér VII. V, 567. Wenzel VI, 407.]

Vswen [1]) lásd U s v e n.

[1]) Jerney 105. l.]

Vtiche, *fluvius, folyó.* Említi IV. Lászlónak Csepán földét tárgyazó 1282. évi adománylevele. [1]) — *Bereg* megyében, a Szernye vízrendszerében. Manap azonban ily néven ismeretlen. Kétségen kivül a Mérczének valamely a Szernyével közlekedett ága. [2]) Lehoczky nem ad róla felvilágosítást. [3])

[1]) *Zichy-Codex* I, 50. — [2]) Az okirat topographiájára nézve l. *Mercice.* — [3]) *Beregvárm. monogr.* I, 48.]

Vtospatak, *rivulus, csermely.* Említi IV. Bélának Fülek várát tárgyazó 1246. évi adománylevele. [1]) — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a rimaszécsi járásban, a Rima mellékvize. Az okiratban említett terra Curtua = *Gortva* önálló puszta és *Kisfalud-Gortva* falu, terra Gede = *Kerekgede* és *Várgede* falvak, mind a rimaszécsi járásban.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 408. 409.]

Vun [1]) lásd V n.

[1]) Fejér VII. IV, 103.]

Vz, *portus, rév.* Említi V. Istvánnak a dézsvári vendégek számára kiállított 1261. évi oklevele. [1]) — *Szolnok-Doboka* megyében, a Szamosnak, vagy ennek egyik baloldali mellékvizének réve, Dézs vidékén. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 10. l. Fejér: *Cod. Dipl.* VIII. VII, 95. csak hiányosan. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Gekenus.*]

Vzh, *stagnum, alias Menesuth, tó.* Említi a kalocsai káptalannak IV. Lászlóhoz intézett 1289. évi jelentő okirata. [1]) *Pest-Pilis-Solt-Kiskún* megyében, a solti felső járásban, Harta vidéken, Szülle puszta felé, hol azonban most már nem található, de a Hartától délkeleti vidéken manap is számos tónévre s tóra akadunk, ilyenek például a Szelidi tó, a Fekete tó, az Ácstó, a Miklai tavak. [2]) Az okirat szerint stagnum, que vlgo Vzh vocatur, vicinatur terre Nobilium de Vlle s aztán stagnum Vzh, qui Menesuth vocatur, et inde transiens circa terras Nobilium de Sule. Ezen Vlle, Sule = *Szülle* puszta.

[1]) *Haz. Oklevéltár* 115. l. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Chekezatuna.*]

Vztro, *stagnum, tó.* Említi IV. Lászlónak Csépán földét tárgyazó 1282. évi adománylevele. [1]) — *Bereg* megyében, a Kerepecz és Szernye között Kis-Gúth vidékén. [2]) A megye monographusa sem ad felöle közelebbi felvilágosítást. [3])

[1]) *Zichy-Codex* I, 50. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Mercice.* — [3]) Lehoczky: *Beregvárm. monogr.* I, 48.]

Vztura Ostu [1]) lásd O s t r a.

[1]) Jerneynél 103. l.]

Wcepi piscina [1]) lásd W e e p.

[1]) Wenzel VI, 384.]

Wdruha fluvius [1]) lásd V d r u h a.

[1]) Fejér IV. III, 425.]

Wduarnokkwth piscina [1]) lásd V d u o r n u k u t h.

[1]) IV. Béla 1268. évi okiratának 1383. évi átiratában Knauznál: *Mon.* I, 558. nota 13.]

Wlche, *pons, hid.* Említi Roland bánnak a topuskói apátság javára hozott 1266. évi itélőlevele. [1]) — Horvátországban, a *báni kerület*ben, a petrinjai járásban, a Mostanicai víz feletti hid, Vinodol föld határában. [2])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 133. — [2]) A topographiára nézve lásd *Globoky.*]

Wlchi, *aqua, víz.* Említi IV. Bélának Junk comes számára kiállított 1244. évi birtokmegerősítő okirata. [1]) — Horvátországban, *Kőrös* megyében, a Glagownicza és Lónya közti területen, Verbovecz délszaki vidékén. [2])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 81. — [2]) A topographiára nézve lásd *Dulebzka.*]

Wlchie, *Wlchi, Uulchi, rivulus, rivus, csermely, patak.* Említi a zágrábi káptalannak a topuskói monostor számára kiállított 1230. évi bizonyító oklevele [1]) és ugyanama káptalannak bizonyos birtokcserére vonatkozó 1284. évi bizonyító oklevele. [2]) — A horvát-szlavon végvidéken, a *báni kerület*ben, a glinai járásban, a Glina jobboldali mellékvize, a Gora és Glina város közti vidéken.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 67. *Árp. Uj Okm.* XI, 218. — [2]) *Árp. Uj Okm.* IX, 411. XII, 425.]

Wlchyche, *Wlchycha, fluvius, folyó.* Említi II. Endrének Marczell gróf számára kiállított 1228. évi birtokmegerősítő okirata. [1]) — *Verőcze* megyében, a Karasiczába szakadó *Vucsicza,* mely több víznek Beničance és Lačič vidékén való egyesüléséből keletkezik és Valpó mellett jobbfelől a Karasiczába szakad. A határ az okirat szerint per eundem fluuium Wlchyche currendo intrat ad fluuium Crassow.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 138. 139.]

Wlcsunge aqua [1]) l. Wlcunge.

[1]) Fejér IV. II, 61.]

Wlcunge, *Wlcsunge, Welchena, Vlcunge, aqua, rivulus, fluvius, víz, csermely, folyó.* Említi IV. Bélának Radun számára kiállított 1250. évi adománylevele [1]) és Demeter zólyomi főispánnak III. Endréhez intézett 1293. évi jelentő okirata. [2]) — *Zólyom* megyében, a Garam mellékvize, az *Vlkanovai* vagyis *Farkasfalvai* víz. [3]) Fluvius Vlcunge cadit in aquam Goron, mondja az 1250. évi okirat.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 60. 61. — [2]) *Árp. Uj Okm.* X, 120. — [3]) L. *Schematismus historicus Dioecesis Neosoliensis* 1876. 99. l.]

Wlica, *fluvius, folyó.* Említi II. Endrének Ciriacus prépost számára kiállított 1217. évi adománylevele. [1])

[1]) Tkalcic I, 41. Theiner I, 75. Fejér III. I, 220. Kercselich: *Hist. Epp. Zagr.* p. 45. Farlat: *Illyr. Sacr.* V, 359. Katona V, 252. Pray: *Hier.* II, 310.]

Wlkou [1]) lásd Wolko.

[1]) Wenzel X, 386. Fejér IV. III, 139.]

Wlscit, *fluvius, folyó.* Említi Kálmánnak a zobori monostor birtokait megerősítő 1112. évi okirata [1]), ugyane királynak Kér helységre vonatkozó 1113. évi okmánya [2]) és IV. Bélának a zobori monostor birtokait megerősítő 1249. évi okirata. [3]) — *Nyitra* megyében, az érsekujvári járásban fekvő két Szőlős határában. Az okiratok szerint de villa Zelevs, Zoulous est terminus quidam fluuius Wlscit. Ilynevű folyó ma itt nem létezik, a két Szőlőst pedig

ma nyugatról a Nyitrának egy ága, a Czitény határolja s azért azt gyanitom, hogy itt a Cziténynek egy eréről lehet szó, vagy pedig egy oly vízről, mely azóta csakugyan eltünt.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 89. — 2) *Árp. Uj Okm.* VI, 76. Knauz: *Magy. Sion* I, 56. U. ő. *Cod. Strig.* I, 7. U. ő. *Mon.* I, 77. — 3) Fejér V. I, 316.]

Wlwespothok, *rivulus, fluvius, csermely, folyó.* Említi az egri káptalannak bizonyos birtokcserére vonatkozó 1296. évi bizonyító oklevele. [1] — *Sáros* megyében, a héthársi járásban, a Tarczának a Polona víz [2] által közvetített baloldali mellékcsermelye. [3]

[1) *Árp. Uj Okm.* X, 228. — 2) Lásd *ezt.* — 3) Az okirat topographiájára nézve lásd *Kukenegurpothok.*]

Wn [1] lásd V n.

[1) Tkalcic I, 221. Wenzel XII, 561. Theiner I, 315. 316.]

Wng [1] lásd V n g.

[1) *Zichy-Codex* I, 50.]

Wrbua [1] lásd W r b o y c h a.

[1) Wenzel XII, 147.]

Wrcutha [1], **Wrkutha** [2] l. V r k u t a.

[1) Knauz: *Mon.* I, 393. — 2) Fejér IV. II, 149.]

Wrios, *rivus, patak.* Említi IV. Bélának Gimes földet tárgyazó 1253. évi adománylevele. [1] — *Nyitra* megyében, a nyitrai járás területén, a Ghimestől éjszakra eső vidéken, úgy látszik a Zsitvának egy jobboldali, ma e néven ismeretlen mellékvize. [2]

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 208. — 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Bunos.*]

Wrsi halas, *piscina in Wrs.* Említi az esztergomi conventnek az esztergomi érsek számára kiállított 1265. évi bizonyító oklevele. [1] — *Komárom* megyében, hol két Örs található, a Duna-Ujfaluhoz tartozó Örs puszta a Csalóközben és az Izsához tartozó Örs puszta az udvardi járásban.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 309. Knauz: *Mon.* I, 531.]

Wrustin, *Uruztin, fluvius, folyó.* Említi Imrének Merenye birtokot tárgyazó 1203. évi okirata. [1] — *Zala* megyében, a Zalának valamely ma e néven nem ismert mellékvize, a kanizsai járásban fekvő Merenye vidékén. [2] Jerney *Oroszlony*-nak ejti. [3]

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. II, 360. — 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Bocunuk.* — 3) *Magy. Nyelvk.* 102. l.]

Wruzd, *stagnum, tó.* Említi István ifjabb királynak Sándor bán számára kiállított 1268. évi adománylevele. [1] — *Szatmár* megyében, a szatmári járásban Kak vagy Kaak határában s e birtokhoz tartozott tóviz. [2]

[1) *Árp. Uj Okm.* VIII, 199. Waltherr: *Akad. Évk.* VI, 430. V. ö. Fejér IV. III, 465. — 2) A topographiájára nézve lásd *Huzeutow.*]

Wsund, *stagnum, tó.* Említi István ifjabb királynak Sándor bán számára kiállított 1268. évi adománylevele. [1] — *Szatmár* megyében, a szatmári járásban, Kak vagy Kaak vidékén, egy e birtokhoz tartozott tó. [2] Hogy ez Wsund stagnum össze nem zavarandó Wruzd stagnummal, olyformán, mintha egy s ugyanazon névnek eltorzítása volna, magából az okiratból kétségtelen, miután a 11 tó egyenkint említtetik fel.

[1) *Árp. Uj Okm.* VIII, 199. Wal-

therr: *Akad. Érk.* 430. V. ö. Fejér IV. III, 465.]

Vaag, *Vag, Vaga, Vagh, Vaghetum, Vagus, Vaha, Waag, Waagh, Wacha, Wag, Wagh, Wagetuin, Wagtu, Uuag, fons, aqua, fluvius, flurius magnus, flumen, amnis, forrás, víz, folyó, folyam, nagy folyam.* — Mind e nevek a Kralov-Sztúl nevü csúcs alatt s a Kriván délkeleti oldalán kettős ágban eredő, *Liptó, Turócz, Trencsén, Nyitra, Pozsony* s *Komárom* megyék területét hasító s Komáromnál a Dunába balfelől szakadó *Vág* folyóra vonatkoznak. Béla király névtelen jegyzőjén [1]) és Mór püspökön kivül [2]) nagy számú okirat említi és pedig a X. századból I. Ottó császárnak 973. [3]), a XI-ik századból I. Gézának 1075. [4]), III. Henrik császárnak 1076. [5]) és 1086. [6]) a bakonybéli apátság birtokát feltüntető 1086. [7]), a XII. századból a pannonhalmi apátság birtokviszonyaira vonatkozó 1105—1114. [8]), Kálmán királynak 1112. [9]), II. Istvánnak 1124. [10]), II. Bélának 1138. [11]), a XIII-ik századból pedig egy 1211. [12]), 1235—1270. [13]), 1236. [14]), 1238. [15]), 1242. [16]), 1243. [17]), 1245. [18]), 1247. [19]), 1248. [20]), 1249. [21]), 1251. [22]), 1252. [23]), 1253. [24]), 1259. [25]), 1260. [26]), 1261. [27]), 1262. [28]), 1263. [29]), 1265. [30]), 1267. [31]), 1268. [32]), 1271. [33]), 1273. [34]), 1274. [35]), 1276. [36]), 1277. [37]), 1278. [38]), 1282. [39]), 1283. [40]), 1285. [41]), 1286. [42]), 1291. [43]), 1294. [44]), 1297. [45]), 1298-ik évi [46]) s egy év nélkül kelt okirat. [47]) Vannak egyébiránt, kik Jornandesnek, a VI. századbeli góth irónak *Aucha,* Auha, Houna-ját [48]) és Tacitus *Cusus*-át is a Vágra vonatkoztatják. [49]) A Vág név *szláv* eredetiségét Hunfalvy constatálja [50]) s tényleg nem is fogadhatni el Schröer abbeli vélekedését, hogy e névben egy *ó-felnémet* szó, a *wâc* = aequor rejlenék, mit azért gondol a különben jeles nyomozó állíthatni, mert hallásbeszélés szerint a Vág valamikor Turóczban tavat képezett volna. [51]) Különben a Vágnak *víz* jelentményét Podhraczky is vitatja. [52]) Később ugyanő ama naiv megjegyzést teszi, hogy a Komárom felé *vágtató* víz *sebes folyásától*, mely nem szenvedi meg a vízépitő mesterséget, vehette nevezetét. [53]) Ősi culturális és hadászati jelentősége pedig kitetszik a *baráthegyi* barlang ősi cultur rétegeiből s az azokban talált ősállat- és embercsontokból s kőeszközökből [54]); továbbá a *liszkófalvai, párizsházai, rózsahegyi* silexleletekből [55]), a *likavkai, magyarfalvai, rózsahegyi* pogányvárakból [56]), az *andrásfalvai, liptóujvári, magyarfalvai, szentmihályi* ősi temetőkből [57]), az *andrásfalvai* bronzkori öntőmintákból [58]) s ama nagybecsü ősi leletekből, melyek a *baráthegyi* barlang ásatásaiból kerültek elő s' ős állatcsontokból, kőeszközökből, edénytöredékekből, fémtárgyakból, embercsontokból s culturrétegekből állanak. [59]) Egynémely történeti momentum is ragad ősi történetünkből e folyóvízhez. Ilyen az, hogy Ketel a Vágnak Dunába való torkolatánál foglalt maga számára birtokterületet. A Vág partján láthatni egy meredek sziklában azt a barlangot, melyben sz. András és Benedek remetéskedtek. [60]) Ennek közelében alapitá 1222-ben Jakab

nyitrai püspök a ma romokban heverő szkalkai monostort a benedekrendiek számára. A Vág volt az, melynek vizébe a rablók sz. Benedeket fúlasztották. [61])

[1]) *Hist. hung. de sept. ducib.* cap. XI. XV. XXXV. XXXVII. Schwandtnernél I, 11. 15. 27. 29. Endlichernél 13. 17. 31. 33. Szabónál 17. 25. 48. 49. — [2]) *Vita S. Zoerardi et Benedicti*, cap. III. Endlichernél: *Mon. Arp.* 136. l. Fuxhoffer-Czinárnál: *Monast.* I, 195. — [3]) *Árp. Uj Okm.* VI, 27. s az ott idézett műveket. — [4]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 432. 437. Knauz: *Mon.* I, 55. 58. — [5]) Fejér VII. IV, 54. — [6]) Fejér VII. I, 132. Dobner: *Mon. Hist. Boemiae* III, 129. — [7]) Wenzel I, 36. — [8]) Wenzel VI, 77. — [9]) Fejér VII. V, 85. — [10]) Fejér II, 72. 77. — [11]) Fejér II, 110. Knauz: *Mon.* I, 98. — [12]) Fejér III. I, 105. — [13]) *Székely Oklevéltár* I, 15. Zsámboki Bonfini függelékében: *Decretor. seu articulor. aliquot priscorum Vngariae Regum Liber.* Frankfurt, 1581. 38. lap. Jerney: *Keleti Utazás* I, 255—256. — [14]) Knauz: *Mon.* I, 319. — [15]) Fejér IV. I, 108. Bárány: *Temes megye Eml.* Oklevel. 26. — [16]) Fejér IV. I, 471. 472. *Haz. Oklevéltár* 9. 10. — Fejér IV. I, 246. *Jahrbücher der Literatur.* B. XL. p. 145. — [17]) Wenzel VII, 134. — [18]) Wenzel VII, 195. [19]) Knauz: *Cod. Strig.* I, 32. *Mon.* I, 370, — Fejér IV. I, 471. — [20]) Wenzel VII, 258. 259. — [21]) Fejér V. I, 312. — [22]) *Haz. Oklevéltár* 20. 21. — [23]) Fejér VII. V, 296—299. *Hazai Okmtár* VI, 66. 68. — Fejér IV. II, 137. — [24]) Fejér IV. II, 175. — [25]) *Haz. Okmtár* VI, 98. 99. — [26]) *Haz. Okmtár* VI, 102. — Fejér IV. III, 10. [27]) Wenzel XI, 501. — [28]) Wenzel III, 18. — Wenzel VIII, 22. — Wenzel VIII, 24. — Knauz: *Mon.* I, 472. [29]) Wenzel VIII. 81. 82. — Wenzel III, 43. — Fejér IV. III, 163. — Fejér IV. III, 117—121. — *Magy. Sion* III, 526. — [30]) Wenzel VIII, 122. 123. 127. — [31]) Wenzel VIII, 167. — Wenzel III, 160. 161. — *Haz. Oklevéltár* 52. l. — [32]) Wenzel VIII, 203. — Fejér IV. III, 446. Knauz: *Mon.* I, 552. 553. — Fejér IV. III, 488. — [33]) Fejér V. I, 109. — [34]) Wenzel IX, 30. 31. — [35]) *Győri tört. és rég. füz.* III, 22. — Fejér V. II, 181. — Wenzel XII, 126. — [36]) Wenzel IV, 74. *Haz. Okmtár* VI, 219. — [37]) Fejér VI. II, 402. — [38]) *Haz. Okmtár* VI, 233. — [39]) *Haz. Okmtár* VI, 278. — [40]) Fejér V. III, 168. — [41]) Fejér V. III, 292. — [42]) Fejér V. III, 338. Wenzel IV, 282. — [43]) Fejér VII. II, 152. — [44]) Wenzel X, 136. — [45]) Wenzel X, 253. — Fejér VI. II, 99. 100. — Wenzel XII, 611. 612. — [46]) Wenzel XII, 620. — [47]) Wenzel VIII, 272. 273. — [48]) Lásd *Aucha.* — [49]) Lásd *Cusus.* — [50]) *Ethnographie v. Ung.* 248. l. Ugyanő: *A magy. folyó- és helynevek. Egyet. Phil. Közl.* IV, 591. — [51]) *Beitrag zu einem Wörterbuche der deutschen Mundarten des ungr. Berglandes*, közzétéve a *Sitzungsberichte d. kais. Akad. d. Wiss.* Phil. hist. Clas. XXV. kötetében 216—217. ll. — [52]) *Béla kir. névt. jegyz. idejekora és hitelessége* 187. l. — [53]) Ugyanott 273. l. — [54]) Mailath az *Arch. Közl.* IX. k. Lóczy: *A baráthegyi barlang megvizsgálásáról* a *Természet. Közl.* 1877. évf. IX, 1—16, Ugyanő: *A baráthegyi barlangban talált maradványokról* szintén a *Term. Közl.* 1877. évf. IX, 321—344. Azonkiv. l. *Term. Közl.* 1874. évf. VI, 282—284. — [55]) Römer: *Résultats généraux* p. 14. és ugyanott *Magyarorsz. őstört. térképe.* — [56]) Römer i. h. p. 100. Mailáth Béla: *Pogánykori védrendszer nyomai Liptómegyében.* Azonkiv. *Compte-Rendu* I. k. — [57]) Römer i. m. p. 186. — [58]) *Arch. Ért.* XIII, 107. — [59]) Lásd Mailáth Béla:

Arch. Közl. IX. köt. és *Term. Közl.* 1874. VI, 282—284. Azonkiv. Lóczy Lajos: *A baráthegyi barlang megvizsgálásáról* (*Term. Közl.* 1877. IX, 1—16.) és ugyanő: *A baráthegyi barlangban talált maradványokról.* (U. o. 1877. IX, 321—344.) — [60]) Römer: *A barlanglakókról, nevezetesen a magyarhoni lakott barlangokról.* Megjelent az *Arch. Közl.* VII, köt. (Uj foly. V. köt.) II. füz. 134. s kk. ll. — [61]) Mednyánszky: *Malerische Reise auf dem Waag-Flusse.* II. kiad. 150—155. ll. Szabó K. *Emlékiratok a magy. kereszténység első századáról* 107. l. 1. jegyz.]

Vaag, *vena, ér.* Említi IV. Lászlónak Medekes földet tárgyazó 1273. évi adománylevele. [1]) — *Liptó* megyében, a Vág folyó valamely ere. [2])

[1]) *Arp. Uj Okm.* IX. 30. 31. — [2]) Lásd *Medekus.*]

Váczi római hid. Nyomairól említést tesz Henszlmann Imre [1]), de tud róla a hagyomány is. Váczon talált római emlékek legnagyobb része azonban a Dunán-túli területről, nevezetesen Ó-Budáról került oda, Migazzi püspök idejében. [2]) Vácztól délre *Dunakeszinél* szintén constatál Henszlmann egy római hidfőt s megjegyzi, hogy ugyanott egy meglehetős rom-halom is látható, mely hihetőleg az ellenséges parton épített erődítvény egy tornyából származhat. [3]) Römer itt s vele szemben a sz.-endrei szigeten két römai castrumot jelöl ki. [4]) Vácz átellenében a váczi Dunaág jobbpartján azonképen. [5])

[1]) *Magyarország mű-emlékeinek rövid ismertetése* I, 6. — [2]) Lásd Römert: *Acta Nov. Mus. Nat.* 5. 14. 15. 35. 37. 58. 59. 73. 130. 133. 137. 142. 155. — [3]) I. m. I, 6. — [4]) *Pannonia térképe* az Acta Nov. Mus. Nat. végén. ([5] Ugyanott.]

Vadum arenarum, *fövényes rév.* Említi Béla király névtelen jegyzője. [1]) — *Torontál* megyében, a perlaszi járásban fekvő Tomaseváč vidékén, a Temes alsó folyásának réve. [2]) Neve azonban ma már elenyészett. Hell tévesen tüntet fel ilyenül egy nagy száraz területet a Temes és a Maros között. [3])

[1]) *Hist. Hung. de sept. ducib.* cap. XLIV. Schwandtnernél I, 34. Endlichernél 39. l. Szabónál 61. l. — [2]) L. Szabó tud. jegyzetét i. h. 61. l. 4. jegyz. Podhráczky: *Béla kir. névt. jegyz. idejekora és hitelessége* 423. l. — [3]) *Tabula Geograph. Ung. Vet.* 1772.]

Vadum *ante domum Leukes, quod Rev dicitur vulgariter.* Említi ez egri káptalannak Harkács föld eladását tárgyazó 1294. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Gömör-Kis-Hont* megyében, a tornallyai járásban fekvő Lökösházán, a Turócz folyó réve. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. II, 247. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Csekpataka.*]

Vadum, *rév.* Említi I. Gézának a garammelléki apátság 1075. évi alapítólevele [1]) és II. Istvánnak ez alapítványt megerősítő 1124. évi okirata. [2]) — *Pest-Pilis-Solt-Kiskún* megyében, az alpári területről a Jász-Nagykún-Szolnok megyében fekvő Tisza-Kürtre átvivő tiszai átkelő. Vadum, ubi in villam Kurth transitur.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 435. Knauz: *Mon.* I, 57. Hornyik: *Kecskem. vár. tört.* I, 194. — [2]) Fejér II, 75.]

Vadum *quoddam.* Említi I. Gézának a garammelléki apátság 1075. évi alapítólevele [1]) és II. Istvánnak ez alapítványt megerősítő 1124. évi okirata. [2])

Pest-Pilis-Solt-Kiskún megyében, szintén tiszai átkelő, a Sági sziget irányában, hol az alpári puszta azonkép átkelő révvel birt. [3]) Lóitatóul is szolgált, vadum quoddam, ubi adaquantur equi.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 435. Knauz: *Mon.* I, 57. Hornyik I, 194. — [2]) Fejér II, 75. — [3]) V. ö. Hornyikkal i. m. I, 194. l. 6. jegyz.]

Vág [1]) lásd V a a g.

[1]) Wenzel III, 18. VIII, 127. XII, 126. Fejér III. I, 105. IV. II, 137. VII. V, 298. 299. IV. III, 446. VI. II, 402. Knauz: *Mon.* I, 319. *Haz. Okmtár* VI, 98. 99. 102. 233.]

Vág révei, lásd L u b o u v i l l a c p o r t u s, S a l a p o r t u s, W a s k a.

Vág-szakadék, lásd W a s y k.

Vag fluvii paludes, *Vágmocsarak.* Említi IV. Bélának a turóczi praemontreiek 1252. évi alapítólevele. [1]) — *Nyitra* megye délnyugati részében, Semptetől déli irányban.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 137.]

Vaga aqua [1]) lásd V a a g.

[1]) Fejér IV. I, 246. *Jahrbücher der Literatur* B. XL. p. 145.]

Vagh [1]] lásd V a a g.

[1]) Wenzel VIII, 81. 82. 122. 123. X, 253. Fejér IV. I, 471. IV. II, 175. V. III, 168. 338. IV. III, 10, 117. 119. 163. 488. V. II, 181. I, 432. 437. VI. II, 99. 100. II, 72. 77. IV. I, 471. 472. *Magy. Sion.* III, 526.]

Vaghetum (= Vágtő) [1]) l. V a a g.

[1]) Fejér I, 432. II, 72.]

Vágujhelyi Vág-rév, lásd P o r t u s s u p e r v i l l a V a g h.

Vagus [1]) lásd V a a g.

[1]) Fejér IV. III, 446. II, 110.]

Vaha [1]) lásd V a a g.

[1]) Fejér V. I, 109.]

Vajas-ér, lásd U o y o s, W o y a s, W o y o s, W y o s.

Vajasdi vagy **Krakkói viz,** l. T y r i f l u v i u s.

Vajnatinai viz, l. W a y n a t y n a.

Valachycza [1]) lásd K a l y s t a.

[1]) Fejér VI. I, 211.]

Valcsai csermely, lásd B o r o c h a.

Valdasus. Említi Plinius. [1]) Morus szerint megfelel a *Valkónak*, a szerb *Vukának*. [2]) Mannert szerint a Szávába szakadó *Bosna* [3]) s ezt hirdetik Rhode [4]) és Graff térképei is. [5]) A Sprunerén *Bosona*-nak van irva. [6]) Teleki szerint nagy valószinüséggel bir, hogy a rómaiak a *Sárvizet* nevezték Valdususnak. [7])

[1]) *Hist. Natur.* III, 25. — [2]) Timonnál: *Imago Antiq. Hung.* cap. V. p. 31. — [3]) *Geographie der Griech. u. Römer* III, 565. — [4]) *Hist. Schul-Atlas* III. tábla. — [5]) *Atlas der alten Geographie.* Tab. IV. és IX. — [6]) *Hist. Atlas.* Ung. Nr. I. — [7]) *Hunyadiak kora* VI, 19. l. 9. jegy.]

Valiczka, lásd W a r i z k a.

Valizka Malaka. Említi a keresztesek uj-udvari conventjének István mester számára kiállított 1298. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Zala* megyében, a Dráva-Mura-közben, a csáktornyai járás területén fekvő Ujudvar éjszaknyugati vidékén, a Valiczka által képezett mocsáros.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 327.]

Valko vagy **Vuka,** lásd W o l k o.

Vallis aquosa, *vizes völgy.* Említi a császmai káptalannak Glodna föld eladását tárgyazó 1273. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban, Glodna föld határában.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 170.]

Vallis aquosa, *vizes völgy.* Említi István bánnak Chanyg föld határkijelölő 1284. évi okirata. [1] — *Vas* megyében, a sárvári járásban, Csánig vidékén, a Rábcza és Rába közti területen. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 261. — [2]) Lásd *Sakadoch.*]

Vallis torrentis, *zuhatag völgye.* Említi Lőrincz grófnak Lympach birtokot eladományozó 1279. évi okirata. [1]) — *Sopron* megyének és Ausztriának határterületén, Lambach vidékén, a Rábcza vízkörnyékében. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 597. — [2]) A topographiára nézve lásd *Lympach.*]

Vallusi patak, lásd zalamegyei Névtelen csermely.

Vamosi tó [1]) lásd Vamusi tó.

[1]) IV. Béla 1268. évi okiratának 1383. évi átiratában Knauznál: *Mon.* I, 556. nota 7.]

Vámos rév a Fehér-Körösön. Említve van IV. Bélának az egri püspökség jogait és birtokait megerősítő 1261. évi okiratában. [1]) — Az okirat szerint Sz. István a Zaránd megyében, a Fehér-Körös mellett fekvő Nevék, vagy Nevej falut egy malommal és a *körösi révjogot* az egri püspöknek adományozta. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 42. — [2]) V. ö. *Egri Emlékkönyv* 183. l. Pesty: *A magyarorsz. várisp. tört.* 572. l.]

Vámos rév a Sebes-Körösön, *tributum de Kewres.* [1]) Említi Imre királynak a nagyváradi egyház számára kiállított 1198. évi okirata. [2]) — E rév Bihar várának egyik ősrégi jövedelmét képezte. Már Sz. László adományozta azt a váradi püspöknek és egyháza tagjainak s ezadományt Imre király újból megerősítette.

[1]) Pestynél tributum de *Kewrews* (*A magyarorsz. várispánságok tört.* 183. l. 3. jegyz.), a mi azonban az okirat szövegének meg nem felel. — [2]) *Haz. Okmtár* VII, 2.]

Vamusi tó, *lacus in Vamus, Vamos.* Említi IV. Bélának Komáromot tárgyazó 1268. évi adománylevele. [1]) — *Komárom* megye területén, Kulcsod irányában. E tóban, mely az okirat szerint *Chelch dicitur,* azaz Csiliznek, a nagymegyeri várjobbágyoknak öt halászóhelyök vagyis loca piscatoria jok volt, és nyilván a Csiliz által alkottatott. Sztachovics azonosítja e Vamust a győrmegyei mai Vámossal, mely N.-Bajcstól nyugatra, Szabaditól délre, a Nagydunán innen fekszik. [2]) Azonban ez értelmezés legalább ez okirat alapján indokolatlan Már maga a Vamusi tónak *Csiliz* neve arra utal, hogy azt a Duna balpartján, a Csiliz mellett keressük, s maga az okirat ezt alább teljességgel okadatolja is. Mondja ugyanis, hogy a határ Csicsótól per aquam, Myler dictam, ascendendo, venit ad villam Culchud *et per eandem aquam transit ad villam vamus.* Nem a Dunán, hanem a Myléren át jutott tehát a határ Vámosba, a Dunát nem is említi a határleirás s így a kérdéses Vámosnak a Duna balpartján kellett Kulcsod vidékén valahol léteznie és pedig Komárom területén, mert hiszen a határ Csicsótól a Myléren át Kulcsodhoz jutott, innen ugyane vizen Vamusba, mit csak úgy érthetni, ha felveszszük, hogy a határ Kulcsodtól *visszafordulva* ugyanazon a vizen vonult Vámoshoz s onnan aztán Gellérhez.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 451.

Knauz: *Mon.* I, 556. — [2]) Lásd *Győr megye és város egyet. leirása* p. 488. és az oda mellékelt régészeti térképet.]

Vanych, *rivulus, csermely.* Említi IV. Bélának egyik 1269. évi okmánytöredéke. [1]) — *Szepes* megyében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 544.]

Varanicza, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Radun számára kiállított 1250. évi adománylevele. [1]) — *Zólyom* megyében, a Garam vízkörnyékében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 61.]

Varasdi Dráva-rév, lásd Vorosdiensis portus.

Varasdi hévvíz, (Toplice) l. Aquae Jasae.

Varatna [1]) lásd Waratna.

[1]) Wenzel VII, 455.]

Varbói víz, l. borsodmegyei Lubna.

Vardzeg [1]) l. pozsonymegyei Sard.

[1]) Fejér IV. III, 489.]

Várhelyi római vízvezeték. Dáczia egykori fővárosában, Sarmizegetusában, a mai Várhely (Gradistye) vidékén *Hunyad* megyében nemcsak a vízvezetésre használt cserép hengerek töredékei kerültek elő [1]), hanem maga a vízvezeték feliratilag is constatálható. Egy 132/133. évből való feliratos kő ugyanis, mely jelenleg a bécsi udvari könyvtár lépcsőházában van befalazva, e vízvezetés készítőiről világosít fel következőleg: Imperatore Caesare Trajano Hadriano Augusto *aqua inducta* coloniae Dacicae Sarmizegetusae per Cn. Papirium Aelianum legatum eius propraetore. [2]) E vízvetés a Rettyezátról hozta a metropolisba a friss ivóvizet s nyomait Ackner Klopotivánál is constatálta [3]), hol egyebek között két ma már elkallódott római feliratos emlék is került elő. [4])

[1]) Vass: *Erdély a rómaiak alatt* 156. l. Neigebaur: *Dacien* 184—191. — [2]) Szamosközi: *Analecta lapidum* 73. r. Gruter: *Inscript. Antiquae* 177, 3. Marsili: *Danubius Pannonico-Mysius* II. k. 55. tábla. Duellius: *Das merckwürdige Wienn* p. 219. Orelli: *Inscript. latinar. Collectio* I. k. 812. sz. Seivert: *Inscriptiones* Nr. 13. Fridvaldszky: *Inscript. Romanae Transilvanicae* Nr. 75. Mommsen: *Corp. Inscript. Lat.* Vol. III. P. I. p. 233. Nr. 1446. — [3]) Gooss: *Chronik d. archaeol. Funde Siebenbürg.* 87. lap. — [4]) Mommsen: *Corp. Inscript. Lat.* Vol. III. Pars. I. p. 240. Nr. 1479. és p. 244. Nr. 1519. Marsili II. tab. 57. Duellius: *Merckw. Wienn* p. 222. n. 9.]

Varin, *aqua, víz.* Említi IV. Bélának Bogomér számára kiállított 1244. évi adománylevele. [1]) — *Trencsén* megye éjszakkeleti szögében. Az okirat szerint a Varin vize a *Kisuczába* szakadt, manap a Varini víz, mely a Varini havasok nyugati oldalán eredő csermelyeknek Tierhovánál való egyesüléséből támad, nem a Kisuczába, hanem Varintől délre a Vágba szakad jobbfelől. Ha biztosak lehetnénk az okirat palaeographiai helyességéről és arról, hogy abba már eredetileg hiba nem csúszott be, bizonyára ez oly adat volna, melyre a folyóvizek vándorlásának vitatói kiválóan hivatkozhatnának, elméletök gyakorlati bizonyításában. [2]) Azt hiszem azonban, támaszkodva magára az okiratra, hogy itt egy *a mai Varini víztől külön vízről* van szó.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 346. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Zudchan.*]

Vármezői római fürdő. Nyomai fenmaradtak *Szilágy* megye déli részében,

a mai Vármezö éjszakkeleti határában, hol az ott levő castrumtól mintegy kétszáz lépésnyire a fürdő négyszögü alapja még látható. A fürdő kétségtelenül *katonai* volt, a II. Numidarum cohorsáé, melyet helyőrségül az épület téglabélyegei említenek. [1])

[1]) Lásd Tormát: *Adalék éjszaknyugati Dacia föld- és helyiratához* a *M. T. Akad. Évkönyvei*-ben XI. köt. II. dar. 11. l. Ugyanő: *A limes dacicus felsőrésze.* Akad. értekez. 1880. XI. k. II. sz. 127. l. Gooss: *Chronik d. arch. Funde Siebenbürg.* 120. l. Azonkiv. v. ö. Mommsennel, ki az épületet határozottan *fürdőnek* nevezi, in *Corp. Inscript. Lat.* Vol. III. pars. I. p. 259. Nr. 1633, 5. *Ephemeries Epigr.* II, 325. l. 467. sz. és Finályval; *Az erdélyi Muzeumegylet Évk.* 3. l. 7. t. 8. sz.]

Vármezői római vízvezeték. Ennek téglából épített maradványai még néhány év előtt láthatók voltak a fennemlített Vármező éjszakkeleti határában. E vezeték a »Funtinyicza benzi« nevü hegyoldalról vezette a vizet az előbb említett katonai fürdőhelyiségbe. [1])

[1]) Torma: *Adalék éjsz. nyug. Dacia föld- és helyiratához* i. h. 11. l. Gooss: *Chronik* 120. l.]

Varsathu. Említi egy 1252. évi okirat alapján Jerney [1]), ki azt *Varsa-tó*nak ejti s *Nyitra* megyében létezett határhelynek mondja.

[1]) *Magy. Nyelvk.* 152. l.]

Vasecz folyó, lásd Vazuch.

Vaska portus [1]) lásd Waska.

[1]) Fejér VII. V, 297.]

Vassaner, *rivulus, csermely.* Említi a nagyváradi conventnek Cheuztelek vitás határait tárgyazó 1271. évi bizonyító oklevele.[1]) — *Bihar* megyében, a Sebes-Körös és Berettyó közti területen.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 375.]

Vasych fluvius [1]) lásd Vazuch aqua.

[1]) Wenzel VIII, 127.]

Vazicz [1]) lásd trencsénmegyei Wasyk.

[1]) Fejér IV. I, 472.]

Vazuch, *Vasych, aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi IV. Bélának a liptó-hibei vendégek jogait szabályozó 1265. évi okirata [1]) és a szepesi káptalannak a Hibe birtokba történt statuálást illető 1274. évi bizonyító oklevele. [2]) — *Liptó* megyében, a Kriván-hegy délnyugati lejtőjéről a Váseczi tóból jövő, több csermelylyel egyesülő s Vásecznél a Fehér-Vággal egyesülő *Vásecz* folyó.[3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 127. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 181. — [3]) A topographiára nézve lásd liptómegyei *Bela.*]

Vazuch [1]) lásd trencsénmegyei Wasyk.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 98.]

Vecehtue, *rivulus, csermely.* Említi a bakonybéli apátság jószágait és vagyonát összeiró 1086. évi okirat. [1]) — *Sopron* megyében, a Rába vízkörnyékében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 32.]

Vechke, *Vethke, lacus, tó.* Említi V. Istvánnak Chepántelek [1]) és Mátyás számára kiállított 1270. évi oklevele.[2]) *Bereg* megyében, a Latorcza és Szernye közti területen [3]), de semmicsetre sem a Vérke eltorzítása. Lehoczky említi, de meg nem határozza. [4])

[1) *Árp. Uj Okm.* VIII, 291. *Zichy-Cod.* I, 22. — 2) *Árp. Uj Okm.* VIII, 309. *Haz. Okmtár* VI, 169. — 3) A topographia iránt tájékoztat *Mercicc.* — 4) *Beregvárm. monogr.* I, 48.]

Vechke, *lacus, tó.* Említi V. Istvánnak imént idézett két rendbeli 1270. évi okirata.[1] — *Bereg* megyében, a Latorcza és Szernye közti területen, az előbbitől külön.

[1) Ii. hh. és ll.]

Vecurneuch [1]) lásd Dernouch.

[1) Fejér IV. II, 34.]

Veczeli római fürdők. Említi egy római feliratos kő Kr. u. 193-ik évből.[1]) E felirat szerint Imp. Caes. L. Septimius Severus Pertinax Aug. Cos. *balneas cohortis II. Flavia Commagenorum vetustate dilabsas restituit* sub Polo Terentiano Cos. III. Daciar. curante sex Boebio Scribon Casto Praef. Coh. — A nevezetes kő a Veczel közelében levő Cetatje azaz Várhely területén találtatott s bizonyítja, hogy e helyt az ott állomásozó II. Flavia Commagenorum hadosztálynak saját fürdőhelyiségei voltak.

[1) Kiadta Torma: *Erdélyi Múzeum Egyl. Évk.* II, 132. Ackner-Müller: *Die röm. Inschrift in Dac.* Nr. 253. Mommsen: *Corp. Inscr. Lat.* V. III. P. I. p. 223. Nr. 1374.]

Veczeli vám- és kikötőhely, lásd Római vám- és kikötőhelyek.

Vedrőcz, lásd Nog Wyzdrice, Ozzywizdrice, Wydriche.

Vegag, *Vygag, aqua, víz.* Említi IV. Bélának Komáromot tárgyazó 1268. évi adománylevele.[1]) — *Komárom* és *Győr* megyék határterületén, Kulcsod vidékén.[2]) Jerney *Vég-ág*-nak ejti.[3])

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 449. Knauz: *Mon.* I, 555. — 2) Az okirat idevonatkozó topographiájára vonatkozólag l. *Babalatov.* — 3) *Magy. Nyelvk.* 154. l.]

Vegag, *aqua, víz.* Említi III. Bélának a fejérvári keresztesek birtokait elősoroló és megerősítő 1193. évi okirata.[1]) *Somogy* megyében, a csurgói járás területén, Csurgó egykori határában, a Dráva balvidéki vízkörnyékében.[2])

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 285. Knauz: *Mon.* I, 143. Batthyán: *Leg. Eccl.* II, 286. Katona: *Hist. Crit.* IV, 410. *Eppi Agr.* I, 101. Pray: *De Prior. Aur.* p. 117. — 2) Lásd ehhez *Abram* piscina.]

Vegsar, *aqua, palus, víz, mocsártó.* Említi IV. Lászlónak a nyúlszigeti apáczazárda számára kiállított 1279. évi okirata.[1]) — *Somogy* megyében, az igali járásban, az Igalhoz tartozó Dada puszta határában. Jerney *Vég-sár*-nak ejti s Somogy meg Tolna szélére helyezi.[2])

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 534. 536. 539. 541. *Árp. Uj Okm.* IX, 231. 233. 235. 236. — 2) *Magy. Nyelvk.* 154. l.]

Veimir piscina [1]) lásd Weymyr.

[1) Fuxhoffer-Czinár I, 168.]

Veiz, *aquae vulgo Veiz.* Említi a pozsonyi káptalannak Szolgagyőr földet tárgyazó 1300. évi bizonyító oklevele.[1]) Szolgagyőr föld határában, *Pozsony* megyében, a Csalóközben, Udvarnok és Kürt között, hol Szolgagyőr nevü hely létezett[2]), de mely ma itt már nem található.[3])

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. II, 257. Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 157. l. —

[2]) Lásd Pesty: *A mogyarorsz. várispánságok tört.* 451. l. — [3]) Sem a táborkari nagy részlettérképen *(Special-Karte* Sect. E. 6.), sem a magyar birodalom hivatalos helységnévtárában elő nem fordúl.]

Velchethalut, *Welchethalut lacus, locus, tó, hely.* Említi a leleszi prépostság birtokviszonyaira vonatkozó 1211. évi okirat [1]) és II. Endrének a leleszi prépostság számára kiállított 1214. évi birtokmegerősítő okirata. [2]) — *Zemplén* megyében, Lelesz vidékén, ha ugyan tó. Egy helyt ugyanis *lacus*-nak, de két helyt *locus*-nak iratik. Jerney tóíznek veszi s Velcsethal-ut-nak ejti kérdőjel mellett. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 204. [2]) Fejér III. I, 155. 472. Katona: *Hist. Crit.* V, 180. — [3]) *Magy. Nyelvkincsek* 154. l.]

Velenczei tó, lásd fejérmegyei Ferteu.

Velgestho. Említi Móricz comesnek a móriczhidai apátság 1251. évi alapítólevele. [1]) — *Sopron* és *Győr* megyék határterületén, a Kapi és Barbács közti vidéken, a mai Barbácsi tó közelében. A Völgyes-tó elnevezés abban találja megfejtését, hogy az okiratban a Kerektóval van mintegy ellentétbe állítva s így alatta egy nyujtott teknőjü állóvíz értendő. Ma már nem létezik. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 88. Jerneynél 157. l. — [2]) A topographiára nézve v. ö. *Kenderech.*]

Velica, *Velicor, Velika, Weliba, Welica, Welika, rivus, fluvius, patak, folyó.* Említi Imre királynak a zágrábi káptalan számára kiállított 1201. évi adománylevele [1]) s illetőleg IX. Gergely pápának ezt megerősítő 1227. évi bullája [2]), István szlavoniai bánnak némely riucsei nemesek kiváltságairól tanuskodó 1255. évi bevallója [3]) és ugyanannak több riucsemegyei birtokot meghatározó ugyancsak 1255. évi okirata [4]), továbbá Lőrincz mesternek Prenchol comes számára kiállított 1270. évi bizonyító oklevele [5]) és IV. Lászlónak Perchinus comes számára kiállított 1274. évi adománylevele. [6]) — Horvátországban, *Kőrös* és *Belovár* megyék határterületén, a Velikánál eredő, több csermelylyel egyesülő s aztán jobbfelől a Császmába szakadó *Velika.*

[1]) Tkalcic: *Mon. Epp. Zagr.* I, 13. [2]) *Árp. Uj Okm.* I, 235. Theiner: *Vet. Mon.* I, 81. [3]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 348. 349. — [4]) *Árp. Uj Okm.* VII, 395. 396. 397. — [5]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 327. 328. Töredékben Fejérnél: *Cod. Dipl.* V. I, 94. — [6]) Wenzel IX, 50.]

Velica. Említi a zágrábi káptalannak Chocholt comes testvére számára kiállított 1243. évi okirata. [1])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 148.]

Velich. Említi egy bizonyos birtokcserét tárgyazó 879. évi okirat. [1]) — Fejér megjegyzése szerint sub Velich intelligitur amnis *Szelich.*

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. I, 81.]

Velicor rivus [1]) lásd körös- és belovármegyei Velica.

[1]) Tkalcic I, 13.]

Velika, *Velyka, fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának a lovagrend számára kiállított 1269. [1]) és 1272-ik évi okirata. [2]) Az egykori Dubicza megye, a mai Gra-

diskai kerület területén, a Száva jobbparti vízkörnyékében, a Száva baloldalából, a Pakra-torokon alúl kiszakadó s Ó-Gradiska felett abba ismét visszatérő *Veliki-Sztrug* vagyis *Nagy-folyóág*. E magyarázatnak ellentmondani látszik az, hogy az 1272. évi okirat szerint idem fluvius (Velika) cadit in alium fluvium Clokonech vocatum, holott a Veliki-Strug a Szávába szakad vissza. Azonban itt tudnunk kell, hogy e Clokonech ugyancsak e nagy Száva-folyóágnak egy másik szakadéka s így minden nehézség megszünik. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 508. [2]) X. Gergely pápa 1275. évi átiratában Theinernél: *Vet. Mon.* I, 314. — [3]) Lásd *Clokonech.*]

Velika aqua, *Maior Welika.* Említi a vasvári káptalannak bizonyos birtokosztásról tanuskodó 1279. évi okirata. [1])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 594. 595.]

Velika folyó, lásd belovármegyei Velica.

Velika [1]) lásd körös-belovármegyei Velica.

[1]) Wenzel VII, 395. 396. 397. VIII, 327. 328. IX, 50]

Velika [1]) lásd nyitramegyei Welika.

[1]) Fejér III. I, 200.]

Velikai csermely, l. pozsegamegyei Welica.

Veliki-Sztrug vagyis **Nagy-folyóág,** lásd gradiskai Velika.

Veliki-Sztrug szakadékai, lásd Clokonech, Granicha, Nagachyn.

Velseuniza, *rivulus, csermely.* Említi a Vinodol birtok határjárását tartalmazó 1266. évi okirat. [1]) — Horvátországban, a *báni kerület*ben, a Kulpa jobboldali mellékvize Petrinjától délkeletre, Vinodol föld határában. [2])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 135. — [2]) E föld fekvésére nézve lásd *Globoky* alatt.]

Velveö piscina [1]) lásd Wolue.

[1]) Fejér VII. V, 97. Hornyik I, 192. nota 3. és 193. l. nota 4.]

Velyka [1]) lásd dubiczamegyei Velika.

[1]) Fejér IV. III, 508.]

Vencsèllöi halastó, lásd Wenscellev towa.

Vepernuck, *Vepernuk, rivulus, rivus, csermely, patak.* Említi IV. Bélának Herbord comes számára kiállított 1248. évi adománylevele. [1]) — Zala megyének egykori Dráván-tuli vidékén, a mai *Kőrös* megyében, a kapronczai alispánság területén fekvő Rasinja vidékén, a Dráva jobboldali vízkörnyékében. [2]) Az okirat szerint riuulus nomine Vepernuck cadit in caput Razyna s ha ez utóbbi alatt a Grabulin értetik, miképp ezt gyanítom [2]), akkor a Vepernuck Ivanecz vidékén keresendő.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 34. *Árp. Uj Okm.* VII, 264. — [2]) V. ö. Pestyvel: *Az eltünt régi várm.* II, 175. — [3]) Lásd *Razyna.*]

Vépi halas, lásd Weep.

Verbász folyó, lásd Ispras.

Verbiche, *Werbiche, fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Bosin és fiai számára kiállított 1248. évi adománylevele [1]) és III. Endrének Okolicsna

helységet tárgyazó 1297. évi adománylevele. [2]) — *Liptó* megyében, a sz. miklósi járásban, a Vág jobboldali mellékvize, a Rohács alatt eredő *Verbiczei patak,* mely ma mint *Szmrecsányi* [3]) patak ismeretes. [4])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 258. 259. — [2]) *Árp. Uj Okm.* X, 254. — [3]) Lásd Hunfalvy: *A magy. birod. term. visz. leirása* III, 272. — [4]) A topographiára nézve lásd *Chemec.*]

Verbiczei vagy **Szmrecsányi patak,** lásd Verbiche.

Verbiczei víz réve, lásd Zelesrew.

Verboveczi víz, Wrboycha és körösmegyei Welica.

Verbőczi csermely, lásd Werbevch.

Verch, *stagnum, tó.* Említi IV. Bélának Komáromot tárgyazó 1268. évi adománylevele [1]) — *Komárom* megyében, a Csalóközben, a Vágduna és Örs közti vidéken. Az okiratból kitünik, hogy nádasokkal borított térség volt. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 447. Knauz: *Mon.* I, 553. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Guestre.*]

Veresabna, *rivulus, csermely.* Említi a szepesi káptalannak Thorkw nevü földet tárgyazó 1281. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Sáros* megyében, a héthársi járásban, Tarkő vidékén, a Tarcza baloldali vízkörnyékében. Az okirat említ quandam terram... Thorkw, existentem inter duos riuulos Veresabna uocatum et Neneewyz. E Thorkw = *Tarkő,* mely a Héthársi és a Harsány-Lucskai víz között fekszik, vagy helyesebben a Héthársi víz és annak egyik mellékcsermelye a *Tarkői* víz között. A Veresabna talán ez utóbbi? [2]) A *Vörösalmai* vizzel [3]) azért nem merem azonosítani, mivel akkor az okirat meghatározása, hogy Tarkő a Veresabna és a Neneewyz között fekszik, betüszerinti értelemben nem volna vehető.

[1]) *Árp. Uj Okm.* IX. 318. — [2]) V. ö. *Kukenegurpothok.* — [3]) Lásd *Weresalma.*]

Veresvágási víz, lásd Lipochpotoka.

Veres víz aqua [1]) lásd Vöröspatak.

[1]) Fejér IV. III, 187. Bárdosy: *Suppl.* p. 101.]

Vereuecea [1]) lásd Werevecca.

[1]) A Névt. jegyz. Jerneynél 155. l.]

Verold felé eső forrás [1]) lásd Worosd.

[1]) Fejér III. I, 216.]

Verőczei római hid. Nyomairól említést tesz Römer [1]) és Henszlmann [2]) s minthogy Bogdánynál szintén fennáll egy ilyennek maradványa [3]), világos, hogy a közlekedés a sz.-endrei sziget éjszaki csúcsát kissé rézsutosan hasította át. Römer úgy Verőczénél mint vele szemben Hosszúrétnél s azonkivül Bogdánynál is római castrumokat jelöl ki. [4]) Az itt szóban levő hid-főféle váracsból való a ...DVSVPDVX = Frigeridus vir perfectissimus dux feliratú nagyérdekü tégla. [5])

[1]) *A magy. nemz. múz. római feliratos emlékei* 170. l. 457. sz. — [2]) *Magyarország mü-emlékeinek rövid leirása.* I, 6. — [3]) L. *Római hid Bogdányban.* [4]) *Pannonia térképe* az Act. Nov. Mus. Nat. végén. — [5]) *Acta Nova* 170. l. 457. sz.]

Verőczei patak Nógrádban, lásd Werevecca.

Verpech, *rivulus, csermely,* Említi IV. Lászlónak Magya fiai számára kiállított 1287. évi adománylevele. [1]) — *Turócz* megyében, a Turócz egyik közvetett vagy közvetlen jobboldali mellékvize. Az okiratban a sz. márton-blatniczai járásban fekvő *Jeszen* határjárásáról van szó, tehát ennek vidékén nyomozandó e víz. (Lehet azonban, hogy a Verpech a Pribochnak, mely egy ugyanez évi másik okmányban mint Pribolch, Prybolch fordúl elő [2]), eltorzítása s ez esetre alatta a Pribóczi patakot kellene értenünk.)

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 341. *Haz. Okmtár* VI, 323.— [2]) *Haz. Okmtár* VI, 326. *Árp. Uj Okm.* XII, 468.]

Vers [1]) lásd Devers.

[1]) Fejér III. I, 156.]

Verseczi római úgynevezett Flora-vízvezeték. Nyomai több ponton kerültek elő. Nevezetesen a szőlőbirtokosok állítása szerint Majdán vidékén Kis-Szredistye előtt; aztán Topolovo tájékán a második kőbánya irányában, a várhegy éjszaki lejtőjén; továbbá egy sekély mély útban ugyanaz irányban a vár- és kápolnahegyek között levő Postklinge vagy Ördögárka nevü völgyszakadásban, a kúdriczi úttól körülbelül 220 lépésnyi távolságra fölfelé; végül egy a verseczi városkerttől éjszaknyugati irányban huzódó és a várost helyenkint szegélyző árokban tisztítás, a Dreilauffergasse Seemayer-féle házában pedig pinczeásás alkalmával. A feltalált nyomok égetett agyag hengerekből állanak. [1]) A nép hagyomány [2]) e vízvezetéket a törököknek tulajdonítja, s azért némely iró is török időkből való keletkezését tényül állította [3]), mit maga a verseczi helyilap is támogatott. De már az említett monda első közlője, Eissinger, kétségbe vonta annak igazságát, míg Böhm Lénárt [4]), Ilics Luka [5]), Milleker Bódog [6]), Milecz János [7]) és a kire fősúly fektendő, legujabban maga Torma Károly is határozottan e vezeték római eredetét kimondották. A dolgot különösen Milleker kutatta bővebben s azon eredményre jött, hogy e vízvezeték a Kis-Szredistye előtti Majdán vidékétől kezdve a várhegy lejtőjén, a kudriczi út fölött elnyulva, a Postklinge nevü szakadékon át, a kápolna-hegy tövénél a város felé kanyarodott el. Hogy a fennevezett helyeken constatált maradványok egymással összeköttetésben voltak és az uri-utcza éjszaki részében Torma által fölfedezett castrumhoz vezettek, tehát egységes vezetéket képeztek, az azoknak irányából és fekvéséből is felismerhető. Római eredete mellett különben nemcsak a verseczi castrum, a vidékén talált római régiségek, hanem mindenekfelett a vezeték kőragaszburkolata bizonyít. E törmelékes vakolat a csövekkel és kőrészekkel együtt annyira megkeményedett, hogy szilárdságuk egyenlővé vált az ottani kőzettel. Ez okból a Seemayer-féle pinczeásás alkalmával mindössze is csak két ép tagot kaphattak e csövekből, oly nagy ellenállást gyakoroltak a tömör egésszé vált vezeték egyes részei. [8]) A vezetéknek tulajdonképi czélja volt a Versecz vidékén

létezett római telepnek friss vízzel való ellátása, vagyis a verseczi hegyek éjszaki forrásdús oldalain felfogott víznek a castrum helyőrsége s esetleges lakói számára, kiknek e vidék mocsáros volta miatt alig lehetett jó ivóvizök, közvetítése.

[1) Állítólag a r. k. temető mögött, jobbra a hegyre vivő keresztúttól, szintén ilyen vezeték maradványait fedezték volna fel, de erről a dolog után járt Milleker biztos tudomást nem szerezhetett, sőt a helyszinén eszközölt személyes kutatásai is eredménytelenek maradtak. Pedig ennek végleges kiderítése nagyfontosságu volna, mert ha e nyomok csakugyan valóknak bizonyulnának, akkor nyilván egy másik vízvezetési vonallal volna dolgunk, melynek czélja az lehetett, hogy a verseczi hegy déli oldalán összegyüjtött forrásvizeket az itt szóban levő másik vezeték végpontjához elvezesse. Lásd Milleker: *Régészeti közlemények Verseczről* czimü érdekes czikkét a délmagyarországi *Tört. és rég. Értesítő*-ben VII, 121. 126. — 2) Eissingernél: *Beiträge zur Gesch. d. königl. Freistadt Werschetz*, a verseczi alreáltanoda 1859. V. évi *Értesítő*jében 3. l. s ennek nyomán a *Tört. és rég. Ért.*-ben VII, 123. — 3) Stojacskovics: *Denkschrift für den Grundstein zu dem Rathhause d. k. Freistadt Werschetz sammt einem Beitrage z. Monographie derselben Stadt.* 1859. 8. l. — 4) *Délmagy. kül. tört.* I, 368. l. 4. jegyz. — 5) *Archäologische Funde im Banat* czimü közleményében a *Mittheilungen d. k. k. Centr.-Comm. z. Erf. u. Erh. d. Baudenk.* 1865. évi folyamában X. köt. XXXIV. l. — 6) *Tört. és rég. Értesítő* VII, 120—126. 7) *Temes- és Arad vármegyék tört. és rég. emlékei* 12. l. — 8) *Tört. és rég. Ért.* VII, 122. — 9) U. o. VII, 125.]

Vertes 1) lásd Fertes.

[1) Fejér II, 285.]

Vertilena, *aqua, víz.* Említi II. Endrének a templomosok számára kiállított 1209. évi okirata. 1) — Horvátországban, *Körös* megyében, a Glogovnicza vízkörnyékében.

[1) Tkalcic: *Mon.* I, 22. *Árp. Uj Okm.* XI, 99.]

Vertilena minor, *aqua, víz.* Említi II. Endrének imént idézett 1209. évi okirata. 1) — Horvátországban, *Körös* megyében, a Glogovnicza vízkörnyékében.

[1) Tkalcic I, 22. Wenzel XI, 99.]

Vertowe 1) l. moson-soproni Ferteu.

[1) IV. Henrik császár 1074. évi okirata Meichelbecknél: *Hist. Frisingens.* I, 268. Wenzelnél I, 29. Hunfalvynál: *Ethnographie* 210. 414. 415. (349. jegyz.) Nagy Imrénél: *M. Akad. Értesítő* 1874. VIII, 187.]

Veruyse, *folyó.* Említi IV. Bélának Zarakad nevü földet tárgyazó 1255. évi adománylevele. 1) — *Vas* megyében, a vasvári járásban, a Rába és a Szala közt levő területen. Zarakad nevü föld vagy helység ma e helyt ismeretlen, maga a Veruysehez hasonló folyóvíz sem fordúl itt elő. Pesty *Vérvize*-nek ejti, minthogy azonban manap e vidéken *Kis-Bér* nevü helységet találunk, talán nem indokolatlanul kérdem, vajjon nem e névből lett-e az okirat Veruyse elrontva? Különben a *B* és *V* betük felcserélése közönséges. — A határjárásban előforduló helységek megfelelnek a mai *Tilaj*nak, *Győrvár*nak és *Olaszká*nak.

[1) Oklevél a zágrábi délszláv Akadémia levéltárában, felhasználva Pestynél: *A magyarorsz. várispánságok tört.* 536. l.]

Veszverési víz, lásd Geztenepotoka.

Veter, *Vizer, Vizér, vena, ér.* Említi az egri káptalannak Meszes föld határjárását tárgyazó 1255. évi okirata. [1] *Zemplén* és *Szabolcs* megyék határterületén, a Bodrog mentén, Liszka-Olaszi vidékén. Az ér az ugyanott levő Feketetóból mondatik kiszakadtnak. Exit de Fequetetow.

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* VII. IV. 115. *Árp. Uj Okm.* VII, 406. Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 157. l.]

Vetgesbeni halászók, *piscaturae in Vetges.* Említi IV. Bélának az egri egyház számára kiállított 1248. évi okirata. [1] — Tiszai halászó helyek *Hajdu* megyében. A hibásan olvasott vagy másolt Vetges helynév alatt *Völgyest* kell értenünk, melynek egyik része Csege, másik része Ohat puszta határához tartozik. E nagyobb kiterjedésü laposnak egy része ma is vízállás, másik része legelő s erdős hely. A mai vízállás hajdan vízfolyás és halászó hely volt. [2] [3]

[1] Fejér IV. II, 18. Lásd azonkiv. Schmitth: *Eppi. Agr.* I, 166. Wagner: *Dipl. Sár.* p. 457. Katona: *Hist. Crit.* VI, 121. — [2] Balássy Ferencz: *A zámi és ohati apátságok.* Értek. a tört. tud. köréből IX. k. VI. sz. 1881. 32. l. [3] A topographiára nézve lásd hajdumegyei *Mortua magna.*]

Vether, *puteus, kút.* Említi a császmai káptalannak Benedek comes számára kiállított 1277. évi bizonyító oklevele. [2] Horvátországban.

[1] *Árp. Uj Okm.* XII, 209.]

Vether putei rivulus, *csermely.* Említi a császmai káptalannak imént idézett 1277. évi oklevele. [1] — Horvátországban, az előbb említett kútnak vagy is forrásnak csermelye.

[1] Wenzel XII, 209.]

Vethke lacus [1] lásd Vechke.

[1] Wenzel VIII, 309.]

Veyrmathouna [1] lásdá Veyrmurthouua.

[1] Jerneynél 37. 38. ll.]

Veyrmurthouua, *Veyrmathouna, stagnum, tó.* Említi II. Endrének a tihanyi apátság jószágait megerősítő 1211. évi okirata. [1] — *Bács-Bodrog* megyében, a Duna mentén. Jerney egy helyt Fejérmart-tavá-nak, majd más helyt zárjel közt Vér-mart-tava-nak véli mondhatni. [2] Valóbbszinünek hiszem azonban, hogy inkább *Viz-mart-tava*-ra értelmezendő.

[1] *Árp. Uj Okm.* I, 117. (Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V. 177. hézagos közleményéből kimaradt.) — [4] *Magy. Nyelvk.* 37. 38. ll.]

Veyzhel *in villa Meger.* Említi IV. Bélának Komáromot tárgyazó 1268. évi adománylevele. [1] — *Komárom* megyében, a Csalóközben, Nagy-Megyer vidékén. Az okirat szerint *tizenhat* ily vízhely vagyis loca piscatoria [2] tartozott e birtokhoz.

[1] Fejér IV. III, 451. Knauz: *Mon.* I, 556. Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 157. l. — [2] Sedecim loca piscatoria, que vulgo Veyzhel vocantur.]

Veyzhel in villa Vamus [1] lásd Vamusi tó.

[1] Fejér IV. III, 451. Knauz: *Mon.* I, 556.]

Véza patak (Weiss), lásd Stenarum Caput.

Via, *aqua, víz.* Említi a győri káptalannak bizonyos birtokosztást tárgyazó 1297. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Komárom* megyében, a Csalóközben, a csalóközi járásban, aqua, que via vocatur, que extenditur de villa Fyur usque ad villam Isop et ibi iatrat in aquam Chyuz, vagyis a Csiliznek egy Izsapnál kiszakadó s Füsig lehuzódó, de nyilván a Csicsói posványsággal s magával a Dunával is közlekedésben állott vízér.[2])

[1]) *Cod. Patrius* VI, 424. — [2]) Az okirat topographiájára nézve l. *Fulveyz.*]

Via Traiani, lásd Trajándunai útja.

Vibornai vagy Tótfalui víz, lásd Thothpataka.

Vich, *fons, forrás.* Említi Dénes nádornak Karcha földet tárgyazó 1248. évi adománylevele. [1]) — *Pozsony* megyében, a Csalóközben, a mai Karcsák határában. [2]) Jerney *Viz*-nek ejti. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* II, 207. Bartal: *Comment.* II, XIII. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Barch.* — [3]) *Magy. Nyelvk.* 156. l.]

Vichema, *flumen, folyam.* Említi a nyitrai káptalannak III. Endréhez intézett 1293. évi jelentő okirata. [1]) — A *Nyitra* és *Bars* megyék határán Szkiczónál eredő s Praznócznál a Nyitrába balfelől szakadó *Vicsoma.* [2])

[1]) *Haz. Oklevéltár* 138. l. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Belus Studeniche.*]

Vicsoma, lásd Vichema.

Vidakuta. Említi az esztergomi keresztesek conventjének Fennenához intézett 1291. évi jelentő okirata.[1]) — *Komárom* megyében, a gesztesi járásban, Mocsa vidékén. [1])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 93. Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 156. l. — [2]) A topographiára nézve lásd *Mochato.*]

Vidoim fons [1]) lásd Wydomia.

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 193.]

Vidra [1]) lásd Vidria.

[1]) Jerney 156. l.]

Vidria, *Vidra, lacus, tó.* Említi IV. Bélának Drauch helységet tárgyazó 1264. évi adománylevele [1]) — *Baranya* megyében, a baranyavári járásban, Daróczhoz tartozott tóvíz. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 190. Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 156. l. — [2]) A topographiára nézve l. *Draucha.*]

Viduchky, *rivulus, csermely.* Említi I. Gézának a garammelléki sz. benedeki apátság 1075. évi alapítólevele. [1]) — *Bars* megyében, a lévai járásban, a Garam vízkörnyékében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 428. *Árp. Uj Okm.* XI, 20.]

Vigna potoka, *Wigna pothocka, Wÿgna potoka.* Említi II. Endrének Zsidány birtokot tárgyazó 1233. évi adománylevele [1]) és Béla ifj. királynak a borsmonostori apátság számára kiállított 1233. évi birtokmegerősítő okirata. [2]) *Sopron* megyében, a nagymártoni járásban fekvő H.- és N.-Zsidány vidékén, a Répcze mellékvize, talán a *Zsidányi* csermely? — Az okiratokban említett Presna, Pressna, Presscana, Prescina, Perscina, Pressesna = *Peresznye,* Sedan, Sodan, Sydan = *Zsidány,* ellenben Temerd, Themerd, Tumind alatt a vasmegyei *Tömörd* értendő.

[1]) *Haz. Okmtár* V, 13. — [2]) *Árp. Uj Okm.* I, 309. VI, 524. *Haz. Okmtár* V, 15.]

Vilkai patak, l. Villicchapotach.

Villicchapotach, *Wilicchapotaka, Wylichke fluvius, Wylichkepotoka, patak, folyó.* Említik az esztergomi [1]) és a váczi káptalanoknak bizonyos birtokosztást illető 1271. évi okiratai.[2]) — *Nógrád* megyében, a losonczi járásban, a Holi-Vrch déli oldalán eredő s jobbfelől az Ipolyba szakadó *Vilkai* patak. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 353. 354. 355. — [2]) U. o. VIII, 364. — [3]) Az okiratok topographiájára nézve lásd *Chakapataka.*]

Vince tresso aqua [1]) lásd Wene Ortho.

[1]) Fejér IV. III, 268.]

Vinzcaznoz, *fluvius, folyó.* Említi a császmai káptalannak Benedek comes számára kiállított 1277. évi bizonyító oklevele. [1])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 209.]

Vireui [1]) lásd Vrrewy.

[1]) Wenzel XI, 61. 62.]

Visoka, *Wysoka, rivulus, csermely.* Említi Roland szepesi grófnak bizonyos birtokpert elintéző 1277. évi okirata. [1]) *Szepes* megyében, a Poprád jobboldali vízkörnyékében, a *Ruszkini* patak, mert az okirat szerint dictus rivulus diuidit terram Ecclesiae Beati Martini et terram Saxonum de Rüszken. E Rüszken, Rüsken = *Ruszkin,* Leucza pedig = *Lőcse.*

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. II, 414. 415. Wagner: *Anal. Scep.* I, 297. Bárdosy: *Suppl. Anal. Scep.* p. 118.]

Vistuki víz, lásd Barzanch.

Vitézpothok. Említi IV. Lászlónak egyik 1285. évi okirata. [1]) — *Sáros* megyében, a Hernád baloldali vízkörnyékében, a *Nagy-Vitézi* patakcsa, mely Siroka táján szakad a Svinkának vagyis a Szinyei víznek sirokai déli ágába, ezzel együtt jutván el aztán a Hernádba. Az okiratban említett Vitézmező nevü falut, melynek egyik határát e Vitézpothok képezte, kétségtelenül a mai Nagy- és Kis-Vitéz helységek helyén kell keresnünk. [2]) Ezeket az okmány határleirásának megfelelőleg a Hernád, a Nagy-Vitézi patak, a Svinka és a Mochnyai vagyis Német-Jakabvágási vizek veszik körül.

[1]) Pesty: *Jelentés a sárosmegyei levéltárakról.* Közzétéve a *Századok*-ban XV, 86. — [2]) Lásd Pesty észrevételét i. h.]

Vitmiz, *aqua, víz.* Említi III. Bélának a fejérvári keresztesek birtokait felsoroló és megerősítő 1193. évi okirata. [1]) *Somogy* megyében, a csurgói járás területén, Csurgó egykori határában. Ily néven azonban ma ismeretlen. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 285. Knauz: *Mon.* I, 143. Batthyán: *Leg. Eccl.* II, 286. Katona IV, 410. Pray: *De Prior. Aur.* p. 117. Schmitth: *Eppi Agr.* I, 101. — [2]) Lásd ehhez *Abram* piscina.]

Vitnyédi Rába-ág, lásd sopronmegyei Névtelen vizek.

Víz-apadás. A vizek apadásának kérdése már régen fel van vetve a hydrologia terén. Mondhatni egész irodalom keletkezett e nemcsak érdekes, de nagyon is közérdekü tárgyról, a nélkül azonban, hogy az ez időig egy minden tekintetben kielégítő megoldást nyert volna. Igen tekintélyes szakemberek vizsgálatainak eredménye az, *hogy a continensek forrásainak, folyóinak és tavainak vízbősége helyenkint szembetünően fogy.* A kérdés kutatói hivatkoznak *Syriára, Palaestináro, Arábiára, Perzsiára,* mint a melyek a történeti korszak-

ban meddősültek meg.[1]) *Amerika* számos vidékének mindinkább mutatkozó kiszáradását Baussingault vélte észrevehetni.[2]) Ugyanezt tapasztalták többen *San-Louis* és *Mendoza* tartományok déli részein, az argentinai pampasokban. A nagy *Bevedero* s a nagy *boliviai* tavak terjedelme historiai idők óta állítólag folyton kisebbül.[3]) Hasonlót mondanak az oceáni szigetek vizeiről, nevezetesen mondja ezt Graham *Madeira*nak, Medrun *Szent-Móricz*nak, mások a *Canári* szigetek vizeiről.[4]) De észlelték a vizek apadását *Európa* egész nyugati felében is. *Spanyolország* ma tettleg ott áll vizek dolgában, a hol Syria és Arábia.[5]) *Olaszország* több helyt már csak torrensekkel bir.[6]) *Róma* közkútjai sem olyanok többé vízbőségre nézve, mint valamikor.[7]) *Sicilia*, Európa egykori éleskamarája, egészen kiaszott.[8]) A *Malta* szigetén tett tapasztalatok is e tekintetben nagyon feltünőek.[9]) *Angol-* és *Görögország*nak jókora területrészei ma vízszegények.[10]) *Dalmatiá*ban a velenczeiek uralma alatt üzött erdőirtás óta a föld kiszáradt s terméketlenné lett.[11]) Hogy a *Balkán* félsziget is mennyire van már ez úton, azt Konstantinápoly cisternáinak megcsappant s részben egészen kiszáradt tartalmából következtetik.[12]) Még megdöbbentőbb észleleteket tettek a kutatók a közép-európai cultur-államokban. Mindenekfelett *Francziaország*ban. Riviera még a harminczas években figyelmeztetett a *Vendée*nek s a *Provence*nak[13]); Fleuriau de Bellevue különösen az egykori *Poitou* és *Al-Charante* departement vízapadására.[14]) A *Durance*nak s egész folyamvidékének, de sőt egyátalán az összes franczia *Alpvidék*nek rohamosan haladó vízelszegényedése igen szomorító adatokból világlik ki.[15]) Közép-Francziaországnak manap sivatag területei, a *Sologne* és *Brenne* ezelőtt vízzel bőven voltak borítva.[16]) De eltüntek a *Landesek* nagyszámu lagunái és tóvizei is.[17]) *Versailles* kútvizei meglepő apadást mutatnak.[18]) Marchaud szerint a *Sorne* vize annyira fogyott, hogy ezen ezelőtt rendes folyású víz most már csak időszakos. Vize, mely ezelőtt az unterwyli vasgyárak működésben tartására elegendő volt, annyira megkevesbedett, hogy a gyári műhelyeket gőzgépekre kellett berendezni.[19]) — A mi *Németországot* illeti, ennek vízviszonyait ujabb időkben még gondosabban tanulmányozták. Maass porosz vízépítészeti felügyelő szerint az *Elbe* közepes évi vízállásai egy másfélszázadra terjedő időszakasz alatt $35^1/_2$ hüvelykkel fogytak.[20]) Az Elbe-folyó-észlelő-bizottság tapasztalatai e tényt nagyon is megerősítik. Ugyanis jegyzőkönyveinek adatai szerint az Elbe vize folyton, sőt a három utolsó tized óta épenséggel rohamosan csökken. Az 1842. óta észlelt vízapadást e bizottság hydrotechnikusai *tetemes*nek mondják.[21]) — Schmid porosz titkos kormánytanácsos a *Visztulát* tanulmányozva ugyancsak constatálja, hogy az 1809—1856. közti időben e folyó vízállásai apadtak.[22]) Perrot ezt nemcsak az Elbéről, hanem az *Oder*ről és *Weser*ről is hirdeti.[23]) Egyébiránt már Berghaus fejezte ki a feletti aggodalmát, hogy az Elbe és

Oder, ha azontúl is úgy fognának fogyni, mint 1781 óta, hajózhatlanokká lesznek.[24]) Azon vízmérési adatokból, melyek Berghaus és Perthes műveiben találhatók, kitetszik, hogy a *Rajna* legkisebb és közepes vízállásai szintén jelentékeny mérvben apadtak.[25]) Grebenau bajor hydrotechnikusnak felszámlálásai szerint a Rajna évi középvízállásai 0·435 méterrel lettek 28 évi időtartam alatt kisebbek s a lefolyt vízmennyiségek másodperczenkint közel hét ezer köblábbal fogytak.[26]) Maga Hagen, ki elvileg a folyóvizek *tetemesb* mérvü apadását tagadja, kénytelen a Rajna 71 évi észlelt életéből merített adatok alapján beismerni, hogy e folyó legmagasb vízállásai évente 2·9, közepes vízállásai 1·6 vonallal sülyedtek s hogy közepes vízállásának 50 év alatti apadása 6·66 hüvelyknyi.[27]) — Wex egy igen nagy gonddal irt munkában[28]) nemcsak a már említett németországi folyók vízapadását bizonyítja számadatokkal, hanem kiterjeszkedik vizsgálataiban a *Dunára* is. Szerinte a mércze megfigyeléseiből kétségtelen, hogy a Dunánál a legmagasb s legkisebb vízállások, valamint az évi és hónapi vízállásoknak kiszámított közepes magasságai szintén *jelentékenyen* fogytak. A Duna víztükrének sülyedését *általános*nak mondja, a mi nyilván csakis a Dunába szakadó mellékfolyók apadásának lehet a következménye.[29]) — Nincs módomban, de nem is lehet feladatom annak kritikai vizsgálatába bocsátkoznom, hogy mennyiben birhatnak mindezen észleletek való tudományos értékkel. Az tény, hogy ezen észleletek legtöbbje oly számítások eredménye, melyek részint a folyamprofiloknak és a vízlefolyási sebességeknek direkt mérései, részint pedig a legujabb tapasztalati coefficiensek segélyével lettek megejtve. De tény e mellett az is, hogy igen neves és tekintélyes szakférfiak az ezen észleletekből a vizek apadására vont következtetések hitelességét kétségbevonták, miután az eddig szerzett vízmérési adatokat még nem tekinthetik eléggé alkalmasaknak és megbizhatóknak arra, hogy oly nagyjelentőségü zárkövetkeztetések alapjaiúl szolgáljanak. Legyen azonban e kérdés bármilyen is, annyi belőle kétségtelenül igaz, hogy a culturállamokban az *általános vízfenék*, vagyis a culturországok *vízfelülete* igen jelentékeny mérvben már is fogyott és fogy még egyre azon arányban, a melyben a cultura előrehalad. Azért reánk nézve is, kik idestova már egy ezred óta tartozunk az európai culturnépek közé, felette fontos azon kérdés: *vajjon hazánk vizei körében észlelhető-e szintén ama jelenség, melyről imént szó volt, vagyis apadnak-e vagy sem hazánk vizei?* — E kérdést már ismételten tárgyalták irodalmunkban egyes tudósaink, névszerint *Herrich* Károly, *Hunfalvy* János és *Pesty* Frigyes. Kétségtelenül három igen tekintélyes név, mely súlylyal és értékkel bir nemcsak nálunk, hanem külföldön is. Az eredmény azonban, melyhez e három kutató, kiki a maga utján haladva jutott, egymással ellentétes, legalább annak látszik. Pesty ugyanis arról győződött meg, hogy vizeink bősége *szerfölött meg-*

fogyott. »Magyarország egykor oly vízgazdag ország vala — irja ő — miszerint jelenleg e gazdagságnak csak romjait birjuk.« [30]) Herrich azon eredményt constatálja, hogy a magyar folyók vízbősége *növekedett.* Szerinte »az utolsó két-három tized alatt oly folyók, mint a Tisza, Szamos, Maros, Körösöknél az évi vízállások mai középátlaga csak egy törtszámát teszi annak, mit ezelőtt két évtizeddel levezettek.... *pedig e folyók ma mind több vizet vezetnek le mint ezelőtt,* azt jóformán bizonyitani nem kell, az oly bizonyos, — azaz daczára, hogy az évi vízállások középátlaga kisebbedett, e folyók most e kisebbedett középátlaggal több vízmennyiséget vezetnek le *s a magyar folyók vízbősége növekedett.*« [31]) Hunfalvy pedig oda nyilatkozott, hogy »a magyar folyóknak akár növekedésére, akár apadására nem következtethetünk.« [32]) Tudósaink tehát tényleg oly eredményekhez jutottak, melyek az e kérdés megoldásának lehetősége iránti bizalmat könnyen megingathatnák. Pedig e kérdés, ha nem is a dolog számtani szabatosságára, de *lényegére* nézve igenis megoldható. Ugyanis Herrich és Hunfalvy *víz-* és *esőmérési* adatokból érveltek, Pesty kizárólag *történetiekre* szorítkozott. Pesty századok tanuskodását, Herrich és Hunfalvy nehány évtizedét vették figyelembe. Innét a nézeteltérés. — A mi azonban a víz- és esőmérési adatokat illeti, azok nemcsak nálunk, de az e téren jóval előhaladottabb külföldön s ez idő szerint még nagyon elégtelenek a biztos következtetésekre. Németországban a folyószabályozás ügye bizonyára fejlettebb stadiumban van mint nálunk. Régebben is gondosabban vezették ott a meghatározásokat, de a vízmérési adatokat ennek daczára is magok a német hydrotechnikusok nagyrésze sem tekinté eléggé megbizhatóknak. Korunk egyik legjelesebb hydrotechnikusa, *Hagen,* kinek tekintélye egész Európában el van ismerve s kit főleg hazájában sokan csalhatatlan szakismerőnek tisztelnek [33]), határozottan kétségbevonta nemcsak a mult, de a jelen század vízmérési adatainak hitelességét arra nézve, hogy ezek alapján ki lehessen mondani a folyóvizek *quantitativ* apadását. [34]) — Vajjon nálunk szerencsésebb viszonyok volnának-e? Vízmérési adatainkat illetékes szaktudósok nyiltan elitélték. Így Hunfalvy, Révy, de maga a közlekedési miniszter is. Hunfalvy szerint a magyar folyók vízállásainak feljegyzéseiből biztos következtetést nem vonhatunk. Először azért nem, mivel az időköz, melyekből némileg megbizható adataink vannak, még rövid. Másodszor pedig azért nem, mivel a szabályozások okvetetlenül módosították a medrek keresztszelvényeit s a vízállásokat s mivel azért az egy és ugyanazon helyen tett megfigyelések nem hasonlíthatók össze. De harmadszor azért sem, minthogy a a vízmérczék nincsenek megfelelő lejtő szerint helyesen beállítva s időjártában meg is változtatták azokat. [35]) — Ez utóbbit igen jellemzően illustrálja Révy. Midőn e szakember a Duna vízállásait kutatta, arról győződött meg, hogy a feljegyzések nem vitetnek szabályos módon, és hogy épen a folyóigazitások

által leginkább érdekelt vidékre vonatkozó vizállási feljegyzések néhol nagyon furcsa állapotban vannak. Ercsényben a jég elvivén a mérczét, helyét ujjal két hónapon át nem pótolták, minek folytán igen becses megfigyelések maradtak el. Duna-Földvárott a vízállási feljegyzéseket a kormány részéről tizenkilencz éven át egy öreg, nyugalmazott katona eszközölte, kinek azonban ezen egész időtartam alatt egyátalában vízmérczéje sem volt. Vízállási naplójában mindennap a dagadás vagy apadás különbségét irta be, a nélkül, hogy maga is tudta volna, micsoda állása van tulajdonképen a Duna víztükrének valamely meghatározott pontra nézve. Midőn aztán végre 1875-ben e fontos Dunaállomáson mérczét állítottak fel, a vízépitészeti osztálynak egyik mérnöke sem adott az öreg nyugalmazott hadfinak utasítást vagy segélyt a kényes munkálatnál. [36]) — Nem lehet tehát meglepő, hogy ily körülmények között végre maga a közlekedési miniszter is kénytelen volt egyik országgyülési válaszában bevallani: *hogy a vízállások ügye eddigelé nem nagy figyelemre méltattatott s hogy az ezekre vonatkozó adatok se a tudomány, se a praxis igényeinek meg nem felelnek, s hogy nevezetesen a Duna mentében felállított vízmérczék nem vágnak össze.* [37]) A mit tehát Herrich pusztán a vízmérések alapján következtetett, az tényleg nem tarthat számot feltétlen hitelre s igazat kell adnunk Hunfalvynak, *hogy ezekből a folyóvizeknek sem apadására, sem növekedésére nem következtethetünk.* — És pedig annál kevesebbé, mivel Herrich vizsgálatai ez eredményeinek határozottan ellentmondanak azok az érvek, melyeket Herrich, de Hunfalvy is egészen figyelmen kivül hagytak, noha azokra Pesty már évekkel ezelőtt figyelmeztetett. Értem a *történeti* bizonyítékokat, melyek pazar bőségében kényünkkedvünk szerint válogathatunk. Pesty ugyanis vizeink fogyására nézve nagy érvet mondott ki akkor, midőn figyelmeztetett, *miszerint sok helynév viseli még nevében a „rév, hid, patak, seiff, bach, kút, tó, csaj, kelő, ér, ág“ szót összetételben, a nélkül, hogy az illető vidéken a víznek megfelelő nyoma volna.“* [38]) De még ennél is többet mondó bizonyíték rejlik abban, *hogy számos okiratban oly vizekről tétetik említés, melyek azóta valósággal eltünték, úgy hogy gyakran már az irányt sem tudjuk kimutatni, melyben azok habjai őseinket szolgálták.* [39]) — És valóban, ha régi okiratainkat forgatjuk, elbámulunk az azokban névszerint felemlített, most azonban már nem létező *állóvizek* nagy számán. Nem azon állóvizeket értem, melyek az utolsó geologiai korszakból a nagy édesvizi tengerek elvonulása után a hazai talaj mélyebb sikjain visszamaradtak; sem azokról a vizekről nem szólok, melyek a XIV-ik század óta szüntek meg nálunk, hanem szorítkozom egyedül a XI—XIII-ik századokra. Ezekből *ezernél több* állóvíznek maradt reánk okiratos emléke, pedig épen e századok diplomatikai készlete aránylag igen csekély. Nem hiszem, hogy valaki kimutathatná, miszerint e régi állóvizek összegéből akár csak *száz* is maradt legyen fenn a mai napig. [40])

Kilenczized részének medenczéi azóta mind kiszáradtak vagy betemetvék. A Csalóköznek épenséggel bámulatos vízfelülete [41]) ma már szintén nem létezik. A Csiliz az egyedüli folyó, mely e nagy szigetet ma is hasítja. Ott hol félezer év előtt terjedelmes tavak, halasok, locsogók, morotvák, nádasak s koválygó erek meg ágak voltak, ma szántóföldeket, veteményes területeket vagy kaszálókat találunk. A mélyebb területrészeket a dunai nagy árvizek ugyan elborítják időközönkint, itt-ott talaj- és esővíztócsák alakulnak, de a kis vízállás és a száraz idők beálltakor ezek is mind kiszáradnak. — Feltünőek a felső-ruszbach-vidéki úgynevezett *mofetták*. Kráterszerü medenczék ezek, melyek egykor kétségenkivül vízzel valának megtelve. Ma szárazak s csakis szénsav-gázas légkörük által nevezetesek. [42]) — Még feltünőbbek a Csécs néven szereplő pusztarész *Kis-* és *Nagy-Kenderátó* nevü halmai Debreczen vidékén. [43]) E halmok sajátságos neveiket az alattok elterült, *Kenderáztatónak* hivott álló vizektől kapták. Ma itt csupa szárazságra találhatni. Zámon is fordulnak elő ilynevü halmok, közel egymáshoz az iványi határ felé. [44]) — Dél-Magyarországnak mondhatni a fele csupa stagnáló vízből állott. [45]) De a többi megyék területe is úgy el volt velök borítva, hogy nem épen megfoghatatlan Herodot eljárása, mint ki minden folyót nagy tavakból folyat ki. [46]) A Vágról is azt tartják, hogy Turóczban egy nagy tavat képezett. [47]) — De nemcsak az álló vizek legnagyobb része tünt el, hanem számos kisebb-nagyobb *folyóvíz* is. Csak egyes adatokra szorítkozom, nem akarva az adatok összes készletét itt kimeríteni. Kérdem hol vannak: *Abauj* megyében az Aranyos, Bruzov, Bykpatak, Fok, Grachna stb. folyóvizek? *Arad*ban a Chekafoka? *Árvá*ban a Chenk folyó? *Bács-Bodrog*ban a Bozyasfoka és az Eus vizek? *Baranyá*ban a Dolonch, a Gyümölcsészes, Hodos, Hoscha stb. vizek? *Bars*ban a Belechpataka, a Belus Studeniche, a Bunos folyóvizek? *Bereg*ben a Chakanegefoka, a Jaznow csermely? *Bihar*ban a Chokudér, Chorguer, Hydes zuhanó, a Jepus zuhanó? *Borsod*ban a Forród vize, a Galaturkapataka, a Halbocapataka? *Csongrád*ban a Durha és a Huen folyók? *Esztergom*ban a Bela zuhanó, a Belapataka, az Ér, a Hrabich zuhanó? *Fejér*ben a Burd és Fuzeg vizek? *Fogaras*ban az Egwerpotak? *Gömör*ben a Bechkepataka, a Cherniche forrása, a Custatonpataka, a Farkaspataka, Gyartyanospataka, a Helenna folyó, a Hulusukapataka? *Győr*ben a Compw, a Fergesher csermelyek? *Heves*ben a Buzoukfő, az Eresztvény víz, a Fayzal felől jövő csermely, a Horkosfoka? *Hont*ban a Bányapatak, a Csiklópatak, a Csolnokpatak, a Fenköforrás, a Gallwagfő vize, a Gyospataktó, a Gyro folyó, a Harsánypatak, Hasulbus folyó, a Holumna csermely, a Hurhudpataka, az Ilsankpatak, a Jenpataka? *Jász-Nagykún-Szolnok*ban a Cundura vize? *Komárom*ban a Bongud folyó? *Liptó*ban a Hangyapatak, az Inkle folyó, a Jarek folyó, a Jelapatak? *Moson*ban az Árpádér és a Bucenrem

vize? *Nógrád*ban a Csókapataka, a Feketepatak, a Hatvanpataka? *Nyitrá*-ban a Bebre folyó, a Berekvölgy folyam, a Bysturus vize, a Cyrint folyó, a Drevenicza folyó, a Gormouher vize, a Gyurkova forrása, a Harsány folyó, a Hajnicza forrás, a Hudosd vize? *Pest-Pilis-Solt*ban a Fiuzeg folyó, a Futrodfői víz? *Pozsony*ban a Baast vize, a Balase vize, a Barbahere, a Beleder folyam, a Bény vize, a Fizedthere, a Fizegh folyam, a Gelengus folyam, a Hilinuk folyó? *Sáros*ban a Baktapataka, a Bohnett csermely, a Borbuthpataka, a Boyachapataka, a Budapatak, az Egurpatak, az Erőspatak, a Grabócz folyó, a Gyekő folyó? *Somogy*ban a Denna folyó, a Galanas vize, a Gerenche folyó, a Gorbosuk vize, a Hudus és Hydus vizek, az Imola vize, az Irsidesmegyere patak? *Sopron*ban az Árpás folyó, a Bálványos folyó, a Belunpataka, a Fuenzoru vize, a Gorbonukpataka? *Szabolcs*ban a Besdinér, az Előér, a Henzevize, a Hamisér? *Szatmár*ban az Erőség, az Eyeg folyam, a Feketevíz vagy Monyorós, a Füzespatak? *Szepes*ben a Berken csermely, a Barnapatak, a Bisztriczepatak, a Deduslovpataka, a Füzespatak, a Gybe vize, a Humonyk csermely, a Jascunow csermely, a Jeziunech folyó? *Szilágy*-ban a Békagyőrpatak, az Istokwpathaka? *Szolnok-Dobokában* az Ilmod folyó? *Trencsén*ben a Dobra csermely, a Jelzeunecpataka? *Turócz*ban a Bukoyna csermely, a Chornukov csermely, a Hradetsnicza? *Ugocsá*ban a Batnuka folyó? *Ung*ban a Bresinche folyó, a Buznatvrdnye, a Csalóspataka, a Jezenő vize? *Vas*ban az Egregy vize, az Esztermeg folyó, a Glaspah patak, a Gregrehpah folyó, a Halastópataka, a Hrebyna vize? *Veszprém*ben a Bálványyvíz, a Györgyvízorma vize? *Zalá*ban a Bela vize, a Benenka vize, a Fyzeg folyó, a Hunta vize? *Zemplén*ben a Bolckpataka, a Dereznekpataka, a Fövényespataka, a Hleuna csermely? *Zólyom*ban a Bobocha csermely, a Bokocza csermely, a Buzenth forrás, az Eburcse (Hebercze) folyó, az Egur vize, a Jezenicha folyó? — Legalább is egykét száz ily vizet sorolhatnék itt még fel okiratokból névszerint, melyeknek fél ezer év óta nyomuk veszett, vagy legalább ki nem jelölhető topographiánk mai állása szerint. De különben is nagyon szembeszökő példák hirdetik a régi vizek eltünését. Ama *szarukőbreccia*, mely a Gellérthegy déli oldalát borítja, egy egykor itt működött kovasav tartalmú forrásnak fenmaradt emléke, de mely a mostani meleg forrásoktól már távolabb esik.[48]) A Nógrád megyében Csesztre helységben található *chető föld* külsejéről itélve, úgy látszik, vízből ülepedett le s valószinü, hogy a helyén valamikor mészben bővelkedő savanyúvíz volt, a mennyiben az anyagban talált apró góresövi mészpát-kristályok csakis efféléből eredhettek.[49]) A Szászvárostól két órányira éjszakfelé eső *Feredő*nek a régi időkben használt mintegy 24 láb átmérőjü travertinbe vésett fürdőmedenczéjébe most már vízet nem lehet ereszteni, mivel az a jelenlegi vízforrásnál 20 lábbal magasabban áll. A vízforrá-

sok ugyanis mind mélyebbre huzódnak, míg a mészrétegek feltornyosodnak. [50]) Hunyad megyében a nándori barlangok egyikében a Peták vize felett a castor fibernek (hódnak) alsó bal állkapocstöredéke, teljes számu zápfogakkal találtatott s hazai barlangjaink konyha-hulladékában eddigelé elő nem fordult e lelet arra utal, hogy a Peták, mely most jelentéktelen csörgedező csermely, egykor, mikor az erdőségek is kiterjedtebb területeket képeztek, oly bővizü lehetett, hogy benne a hódok is biztos tanyát találtak. [51]) Jósza nevü pusztát Debreczentől egy széles völgy választja el, mely egy a hajdankorban nagyszerü folyam beiszapolt medre gyanánt tünik fel, s melyen jelenleg is egy kisszerü, de soha ki nem apadó patakocska csergedez s Tócsö folyásának mondatik. [52]) Ama száraz folyóvölgyek, melyek Budapest környékén [53]), az egész Alföldön [54]) s a Duna vízkörnyékében [55]) nagy számmal kivehetők, nyilván kétségtelen bizonyítványát szolgáltatják annak, hogy e ma száraz tereken is víz folyt a Marosba, Körösbe, Tiszába, Dunába s ezért még határozottabban kell elvetnünk Herrich vizsgálatainak eredményét. Igaz e jeles szakférfiu nem is annyira vízfenéket, vizeink geographiai fölületét vizsgálta, mintsem folyamaink mozgó, lefolyó víztömegét, de vajjon nincsen-e ez lényegesen feltételezve úgy az átalános vízfenéktől, mint a folyókat tápláló mellékvizektől? A nagyobb vízfelületeknél nagyobb az elpárolgás, tehát nagyobbnak kell lenni a légköri csapadéknak is s a mellékfolyók nagyobb száma nagyobbítja a főfolyók vízhordatát. Magyarország vízfelületét Berde Áron több mint 150 □ mértföldre számította [56]), Hunfalvy kevesebbre, valami 125—135 osztrák □ mértföldre. [57]) Ha csak egy harmaddal veszem többnek a XIV-ik század előtti vízfelület terjedelmét, a mi nagyon is mérsékelt számítás, már is egy 40—45 □ mértföldnyi vízfelületnek megfelelő elpárolgási és csapadéki többletet kapunk a maihoz képest. — Mindezeket szem előtt tartva tehát bátran állíthatni, *hogy Magyarországban nemcsak a* ***vízfenék***, *hanem maga a* ***víztömeg*** *is fogyott.* Vagyis ha régi vizeink tömegét a mérleg egyik serpenyőjébe tehetnők, jelenkori vizeink tömegét pedig a mérleg másik serpenyőjébe, *ez utóbbinak súlya* ***kisebbnek*** *bizonyulna.* — Más kérdés azonban az, *hogy mennyivel apadtak vizeink* a történeti időszakban, vagyis *mennyivel vehető könnyebb súlyúnak a mai víztömeg a réginél?* — Ha Pesty állítását veszszük zsinórmértékül, azt kellene mondanunk, hogy az apadás, a víztömeg vesztesége annyira jelentékeny, hogy a mai víztömeg már csak néhány százalékát képezi az egykori súlyértéknek. »Magyarország egykor oly vízgazdag ország volt — ismételem a jeles tudós szavait — miszerint jelenleg e gazdagságnak csak romjait birjuk.« — A nagyérdemü tudósnak ez állítását azonban már nem tehetem a magamévá. Először azért nem, *mert a történeti érvekkel ezt egyátalán be nem bizonyíthatni,* de másodszor azért sem, *mivel Pesty érvelését lényeges következtetések dolgában téves-*

nek kell tartanom. Ha hiba volt a hydrotechnikusok részéről a történeti bizonyítékokat figyelembe nem venni, úgy viszont hiba volt Pesty részéről is e történeti bizonyítékokból többet következtetni, mintsem mennyi azokban foglaltatik. — Mindenekelőtt megjegyzem, hogy az az okirat, mely érvül szolgált Pestynek annak bizonyításában, hogy a Balaton hajdan *hasonlíthatlan* nagyobb terjedelmű lett volna, Fejér által *hibásan* lett közölve, s hogy azért Pestynek ráalapított érvelése tárgytalan, mikép ez más helyt tüzetesebben ki lett mutatva. [58]) — De tévedt Pesty abban is, hogy nem tudta minden egyes esetben az okiratok folyónévi váriansainak tárgyi azonosságát vagy különféleségét felismerni, mikép ez másutt szintén tüzetesebben el lett mondva. [59]) — E félreismeréseknek, illetőleg fel nem ismeréseknek az volt a következménye, hogy a különben nagyismeretű szerző vizeink fogyására ujabb alaptalan következtetéseket vont. Ő tettleg tévesen számítja az eltünt s ismeretlen vizek közé a *Csetény* folyót, mely mint Czitény ma is meg van Nyitrában [60]); a *Csoma* vizét, mely mint Csaronda ma is megvan Beregben [61]); a *Csiszér* patakot, mely nem Zemplénben, hanem Ungban keresendő s a Csiszéri érnek felel meg [62]); az *Apord* folyót, mely mint Ó-Burda ma is meg van Délmagyarországban [63]); a *Zelinát*, mely nem Belovár megyében, hanem Zágrábban keresendő s azonos a mai Zelinával [64]); az *Aranyos* patakot, mely ma is meg van Sárosban Bártfa és Gibolto vidékén [65]); a *Dubópatakot,* mely ma is meg van Nyitrában [66]); az *Egur* tavat, mely ma is mint Fekete-Eger mocsár ismeretes Ugocsában [67]); az *Egur* folyót, mely nem Ugocsában, hanem Heves és Borsod határterületén keresendő s a mai Egernek felel meg [68]); a *Hamvaspatakot,* mely a mai Hodos folyónak felel meg Ugocsában [69]); a *Sebespatakot,* mely mint Bisztra ma is meg van Beregben [70]); a *Sárvizet,* melynek maradványai még meg vannak Pest-Pilis-Solt megyében [71]); az *Olbuat,* mely mint Obava vagy Dunkófalui víz most is meg van Bereg magyében [72]), de a *Lukrapataka* is meg van még Zólyom megyében Nagy-Szalatna éjszaki vidékén.[73]) Pesty azonkivül az egyes vidékek *földtani* szerkezetére nem volt kellő tekintettel s ez ujabb tévedésbe hozta, állítván, hogy Buda vidéke csak ujabb idők óta lett oly vízszegénynyé, a mi azonban nem áll. [74]) De hiba volt továbbá az is, hogy Pesty egyes vizeinknek mennyiségleges apadása bizonyításában adatait és érveit, krónikáink és okirataink *terminologiájából* kölcsönözte, olybá véve a terminologiát, mintha csak a mai tudományos különböztetés állapította volna meg azt félezer év előtt. Azt irja ugyanis: »Az országnak némely mellékfolyója *is olykor nagynak* neveztetett, akkor mikor sem a Duna, sem a Tisza említését nem kisérte hasonló elnevezés« s mivel az Árvát egy okirat *magnus fluvius*nak mondja, ebből ennek egykori sokkal jelentékenyebb voltára következtet. [75]) A terminologia egyébiránt Balássyt is félrevezette. Szerinte ugyanis azon Árkos

nevü régi hosszú árok, mely Ohaton, az erdön alúl eső Völgyes nevü lapálynál kezdődik Hajdu megyében és Zámon át huzódva, Nádudvar alatt a Hortobágy vizébe szakad, úgy látszik, *hogy hajdan jelentékeny folyó vagy csatorna volt, mert régi okleveleinkben is fluvius és alveus néven van említve.* [76]) Lehoczky Tivadar a *fluvius* szóból azonkép arra következtet, hogy a vele egy 1353. évi okiratban jelzett *Mics* folyó *nagyobb* víz volt, holott a Micz most kisded, élettelen patakcsa. [77]) Ez határozottan helytelen okoskodás. Tény ugyanis, hogy a középkor iró embereinek különböztető érzéke még nagyon fejletlen volt, — legalább a geographia terén. Nem tudományos rendszeren nyugvó átalános elvek szerint különböztettek, hanem mindig a legközelebb eső egységekből indultak ki. Az Árvát például determinálva, azt nem a Dunával hasonlíták össze mint alapegységgel, hanem a legközelebbi vízzel, teszem azt, az Árva egy mellékcsermelyével. Ehhez képest az természetesen nagy folyó volt. Ez eljárásnak aztán az volt a következménye, hogy egy-egy víz sokszor a hány okmányban csak említtetik, ugyanannyiféleképen van rangilag meghatározva, csermely is, patak is, folyó is, de folyam, nagy folyó is. Az Ipoly egy mellékvize, a Baba, *flumen*nek mondatik. [78]) Az Ipolynak egy másik mellékvize, a Bilna, szintén *flumen*nek neveztetett. [79]) Még apró erek is folyóknak és folyamoknak neveztetnek, például a Fekete víznek egy ere, a Beleder, *flumen*nek [80]), a Chokuder *fluvius*nak [81]), a Chorguer *fluvius*nak. [82]) A Lónya egyik mellékvize, a Chracous mint *flumen* szerepel. [83]) De sőt annyira ingadozó és bizonytalan a terminologia e tekintetben, hogy akárhány példát hozhatnék fel arra nézve, hogy egy s ugyanazon folyóvíz *egy s ugyanazon* okmányban is különféleképen van determinálva. A Bathurpatakát például ugyanazon okmány *rivulus*nak is, *fluvius*nak is nevezi. [84]) A Nyitra egyik mellékvizét, a Berukwelget, egy s ugyanazon okmány *fluvius*nak és *flumen*nek. [85]) A Brebrováczi vizet szintén egy s ugyanazon diploma *fons*nak, *rivulus*nak, *fluvius*nak mondogatja. [86]) Még eredetibb a terminologia ott, hol a mellékvizeknek rangosabb determinatió jut, semmint ama folyóvíznek, melybe amazok szakadnak. A Czelnai vizet például *flumen*nek nevezi az okirat, a folyót ellenben, melybe ömlött, a Sardot tudniillik, csak *fluvius*nak. [87]) Mi több, van okmányunk, a melyben a Duna nagy szerényen csak *fons*nak neveztetik. — A régi okiratok forgatóinak bizonyára feltünt ama tömérdek sok *bércz*, mely azokban említtetik. [88]) Sokszor oly vidéken is, hol ma tulajdonkép csak dombokat találunk. De a tudós krónikások hajszállal sem voltak e tekintetben különbek a kanczelláriai tollnokoknál. Kézai Simon mester a *mons* Barsunust említi Bársonyos sik vidékén. [89]) Béla király névtelen jegyzője *hegyeknek* mondja a halmokat, *erdők*nek a hegyeket és hegyláncokat, *folyó*nak a legkisebb patakot. A Tátrát és Mátrát *szepesi erdő*nek [90]), a Hegyalját *Erdőalj*nak [91]), az Erdély s Magyarország közti határhegyláncot *Ig-*

*fonerdő*nek [92]), a Kárpátokat *Havaserdő*nek [93]), a torbágyi erdős hegységet *turobágyi erdő*nek [94]), a Petrovagorai hegységet *peturgosi erdő*nek [95]), a Vértest azonkép *erdő*nek [96]), a visegrádi hegységet hasonlóképen [97]), a tetétleni sikság halmait *hegyek*nek mondja [98]), Pannonhalmát *mons*nak [99]), a szarvasi halmot *mons* cervinusnak [100]), a Póhalom puszta apró halmocskáit *kis hegyek*nek. [101]) Ha hozzá adom még azt, hogy nála a Balaton csak *fluvius* [102]), a Fertő csak egy *lutum Musun* [103]), azt hiszem eléggé tisztában lehetünk a régi terminologia értékére és jelentőségére nézve s nem fogunk komolyan kisértetbe jönni, hogy e régi terminologia alapjára nagy combinatiókat rakjunk. Azt állítani, hogy valamelyik folyó, mivel *magnus fluvius*nak neveztetik a XIV. században, vizének köbtartalmára nézve azóta nagyon megapadt, csak annyi, mintha valaki a középkori okiratok *Alpes*- és *Montes nivei*-féle kifejezéseiből azt hozná ki, hogy Magyarország hegyei az Árpádok korában még gletscherekkel voltak megrakva; vagy hogy a Kárpát-hegylánez egy azóta bekövetkezett continentalis emelkedés következménye. — Végre azt sem hagyhatni megjegyzés nélkül, hogy Pesty *időközi állapotokat* is érvekül használt fel a folyóvizek nagyszerü apadásának vitatásában. Az Ung és Latorcza szerinte megfogytak, mert a honfoglalás idejében egyes csapatok belévesztek, ma pedig a két patak oly csekély, hogy bajos volna bele fulni, még ha valaki akarna is. Azonban mivel lehet bebizonyitani azt, hogy nem az *időközi áradások* dagasztották fel a kérdéses folyóvizeket? A Névtelen előadása szerint is úgy hangzik, hogy *árvizekre* gondoljunk, mint ezt másutt már előadtam. [104]) De említém, hogy történeti érvekkel egyátalán be nem bizonyitható vizeink tömegének roppant mérvü apadása. Az igaz, hogy több százra rug ama folyóvizek száma, melyeket egyes vidékeken ma már hiába nyomoztam. De e tényből nem merek annál többet következtetni, mint hogy vizeink egyátalán fogytak, területileg és tömegileg. Belőle azt kihozni, hogy hazánk víztömege roppant mérvben fogyott, úgy, hogy manap már csak romjaival birunk egykori vízgazdagságunknak, csakis az esetben volna helyeselhető, ha minden kételyen fölül álló biztositékunk volna arra nézve, hogy ez eltünt egykori folyóvizek *jelentős, nagy hordatu, önálló vízcsatornák* voltak. De számos okiratunkból ép az tünik ki, hogy nem önálló vízcsatornákról van mindig szó, hanem *vízágakról, folyó szakadékok*ról. Az a tömérdek sok folyóviz, mely a Csalóközben kóválygott, nem képezett külön-külön vízindividualitást, bár külön névvel birt is mindmegannyi. Ezek csak *Dunaágak* voltak, melyek vize manap sem veszett el, mert concentrálva van a főfolyóban. De itt még egy másik körülményre is kell figyelnünk. Arra tudniillik, hogy számos viz, azért mivel régi okiratos elnevezése ma már ismeretlen s a közhasználatból egészen kiment, még nem sorozható az eltünt vizek közé. Pozsony megyében manap *Barzanch* vagy *Borzonch* folyó ismeretlen, de azért a viz

maga nem tünt el, mert alatta a Csádé éjszaki ága, a Vistuki víz vagy ennek mellékcsermelye, a Dubovai patakocska értetik.[105]) *Turu* folyó ma ismeretlen Bihar, Békés, Jász-Nagykún megyékben, de az e néven egykor jelölt víz nem tünt el, mert alatta az említett megyék területét hasító Berettyót kell érteni.[106]) *Berzencze* nevü viz ma ismeretlen Nógrádban, de a régi víz manap is meg van még, mert alatta a Szinóbányai patak értendő.[107]) Ugyanitt a *Borsodpataka* is ismeretlen, de a régi folyó el nem veszett, mert alatta a mai Szuha értetik.[108]) A *Crismend* (Cuzmend) ma ismeretlen folyónév Abaujban, de azért a folyó ki nem száradt, mert alatta az Enyiczkei víz értetik.[109]) Így van az még más folyókkal is. A régi *Beztrech* folyó például a mai Benyo-Lehotai víz Árvában.[110]) A régi *Chevnichey* folyó a mai Tajovai vagy Sesavnicskai víz Zólyomban.[111]) A régi *Behre* csermely a mai Mladonyai patak Hontban.[112]) A régi *Berekzow* vagy *Berekzo* a mai Somkúti vagyis Burszói víz Szatmárban.[113]) A régi *Bilna* folyam vagy a mai Terbeledi vagy pedig a Rapi csermely, illetőleg ezek valamelyik mellékvize.[114]) A régi *Bistra* a mai Tapoly-Hermányi víz Sáros és Zemplén megyék határán.[115]) S nem kérdem továbbá nyomós ok nélkül, hogy vajjon a régi *Cantus* folyó nem-e a mai Kodori patak Szolnok Dobokában?[116]) A régi *Cech-pataka* nem-e a mai Lesz patak Gömörben?[117]) A régi *Chatarpataka* nem-e a mai Szokolyai víz[118]) A régi *Chernou* víz nem-e a mai Csurgói víz Somogyban?[119]) A régi *Cheumil* nem-e a mai Kolcsvai víz Szepesben?[120]) A régi *Bonza* folyó nem-e mai Batina Varasdban?[121]) A régi *Basa* víz nem-e a mai Borzsa Beregben?[122]) A régi *Bad* vize nem-e a mai Rába Sopronban?[123]) A régi *Benedekpataka* nem-e a mai Nagyszalóki víz vagy ennek egyik mellékcsermelye Szepesben?[124]) A régi *Borocha* nem-e a mai Valcsai csermely Turóczban?[125]) A régi *Custresi Medy* vagy pedig a *Logina* folyók egyike nem-e a mai Körtvélyesi patak Szepesben?[126]) A régi *Crauazca* folyó nem-e a mai Trepcsa patak a báni kerületben?[127]) — Még igen sok ily kérdést lehetne itt felvetni, de azt hiszem, a tény, hogy a régi nomenclaturák elvesztése még korántsem egyjelentésü az ez elnevezéseket egykor viselt vizek kiszáradásával, az eddig felhozott példák által már eléggé be van bizonyítva. Ez okból helyes is Pesty ama megjegyzése, hogy egyik-másik magyar nevü folyóvíz most szláv elnevezés alatt lappanghat[128]), a mit azzal a megjegyzéssel egészítek ki, hogy számos magyar nevü régi víz, mely könnyen elveszettnek tartathatnék, *nemcsak szláv, de más elnevezés alatt* is még fenlehet manap régi egész épségében, ami figyelmeztetésül szolgáljon mindazoknak, kik netán ez irányban s e téren buvárkodni óhajtanának. — A mi pedig a régi, ma teljesen szárazra fektetett kétségtelen folyómedreket illeti, ezekből sem szabad kelleténél többet következtetni. Nem bolygatom a kérdést, vajjon akkor keletkeztek-e e folyómedrek, midőn mai vízrendszerünk még

nem volt kifejlődve, vagy pedig emezzel egyidejüek-e? Megnyugszom egy hazai tekintély itéletében, ki szerint »semmi okunk sincs feltenni, hogy a Maros, a három Körös és a Berettyó nem lettek volna mint folyók kiképződve akkor, midőn az elhagyott medrek is vízzel voltak telve. Sőt inkább medrök földtani szerkezete nyilván tanusítja, hogy ugyanegyütt megvoltak.« [128*]) A fődolog, a mire e medrekkel szemben, tekintettel kell lennünk, az, hogy a bennök hömpölygött víz *mennyiségileg* nem vehető felette jelentékenynek. A Körösök, a Maros s egyéb folyóvizek mostani medrét laza föld képezi, míg az elhagyott medreket leggyakrabban székföld borítja s nem egyszer észlelték már, hogy a Körös ágyában, eltávolítván a mostani lerakódást, alúl szintén a székre jönnek, mely csak *lassú folyású vízből* volt képes oly finom osztatú állapotban lerakódni. Az elhagyott medrek székes ágya, valamint helyenként a Körösöké, tehát arra utalnak, *hogy a vizek egykor lassabban folytak, hogy az esés csekélyebb volt s így ugyanama víztömeg, mely a hegyek lejtjeiről jő, kénytelen volt nagyobb számu de* ***sekélyebb*** *csatornákon ereszkedni az alantabb pontok felé,* onnan elvégre a tengerbe ömlendő. Az a víz, mely a mai kevesebb számu csatornán folyik a Tiszába s a Dunába, hajdan két háromszor annyi folyó képződésére szolgáltatott alkalmat. [129]) — Igazolja e nézetet egy másik tényállás is. Turfatelepeink megvizsgálásából kitünt, hogy a régi vízmedenczéknek s illetőleg folyómedreknek *csekély mélységüeknek* kellett lenniök. A *Sárláp* Pozsonyban 4 láb; a *várkonyi* 5—6′; a *csalóköziek* 1—5′; a *felsőárvavölgyiek* 6—9′; a *hanságiak* 2—5′; az *alibunári* 4—5′; az *illancsai* 2′; a *hertseki* 5′; a *bodrogközi* 2—6′; az *ecsedi* 5—6 lábnyi középmélységgel birnak. [130]) A magyarországi tőzegrétegek, a siklápok vastagsága tehát nem igen nagy. A magyar alföldön tett számos kémmérések rendesen már 6—8 láb mélységben szilárd altalajt mutattak, és csak egyszer Högyésznél a marczali mocsárnál találtatott az altalaj 15 lábnyi mélységben. Átalán a magyarországi siklápok hasznavehető rétege — ott ahol már megülepedett és tömöttebb — az 5—6 lábat nem igen haladja meg, a *legtöbb esetben pedig ennél is sokkal kevesebb.* Ennek oka pedig az, mert a *magyarországi siklápok helyein eredetileg csekély mélységü víztömegek feküdtek,* melyek aztán először elsülyedt vizi növényekkel, később náddal és réti füvekkel és utoljára lápnövényekkel fedettek be. [131]) Mindezeket tehát fontolóra véve, jelentékenyen módositanom kell Pesty állítását. *Vizeink igen is fogytak, nagy mérvben geographiailag, jelentéktelen mérvben tömegileg. A vízfenék fogyása szembetünő, a víztömegé alig észlelhető.* Ha ama régi századokból azok, kik folyamaink irányát követve hazát alkotának, ujból megjelenhetnének közöttünk, azt hiszem nagyon elcsodálkoznának, midőn sok helyt, hol az ő idejökben víztükör fénylett és suhogó hullámok csapdostak, ma már a szántovető felboronált talajára, hullámzó gabnanövéseire találnának. De nem hiszem, hogy elcsodálkoznának akár

a Duna és a Tisza, akár a Bodrog, az Ipoly vagy a Temes meg a többi folyók nagy megkisebbülésén. Ez utóbbin annál kevesbbé, minthogy több rendbeli körülmény folyamaink víztömegének valóságos veszteségét küllátszatra palástolja. Ugyanis a folyó-ágyaknak évről-évre való feltöltése a víztükör sülyedését látszólag ellensúlyozza, kiegyenlíti. — Mennyire érdekes, hogy épen mi birunk e tekintetben egy oly biztos érvelési szerrel, mely a maga nemében bizony párját ritkítja. Átalánosan tudva van, hogy a rómaiak az Aldunán, ott ahol a folyó ágya roppant jegöczös tömegek közé szorul, Moldova és Orsova között a Duna jobb partján egy mesterséges száraz ösvényt készítettek. Ez azonban nem volt a gnajsz tömegbe kivájva, hanem egy nagyrészében a Duna tükre fölé kiemelkedő galleria volt. A sziklafalakba lyukakat fúrva, erős fagerendázatot helyeztek azokba. Ezek alulról megtámasztották aztán a deszkapályát, mely fele szélességében a Duna vize felett függött. Nagy és merész gondolat volt mindenesetre, s illő Traján lángelméjéhez és tetterejéhez, s érdemes arra, hogy alkotójának nevét kőbe vésetten az utókorra juttassa. [132]) Azt fel sem lehet tenni, hogy e függő út a folyó hydrologiai sajátságaira való tekintet nélkül lett volna alkotva s azért ez utnak maradványa hydrotechnikusaink szemében igen alkalmatos mércze. A gerendákat tartott lyukak ma is kényelmesen szemlélhetők, oly élesszélüek, mintha csak nem rég faragta volna ki azokat a metsző vésője. Rájok, mint nevezetes vízmérczére már Cotta figyelmeztetett. Szerinte a Traján útja maradékaiból a Klissurában kitünik, hogy a római uralom idejében a Duna víztükre ebben a sziklaszorosban, mely a medenczének egyetlen természetes lefolyási útját képezi, *nem állhatott valami lényegesen magasabban mint mai nap.* [133]) Az út pedig Kr. u. 100. évben készült s így azóta már 1781. év pergett le, oly időtartam nyilván, mely alatt a parányilag haladó változásoknak is szemlélhetőbb méretekben láthatóknak kellene lenniök.

[1]) Reclus-Ule: *Die Erde* I, 252. 253. 489—491. Wex alább idézett munkája 25—26. ll. — [2]) *Annal. de chim. et de phys.* Tom. LXIV. — [3]) Reclus I, 336. — [4]) Graham és Medrun nézetét l. Wexnél 24—26. ll. — [5]) Rentsch: *Der Wald* 24. l. Wex 26. l. — [6]) Rentsch i. m. 24. l. — [7]) Wex 22. l. — [8]) Gräger vizsgálatai eredményét l. Wexnél 25. l. — [9]) L. David Milne Home: *Ueber die Vermehrung des Quellwasser auf Malta und die Verbesserung des Klimas dieser Insel.* — [10]) Rentsch i. m. 24. lap. — [11]) Richard Andreés: *Allgem. Hand-Atlas.* Bielefeld u. Leipzig, 1880. 43. l. — [12]) Wexnél i. m. 22. l. — [13]) *Compte-Rendu* p. 358. — [14]) Berghausnál: *Allgem. Länder u. Völkerkunde* II. Bd. *Umrisse der Hydrographie vom Jahre* 1837. — [15]) Reclusnál I, 254. 255. — [16]) U. o. I, 338. — [17]) U. o. I, 338. — [18]) Wex i. m. 22. l. — [19]) U. o. — [20]) *Zeitschrift für Bauwesen* von Erbkam 1870. évf. — [21]) A jegyzőkönyvek adatait l. Wexnél 11. 13. ll. — [22]) *Zeitschrift für Bauwesen* 1858. évf. — [23]) *Deutsche Monatschrift für Handel, Schiffahrt u. Verkehrswesen.* Rostock 1872. I, Bd. — [24]) Wexnél i. m. — [25]) *Umrisse der Hydrographie*

vom Jahre 1837. és *Hydro-hystorische Uebersichten der deutschen Ströme vom Jahre 1838.* Von H. Berghaus u. J. Perthes. — [26]) Wexnél 7. l. — [27]) *Handbuch der Wasserbaukunst* 1871. évi kiadás. — [28]) *Ueber die Wasserabnahme in den Quellen, Flüssen u. Strömen bei gleichzeitiger Steigerung der Hochwässer in den Culturländern.* Wien, 1873.—[29]) Wex az apadást következőleg tünteti fel:

50 év alatt	a közepes vízmagasság apadt	a *legkisebb vízállásoknál*	az *évi vízállásoknál*	rajnai hüvelyk mértékben
» a Rajnánál	»	0·83—20·06	6·66—59·39	»
» az Elbénél	»	15·76	16·85	»
» az Odernél	»	16·27	17·45	»
» a Visztulánál	»	43·90	26·20	»
» a Dunánál	»	11·39—46·12	18·39—55·06	»

Az öt folyóban tehát a vízapadás oly nagy, hogy Wex állítása szerint 100—200 év mulva felső- és középszakaszaikban hajózhatlanok lesznek. — [30]) *Magyarorsz. vízhálózata a régi korban Századok* I, 69. — [31]) Wexnek fentidézett munkájára adott *Véleményé*-ben 8—10. ll. — [32]) *A folyóvizek apadásáról s az erdők befolyásáról* czimű nagybecsű czikkében a *Budapesti Szemle* 1876. évf. XI, 296. — [33]) Wex: *Ueber die Wasserabnahme* 5. l. — [34]) *Handbuch der Wasserbaukunst.* — [35]) *A folyóvizek apadásáról* i. h. 295. 296. Hunfalvy állítását csattanós számadatokkal is támogatja. — [36]) *A Duna Budapesten* 17—20. ll. — [37]) *Budapesti Szemle* XI, 296. — [38]) *Századok* I, 77. — [39]) *Századok* I, 73. — [40]) Pesty, ki régi vízviszonyainkat nemcsak az Árpádok korszakára nézve kutatta, 3—4000-re teszi a halastavakat s azt kérdi: Vajjon azok közül létezik-e még száz az egész országban, alig hiszem. *Századok* I, 69. — [41]) Lásd *Csalóközi vizek* alatt. — [42]) Scherfel Aurel: *A felső-ruszbachi ásványvíz vegyelemzése. Értek. a természettud. köréből* 1879. IX. k. XXII. sz. 18. lap. — [43]) Szabó Lajos: *Debreczen helynevei* 27. l. Balássy: *A zámi és ohati apátságok. Ért. a tört. kör.* IX. k. VI. sz. 21. l. — [44]) U. o. i. h. — [45]) Lásd az úgynevezett temesi Bánságnak *Mercy*-féle 1723—1725. és *Griselini*-féle térképeit. — [46]) Schafarik: *Slav. Alterthümer* I, 508. — [47]) Schröer: *Beitrag zu einem Wörterbuch d. deutschen Mundarten des ungr. Berglandes.* Sitzungsbericht d. kais. Akad. d. Wiss. XXV. Bd. 216—217. ll. — [48]) Molnár János: *A hévvizek Buda környékén. Math. és Term. Közl.* VII, 170. — [49]) Molnár János: *Term. Közl.* 1876. VIII, 171. És *Gyógyszerészeti hetilap* 1875. 21. sz. — [50]) Ackner: *Die röm. Alterthümer u. deutschen Burgen in Siebenbürgen* 14. l. Ipolyi: *Magy. régész. repertorium. Arch. Közl.* II, 230. Vass: *Erdély a rómaiak alatt* 155. l. — [51]) *Természettud. Közl.* 1880. XII, 312. — [52]) *A jéghorszak nyomai Magyarországon.* Közzétéve a *Term. Közl.* 1875. VII, 465. — [53]) Salamon: *Budapest földje* czimű czikkében tárgyal ezekről a *Budapesti Szemlé*-ben. — [54]) Tárgyalja Szabó a *Budapesti Szemlé*-ben 1859. VI, 175. s kk. ll. — [55]) Ezeket érdekesen tárgyalja Szabó József: *Egy continentális emelkedés- és süllyedésről.* 13—14. ll. — [56]) *Légtüneménytan* 1847. — [57]) *A magyar birod. term. visz. leirása* III, 173. — [58]) L. *Balatin* alatt. — [59]) *Századok* XV, 350. Azonkiv. *Castanicha, Kastaynancha, Cernez, Sernes, Strigonina, Tutia, Voyzka* alatt. — [60]) L. *Ceten* alatt. — [61]) L. *Chernauoda* alatt. — [62]) L. *Chicher* alatt. — [63]) L. *Bord* alatt. — [64]) L. *Zelina* alatt. — [65]) L. *Aranyaspatack* alatt. — [66]) L. *Dobou* alatt. — [67]) L. *Egur palus* alatt. — [68]) L. *Egur* alatt. —

69) L. *Homuspothok* alatt. — 70) L. *Sebuspotok* alatt. — 71) L. *Sarwezy* alatt. — 72) L. *Olbua* alatt. — 73) L. *Lukogpataka* alatt. — 74) L. *Budavidéki vizek* alatt. — 75) L. *Arua* alatt. — 76) *A zámi és ohati apátságok. Ért. a tört. kör.* IX. k. VI. sz. 12. l. — 77) *Beregvárm. monogr.* I, 49. — 78) Fejér IV. I, 108. — 79) Fejér IV. I, 407. — 80) Knauz: *Monumenta* I, 401. — 81) Wenzel XII, 422. — 82) Wenzel XII, 422. — 83) Fejér IV. I, 386. — 84) *Árp. Uj Okm.* X, 200. — 85) *Árp. Uj Okm.* IX, 52. 53. — 86) *Árp. Uj Okm.* VII, 296. 298. — 87) *Cod. Dipl.* VII. II, 122. — 88) L. például *Árp. Uj Okm.* II, 267. 268. 277. VII, 101. 102. 155. 194. 264. 291—299. 341. 342. 361. 425, 426. 445. 522. VIII, 12. 23. 26. 54. 57. 109. 114. 123. 152. 153. 199. 354. 355. 375. IX, 30. 193. 262. 286. 343. 490. X, 55. 56. 80. 119. 132. 201. 202. 225. 282. 331. 341. 395. 399. XII. 147. 149. 157. 201. 242. 265. 266. 315. 318. 343. 344. 350. 364. 365. 375. 407. 441. 452. 468. 523, 524. 543. 547. 636. 644. 686. 687. — 89) *Gesta Hunnor. et Hung.* P. II. Cap. III. §. 5. — 90) *Hist. hung. de sept. ducib.* cap. XXXII. — 91) Cap. XVII. — 92) Cap. XI. — 93) Cap. IX. XII. — 94) Cap. XLIX. — 95) Cap. XLIII. — 96) Cap. L. — 97) Cap. L. — 98) Cap. XXXVIII. 99) Cap. L. — 100) Cap. L. — 101) Cap. XXVIII. — 102) Cap. XLIX. — 103) Cap. LVII. — 104) Lásd *Latricia* alatt. — 105) L. *Barzanch* alatt. — 106) L. *Berukio* alatt. — 107) L. *Berzenche* alatt. — 108) L. *Borsodpotoka* alatt. — 109) L. *Crismend* alatt. — 110) Lásd *Beztrech* alatt. — 111) L. *Chevnichey* alatt. — 112) L. *Bebre* alatt. — 113) L. *Berekzow* alatt. — 114) L. *Bilna* alatt. — 115) L. *Bistra* alatt. — 116) L. *Cantus* alatt. — 117) L. *Cechpotoka* alatt. — 118) L. *Chatarpataka* alatt. — 119) Lásd *Chernou* alatt. — 120) L. *Cheumil* alatt. — 121) L. *Bonza* alatt. — 122) L. *Basa* alatt. — 123) L. *Bad* alatt. — 124) L. *Beneducpotaca* alatt. — 125) L. *Borocha* alatt. — 126) K. *Custresi* alatt. — 127) L. *Crauazca* alatt. — 128) Szabó: *A békes-csanádi halmok földtani tekintetben.* Megjelent a Csengery: *Budapesti Szemle*-jében VI, 184. — 129) Szabó i. m. 184—185. lap. — 130) Lásd dr. Pokorny: *Magyarország tőzegképletei.* Közzétéve a *Math. és term. Közlemények* II. kötetében, 102—106. 115. 133. 136—139. ll. — 131) U. o. 84—85. ll. — 132) Ez útról s a rávonatkozó római feliratról lásd *Traján dunai útja.* — 133) *A magyar föld geologiai alkotása* Közzétéve a *Term. Közl.* 1874. évf. VI, 156. Azonkiv. v. ö. Szabó Józseffel, Csengery *Budapesti Szemle*-jében VI, 186. Wex: *Oesterr. Revue* IV, 85.]

Vízárok Sziszeken. Említi Cassius Dio Coccejanus a II. században. Ásatta szerinte Tiberius a II-ik pannon háború idején, Kr. e. 9-ben. Előadása szerint a Sisciát = *Sziszeket* lakó pannoniaiak »erős falakkal bírtak s biztak két hajózható folyójuk védelmében. A Kolops körülfolyja falaikat s beszakad a közeli Szávába s most már körülveszi az egész várost, *mert Tiberius azt egy hatalmas csatornával régi medrébe visszavezettette.* Akkor a Kolops a falak mentén folyt el s közelben a Száva is, úgy hogy mindkét folyó közt még egy kis térköz maradt, melyet ők czölöpökkel és árkokkal megerősítettek. Cäsar hajókat szerzett szövetségeseitől, felvezette azokat az Isteren a Szávába s ezen a Kolopsba s így megtámadta szárazon és vizen a várost.« [1]) Cassius Dio ez előadása egy némely kérdést megfejtetle-

nül hagy. Azt hiszem, csakis úgy magyarázható, hogy Tiberius, még mint legatus Augusti pr. pr. Illyrici, e művet a városnak végleges elfoglalása után ásatta, és pedig erődítési czélból. Ha e mű a város első ostromakor létesült volna, akkor nem mondhatta volna, hogy Octavian »szárazon és vizen« támadott. Egy mocsaras árkot manap is mutatnak Sziszeken, mint a római császár által ásatott árkot. [2]) Mint védelmi mű azonban ez árok nem nagyon soká tarthatta fenn magát. Tudvalevő ugyanis, hogy katonai jelentősége e városnak későbbi időkben nagyon alászállott. Maradt ugyan főhelye Felső-Pannoniának, ismeretes egyes duovirje, augustalese, procuratora; említtetik ugyan úgy Gallienus mint Probus érmein, székhelye volt ugyan a császári pénzverdének s nevezetes vámhely, ezek mellett azonban nagyon feltünő, hogy nagyszámú feliratos emlékei közül nincsenek katonaiak s hogy romjaiból legionáris téglák sem kerülnek elő. Nyilván akkor vesztette el e colonia katonai jelentőségét, midőn a castrumok Sisciából és Poetovioból Aquincumba és Brigetiumba helyeztettek át. [3]) Még megjegyzendő, hogy Funke nagyon téved, midőn a Cassius Dio Kolopsát az Odrára magyarázza. [4]) Ez a Kulpának felel meg.

[1]) *Hist. Rom.* XLIX. k. 37. f. Azonkiv. l. ehhez Pliniust: *Hist. Nat.* III, 25. 148. Appianust: *Illyr.* cap. 22. — [2]) Funke: *Neues Real-Schul-Lexicon* V, 351. — [3]) Mindezekre nézve l. Mommsent: *Corp. Inscript. Lat.* III. I, p. 501, Siscia egyediratában. Ugyanitt l. közzétéve a sziszeki feliratos köveket is pp. 502—506. Nr. 3942—3996. — [4]) I. m. V, 351.]

Vízvezeték Sziszeken. A sziszeki római vízvezeték mellett amaz ólomcső (fistula) tanuskodik, mely e helyt előkerült. [1]) E cső azért is felette érdekes, mivel rajta e felirás olvasható: COL SIS TEL SER F/CXV F CCCI. Másutt említve volt, hogy a magyarországi vízvezető ólomcsöveken ez ideig még felirat nem találtatott. [2]) — A mai Sziszek helyén a régi *Siscia* állott, melyet Augustus foglalt el Kr. e. 35-ben s valószinüleg Vespasian alatt lett coloniává. [3])

[1]) L. Mommsent: *Corp. Inscript. Lat.* III. II. p. 761. Nr. 6011. Kenner Gerhardnál: *Arch. Anz.* 1860. 26. — [2]) L. *Magyarorsz. régi vízrajza* II, 171—172. — [3]) V. ö. *Vízárok Sziszeken.*]

Vizek aranytartalma. Sokszoros tapasztalásból ismeretes az a tény, hogy vizeink jelentékeny mennyiségű aranyat tartalmaznak. Nevezetesen a Duna, a Maros, a Tisza, a Rába, a Dráva, a Mura, a Száva, a Nera, a Körös, a Vág, a Garam, a Zagyva, a Karas; Erdélyben az Ompoly, az Aranyos, a Nagy-Küküllő, a Cserna, a Sztrigy, az Olt, a Czibin, a Zsil, a Czód, a Nagydisznódi víz, a Lápos, a Szilágy, a Beszterce, a három Szamos, a Piani és a Csorai patakok, a Sebes vize és számos egyéb, jobban mondva Erdélynek csaknem valamennyi egyéb folyóvize. Mindezek kisebb-nagyobb mennyiségű por- és hömpöly-, szemecs-, pikkely- és lemez-aranyat sodornak magokkal, minek következtében aztán a folyómenti áradmányi rétegek sem szükölködnek e nemes fémben s az ezt tartalmazó rétegek olykor tetemes magasságra is felvonulnak a

hegyek oldalain. A legalsó réteg azonban rendszerint legtöbbet tartalmaz az arany ból. A legnevezetesebb aranyporos murvaterület Erdélyben *Oláhpián*, Szlavoniában *Velika* környéke. A folyamainkban előkerülő porok és hömpölyök olykor 2·2—4·3 grammosak. Helyenkint 1000—6000 mázsa murva ad 26·2, rendesen azonban csak 1000—10,000 mázsa murva 17·5 gramm aranyat, tehát sokkal kevesebbet, mint az ural-hegyi vagy a kaliforniai murva, mert az ural-hegyi 122—350, a kaliforniai 975 gramm aranyat szolgáltat. Mindazonáltal megtörtént már nálunk is, hogy 8—10 grammot nyomó aranyhömpölyökre találtak, nevezetesen Bucsumnál az Abrudczeli völgyben. Folyóvizeink ez aranytartalma következtében nem is lehet meglepő, hogy már ősidőktől fogva szerepelt hazánkban az *aranymosás*. Azok az agathirszok, kiknek fényüzéséről Herodot emlékezik, kik szerinte nagysokaságú aranyat viselnek magukon [2]), ezt kétségtelenül *aranymosás* után bírták. Wenzel mindenesetre tévesen állítja, hogy Erdély e legrégibb lakóinak *bányáiról* már Herodot szólana. [3]) A dákok már bányaművelők voltak, a rómaiak is, de hogy ezek egyike sem hanyagolta el az *aranymosást*, azt bizonyítják amaz ősrégi aranymosási nyomok, melyek Erdélyben feltalálhatók, nevezetesen a *Balomireaszai* völgyekben [4]), az Aranyos melletti *Bistránál* Alsó-Fehér megyében [5]), *Boitzanál* a régi Zaránd megyében [6]), a *Gainai* völgyben [7]), *Lupsánál* az Aranyos mellett Torda-Aranyos megyében [8]), *Nyágránál* az Aranyosba szakadó Nyágrapatakánál Alsó-Fehér megyében [9]), a Körösbe szakadó *Ribitzana* patak egész hosszában [10]), A.- és F.-*Szolcsvánál* Torda-Aranyos megyében [11]), *Topánfalvánál* az Aranyos mellett ugyancsak Torda-Aranyos megyében [12]), *Alsó-* és *Felső-Vidránál* az Aranyos mellett szintén Torda-Aranyos megyében [13]), *Várfalvánál*, a Várhegytől nyugatra fekvő Aranyászoldalnak nevezett helyen Torda-Aranyos megyében és alább az Aranyos partján, hol a leguli Aurariumok, vagyis aranymosó medenczék sorba helyezett roppant mennyiségű üregei tünnek fel. [14]) De kétségtelenül másutt is lesznek még ily nyomok, nemcsak Erdélyben, hanem Felső-Magyarországon is, melynek ősrégi lakói szintén elég ösztönt találhattak a nemes fém ily úton való szerzéséhez. Később a magyarok magok is üzték ez iparágat s úgy az erdélyi, mint a csalóközi aranymosás híressé lőn. Számos boglár, násfa, diszedény készülhetett ily folyami aranyból, mely gömböcsökbe olvasztva került az ötvösök műhelyeibe. [15]) A XIII. század végeig mindazáltal a forrásművek tudtommal csak nagyon csekély adatot tartalmaznak erre vonatkozólag. A névtelen jegyző csak úgy átalánosan emeli ki az erdélyi folyók aranytartalmát [16]) s IV. Lászlónak egy évnélküli okirata a *Bóczáról* tesz oly értelmű jelentést [17]), melyből az aranymosás ususára biztos következtetést vonhatunk.

[1]) L. Hunfalvy János: *A magyar birod. term. visz. leírása* III, 85—87. — [2]) Herodot IV, 104. Bähr-féle 1859. évi kiad. IV, 87. — [3]) *Magyarország*

bányászatának kritikai története 9. l. — [4]) *Jahrbuch d. kk. Centr.-Comm. z. Erf. u. Erhalt. d. Baudenkmale.* 1857. évf. 24. l. Gooss: *Chronik d. arch. Funde Siebenbürgens* 66. l. — [5]) *Jahrbuch* 1856. évf. 19. l. 1857. évf. 24. l. Gooss: *Chronik* 67. l. — [6]) *Jahrbuch* 1856. évf. 13. l. 1857. évf. 24. l. Gooss i. h. 68. l. — [7]) *Jahrbuch* 1857. évf. 24. l. Gooss i. h. 75. l. — [8]) *Jahrbuch* 1856. évf. 19. l. *Chronik* 90. l. — [9]) *Jahrbuch* 1856. évf. 25. l. *Chronik* 96. l. — [10]) *Jahrbuch* 1857. évf. 24. l. Gooss i. m. 103. l. — [11]) *Jahrbuch* 1856. évf. 24. l. *Chronik* 112. l. — [12]) *Jahrbuch* 1856. évf. 19. l. *Chronik* 114. l. — [13]) Említett *Évkönyv* 1856. évf. 19. l. *Chronik* 126. l. — [14]) Orbán Balázs: *A Székelyföld leirása* V, 176. — [15]) Az Illyésházy György-féle drágasági leltárban előjő többi között: »Item egy skatulában *duna-arany,* 13 darabban.« Ezt Károlyi Árpád hibásan értelmezte *dünn*-aranyra, azaz lemez-aranyra, mert valódi értelme *Duna*-arany, mint ezt Thaly Kálmán helyesen megjegyezte. *Történelmi Tár* 1878. évf. III, 710—711. — [16]) *Hist. de sept. ducib.* cap. XXV. — [17]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 511. Wenzel: *Árp. Uj Okm.* IX, 553. Concessimus eidem (t. i. Bagomér comesnek), ut nullus . . . *in aqua et fluuio Bocha vocato, aurum querere vel lauare* . . . audeat vel presumat, nisi ex licencia et voluntate Comitis Bogomerij.]

Vizek culturális jelentősége, lásd a Bevezetést I. köt. 66—69. ll.

Vizek geologiai tevékenysége. Vizeink geologiai tevékenységének kiváló eredményeit szemlélhetni hazánkban. Ezek az *özönvizi (diluviumi)* és az *áradmányi (alluviumi) képződések.* [1]) A diluviumi képződésekhez tartoznak a negyedkori *conglomerat, kavics, homok* és a *lösz* vagyis a sárga föld. Mindezek terjedelmes területeket borítanak el. E területet mintegy 500 □ mértföldre tehetni. A *kavicz* és *homok* igen sok helyt mutatkozik s gyakran több mértföldnyi térséget borít el egyhuzamban. Legjelentékenyebben a Duna és a Tisza között találhatni, de a Tisza balpartján is ráakadunk. Maga a Nyirség szintén ide sorozandó. Híres Délmagyarországban a Bieloberdo nevü hatalmas homokterület. Erdélyben a kvarczos és a csillámban gazdag homok meg kavics csaknem mindenütt szerepel. A Duna jobboldalán azonban a negyedkori kavics és homok aránylag csekély területeket foglal el, míg Horvát- és Szlavonországban már ismét gazdagabban van képviselve. — A *lösz* vagy *sárga föld,* mely tengeri lerakodás, ugyancsak az egész országban, kisebb-nagyobb terjedelemben fordúl elő. Helyenkint a hegyek oldalain is felvonul tetemes magasságra. Egyes szakadékai 570, sőt a Magas-Tátrában itt-ott 760—950 méternyi magasságban is láthatók. Éjszaknyugati Magyarországban jobbára a folyóvölgyek domb- és hegyoldalait borítja. A Tátra déli oldalán összefüggő tömegeket képez, de Szepes megye dombos vidékét sok helyt szintén ez fedi. A Hernád völgye kiválóan lőszös. A nagy sikság keleti részében, a magyar-erdélyi Határlánczolat nyugati szélén csaknem mindenütt jelenkezik. Délmagyarországban olykor 1—4 mértföldnyi szélességben szerepel, Erdélyben pedig jobbára a belföldi medencze déli felében s a folyóvizek völgyeinek hosszában. A legnagyobb lőszterületek azonban túl a Dunán vannak. A Budai, Vér-

tes-Pilisi és Gerecse, továbbá a Bakonyi és Baranyai, a Rozalia és Ruszti hegycsoportok völgyeiben és szélein nagy lösztömegek találhatók. Horvát-Szlavonországban, a Moszlavina és a Fruskagora hegységek oldalain, valamint azonkivül a folyamközökben is. A mi az *alluviumi* vagyis az *áradmányi* képződéseket illeti, ezek hazánkban a legkiterjedtebbek. Megtöltik a két magyar medenczét: a pozsonyit és az alföldit s ebből kiviláglik, hogy e két medencze geologiailag azonos. A pozsonyi földtanilag csakis egy kissé elkülönített osztályát képezi a nagy alfoldi medenczének, öble az az egykori nagy lösztengernek, de mint azt, úgy ezt is igen fiatal özönvízi és jelenkori lerakodások, meg tengészeti alakok töltik ki. A lerakodások homokos, kavicsos, agyagos, meszes üledékek, melyek forrásoktól, folyóvizektől, tavaktól, tengerektől, tengeri állatoktól, a koralloktól származnak. A tengészeti alakok pedig a tőzegképletek, melyek vízi szárnövényeknek, főleg a nádnak tömegnövényzeti maradványai. Hogy ez újkori és áradmányi lerakodások s illetőleg tőzegképletek minő rétegsorokon nyugosznak, azt még alig lehet ez idő szerint biztosan megállapítani, mert a körülöttök fekvő hegységek szélein sehol sem bukkannak ki a felszínre a teljes képleti sorok, a melyeknek földalatti folytatására a medencze mélyében következtetni lehetne. Sőt ama kevés helyen is, hol a nagy medenczében szigetszerüleg régibb kőzetek bukkannak elő és kis halomcsoportokat képeznek, mint Pécs, Székesfejérvár és Ujvidék körül, hiányzanak a diluviális lerakodásokból kibukkanó régibb képleteknek a medencze belseje felé hajló világos fejlődési sorai, melyekből szakadatlan folytatódásra következtetni lehetne.[2]) Az alluviál és diluviál képződések azonban nem szorítkoznak egyedül a két magyar medencze közbenső területére. E képződések messze húzódnak el a náluknál régibb képletek területén is. Nevezetesen a folyók mentén mindenütt képviselve vannak. A *Morva* folyó csak alsó folyásában érint kis részben neogen képződéseket. A *Vág*-völgy alluviális határa Puchóig nyúlik fel, a *Garamé* Selmecz vidékeig, a *Nyitrá́* Privigyeig, az *Ipolyé* Bucsáig, a *Zsitvá́* Ebedeczig, a *Hernádé* Kassa vidékeig, helylyel-közzel fél és egész mértföldnyi szélességben. Azonkivül a *Topla,* a *Bodrog,* az *Ung,* a *Latorcza,* a *Nagyág,* a *Szamos*-völgyek szintén jelentékeny alluviál-területekkel birnak. A *Tisza* áradmányi képződései közel eredeteig nyomozhatók s 1—6 mértfoldnyi szélességgel birnak. A *Temes,* a *Bega,* a *Berzava*, a *Karas,* a *Nera* alsó folyásaikban már széles áradmányi völgyekben mozognak, míg a *Száva*, a *Dráva*, a *Mura* és a *Rába* áradmányvölgyei mint hatalmas geologiai szalagok nyúlnak el a régibb képződések terrenumán. Még Erdélyben is, melynek medenczéje pedig foldtani formatiójára nézve már lényegesen elüt a pannoniaiaktól, messze követhetni a folyók mentén az áradmányi talajt. A *Maros-* és a *Küküllő*-völgyekéi mint vastag földtani vonalok tünnek fel a harmadkori medenczében. De az *Olt,*

a *Fekete-ügy* s a *Zsil* szintén jelentékeny áradmányi mederben folyatják árjaikat, úgy hogy a tisztán árvízi rétegekkel borított hazai terület nagyságát legalább 900 □ mértföldre határozhatni. — A *mésztuffok*, melyek azonkép a legujabbkori képződések közé számittatnak s *forrásokból rakódnak le*, már csekélyebb terjedelemben mutatkoznak, ámbár mégis számos helyt találhatók, főleg a hegyes vidékeken. Ily lerakodások vannak Nyitrában sokhelyt, Liptóban *Lucskin*, Hontban *Szántón*, *Magyarádon* és egyebütt, Turóczban sok helyt, Szepesben *Szepesváralján*, *Ruszbachon* és egyebütt, Sárosban *Hertneken*, *Andrejován*, *Scsavnikon*, a *Radomai* völgyben, Ungban *Uzsoknál*, Beregben *Drahusóczon*, Máramarosban *Ökörmezőn*, Csikban *Bélboron*, Hunyadban *Bábolnán*, *Rápolton*, *Algyógyon* s Udvarhelyben *Korond* vidékén. De előfordulnak továbbá a Bihari hegységben is számos helyt [3]), túl a Dunán pedig főleg Komárom megyében *Szomód* és *Duna-Almás* között, továbbá *Tatán*, *Süttő* déli, *Szent-Miklós* nyugati vidékén. A *Budavidéki* mésztuffok nagyon is említésre méltók. — A mi a *tőzeget* vagy *turfát* illeti, ez mikép említve volt, földtanilag szintén a legifjabb képletekhez számíttatik. [4]) Fejlődési története ugyanis bizonyítja, hogy csekély vastagsága mellett nem hosszú idő óta tölti ki az *eredetileg ott volt víznek a helyét*, bár másrészt semmi közvetlen tapasztalatból szerzett adataink nincsenek, melyek felvilágositanának a felől, hogy mily hosszú lehetett ez idő nálunk. E felbomlási terményképződés valami 76 helyen mutatkozik eddigelé, s részint *nagyobb tőzegvidékeket*, részint pedig csak *szórványos tőzegképleteket* alkot. Nagyobb tőzegvidékek Árva, Zemplén, Szatmár, Bihar, Békés, Moson, Fejér, Zala, Somogy, Veszprém, Pest-Pilis-Solt és Tolna megyékben találhatók és ezek vagy *lápmedenczék*, vagy *tőzegvölgyek*. A lápmedenczék részint tavak, részint folyók mellett fekszenek s hazánk legkiterjedtebb meg legfontosabb tőzegtelepeit tartalmazzák. Ilyenek az *Árvai* tőzegfensík Árvában, a *Hosszúrét* Zemplénben, az *Ecsedi* láp Szatmárban, a *Berettyó-Sárrét* és *Kőrös-Sárrét* Biharban, a *Békesi-Sárrét* Békésben. A Dunán-túli vidéken pedig a *Hansági keleti* és a *Hansági nyugati* medencze, a *Sárrét* Fejérvár mellett, a *Keszthelyi* tőzegmedencze Zalában és a *Kéthelyi* Somogyban. A tőzegvölgyek csatornái ellenben főleg a lőszképletekben huzódnak el, egymástól csak csekély felszíni emelkedések által elválasztvák, gyakran egyenközüen futnak s csekély lejtéssel bírnak, mi által állandó vízgyüjteléket képeznek s így a tőzegképződést jobban elősegítik. Legjelentékenyebb tőzegvölgyeink a *Pest-Pilis-Solti*, mely Ócsától a Dunával párhuzamosan 17 mértföldnyi hosszúságban Sz.-Istvánig húzódik; a *Sárvíz* Fejér megyében, mely Battyántól Őrsig húzódik; a *Kaposi* Tolnában; a *Marczali* Veszprémben; a *Szea-*, *Zala-* s *Keszthelyvízi* tőzegvölgyek Zalában, tehát egynek hiján mind a Duna jobb, hullámzatos területü partrészein találhatók. — Ezeken kivül sürün fordulnak elő a *szórványos tőzegképletek*, melyek nem tartoznak

úgy mint a lápmedenczék és lápvölgyek az összefüggő láp- és turfaképlet-rendszerekhez. Ezek ismét vagy *fel-* vagy *al-lápok*. A *fellápok* csak szerves alapra, mint fa- vagy gyepkorhanyra és síklápokra rakódnak és táplálkozásukra lágy és minden felolvadt szervetlen anyagtól ment *tiszta vizet* kivánnak, a víz szine fölé emelkednek, középett feldomborodnak és könnyü középsürüségü barna, kevés hamutartalmú tőzegfajokat képeznek. Ellenben a *síklápok* soha sem emelkednek a szomszédos vízszin fölé magasra, táplálkozásukra kemény, sok szervetlen testolvadékkal *terhelt víz* elégséges, növényzetök által is különböznek a fellápoktól s az által is, hogy közvetlenül szervtelen talajon lépnek fel. Ezek tömöttebb barna vagy fekete, jobban vegybomlott, nagyobb hamutartalmú tőzegnemeket képeznek. Vastagságuk nem igen nagy, rendesen a magyarországi síklápok hasznavehető rétege, ott a hol már megülepedett és tömöttebb, az 5—6 lábat nem igen haladja meg, a legtöbb esetben pedig még ennél is sokkal kevesebb. *Fellápok* Magyarországon csak a Kárpátokban találhatók és leginkább ennek homokképleteihez tartoznak. Ezek minden tekintetben egyeznek a középeurópai és éjszaki fellápokkal, melyek itt keleti Európában egyenlítői elterjedési határaikat érik el. Leginkább lapos, teknő alakú völgyekben jönnek elő, a bennök található famaradványok után ítélve, jobbára erdei növényzetből állanak és mikép a bennök található állati maradványok bizonyítják, igen régi idejüek. A magyar fellápok rendesen kis kiterjedésüek és szórványosan jönnek elő. Csak a legfelső árvai völgyben fekszik egy nagy összefüggő tőzegvidék, melynek területe 6—8 □ mértföldre számítható. E vidék nagy része fellápokkal van fedve, mert sajátszerü terrasz s fensík alakú fekvésénél fogva e nagyszerü kifejlésében elősegité. Azonkivül előfordulnak Csernénél Trencsénben, Verbiczén, Dubraván, Szelniczén, Trjechovon, Szent-Kereszten Liptó megyében, Uj-Lesznán, Béla-Rókuszon és Hunfalván Szepes megyében, végül az Isbucu teknőben a Batrina éjszaki lábánál és Oncessán meg a Vale Cropiliben Bihar megyében. Az uj-lesznai, béla-rókuszi és hunfalvi tőzegképletek Szepesben a Tátraláncz keleti oldalán talán szintén egy összefüggő tőzegvidékhez tartoznak. — Még szaporábbak az *állápok*. Ezek ismét vagy *nádasak* és *rétlápok*, vagy *zsombékosak*. Ezek azonban már nem kerülnek elő a Kárpátok között, legalább nincs erről tudomásunk. Áradmányi és özönvízi képleteken nyugosznak. Ismert nádasak és rétlápok a *Sár láp*, a *Böősi láp*, a *Laabi láp* Pozsony megyében, a *Szapi* Komáromban, a *Baktai* Hevesben, a *Konyapti* Abauj-Tornában, a *Sárköz* és *Mikola láp* Szatmárban, a *Hertneki* láp Sárosban, a *Ghimesi*, *Érsekujvári*, *Sásvári* (Sassin) Nyitrában, a *Trstyei* Trencsénben, a *Szernyei* Bereg-Ugocsában, a *Paulisi* Aradban, a *Sándorfi* és *Ürményházi* Torontálban, a *Nagy-Kőrösi* s *Rákosi* Pest-Pilis-Soltban. Túl a Dunán pedig az *Écsi* és *Kajári* Győrben, a *Dinnyési* Fejérben, a *Dárdai* Baranyában, a *Bartsi* és *Darányi* Somogy-

ban, a *Német-Ujvári* és *Vasvári* Vasban, a *Nagy-Kanizsai, Füred-Tihanyi, Szigligeti, Köveskállai* Zalában. *Zsombékosak* pedig *Csáthon* és *Edelényben* Borsodban, *Nagy-Kállóban, Nyíregyházán, Nyír-Bélteken* Szabolcsban, *Tarpán, Bégányban, Kászonyban, Dédán, Kruta-Lozán* Beregben, *Diós-Jenőn* Hontban, *Ér-Mihályfalván* Biharban, *Puszta-Gubacson* és *Jász-Szent-Lászlón* Pest-Pilis-Soltban, *Tisza-Ughon* Jász-Nagykun-Szolnokban. Túl a Dunán *Töltéstaván* Győr megyében. [5])

[[1]) Lásd a Hauer-féle: *Geologische Karte von Oesterr.-Ung.* III. javított kiadását, és Hunfalvy János nagy művét: *A magyar birodalom term. visz. leirása* III, 6—14. — [2]) Cotta a *Természettud. Közl.* 1874. évf. VI, 156—157. — [3]) Schmidl: *Das Bihar-Gebirge.* Wien, 1863. 25. l. — [4]) Schmidl i. m. 25. l. Kerner: *Das Pflanzenleben der Donauländer.* Insbruck, 1863. VII. fej. 58—66. ll. Főleg azonban Dr. Pokorny: *Magyarország tőzegképletei.* Közzétéve a magy. akademia *Math. és Term. Közl.* 1862. évi folyamában II, 78—144. Ugyanő: *Untersuchungen über die Torfmoore Ungarns.* Közzétéve a bécsi akademia *Sitzungsberichtei* XLIII. kötetében. — [5]) A tőzegképleteknek a vízapadási kérdésben való jelentőségére nézve lásd a *Víz-apadás* czimű czikket. Azonkivül a folyóvizek geologiai tevékenységére nézve még a *Vizek szigetépítő tevékenysége* czimű czikket.]

Vizek halbősége, lásd Halászat és haltenyésztés.

Víz-határok. Mint minden ország, úgy a miénk történetében is a vizek fontos *határjelölő* szerepet játszottak kezdettől fogva. Vizeink részben *nemzetközi*, részben pedig *belpolitikai, közigazgatási* és *magánbirtokbeli* határokúl szolgáltak. Fontos szerep jutott nekik kimutathatólag már a *praehistorikus* időszakban. Az ősi telephelyek nagyrészt úgy voltak kiválasztva, hogy azokat vizek határolták. Igen tanulságosak e szempontból az Alföld nagy folyómellékeinek talajemelkedései. Én kivált Torontál megyének Tisza-melléki tereit vizsgáltam s azon meggyőződésre jöttem, hogy egy hivatott búvár itt tömérdek adatot gyűjthetne egy oly tudományos kérdés megoldására, mely eddigelé initiálva is alig volt. Az alföldi őslakosok ama plateauszerű földhátakat választák ki maguknak a megszállásra, melyeket öv módjára egy-egy hatalmasabb vízárok körített be. Ma már a legtöbb helyen az árkokból a víz kiszáradt, de a régi meder egészen tisztán követhető, annyira, hogy az összállások legpontosabban térképelhetők. Mint igen tanulságos példát a *borjasi* kétségtelen őstelepet akarom névszerint felemlíteni. Köröskörül a Tisza egy hatalmas ága mosta, úgy hogy a nagy vízkörön belül élők teljes biztonságban érezhették magukat mindennemű váratlan ellenséges invaziótól. Így volt ez az ország más részein is, a Duna, a Felső-Tisza meg a többi folyók mentén. Sokszor azonban betelepedtek a folyó- és állóvizek szigetségébe is. Itt a biztonság még nagyobb volt, ha ugyan e szigetek eléggé emelkedettek voltak arra nézve, hogy árvíz idején el ne öntessenek. A Csepelsziget e szempontból kiválóan kiemelhető [1]), de nem különben ama czölöpépítési maradványok is, melyekre a Fertő mellékén bukkantak. [2]) — Épenséggel nem veszítették

el vizeink ebbeli fontosságukat a *történeti* korszakokban sem. A nemzetek, melyek hazánkat lakták, vizeink szerint különítették el magukat egymástól. Vizeink úgy voltak ez időszakokban *nemzetközi* határok, a mint azok a prachistorikus időszakban az egyes családok és törzsek telephelyeit mind megannyi souverän kis államokká tették volt. A római mindenben szeretett a természeti viszonyokhoz alkalmazkodni. Felhasználta, a hol a strategiai vagy politikai különleges okok másképen nem kivánták, a föld- és helyrajzi situatiókat. A mint Galliának a Rajna alkotta a tengertől az Alpokig, kevés kivétellel, Közép-Európa felé a határt, úgy képezte a *Dunavonal* is Artobrigától a Pontusig az imperium nagy limesét, elválasztva a románságot Germania, Sarmatia és Dáczia különfaju népségeitől, markomannoktól, quadoktól, bastarnaktól, carpoktól, jazygoktól, dákoktól. De a Duna nem az egyedüli nemzetelválasztó nagy határvonal. A római imperium aldunamenti tartományainak tőszomszédságában egy a többi barbar államnál nagyobb status tudott hatalomra vergődni, a később ugyancsak romanizált Dáczia. Sajátszerü, hogy ez egykor virágzott és hatalmas ország határkérdése térképeinken és történeti könyveinkben szerfelett ingadozónak bizonyul. Alig jelölhetni ki csak két oly munkát is, mely e kérdésre nézve egymással teljesen megegyeznék. A térképek egy részén Dáczia nyugati határa *a Duna fel Váczig*. Így König [3]), Menke [4]), Spruner [5]), Möller [6]), Jausz [7]) némely térképein. A térképek másik részén Dáczia nyugati határa a *Tisza*. Így Del Isle [8]), Coronelli [9]), Bedeus [10]), Cluverius [11]), Schirlitz-Graff [12]), Mannert [13]), Menke [14]), Rhode [15]), Spruner [16]), Jausz [17]), Gooss [18]), Torma [19]), Rasche-Zimmermann [20]) némely mappáin. Ismét más térképeken sem a Tisza sem a Duna, hanem egy *ideális vonal*, mely Mursa = *Eszék* táján a Dunánál kezdődik s az ottan levő sánczok hosszában a Tiszáig halad párhuzamosan a Vukovár táján keletre forduló Dunavonallal. Átlépve aztán a Tiszát és Begát keletre halad, majd hirtelen éjszakra kanyarodik a Tiszavonallal párhuzamosan, Tisza-Polgár táján keletre fordulva. Így Kiepert [21]) és Jausz [22]) némely abroszán. Möller egyik térképén pedig ugyancsak egy *ideális vonal*, mely a Dráva torkolatától kiindul, egyenesen éjszakkeletre huzódik, a Bácskán átvonul s a Tiszát a Maroson fölül átszegi. [23]) Du-Val egyik térképe szerint Dáczia nyugati határa a *Visztula*. [24]) Épen ily változatos Dáczia nyugati határa az irók müveiben. Cluverius [25]), D'Anville [26]), Verancsics [27]), Reichersdorff [28]), Wernher [29]), Cellár [30]), Stephanus [31]), Bonfin [32]), Oláh [33]), Mannert [34]), Griselini [35]), Timon [36]), Forbiger [37]), Weber [38]), Dierauer [39]), Sulzer [40]), Gooss [41]), Roesler [42]), Vass [43]), Schwicker [44]), Preyer [45]) művei a *Tiszát* jelölik meg ilyenül; Mannert a *Tisza déli részét* [46]); Mommsen [47]) és Marquardt [48]) a *Temest*; Torma a Tiszát a Körös torkolatáig, honnantúl fogva a *Körös* képezte a további limest Kis-Sebesig. [49]) Becker szerint az úgynevezett temes;

bánság lakói már kivül estek a dácziai limesen [50]), míg számos iró és térképész a határt sehogyan sem határozza meg, mint Sanson [51]), Bowles [52]), Lübker [53]), Schlosser[54]), Büchling[55]), Gruner[56]), Hildebrand [57]), Desjardins [58]), Burucker [59]), Fabricius [60]), Sickler [61]), Wernicke [62]) és mások. Vannak olyanok is, kik a *Tisza* és a *Duna* közt haboznak, mint például Rotteck. [63]) Nem kell azonban gondolni, hogy az eltérés s az ellenkezés, melylyel nemcsak különféle iró egymással, de egy s ugyanazon iró is saját magával ellenmondásba jön, egyedül a felületességnek a következménye. Főoka kétségtelenül ez eltérésnek az, hogy a régi irók maguk is csak emlegetik Dácziát, anélkül, hogy határait pontosan vagy akár csak nagyjából is leirnák. Így Julius Caesar [64]), Strabo[65]), L. Annaeus Florus [66]), az öregebb Plinius [67]), az ifj. Plinius [68]), Sextus Aurelius Victor [69]), Sextus Rufus [70]), Flavius Vopiscus [71]), Aelius Lampridius [72]), Aelius Spartianus [73]), Julius Capitolinus [74]), Trebellius Pollio [85]), Eutropius [76]), Suetonius [77]), Justinus [78]), az Itinerarium Hierosolymitanum [79]), Dio Cassius [80]), Suidas [81]), Petrus Patricius [82]), Georgius Syncellus [83]), Laonicus Chalcocondylas [84]), Procopius [85]), Ephraemius Monachus [86]), Konstantinosz Porphyrogennetasz [87]), Eusebius [88]), Jornandes [89]), a ravennai Névtelen [90]), Orosius [91]), Stephanus Byzantinus. [92]) A II-ik században élt Ptolemaeus az egyedüli, ki Dácziа nyugati határaul világosan a *Tibiscust* nevezi meg. [93]) Ép ez szolgáltatott Mommsennek és az ő nyomdokaiban járó Marquardtnak okul arra, hogy a *Temest* tegyék Dácziа egyik határvonalává, mert tény, hogy a Tibiscus név kezdetben nem a Tiszát, hanem a *Temest* illette meg. [94]) Mommsenék ennek daczára is tévedtek, mert nyilvánvalónak tartom, hogy a Ptolemaeus Tibiscusa a későbbi másolók elrontása. Az ő idejökben a Tibiscus alatt már valósággal a Tiszát értették s ennek folytán ezzel helyettesítették a Ptolemaeus Tisiáját vagy Thisciáját. Mommsen különben is, a Temest jelölvén ki Dácziа határaul, ellenmondásba jő sajátmagával és a kutatások eddigi eredményeivel. A római állandó letelepedésnek vannak ugyanis constatált nyomai túl a Temesen. Maga Mommsen hirdeti, hogy Dentán, Szászkán, Fényben római emlékkövek kerültek elő [95]); hogy Bulcson és Csanádon római legionárius téglákat találtak az állandó letelepedésnek bizonyos nyomaival [96]) s hogy a temesvár-aradi vasút munkálatai alkalmával ugyancsak a római tégláknak és emlékműveknek jöttek nyomaira. [97]) Mi több Mommsen a Temesen túl a Maros mentében egy római hadútat jelöl ki térképén Szegedtől be Erdélyig. [98]) Mindez nyilván csak úgy érthető, ha Dácziát nem a Temessel, hanem a *Tiszával* zárjuk be. [99]) És igazolja ezt másrészt Jornandes előadása is, ki szerint *Daciam ab occasu Tamarites terminent.* [100]) A Migne-féle párisi kiadásban a szemlátomást roncsolt név *Taziges*-re van javítva, de nyilván szintén tévesen, mert az a *Jaziges*-nek felel meg, kik tudvalevőleg a Tisza s Duna közti tért lakták. Ez volt kétségtelenül

az internationalis határ, de kérdés, a Tisza mely pontjáig? Valószinünek látszik, hogy a római foglalás előtt az egész Tiszavonal képezte Dáczia nyugati határát. A dák nemzetség zöme ugyan nem terjeszkedett a bihari hegységen túl a Tisza felé, de a sík terület, mely a Királyhágótól aláereszkedik a Tiszavölgy felé, tényleg dák birtok lehetett. A rómaiak Dácziája mindenesetre kisebb volt.[101]) Pliniusnak, igaz, csak roncsolt szövege[102]) és a Maroson túli igen gyér római leletek és emlékmaradványok alapján úgy tartottuk volna, hogy a határ a Tiszán Szegedig, Szegedtől a Maros hosszában az erdélyi határhegységig terjedt. Ugyanígy tartotta ezt Torma is[103]), de ujabban ő más combinatióval lepett meg. Szerinte a határ felvonult a *Tiszán* a *Kőrös-torokig*. Maga a *Kőrös* nemzetközi határ Kis-Sebesig. Innentől a Meszes hosszában Tihóig a vallum képezte a határt, Tihótól pedig a *Nagy-Szamos* körülbelől Kapjonig. Az az egész tér, mely a Körös, a vallum s a Püspöki és Kegye közt elhuzódó külső vallum közt terjed el, szerinte a feliratilag említett regio transvallum, a Nagy-Szamos és a Lápos közti tér pedig a Samus vidéke.[104]) Kivánatos volna, hogy a fáradhatatlan buvár minél előbb befejezze ama nagy munkáját, melylyel a római Dáczia limesét megállapítani törekszik. Minden a mellett bizonyít, hogy combinatiója a dolog lényegére nézve szerencsés és mint közvetlen autopsián alapuló, megbizható. Reánk nézve e helyt annyiban nagyérdekü e combinatio, mert a *Kőröst* és a *Nagy-Szamost* internationális jelentőségében ismerteti meg velünk. — A római korszak után vizeink nemzetközi szereplése tovább is nyomozható. A népvándorlási rajok leginkább úgy rendezkedtek el, a mint azt a vízközök megengedték. A *Dunán* innen a *Tiszáig* a longobardok, a *Tiszán* túl a gepidák, a *Dunán túl* a keleti góthok birodalmai alakultak. De a honfoglalás idejében is az államokat vizeink futóiránya szerint találjuk csoportosultaknak. Szalán bolgár birodalmának a Tisza szab határt keleti irányban. Mén-Marót kazár birodalmát a Tisza határolja nyugat felől, a Maros dél felől; Glad birodalmát ugyancsak a Maros éjszak, a Tisza nyugat, a Duna dél felöl.[105]) A honfoglaló magyarok birodalmának a *Morva*, a *Száva* és az *Al-Duna* a határai.[106]) Achtum tartománya a *Kőröstől* a *Dunáig* terjedt sz. István idejében. Az Árpádok korszakában névszerint 1043. óta a *Lajta* válik országos határrá.[107]) De a *belpolitikai*, a *közigazgatási* határok is nagyrészt a futóvizek szerint alakulnak. A rómaiaknál igaz nem a Dráva választá el Felső-Pannoniát Alsó-Pannoniától, hanem egy conventionális vonal, mely Esztergom tájától indul ki s a Balaton éjszakkeleti csúcsának érintésével Pécs és Szigetvár között huzódik le a Verbasz keleti vízválasztójáig, keresztbe metszve úgy a Drávát, mint a Szávát.[108]) Ennek oka mindazonáltal a pannoniai vizek futó irányából magyarázandó. A Dráva és Száva egyaránt délkeletnek tartva nem volt oly alkalmas a két Pannonia elválasztására, mint a Drina

a két Moesiának elkülönítésére. Diocletián alatt azonban a kisebb tagosítás folytán már jobban emelkedtek érvényre a határok kijelölésében vizeink. *Valeria* tartomány a *Dráva* és a *Rába* torkolatai között terült el, *Pannonia secunda* a *Dráva* és a *Szávatorok* között, *Pannonia prima* a *Duna* és a *Rába* között. Valentin császár alatt a *Savia* tartomány a *Száva*, *Dráva* és *Duna* között terült el. A magyaroknál pedig hogy mennyire lehettek vizeink úgy a közigazgatási területek mint pedig a magán birtokok kihasításában irányadóak, azt a honfoglalás történetének számos tényállásából következtethetjük. Az ország birtokbavétele mindig *vízközökre* szorítkozott. Árpád Szalántól előbb a *Sajó* [109]), aztán a *Zagyva* [110]), majd a *Duna* s a *Tisza* vizeig terjedő földet követelte. [111]) Előbb meghódítja a *Sajó* vizeig és Sárvárig terjedő földet [112]), majd felszólítja Méu-Marótot, hogy engedje át neki a földet a *Szamos* vizétől a nyiri határszélig és a meszesi kapuig. [113]) Töhötöm és Harka nagy népséget hódítanak a Nyír erdejétől a *Homosóérig*. [114]) Tas és Szabolcs hódították az egész népet a *Szamos* folyótól a *Kőrösig*. [115]) Árpád és övei meghódoltaták a föld minden lakosait a *Kőröstől* a *Zagyva* vizeig. [116]) Zobor kivégezése után ama föld minden népei meghódolának a *Vág* vizéig. [117]) Árpád vezérei elmenének a *Morva* vizeig és Magyarország határait torlaszokkal megerősítvén Veronáig és Sárvárig tüzték ki. [118]) A magyarok a begei részeken két hétig maradának, míg azon haza minden lakosait a *Marostól* a *Temes* vizeig meg nem hódították. [119]) Árpád megindula Eczilburgból, hogy meghódítsa Pannonia földjét a *Dráva* folyóig. [120]) — Hasonlót látunk a nemzetségi birtokok kijelölésében. Árpád a *Tisza* és *Bodrog* közt levő tért foglalta el magának [121]); Szalántól a *Sajó* vizeig terjedő foldet kérte a maga barmai számára [122]), mire Szalán a *Sajó* vizeig való földet lakosaival együtt oda is ajándékozta Árpádnak. [123]) Ketel birtokfoglalása Sátorhalomtól a *Tolcsva* vizéig terjedt [124]); Böngyéré a *Tapolcza* vizétől a *Sajó* vizéig [125]); Hubáé a *Zsitvától* a Törzsök-erdőig [126]); Ondé a *Tiszától* a *Bócsa* mocsárig és a *Körtvélytótól* Alpár homokjáig [127]); Vajtáé a *Tisza* mellett Tarasnál és a *Sármellékén*. [128]) Thonusapa is azonkép lakófoldet nyer Takson fejedelem alatt a kemeji részeken a *Tiszáig* az *abádi révig*. [129]) Mindezek az adatok tehát világosan utalnak arra, hogy vizeink őseink történetében úgy a honfoglalást, mint a birtokrendezést illetőleg kiváló gyakorlati alkalmazást nyertek. Arra ugyan adataink elégtelensége folytán gondolni sem lehet, hogy az ősi megyék területét topographiailag kijelölhessük, de nem szenved kétséget, hogy ezek megállapításában is vizeink voltak az irányadóak a legtöbb esetben. [130]) Nagyrészt ma is a megyék határai természetes vízfolyásaink irányát követik. Így kellett annak lennie az egyházmegyei beosztásnál is, minek egy felette érdekes példáját sz. Istvánnak egyik eredeti alapító oklevelében szemlélhetjük. E szerint a *pécsi* egyházmegyének határait a *Tápé*, a *Sió*, a *Kupa*

(Kopány), a *Kapus* (Kapos), az *Olma* (Almás) vizei és a Kőárok képezték.[131] A mi pedig az egyes családok birtokait illeti, hogy ezek is számtalan esetben vizek szerint voltak határolva, azt tömérdek számú okiratbeli határleírás jelesen bizonyítja.

[1] L. *Arch. Ért.* XII, 355. XIII, 32. 47. 59. — [2]) *Ferteu* alatt 39. jegyz. — [3]) *Histor.-geogr.-Hand-Atlas.* Wolfenbüttel, 1874. VII. kiad. I. Abth. Nr. 10. 11. — [4]) *Orbis antiqui descriptio.* Gotha, 1854. II. kiad. Nr. XVII. — [5]) *Atlas antiquus.* Gotha, 1865. Menke-féle kiad. Nr. XIII. XIV. — [6]) *Das röm. Reich in seinem grössten Umfange.* Elberfeld, 1829, Nr. V. — [7]) *Hist.-geogr.-Schul-Atlas.* Wien u. Olmütz, 1873. II. kiad. Nr. VI. — [8]) *Orbis veteribus noti tabula nova.* Páris, 1714. — [9]) *Aevi veteris typus geographicus.* 1690. — [10]) *Hist.-genealog.-geogr. Atlas.* Hermannstadt, 1851. III. r. 1. tábla. — [11]) Az *Introductio in univ. Geogr.* amsterdami 1676. évi kiadásához csatolt térképen. — [12]) *Schul-Atlas d. alt. Geogr.* Halle, 1845. II. kiad. Tab. V. — [13]) A *Res Trajani Imp. ad Danub. gestae* czimű művéhez csatolt térképen. Norimbergae, 1793. — [14]) *Orbis antiqui descriptio.* Gotha, 1854. Nr. XV. — [15]) *Hist. Schul-Atlas.* Glogau, IX. kiad. Nr. 24. — [16]) *Hist.-geogr.-Schul-Atlas.* Gotha, 1860. Nr. I. és XV. És *Atlas antiquus.* Nr. XXIII. — [17]) *Hist.-geogr.-Schul-Atlas.* Wien u. Olmütz, 1873. I. Abth. Nr. 9. — [18]) *Dacia Trajani.* Mellékelve *Studien z. Geogr. u. Gesch. d. traj. Dac.* czimű munkájához. Hermannstadt, 1874. — [19]) *Dacia, Pannonia és Sarmatia* czimű térképén a M. T. Akadémia *Évkönyvei*-ben XI. köt. II. db. végén. — [20]) *Hist. Atlas.* Annaberg, 1874. III. tábla. — [21]) *Hist.-geogr.-Atlas d. alt. Welt.* Weimar, 1858. XII. kiad. XV—XVI. táblák. — [22]) *Hist.-geogr.-Schul-Atlas.* Wien u. Olmütz, 1873. I. Abth. Nr. 10. — [23]) *Karte d. Länder am Mittelmeere u. Pontus.* Elberfeld, 1820. Nr. III. — [24]) *Carte des quatre grands Monarchies des Assiriens, des Perses, des Grecs et des Romains.* — [25]) *Introduct. in univ. Geographiam* cap. XVIII. A Heckel-féle qvelferbyti 1686. évi kiad. p. 408. Ugyanígy a Reiske-féle wolfenbütteli, 1694., nemkülönben az amsterdami 1676. és 1697. évi kiadásokban is. — [26]) *Handbuch d. alten Erdbeschreibung.* Heeren-féle nürnbergi kiad. 1800. I. Th. X. fej. 2. §. 344. l. — [27]) *De reb. gest. Hungaror.* VII. Szalay akad. kiadásában: *Összes Munk.* I, 125. — [28]) *Chorographia Transilvaniae,* Schwandtnernél: *Scriptor. rer. Hung.* Bécsi kiad. 1768. III, 83. — [29]) *De admirand. Hung. Aquis.* Schwandtnernél III, 161. — [30]) *Geographia antiqua.* Cizae, 1686. cap. XV. p. 147. — [31]) *Dictionar. historicum ac poeticum.* 1662. 791. l. — [32]) *Rer. Vng. Decad.* Hannoviae, 1606. Dec. I. Lib. I. p. 5. — [33]) *Hungaria* cap. XII. §. I. Bélnél: *Adparatus* p. 23. — [34]) *Res. Traj. Imp. ad Dan. gest.* pp. 8—9. És *Geographie d. Griech u. Römer* IV, 188. — [35]) *Vers. einer pol. u. nat. Gesch. d. tem. Ban.* I, 2. l. — [36]) *Imago antiq. Hung.* Cassoviae, 1733. p. 125. Lib. I. c. XV. — [37]) Justinus kiadásában. Stuttgart, 1866. ad lib. XXXII, 3. 16. III. f. 96. l. 6. jegyz. — [38]) *Weltgeschichte.* Leipzig, 1870. I, 415. — [39]) *Beiträge zu einer krit. Gesch. Traj.* 104. l. — [40]) *Gesch. d. transalp. Dac.* I, 1. — [41]) *Studien* 24—25. ll. — [42]) *Romänische Studien* 45—46. ll. — [43]) *Erdély a róm. alatt.* 49. 84. 85. l. — [44]) *Gesch. d. Ban.* Pest, 1872. 9—10. ll. *) jegyz. — [45]) *Monographie d. k. Freist. Temesvár.* 1853. 1. l. — [46]) A *Res. Traj. Imp. ad Dan. gest.* czimű művéhez mellékelt térképen. — [47]) *Corp. Inscript. Lat.* Vol. III. P. I. p. 247. — [48]) *Römische Staats-*

verwaltung I, 152. — [49]) *Északi Dacia térképe* mellékelve: *A limes dacicus felső része.* czimü akad. értekezéséhez. 1880. IX. k. II. sz. — [50]) Ersch u. Gruber-nél: *Allgem. Encyclopädie.* Leipzig, 1837, XXIX, 1—11. — [51]) *Germano-Sarmatia.* Autore N. Sanson. — [52]) *Geographia Classica, or, the Geography of the Ancients.* London, 1784. Tab. II. — [53]) *Reallexicon d. class. Alterthums.* Leipzig, 1860. p. 225. — [54]) *Weltgeschichte* Frankfurt, 1844. I, 158. — [55]) Eutropiushoz adott jegyzeteiben. Wien und Triest, 1825. 291. l. 18. jegyz. és 285. l. 33. jegyz. — [56]) In indice ad Aurel. Vict. Erlangen, 1787. p. 504. — [57]) S. Aurel. Vict. Hist. Romanajához adott jegyzeteiben. Wien u. Triest. 1816. p. 468. nota a. — [58]) *Histor. Atlas.* Pest, I. u. II. Th. Ugyanő: *Geogr.-histor. Atlas.* Wien, I. II. l. — [59]) *Das altröm. Reich zur Zeit seines höchsten Flohrs* feliratú mappáján. — [60]) In annotationib. ad libr. LI. Dionis Cassii p. 656. §. 202. l. 8. — [61]) *Schul Atlas d. alten Geographie* mit historisch erläuternden Rand-Anmerkungen. Cassel 1. 8. tábla. — [62]) *Die Gesch. d. Alterthums.* Berlin, 1858. II. kiad. pp. 656. 658. — [63]) *Weltgeschichte.* Braunschweig, 1867. III, 6. 11. — [64]) *De bello gallico* VI, 25. — [65]) *Geographia* VII, 5. VIII, 3. — [66]) *Epitome rer. Romanar.* Lib. IV. cap. 12. — [67]) *Hist. Nat.* IV, 15. 16. 25. — [68]) *Epistolae et Panegyricus.* Cellár-féle uj kiad. 1761. Lib. VI. Ep. XXXI. p. 336. Lib. VIII. Ep. IV. pp. 430—431. Lib. X. Ep. XVI. p. 549. — [69]) *Vir. Illustr.* cap. LXXIX. 5. U. ő: *De Caesaribus* cap. XI, 4. XIII, 3. U. ő: *Epitome* cap. II, 9. XXXV, I. XL, 16. XLVII, 3. — [70]) *Breviarium de victoriis et provinciis populi Romani* cap. VIII. és XXV. — [71]) *Hist. Aug. Scriptor.* in *Divo Aureliano* c. XXXIX. — [72]) Aelii Lampridii *Commodus Antoninus ad Diocletianum Aug.* in *Hist. Aug. Scriptor. sex.* cap. XIII. — [73]) Aelii Spartiani *Hadrianus Imp. ad Diocletianum Aug.* in *Hist. Aug. Script.* cap. III. VI. VII. És in *Anton. Caracalla* cap. V. — [74]) Julii Capitolini *Antoninus Pius ad Diocl. Aug.* in *Hist. Aug. Script.* cap, V. U. ő. *Pertinax Imp.* cap. II. — [75]) In *Divo Claudio* in *Hist. Aug. Script.* cap. XV. Azonkiv. in *Regilliano* in *Trig. Tyran.* IX. (*Hist. Aug. Scriptor.* Edit. Bipontina. 1787. Vol. II, p. 111.) — [76]) *Breviarium Hist. Rom.* Lib. VII, 9. 23. VIII, 2. 6. IX, 8. 15. — [77]) *Aug.* cap. XXI. (XX). — [78]) *Histor. Philippicae.* Lib. XXXII. cap. 3. — [79]) Parthey és Pinder kiad. 1848. p. 268. v. 565. 6. 7. és p. 269. v. 567. 8. 9. — [80]) *Hist. Rom.* Lib. XXIII, 27. LI, 22. 23. 27. LXVII, 6. 7. LXVIII, 6—14. LXXI, 11. 12. — [81]) *Lexicon Graece et Latinae.* Cantabrigiae, 1705. in *Dakia.* pp. 505—506. Ugyanő: *Historica.* Volf-féle baseli, év nélküli kiad. pag. 210. — [82]) *Excerpta de legat. gentium ad Romanos* III. IV. V. közzétéve in *Corp. Scriptor. Hist. Byzant.* Niebuhr-féle bonni 1829. kiad. pp. 122—123. — [83]) *Chronographia* in *Corp. Script. Hist. Byz.* Dindorf-féle bonni 1829. kiad. pp. 650. 655. 665. 721. — [84]) *Historiar. libri X.* in *Corp. Script. Hist. Byz.* Bekker-féle bonni 1843. kiad. p. 69. 72. 73. 77—78. 86. 183. 217. 259. 319. 366—367. 515. — [85]) *Hist. Arcana.* Vol. III, 108. *De bellis* több helyt. — [86]) Ephraemii Monachi Imperator. et Patriarchar. recens. interpreto Angelo Maio. In *Corp. Script. Hist. Byz.* Niebuhr-féle bonni 1840. kiad. p. 44. v. 882. — [87]) *De Thematibus* Lib. II. in *Corp. Script. Hist. Byz.* Bonni 1840. kiad. Vol. III. p. 56. — [88]) *Chronicon* S. Hieronymo interprete. Vallarsius és Maffeius velenczei 1769. kiad. Tom. VIII. Pars. I. p. 103—104. — [89]) *De Gothor. origine et reb. gestis* cap. V. és XII. Migne párisi kiad. in *Patr. Curs.*

Compl. Tom. LXIX. pp. 1255. és 1261. — [90]) *Cosmographia* I, 11. IV, 7, 14. Pinder és Parthey kiad. Berlin, 1860. pp. 28. 188. 202—205. — [91]) VII, 10. — [92]) In *Δακια*. — [93]) *Geographia* III, 8. 1—4. — [94]) Lásd *Dissa* alatt. — [95]) *Corp. Inscr. Lat.* Vol. III. P. I. p. 247. — [96]) L. *Vízvezető csatorna Csanádon.* Azonkiv. Rómer: *Arch. Közl.* VII, 191. Ugyanő: *Acta Nova Mus. Nat.* p. 168. Nr. 445. Mommsen: *C. I. L.* III. II, p. 1018. ad Nr. 1629. 11. 12. 1. — [97]) *Arch. Közl.* IX, 84. — [98]) *Dacia* czimű térképén a *C. I. L.* III. kötetében Tab. II. — [99]) V. ö. Ortvay: *Dáczia feliratos emlékei és térképe Mommsen kiadásában* 83—84. ll. — [100]) I. h. cap. XII. Mignenél i. h. LXIX, 1261. — [101]) Sextus Rufus szerint in circuitu *decies centena millia passuum* habuit. *Breviarium* cap. VIII. Tesz ez valami 200 geographiai mértföldet, de e számot már Mannert találta csekélynek, megjegyezve, hogy a rómaiak Ptolemaeus nyomán már csak ezért sem találhatták el az igaz mértéket, mert a kelet és éjszak felé levő félreeső helyeket meg nem szállották. *Geographie d. Griech. u. Römer* IV, 188—189. — [102]) L. *Dacia, Pannonia és Sarmatia* czimű térképét, mellékelve *Adalék éjszak-nyugati Dacia föld- és helyiratához.* — Mannert szerint is Dáczia hoz Erdélyen, a Bukovinán s Oláh-Moldvaországon kivül csak a *temesi Bánság* tartozván (*Geogr. d. Griech. u. Römer* IV, 188.), világos, hogy szerinte is a Tisza csak a Marostorokig volt határ. — [103]) *A Maro, sive Duria est,* mit Schafarik: *A Marosio Dacia est* olvasással vél kiigazíthatni. Lásd *Duria* alatt. Értelme igy mindenesetre jobb. — [104]) L. *A limes dacicus felső része* i. h. és az oda csatolt térképet. — [105]) Mindezekre nézve lásd Spruner *Hist. Atlas*-át Ung. Nr. I. A névtelen jegyző krónikáját és Szabó K. *Vezérek kora* czimű nagy munkáját. — [106]) *Vita S. Gerardi* cap. X. S ehhez lásd észrevételeimet a *Századok*-ban 1878. évf. 844. l. és 1879. évf. 169. l. Azonkiv. a *Tört. Adattár*-ban III, 38. l. 1. jegyz. — [107]) L. *Litaha* alatt. — [108]) L. Mommsen és Rómer pannoniai térképeit, amazét a *C. I. L.* III. kötete végén, emezét az *A. N. M. N.* végén. — [109]) *Hist. hung. de sept. ducib.* cap. XIV. — [110]) U. o. c. XXX. — [111]) U. o. c. XXXVIII. — [112]) U. o. c. XVII. — [113]) U. o. c. XIX. — [114]) U. o. c. XXII. — [115]) U. o. c. XXVIII. — [116]) U. o. c. XXXI. — [117]) U. o. c. XXXVI. — [118]) U. o. c. XXXVII. — [119]) U. o. c. XLIV. — [120]) U. o. c. XLVII. — [121]) U. o. c. XIV. — [122]) U. o. c. XIV. — [123]) U. o. c. XVI. — [124]) U. o. c. XV. — [125]) U. o. c. XXXI. — [126]) U. o. c. XXXVII. — [127]) U. o. c. XL. — [128]) U. o. c. XLIV. és XLVII. — [129]) U. o. c. LVII. — [130]) Pesty: *Az eltünt régi vármegyék* czimű nagy munkája ezt számos esetben érdekesen igazolja. — [131]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 292. Lányi-Knauz: *Egyháztört.* I, 308.]

Vizekmenti ősculturutak. Már e mű Bevezetésében [1]) számos adat van felhordva annak bizonyítására, hogy az ősi letelepedések hazánk területén szorosan összefüggtek hydrographiai viszonyainkkal s hogy a vízmellékek, a vizek völgyei jelölik nálunk is, úgy mint egyebütt, a cultura haladásának útjait. Itt most az a további kérdés merül fel: *honnan indult ki ez őstelepítés s minő irányban haladt, délről éjszaknak-e, vagy éjszakról délnek? nyugatról keletnek-e, vagy keletről nyugatnak?* Tekintve hazánk vízhálózatát, elméletileg lehetségesnek képzelhető úgy az egyik mint a másik irányú culturmozgalom. A Morva, a Vág, a Garam, az Ipoly, a Hernád, a Bodrog, a Galga, az Eger, a Ti-

sza s egyéb felsőmagyarországi kisebb vizek délnek futó iránynyal birván, az első betelepülőket, ha éjszakról jöttek, délnek hozhatták. Ez esetben tehát az éjszaki felföld betelepítése megelőztc volna az alföldét. A Duna, a Dráva, a Száva, a Mura egészben keleti folyással birván, az ősi telepítést keleti irányban mozdították volna elő. Ez esetben tehát Alföldünk lett volna korábban lakott semmint az erdélyi hegyvidék. A Tisza felső része, a Szamos, a Körösök, a Maros, a Béga, a Temes s az Olt erdélyi része nyugati irányban tartva nyugat felé terjeszthették az őscolonusokat s ez esetben az erdélyi felföld lett volna legelőbb megszállva, utána az Alföld s legkésőbben a felsőmagyarországi meg a Dunán túli részek. De a térfoglalás továbbá az Olt, a Duna, a Tisza folyása ellenében is képzelhető, úgy, hogy ez esetben ugyancsak Felső-Magyarország megszállása következett volna be a legkésőbben. Végre pedig hazánk benépesedése concentrikus előhaladásúnak is képzelhető éjszaki és déli, keleti és nyugati irányból egyidejüleg s ez esetben a nagy középdunai medencze látta volna legkésőbben az embert. Ez elgondolható sok lehetőséggel szemben pusztán leleteink kellően nem tájékoztatnak. Egyedül leleteinkből mi egyátalán még nem vonhatunk le biztos végkövetkeztetéseket nemcsak a bevándorlás, a culturáramlat irányára, de a tárgyak ősiségére sem, mert, fájdalom, tény, hogy leleteink egy igen jelentékeny része nem részesült feltárásuk idején abban a szigorú szaktudományos diagnosisban, mely által azok nagy zárkövetkeztetésekre alkalmas kiindulási materialévá válhattak volna. Régészetünknek aránylag ifjú tudománya, ámbár iránta az érdeklődés átalános, még most sem rendelkezik minden vidéken kellően képzett művelőkkel. A dilettantismus pedig sokszor inkább ártott, semmint használt. Ásatásaink is csak ujabb idők óta folynak rendszeresebb módon, de a talált tárgyak most sincsenek még kellően ismertetve s összehasonlítva. Akárhány úgynevezett »pogányvár«, melynek eredete jól benyúlik a modern keresztény időszámlálás századaiba, mint *történelemelőtti* szerepel régészeti irodalmunkban. Akárhány tumulus, mely a tatár vagy a török invázió begyepesült maradványa, mint *bronzkori* említtetik s akárhány csontvázra rá lett fogva, hogy a kihalt állatok kortársától származik, holott valósággal ezek is csak történeti idők óta daczolnak a föld gyomrában az enyészet bontó, emésztő erejével. Ősrégészeti anyagunknak egy nem jelentéktelen része tehát, épen azért, mert az egyes leleteknek könnyen tájékozásúl szolgáló körülményei gondosan megfigyelve nem lettek, kétségtelenül meg van fosztva mindenkorra a bizonyítási erőtől, egy másik ugyancsak nem jelentéktelen részét pedig előbb szakszerűen szortiroznunk s chronologiailag megállapítanunk kell, hogy lényeges történettudományi dogmák formulázására felhasználhassuk, s így csakis *egy részét* mondhatjuk gazdag praehistorikus anyagkészletünknek tudományos combinatiókra minősítettnek. Reánk nézve a felvetett kérdés circulus

vitiosus csak úgy szünik meg lenni, ha megoldását nem leleteink, hanem az ujabb tudomány által is elfogadott átalános nézetek segítségével megkisértjük. A nélkül, hogy fel akarnám itt idézni ama nagy contravers kérdést, mely a polÿ- és a monogenisták között fel lett vetve, csakis annak a felemlítésére szorítkozom, hogy maga Häckel, ki pedig főképviselője a polygenisták elméletének, *Délázsiát* tartja fajunk eredeti hazájának. Innen rajzottak ki nyilván kisebb-nagyobb időközökben a gyapjas és simahaju faj-ágak, amaz az egyenlítőnek, emez éjszaknak tartó irányt követve. Innen jött az a kaukázi faj is, mely a malayi és polynésiai, vagy talán a mongol fajnak is valamelyik ágából Délázsiában származva nyugatnak vándorolt, idővel elárasztva Nyugat-Ázsiát, Éjszak-Afrikát és egész Európát. [2]) Hazánk őslakossága e szerint szintén *kelet* felől érkezett s így már e miatt is nagyon valószinűnek tetszhetik, hogy betelepülése *délkeletről* indult ki s *éjszak-nyugatnak* haladt. De positivebb alakot ölt e valószinűség, ha még egyéb nevezetes körülményeket is számításba veszünk. Oly körülményeket tudniillik, melyekről el nem gondolhatni, hogy a continentális fajok, a növény-, állat- és emberfajok eloszlásában egyaránt kiváló ha nem feltételező mérvben érvényre nem emelkedtek volna. Ezek a *geographiai távolságok* és az *orographiai viszonyok*. A Dél-Ázsiából kiindult s nyugatnak huzódott fajok ama szakadékai, melyek a Pontus mentén s majd a Balkán félszigeten át előre hatoltak, nyilván sokkal hamarább érkezhettek a középdunai medenczébe, mintsem ama szakadékok, melyek nyugati vándorlásukban a Középtenger déli partszegélyén, Éjszak-Afrikán át az iberiai félszigetre vergődtek, hogy aztán megfordított irányban éjszakkelet felé folytassák útjokat. Ez az út, ha egyátalán valamelyik ősfaj vándorlási útja volt, hasonlíthatlanúl hosszabb, legalább is 50 szélességi fokkal hosszabb a pontusinál s így már a területi távolságarányok szempontjából is bizonyosúl fogadhatni el azt, hogy azok az őstörzsek, melyek netán nyugati irányból a nagy Dunavölgyben jöttek a Középduna-medenczébe, *megérkeztökkor itt már előtalálták keleten elvált fajrokonaikat.* Ám a nyugat felől való bevándorlást nemcsak a nagyobb távolságok késleltették. A folyóvizek lévén, a min egyátalán kételkedni nem lehet, az ősfajok útvezetői, Nyugat-Európának komplikált vízhálózata is szükségképen késleltette azokat a Közép-Európa felé való előhatolásban. Az iberiai félsziget vízrendszere ugyanis ép oly centrifugalis, mint a franczia- és németországi. A bevándorló őstörzseknek vizek által jelölt útjok sem lehetett ennélfogva a legrövidebb diagonalis. Ez úton inkább szétszóródtak s századokkal felérőnek kell tartanunk azt a feltartóztatást, melyet azok a keletre való előnyomulásban szenvedtek. Spanyolország legéjszak-nyugotiabb részeinek, Galicziának és Asturiának minden folyómenti zuga bizonyára előbb volt megszállva, semminthogy az első gyarmatosok a Pyrenäeken átvergődhettek. Túl

a Pyrenäeken pedig a Garonne, a Loire, a Szajna éjszaknyugatnak, a Rhone ellenben délnek terelték őket, amazokat a nagy Oceán lapályaira szórva, emezeket a Sevennák és az Alpok közé ékelve. A Rajna az alsó-rajnai mély síkra hozta őket és csakis mindezek után terjeszkedhetett ki a fajfelosztás keleti irányban a Dunavölgyig. De még ekkor is mennyi időnek kellett eltelnie, míg az a Schwarzwald vidékétől a pozsonyi medenczébe nyiló dévényi gránitkapuig levonulhatott! Nem így jártak a Pontus felöl jövők. A Duna feltünően concentrikus vízrendszere sem annyira szét nem szórta, sem egyátalán annyira fel nem tartóztatta őket s így ez oknál fogva sem hihető, *hogy hazánk első megszállása nyugat felől vette volna kiindulását.* A nyugati vándortörzsek csakis gyarapíthatták azt az őstörzsbeli contingenst, mely amazok megérkeztekor már lakta folyómenti tájainkat, halászta halainkat, küzdött vadainkkal s készítette mész- és szaru-, homok- és kovaköveinkből szúró s sujtó fegyvereit. Ezenkívül számításba kell továbbá vennünk az *orographiai* viszonyokat is. A Kárpátok hegyláncza, mely nyujtott ívkörben keríti be hazánk egész éjszakkeleti részét, valóságos vallumot képez. Maga a természet jelölte meg vele a Kárpátalj fontos strategiai egyediségét. Már pedig átalánosan ismert dolog az, hogy a hegységek mindenütt biztosabb választófalakat képeztek a népfajok között, mint akár a hydrographiaiak, akár a mesterséges alkotásuak. A Pyrenäek például ma is, daczára, hogy már évek óta a vasúti sín körülveszi, két románfaju népet ethnographiai tekintetben is annyira izolálnak, hogy az ellentéteket a közvetítő bask elem sem képes akár csak nagyjából is kiegyeztetni. Azért nem is valószinű, hogy a kaukázi fajnak Közép-Európa felé való vándorlásában a Pyrenäek átjárói valami nagyon járott útjait képezték volna. De még sokkal kevesbbé áll ez a Kárpátokról, melyek sehol oly könnyen leküzdhető átjárási akadályokat fel nem mutatnak, mint a milyeneket a Pyrenäek keleti szárnyán levő átjáró, a melyen Hannibal hatolt át numidjaival és elefántjaival. A Kárpátok még sokkal későbbi időkben is annyira járhatatlanok voltak, hogy kétezer íjásznak és háromezer parasztnak kellett a honfoglaló magyarságnak a »Havas erdön« át utat készíteni az ungi határszélig. [3]) Milyen lehetett hát az valósággal az első kovaeszközök készítői korában, a paläolyth kökorszak idejében, midön a gletscherek, melyek a diluviális időszakra nézve a Tátra mindkét felén [4]), továbbá a Mátrában [5]) s egyebütt is [6]) szemlélhető hatalmas murnyák, de sőt állatmaradványok által is constatálvák [7]), még nem olvadtak volt le teljesen határhegységünk gerinczeiről. Az ősfaj ama szakadékai tehát, melyek a magyar hegyláncz külső köríve tövén, a Prút, a Dnjester és Dneper mentén éjszaknak törtek, bizony nem fordúlhattak délnek a nagy vízválasztó hegyláncznak, hanem betelepedtek a nyilt sarmat mélysíkba, honnan aztán a Baltitenger tájaira, még később Dánia és Skandinavia

tereire nyomultak elő. De a Visztula és az Odera is ez irányba, az éjszaknémet mélysíkba terelte kontinensünk első megszállóit. Ezért hiszem, *hogy hazánk első megszállói éjszakról és keletről sem jöttek be.* [8]) Beköltözködésük *csakis délszaki irányból* történhetett. Útjok a Pontus partvidékéről a Duna hosszán nyugatnak vezette őket. A moldva-oláhországi miocánföld a pannoniai medencze megszállását mindenesetre jóval megelőzte. E földnek a Dunavölgyből való mérsékletes kiemelkedése, dombos hullámzása az erdélyi határhegység felé s folyóvizeinek rendkivüli szaporasága alkalmas megszállási terrenummá tették s az ősrégészekre nézve bizonyára nagy feladat vár e darab földön, melynek kőkorszaki maradványait most már az alluvium vastag kérge borítja. Ha vízi utai nem is visznek mind a »havasok«-nak hivott erdélyi hegylánczon át, úgy még is a vízválasztó itt korántsem oly tökéletes, mint a Kárpátoknál éjszakon. Az oláhországi folyó ágyak jól bevágnak az erdélyi jegeczes palák tömegeibe, azok keresztvölgyeibe és átjáró szorosaiba. Főleg a *Zsil,* de még ennél is inkább az *Olt* völgye állott nyitva az érkezőknek. A Zsil a szádas *Sztrigy* völgyébe, ez a még tágabb *Maros*ba vezette őket. Az Olt ellenben utat nyitott arra az előhegyterrenumra, melyet az Érczhegység, az u. n. Havasok és a Kárpátok magok közé szorítanak. Itt a vezető folyóvizek egész hálózata ágazik el: a *Hortobágy,* a *Malom,* a két *Homoród,* a *Kormos,* a *Feketeügy,* a *Tatrang,* a *Kászon,* a *Vargyas,* a *Czibin* meg egyebek. A Feketeügy a gyergyói völgyekbe a Maros és mellékvizeihez terelte a fajfelosztást, a Homorodok a két Küküllőébe, melyek egyaránt a Marosnak mindinkább táguló völgyébe torkollanak. Az *Ompoly* és *Aranyos* az Érczhegység völgyeibe, a *Kőrösök* a bihari síkföldre s majd a Tisza mély lapályára kalauzolták, míg a *Maros* főirányа szintén, csak hogy déliebben, ide vezetett. A Marosvölgy kétségen kivül főútvonalát képezte az indogerman őstelepülésnek, mely a folyó torkolatánál szétágazva, a Tiszán fel és le tovább terjeszkedett. Hogy a beszakadásnak másik főirányát maga a *Dunavölgy* képezte, az nyilvánvalónak mondható. Későbbi időkben is ez volt a görög gyarmatosítás, majd a népvándorlási rajok közönséges országútja, a mint ezt a maga helyén tüzetesebben szóba hoztam. [9]) — Ezek szerint tehát *Erdély* s az *Alduna-vidék* volt hazánkban legelőbb betelepítve, de nem azért, mert felföldek a culturtörténetirók állítása értelmében, hanem mert geographiailag közelebb estek a fajmozgalom eredeti kiindulási csomójához, legelőbb voltak volna betelepítve akkor is, ha esetleg merő síkságot, mély lapályt képezendettek. Nyomában járt az Alföld, az úgynevezett Bánság meg a nagy Tisza- s Dunavidék. Legutoljára Felső-Magyarország látta az ember colonisátióját. Ezt a Dunán-túli terület is megelőzte e tekintetben. Miért is hinnők, hogy abból a nagy szabályból, mely continensünkre nézve a természettörvények szigorú következetességével érvényre emelkedett, épen hazánk képe-

zett volna kivételt? A fajfelosztásnak délkeletről éjszaknyugatra történt vonulása már régen constatált tény. Constatálták a természetbúvárok: a zoologok és botanikusok. Belgiumban kétszer annyi a hüllő mint Angliában, Angliában kétszer annyi az mint Irlandban. Az irlandi fajok mind meg vannak Angliában s az angol fajok Belgiumban. Hasonló a növényfajok elosztása s azért helyesen érvelhetett e tényről Forbes arra, *hogy Európában az élet délkeletről éjszaknyugatnak vonult.* Svédország, mely valamikor Dániával és Németországgal összefüggött, úgy a mint Irland Angliával és Anglia a continenssel, hasonló viszonyokat tüntet fel s azért igaz volt Nilson vélekedése, *hogy a növényzet, a húsevő állatok s az ember délről éjszaknak vonult.* [10]) Így volt ez nálunk Magyarországban is. Itt is, mint a continens egyéb részein növény, állat s ember délkeletről éjszaknyugatnak haladt. S vajjon kell-e erre döntőbb bizonyíték, mint a cseh-morva fensík déli szélén fekvő Wachau, mely három növényzeti területnek képezi csomópontját? Itt, közvetlenül a bécsi medencze előtt, mely úgy mint a pozsonyi, csak mellékköble a nagy pannoniainak [11]), meglepően vegyülnek össze a herczyniai, az alpesi meg a pannoniai növényfajok. A wachaui völgynek hegyei, valamint Alsó-Ausztriának határos vidéke, a hol az Alpesek éjszaki s a cseh-morva plateau déli szélei egymásba ütődnek, sánczkép gátat vetnek a keleti pusztanövényvilág további terjeszkedésének. Idáig hatoltak keletről éjszaknyugatnak a keleti flóra egyes képviselői, de a nagy sánczon, mely a kelet és nyugat népfajainak is egykor határvonalát képezte, túl nem nyomulhattak. [12]) De ősi és mai állatelosztása is azonkép érdekes tanulságul szolgál. Budapest körül a geologok, kik a pomázi alsó vagy tengeri agyagképlet kövületeit vizsgálták, abban olyan állatfajt fedeztek fel, melyet a bécsi medenczében eddig nem találtak. [13]) Statisztikusaink pedig arra figyelmeztetnek, hogy Magyarország-Erdélyben éjszakról délfelé mind sűrűbb lesz az állatok viszonyszáma. [14]) Az e jelenségben s a többi tényállásban rejlő nagy bizonyítékot csakis az erőtleníthetné meg, *ha csakugyan ki nem lenne mutatható, hogy a kihalt ősállatokkal az ember is lakta hazánk földét.* Nyugat-Európának több tartományában, nevezetesen Franczia- és Németországban, a Szajna-, az Oise-, a Meuse- és a Neánder-völgyekben előkerült ásatagok kideríték az embernek a kihalt állatcolossokkal való egykorúságát. [15]) Wurmbrand a morvaországi joslowiczi lelet alapján mutatta ki a Dunavidék ősemberének a mahmuttal való coexistentiáját. [16]) Zawisa gróf a Krakkó táján, a Vieszka-völgyben levő barlangban akadt hasonló bizonyítékra [17]), Capellini pedig Toscanában Siena táján fedezte fel a pliocenkori ember nyomát. [18]) Nagyon okadatolt azért Hampel abbeli nézete, hogy mi is nyomát fogjuk találhatni az őskőkorszaki embernek a biharmegyei barlangokban, ha azokat pontosabban átkutatjuk, vagy talán Erdélyben, vagy a felsőmagyarországi hegyekben. [19]) Csak

is annyiban téved e jeles szakemberünk, a mennyiben azt is állítja, hogy eddig nálunk az ősembernek az ősállatokkal való egyidejüsége még nincsen kimutatva. Figyelmét nyilván elkerülte a kolozsvári múzeumnak amaz őselefántfoga, melyet Alvinczen a vasúti földátvágások alkalmakor egy kőszekerczével együtt találtak [20]) és ama rhinoceros tichorchinus-, meg bos spelaeus-féle fogak, melyek Kolozs-Monostoron a Kalvária-hegy környékén félig égetett agyagcserepekkel együtt felszínre kerültek. [21]) Igen nagy fontosságú továbbá e tekintetben Cotta, a hírneves geolog amaz állítása, hogy a nagy magyar medenczében még nagy szárazföldi tó volt, midőn partjait és szigeteit már emberek lakták, a mint ezt az általa Zimonynál a felső-lőszképződményekben talált prachistorikus régiségek kétségkivül bizonyítják. [22]) Az ó-ruzsini »nagy« barlangról azt olvassuk ujabban, hogy annak első lakói amaz időben éltek, midőn a barlangi medve, a rénszarvas (cervus tarandus) és a zerge még tartózkodott e vidéken. Kétségenkivülinek hiszik e barlang kutatói, hogy e barlang második szénrétege a barlangi medve kortársának müve s ama meggyőződésre jutottak, hogy itt valóban a diluviális ember nyomaival van dolgunk. [23]) Ezek tehát és hasonlóak igenis bizonyítják hazánkban az ősembernek a kiveszett hús- és növényrágókkal való egyidejüségét s bizonyosak lehetünk, hogy előbb-utóbb még egyéb ily leletekre is fognak még bukkanni hazánkban. Mindenesetre anachronistikus némely ősrégészünknek amaz állítása, mintha nálunk csak neolith azaz ifjabb kőkori emlékek találtatnának. [24]) A paläolith azaz a régibb kőkorszaknak is számos emléke lesz még barlangjainkban s az alluvium iszapja és homokdarája alatt, a mint másfelől Ebenhöch máris némely hörcsi, csikvándi, pusztafudi, koronczói, rába-szentmiklósi, ravazdi és szemerei leleteket paläolithiaknak jellegez. [25]) — Ha tehát Britanniába Közép-Európának flórája és faunája, meg azon emberfaj, mely a sommevölgyi és brixhami kovaeszközöket készité, egy oly korban jutott el, midőn a mai szigetország még összefüggött a csatornántúli continentális földdel: akkor bizvást számíthatunk reá, hogy előbb-később oly adatokra is fogunk szert tenni, melyek alapján hazánk első colonisatióját a pliocen-világ végeig fogjuk terjeszthetni. A prachistorikus korok chronologiájáról mi egyébiránt semmi biztosat nem mondhatunk s az utóbb említett körülménynyel csakis azt akartam e helyen mondani, hogy hazánk betelepítése mindenesetre régebb, mint Éjszak- és Nyugat-Európáé, nem pedig ifjabb, mikép azt Hunfalvy véli. [26])

[1]) *Magyarország régi vízrajza* I, 68—69. — [2]) Büchner: *Die Stellung des Menschen in der Natur* II, 198. — [3]) Béla király névt. jegyzője: *Hist. de fact. sept. duc.* cap. XII. — [4]) Peters: *Die Donau u. ihr Gebiet* 286. l. Hauer: *Die Geologie u. ihre Anwendung auf die Kentniss d. Bodenbeschaffenheit d. österr. ung. Monarchie.* 1875. 122. l. Dr. Török József: *A jégkorszak nyomai Magyarországon.* Közzétéve a *Term. Közl.* 1875. VII, 464. — [5]) Szabó József kimutatta, hogy a Mátrában csakugyan

fellelhetők a diluviumkori jégárak nyomai. Említi, hogy e mátrai morenát közvetlenül lösz veszi körül még a tetőn is, de közel hozzá egy képletben elefántcsontokat, csigákat és növényeket gyűjtött, mely utóbbiak a most élő honi fauna és flora fajaival megegyeznek s így kétségkivül nem tengeri, hanem diluvial képződmény: L. *Egy morena-képződmény a Mátrában.* Megjelent a *Földtani Közlöny* 1872. évf. 233. l. és a *Term. Közl.* 1875. évf. VII, 464. — [6]) Dr. Török József több vándorkőre figyelmeztet az Alföldön, melyek Debreczen határában a *Józsa pusztán*, aztán az innen nehány órára eső *puszta-bagosi* birtokon s *Tetétlen* meg *Kokad* helységek vidékén kerültek elő. L. *A jégkorszak nyomai Magyarországon. Term. Közl.* VII, 464—467. A jégpóstán *Békés és Csanád* megyékbe került vándor köveket említi egyébiránt Szabó is *Geologiai viszonyok és talajnemek ismertetése* czimü kiadványában. Békés-Csanád megye, 1861. 40. l. Azonkiv. l. ugyanannak: *Egy continentalis emelkedés- és süllyedésről* czimü művét, 20. 62. ll. És *Jahrbuch d. geolog. Reichsanstalt* 1882. — [7]) Az ó-ruzsini Antal-barlang leletei e tekintetben nagyfontosságuaknak mondhatók. A benne feltárt culturrétegben ugyanis obsidián darabot találtak oly állatcsontok társaságában, melyek erősen hideg temperatura mellett bizonyítanak. Ez állatmaradványokból, minthogy a fauna mindig az illető vidék természeti viszonyainak kifejezője, ama következtetést vonhatni, hogy volt egy korszak, a mikor Ó-Ruzsin környékének sokkal hidegebb éghajlata volt, mint jelenleg. Ez állatok az örvös lemming, a sarki róka, a rénszarvas, melyek manap Éjszak-Szibéria mohborította tundráit lakják; továbbá a kis hörcsög, a törpe sarki nyúl, több poczok-féle, melyek Nyugat-Szibéria füves pusztáinak sajátos lakói; végre a havasi poczok, havasi fajd és zerge, melyek a havasok kopár csúcsainak lakói. L. Dr. Roth Samu: *Az ó-ruzsini barlangok* czimü értekezését a *Term. Közl.* 1881. évf. XIII, 50—60. — [8]) Erdély keleti szorosai amúgy is csak a késő középkor folytán nyertek jelentőséget és járhatóságot, mikép ezt Roesler helyesen jegyzi meg: *„Die östlicheren Pässe Siebenbürgens erlangten Gangbarkeit und Bedeutung erst während des späteren Mittelalters.“ Románische Studien* 36. l. 1. jegyz. — [9]) *Magyarorsz. régi vízrajza* I, 252—253. — [10]) V. ö. Rónayval: *Fajkeletkezés* 276. 279. — [11]) Szabó: *Buda-Pest földtani leirása.* — [12]) Kerner: *Das Pflanzenleben der Donaulaender* 196—197. ll. — [13]) Ez a *Pyrula Lainei* Peters szerint. Lásd Szabót: *Buda-Pest földtani leirása* 41. l. — [14]) Keleti: *Hazánk és Népe* 117—118. ll. — [15]) L. Dawkin: *Die Höhlen u. die Ureinwohner Europas.* 1876. — [16]) *Term. Közl.* 1876. VIII, 391. Petersnél: *Die Donau* 254. l. — [17]) *Term. Közl.* VIII, 391. [18]) U. o. VIII, 391. — [19]) *Őskori emlékek a békésmegyei múzeumban.* Me jelent a Békés vármegyei rég. és művelődéstört. társulat $187^8/_9$. *Évkönyvében* 38. l. Ehhez hasonlót egyébiránt Peters is hallat. *Die Donau* 254. l. — [20]) *Erd. Múz. Egyl. Évk.* V, 125. 135. Gooss: *Chronik d. arch. Funde Siebenbürg.* 12. l. — [21]) *Erd. Múz. Egyl. Évk.* V, 127. 138. Gooss i. h. 38. l. — [22]) Erre a híres tudós a német természetvizsgálók bécsi nagygyülésén már 1851-ben figyelmeztetett s később újból szóba hozta. *Term. Közl.* 1874. VI, 156. — [23]) *Term. Közl.* 1871. XIII, 64—65. — [24]) Dr. Roth a *porácsi* barlang lakóit a neolith-korszakba helyezi (*Term. Közl.* X, 456.) azonkép Téglás Gábor a *nándori* barlang lakóit (*Term. Közl.* XII, 315.) Lóczy Lajos pedig a *liszkovai* barlangéit. (*Term. Közl.* IX, 344.) Maga Ipolyi (*Magy. műtört. tanulmányok*) és Pulszky (*A magyarorsz. avarleletekről* 1. 2. ll.) is

azt hiszik, hogy nálunk az ember csak ujabb kőkori. — [25]) *Győr megye és város egyet. leirása* 358—362. és 405—409. ll. — [26]) *Ethnographie v. Ung.* 37. 38. ll.]

Vizek szigetépitő tevékenysége. Folyóvizeink geologiai tevékenysége e nemének megfigyelése nemcsak hydrotechnikai szempontból nagyérdekü, hanem a miatt is, mivel igen alkalmas adatokat nyújt a folyóvándorlási theoria kérdéséhez. [1]) A *Dunára* nézve már másutt mutattam ki, hogy szigetépitő tevékenysége az eséssel és sebességgel egyenes viszonyban áll. Minél nagyobb az esése és sebessége, annál jelentékenyebb a szigetképződése is. [2]) A viszony azonban korántsem *kivételes* a Dunánál. Közös az valamennyi folyóviznél, a mint az vizeink földtani működésének megfigyeléséből legott kitünik. — A *Tisza* ama szakasza, mely forrásaitól Tisza-Ujlakig terjed, 518·3712, tehát 100 ölenkint 0·4773 méternyi eséssel bír. E szakasz hossza valami 204·8193 kilométernyi. Ellenben Tisza-Ujlaktól Titelig, vagyis a Dunába való torkolatáig a folyó egész esése feltünőleg nem több 43·8299 méternél, tehát 100 ölenkint egyremásra csakis 0·0066 méternyi, pedig e szakasz hossza 1206·1581 kilométernél nagyobb. [3]) Ha már most a Tisza-szigetek geographiai elosztását tekintjük, azt találjuk, hogy a Tisza-Ujlakig terjedő felső nagy esésü szakaszában — melynek esése helyenkint Hauer barometeri mérései szerint 73·5835 méternyi — a szigetek száma *hatszorosan* fölülmulja ama geologiai képződéseket, melyek a Tisza-Ujlaktól a Tisza-torokig terjedő egész területen találhatók. [4]) Egy 1206·1581 klm. vízterület szigetképződései tehát jóval elmaradnak egy 204·8193 klm. folyóterület szigetképződései mögött, úgy, hogy ott, hol a folyó esése és sebessége jelentékenyebb, minden 1·0241 kilométerre jut egy-egy képződés, míg ott, hol esése és sebessége nagyon csekély, csak minden 36·5502 klméterre. — A *Dráva* szintje Szauricsnál, hol az országba csap, 200·8056, torkolatánál pedig, hol a Dunába ömlik, 76·4914 méternyi s igy esése onnan egészben véve 124·3142 vagyis 100 ölenkint 0·0656 méternyi. Pályájának hossza pedig Szauricstól torkolatáig mintegy 356·5373 klm. E pályáján az esés akkép oszlik fel, hogy felső részében felénél is többet tesz, mintsem alsó részében. Amott mértföldenkint 2·5286, emitt, hol a sikságot éri el, 1·2643 méternyi. Eszéknél az 1·2643 méternél többet nem tesz. Szauricstól Varasdig, vagyis egy 30·3436 klméterre tehető folyószakasznak esése valami 107·4672 méter, míg Varasdtól torkolatáig egy 326·1937 klmétert tevő folyószakasznak esése legkisebb vízállás mellett nem több 93·3384 méternél. [5]) Ha most a Dráva szigetképződéseit tekintjük, azt látjuk, hogy ama csekély szakaszban, mely Szauricstól Varasdig terjed, azok száma $^2/_3$-dát teszi azoknak, melyek a Varasdtól a folyótorokig terjedő nagy szakaszban találhatók. [6]) Amott minden 0·1153, emitt csak minden 0·8429 klméterre jut egy-egy szigetképződés. — A *Maros* egész hossza 682·7310 kilométernyi, melyből 424·8104 az ere-

detétől Zámig, 257·9206 pedig a Zámtól torkolataig terjedő szakaszára jut. Egész esése 811·3773, vagyis mértföldenkint 9·0083 méter. Mint a többi, úgy eme folyónál is az esés nagyon egyenlőtlenül oszlik fel, Alfalutól Zámig egészben 561·7372, tehát mértföldenkint egyremásra 10·5887 méternyi, Zámtól a torokig pedig egészben 80·8441, tehát mértföldenkint csak 1·7068 méter.[7]) A mi szigetképződéseit illeti, sajnálom, hogy egy az egész folyamra vonatkozó nagymérvü vízméreti térkép nem állott rendelkezésemre[8]), s igy a folyam geologiai működését csakis magyarországi pályáján részletezhetem s ennek eredménye teljesen igazolja állításomat. Zámtól Lippáig ugyanis a folyó pályahossza 68 klméter, esése 36·0331 mtr., tehát minden 1·88 kilométerre jut 1 méternyi esés, szigeteinek száma e szakaszban 72[9]), tehát minden 0·9444 kilométerre jut egy-egy geologiai képződés. — Lippától Csanádig a folyó pályahossza 106 klméter, esése 40·7744 mtr, tehát minden 2·65 klmterre jut 1 méternyi esés, szigeteinek száma e szakaszban 60[10]), tehát minden 1·7666 klmterre jut egy-egy sziget. — Csanádtól a folyó torkolatáig pályahossza 45 klm, esése 6·6377, tehát minden 7·5 klméterre jut 1 méternyi esés, szigeteinek száma e szakaszban 5[11]), tehát minden 9·0 klméterre jut egy-egy sziget. — A *Mura* a Murazugon Salzburgban levő forrásaitól torkolatáig mintegy 379·2950 klméternyi hosszúsággal bír. Ezekből Magyarországra valami 75·8590 jut. Egész esése a forrásai közelében levő Tamswegtől torkolatáig 829·0778, Magyarországban pedig egészben 73·6467 métert tesz, tehát amott mértföldenkint 18·7436, emitt 7·3646 méternyi.[12]) A mi szigetképződéseit illeti, ezek felső, sebesebb esésü részeiben azonkép jóval szaporábbak, mintsem magyarországi szakaszában, ámbár itt is minden 0·3706 kilométernyi szakaszára egy-egy szigetképződés számítható.[13]) Sajnálni lehet, hogy a Radkersburgig eső szakaszra nézve nem rendelkezünk oly nagy méretü s oly gondos felvételi folyami térképpel, mint a magyarországi szakaszra nézve, de ez utóbbi szakasz szigetképződései egymagok is eléggé érdekesen támogatják állításomat. Mura-Szerdahely képezi körülbelül felét e szakasznak, mely Radkersburgtól a folyó torkolatáig terjed. E szakasznak Szerdahelyig érő felső része, hol a folyam esése jelentékenyebb 145, ellenben kisebb esésü alsó része Mura-Szerdahelytől a torkolatig csak 52 szigetet alkot. Amott tehát minden 0·2482, emitt minden 0·7308 kilométerre jut egy-egy szigetképződés. — A *Sebes-Körös* hossza valami 288·2642 klméternyi, t. i. eredetétől Nagyváradig 193·4405, Nagy-Váradtól torkolatáig 94·8237 klméter. Egész esése tesz 1536·4609, vagyis mértföldenkint 40·2528 métert. Ez esése úgy oszlik fel, hogy Nagyváradtól kezdve a Hármas-Körösbe való torkolatáig egész esése Herrich szerint 36·0507, Wallandt szerint 41·0904, Bodoky szerint pedig 31·8605 méternyi.[14]) A folyó aránytalanúl nagyobb esése tehát

felső szakaszára jut, mely eredetétől Nagyváradig terjed s valami 1500·4318 méterre határozható. Ha a szakaszok esését a pályahoszszal arányosítjuk, akkor nyilván 57·5740 méternyi esés jut felső szakaszára minden mértföld után, 3·1323 pedig (a fenn jelzett különbözet szerint) az alsó szakaszra szintén minden mértföld után. A mi e folyó szigeteit illeti, ezek kiválóan Rév és Nagy-Harsány között, tehát felső, nagyobb esésü szakaszába esnek, míg alsó kisebb esésü részében csak mellékvizekkel képezett szigetterületek fordulnak elő, a mi itt tekintetbe nem jöhet. Nagy-Harsányig összesen valami 56 szigetképződés mutatkozik [15]), Komádi és Vésztő között a folyó teljesen szétbomlik s a hogy a komádi lápból kijön, szigetet már alig képez. Egészben minden 5·1474 kilométerre esik egy-egy szigetképződése. — A *Fekete-Kőrös* hossza 257·9206 kilométernyi, egész esése 1343·3400, vagyis mértföldenkint 39·5100 méternyi. Ez esés is úgy oszlik fel, hogy eredetétől Gyantaig, egy körülbelül 166·8898 klm. szakaszban, valami 1299·4049, Gyantától a Sebes-Körösbe való ömléseig, egy körülbelül 91·0308 klm. szakaszban, 43·9351 méter jut, vagyis ama felső szakaszban az esés mértföldenkint 58·8510, eme másodikban pedig 3·6982 méternyi. [16]) Szigetképződései úgy oszlanak fel, hogy Gyanta és Rippa közt 5, Rippa és Tenke közt 3, Tenke és Fekete-Tót közt 3, tehát egy rövidke szakaszban 11 zátonyképződés van, míg a Fekete-Tóttól a folyónak a Sebes-Körösbe való torkolatáig terjedő nagy-szakaszban mindössze csak valami 3 sziget mutatkozik. [17]) — A *Fehér-Kőrös* hossza 303·4360 klm, egész esése 1303·8300 méter. Ez esése akkép oszlik fel, hogy a forrásaitól Buttyinig terjedő 189·6475 kilométer szakaszára 1252·3069, vagyis mértföldenkint 49·9786 méter jut, a Buttyintól Békésig terjedő mintegy 113·7885 klm szakaszára pedig 94·6790, vagyis mértföldenkint valami 3·1608 méter. Különben e nagy szakaszban is az esés annyira változó, hogy például a Bucsesdtől Kőrösfalváig terjedő 11·3788 klm. szakaszra Hauer szerint 69·9801 vagyis mértföldenkint 46·6534; a Kőrösfalvától Acsuváig terjedő 45·5154 klm. szakaszra csak 55·1875, vagyis mértföldenkint 10·9997 mtr; a Buttyintól Boros-Jenőig terjedő 25·1852 klm szakaszra 23·9080, vagyis 100 ölenkint 0·1559 mtr; a Boros-Jenőtől Zarándig terjedő 16·9166 kilométer szakaszra 10·6569, azaz 100 ölenkint 0·1033 mtr; a Zarándtól Kis-Jenőig terjedő 10·2410 klm. szakaszra 7·2041, azaz 100 ölenkint 0·0945 mtr; a Kis-Jenőtől Gyuláig terjedő 25·0335 klm. szakaszra 6.6443, azaz 100 ölenkint 0·0443 mtr, és végre a Gyulától Békásig terjedő 17·0683 klm. szakaszra 3·2399, azaz 100 ölenkint 0·0307 mtr. esés jut. [18]) Már most tekintve e folyó szigetképzési tevékenységét, azt találjuk, hogy nem ugyanott alkotja szigeteit, hol esése a legnagyobb, t. i. forrásaitól Buttyinig, de nem is ott, hol esése legcsekélyebb, hanem Boros-Jenő és Zaránd, Zaránd és Kis-Jenő közt.

Azon a területen, hol a folyó esése 100 ölenkint csak 0·0443 és 0·0307 mtr, a szigetképződések, a mellékvizekkel képezettek s így itt tekintetbe nem jöhetők kivételével, úgyszólván semmik. [19]) — De a három Körös tanúságtétele még érdekesbbé válik, ha vizsgálatba veszszük ama szakaszt, melyet egymással egyesülve közösen alkotnak. A *Kettős-* és *Hármas-Körös* pályájának hossza 273·0924 kilométer, egész esése csak 5·1781, vagyis 100 ölenkint 0·0035 mtr [20]) és ime ily nagy területen s ily felette csekély esés mellett, ha a Tiszával alkotott *Kurcza-* és 1—2 más mellékági szigetet kiveszszük, a Kettős- és Hármas-Körös többé nem is szigetképző. [21]) — E meglepő jelenséggel teljesen analog az, melyet a *Bodrog* s az azt alkotó mellékvizek nyujtanak. [22]) Azt hiszem, összes vízrendszerünkben egy folyóvíz sem hirdeti igazabban az esés és a szigetképződés közötti viszonyt. A Bodrog nevesebb folyóink közül a legkisebb lejteséssel bír. Mértfoldenkint csak 0·2371 méterre rug az s ennélfogva, ha a lebegő részek sülyedésére vonatkozó Peschel-féle általános tantételt [23]) a folyamokra egyátalán akarnók alkalmazni, e folyónak kellene pályahosszúságához mérten a legtöbb szigetet alkotnia. Pedig a tény az, hogy a Bodrog mintegy 113·7885 kilométernyi pályáján szigetet épen nem alkot. Ez a körülmény, ily szempontból, már magában véve is sokat mondó, de még meglepőbbé válik, ha e mellett tekintetbe veszszük, hogy ama folyóvizek közül, melyeknek egyesüléséből a Bodrog keletkezik, többen jelentékeny szigetképzési tevékenységet fejtenek ki. Ilyen az *Ondava-Tapoly*, mely Vásárhely alatt elágazván, torkolatáig nehány fő- és mellékági szigetet alkot Zemplén területén. Pedig az Ondava-Tapoly lejtesése 11·1576 méternyi mértföldenkint. A *Laborcza* kiágazásai által jelentékeny mérvben hozzájárul egyrészt a Deregnyői szigetnek, másrészt az Abara, Neszpest, Szürnyeg, Jesztreb, Imreg, Rad s a Laborcza-torkolat közt fekvő szigetnek alakulásához, holott e folyóvíznek esése mértfoldenkint 26·9301 méternyi. Ennél is jelentékenyebb a *Latorczáé*, a mennyiben ez mértföldenkint 27·8783 métert tesz, ám ennek daczára Ó-Dávidháza és Dobrony között több ágra szakadva, egy hosszú főági s ezzel párhuzamosan fekvő 3 mellékági szigetet alkot Beregben. Azonban még feltünőbbé válik e körülmény az által, hogy az *Ung*, mely mértfoldenkint 46·3690 méterrel esik, a szigeteket amazoknál is szaporábban alkotja. Igy Mércse és Záritsó között valami 3 fő- s 1 mellékágit ölel körül Ung területén, s majd aztán Ungvár alatt szétszakadva ugyancsak több geologiai képződést szólít létre Bozos, Pinkócz, Lakárt, Bező, Jenke és Zahár között. Igy tehát azt látjuk, hogy míg maga a szerfelett csekély esésü Bodrog sziget hiányában van, az alatt az e folyót alkotó vizek geologiai képződésekben épen nem szükölködnek, ámbár esésök hasonlíthatlanul fölülmulja amazét. — Igazolható-e folyóvizeink eme természetes működése *történetileg* is? Tekintve azt, hogy folyóvizeink ily

nemű működésére a középkorban semmi tekintettel sem voltak, igenlőleg épenséggel nem oldható meg a most felvetett kérdés. Egészben tehát csakis ama szigetképződésekre kell szorítkoznunk, melyeknek nyomára a régi irodalomban akadunk. Főleg gyakoriak azok XII—XIII-ik századi okiratainkban. A legtöbb adat a *Duna* szigetképződéseire vonatkozik. Előfordulnak ugyanis az *Abda, Obda* sziget az 1150—1154.[24]), 1221.[25]), 1227.[26]), 1228.[27]), 1231.[28]), 1237.[29]) és 1244. években[30]); a *Boriczai* szigetek 1237-ben[31]); a *Camara* sziget 1262-ben[32]); a *Csalóköz* számos okiratban 1209-től 1298-ig[33]); a *Csepel* (magna insula) szintén számos diplomában 1019-től 1298-ig[34]); a *chuti* sziget 1264.[35]) és 1272-ben[36]); a *Dercsikai* két sziget 1253-ban[37]); a *Dienesdi* szigetek 1258-ban[38]); a *Dunapentelei* 1263-[39]) és 1277-ben[40]); az *Ebedi* 1237-[41]) és 1239-ben[42]); az *Érdi* 1240-[43]), 1243-[44]), 1270—1272-ben[45]); az *Esztergomi* 1136-[46]), 1262-[47]), 1263-[48]), 1270-[49]) és 1274-ben[50]); az *Eurem* (örvény) sziget 1262-ben[51]); a *Fizegi* 1213-[52]) és 1260-ban[53]); a *Gercheai* 1239-ben[54]); a *Gönyöiek* 1224-[55]), 1225-[56]), 1239-[57]) és 1244-ben[58]); a *Gubacsi* 1067-ben[59]); a *Győri* 1271-ben[60]); a *Helenbai* két sziget 1262-[61]), 1270-[62]) s egy bizonytalan évből kelt okiratban[63]); az *Ilbw* sziget Taksony mellett 1270-[64]), 1274-[65]), 1275-[66]) s egy bizonytalan évből származó okiratban[67]); az *Iváncsai* szigetek a tétényi Dunaágban 1291-ben[68]); az *Izsai* szigetek 1236-[69]) és 1291-ben[70]); az *Izsépi* 1247-ben[71]); a *Lósziget* (insula equorum) az érsekujvári ágban 1269-ben[72]); a *Margitsziget* (insula leporum, ins. Budensis, ins. B. M. Virg.) igen sok okiratban 1225-től 1299-ig[73]); a *Mohácsi* nagy sziget alsó végén levő egyik mellékági sziget 1247-ben[74]); a *Neszmélyi* szigetek 1234—1270-ben[75]); a *Péterváradi* szigetek 1237-ben[76]); a *Polonatu* sziget 1262-ben[77]); a *Pozsonyi* (Pozsony és Potinburch között levő) 1270-[78]) és 1271-ben[79]); a *Radváni* 1267-ben[80]); a *Schamuli, Chamuli* 1173—1196-[81]) és 1231-ben[82]); a *Sidód* sziget 1262-ben[83]); a *Staraduna* sziget 1262-ben[84]); a *Sz.-Elek-sziget* (insula S. Alexi de Furegthu) 1276 ban[85]); a *Szigetközi* két sziget 1210-ben[86]); a *Vének* s *Gönyő* között levő két sziget 1234—1270-ben[87]); s ezeken kivül még számos bizonytalan, meghatározhatlan Dunaszigetet 1193-[88]), 1217-[89]), 1218-[90]), 1223-[91]), 1237-[92]), 1238-[93]), 1260-[94]), 1263-[95]), 1264-[96]), 1268-[97]). 1270-[98]), 1273-[99]), 1275-[100]) és 1283-ból[101]). De a Dunaszigeteken kivül még egyéb vizek szigetei is említtetnek okiratainkban. Igy a *Sárvíz* két szigete *Insula*, és *Insula Magna* néven 1276-ban[102]); továbbá a *Vág*[103]), a *Holtvág*[104]), a *Rába*[105]), a *Száva*[106]), a *Tisza*[107]), a *Séd*[108]), a *Garam*[109]), a *Balaton*[110]), a *Mura*[111]), a *Lindva*[112]), az *Ipoly*[113]), a *Nyitra*[114]), az *Okur*[115]), a *Zala*[116]), a *Gyöngyös*[117]), a *Kanizsa*[118]), a *Pinka*[119]), a *Szamos*[120]), a *Vödricz*[121]) szigetei. Azonkivül a *Csurgó* vagy a *Gaja*[122]), a *Sió* vagy a *Kapos* által képe-

zett szigetek. [123]) Aztán a *Skálch* [124]), a *Hydus* [125]), a *Dobrolech*[126]), a *Sztrug* [127]), az *Wlscit* [128]) folyóvizek szigetei. Végül némely *Bihar* [129]), *Győr* [130]), *Sopron* [131]), *Somogy* [132]), *Zala* [133]), *Vas* [134]), *Szabolcs* [135]), *Komárom* [136]), *Veszprémmegyei* [137]) szigetek és ezek mellett névszerint a *Wermus* sziget [138]), a *Sz. László szigete* (előbb *Wyhugh*) [139]), a *Putey* sziget [140]), az *Wlkomsziget* [141]), a *Bogdansziget* [142]), az *Insula Beati Nycholai de Erchy* [143]), a *Holgensziget* [144]), a *Sz. Jakab szigete* [145]), a *Fuen, Dyenus* és *Sumloy* szigetek [146]), a *Trusmar* és *Syrmit* szigetek [147]), a *Chamazijgete* [148]), a *Scigeth* [149]), a *Mátyás* és *Miklós* szigetei [150]), a *Tihanyi* sziget [151]), a *Touttelulki sziget* [152]), a *Moro* sziget [153]) s a *Zátony sziget.* [154]) — Ha ezen s az előbb említett Dunaszigetek közül sok megközelítőleg sem határozható meg, úgy mégis közülök igen sok, topographiailag jól kijelölhető. Ezek a meghatározott szigetek kétségen kivül felette alkalmatos adatok annak bizonyítására, hogy ama helyt az illető folyóvíz annyi századokon át medrét nem változtatta. *Érvek tehát a folyóvándorlás ellen* s mint ilyenek kiválóan figyelembe veendők. De másrészt egyik-másik szigetünk kiváló *történeti* szerepléssel is bír, a mennyiben letelepedések s hadi müveletek színteréül szolgáltak, avagy őseink birtokviszonyainak jelentékeny tényezőit alkották. A *Csepel* szigeten legujabban feltárt urnatemetők őskoriak, mert az edények oly emberektől származnak, kik még nem ismerték a forgó korongot. [155]) A *Csalóköz* benépesedése, ha ifjabb is a Csepelénél, úgy mégis megelőzi a magyarságnak e helyt való letelepedését. [156]) Hogy a római foglalás hazánkban belevonta hadcombinatiójába egyes szigeteinket, az adatokkal mutatható ki. Bizonyítják azt ugyanis ama castrumok, melyeknek maradványai a *sz.-endrei* szigeten Hosszúrétnél, Balhavárnál s alább Dunakeszi irányában találhatók, a *Csepel* szigeten pedig Ráczkevinél s Ercsi irányában. [157]) Az *Ostrovo*-szigeten Viminacium egyes propugnaculumai állottak. A *Casia* és *Carbonaria* nevü két kis szávai szigeten ama sánczok állottak, melyekben magokat Sirmium lakói az ostromló Baján avar khán elől megvonták. [158]) A *budapesti* szigetek a római letelepedés számos, kétségtelen bizonyítékait szolgáltatják. Hogy hidépítéseiknél e szigeteket ugyancsak felhasználták, bizonyítja Trajan császár dunai kőhidjának, s ugyane császár ujpalánkai hajóhidjának története. Honfoglaló őseink is nagy kedvvel telepedtek meg a szigeteken. A *Csepel* megszállásáról az Anonymus beszél. [159]) Ugyanitt épült később Sz. Pantaleon vértanú monostora. [160]) A *Margitsziget* kolostorokkal, egyházakkal, váracsakkal, palotákkal volt ellepve. [161]) A *Csalóköz* a késő góth müépitészet számos termékével dicsekszik. [162]) A *Sz.-Endrei szigeten* prémontrei kolostor keletkezett. [163]) Egy másik Dunaszigeten a Sz. Jakabról czimzett cisterczita apátság. [164]) A *Sz. László szigeten* a topuskói cisterczita apát tornyot és házat emelt védelmi czélból, mert IV. Béla király neki e szigetet 1260-ban védelmezési kötelezettség mel-

lett adományozta.[165]) A magánbirtoklásnak pedig egész sorozata jelölhető ki okmányaink alapján. Péter comes a zazty-i apátság részére kiállított 1067. év körül kelt alapító levelében ez apátságnak adományozta egyebek között predium Gubach.... *cum insula in Danobio existente.*[166]) Adalbert magyar főúr 1150—1154. évi végrendeletében nejének hagyja egyebek között predium Priza... *et partem insule* cum IIII-or piscatoribus, azonkivül predium Gormot *et insulam Obda.*[167]) Az *Abda, Obda* sziget később a pannonhalmi apátság birtokába került, s ettől erőszakosan foglalta el Demeter győrmegyei comes.[168]) Ugyanez apátságtól foglalták el erőszakosan Jakab mester és némely mások a *gönyői szigeteket.*[169]) Ezeket az apátság II. Endre királytól kapta 1224-ben[170]) és 1225-ben.[171]) II. Endre 1210-ben Pócs nádornak és mosoni főispánnak egyéb birtokokkal *két dunai szigetet* is adományoz.[172]) Ugyanő adományozta 1213-ban az *ercsii sz. Miklós-szigetet* a topuskói apátságnak.[173]) Egy 1230. évi okirat szerint T. comes a kapornaki conventnek három mansiót adományozott *in insula.*[174]) István zágrábi püspök 1237-ben két *szávai szigetet* kicserél Ugra és Zelina praediumokért.[175]) Gyula bán és neje Ilona a templomosoknak több rendbeli *szigeteket* adományoztak.[176]) IV. Béla 1237-ben a bélakúti apátságnak a pétervaradi királyi palotát a *hozzátartozó szigetekkel* adományozta.[177]) Ugyanő adta ekkor ugyanez apátságnak Boriczát is a *hozzátartozó szigetekkel.*[178]) Ugyanő adományozta 1237-ben az esztergomi egyháznak ama *közös szigetet,* mely Ebedhez tartozott.[179]) A nagy mohácsi sziget egyik *mellékszigetét* a pécsi káptalan vétel utján szerezte meg.[180]) A pannonhalmi apát 1262-ben több mosoni várjobbágytól megveszi 43 márka ezüstön azoknak *Staraduna* nevü örökös szigetét.[181]) IV. Béla király 1244-ben a Gönyő helységben levő királyi udvarnokok földével az ahhoz *tartozó szigeteket* is adományozta Mihálynak a rákosi csatában szerzett vitézségi érdemeiért.[182]) Ugyancsak az ő adományából bírták a nyúlszigeti apáczák is az *Izsai* szigeteket, melyeket aztán ezek a pesti vámjövedelem egy része fejében elcseréltek.[183]) Ugyanők bírták V. István adományából az *Ilbw* szigetét is.[184]) Az *Ivánesai* szigeteket Fennena királyné 1291-ben Tivadar fejérvári prépostnak és testvéreinek Miklós és László comesnek adományozta.[185]) Ugyanama királyné *Fuen, Dyenus* és *Sumloy* nevü szigeteket 1291-ben a nyúlszigeti apáczáknak adományozta.[186]) Az *Érdi* szigetet János Tádé fia eladta 1240. körül Mihály veszprémi comesnek[187]), de később, 1270—1272-ben a sziget birtoka miatt vita támadt, menyiben Dénes comes fiai egyéb érdi birtokrészekkel együtt e szigetet is reclamálták mint tulajdonukat István mestertől, a Chom fiától és testvéreitől, Mihály comes fiaitól V. István királynál.[188]) A *Dienesdi* szigetek Elek, Miklós comes fiáé voltak, ki azokat a pannonhalmi apátságnak adta át.[189]) A *Csepel* szigeten Moys mester özvegyének birtoklása okiratilag

lett megóva. [190]) Hogy több *Pozsony és Moson megyei sziget* Konrád, István fia birtokában volt, kitetszik IV. Bélának azon 1263. évi okiratából, melylyel e Konrádot súlyos vétkeiért ezen szigetek birtokától megfosztja s azokat hivének, Lőrincz mesternek adományozza. [191]) A *Radványi* szigetet Sixtus mester s esztergomi kanonok IV. Béla király adományából birta 1267-től. [192]) Pousa, Achilles és Márk eladták egyik *ipolyi szigetöket* 1262-ben László mesternek s honti főesperesnek és testvérének Mihálynak [193]), IV. László 1288-ban Jakab pozsonyi városbirónak adományozta a két Vödricz közt fekvő földet a hozzátartozó szigetekkel. [194]) Imre Itemer fia *Insulam in Belmura* István és Warazlaus comesnek adta örökképen. [195]) IV. László 1273-ban Banai Mihálynak és testvérének Miklósnak Wasy és Zelebegh nevű földeket adományozott cum omnibus suis utilitatibus et *specialiter utrarumque terrarum insulis.* [196]) V. István a tétényi Dunaág *3 kis szigetét* (Ossiam terram *cum tribus insulis parvis*) a nyúlszigeti apáczamonostornak adományozta 1270-ben, mit aztán 1275-ben IV. László is megerősített. [197]) Simon comes 1277-ben *Holgen szigetén* statuáltatott. [198]) A Kanizsa folyóban levő sziget egy része a kereszteseké, másik része Hoholó mesteré volt. [199]) A *Bogdan*-sziget a topuskói apátság birtokát képezte. [200]) A laberiai sz. miklósi kolostor is több magyarországi *Dunaszigetet* birt. [201]) Ama birtokok között, melyeket Bors comes az általa alapított borsmonostori apátságnak juttatott, egy *sziget* is említtetik. [202]) Ezek mind csak egyes adatok szigeteink birtoktörténetéhez, de nyilván már ezek is elegendőek annak kimutatására, hogy tisztán magánjogi szempontból is mekkora jelentőség füződik hozzájok. Hogy aztán e magánjogi szempont a *gazdaságit* is involválja, magától értetődik. Szigeteink már az Árpádok korában az őstermelésnek szapora területeit képezték. Fajzás, halászat, földművelés, marhatenyésztés itt jól jövedelmező gazdasági ágak voltak. A *Csepel*-szigetről termény- és állattizedet szedett a veszprémi püspök. [203]) Ugyanitt már Árpádnak nagy ménese volt [204]), míg sz. Istvánnak 1019. évi okiratából kitünik, hogy a szalavári sz. Adorján apátság egyebek között itt lótizedet nyert. [205]) Úgy I. Gézának 1075- [206]) mint II. Bélának 1138-ik évi okiratai [207]) is világosan rámutatnak a szigeteknek gazdaságilag cultivált állapotára. Nyilván a szigetek különállásának tulajdoníthatni, hogy némely *diplomacziai* s *nemzetközi* ügyek itt bonyolíttattak le. Salamon király Géza vezérrel az esztergomi szigeten találkozott a békealkudozások czéljából. [208]) II. Ottokár cseh király 1270. évi okiratában hajlandónak nyilatkozott V. István magyar királylyal békére lépni, ha ez kész volna vele az egyik pozsonyi szigeten személyesen találkozni. [209]) Hogy pedig a találkozás tényleg megtörtént, kiderül V. Istvánnak azon 1271. évi okleveléből, melyben ez mint tény említtetik. [210])

[1]) Lásd: *Vizek vándorlása.* — [2]) L. *A magyarországi Dunaszigetek földirati csoportosulása s képződésök tényezői.* Megjelent az *Értekezések a természettud. köré-*

ből X. kötetében III. sz. 1880. — [3]) E folyó és mellékvizei esésviszonyaira vonatkozó adatokat l. *Hunfalvy*nál i. m. III, 332—42. ll. Geologiai képződéseikre nézve v. ö. *Weiss* alább idézett Tiszatérképét, valamint a *Lipszky*-féle chartographiai munkát. — [4]) Mindezekre nézve l. Hunfalvy nagy művét: *A magyar birod. természet. viszonyainak leirása* III, 297. s kk. ll. és Hobohm: *Project der Wasser-Regulirung des Alföld.* III. fej. 17. s. kk. ll. — [5]) *Weiss* $1^0 = 1600^0$ méretü nagy térképe *(Átnézeti térképe a Tisza völgyének eredetétől a Dunáig.* Készítette *Weiss István* cs. kir. segédmérnök. XV. nagy szelvény.), szerint Kis-Bocskótól Tisza-Ujlakig valami 200 sziget és zátonyképződés számlálható. Ezekből esik Kis-Bocskó és Fejéregyháza közé valami 18, Fejéregyháza és Csárda közé valami 13, Csárda és Hosszúmező közé valami 23, Hosszúmező és Taraczköz közé valami 20, Taraczköz és Técső közé valami 18, Técső és Visk közé valami 20, Visk és Huszt közé valami 32, Huszt és Tekeháza közé valami 12, Tekeháza és Tisza-Ujlak közé valami 44. Ellenben Tisza-Ujlaktól a folyótorokig van valami 55 szigetképződés, csakhogy ebből 22 nem természetes képződés, hanem átvágások folytán keletkezett mesterséges szigetek s így itt tekintetbe nem jöhetnek. E szakasz természetes képződésü szigetei mindössze csak 33. Ezekből jut a Tisza-Ujlak és Tokaj közti szakaszra 3, a Tokaj és Tisza-Füred közöttire 4, a T.-Füred és Szolnok közöttire 5, a Szolnok és Csongrád közöttire 6, a Csongrád és Szeged közöttire 4, a Szeged és Török-Becse közöttire 2, a Török-Becse és torkolat közöttire 9. — [6]) L. mindenre vonatkozólag *Hunfalvyt* i. m. III, 239. — [7]) A közlekedési minisztérium térképtárában 232. sz. alatt található, 79 szelvényből álló $1 = 200$ b. öl méretü *Vauthier Rochefort*-féle térkép szerint a Dráva-szigetek összes száma Szauricstól torkolatáig valami 650. Ezekből esik Szauricstól Fridauig 57 sziget és számos apró zátony, Fridautól Varasdig 206 sziget és szintén több apró zátony, tehát Szauricstól Varasdig *263* sziget, ide nem számítva az apróbb zátonyokat. — Varasdtól Podbrestig 105, Podbrestől Oporoveczig 101, Oporovecztől a Mura-torokig vagyis Légradig 58, a Mura-toroktól Gutalováig 25, innen Szigeteczig 12, Brodig 40, Barcsig 10, Tótujfaluig 4, Moszlavináig 7, Gútig 12, Valpóig 1, Eszékig 8, Eszéktől a folyam torkolatáig 4, tehát Varasdtól a torokig *387* szigetképződés. E számokból kitetszik, hogy a Szauricstól Varasdig terjedő 30 kilométernyi folyamszakaszra csak 124 szigetképződéssel esik kevesebb, mint a Varasdtól a torkolatig levő 326 kilométernyi szakaszra! *(Uebersichtskarte des Drau-Flusses u. seines Inundations-Terrains im Gebiethe d. löbl. k. k. Warasdiner St. Georgen Grenz-Regiments, u. zwar von der neu zu erbauenden Jochbrücke bei Zákony bei Gradac im löbl. Verőczer Comitate. Aus der zu Folge hohen königl. ung. Stadthalterei Decrets vom 12. April 1842 in den Jahren von 1842 bis 1846 unter der Leitung des kön. dirigirenden Ingenieurs in Croatien Ritter von Vauthier Rochefort zusammengestellten topographisch hydrometrischen Fluss-Karte des Drau- u. Mur-Flusses nach dem Maasse 1=200 W. Kl.)* — [8]) L. ezekről *Hunfalvyt* i. m. III, 415. s. kk. ll. — [9]) A közlekedési minisztérium térképtárában levő Maros-felvételek az erdélyi részt nem tartalmazzák. A magyarországira nézve használtam a következő nagy vízirati művet: *Vízhelyzeti térkép a Maros folyóról Erdélyország szélétől egész Szegedig.* Az 1843-ik évi 11266. sz. a. k. helytartói rendelet folytán készíttetett $1'' — 200^0$ méretben s 57 nagy szelvényben. [10]) Zámtól Szelcsováig és Petrisig 3, Tokig 13, Kaprioráig 2, Soborsin-Vi-

nyesdig 2 nagyobb s 4 kisebb, Tótváradig 4, Bulcsig 1, Gavosdiáig 6, Batuczáig 4, Kapruczáig 9, Berzaváig 2, Kanopig 4, Hosszúárokig 10, Solymosig 7, Radna-Lippáig 1. — [11]) Paulisig 4, Szabadhelyig 6, Mondorlakig 8, Engelsbrunig 4, Kis-Szent-Miklósig 3, Aradig 3, Zádorlakig 11, Ó-Bodrogig 1, Fenlakig 2, Magyar-Pécskáig 2, Szemlakig 7, Sejtényig 4, N.-Lakig 3, Csanádig 2. — [12]) Makóig 5, Makótól a folyótorokig van *Weiss* Tisza-térképe szerint 8 sziget, de ezek átvágások által keletkezettek s így itt tekintetbe nem vehetők. — [13]) L. *Hunfalvyt* i. m. III, 245. — [14]) *Vauthier* Rochefort említett nagyméretü térképén a Mura Radkersburgtól torkolatáig van feltüntetve. Szigetképződései ezen következőleg mutatkoznak: Radkersburgtól Mauthdorfig 33, Kis Barkóczig 37, Isakóczig 22, Bisztriczig 19, Mura-Szerdahelyig 34, Podturcnig 11, Ratkóig 9, Kottoriig 26, a torkolatig 6, tehát összesen 197. — [15]) L. *Hunfalvyt* i. m. III, 389. s kk. ll. és 399. l. — [16]) A közlekedési minisztérium térképtárában levő, 68 szelvényből álló *Huszár*-féle térképen, N.-Várad és P.-Ó-Palota között láthatni valami 20, Tarjánig 6, V.-Gyánig 4, N.-Harsányig 26. — [17]) *Hunfalvy* i. m. III, 393. és 400. ll. [18]) A fennemlített *Huszár*-féle nagy mü szerint. — [19]) *Hunfalvy* i. m. III, 396. s kk. ll. és 400. ll. — [20]) A *Huszár*-féle nagy müben Boros-Jenőtől Erdőhegyig valami 9, Gyantáig 2, Gyantánál valami 5, onnan a folyó torkolatáig csak 1 szigetképződés szemlélhető. — [21]) A *Huszár*-féle térképen a *Kettős-Kőrös* ugyan valami 4 szigetet alkot, de ezek közül 2 *átmetszési,* tehát nem a folyam által természetesen alkotott sziget. A *Hármas-Kőrös* ellenben valami 3 mellékágai képződést tüntet fel. — [22]) *Hunfalvy* i. m. III, 399. — [23]) Peschel Oszkár, az összehasonlító földisme e hirneves képviselője, a folyóvizek deltaképzéséről szólván, felemlíti, hogy mihelyt a folyóvíznek sebessége kisebbül, a durvább hordalékok lerakódnak, melyekre aztán a finomabb iszaprészek lecsapódása következik. Szerinte a Mississippi, melynek tevékenysége valamennyi folyóvíznél jobban meg lett figyelve, azt tanítja, hogy a lebegő részek sülyednek, mihelyt e folyó sebessége másodperczenkint 0·5 lábbal kevesbedik. És minthogy a folyóvizek sebessége a meder különböző szélessége és alakulata, valamint a partmagassági viszonyok mellett főleg az eséstől van feltételezve, ez okból Peschel nyilván azt az elvet mondotta ki, *hogy a hordványok lerakódása, vagyis a folyóvizek szigetképződése a vizek esésének csekélységétől függ.* L. *Neue Probleme der vergleichenden Erdkunde, als Versuch einer Morphologie der Erdoberfläche.* 126. l. [24]) *Árp. Uj Okm.* I, 64. — [25]) Wenzel I, 172—174. Fejér III. II, 476. V. I, 297. — [26]) Wenzel I, 214. — [27]) U. o. I, 254. 255. — [28]) U. o. I, 288. — [29]) U. o. II, 60. — [30]) U. o. II, 164. [31]) U. o. VII, 29. — [32]) U. o. IV. 28. [33]) 1209-ből Wenzel VI, 334. — 1237-ből u. o. VII, 34. Knauz: *Mon.* I, 321. — 1238-ból Wenzel XI, 301— 1250-ből o. o. II, 216. Bartal: *Csalóköz* 33. l. — 1252-ből Wenzel II, 227. Theiner I. 213. Fejér IV. II, 202. Knauz: *Mon.* I, 400. — 1260-ból Wenzel VII, 535. — 1261-ből u. o. XI, 503. — 1262-ből u. o. VIII, 48. 1264-ből Koller: *Hist. Epp. Quinq.* II, 89. Fejér IV. III, 232. Knauz: *Mon.* I, 499. — 1268-ből Wenzel IV, 178. 1269-ből u. o. IV, 196. VIII, 225. VIII, 232. XI, 585. Fejér IV. III, 488. V. ö. *Haz. Okmtár* I, 40—41. — 1270-ből *Haz. Okmtár* IV, 49. — 1275-ből *Árp. Uj Okm.* IX, 113. 137. — 1277-ből u. o. IV, 82. — 1283-ból u. o. IV, 260. XII, 408. — 1289-ből u. o. IV, 347—348. — 1291-ből u.

o. X, 64. — 1292-ből u. o. X, 89. — 1294-ből u. o. V, 96. XII, 550. — 1295-ből u. o. X, 173. — 1298-ból u. o. X, 319. — [34]) 1019-ből Fejér I, 304. Czinár I, 188. Knauz: *Mon.* I, 41. — 1258-ból *Árp. Uj Okm.* II, 299. 1259-ből *Haz. Okmtár* II, 7. — 1263-ból Fejér IV. III, 144. Knauz: *Mon.* I, 496. — 1264-ből Knauz i. h. I, 510. 1270—1275-ből Wenzel XII, 140—142. — 1283-ból *Haz. Okmtár* VI, 296—297. — 1290-ből *Haz. Okmtár* VI, 353. — 1293-ból Wenzel X, 115. 1297-ből *Hazai Okmtár* V, 82. 83. — 1298-ból Wenzel X, 297. — Év nélkül u. o. VIII, 263. 420. IX, 579. X, 441. XII, 678. — [35]) Knauz: *Mon.* I, 514. *Cod. Strig.* I, 52. — [36]) Knauz: *Mon.* I, 592. — [37]) Bartal: *Comment.* a Mantissában. — [38]) Wenzel VII, 294. — [39]) Knauz: *Mon.* I, 495. Fejér IV. III, 144. — [40]) *Árp. Uj Okm.* IV, 79. IX, 175. L. azonkiv. Ruppot: *Magyarorsz. helyr. tört.* I. I, 256. — [41]) *Árp. Uj Okm.* VII, 33. *Magy. Sion* II, 435. — [42]) Wenzel VII, 67. *Magy. Sion* II, 437. [43]) *Zichy-Codex* I, 4—5. ll. 5. 6. 7. db. [44]) *Árp. Uj Okm.* VII, 140—141. — [45]) *Zichy-Cod.* I, 27. 28. ll. 30. 31. db. [46]) Pez: *Cod. Dipl.* VI, 355. Katona III, 503. Fejér II, 88. Knauz: *Mon.* I, 87. — [47]) Fejér IV. III, 379. Knauz: *Mon.* I, 498. — [48]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 79. — [49]) Fejér V. I, 20. Katona VI, 523. Knauz: *Mon.* I, 575. — [50]) Wenzel IX, 90. — [51]) Wenzel IV, 28. — [52]) U. o. I, 131. VI, 362—363. — [53]) U. o. XI, 470—471. — [54]) U. o. VII, 85. — [55]) U. o. I, 197. — [56]) U. o. I, 210. — [57]) U. o. II, 99. [58]) *Haz. Okmtár* I. 23. — [59]) Wenzel I, 26. — [60]) Ráth: *Uj Magy. Muz.* 1851. II, 620. — [61]) Knauz: *Mon.* I, 471. 472. — [62]) Knauz: *Mon.* I, 573. *Cod. Strig.* II, 96. *Magy. Sion* III, 60. Wenzel XII, 6. — [63]) Fejér III. II, 407. XI, 242. Knauz: *Mon.* I, 302. — [64]) *Árp. Uj Okm.* XII, 140—142. — [65]) U. o. IX, 56. — [66]) U. o. IX, 124. XII, 140—142. — [67]) U. o. VIII, 418. — [68]) U. o. X, 38—40. Itt csakis a Duna *tétényi ágának* szigeteiről lehet szó, de melyekről? Ez ágban jelenleg 15 sziget van. Az okirat határleirása nyomán a szigetek csakis a mai *Iránesa puszta* mentén Adonytól éjszakra feküdhettek. Ám ép itt nincsenek ma szigetek. — [69]) Wenzel I, 361. VII, 9. XI, 287. — [70]) U. o. X, 16. 48. 50. Izsa és P.-Páth között Komárom megyében most csak egy sziget található a Duna főmedrében, az okmányban pedig (Wenzel X, 16.) *szigetek* említtetnek. Valószinüleg *dunaági* szigetekről van ott szó, melyek a Vágdunatorkolat és P.-Páth között feküdhettek. Vagy talán a Duna főágában is volt akkor több sziget? Az is lehetséges, hogy a Neszmély és Mócs között fekvő 4 sziget egyike-másika értetik. — [71]) Wenzel VII, 246. Knauz: *Mon.* I, 366. *Cod. Strig.* II, 55. — [72]) Wenzel VIII, 233. XI, 585. Fejér IV. III, 488. V. 6. *Haz. Okmtár* I, 40. — [73]) Wenzel IV, 95. 107. 130. 181. 246. V, 98. VII, 196. 351. 502. VIII, 71. 79. 167. 168. 169. 192. 193. 202. 215. 263. 268. 295—96. 298. 310. 371. 381. 387. 395. 415. 418. 419. IX, 56. 91—92. 93. 124—126. 135. 144—146. 150—152. 158. 172. 176. 177. 181. 187. 189. 194. 195. 203. 206. 211. 220. 227. 242. 244. 255—57. 266—67. 279—80. 284. 290—91, 310. 332. 355—56. 360—61. 442. 454. 471. 495. 519—20. 521—22. 527. 534, 548. 551. 571—75. 579—80. 583. XI. 179. 289. 308. 311. 442. 458. 503. 600. 601. 606. XII. 21—24. 140—41. 144. 154—55. 205. 231. 290. 331—33. 339. 366. 390—92. 458. 469. 505—6. 511. 676. 705. *Haz. Okmtár* IV, 73. V, 82. VI, 259. 283. 284. 343. Fejér: *Codex*

Diplomaticus-ára nézve l. Czinár *Index*ét p. 211. Theiner: *Mon.* I, 252. 253. 271. 284. s egyebütt. — [74]) Wenzel VII, 246—247. Knauz: *Magy. Sion* II, 528. — [75]) Wenzel II, 12. — [76]) U. o. VII, 29. V. ö. Fejér IV. I, 68. [77]) Wenzel IV, 28. — [78]) Palaczky: *Formellehre* 301. l. Wenzel IV, 242. [79]) Wenzel XII, 41. Részben Fejérnél V. I, 98. — [80]) Wenzel VIII, 166. Knauz: *Mon.* I, 342. — [81]) Wenzel XI, 62. — [82]) U. o. XI, 222. — [83]) Fejér IV. III, 379. Knauz: *Mon.* I, 481. — [84]) Wenzel III, 28. Knauz: *Mon.* I, 483. — [85]) Wenzel IX, 158. [86]) U. o. VI, 342. — [87]) U. o. II, 12. [88]) Knauz: *Mon.* I, 145. Fejér II, 283. Batthyán II, 286. — [89]) Wenzel XI, 150. — [90]) Wenzel I, 152—153. Theiner I, 9. — [91]) Wenzel I, 195. Fejér III. II, 361. *Tudománytár* XV, 128. — [92]) Wenzel VII, 48—49. XI, 304. — [93]) Wenzel II, 86. Theiner I, 164. Knauz: *Mon.* I, 326. — [94]) Wenzel XI, 496. — [95]) U. o. VIII, 51. — [96]) Theiner I, 271. Wenzel III, 94. Knauz: *Mon.* I, 506. — [97]) Fejér IV. III, 443. Knauz: *Mon.* I, 559. — [98]) Wenzel XII, 140—142. — [99]) *Haz. Okmtár* VI, 191. — [100]) Wenzel XII, 140—42. — [101]) *Haz. Okmtár* VI, 297. [102]) *Haz. Okmtár* I, 66. Az ez okiratban említett villa Chuuz a mai fejérmegyei *Csősz* puszta s nem a komárommegyei Csúz helység. Az ugyanott említett villa Supunya a mai fejérmegyei *Soponya*, Bugud pedig az ugyanott levő *Bögöd* puszta. Az okiratban említett szigetek tehát Székesfejérvártól délre Csősz puszta, Soponya, Bögöd puszta és Aba között keresendők. — [103]) Knauz: *Mon.* I, 98. 99. Fejér II, 110. Katona III, 519. Schmitth: *Eppi Agr.* I, 65. Wenzel I, 134—135. VII, 258. IX, 30. — [104]) Wenzel XI, 473—474. — [105]) Wenzel I, 187. *Haz. Okmtár* II, 326. [106]) U. o. I, 239. XI, 76. 588. XII, 208. 218. 320. 341. — [107]) U. o. II, 21. Knauz: *Mon.* I, 57. — [108]) Wenzel II, 211. Fejér IX. VII, 665. *Haz. Okmtár* V, 22. — [109]) Wenzel IV, 42. VII, 401. VII, 513. XI, 22. XII, 586. 588. Knauz: *Mon.* I, 54. — [110]) Wenzel I, 107—125. II, 321. 323—24, IV, 18—19. 140—41. *Haz. Okmtár* III, 16. 278. 279. 286. — [111]) U. o. VI, 514. — [112]) U. o. VI, 514. — [113]) U. o. XI. 524. — [114]) U. o. VI, 76. 363. 364. IX, 52. — [115]) Wenzel XI, 436. Fejér IV. II, 418. — [116]) Knauz: *Mon.* I, 40. 62. — [117]) *Haz. Okmtár* IV, 21. — [118]) Wenzel VII, 334. 470. [119]) *Porno* sziget. *Haz. Okmtár* VI, 13. [120]) Fejér IV. I, 167—9. Wenzel XI, 310. — [121]) *Arp. Uj Okm.* IV, 311. [122]) *Haz. Okmtár* V, 4. — [123]) Wenzel IX, 160. quadam parva insula wlgo scigeth dicta. E szigetet meghatározni lehetetlen. Kétségtelen azonban, hogy a mai Dád puszta környékén feküdt. — [124]) Wenzel XII, 544. — [125]) Insula *Moluneuren.* Wenzel VII, 69. *Hazai Okmtár* IV, 22. 23. — [126]) Wenzel XII, 211. — [127]) Wenzel XI, 145. Tkalcic I, 36. — [128]) Knauz: *Mon.* I, 77. [129]) Wenzel X, 208. Knauz: *Mon.* I, 55. [130]) Wenzel II, 254. — [131]) Wenzel VI, 407. — [132]) Wenzel VII, 442. Apró vízerek által képezve nyilván Merenye táján. — [133]) *Cod. Patrius* VI, 26. — [134]) *Haz. Okmtár* VI, 136. — [135]) *Zichy-Codex* II, 616. l. 463. db. — [136]) *Haz. Okmtár* VI, 191. — [137]) *Haz. Okmtár* IV, 6. — [138]) Wenzel XI, 436. [139]) Wenzel XI, 478. Tkalcic I, 124. [140]) Wenzel VII, 297. — [141]) Wenzel XII, 246. Tkalcic I, 192. — [142]) Wenzel XI, 110. 117. Tkalcic I, 25. 28. [143]) Wenzel XI, 119. Tkalcic I, 30. — [144]) Wenzel XII, 217. — [145]) Wenzel XII, 218. 320. 341. Tkalcic I, 209. [146]) Az okirat szerint e három sziget Gumchud birtokhoz tartozott s Fejérvármegyében feküdtek, de tekintve az

okmányban megjelölt határjárási helyeket, kétségtelen, hogy azokat Pest-Pilis-Solt megye ama területén kell kutatnunk, mely Dömsödtől Patajig terjed. Az okiratban előforduló határjelölés ugyan zavaros, de az bizonyos, hogy az abban említett Tetetken = *P.-Tetétlen*, Solt és K.-Kőrös között. A Halasci terra alatt *P.-Halászteleket* gyanítom Dab és Tass között, a terra Dob nyilván a mai *Dab* Dömsöd és P.-Halásztelek között. A villa Okozthov a mai *Akasztó* P.-Tetétlen és K.-Kőrös között. Opoy alatt a mai *Patajt* gyaníthatni, a terra Achad alatt a mai *P.-Ácsit* Pataj és K.-Kőrös között. Gumchud alatt a Dab feletti dunamenti *Dömsöd* értendő. Az említett három sziget tehát mindenesetre a Dunaágnak Dömsöd és Pataj közt levő szakaszában keresendő. — [147]) Említvék Kálmán király 1113. évi töredékes oklevelében Knauznál. *Mon. Eccl. Strig.* I, 77. — [148]) *Haz. Okmtár* IV, 40. — [149]) Wenzel IX, 160. — [150]) Wenzel XI, 310. Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 167—169. — [151]) Wenzel VI, 70. — [152]) Wenzel X, 367. — [153]) Wenzel X, 208. — [154]) Wenzel II, 254. — [155]) Wenzel II, 254. — [156]) L. Csetneki Jelinek: *A Csepel szigeti temetők.* Közzétéve az *Arch. Értesítő*-ben XIII, 47. — [157]) Lásd e mű I. köt. 231. s köv. ll. — [158]) L. Rómer: *Pannoniai térképét* 1873. — [159]) Menander: *Excerpt. Legat.* 131. l. Thierry: *Attila fiai s utód. tört.* 190. l. — [160]) *Hist. de sept. ducib.* cap. XLIV. — [161]) L. Rupp: *Magyarorsz. helyrajzi tört.* I. I, 256. És *Árp. Új Okm.* IV, 79. IX, 175. — [162]) Ifj. Kubinyi Ferencz: *Margitsziget műemlékei.* Közzétéve az *Arch. Közl.* 1861. II, 1—20. Rupp: *Buda-Pest és környékének helyrajzi tört.* 59—89. ll. — [163]) Ipolyi: *Csalóköz műemlékei.* Közzétéve az *Arch. Közl.* I, 48. l. s a mellékelt térkép. Azonkiv. v. ö. *Magyarorsz. régi vízrajza* I, 234. l. s a hozzátartozó jegyzetek. — [164]) Rupp: *Magyarorsz. helyrajzi tört.* I. I, 254. — [165]) U. o. I. I, 255. — [166]) Wenzel XI, 478. Tkalcic I, 124 [167]) Wenzel I, 26. — [168]) U. o. I, 64. [169]) U. o. II, 60. 164. és I, 172—74. 214. 254. 255. 288. Fejér III. II, 476 V. I, 297. — [170]) Wenzel II, 99. — [171]) U. o. I, 197. — [172]) U. o. I, 210. [173]) Wenzel VI, 342. — [174]) Wenzel XI, 119. Tkalcic I, 30. — [175]) *Haz. Okmtár* VI, 26. — [176]) Wenzel I, 277. Pray: *Diplomatar. Sacr. Hung.* I. k. 13. sz. — [177]) Wenzel VII, 29. Fejér IV. I, 68. — [178]) *Haz. Okmtár* VI, 26. — [179]) Wenzel VII, 29. — [180]) U. o. VII. 33. 67. Knauz: *Magy. Sion* II, 435. 437. — [181]) Wenzel VII, 246—247. Knauz: *Magy. Sion* II, 528. — [182]) Wenzel IV, 28. — [183]) *Haz. Okmtár* I, 23. — [184]) Wenzel X, 16. 48. 50. s nyilván erre vonatkozik IV. Bélának 1236. évi okirata is, Wenzelnél XI, 287. s v. ö. I, 361. VII, 9. — [185]) Wenzel VIII, 418. IX, 56. 124. XII, 140—142. — [186]) Wenzel X, 38—40. — [187]) Wenzel XII, 511. Hibákkal Fejér VI. I, 142. — [188]) *Zichy-Codex* I, 4—5. ll. 6 db. és 5. l. 7 db. Wenzel VII, 140—141. — [189]) *Zichy-Codex* I, 27. 28. És jelezve Wenzelnél XII, 68. — [190]) Wenzel VII, 294. — [191]) Wenzel X, 115. 297. — [192]) Wenzel VIII, 51. — [193]) Wenzel VIII, 166. [194]) Wenzel VIII, 19. Knauz: *Magy. Sion.* II, 838 — [195]) Wenzel IV, 311. [196]) *Haz. Okmtár* VI, 136. — [196]) *Haz. Okmtár* VI, 191. — [197]) Wenzel XII, 140—142. — [198]) U. o. XII, 217. [199]) U. o. VII, 334. — [200]) U. o. XI, 110. 117. Tkalcic I, 25. 28. — [201]) Wenzel I, 152- 153. Theiner I, 9. — [202]) Wenzel I, 195. Fejér III. II, 361. *Tudománytár* XV, 128. — [203]) *Hazai Okmtár* VI, 353. — [204]) *Hist. hung. de sept. ducib.* cap. XLIV. — [205]) Piter. *Dipl. Jur. Patr.* p. 84. Koller: *Hist. Eppat. Quinq.* I, 81. Katona: *Hist. Crit.*

I, 247. Czinár-Fuxhoffer: *Monast.* I, 188. Fejér: *Cod. Dipl.* I, 304. Knauz: *Mon.* I, 41. — [206]) Knauz: *Mon.* I, 55. [207]) Knauz: *Mon.* I, 95. — [208]) *Marci Chronicon* p. LXV. *Thuróczi Chronicon* II. c. 52. Katona: *Hist. Crit.* II, 255. Knauz: *Mon.* I, 50. — [209]) *In insula juxta Pozonium et Potinburch.* Palaczky: *Formellehre* 301. l. *Arp. Uj Okm.* IV, 242. — [210]) Wenzel XII, 41. Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 98.]

Vizek tisztelete. A mint a vizek a népek életében átalán, úgy hazánk vizei is az itt lakott különféle nemzetek életében különös tiszteleti tárgyakul szolgáltak. E tisztelet a vizek éltető és gyógyító, tehát *jóterő*, másrészt pusztító s károsító, tehát *rettentő* szereplésén alapszik. Hogy mindazok a népek, melyek a honfoglalókat megelőzték, de magok a honfoglalók is a vizek iránt különös tisztelettel viseltettek, az már abból is kitetszik, hogy nemcsak lakhelyeiket, hanem *temetőiket, sírjaikat* is ezek közelében találjuk. A lakhelyeknek a vizek partjain vagy ezek közelében történt kiválasztása ugyan merő *életszükségleti* viszonyokra is könnyen visszavezethető, de a halottak eltakarításánál már ily életszükségleti viszonyok többé fenn nem forogh attak s azért kétséget sem szenved, hogy a vizek mellett való temetkezés *merően a vizek cultusának* a követelménye volt. Tömérdek adat hirdeti már is ezt, pedig ősi temetőink még csak kis részökben sincsenek ez idő szerint felásva. Az *Aranka* mellett Nagyfalu és Perjámos között emberi csontvázak kerültek elő [1]); az *Árva* mellett Nizsnyán két tumulus [2]); a *Bakonyfolyás* mentén Bakony-Sz.-Tamásnál tumulusok és pogánysírok [3]); a *Balaton* közelében Zamárdnál, Alsó-Gulácsnál, a Keszthely és Sz. Miklós között levő területen, Kővágó-Örsön, Tihanynál, Zánkán, Kőrishegynél, Somogyvárnál, Visznél, Zimándnál, Felső-Örsön, Keszthelynél ősi tumulusok és temetők [4]); a *Bega* mellett Becskereknél, Éceskánál s Perlasznál ősi halmok s dombsorok [5]); a *Berettyó* mellett Szarvason s Rábén tumulusok [6]); a *Blata* mellett Lucskán őskori sírok [7]); a *Bódsa-tótól* éjszaki irányban Izsáknál ősi tumulus [8]); a *Bodajki* víz mellett Bodajkon és Csurgón tumulusok [9]); a *Bódva* mellett Borsodnál s Szendrőnél ősi temetők [10]); a *Borsova* mellett Pálfalvánál tumulus [11]); a *Bögönd* mellett Bárándnál Fejér megyében ősi temető [12]); a *Csaholy* mellett Szinánál és Tasnád-Szántónál Szilágy megyében tumulusok [13]); a kiszáradt *Cseszreg* mellett a cseszregi halomban ősi sírkamarák [14]); a *Csikvándi* víz mellett Csikvándon Győr megyében két palaeolith sír [15]); a *Csiliz* mellett Böösön Pozsonyban [16]) és Patason Győr megyében tumulusok [17]); a *Csörnöcz* mellett Katafán és Nádasdon Vas megyében tumulusok [18]); a *Czeglédi* víz mellett Törtelen Pest-Pilis-Solt megyében ősi temető [19]); a *Czonczó* vizkörnyékében Csépen ősi sírok [20]); a *Dudvág* mellett Lóczon Pozsony megyében ősi temető [21]); a *Duna* mellett Érd és Batta között Fejérben, Vaskúton s Apátinban Bácsban, Doborgazon, Nagy-Pakán, a Csörtörtök és Misérd közt fekvő területen Pozsonyban, Csereviszen Szerémben, Bölcskén, Duna-Földváron Tolnában, Nagy-Lélnél Komáromban, Pisz-

kén Esztergomban, Délegyházán, Kelenföldén, Peregen, Soroksáron, Sz.-Endrén, Szeremlén, Tökölön, Varsányon és Alpáron Pest-Pilis-Soltban tumulusok és ősi temetők [22]; a mosoni *Kis-Duna* mellett Győr város határában régi sírok [23]; az *Eger* mellett Eger-Lövőnél és Szihalomnál tumulusok s ősi temető Borsod megyében [24]; az *Ér* mellett Ér-Adonyban és Esztáron Bihar megyében tumulusok [25]; az *Erked* pataka mellett urnák és régi sírok Udvarhely megyében [26]; a *Fertő* mellett Pomogyban Moson megyében tumulus s Kőbányán, Nyulason, Somorján ugyancsak Mosonban ősi temetők [27]; a *Galya* mellett Vácz-Szentlászlón, a valkói sz. Pál-hegyen, Bagon, Acsán, Aszódon, Puszta-Kis-Kartalon Pest-Pilis-Solt megyében ősi tumulusok és temetők [28]; a *Garam* mellett Vezekényben és Zselészen Bars megyében ősi temetők [29]; a *Géczi* víz mellett Dolányban tumulusok [30]; a *Gerencze* mellett Bakonybélben, Szücs és Bakonybél közt Százhalomnál, Pénzeskúton Veszprém megyében tumulusok és ősi temetők [31]; a *Gyepes-ér* mellett Sarkadon Bihar megyében ősi temető [32]; a *Hajagos* mellett Doba vidékén Veszprém megyében tumulusok [33]; a *Hernád* mellett Sz. István-Baksán, Czéczén s Felső-Dobszán Abauj megyében tumulusok [34]; a *Hortobágy* mellett Hajdu-Böszörmény mellett Hajdu megyében tumulus [35]; az *Ikva* mellett Fertő-Sz.-Miklóson Sopron megyében tumulus [36]; az *Ilosva* mellett Nagy-Ábránkán Bereg megyében tumulus [37]; az *Ipoly* mellett Pösténben az Ipoly és Ménes közelében és Trázsán Nógrád megyében ősi temetők [38]; a Kapos mellett Szalacskán, Füreden (Kaposvár közelében), Deszidán Somogy megyében tumulusok [39]; a *Kis-Kálló-ér* mellett Derecskén Bihar megyében és Szoboszlón Hajdu megyében tumulusok [40]; a *Koósi* víz mellett Koósnál tumulus Nyitra megyében [41]; a *Kormos* patak mellett Bardócz, Bojtén és Bibarczfalva között nyolcz tumulus Udvarhely megyében [42]; a Kőrös mellett Puszta-Istvánházán Pest megyében, Kún-Sz.-Mártonnál s Szelevénynél Jász-Nagykún Szolnok megyében, Székudvaron Arad megyében, Békésen, Gyulán, Pósteleken Békés megyében, Nagyváradon Bihar megyében tumulusok és ősi temetők [43]; a *Kraszna* mellett Szilágy-Somlyón s Nagyfaluban Szilágy megyében ősi sírok [44]; a *Kurcza* vize, illetőleg *Kontra tó* mellett Szentesen, Szegvárott, Kajánban, Puszta-Tőkén Csongrád megyében tumulusok és ősi temetők [45]; a *Kozsalpatak* mellett Bogdánban s Hadadon Szilágy megyében tumulusok s ősi temetők [46]; a *Lapincs* mellett Királyfalvánál Vas megyében 20—30 tumulus [47]; a *Latorcza* mellett Klacsanón, Munkácson, Nagy-Ábránkán, Nagy-Lucskán, Klucsarkán Bereg megyében tumulusok és ősi temetők [48], a *Lendva* mellett Alsó-Lendván Zala megyében 30 tumulus [49]; a *Lócsi* vagy *Káli* víz mellett Lócson Sopron megyében tumulus [50]; a *Mádi* víz mellett Mádon Zemplén megyében ősi temető [51]; a *Marczal* mellett Marczaltőnél Veszprém megyében s Árpás és Ponyvád közt Győr megyében tumulosok [52]; a *Maros* mellett Arad

vidékén, Glogováczon Arad megyében, Klárifalván Torontál megyében, Tordoson Hunyad megyében tumulusok s ősi temetők [53]); a *Mezőcsáthi víz* mellett Mezőcsáthon tumulus s Igriczén Borsod megyében ősi temető [54]); a *Mezőkeresztesi* víz mellett Alsó-Ábrányban s Sályon Borsod megyében tumulusok és ősi temetők [55]); a *Mezőkövesdi* víz mellett Cserépfalván Borsod megyében ősi temető [56]); a *Mosztonga* nevü Dunaág mellett Karavukovánál Bács megyében ősi temető [57]); a *Nagysarlói* víz mellett Nagy-Sarlón Bars megyében tumulusok [58]); a *Nera* mellett Fehértemplomban Temes megyében ősi temető [59]); a *Nyitra* mellett Naszvadon Komárom megyében tumulus [60]); az *Olt* mellett Fenyőfalván Szeben megyében tumulus [61]); az *Ostoros* vízkörnyékében Novajnál Borsod megyében tumulus [62]); a *Sz.-Mártoni* víz mellett Kis-Écsen s Ravazdon Győr megyében barbar sírok [63]); a *Pátkai* víz mellett Pátkán Fejér megyében tumulusok [64]); a *Patkányvágási* víz mellett Kis-Lohón és Patkányvágáson Bereg megyében tumulusok [65]); a *Pécsi* víz mellett Makárhegyen s a Pósta-völgyben Baranya megyében ősi temetők [66]); a *Pereszlényi* víz mellett Barót és Berzencze között Hont megyében tumulus [67]); a *Pinka* mellett Pinkafőnél, Vörösvárott, Alsó- és Felső-Őrön, Magyar-Keresztesen Vas megyében tumulusok [68]); a *Poprád* mellett Hunfalván Szepes megyében tumulus [69]); a *Pölöske* vagy *Piliske* mellett Alsó-Rajkon Zala megyében tumulus [70]); a *Pirigyei* víz mellett Privigyén Nyitra megyében ősi temető [71]); a *Rába* mellett Győr és Csanak között Győr megyében, továbbá Hövejen és Soboron Sopron megyében, Kéthelyt, Molna-Szecsődön, Rábán, Rába-Füzesen, Rakson Vas megyében tumulusok és ősi temetők [72]); a *Rábcza* mellett Közép-Bükkön Sopron megyében ősi temető [73]); a *Rákos* vize mellett Isaszeghnél Pest-Pilis-Solt megyében tumulus és Péczelen ugyanama megyében ősi temető [74]); a *Sajó* mellett Iváukán, a Mohi pusztán, Sajó-Ecsegen, Sajó-Németiben, Besenyőn s Vámoson Borsod megyében tumulusok és ősi temetők [75]); a *Sárvíz* mellett Tinódon (Sárbogárdon) Fejér megyében ősi temető [76]); a *Séd* mellett Hajmáskér és Kádárta között Veszprém megyében tumulus [77]); a *Selmecz* mellett Dományikon Hont megyében ősi temető [78]); a *Sió* mellett Ádándon Somogy megyében ősi temető [79]); a *Sorok* mellett Jaákon Vas megyében tumulus [80]); a *Spittel* mellett Somfalván Sopron megyében tumulus [81]); a *Stara* mellett Igniczen s Dubrokán Bereg megyében tumulusok [82]); a *Stara-Villya* patak mellett Szerednyén, Csertészen, Valkaján Ung megyében tumulusok [83]); a *Száraz-ér* közelében Királyhegyesnél Csanád megyében régi tóvíz mellett tumulus [84]); a *Szécsényi víz* mellett Szécsényben Nógrád megyében tumulusok és ősi temető [85]); a *Szilvágyi* víz mellett Bödön, Porpáczon, Váthon Vas megyében tumulusok [86]); a *Szernye* mellett Nagy-Gúton Bereg megyében tumulus [87]); a *Szilágy* mellett Menyőn Szilágy megyében tumulus [88]); a *Szinva* mellett Miskolczon

Borsod megyében ősi temető [89]); a *Sztregovai* víz mellett Sztregován Nógrád megyében ősi temető [90]); a *Tisza* mellett vagy közelében számos helyt található tumulusok és ősi temetők [91]); a *Torna* mellett Jenőn és Somlyó-Vásárhelyen Veszprém megyében 17 tumulus [92]); a *Turócz* mellett Priekopán Turócz megyében tumulus [93]); az *Ung* mellett Pinkóczon Ung megyében tumulus [94]); a *Vaáli* víz mellett Baracska és Rácz-Sz.-Péter között, továbbá Alcsuthon, Baracson, Vaálon, Kajászón Fejér megyében tumulusok és ősi temetők [95]); a *Vág* mellett Andrásfalván, Liptóujvárott, Magyarfalván s Szentmihályon Liptó megyében ősi temetők [96]); a *Vágduna* mellett Bálvány-Szakállosnál Komárom megyében tumulus [97]); a *Vasvári* víz mellett Vasvárott Vas megyében tumulus [98]); a *Vépi* víz mellett Vépen Vas megyében tumulus [99]); a *Vérke* mellett Muzsajon Bereg megyében tumulus [100]); a *Ville* patak mellett a Valkajai sík erdőben, ezen egykor hallal bővelkedő patak jobb partján régi tumulus [101]); a *Zagyra* mellett Puszta-Monostoron Pest-Pilis-Solt megyében, Hatvanban Heves megyében tumulusok, sírok, ősi temetők [102]); a *Zala* mellett Lövőn Zala megyében tumulus [103]); a *Zsitva* mellett Nagy-Mányán Bars megyében tumulusok.[104]) A mit a hagyomány Attiláról mond, hogy ő kincseivel és fegyvereivel a levezetett s aztán ismét föléje eresztett folyóba temettetett [105]), ugyancsak variánsa annak a hagyománynak, mely hasonlót mond Alarichról [106]) és a rómaiak által legyőzött Decebalról [107]), de mint ilyen monda-variáns is nyilván nagyon érdekes világot vet a vizek tiszteletének kérdésére és pedig annyival inkább, minthogy többrendbeli adat a vizek-menti temetkezés szokását teljesen pozitiv alakban hirdetik. Árpád a Névtelen szerint eltemettetett supra caput unius parvi fluminis. [108]) És hogy mennyire szentnek és tiszteltnek kellett lennie e helynek, abból is kivehető, hogy még a nemzet megtérése után is egyház, a Fejéregyház, állott e helyen. [109]) Botond a Verőcze folyó mellett temettetett el [110]), Thonuzapa nejével együtt az abaadi révbe [111]), Ketel és fia Tolma Komáromban a Duna mellett more paganismo [112]), Taksony és Levente pedig Taksonyban a Duna mellett. [113]) Okiratainkban is gyakoriak a vizek-menti pogánysírok említései. [114]) A pannonhegyi forrás *szent forrásnak* neveztetett, a' mi nyilván annak kiváló tisztelete mellett beszél. [115]) Heves, Nógrád, Baranya, Győr, Esztergom, Veszprém, Vas s egyéb megyékben számosak a *sz. kutak*, sőt magát a pannoniai négy folyamot, *mint az ország jelvét*, a hagyomány az ország czimerében kifejezve tartja.[116]) — A vízelemnek őseink által történt tiszteletéről különben Theophylaktos Simocatta byzantin iró is tanuskodik, ki szerint a turkok, azaz a magyarok a *vizet rendkivül tisztelik*. [117]) Abulfedának ama tudósítását, hogy *a magyarok a patakoktól nedves helyekre vonulnak*, tudósaink szintén a vízelem tiszteletének szokására magyarázzák. [118]) Csodálni sem lehet ennélfogva, hogy krónikáinkban a vízmellékeket, a

vízhatárokat, a vizeken való átmeneteket különös élénkséggel kiemelve találjuk. [119]) A hagyomány is nagyon sokat s felette élénken foglalkozik egyes forrásokkal s vizekkel, elbeszélve azok csodás eredetét s tulajdonságait. [120]) A néphit átalán nagy jelentőséget tulajdonított bizonyos víztüneményeknek, főbblényi nyilatkozatokat látva azokban. Háboru, éhség, halál s egyéb események előhirnökeiül szolgáltak e tünemények. [121]) Még természetfeletti üditő, uj életet eszközlő, csodás tulajdonságokat is tulajdonított a néphit egyes vizeknek. [122]) Mutatják ezt egyebek között a *Bélpoklosok kútjai* Sopron és Veszprém megyékben, valamint a *Bélpoklosok átkelője* Zágráb megyében. [123]) A szokás a vizek partjain tüzet rakni, a víztiszteleti szertartásnak szintén egy kiváló módja lehetett. [124]) A kitünőleg tisztelt vízhelyeket s forrásokat a néphit azonkivül a vizi szellemek s tündérek lakaiúl tartotta, mert ily helyeken honoltak szerinte a sellők, a fulasztók, a haltestű leányok, a tengeri kisasszonyok, a lápok, a vízemberkék, a törpe zöld emberkék, a halfogók, az öreg ragadozó vízemberek, a vizi óriások, a nádas királyok, a lófejü sárkányok, a vizi csikók, a vizi őrszellemek és szörnyek. Viztündéri mythosunk átalán képletekben, alakokban s jelenségekben igen bővelkedő. E tekintetben tündérregei hagyományunk bőven foly. Határozottabb nyomok hiányában átalánosb képletek ugyan nem igen engednek határozott osztályozást, minő az élénkebb tudattal biró mythologiákban a vizi istenek és istennők, a sajátlagibb víztündérek, nymphák, vizi szellemek és szörnyek közt jelenkeznek, miután a rege nálunk átalában víztündért, vízszellemet, vizi embert, s nőt említ s e képzetekben tükrözi mindazon vonásokat, melyeket ama mythosok p. o. a classikai vízistenek, Neptun, tritonok, nymphák, scirének stb. nevek alatt külön ismernek és jellemeznek; — mindamellett azonban, hogy az mythologiánk átalánosb, csupán némi fensőbb szellemek s a daemonologiáig emelkedő jellemében feneklik, mégis e tekintetben is mind különböző e nemü alakokat, mind pedig egy-két sajátlagos nevet is képes máris a vizsgálat hagyományaink még alig szétoszlatott homályából felderíteni. [125]) Kétséget nem szenved, hogy mindezek a mythoszi egyedek áldozatokat is kivántak. Hogy az ily áldozatok átalánosak voltak őseinknél, bizonyos. A szabolcsi zsinat egyik rendelete ép e tiszteletre vonatkozik, melyet eltilt. Quicumque ritu gentilium iuxta *puteos* sacrificauerit hangzik a zsinati tilalom — uel ad arbores et ad *fontes* et lapides oblaciones obtulerit, reatum suum boue luat. [126]) E nagyon érdekes rendeletet már Pray [127]) Horváth János [128]), Fessler [129]) tekinték a magyar ősvallás nyomául, és Ipolyi, szembeszállva Péterffy [130]), Kollár [131]) s Cornides [132]), Mailáth [133]) nézeteivel, ugymint kik szerint e zsinati tilalom minden szükség és kinálkozó alkalmazás nélkül egyszerüen csak átvétetett a külföldi egyházi törvényhozásból, — ugyancsak ősvallási alapra fekteti. Szerinte e jelenség oka ép úgy nálunk, mint min-

den népnél azonos természettiszteletben keresendő, melynek a későbbi keresztény korban is még lappangó fenlevő gyakorlata ellen szintúgy helyén volt amaz idegen népek rendeletei korában ilyeneket hozni, mint nálunk a 400 évvel azután megtérteknél későbben.[134]) A víztiszteletnek egyéb jelei végül a vízáldozatokban, a lustratiokban s az ordaliákban is nyilatkoznak. A *vízáldozat* nyomait látja Ipolyi őseinknek az Etel folyón való átkelésre vonatkozó *ritu paganismi* kitételben, mely a Névtelen könyvében fordúl elő.[135]) Hasonlóan a hét magyar vezérnek a Magyar-réven való átkelténél is.[136]) Árpád föld, *víz* s fü jelvekben az új hont hatalmába veszi s a *vizet* népe szine előtt kürtjébe öntve feláldozza.[137]) A folyókon való átmenetek alkalmával, különösen nagyobbszerü vállalatoknál s hadmeneteknél közönségesen ily áldozatok hozattak.[138]) — A *lustratiók* a vízben való fürdésből állottak s hittek a mosás általi tisztulásban. Hitök szerint a víz lemossa, letisztítja, elveszi a rosszat s erre vezetendő vissza számos lakodalmi, háztüznézési, gyermekelhajtási, aratási, házi szokás.[139]) — Az *ordaliák* Istennek közvetlen tanuságtétében való hitben gyökeredztek, s egyik elökelő szerül a *víz* szolgált. Judicium ferri candentis et *aquae bullientis*. E jelentéssel birhatott már a boszorkányság gyanujában levöknek vízbe vetése, a víz fölületén maradás vagy elmerülés által ismertetvén meg bünös vagy ártatlan voltuk.[140])

[1]) *Délmagyarorsz. Tört. és Rég. Ért.* V, 83. 152. — [2]) Römer: *Result. généraux* p. 154. — [3]) Römer i. m. p. 159. Ebenhöch az *Arch. Közl.* VII, 166. Ugyanő *Győr megye és város egyet. tört.* 359 és 409. — [4]) Römer i. m. pp. 157. 159. 186. 187. — [5]) Szentkláray: *Torontáli őstelepek. Délmagyarorsz. Tört. és Rég. Ért.* III, 162. — [6]) Römer i. m. p. 155. — [7]) *Arch. Ért.* XIV, 258—259. gf. Sztáray Antalné jelentése. — [8]) Römer i. m. p. 157. — [9]) Römer i. m. p. 124—125. 156. Pados: *Magy. Akad. Ért.* 1857. p. 159. *Arch. Közl.* II, 290. [10]) Römer i. m. pp. 184. 185. — [11]) Römer i. m. p. 155. — [12]) Römer i. m. p. 185. és *Arch. Közl.* II, 296. — [13]) Römer i. m. p. 158. — [14]) *Arch. Ért.* XIV, 217. — [15]) Ebenhöch és Sztachovics: *Győr m. és vár. tört.* 406. l. — [16]) *Arch. Közl.* I, 54. — [17]) Römer i. m. p. 157. — [18]) *Arch. Ért.* I, 137. Römer i. m. p. 159. — [19]) Römer i. m. p. 186. — [20]) *Arch. Ért.* III, 221—223. XIII, 51. — [21]) Römer i. m. pp. 181. 186. — [22]) Römer i. m. pp. 127. 128. 132. 133. 154. 156. 157. 158. 185. 186. 187. *Arch. Közl.* I, 70. 72. 121. II, 29. — [23]) *Győr m. és vár. egyet. tört.* 409. l. — [24]) Römer: *Résultats* 155. 185. ll. *Arch. Ért.* III, 137. 165. *Századok* 1870. 431. l. — [25]) Römer i. m. p. 155. — [26]) Gooss: *Chronik* 10—11. ll. — [27]) Römer i. m. p. 157. 186. — [28]) *Résult. généraux* p. 150. 157. 167—169. 186. Érdy: *Akad. Ért.* 1854. *Arch. Ért.* XIII, 51—52. *Arch. Közl.* VI, 45. — [29]) *Résultats généraux* p. 184. — [30]) U. o. 157. l. — [31]) U. o. 121—123. 135—140. 159. 187. ll. — [32]) U. o. 184. l. — [33]) U. o. 159. l. — [34]) U. o. 126. 154. *Arch. Ért.* I, 146. 225. 306. II, 60. 94. *Hon* 1869. 48. sz. 59. Esti kiad. — [35]) *Rés. gén.* p. 156. — [36]) U. o. 157. — [37]) U. o. 155. l. — [38]) U. o. 186. l. — [39]) U. o. 115—121. 157. *Arch. Ért.* XII, 79. *Arch. Közl.* II, 294. — [40]) Römer: *Rés. gén.* 151—152. 153. 155. 156. —

41) U. o. 157. l. — 42) *Siebenbürg. Archiv.* Neue Folge IX, 18. Orbán: *A Székelyföld leirása* I, 223. *Erd. Múz. Évk.* V, 134. Gooss: *Chronik* 12. l. — 43) *Résult. génér.* 128—131. 152. 154. 155. 157. 184. 185. — 44) U. o. p. 158. *Arch. Ért.* XIII, 244. — 45) Rómer i. m. 131. 156. 171. 185. ll. — 46) U. o. 158, 187. ll. — 47) U. o. 159. l. — 48) U. o. 155. 184. ll. *Arch. Ért.* I, 47. — 49) U. o. 159. l. *Arch. Ért.* I, 19. — 50) *Rés. gén.* p. 157. — 51) U. o. p. 187. — 52) U. o. 156. 159. ll. — 53) U. o. 154. 158. 185. ll. Rupp: *Magyarorsz. helyrajzi tört.* III, 60. *Arch. Ért.* XII, 355. — 54) *Rés. gén.* 155. 184. ll. — 55) U. o. 155. 185. ll. — 56) U. o. 184. l. *Arch. Ért.* IV, 78. — 57) Rómer i. h. p. 184. — 58) U. o. 154. l. — 59) U. o. 187. l. *Arch. Ért.* VII, 176. — 60) Rómer i. m. 157. l. *Arch. Ért.* VII, 247. — 61) Rómer i. m. 158. l. *Arch. Közl.* II, 245. — 62) *Rés. génér.* p. 155. — 63) *Győr m. és város egyet. leirása* 407. 408. ll. — 64) *Rés. généraux* pp. 141—150. 156. — 65) U. o. 155. l. — 66) U. o. 184. l. *Arch. Ért.* XII, 79. — 67) *Rés. gén.* p. 156. — 68) U. o. 159. l. *Arch. Ért.* X, 234. — 69) *Rés. gén.* 158. l. Windisch: *Ung. Magaz.* II, 60. — 70) Rómer i. m. p. 159. — 71) U. o. 186. l. — 72) U. o. 156. 157. 159. 171—178. 186. ll. — 73) U. o. 186. l. — 74) U. o. 157. 186. ll. — 75) U. o. 155. 185. ll. — 76) U. o. 185. l. és *Arch. Ért.* VII, 55. 81. — 77) Rómer i. m. 159. l. — 78) U. o. 185. l. — 79) U. o. 186. l. — 80) U. o. 159. l. — 81) U. o. 157. l. — 82) U. o. 155. l. és Lehoczky az *Arch. Ért.* IX, 19. — 83) Rómer i. m. 152—158. ll. Lehoczky az *Arch. Ért.* IX, 18. 19. ll. — 84) *Rés. généraux* 155. l. — 85) U. o. 157. 186. ll. — 86) U. o. 158. 159. ll. — 87) U. o. 155. l. — 88) U. o. 158. l. — 89) U. o. 184. l. — 90) U. o. 186. l. és *Arch. Közl.* II, 292. — 91) Lásd egyenkint *Magyarorsz. régi vízrajza* I, 268. — 92) Rómer: *Rés. généraux* 159. l. — 93) U. o. 158. l. — 94) U. o. 158. l. — 95) U. o. 156. 184. 185. *Arch. Ért.* III, 164. IV, 254. 286. VI, 248. XIII, 151—153. — 96) U. o. 186. l. — 97) U. o. 157. l. *Arch. Közl.* I, 47. — 98) Rómer i. m. 159. l. — 99) U. o. 159. l. — 100) U. o. 155. l. — 101) Lehoczky az *Arch. Ért.* IX, 20. — 102) Rómer: *Rés. généraux* 150. 156. 170. 185. ll. *Arch. Ért.* X, 248—249. — 103) Rómer i. m. 159. l. *Arch. Közl.* II, 260. — 104) Rómer i. m. 154. lap. — 105) Ipolyi: *Magy. Mythologia* 201. l. — 106) Jornandes: *De reb. geticis* XXIX. — 107) L. *Sarpetia* alatt. — 108) *Hist. hung. de sept. ducib.* cap. LII. — 109) Névtelen: *Hist. hung. de sept. ducib.* cap. LII. — 110) Névtelen cap. LVI. — 111) Névtelen cap. LVII. És v. ö. *Magyarorsz. régi vízrajza* I, 71. — 112) Névtelen cap. XV. — 113) Podhráczky: *Chronicon Budense* 102. Turóczi: *Chronic.* II, 42. Levente....circa villam Toxun, *ultra Danubium* est sepultus, ubi jacere dicitur Toxun, avus ejus, *more pagano.* — 114) Lásd Ipolyit: *Magyar Mythol.* 201. l. Kerékgyártót *Magyarorsz. mivelődésének tört.* I, 449. Bartalt: *Commentarior.* I, 152. — 115) Ipolyi i. m. 201. l. — 116) Oláh: *Hungaria* 18. Ipolyi i. m. 201. l. — 117) *Histor.* lib. VII. cap. 8. s ehhez lásd Szalay szövegkritikáját: *Magyarorsz. Tört.* II. kiad. I, 54—55. — 118) Ipolyi i. m. 200. lap. Kerékgyártó: *Magyarország mivelődésének tört.* I, 427. — 119) Ipolyi i. l. — 120) Példákat láss Ipolyinál i. m. 202. lap. — 121) Példákat láss Wernhernél: *De Admirand. Hung. Aquis Hypomnemation.* Schwandtnernél: *Script. Rer. Hung.* III, 153—180. Bélnél: *Not.* II, 302. Ipolyinál: *Mythol.* 202—204. ll. — 122) Ipolyi i. m. 203. l. — 123) Lásd *Leprosorum puteus* és *Leprosorum transitus.* — 124) Ipolyi: *Magy. Myth.* 207.

lap. — [125]) Ipolyi: *Magy. Myth.* 96—105. ll. — [126]) S. Ladislai Regis decret. I. Anno MXCII. Endlichernél: *Rer. Hung. Mon. Arp.* p. 330. §. 22. — [127]) *Annales* I, 190. — [128]) *Tudom. Gyüjt.* 1817. II, 56. — [129]) *Die Geschichten der Ungern* I, 340. — [130]) *Conc. Sacra* I, 27. — [131]) *De iure Patr.* I, 77. — [132]) *Relig.* 35. — [133]) *Geschichte d. Magyaren* I, 28. — [134]) Ipolyi i. m. 204. l. — [135]) *Hist. hung. de sept. ducib.* cap. VII. — [136]) U. o. cap. XLVI. — [137]) *Chron. Budense* c. 38. Thuróczy: *Chronic* II, 3. — [138]) Ipolyi: *Magy. Myth.* 205. l. — [139]) Számos példát lass Ipolyinál i. m. 206. — [140]) Ipolyi i. m. 206. l.]

Vizek vándorlása. Századunk negyedik tizede óta van szó a tudományos irodalomban a vizek vándorlásáról. Először *Soltkow* orosz természetbuvár irányozta 1844-ben a közfigyelmet e nagyérdekü tünetre. Legbehatóbban azonban *Baer* orosz államtanácsos foglalkozott ennek kipuhatolásával és tudományos megállapításával. [1]) Ő a szibériai folyóvizeket tette e szempontból különös tanulmánytárgyaivá. Kutatásainak eredménye az, hogy a mi hemisphäránkon az éjszakról délnek folyó vizek szemlátomást *jobb* partjaikba ütköznek, ezeket alámossák s így helyileg mindinkább *nyugatra* huzódnak. Viszont a délről éjszaknak futó folyóvizek a mi hemisphäránkon szintén *jobb* partjaikba ütköznek, azokat rongálják s mindinkább *keletre* jutnak. Ellenben a déli hemisphärán, a délről éjszaknak tartó folyóvizek *bal* partjaikba ütköznek, ezeket szaggatják s így helyileg ezek is mindinkább *nyugatra* huzódnak, míg ugyanezen hemisphärán az éjszakról délnek folyó vizek *bal* partjaikat mossák s mindinkább *keletre* jutnak. E sajátszerü tünemény okául a *föld rotationális mozgásának befolyása* említtetik. Ugyanis mindkét hemisphärán a sarkokhoz közelebb eső szélességi körök csekélyebb forgási sebességgel birnak, mint azok, melyek közelebb esnek az egyenlítőhöz. Az éjszaki vagyis a mi hemisphäránkon az éjszakról délnek mozgó vizek tehát egyre *sebesebb* mozgású, a délről éjszakra mozgó vizek pedig egyre *csekélyebb* mozgású parallelkörökbe jutnak, a hol a partok tömegeinek is természetesen nagyobb vagy illetőleg kisebb a forgási sebességök. Ennek következménye az, hogy a vízrészek fokozódó erővel megtámadják a gyorsabban mozgó s mintegy eléjök sietö part tömegeit s így helyileg azon oldalon tova vándorolnak, a mely oldalon a partszakítás történik. Annyira természetes alapon nyugszik e theoria, hogy Baeren kivül igen tekintélyes szakférfiak is mellette nyilatkoztak. Így Peters [2]), Suess [3]), Reclus-Ule[4]), Stefanovics[5]) és mások. Babinet [5*]) s ujabban Escherich e mellett igen pontos képleteket is dolgoztak ki, melyek a földrotationak a vizek oldalvást való mozgására kihatö befolyását mathematice kifejezik s melyek minden nem merően äquatoriális irányu folyóvízre tökéletesen alkalmazhatók. [6]) Baer különben a föld forgásának e befolyását nemcsak a vizeknek oldalra való törekvésével, hanem a déli irányu vaspályákon, nevezetesen az éjszakamerikaiakon történt kisikamlások statisztikájával is törekedett bebizonyitani. Szerinte a legtöbb ily kisikamlás *jobb* oldalra történt. Majd

mások kiderithetni vélték azt is, hogy a tüzérek túlnyomólag *jobb* oldalra tévesztik el ágyúgolyóikkal a kitüzött czélt. [7]) Streffleur tüzetesen tárgyalta 1847-ben megjelent terjedelmes iratában a forgási erőnek geologiai tünetekre való befolyását. Legujabban pedig Stefanovics őrnagy, kinek hydrographiai tanulmányai átalán tekintélyben állanak a szaktudósok előtt, a Baer-féle theoriát annyiban fejtette ki jobban, a mennyiben rámutatott ama természetes másodokokra is, melyek a föld forgásának befolyását a folyóvizekre még inkább fokozzák. Ezek szerinte: *a)* az oldalvölgyekből jövő hömpölyök legeredetibb természetereje; *b)* az uralkodó szelek, különösen a nap-éjegyen idején fuvó szelek ereje, mely az ellenkező folyópartra közvetlenül veti a hullámokat; *c)* az uralkodó éjszakkeleti szél ereje, mely közvetve, a nagy folyókanyarulatok között levő keskeny földnyelvek áttörése által hat a tulsó part megrongálására; *d)* az aequinoctiális délkeleti szélnek, a Koschawanak ereje, mely a folyó közelében fekvő homoksivatagok fövenyével betölti a folyó innenső partját, s végre *e)* a forró égövben a vegetatiónak ereje, mely elburjánzás által a folyóvizek ágyait eltorlaszolja. [8]) De itt legott fel kell említeni azt is, hogy olyanok sem hiányzottak, kik a Baer-féle theoriát átalán kifogásolták, mint Lamarle a belga, Bertrand, Combes, Delaunay a franczia akadémiában, hivatkozva egyrészt arra, hogy a rotationális erő a folyók kanyarulataihoz képest sokkal csekélyebb, mintsem hogy az nyilatkozhatnék, másrészt pedig arra, hogy némely folyók, nevezetesen a Mississippi, a mexicói folyók, a Rhone, a Rajna és az Elba, e tantételnek teljességgel nem kedveznek, sőt inkább annak határozottan ellentmondnak. [9]) Ez utóbbit egyszerüen tagadni nem is lehet s már Peters kénytelen volt reá azt a megjegyzést tenni, hogy e folyók természettörténetét legalább is a jégkorszakig kellene kutatni s abban a mechanikai eseményeket a harmadkori altalaj esési viszonyainál nem kevesebbé mint döntő momentumukot számbavenni. Akkor talán ki fogna tünni, hogy az ellenmondás csak látszólagos. [10]) A kérdést mindenesetre a legbehatóbb részletességgel kellene minden országban nyomozni, hogy végleg sikeresen s minden vonatkozásában megoldassék. Kellene különösen nálunk is ezt tenni, mert folyóvízrendszerünk sok tekintetben e tanulmányra nagyon kedvezőnek mondható. Ugyanis vizeink legnagyobb részének oly futó iránya van, mely a Baer-féle theoria követelményeinek igen jól megfelel. Talán csak is a Maros képez e tekintetben kivételt, a mennyiben ennek határozottan äquatorialis futóiránya van. A felsőmagyarországi folyók a Morva, a Vág, a Nyitra, az Árva, a Garam, az Ipoly, a Hernád, az Ondava-Tapoly-Laborcz-Bodrog; Közép-Magyarországon a Duna Vácztól, a Tisza Tokajtól kezdve; Délmagyarországon a Bega, a Temes, a Karas, a Cserna; azonkivül némely erdélyi és horvátszlavon folyóvíz is merően *déli* avagy erősen *délkeleti* s illetőleg *délnyugati* iránynyal birván,

nyilván nagyon alkalmasak arra, hogy rajtok a föld tengelye körüli forgásának befolyását nyomozzuk, még pedig annál sikeresebben, minthogy épen legtekintélyesebb folyóink a Duna és a Tisza jelentékeny pályahosszusággal birnak, úgy, hogy az 3 szélességi fokra is kiterjed. Eddigelé azonban csakis a a Duna részesült némely átalános figyelemben, melyet távol sem mondhatunk még kielégítőnek és megfelelőnek. A kik mégis figyelembe vették, oda nyilatkoztak, hogy e nagy folyónak *jobbra* való vándorlása oly határozott és nyilvánvaló s annyira következetes és szabályszerü, hogy azt annak regulativumául tekinthetni. [11]) Suess szerint a föld rotatióján alapuló mechanikai befolyások következményei annyira feltünőek, hogy lényeges vonásaikban Középeurópának bármely iskolai térképén is észrevehetők. [12]) Ő a Dunát folyton jobbra való törekvésénél fogva egy több ponton felaggatott kötélhez hasonlítja és a szilárd hegytömbeket, melyek a kötél körönyeit meghatározzák, a csüngő kötél »akasztó pontjainak« nevezte. [13]) Szerinte a mint a folyam Aschachnál a sziklaszorulatból a sík és könnyen rombolható területre kiér, a Baer-féle törvény által késztetve legott *jobbra* fordúl. Aschach és Ottenheim között, hol a második szorulat kezdődik, a folyam egy délre lefüggő nehéz kötélhez hasonlít s e területen a *jobb* Dunaparton tettleg szükségesekké váltak a parti védmüvek. Az ottenheimlinczi szorulatból kijutva, ismét *jobbra* fordúl Wallseeig lekanyarodva s Ardacker alatt *jobb* partját alámossa. Hasonló történik Greinnál. Itt a folyam kiérve a sziklacsorgából, a mint Ipsnél laza talajra akad, azonnal éles fordulattal annyira jobbra kanyarodik, hogy Sarlingnál és Göttsdorfnál hegyes szög alakjában kénytelen az őshegységhez visszafordulni a csorga folytatását elérendő. Egészen hasonló ez eset Kremsnél s Greifensteinnál. Stokerau és Korneuburgnál tisztán láthatni a bal Dunaoldal elhagyatott folyam-medreit. A mint aztán a Duna az Alpok homokkőzónáját áttöri, ismét jobbra fordúl és pedig oly határozott módon, hogy a schwechatnémetóvári vonalban a *jobb*part rongálása átalános figyelmet ébresztett, míg a folyam s annak eredeti balpartja között mértföldekre terjedő alluviumok fekszenek. Ebben az alluviumban a Ruszbach egy elhagyott Duna-mederben mozog, míg a Morva, szintén *jobbra* törekedve balfelől birja alluvialterületét s meredek *jobb* partja hosszában folyik alá. Klosterneuburg és Német-Óvár között a folyam ismét feltünőleg hasonlít egy e két ponton felaggatott kötélhez. A mi ezután következik, többé-kevesbbé csak ismétlődése ezeknek a jelenségeknek. A Kis-Kárpátokon áttörve a folyam *jobbra* fordúl. A Csalóköz mentén legalább a Duna főága a jobboldalon van s a pozsonyi sziklakaputól Esztergomig a Baer-féle törvénynek befolyása szintén felismerhető. Az esztergom-visegrádi sziklaszorosból kiérve, a folyam egyenest *délre* kanyarodik, mintha a kötél lecsett volna második akasztópontjáról. Jobbról egy csak kevéssé megszakított meredekpart, míg balfelől

mocsarak és beláthatatlan lapály kisérik. A 17—18 mértföld hosszu pestsolti turfavölgy egy régi Duna-ágyban fekszik. A kép egészben a szibériai nagy folyamok képéhez hasonlít, a mint azt Baer vázolta. Mert a dolog itt is annyira feltünő s a magasabb, meredek jobb s a lapályos bal part közötti különbség oly nagy, hogy egy magyar geolog azt véleményezte, mintha itt a Duna egy talajemelkedés és sülyedés által keletkezett vetődési hasadékban folyna. Mi, kik hozzá vagyunk szokva annak látásához, hogy minden alluviálterületet jobbról s balról meredek partok környezzenek, önkénytelenül nézünk itt a baloldali meredek part után. Még a legjobb térképeken is alig mutatkozik más ilyen, mint ama gyenge dombhát, a mely Zombortól éjszakra Stanicsicstől Csonoplyán és Sziváczon át délkeleti irányban a Dunától eltávozik, hogy a Ferencz-csatorna hosszában Földvárnál a Tiszát elérje. Legalább is innentől fogva felvehetni, hogy a Tisza egy régi Duna-ágyban folyik. Legalább is e területet, a Ferencz-csatornától a Vrdnikhegység aljáig Péterváradnál, vándorolta be a Duna évezredek során a föld rotatiójának befolyása következtében. A római sánczok, melyek e sík területen vonulnak el, mutatják, hogy a folyam már régtől fogva érkezett e hegység lábaihoz. Ha e hegység egész hosszában a folyam útjában nem állana, akkor az ma már talán a Boszut és a Száva medrében folyna, s a Zimonyig vagy Belgrádig terjedő szakasza úgy lenne a Tiszáé, a mint azé lett a Földvár és Ó-Szlankamen közötti szakasz.[14]) — Máshelyt ugyane jeles iró azonkép arra figyelmeztet, hogy a Duna szemlátomást *jobb* felé törekszik. A Krems és Korneuburg közti területen a Duna két meredek partja helyenkint két mértföldnyire is eltávozik egymástól. Az éjszaki vagyis baloldali igen tisztán kivehető meredekpart Felsen, Kirchbergen, Stetteldorfon át Stockeraunak huzódik, a déli Hollenburgtól Treismauereren és Judenauon át Königstettennek. Hollenburgnál a folyam szemlátomást *jobbra* tart, innen Tulnnon túlig csaknem a két meredekpart közepén, míg Zeiselmauernél ismét a *jobb* part felé hajlik. A baloldali meredekpart hosszában mindenütt él a hagyomány, hogy a Duna egykor ott folyt. A Fels nevü kis helység, mely közel két osztrák mértföldnyire esik a Duna legéjszakibb kiágazásától, nevezetes emlékkel bír. Ez egy régi kis kápolna, mely a meredek part tövén egy, falakkal és támoszlopokkal körített dombon áll. E támoszlopok közül kettő feliratos kőtáblákkal bír s mindenik kőtábla közepén egy vasgyürü van megerősítve, a mint azokat hajók odalánczolására alkalmazni szokták. A régibb tábla az 1763. évszámot viseli, a másik pedig e századból való. Mindkettő versekkel és karczolt kis képekkel diszített, melyek a Dunának e helyt való egykori folyására vonatkoznak. Azonban a régibb tábla felirata is úgy beszél erről mint korábbi idők eseményéről. »Den hier am Felsen floss *einst* der Donaustrom« hangzik az 5. sorban. A képecske pedig a templomot

tünteti fel, a mint az víz által körül van véve s egy hajós feléje evezik. Ugyanitt az áradmányi talajban számos árok huzódik el. Mindezek elhagyatott Dunaágak, melyek közül több, áradat idején ujból megtelik. A Schmida-patak, a mint Hippersdorff és Stetteldorf között az áradmányra kijut, rögtön keletre kanyarodik, mert az innentől fogva egy régi Duna-ág medrében folyik. A kremsi városi levéltárban a svéd ostrom egy képrajza őriztetik 1646-ból. E képen a Dunának határozottan éjszakibb folyása van, mint manap, mert a közvetlenül Kremsnél folyó ág ép oly erősnek van rajzolva, mint a középszigettől délre vonuló ág. Manap a Duna főága, a mint Steinon fölül a sziklaszorulatot elhagyta, minden látható ok nélkül *délkeletre* huzódik s a Krems városánál levő ág idővel egészen be fog iszaposodni. A legéjszakibb, kisebb ág már tettleg be van temetve s az azelőtti ligettel egyetemben a város sétányát képezi. Hitelreméltó egyének állítása szerint Krems közepén, a hol a sziklás talaj aláereszkedik a városnak alluviumból álló mélyebb részeire, még látták a hajók megerősítésére szolgáló vaskarikákat a sziklán. Igy Blekinger városi tisztviselő is látott ily vaskarikákat a 276. számú ház mellett levő s sziklába vágott lépcsőnél. Itt tehát a Dunának jobboldalra való törekvése nyilvánszerü. De még sokkal feltünőbb az a klosterneuburgi és hainburgi szorulatok közti szakaszban. Itt is szétválnak a folyam meredek partjai, s egymástól való legnagyobb távolságuk szintén 2 mértföldnyinél több, maga az egész folyam azonban a *jobb* oldalon fekszik s folyton rajta van még tovább is jutni ebben az irányban. Az áradmányi talaj, mely őt a baloldali meredekparttól elválasztja, itt is sokszorosan át van szelve kiszáradt ágak medreitől s egy ily mederben folyik egyebek között a már említett Russbach alsó része. Bécsnél a Duna ugyancsak szüntelenül *jobb* partja felé törekszik. Csak ügygyel-bajjal tudják azt a Lichtenthalban, a Rossauban és Erdbergben emberi kézzel jobb meredek partjától elvezetni, de Fischamenttől Német-Óvárig még folyton rágódik azon s időről-időre akkora földtömegeket szakít le róla, hogy az utóbbi évtizedek alatt a Pozsonyba vezető postautat ismételten kellett belebb az országba helyezni. A gőzhajók számára alkalmas mélyebb víz a jobb partnál található s egy Pozsonyba való lerándulás alkalmakor nemcsak a partszakadásokat szemlélhetni meglehetős közelből, hanem arról is meggyőződhetni, hogy hogyan segíti elő a gőzhajók által keltett nagy hullámcsapás a folyam igyekezeteit. A Dunának egész folyása a klosterneuburgi sziklaszorostól kezdve a hainburgiig, egy jobbra erősen convex körívet képez, mely sehol sem távozik el messzire a jobboldal meredek partjaitól, míg a concav baloldalt a másik meredek parttól, mely nem kevesbbé tisztán mint a Bécsnél levő Kagranon és Leopoldsdorfon túl a Morvamezőn elhuzódik, 1—2 mértföldnyi széles áradmányi talaj választja el. A folyamnak e jobbra való törekvése annyira feltünő,

hogy már régtől fogva felköltötte a geologok figyelmét, sőt arra a sejtelemre is szolgáltatott okot, hogy a Dunától éjszakra fekvő vidék lassankint a többi vidék fölé emelkedik, kényszerítve ilykép a folyót, hogy mindinkább délre vonuljon. De tisztán láthatni azt is, hogy a Morva ugyancsak elhagyta meredek partját a Kis-Kárpátok hosszán s maga után egy sík áradmányi földszalagot hagyva mindinkább *jobb* oldalvást huzódott s most már ép úgy mint a Duna jobboldali meredek partja tövén Drösingnél, Dürrnkrautnál, Stillfriednél stb. folyik el. A Csalóköz körrajzának összehasonlítása ama térnek alakjával, melyet a meredek partok Krems s a klosterneuburgi szoros, vagy ez s a hainburgi szoros között körítenek, oly nagy összhangzatot mutat s a bal Dunaág itt annyira gyengébb mint a jobb, hogy ebben is ugyanama jelenségnek egy ujabbi nyilvánulását szemlélhetni. Budán alúl, nevezetesen Promontor alatt a nagy folyam ujból kilép a síkra és pedig egy a meridiánnal csaknem összeeső s így az oldalra való huzódásra nagyon alkalmas irányban. Tényleg egyetlen pillantás Magyarország általános térképére elegendő arra nézve, hogy lássuk, miszerint a folyamot jobbfelől meredek partok, balfelől ellenben csak áradmányi talaj környezik. Így tehát egészben véve észlelhetni, hogy a Duna déli egész pályáján, bárhol is folyjon könnyebben szétrontható területen, folyton *jobbra* törekszik s más folyóvizeket is összehasonlítva, észrevehetni, hogy a *jobbra* való törekvés közülök igen soknál tényleges, úgy, hogy a déli irányban folyó vizek *nyugati*, az éjszaki irányban folyó vizek pedig *keleti* meredek partjaik tövén birják legmélyebb medröket s tulajdonképi vízcsorgájokat. Lehetetlen, hogy az oly általános jelenséget helyi niveau-változatok idézzék elé. Valódi oka a földnek tengelye körüli naponkinti forgása. Másodlagos körülményektől, például a partok geognostikai minőségétől és azok kisebb-nagyobb szétrontható ságától van aztán feltételezve az a fok, a melyig a folyam jobboldalra való nyomulásának tendenciája emelkedik. [15]) Igy Suess! Egy másik hirneves geolog és természetbuvár, *Peters* szerint a Duna már a korai postdiluviális idők óta kezdette meg vándorlását s nincs kétség abban, hogy az egykor a Tisza alsó ágyában folyt, honnan az, a nagy közép-magyarországi lősztáblának Pest és Szolnok között történt elhordása, s a jobboldali mellékvizek absorbeálása után, annyira nyugatra vándorolt, hogy ma már Váczná derékszögü hajlattal bír. [16]) Ugyancsak szerinte egész bizonyossággal előre mondhatni, hogy egykor a pécsi hegység előcsoportjaiig fog nyomulni, majd a Dráva ágyát fogja elérni s aztán ezzel együtt a Száváét, úgy, hogy ennek medrében hömpölyögve, le fogja fejteni a szerb hegységből ama sziklát, melyen ma Belgrád áll s közelebb jutand ennek folytán az Avalához. [17]) Szerinte a mai Jalonicza is egy régi Duna-mederben folyik, míg maga a Duna Oltina közelében egy régi folyó ágyában mozog, mely a Dobrudzsa jura-mészköveit szegte

át. A Csernawoda vagyis a Fekete-víz sem folyt be mindig úgy mint manap közvetlenül a Dunába, hanem az imént említett s most már a Duna által elnyelt folyóba. [18]) Hasonlókat mond e tárgyra vonatkozólag Reclus [19]) de felette érdekes az is, a mit e tekintetben két kiváló hazai tudósunk állít. Az egyik Szabó József, a természettudós, a másik Salamon Ferencz, a történész. *Szabó József,* figyelmeztetve a Dunának pannoniai roppant árterére, azt mondja, hogy a Duna régi árterének vehetni Bácska alsó felét, a Duna balpartjától föl egészen a telecskai dombokig. Az árvíz nem hat most odáig, de minden egyéb körülmény a mellett szól, hogy a Duna vize valószinüleg egyesülten a Drávával födte azt is először mélyebben, aztán mocsárrá változtatva s végre szárazzá lenni engedve, úgy, hogy most csak régi ártere gyanánt tekinthetjük.[20]) *Salamon* szerint pedig, ki valószinünek tartja, hogy Priscusék idejében az V. században a Maros *délebbre* s a Tisza *keletebbre* folyt mint ma [21]), némelyek sejtelme nyomán nemcsak az ó-budai Nagy- és Gyár-szigetet lehet egykori száraznak vennünk, hanem a most már elenyészett Fürdőszigetet is, mert több jelből azt következtethetjük a római korbeli Duna térképére nézve, hogy a budai part magában foglalta mint szárazt a Margitszigetet a Fürdőszigettel, a Nagy- és Gyárszigettel együtt. De kárpótlásul mély Duna-meder lehetett az uj-pesti sziget. Ez később képződött, mikor a folyam ama szigeteket alakítva a budai part felé huzódott. Lejebb pedig folyt azon egész tractuson, melyet ma Vizafogónak nevezünk. Maig is ingovány az s kedvencz medre a nagyobb áradásoknak. [22]) Mértföldköveink pedig arra az eszmére vezetnek, hogy a római korban a Duna, ha nem is oly nagyon, mint Ptolemaeus képzelte, de valamivel keletiebb folyásu volt, mint napjainkban s az az út, mely mértföldkövestül együtt már vízfenék, egykor nemcsak magasan kiemelkedett a vízszin fölött, hanem a jobb parttól némi kis távolságra huzódott el. A Duna több mint másfélezer év alatt sokat mosott el a magas jobbpartból s az is feltehető, hogy kitartása abból talán már száz meg száz ölet mosott el oly sok idő alatt. Azt pedig bizvást feltehetni, hogy Pakson alúl Eszékig több vonalon az lehetett akkor a legnyugatibb ág, mi most a legkeletiebb. Korántsem tartozik a lehetetlenségek közé, hogy egykori római városok és erődök romjait ma a Dunában, sőt néha a balpart iszapja és homokja alá mélyen temetve találhatnák. [23]) Ez utóbbi nézetnek már *Aschbach* is adott volt kifejezést, a mennyiben szerinte nem valószinütlen, hogy a Gieli vidékén a Dunában netán előkerülő falmaradványok nem hidpillérek, hanem oly várak és erődök maradványai, melyek nagy számban a parton állottak, de a folyó által elsülyesztve lettek. [24]) *Németh* Sándor buzgó régiségbuvár azonkép kétségtelennek nyilvánította, hogy egykor a Margitszigetről a most már nem létező Fürdőszigetre száraz lábbal lehetett átkelni s hogy a rómaiak idejében a Dunának nem az az ágya és folyása volt,

a mi most. [25]) Maga *Römer* is úgy tartja, hogy Ó-Buda a rómaiak alatt a gőzhajótársulati szigettel össze volt kapcsolva és a magyar foglaláskor a nagy Dunának csak egy csekély ága mellett feküdt. E Dunaág mindinkább növekedett, a római emlékeket, melyek itt álltak, elmosta, elhordta, míg végre a mai elég jelentékeny szélességet nyeré. [26]) Így tehát a geologok, historikusok és régiségbuvárok a Dunára nézve megegyezőleg oda nyilatkoznak, hogy az helyileg *jobbra* vándorolt, s az általok felhozott érveken kivül még számos egyéb topographiai adatok is igazolják vagy látszanak igazolni feltevésöket. És pedig a következők: míg a Dunának a váczi hajlattól le Zimonyig balfelől sík, jobbfelől meredek partjai vannak, addig Zimonytól torkolatáig, hol iránya keletivé s éjszakkeletivé válik, mindkét felől meredek magas partok kisérik. — Vácztól Zimonyig roppant ártér kiséri a Dunát balfelől, de túl a Vaskapun az egész pontusi környéken felötlő jelleme a vidéknek, hogy a folyó árterei csekélyek. [27]) Ez a folyó vándorlásának hirdetői szemében nyilván nagy érvül szolgálhat állításaik mellett, mert a Dunának Zimonytól torkolatáig való része, folyása keleti lévén, kevesbbé van a rotationális erő befolyásának kitéve, mintsem Vácztól Zimonyig, hol folyása merően déli. — A Csalóközt éjszakról befogó Dunaág, az *Érsekujvári Duna* szemlátomást fogy. Marsili idejében ez volt a Főduna s napjainkban is emlékeznek reá, hogy ez ágban remorqueurök jártak. Ma már annyira sekély, hogy könnyebb s kisebb vontató hajókra sem alkalmatos többé. — Ép így észrevették volt a *Soroksári* Dunaágnak folyton való apadását. — A *Mosztonga* s a *Vajas* fokok a történeti időkben hajózható nagy folyók voltak, ma már csak kóválygó iszapos erek. [28]) — A *Kácsi* Dunaág ujabb időkben azonkép a Főduna volt [29]), ma a főág jobb oldalon huzódik el Péterváradon alúl. Mindezek a balágak tehát szünőfélben vannak, vagy teljesen meg is szüntek, úgy a mint a pesti balág is rég megszünt, a historiailag constatált *kerepesi révvel* együtt. [30]) Hogy Pest egykor szigeten feküdt, az még mult századi térképekből kimutatható. — Hogy a Duna Pozsonyban a mai szinháztérig, Budapesten a redoutig terjedt, szintén kimutatható. — A régibb térképeken a *váczi* Dunahajlat nincs derékszög alakjában jelezve. Teszem a Ptolemaeusén. [31]) De sőt némely ujabbkorin sem. [32]) A Salzburgi IX. századi Névtelen szerint a Duna nem kanyarodik meg Vácznál, hanem egész Alsó-Pannonia hosszában nyugatról keletre tart. [33]) — Úgy Herodot [34]), mint Strabo [35]) szerint a Maros a Dunába ömlött, a mi tehát igazolni látszik azok nézetét, kik szerint a Duna egykor a Tisza ágyában folyt. — A IV. században készült Peutinger-féle térképen Viminacium, a mai szerb Kosztolácz jól elesik a Dunától [36]), ma a Duna a még fenlevő castrum közelében folyik. — A Duna amaz ágában, mely az ó-budai szigetet ma elválasztja a száraztól, két tetemes római kőfal fekszik keresztben a vízszin alatt. Egyik a kis lánczhidon

felül 120, a másik azon alúl 37 ölnyire. Ezek nyilván azt bizonyítják, hogy e Dunaág s illetőleg e sziget csakis a római kor után keletkeztek. E helyt tehát a Dunának jobb felé való törekvése szintén historiailag be van bizonyítva.[37]) — Pesty Frigyes oly adatokat közöl, melyekből kiderül, hogy a Dunának a mai Pest-Pilis-Solt megye délnyugati szögében oly folyása lehetett, mely által a mai solti széknek déli részei közvetlenül *Tolna* és *Fejér* megye területével összefüggtek. Ezt a föltevést szerinte több más adat is látszik igazolni, mely mindenesetre figyelmünket felkölti. A szegszárdi apátsághoz tartozott helységek: Fajsz, Bátya, Szatmár, Adács, Nádasd, Malomér a XI. században *Tolna* megyében feküdtek, ma azonban a Duna bal partján Kalocsa környékén mint soltmegyei falvak találhatók. Hogy a Dunának e tájon egykor más folyása volt, azt Bogyiszló területén leginkább lehet észrevenni, a hol a Holt-Dunát ma is ismerik. Hajdan Tolnában Pálföld vagy Páli nevü falu létezett, ennek megfelel a *Dunán-innen,* Bogyiszló határában a Pálisziget nevü lapály.[38]) Szerinte ez említett Holt-Duna medre még a XIV. században is Nagy-Dunául szolgált.[39]) — Ennyi adattal szemben kérdés már most, hogyan akadhattak a Baer-féle theoriának ellenesei s kinek van elvégre is a contravers kérdésben igaza? Nézetem szerint mindkét ellenfélnek erős engedményeket kell egymásnak kölcsönösen tennie. A folyóvizek vándorlásának vitatói kelleténél többet, ellenzői kelleténél kevesebbet állítottak. Az elvitázhatatlan tény, hogy a Baer-féle theoriának erős természettani alapja van. Egy oly természettörvényen alapszik az, melynek a folyóvíz s a folyópart kényszerítőleg alá van vetve. De akkora kihatása e törvénynek még sem lehet, hogy azt elhihessük, miszerint a Duna a Tiszavölgyből vándorolt volna mai medrébe. Ez geo- és hydrologiailag egyaránt lehetetlen, a mint ezt egyebütt már tüzetesebben okadatoltam.[40]) Abból, hogy még nem oly rég sok Dunaág a Tiszába szakadt és vele egyesülten ismét a Dunába lefolyt s hogy több Dunaág, ezek között a Ferencz-csatorna, a Gospodinci-ág, a Jägricska-Bara és mások csak századunk második felében szüntek meg a Duna és Tisza vizeit egymással összekapcsolni, még távol sem következik az, mit vele Lanfranconi jelezni akar, mintha t. i. a Tisza ágya tényleg a Duna lefolyási csatornájául szolgálhatott volna valamikor.[41]) Legfelebb is annyi az igaz belőle, hogy a Duna talajvize kiütvén magát a Dunateknő közelében, követte a természetes vályúkban a talajesést a Tisza felé. Vagy pedig hogy nagy áradások idején egyes Duna-szakadékok túljutottak a nagy síkság alacsonyabb vízválasztóján s aztán a Tisza mélyebben fekvő völgyébe szivárogtak. Hogy a nagy pannoniai medenczében a lösztábla roppant kiterjedésü alluviálképződésekkel meg van szakítva, mindenesetre bizonyítja, hogy a hiányzó tengeri rétegeket a folyóvíz elhordotta, de legott hozzáteszem, *hogy az még a mai folyórendszer alakulásakor történhetett, abban a geolo-*

giai korszakban, midőn folyamrendszerünk egyátalán még nem volt kifejlődve. Túl a Vaskapun a folyam-rendszer minden akadály nélkül juthatott eleitől fogva a mély víztartóba, irja egyik kitünő természettudósunk, míg innen a Vaskapun a mostani meder kiképződése előtt úgy a fő, mint mellékfolyóink nagy téren kóválygottak, arról a diluviál-képleteket részben elhordván s saját iszapjokat jóval kisebb mennyiségben lerakván oly területeken is, melyekre most már soha sem jutnak el.[42]) Ez illetékes nyilatkozat mindent megfejt, a nélkül hogy a föld tengelye körüli forgásának befolyására gondolnunk kellene. A geologiai érvek tehát akkorát csakugyan nem bizonyíthatnak, mint a mennyit vele a Baer-féle theoria vitatói bizonyítani akarnának. De a mathematikai, a geographiai és historiai érvek is nagyon óvatosan használandók fel. A mathematikai számítások ugyanis elméletileg s magokban véve pontosak lehetnek, de valóságban ama coefficiensek, melyeken azok alapulnak, tettleg nagyon változók s ezért épenséggel nem lehet meglepő, hogy Belgiumban és Franczia-országban épen mathematikusok vonták a Baer-féle theoriát kétségbe, s hogy másrészt maga Suess sem kiván arra valami nagyon támaszkodni.[43]) — A geographiai és történeti érvek pedig épen sok bizonytalanságot involválnak. Ptolemaeus úgy a mint van, nem alkalmazható. Művében a Duna irányvonala ép úgy rektificálandó, mint szélességi és hosszusági meghatározásai egyes topographiai pontokra nézve.[43*]) Herodot és Strabo oly kézzelfoghatólag tévedtek egynémely folyókra és dolgokra nézve, hogy pillanatig sem vesztegethetnek meg állításaikkal. A Marosra nézve különben is bizonyos, hogy a Tiszának Szegeden aluli részét ugyancsak a Maros folytatásának tartották.[44]) A Peutinger-tábla rajzolójának nem az volt a czélja, hogy a helységeket topographiai correctségben tüntesse fel. Ő csak a katonai marshoz szükségelt úttávolságot akarta miliáris méretekben kifejezni. A térképén látható Dunavonal csak ideális s nem az volt szándéka, hogy megmutassa, hogy Viminacium a Duna mellett fekszik-e vagy sem, hanem az, hogy mekkora a távolság Viminacium és Lederata között. A Salzburgi Névtelennek egyetlen tulajdonsága sem jogosít fel annak feltevésére, hogy ő a Dunairányra nézve apodiktikus módon nyilatkozhatott. Ki van mutatva, hogy szándék nélkül is irhatott geographiai helytelenségeket, miután kivált a nagy folyók irányára nézve fonák nézete volt. Ő a ki nem ismerte a régi Pannonia és a mai Stiria, Karinthia közti különbségeket, csakis ferde fogalommal birt a Dunán kivül a Dráva folyásáról is.[45]) A középkori diplomatikai közlések pedig a legtöbb esetben oly természetüek úgy a stylus, mint a terminologia szempontjából, hogy — főleg topographiai meghatározásoknál — könnyen kifognak még a legkészültebb interpres tudományán is. Mindezekhez a körülményekhez hozzájárulnak aztán számos oly tények és adatok is, melyek a Dunának *jobbra* való vándorlása ellen hatá-

rozottan bizonyítanak. A Duna rombolásait sok helyt nem a jobb, hanem a *bal* parton végzi. Parti védművek a *baloldalon* akárhány helyen váltak sürgősen szükségesekké. Így Pozsony és a Brenner-sziget, a Farkas-torok és a Strittsand, a Gaitzi-homok és a Malomszeg, a Nagy-Wirtl és a Barom-Elő, továbbá a Csölösztő és Doborgaz, a Macskasziget, a Zsófisziget és a Csalóköi sziget, a Nagyköi sziget s a Királyrétek, a Dékányerdő és Istrága között, azonkivül Szapnál a Vidacsa, Medvénél az ottani sziget, alább a Szögyei sziget hosszában. Néma előtt is a partot egész hosszában kellett megerősíteni.[46]) — Ugyane jelenséget szemlélhetni Némán alúl is, akárhány helyen. Ennek folytán tehát nem áll az, hogy a folyam sodra s hajózható nagyobb mélysége *mindig* a *jobb* oldalon volna. Tévedés volna továbbá azt hinni, hogy a baloldali ágak kiszáradása *minden* egyes esetben tisztán a folyam *jobb felé való* természetszerü visszahuzódásának a következménye. Sok baloldali Dunaág *mesterségesen* lett vizétől megfosztva. Így a csalóközi ágak elvíztelenedése a folyószabályozás következménye. Pozsony és Néma között valami 25 elzárási vonalat tüntet fel a Lanfranconi térképe.[47]) Pozsonytól és Budapesttől a folyam szintén mesterségesen lett elszorítva. A soroksári ág mesterségesen lett nagy költségen elrekesztve. Hogy Pest manap már nem áll szigeten, a város nagyszerü felépülésének az eredménye. A Mosztonga elapadása a sok töltésezésnek, gátolásnak s lecsapolásnak a következménye. A Kácsi Dunaág ugyancsak elzárásnak tulajdoníthatja kiszáradását. Ép így lehetne akár hány helyet felhozni annak bizonyítására, hogy a folyam nyilt ártérben, látszólagos ok nélkül nem jobbra, hanem *balra* kanyarodik. Pozsonyon alúl a főág nem a mosoni Duna, hanem ez és az érsekujvári között közepett halad. A szentendrei sziget hosszában nem jobb, hanem *bal*felöl van a főmeder, a nagy Osztrovói szigetnél is nem jobb, hanem *bal*felől. A Pazetti-féle térképen nagy sokaságban szemlélhetni az ehhez hasonló jelenségeket, de mint kiválóan érdekeset egy historiai adatot akarok e helyt különösen szóba hozni. *E szerint 1500 körül a mosoni Dunán még utaztak.*[48]) Akkor tehát az volt a főág, most már rég nem az. Továbbá a mint Kremsnél mutogatnak oly vaskarikákat, melyekből a Dunának jobbra való eltérésére következtetnek, úgy mutogatnak nálunk is dunai révészek és környékbeli földmivesek a Sz.-Endre és Pomáz helységek határában fekvő *Kőhegyen* abból az időből származó vaskarikákat, mikor a Duna arra felé folyt.[49]) — Ezeket és hasonlókat szem előtt tartva, kiviláglik, hogy a folyók vándorlási elméletének hivei tettleg túlmentek következtetéseikkel a jogos határon. Hogy a Duna s minden vele hasonirányú egyéb folyóvíz, mint a természettörvénynek alávetett mozgó tömegek, az éjszaki féltekén való helyzetökhöz képest nagy egészben *jobbra* törekszenek, azt elvitázhatatlan ténynek fogadhatjuk el; de szintoly elvitázhatatlan az is, hogy e tö-

rekvésöknek roppant időközökre nézve is alig van számba jöhető eredménye. Csakis geologiai időszakok jelezhetnének e téren nagyobb jelenséget. A mióta mi birunk e kérdésre alkalmazható irott avagy monumentalis adatokat, azóta a Duna jobbra való haladása nagyon jelentéktelen s helyileg is nagyon megszorított. Ép a dunai partvidék e tekintetben nagyon alkalmas tanulmányföld. A római korszak óta közel *kétezer* év telt el. Nagy idő mindenesetre magában véve, ha elenyészőleg csekély is egy földtani aera roppant terjedelméhez képest. Azt mindenki láthatja, a ki a Dunán utazik, hogy egy-egy hullámcsapás mázsás tömegeket szakít le a megtört partból. Hát még a jégzajlás és vízár roppant mérvü rongálása! Ép azért nem is mondhatni, hogy két ezer év a Duna mechanikai működésének történetében számba nem jöhető csekély időköz volna. Két ezer év óta feltünőleg nagy távolságra kellett volna Dunánknak nyugatra s illetőleg délre jutnia. De hogy az nem volt az eset, bizonyítják a *római monumentális emlékek* s a folyamnak *okiratilag constatálható szigetképződései*. A Dunán egykor átvezetett római hidak pillérjei és hidfői manap is a folyó medrében vannak. A parti castrumok manap is megtalálhatók contra-castrumaikkal együtt, a Duna árja nem nyelte el azokat. A XII. és XIII. századbeli okiratokban említett Dunaszigetek közül igen sok manap is constatálható. [50]) A mauterni sziget állandóságát maga Suess emeli ki V. Henrik királynak egy 1108. évi eredeti okirata alapján. [51]) Mindez nem volna lehetséges, ha a Duna vándorlása jelentékenyebb mérvü volna. Hozzájárul, hogy sok helyt ellenkezőleg jobbról *balra* vándorolt. Mindjárt Mautern alatt egy 10—12′-nyi terrasz emelkedik a Duna ligetjei fölé. E terrasz egy 5—8 lábnyi vastag áradmányi iszapburokból s dunai kavicsalapzatból áll. Utóbbi időkben a császári mineurök gyakorlati tereül szolgált s keresztülkasúl fel lett túrva. Ily alkalomkor ismételten római sírokra bukkantak, minélfogva maga Suess is kénytelen elismerni, hogy már roppant idő telhetett el azóta, a mióta a Duna jobb meredek partja hosszában Treismauernél és Judenaunál folyt. [52]) Felsnél is oly körülmények mutatkoznak, hogy Suess ujból azt gyanítja, hogy a Duna itt hosszu idő előtt jobb meredek partjáról egy neki ismeretlen esemény következtében *balra* szoríttatott. [53]) De a magyarországi Duna mentén is számos jel hirdeti, hogy a folyam helyenkint egykor jobbfelől kiebb ért. A lösz nem kiséri partjait szakadatlan összefüggésben jobbfelől sem. Uj- és Ó-Szőny, a Füzitői puszta, Duna-Almás, Neszmély, Süttő, Nyerges-Ujfalu, Tát, Esztergom, Szent-Györgymező, Pilis-Maróth és Dömös árvizi lerakódáson nyugszanak. Sz.-Endrétől, mely a nyugati irányban elvonuló visegrádi trachyt szomszédságában árvizi lerakodáson épült, le Ó-Budáig, a Duna jobb partja merő áradmányi talaj. Ó-Buda maga is ily terrenumon áll. Majd Promontoron alúl is előbukkan a vízi képletek e legujabbika. A Tétény,

Adony, Madocsa és Paks körüli Dunamellék csupa áradmányi föld. A mohácsi alsíkot részben ugyancsak valóságos árvizi lerakatok képezik, míg Mohács alatt korhanydús televény ujabb homok által fedett tisztán alluvialis sík jelenkezik. Vörösmarton alúl a Drávatorokig, valami 30 kilométernyi kiterjedésben, lejebb Zimony és Belgrád közt a szávavölgyi, még alantabb pedig Szendrő és Kosztolácz között a moravavölgyi árvizi partok határolják a Dunát nyugat felől.[54]) Itt tehát a Duna valamikor kiebb ért s helyenkint számos jel arra mutat, hogy a folyam mintegy elérve déli s illetőleg nyugati legkülsőbb határát, ujból balra fog huzódni. Szabó József már évekkel ezelőtt kijelenté, hogy a Duna Budapestnél jelenleg a nyugati haladásnak netovábbját elérte. Ha tanulságot véve a multból és a jelenből, a Dunának geologiai jövőjéről szólani szabad, azt mondhatni: hogy annak előbbutóbb ismét vissza kell *kelet* felé tartani. Pest fölött és alatt a folyam sokkal keletiebben van már is, mint épen a két város között. Ha a Duna legnagyobb sebjeit Pest fölött s alatt egyenes vonallal kötjük össze, az a belvárosból keletre a Terézia és József külvárosokon mënne keresztül, jelenleg tehát a két város között *mesterségesen összeszorítva s nyugatnak nyomva* van. Hogy a Dunát ily korlátok közt még sok nemzedéken át megtarthatja az ember, legkisebb kétséget sem szenved, de az áll, *hogy már most is kitünő hajlama kelet felé tartani, egykor érvényre fog vergődni.* E számítás azonban nem mérnöki, mely legfölebb nehány századra néz előre, ez geologiai, melyben az ok és okozat közötti lánczolat feltarthatatlanul határoz, de melyben az időt számmal kifejezni vagy épen nem, vagy csak ritkán lehet.[55]) Ugyancsak az ok és okozat közötti lánczolat fogja e jelenséget a Duna folyásának egyéb szakaszaiban is előidézni. A Baer-féle theoria emberei részéről egyátalán nagy mulasztás volt az, hogy mindazokra a tényezőkre, melyek hivatvák, a rotationális erőnek a vizek menetelére való befolyását ellensúlyozni vagy esetleg egészen is felfüggeszteni, semmi vagy kelleténél csekélyebb tekintettel voltak, holott e tényezőket figyelembe véve, meggyőződhetünk, hogy a Dunának nem minden jobboldal felé való kikanyarodása a rotationális erő kihatásának az eredménye. Az tény, hogy Vácznál nem azért hajlott meg derékszög alakjában, mivel ezt a Baer-féle törvény úgy kivánja s Budapestnél nem azért nem vág be a baloldalba, mivel ez a mondott törvénynyel ellenkeznék, hanem történik mindez merően *geologiai* okoknál fogva. Egy jó földtani térképen hangosan nyilatkoznak a plausibilis okok. Látjuk azon, hogy a Cserhát déli kiágazásai hogyan vonnak sorompót a folyam keleti futása elé. A váczi *mészhegység* tehát az, mely előtt a hatalmas víztömegnek meg kell hajolnia.[56]) Alább Budapestnél, a Rákos-patak beömlésétől kezdve a város felé, ott, hol a téglavetők vannak, a partot közvetlen a *tömött agyag* képezi. Ebbe ütődik a folyam árja, s minthogy e gátat leron

tani nem tudja, áttér Buda felé.[57]) Így van az kétségkivül máshelyt is, a mint geologiai okok kihatóak a Duna folyására ott, a hol a nagy Csepel-sziget alján inkább déli mintsem délnyugati irányt vesz. E geologiai okok ama neogen formatiók, melyek éjszakról délnek huzódva, a Duna jobb partját Adonytól le Paksig kisérik. Különben szakembereknek is feltünt, hogy a folyam jobbra való igyekezete daczára Vácz és Tolna között a Baer-féle hypothesis értelmében a partvonalat eddigelé ki nem öblösítette s constatálják, hogy az özönvizi formatiónak alapja, nevezetesen a szivós *édesvíz- (congeria-) agyag* az, mely amaz alatt csaknem síkmentesen elvonulva, a löszterrász alámosását nem igen engedi meg.[58]) Volt tehát nagy oka Suessnek a partok geognostikai minőségét és azok kisebb-nagyobb ellenállási képességét kiemelnie, csakhogy ki kellett volna emelnie azt is, hogy azok nem mindig másodlagosan feltételezők, hanem első sorban is azok a vízfolyások irányításában. Mind neki, mind Petersnek reflektálnia kellett volna azon kivül ama többi tényezőkre is, melyek a rotationális erő befolyását paralyzálják. Stefanovics már körültekintőbb volt, bár épen nem mondhatni, hogy az általa jelzett s a vizek oldalvást való mozgására kiható tényezőket következetesen alkalmazta volna vizsgálataiban. Ő az oldalvölgyekből a vízmederbe jutó hordalékokban a legeredetibb természeterőt ismeri fel s helyesen, csakhogy nem mondja, a mint kellett volna, hogy e legeredetibb természeterő igen sokszor nem a rotationális erő befolyásának élénkítésére működik közre, hanem épenséggel ellenére. Áll az legkiválóbban a magyar Dunára nézve. Épen ott, hol a *jobbra* való kitérés nisusa e folyónál a legfelötlőbb, a legtekintélyesebb oldalvölgyek *jobb* felől vannak, t. i. a *Dráva*, a *Száva*, a szerb *Morava* völgyei. Az ezekből tömérdek mennyiségben a Dunamederi jobboldalára jutó kő- és homokhordalékok által legalább is annyi épül ez oldalon, mint a mennyit a folyam árja ez oldal partjaiból elragad. Nagyon helyesen ismerte fel e tekintetben Peters azt, hogy a Dráva ez idő szerint a Dunát jó darabra keleti irányba tereli.[59]) Persze viszont igaz az is, hogy a felsőmagyarországi s némely délmagyarországi folyók hordalékjai azonkép működnek közre a Duna balpartja kiépítésére, de ez épen érv arra a dologra nézve, hogy a Dunának nem minden *jobbra* való kitérése a rotationális erő közvetlen következménye.

[1]) *Bullet. de l'Acad. Imp. d. Sciences de St. Petersb.* Tom. II. — [2]) *Die Donau u. ihr Gebiet.* Eine geologische Skizze. 1876. 349. l. — [3]) *Ueber den Lauf der Donau.* Közzétéve az *Oesterr. Revue* 1863. évf. IV, 262. Ugyanő: *Der Boden der Stadt Wien.* 1862. 77—84. Ugyanő: *Ueber das Grundwasser der Donau.* Közzétéve az *Oesterr. Revue* 1866. évf. IV, 128. [4]) *Die Erde* I, 324—329. — [5]) *Ueber das seitliche Rücken der Flüsse.* Megjelent a *Monatsblätter d. wissenschaftlichen Club in Wien* II. évf. 11. sz. 125—127. ll. — [5*]) *Compt. Rend.* XLIX, 769. — [6]) Közzétéve Peters fennidézett művében 350—351. ll. — [7]) V. ö. Suessel: *Der Boden d. Stadt Wien* 80. l. Salamonnal: *Buda-Pest tört.* I. — [8]) Id. helyen. — [9]) V. ö. Suessel: *Der Boden d. Stadt Wien* 80. l

Recluvel I, 328—329. — [10]) I. m. 351. l. [11]) Peters: *Die Donau* 351. l. — [12]) *Oesterr. Revue.* 1866. IV. I. f. 128. l. — [13]) *Oesterr. Revue* 1863. IV, 268. — [14]) *Ueber d. Lauf d. Donau* i. h. IV, 268—272. — [15]) *Der Boden d. St. Wien* 77—84. ll. [16]) *Die Donau* 359. l. — [17]) U. o. 359—360. — [18]) U. o. 363. l. — [19]) *Die Erde* I, 326. — [20]) *Egy continentalis emelkedés és süllyedésről.* (A M. T. Akad. *Évkönyvei* X. köt. VI. db. 15. l. — [21]) *Hol volt Attila főszállása* czimű tanulmányában a *Századok*-ban XV, 31. [22]) *Buda-Pest tört.* I, 298. — [23]) U. o. I, 227—228. — [24]) *Ueber Trajans stein. Donaubrücke* 203. l. — [25]) *Tudományos Gyüjtemény* 1823. VI, 4. Salamon: *Buda-Pest tört.* I, 298. — [26]) *A régi Pest* 9—10. ll. — [27]) V. ö. Szabó József művével: *Egy cont. emelk. és süllyed.* 11. 13. ll. — [28]) Bodola Lajos: *A Mosztonya és a magyar medencze* czimű czikke a *Hon* XIX. évf. 257. sz. 1881. Esti kiad. — Fényes: *Geograph.* II, 301. — [29]) Ilyenül van feltüntetve még az ujabbkori térképeken, mint Görög Atlaszán. — [30]) Lásd *Fossatum Magnum* és *Kerepes* alatt. — [31]) Rajzban feltüntetve l. azt a párisi 1867. évi photographikus kiadásban: *Geographie de Ptolémée, reproduction photographique du Manuscrit grec du Monastére de Vatopédi au mont Athos de Pierre du Sévastianoff,* és historiai bevezetéssel par *Victor Langlois* T. LXXVIII. [32]) Ilyen a sok közt az is, mely Fessler: *Die Geschichte d. Ungern* I. kötetéhez van csatolva. III. térkép. — [33]) *De conversione Bogoariorum et Carantanorum* Pertznél: *Mon. Germ. Hist.* XI. k. s Salamonnál: *Századok* XVI, 116. — [34]) *Musar.* IV, 48. — [35]) *Geographia* VII, 3. 19. 13. — [36]) L. *Apo* alatt. — [37]) L. Salamont: *Buda-Pest tört.* I, 297. Azonkiv. Szabót: *Pest-Buda környékének földtani leirása* 12. l. — [38]) *Az eltünt régi vármegyék* I, 69. — [39]) *Magyarorsz. tört. térképének némely kellékeiről* czimü birálatos értekezésében a *Századok*-ban IV. 295. — [40]) L. *Magyarorsz. régi vízrajza* I, 506—507. — [41]) *Magyarország ármentesítése.* Budapest, 1882. 9. l. — [42]) Szabó József: *Egy cont. emelk. és sülyed.* 13. l. — [43]) *Oesterr. Revue* 1863. IV, 265. — [43a]) L. ezt érdekesen megkisértve Salamonnál: *Buda-Pest tört.* I, 201—229. — [44]) L. *Maris* alatt. — [45]) L. Salamon: *Mosaburg és megyéje* czimű kútfő-tanulmányát a *Századok*ban XVI, 116—119. — [46]) L. ezt feltüntetve Lanfranconi nagyméretü térképén: *A Duna Dévénytől Gönyüig 1878. évben.* Mellékelve: *Közép-Európa vizi utai* czimű művéhez $\frac{II}{B}$ alatt. — [47]) Az előbb idézett műben. — [48]) L. *Győri tört. és rég. füz.* II. k. II. f. 121. l., hol Suntheim László I. Miksa császár udvari történészének a stuttgarti királyi könyvtárban (*Cod. hist.* fol. nr. 250.) levő kéziratos munkája részben közölve van. A közlő Ráth Károly szerint I. Endre király idejében is e mosoni ágon történt az utazás s támaszkodik a *Chronicon Budense* (Podhráczky-féle kiad. 108. l.) előadására. — [49]) L. Thallóczy czikkét az *Arch. Ért.*-ben XI, 225. — [50]) L. *Vizek szigetépítő tevékenysége.* — [51]) *Ueber den Lauf der Donau* i. h. IV, 269. — [52]) *Der Boden d. Stadt Wien* 81. l. — [53]) U. o. 83. l. — [54]) L. *Értekezések a term. tud. köréből* X. k. III. sz. 1880. 41—42. ll. — [55]) *Buda-Pest földtani leirása* 10—11. ll. — [56]) Ezt Salamon is kiemelte: *Buda-Pest földje* czimű értekezésében, Gyulai Pál: *Budapesti Szemlé*-jében 166. l. — [57]) Szabó: *Pest-Buda környékének földtani leirása* 10. l. s lásd az ott mellékelt geologiai térképet. — [58]) Peters: *Reisebriefe eines deutschen Naturforschers aus der Dobrudscha.* Közzétéve az *Oesterr. Revue*-ben 1865. IV, 219. — [59]) *Die Donau* 360.]

Vizer [1]) lásd V e t e r.

[[1]]) Jerney 157. l.]

Vizér [1]) lásd Veter.

[1]) Fejér VII. IV, 115.]

Víz-tövek. Hazánk topographiai térképén feltünhetik, hogy a vizek torkolatánál s illetőleg azokkal szemben rendesen városokra, helységekre, lakott pusztákra, szóval letelepedésekre találunk. A Morva tövén találjuk *Dévényt* s vele szemben már osztrák területen *Hainburgot*; a Vág-Duna tövén a Csalóköz alsó csúcsán *Komáromot* bevehetetlennek tartott bástyáival s vele szemben *Ó-* és *Uj-Szőnyt*; a Zsitva tövén a népes *Zsitvató* pusztát s vele szemben *Almást*; a Garam tövén *Párkányt* s *Kövesdet* s velök szemben *Esztergomot* s *Szentgyörgymezőt*; az Ipoly tövén *Helenbát* s *Szobbot* s velök szemben a lakott *Basaharcz* pusztát; a Tisza tövén *Titelt* s vele szemben *Szlankament*; a Karas tövén *Ó- és Uj-Palánkát* és velök szemben a szerbországi *Rámát*; a Cserna tövén *Orsovát*; Az Olt tövén *Islast* és *Turnu-Magurellit* s velök szemben *Nikápolyt*. Hasonlót látunk a Duna jobboldali vizei torkolatánál: a Lajta tövén *Magyar-Óvárat*; a Rába tövén *Győrt*; a Dráva tövén *Almást* s nem messze tőle nyugotnak *Eszéket*; a Száva tövén *Belgrádot* s vele átellenében *Zimonyt;* a Morava tövén a *Kuliči várromot*; a Mláva tövén *Kosztoláczot* és igy tovább. Körülbelül ugyanezen tapasztalatot teszszük, ha a kisebb vizek torkolatait tekintjük. Ott, a hol ezek egy másikba szakadnak, rendesen helység, lakott puszta, vagy a régen lakott helységnek valami maradványa, legalább traditionális emléke található. És nem kell gondolnunk, hogy mindez csak a mai térképen észlelhető jelenség. Rátalálunk erre a legrégibb korszakokban is, melyekről a letelepedéseket illetőleg tudomásunk van. Már Thierry figyelmeztetett a mai helységeknek a rómaiakkal [1]), Salamon a római helységeknek a keltákéival való azonosságára. [2]) És tényleg Ó-Szőny helyén a római *Bregetium*, Esztergom helyén *Crumerum*, Szlankamen helyén *Acumincum*, Zimony helyén *Taurunum*, Belgrád helyén *Singidunum*, a Kuliči várrom átellenében a Morava jobb partján *Margum*, Kosztolácz helyén *Viminacium*, Orsova helyén *Tierna* vagy *Transtierna*, Turnu-Magurelli helyén *Turris*, Nikápoly közelében *Securisca*, Rama helyén *Lederata*, Magyar-Óvár helyén *Ad Flexum*, Győr helyén *Arrabona*, Eszék helyén *Mursa* feküdt. [3]) Szó sincs róla, hogy mindezeket rómaiak alapították először. Már a kelták lakták legtöbbjét. Ezt a nevek is elárulják, melyekből mindössze egy-kettő latin. De a dolog természetében is fekszik, hogy az ember már a legősibb időkben előszeretettel kereste fel letelepedésekor a folyótorkolatokat. A folyóvizek voltak kezdettől fogva a közlekedési utak. A nagy Dunavölgyben haladók a mellékfolyók utján hatoltak belebb a tartományokba. Ugyane mellékfolyókon érkeztek ki ismét a nagy Dunára, a nemzetek e közös nagy országútjára. Jól mondja ezért Salamon, hogy e folyóknak fontosságát az mutatja, hogy a Dunába torkollásuknál minden időben nevezetesebb helység keletkezett. [4]) A folyók torkolatai mintegy kapui voltak a

közutaknak s azért azoknak birtokba kerítése akár közlekedési, akár hadi szempontból, főtörekvésének kellett lenni minden ott lakó nemzetnek. De reánk nézve nemcsak e culturális szempontból érdekes jelenségek a víz-tövek. A geologus és hydrotechnikus is kitünő haszunkat veheti, ha rájok figyelmeztetnek. Máshelyt szólottam a vizek vándorlásáról, mint oly jelenségről, mely a föld rotationális erején nyugvónak mondatik. [5]) Nincs is kétség benne, hogy e theoriának megvan a maga természetes indokolása, mert egy félreismerhetetlen természettörvényen alapszik. Hogy azonban következtetéseinkkel — legalább a történeti időszakokra nézve — túl ne menjünk a jogos szük határon, arra víztöveink is hangosan figyelmeztetnek. Azok megszállása úgy történeti, mint történelemelőtti nyomokból bizonyos lévén, világos, hogy a folyóvizek vándorlásának mennyire csekély mérvet tulajdoníthatni évezredek során. A folyóvándorlási theoria túlzott igényeivel szemben víz-töveink kétségkivül igen sikeresen alkalmazható érveket szolgáltatnak kezünkbe.

[[1]) *Attila s Attila fiai története* II, 14. — [2]) *Buda-Pest tört.* I, 128—132. Azt mondja a neves iró: »Csak féligmeddig indokolt a rómaiak magasztalása, mely szerint leleményes bölcs stratégiával számították ki útjaiknak irányát. Az utak legalább is irányukat, ha nem többet, a rómaiak előtti lakosoknak köszönhetik, mint a városok elhelyezését is. A természeti viszonyok, a geographia és topographia itt a legnagyobb úr s a népek lassankint, de igen régi időben hozzá alkalmazkodva megcsinálták a trace-ot. — Pannonia térképe a kelták idejében nem nagyon különböz hetett a római korbelitől.« Sokalta Tor ma Salamon ez állítását (*Századok* XIV 422.), de úgy a praehistorikus leletekből mint a történeti emlékekből bizonyos, hogy a látszólag nagy mondásban *sok* igazság rejlik. Ha a római mint nagy culturnép a természeti, a geographiai és topographiai viszonyokat mindeniknél nagyobb sikerrel és nagyobb virtuozitással tudta czéljaira érvényesiteni, úgy épenséggel az sem tagadható, hogy a kelták, de sőt a névszerint is ismeretlen praehistorikus nemzetek szintén meglepö ösztönszerü leleményességgel ismerték fel a természeti viszonyok nagy előnyeit. — [3]) V. ö. Römer, Mommsen-Kiepert s Spruner történeti térképeivel. — [4]) *Buda-Pest tört.* I, 76. — [5]) L. *Vizek vándorlása* alatt.]

Vízvári csatorna. Kiszáradt medrének némi nyomaira figyelmeztetnek iróink. [1]) Magának Vízvárnak azonban nincs ez időszakban semmi okiratos nyoma. E csatorna állítólag a rómaiak idejében mesterségesen készült s czélja volt a pozsonymegyei vizeket a Vágdunába lehozni. Ipolyi valószinűnek hiszi, hogy római vízmű s szerinte ha e valószinü vélemény áll, úgy a Csalóközben fekvő Vízvárott mint a csatorna nyilásánál talán nagyobbszerü épitett vízművek, zsilipek vagy vizvezetékek, római aquaeductusok létezhettek s innét nyilván vehette a hely is: *Vízvár* nevét. Jelenben, kivéve a vízmeder nyomait, épületromokra itt nem akadni. Nyilván ha léteztek épületek itt a vizek összefolyásánál, régen elmosattak. [2]) Ipolyinak e nézetével szemben azonban több oknál fogva épen nem tarthatom valószinűnek,

hogy a szóban levő csatorna római eredetű volna. [3]) A Bálvány-Szakállosnál előkerült római üres téglák Brigetiumból kerülhettek a Csalóközbe, de nagyobb szabású vízvezetésre amúgy sem lehettek alkalmasak. A rómaiak a Csalóközt nem tartották megszállva, azt be nem telepítették s már ezért sem valószinü, hogy ily jelentősb vízművet létesítettek volna. A római vízvezetékek mindenütt a helyi letelepedéssel mutatkoznak. Ennélfogva e csatorna inkább abban az időben készülhetett, midőn a Deáki vidékén létezett canalis, melyet okiratilag ismerünk [4]), t. i. a magyarok által.

[[1]) Fényes: *Magy. birod.* Komárom vmegye 114. l. *Magyarorsz. geogr. szótára* IV, 311. Ipolyi: *Csalóköz műemlékei* leírva az *Arch. Közl.* I, 160. — [2]) I. h. i. l. — [3]) Lásd *Csalóközi vizek.* — [4]) L. *Canalis.*]

Vízvezetés Mitroviczon. E római mű nyomait Mitrovicztől Mangyelos felé több helyt követhetni. Magában Mitroviczon a Kitok nevű utczában épenséggel nagyobb mérvü falazott maradékai láthatók. Innen több rendbeli vízvezető cső is került elő. A víz főtömege azonban válúzott szabad kömederben folyt, úgy mint az aquincumi nagy vízvezetőben. Mitroviczon létemkor sokat hallottam ama vízvezető csövekről, melyek a folyamatban volt vasuti földmunkálatok készítésekor felszinre kerültek, de az általam megkérdezett mérnökök ezt határozottan tagadták. Szerintök csakis ujabbkori vasnemüek ásattak ki. Tény mindazonáltal, hogy a rómaiak által itt létesített vízműveknek, melyek által a Vrdnik hegység üde forrásvizei Mitroviczra hozattak, jelentékenyeknek kellett lenniök. A római város ugyanis, mely Mitrovicz helyén állott, *Sirmi* [1]), *Sirmio* [2]), *Sirmium* [3]), *Syrmium* [4]), (másolási eltorzításában *Sermio* [5]), *Sernio* [6]) és *Firmio* [7])), az ó-kor egyik legjelentékenyebb városa volt. Említi a pannoniai lázadás alkalmából először Cassius Dio [8]), aztán Strabo [9]), Plinius [10]), Ptolemaeus [11]), a Peutingeri tábla [12]), Flavius Vopiscus [13]), Sext. Aurelius Victor [14]), Eutropius [15]), Herodián [16]), Ammianus Marcellinus [17]), Menander [18]), Theophilaktosz [19]) és számos más latin és byzantin iró. [20]) Cassius Dio szerint e városnál győzettek le Caecina Severus moesiai legatus által, a várost s az abban lakó rómaiakat megtámadt breukok Kr. u. 6-ban. Strabo mint a Pannoniából Itáliába vezető út egyik állomáshelyét említi. Plinius mint oly várost, melynél a Bacuntius a Szávába szakad, a mit azonban nem vehetni betüszerinti értelemben. Aurelius Victor mint azt a várost, melynek közelében életett meg Probus, született Aurelius Maximianus Herculius és Gratianus s lett császárrá Theodosius. Eutropius mint olyant, melynek szomszédságában Probus császár szőlőket ültetett katonái által. Herodián ama vidék legnagyobb városának mondja, melyben a III. század óta a császárok nagyon gyakran időztek. [21]) Ammianus Marcellinus [22]) s egy IV. századbeli földrajzi mű is [23]) mint kiváló, gazdag és nagy várost magasztalják. Theophylaktosz még a VII. században is *longae amplissima urbs*-nak mondja. Pannonia

secundának itt volt consularis széke [24]) s Justinianus előadása szerint ibique omne fuerit Illyrici fastigium tam in civilibus quam in episcopalibus causis. [25]) Ugyanitt volt a római hadi flotilla egyik állomáshelye. [26]) Feliratilag szintén említtetik. Több feliratban *colonia*nak mondatik. [27]) A *municipium* téves közlés. [28]) Az Itinerarium Antoniniben [29]) és az Itinerarium Hierosolymitanumban [30]), mint *civitas* szerepel. Plinius [31]) és Justinian is *civitas*-nak nevezik. [32]) Mindezek az atributumok a város fejlődésének történetéhez érdekes adalékokat szolgáltatnak, míg a feliratilag előforduló *domo Flavia Sirmi* [33]) és *Flavia Sirmiatium* [34]), *Flavia Sirmium* [35]) kétségtelen adatok arra nézve, hogy vagy maga Vespasian, vagy fiai egyike gyarmatosította újból emez, eredetileg a tauriskok által alapított várost. A *domus Sirmium* egyébiránt más feliratokon is előfordul. [36]) Nagy jelentőségre már csak azért is kellett vergődnie, mivel a Pannoniából Itáliába vezető útvonalba esett. Nagy jelentősége mellett bizonyít egyébiránt szereplése a dákháborúk idejében, továbbá az a körülmény is, hogy a rómaiak, hunnok, avarok, byzanciaiak és gepidák egyaránt versenyezve küzdöttek birtokaért. [37]) Nagyszámú régiségei is hangzatosan hirdetik a mai Mitrovicz térfogatát jóval felülmuló egykori kiterjedését. Alig van Mitroviczon ház, mely a régi város egyik-másik kőmaradványát nem bírná. Egyes házak falai gyönyörű szobrászati művekkel ékesítvék. [38]) Közterein sarcophagok, oltárok, oszloptöredékek, gyönyörű capitaelek szemlélhetők. [39]) A főutcza néhány házának sarkán befalazott egész oszlopok is láthatók, míg a házak előtt az ülőpadok s az ajtóküszöbök többnyire római faragott kövekből állanak. Számos feliratos kő került itt elő. [40]) Sok ment innen Bécsbe. Sok Budapestre. [41]) Sok másüvé. Sok classikus anyagból disztelen új épület készült. A legtöbb azonban örökre tönkre ment, mert épenséggel semmiképen sincs itt a régi műemlékek fentartásáról gondoskodva. Az úgynevezett Rimsko Groblye, mely római temetőnek tartatik, de mely, tekintve roppant mérvű épületalapzatait, nyilván más valami lehetett, a meggazdagodni vágyó nyegle kincsszomjnak példanélküli prédatereül szolgál. Itt a rendszeres ásatás rendkivüli sikereket tudna létrehozni, melyek azonban, ha az esztelen túrás és széthányás ezentúl is így fogna folytattatni, mindörökre meghiusíttatnak.

[1]) *Itinerarium Ant. Aug.* Wesseling kiad. 231. l. 11. v. és 259. l. 11. v. 261. l. 3 v. Parthey és Pinder kiadásában 108. 121. 122. ll. — [2]) *Itin. Ant.* Wessel. kiad. 124. l. 2 v. 267. l. 13. v. Parthey és Pinder kiad. 58. 128. ll. — [3]) *Itin. Hierosolymitanum.* Wess. kiad. 563. l. 7. 8. vv. Parthey és Pinder kiad. 267. l. — [4]) *Itin. Hierosol.* Wess. kiad. 567. l. 2. v. Parth. és Pinder kiad. 268. l. — [5]) Az Itin. Ant. tartalmazó VIII. századi *bécsi,* a X. századi *florenczi,* a IX. és XII. századi *párisi* kir. és a XV. századi *rheimsi* hártyacodexekben. — [6]) A XIV. századi *vaticani* hártyacodexben. — [7]) A XV. száz. *párisi* kir. hártya-, és a Blandinian-féle Apographum Aurelianense papircodexben. — [8]) *Hist.* LV, 29. — [9]) *Geographia* VII, 5. 2. — [10]) *Hist.*

Nat. III, 25, 148. — [11]) *Geographia*-jában. — [12]) L. *Apo* alatt. — [13]) *In vita Probi.* cap. 21. — [14]) *Epitome* XXXVII, 4. XLVII, 1. XLVIII, 1. LX, 10. — [15]) *Breviarium Hist. Rom.* Lib. IX. cap. XVII. Büchling, 1825. évi kiad. 192. l. — [16]) *Hist.* VII, 2. — [17]) *Hist.* XVII, 12. 1. XIX, 11. 1. — [18]) *Excerpt. Legat.* 112. 113. 114. 154. s egyéb helyeken. — [19]) *Hist.* lib. I. c. 3. — [20]) L. a *Corp. Script. Hist. Byzant.* czimű nagy forrásmű kiad. — [21]) I. m. i. h. — [22]) I. m. i. h. — [23]) Cap. LVII. Pannoniáról szólván mondja: *habet maximas civitates Sirmium* ..... — [24]) L. Boecking in *Notitia Occident.* p. 1179. — [25]) *Novel.* XI, s v. ö. Priscus p. 84. — [26]) *Not. Dignit. Occid.* XXXI. Praefectus classis Primae Flaviae Augustae *Sirmi.* — [27]) Mommsen: *Corp. Inscript. Lat.* III. I, p. 418. Nr. 3230. p. 419. Nr. 3242. Rómer: *Arch. Közl.* VI, 171. Mommsen i. h. p. 419. Nr. 3243. Marsili II. tab. 40, 5. — Muratori 1118, 3. Mommsen i. h. p. 463. Nr. 3685. Rómer: *Acta Nova Mus. Nat.* p. 48. nr. 92. táb. XII. Mommsen i. h. III. II, p. 1040. Nr. 6441. *Mittheilung d. Central-Comm.* 1871. XVI, t. CVIII. p. *Vjestnik narodnoga zémaljskoga muzeja u Zagrebu* 1870. p. 165. — [28]) A hibát Mommsen követte el *C. I. L.* III. I, 142. l. Nr. 753. Utóbb maga kijavította. U. o. III. II, 1178. l. — [29]) Sirmi *civitas.* Ap. Wess. 131, 4. Parth. és Pinder 62. — [30]) Ap. Wess. 563. l. 7. v. — [31]) *Civitas* Sirmiensium. *Hist. Nat.* III, 25. 148. — [32]) Sirmitana *civitas.* Nov. 11. Mommsen: *C. I. L.* III. I, p. 418. 2. col. — [33]) Lásd Mommsent: *C. I. L.* III. I, p. 418. — [34]) Mommsen: *C. I. L.* III. I, p. 142. Nr. 753. — [35]) U. o. III. II, p. 429. Nr. 3320. — [36]) U. o. III. I, Nr. 3259. 3352. 3563. 4189. 4491. — [37]) Nagyérdekü rajzát adja e küzdelemnek Thierry: *Attila s Attila fiai története* czimű jeles munkájában, II, 172—193. ll. Szabó K. ford. — [38]) Ilyenek egyebek között a kerületi főnök háza, melybe egy gyönyörü síremlék bögő oroszlánokkal van befalazva. A lépcső alján és a két pillér tetején oroszlánok. Továbbá a külső utczákban levő nagy sarokkorcsma külső falaiba oroszlánok vannak befalazva. — [39]) Mily kár, hogy a Száva-menti sétakertben az oszloptöredékek s feliratos kövek szanaszét hevernek, minden gondoskodás nélkül. — [40]) Közölve lásd Mommsennél: *C. I. L.* III. I, 418—419. ll. 3228—3250. sz. És *C. I. L.* III. II, 1040. l. 6438—6449. sz. Néhány uj feliratot magam is másoltam 1882-ben júl. 27-ikén. Feltünő azonban, hogy köztük egy sem árulja el sem a tribust, sem az ott állomásozott legiót. Ez utóbbit Salamon azzal gondolja magyarázhatni, hogy a rómaiak hadierejöket inkább a Dunapartján concentrálták. (*Buda-Pest tört.* I, 150—151.) Ez azonban ha áll Sziszekre, nehezen állhat egyszersmind Sirmiumra nézve is. — [41]) Onnan való a *Fidem Constantino* feliratú gyürü. L. Rómer: *Act. Nov.* 163. l. 398. sz. Továbbá ama nagyérdekü bronz-súly EQVETAS felirattal. L. Rómer: *Act. Nov.* 164. l. 415. sz. Arneth: *Sitzungsberichte* XXXII, 586. Cattaneo: *Equejade* monumento antico di bronzo nel Museo Nationale Ungherese. Milano, 1819. 4. Mommsen: *C. I. L.* III. II, Nr. 6015.]

Vízvezetés Petrovciban. Több rendbeli nyoma, s nevezetesen *csövek* kerültek elő ujabban a *Szerém* megyében, Mitrovicztől keleti irányban fekvő *Petrovci* vidékén. E Petrovci és a töle éjszakra fekvő Putince között terült el azon alsópannoniai római város, mely *Basiana* (*Βασιανὰ*) [1]), *Bassiana* (*Βασσιανὰ*) [2]), *Bassana* [3]), *Basimanis* [4]), *Basinianis* [5]), *Basianis* [6]) és *Bassianis* civitas [7]) néven

szerepel a különböző művekben. Említi e várost a II-ik században Ptolemaeus [8]), a IV-ikben az Itinerarium Antonini Augusti [9]) és Hierosolymitanum [10]), továbbá a Tabula Peutingeriana [11]), a VI-ik században Hierocles [12]) és Jornandes [13]), a IX-ikben pedig a ravennai Névtelen. [14]) A Justinian császár novellájában említett civitas Bacensis azonban nem azonos az itt szóban levővel [15]) s az is bizonytalan, vajjon helyesen vonatkoztatható-e reá ama caput Basensis, mely a cohors primae Thracum civium Romanorum állomáshelyének mondatik. [16]) Másrészt össze nem zavarandó ama Bassianaval sem, melyet az Itinerarium Antonini mint pannoniai várost Bregetium és Sabaria, vagyis Ó-Szőny és Szombathely közé helyez [17]) s melyet a tudósok eltérőleg Sárvár közelébe [18]), Iván-Egerszegre [19]), Alsó-Pattyra [20]), Csepregre [21]), az Ó-Buda és Duna-Pentele közelében fekvő helyre [22]), a Rába-mellékre, Szombathelytől éjszakkeleti irányban levő helyre magyaráznak. [23]) Az itt szóban levő szerémi római telep mint *város* feliratilag eddigelé elő nem fordúlt, de egy Duna-Penteléről a budapesti nemzeti múzeumba került titulusban igen is szó van a *regio Bassianensis*-ről [24]), míg a Notitia Occidentis a *gynaecii Bassianensis* Pannoniae secundae *procuratorát* említi. [25]) Úgy a *regio Bassianensis*, mint a *procurator gynaecii* vagyis a császári selyem- és aranyhimzések és szövőgyárak felügyelője nyilván egyaránt e város jelentősége mellett tanúskodnak, de a két Itinerarium és Jornandes is *civitas*nak nevezik. Helyfekvésére nézve elágazóak ugyan a vélekedések, de ez elég alap nélkül történik. Mannert [26]) és Lapie [27]) Dobrinura, illetőleg Debrinczére vagyis a mai *Dobrinczere* határozzák. Salamon is ennek tájára helyzi.[28]) Lányi-Knauz[28*]) és Fényes *Kraljevczi*-vel azonosítják. [29]) Reichard egy helyt a Dobrincze melletti romokra [30]), máshelyt azonban [31]) Rennerrel együtt Pulinczere azaz *Putinczere* magyarázzák.[32]) Gebhardi szerint Mitrovicz közelében a Szávánál feküdt[33]), Spruner-Menke szerint *Jarak*tól délre ugyancsak a Száva közelében. [34]) Másutt Spruner a Bosuth- és Drina-torokhoz, a Száva balpartjára, a későbbi *Raća* helyére helyezi [35]), míg D'Anville épenséggel *Sabaczczal* azonosítja. [36]) Ellenben az ujabb szerzők, mint Kenner [37]), Mommsen [38]), Römer [39]) és mások a mai *Petrovci* helyére teszik, hol beleesett a sirmium-taurunumi vagyis a mitroviczimonyi hadút vonalába. Ez utóbbi meghatározás a legmegfelelőbb. Ugyanis az Itinerarium Antonini szerint XVIII római mértföldnyire esett Sirmiumtól, a mai Mitrovicztől és XXX római mértföldnyire Taurunum-, a mai Zimonytól. A Peutingeri táblán szintén XVIII mértföldre van téve Sirmiumtól, ellenben Taurunumtól csak XVII-re, mi kétségtelenül másolási hiba. Az Itinerarium Hierosolymitanum a Sirmiumtól való távolságát XIX, Singidunum-, azaz Nándorfehérvár-, a mai Belgrádtól való távolságát XXXI mértföldre, s így ez utóbbi adat jól támogatja az Antonin-féle útlajstrom meghatározását. A miliaris távolság teljességgel találkozik a Mitrovicz és Petrovci között levő távolsággal

s rosszul mondja Salamon, hogy az a Dobrincze távolságának felelne meg.[40]) Főleg ha az Itinerarium Hierosolymitanum távolsági adatát veszszük. Nézetem szerint ez adat pontosabb mint az Antonin-féle útijegyzéké. Másutt van elmondva, hogy a római hadút e vidéken nem amaz egyenes irányban haladt, a melyben azt Mommsen-Kiepert és Römer feltüntetik.[41]) Az Mitroviczról levonult Jaraknak s innen ment aztán fel Petrovcinek, mi körülbelül egy római mértföldnyi többletet tett ki. Azonkivül szem elől nem tévesztendő, hogy a Petrovci közelében felszinre került romok s régiségek is erősen ez utóbbi hely mellett bizonyítanak. Innen való számos feliratos emlék.[42]) Legujabban Ljubić ásatott e helyen s ő találta a többi között a *vízvezetési csöveket* is. Közléseit mindenesetre nagy kiváncsisággal várja a tudomány.

[1]) *Hierocles*nél. — [2]) *Ptolemaeus*nál és *Jornandes*nél. — [3]) *Gebhardi*nál. — [4]) *A párisi XV. századi kir. hártyacodex*ben. — [5]) A *párisi* XII. századi kir. hártyacodexben; a *Blandinianus*-féle 1511. évi *Apographum Aurelianense*-ben; egy Aurelian-féle bizonytalan codex excerptáiban; a *dresdeni* X. sz., a *leydeni* XIII. sz. és a *müncheni* XV. és XVI. századi hártyacodexekben. — [6]) A *párisi* IX. sz. kir., a *madridi* XIV. vagy XV. sz. és a *florenczi* XV. századi hártyacodexekben. — [7]) A két *Itinerarium*ban, a *Peutinger-táblán* és a *ravennai Névtelen* könyvében. — [8]) *Geographia* II. XIV, 8. — [9]) Wesseling kiadásában 131. l. 5. v. Parthey és Pinder berlini 1848. évi kiadásában 62. l. — [10]) Wesseling kiadásában 563. l. 11. v. Parthey és Pinder kiadásában 267. l. — [11]) L. *Apo* alatt. A *Desjardins*-féle franczia diszkiadásban pedig *Segmt V. C. I.* — [12]) *Synecdemo* cap. 19, — [13]) *De Gothor. orig. et reb. gestis* cap. LIII. Migne kiadásában *Patrolog Curs. Compl.* Tom. LXIX. p. 1290. — [14]) *Cosmographia* IV, 19. — [15]) Azonositá azt Boecking (a *Not. Dign. Occid.* kiadásában p. 690.), de tévedését Mommsen helyesen igazitja helyre, azt a Duna-menti *Urbate* városra vonatkoztatva, (*Corp. Inscript. Lat.* V. III. P. I. p. 417.) — [16]) L. *Notitia Occidentis* p. 92. és Mommsen *C. I. L.* III. I, 417. — [17]) Wesseling kiadásában 262. l. 10. v. Parthey és Pinder kiadásában 123. l. — [18]) Mannert: *Geographie d. Griech. u. Röm.* és Renner: *Oesterreichs Länder unter d. Römern* czimű műveiben. — [19]) Lapie: *Recueil des itineraires anciens avec dix cartes* czimű Fortia d' Urban. által Párisban, 1845-ben kiadott műben. — [20]) Reichard: *Orbis terrarum antiquus cum thesauro topographico* czimű Nürnbergben 1824-ben kiadott művében.—[21]) Schoenvisner: *Antiquit. et histor. Sabar.* 40. l. — [22]) Römer: *Acta Nova Mus. Nat.* 43. lap. — [23]) Mommsen-Kiepert Tab. IV. ad *C. I. L.* Vol. III. I. — [24]) Mommsen: *Corp. I. Lat.* III. I, 431. Nr. 3336. Miller: *Acta lit. Mus. Nat.* p. 247. Nr. 34. Römer: *Acta Nova* I, 43. l. 88. sz. és táb. XII. — [25]) *Notitia Occidentis* c. X. Boecking kiad. II, 48. — [26]) *Geographie* III, 675. — [27]) *Recueil des itinéraires anciens.* Paris, 1845. — [28]) *Alsó-Pannonia a góth és longobard megszállás alatt* czimü tanulmányában a *Századok*ban XVI, 3. l. 1. jegyz. — [28*]) *Egyháztört.* I, 30. — [29]) *Magyarorsz. Geographiája* 1839. kiad. V, 65. — [30]) *Ital. Super.* Tab. X. — [31]) *Orbis terrar. Antiq.* Nürnberg, 1824. — [32]) *Oestreichs Länder unter den Römern*, nach den Angaben von J. B. Schels. Wien, 1820. — [33]) *Gesch. d. Reichs Hungarn.* Lipcse, 1778. I, 134. — [34]) *Atlas Antiquus* Nr. XXIII. Panno-

nia. — [35]) *Hist. Atlas* Ung. Nr. I. és V. — [36]) *Mem. de la littérature* 408. lap. — [37]) *Noricum u. Pannonia* 1870. 116. l. és térképén. — [38]) *Corp. I. Lat.* III. I. p. 417. és a Corpus végéhez csatolt térképen *Tab. IV.* — [39]) *Acta Nov. Mus. Nat.* I, 43. és ugyanő *Pannonia térképén* 1873. — [40]) *Századok* XVI, 3. l. 1. jegyz. — [41]) Lásd *Vízvezető nagy árok a Szerémségben.* — [42]) Közölve Mommsennél: *Corp. Inscr. Lat.* III. I. p. 417. Nr. 3221. 3222. 3225. 3226. 3227. Rómernél: *Arch. Közl.* 1866. VI, 178. Marsilinél: *Dan. Pan. Mys.* tab. II. p. 40. Muratorinál 952, 4. *Tud. Gyűjt.* 1824. 4. sz. 13. l.]

Vízvezető csatorna Csanádon. Emlékszerű nyoma előkerült az 1868-ban lerombolt csanádi ó-templom főfalában, s fenn van a részben a régi templom helyére épült új egyház szentélye alatt mai nap is. E csatorna szélessége és magassága egyaránt 7″ s a régi templom falának hosszában közepett feküdt. Még egészen ép s feltalálása idején nyolczadrészben iszappal volt telve. Az említett ó-templom lerombolásakor felvett hivatalos *Jegyzőkönyv* szerint vízicsatorna lehetett és római téglákból állottnak mondja. [1]) Így tehát könnyen ama látszattal bír, mintha római vízvezetéssel volna dolgunk. E nézetet még valóbbszinüvé teszi az, hogy a torontálmegyei Csanádon a római letelepedésnek tényleg félreismerhetetlen nyomai léteznek. Már Römer Flóris említé egyebek között, hogy ő Csanádon LEG. XIII. GEM. feliratú téglákat talált, a mi szerinte bizonyságúl szolgál arra, hogy itt egy Maros-parti római telepnek kellett léteznie. [2]) Ugyanő említi, hogy e helyt $\frac{\text{LEG XIII GEM}}{\text{AVR SODES}}$ helyesebben AVR GODES bélyegü téglák kerültek elő. [3]) Henszlmann Imre is, bár a Jegyzőkönyv egyik-másik állítását a római eredet dolgában tagadja vagy kétségbe vonja, mindent összevéve, hajlandónak nyilatkozik, egy a templom lerombolásakor felfedezett régi falat római korúnak tekinteni. [4]) Az általános történetírás pedig épenséggel azt tartja, hogy a mai torontálmegyei Csanád helyén a rómaiak idejében Dácziának egy roppant és fényes városa állott. [5]) Bizonyos, hogy ez utóbbi állítás nagy túlzáson alapszik. Egy roppant s fényes római »urbs Morisenae«-ről már csak azért sem lehet szó, mert e helynév először csakis in Vita S. Gerardi [6]) és in Lectionibus de S. Gerardo [7]) kerül elő. Egyetlenegy latin vagy görög régi forrásmü sem említi azt, mert Csanád helyén csakis egy nagyobb castrum állott, melyet a Marosmenti védvonal s a marosi római hajóközlekedés egyaránt feltételeztek. Autopsia alapján állíthatom, hogy e castrum képezte a későbbi magyar várnak a magvát. Az általam itt előtalált régiségek pedig teljesen igazolják Römer és Henszlmann nézeteit. A plébánia pitvarát bélyeges római téglák borítják. Killer plébános egy LEG. XIII. GEM. feliratút szobájában is mutatott. A kertbe vezető középső, most már befalazott ajtó pilléreibe jobbról-balról római sírkövek falazvák be, domborműves alakokkal és ornamentikával. Egy feliratos kő is látható itt, bár feliratából több ki nem betüzhető ennél: MAB/ARC. A kertbe vezető másik ajtónál küszöbül a kert felől egy mészköves duczog szolgál, oldalán

e felirattal SARMIZ. Bár azonban mindezek a rómaiaknak e helyt történt letelepedése mellett bizonyítanak, úgy mégis másrészt nem constatálható, hogy az itt kérdésben levő vízcsatorna is római mű volna. A Jegyzőkönyv amaz állítása, mintha az római téglákból lenne építve, hamis. A csatorna téglái középkoriak, a mint azt már Henszlmann is megjegyezte. [8]) A csatorna *ó-keresztény mű*, melynek czélja volt a csanádi ó-templomban létezett baptisteriumhoz a vizet, nyilván a közel levő Marosból elvezetni. Ez utóbbit azonban teljes biztossággal azért nem állíthatni, mert a csövek folytatását annak idején nem vizsgálták meg kellő módon, mit felette sajnálni lehet.

[[1]) *Arch. Közl.* VIII. (uj foly. VI.) k. 1. f. 5. l. — [2]) *Az ősrégi agyagmiveség viszonya a történelemhez.* Közzétéve a *Századok*-ban II, 428. — [3]) *Acta Nov. Mus. Nat.* I, 139. Nr. 273. és u. o. p. 168. Nr. 447. Ily bélyegű téglák másutt is kerültek elő, nevezetesen Maros-Portuson, Sz. Erzsébeten (Hammersdorf), Bervén (Blutroth) Erdélyben. L. Neigebaur: *Dacien. Aus den Ueberresten des klass. Alterthums* 165. l. Ackner és Müller: *Die röm. Inschriften in Dacien* 513. sz. a. 3. Mommsen: *Corp. Inscr. Lat.* III. I. p. 257. Nr. 1629. 15. Ugyanő: *Ephemeris Epigraphica.* 1879. Vol. IV. fasc. 1. et II. p. 77. Nr. 201. Gooss Hirschfeldnél: *Mittheil.* 1. p. 116. — [4]) *Arch. kirándulás Csanádra.* Megjelent az *Arch. Közl.* VIII. k. 4. l. 3. jegyz. — [5]) Lásd Bárányt: *Torontál hajdana* 87. l. Griselinit: *Gesch. d. tem. Ban.* I, 5. Preyert: *Monographie d. k. Freistadt Temesvár* 1. l. Sulzer dák-római városnak mondja. *Gesch. d. transalp. Daciens* I, 181. Oltványi István kéziratos munkájában: *Annales Ven. Capit. Cath. Eccl. Csanad.* §. 2. trajáni városnak nevezi. — [6]) Cap. 8. és 10. Endlichernél: *Rer. Hung. Mon. Arp.* pp. 213. 214. 217. — [7]) Lectio V. Endlichernél i. m. 203. l. Azonkivül lásd ehhez *Csanád* czimü monographiámat a *Tört. Adattár* III. kötetében 10. 11. ll. 1. jegyz. — [8]) *Arch. Közl.* VIII. I, 5. l. 3. jegy.]

Vízvezető nagy árok a Szerémségben, *Jarcsina.* Ez árok térképeinken pontosan fel van tüntetve. [1]) Elkezdődik a Szávánál közvetlenül Jarak alatt s erős éjszakkeleti irányban, Dobrincze mellett elhuzódva Petrovciig halad, hol csaknem derékszögben megtörik, útját aztán délkeletnek folytatva Progarig. Itt visszatorkollik a Szávába. Mind a közhit, mind pedig a tudományos vélekedés egyaránt *római mű*nek tartja [2]) s egyes térképeken is ilyenül van megjelölve. [3]) Az ok, mely a rómaiakat e csatorna építésére birta, kétféleképen magyaráztatik. Némelyek nem látnak benne *vízlevezető árok*nál egyebet. Szerintök a rómaiak vele a körülötte levő szerémi területet ármentesíteni akarták. Mások azonban közlekedési pályát látnak benne, melynek feladata volt a régi Bassiana várost a Szávával összekötni, illetőleg a szávai hajóknak mozgását a tartomány belsejébe lehetségessé tenni. Ez utóbbi nézetet hallám a krusedoli igumén Ratkić Milán által különösen hangsúlyoztatni. A vélemények e különfélesége mellett mindenekelőtt is az a kérdés merül fel, hogy vajjon csakugyan *római művel* van-e dolgunk? Ezt a magam részéről *kétségtelennek* hiszem és nyilvánítom. Az *Itinerarium Hierosolymitanum*ban ugyanis

mely máskép *Itinerarium Burdigalense*-nek is neveztetik s melyet egy keresztény készített a IV. sz. első tizedeiben nevezetesen 333-ban a Bordeauxból Jeruzsálembe utazók számára [4]), a Sirmium és Singidunum vagyis a Mitrovicz és Belgrád közt levő útvonalba egy *mutatio Fossis* nevü helyet helyez, és pedig következőleg: civitas Sirmium mil. VIII. *mutatio Fossis* mil. VIIII. civitas Bassianis mil. X. mutatio Noviciani mil. XII. mutatio Altina mil. XI. civitas Singiduno mil. VIII. finis Pannoniae et Misiae. [5]) Tekintve az itt jelzett távolságokat, tagadhatatlan, hogy a mutatio Fossis összevág a Jarcsinával. Egy római mértföldet 1472·5 méterbe számítva, a mai Mitrovicztől a Jarcsina árok tényleg kilencz római, vagyis másfél magyar, közel két német mértföldnyi távolságra esik. Azonkivül a *Jarcsina* név maga is erős bizonyíték. Mert e szláv szó, mely *nagy-árkot* jelent, teljesen megfelelő a régi római *Fossae* névnek. Nem oly kétségtelen azonban, hogy mi volt a rómaiaknak indoka e nagy mü létesítésére. Az a körülmény, hogy a Jarcsina éjszaki partján a mai Petrovci és Putince között a régi Bassianae romjai feltalálhatók [6]), könnyen valószinüvé tehetné ama nézetet, hogy a rómaiak e várost össze akarták kötni e csatorna által a Szávával. Azonban e felvételnek ellentmond az árok szerkezete. Menete Jaraktól Petrovci irányában folyton emelkedő medrü, minek folytán a belé ömlő Petrovci vidéki vizek benne természetes lefolyási medröket találják a Szávába. [7]) A tavaszi s egyéb árvizek is általa vezettetnek le a Szávába, minek folytán sokkal valóbbszinünek tartom, hogy a rómaiaknak törekvésök volt ez árok által ama vidéket ármentesíteni. Az ároknak más tekintetben való épitése is ellentmond annak, hogy ez hajózási csatorna lett volna. Belső ürterére nézve ugyanis V szerkezetü s a medertalp felé már annyira szük, hogy az a hajóközlekedésre ki nem elégítőnek mutatkozik. Magam is tehát csak ama nézet mellett vagyok kénytelen nyilatkozni, hogy e nagy római müben *vízlevezető, ármentesítő csatornával* van dolgunk. Egy itt felmerülő harmadik kérdés végre az, hogy *Fossae* mint a római hadút menti *állomás* hol állott? Mint láttuk, az Itinerarium Hierosolymitanum a mutatio Fossis távolságát Sirmiumtól VIIII római mértföldre határozza. Ép ennyire esik a mai *Jarak* nevü helység Mitrovicztől. Az árok erős éjszakkeleti iránynyal birván, Mitrovicztől mindegyre nagyobb távolságra jut, Dobrinczénél már 3·5, Petrovcinél már 4 német mértföldnyire esvén attól. Az Itinerarium számadata csakis Jarakkal egyeztethető. Különben maga a név is csak a régi latinnak elszlávosított alakja, mert Jarak = *Árok, Fossae.* [8]) E helyt találtam is némi régiségeket. Így Jovan Ristivoiović 44. számú háza sarkán az utczán szabadon egy csinos oszlopfőt. Ezt Römer ó-keresztény műnek tartja. [9]) Találtam továbbá Milevoj Gvozdić 20. számú háza kertjében két felirat nélküli régi követ, mindkettőt nyilván eredeti situsában. Itt talált továbbá Gruić s Römer egy paraszt házban ajtólépcsőül

alkalmazva egy érdekes feliratos követ. [10]) A hid azonban, melyet e helyen római gyanánt mutatnak, határozottan ujabbkori. Egészben véve a római régiségek Jarakon nagyon jelentéktelenek, s lehet, hogy az említettek közül is egyik-másik máshonnan került oda. De e helynek antiquitásokban való szegénysége teljesen érthetővé válik, ha meggondoljuk, hogy *Fossaet* az Itinerarium csakis *mutatio*-nak nevezi, vagyis *póstai lóváltási helynek*. Nyilván ez az oka, hogy sem a Peutingeri tábla, sem az Itinerarium Antonini meg nem említi. De hogy az Itinerariumok korát jóval túlélte mint út-állomás, arra nézve erős bizonyíték az, hogy a IX. században élt ravennai Névtelen is megemlíti *Fossis* néven Sirmium és Bassianis között. [11]) Ez így lévén, nyilvánvaló, hogy a Sirmium és Taurunum között huzódott római hadút irányára nézve a Mommsen felfogásáétól eltérő véleményt nyilvánithatok. Mommsen ugyanis egy egyenes iránynyal köti össze Sirmiumot Bassianaevel. Térképén e vonal mint *via publica certa sed nondum explorata* szerepel. [12]) Ez útvonaltól messzire esik el délre Jarak. Saját combinatióm szerint ellenben a nagy út Mitrovicztól egyenesen Jaraknak haladt, körülbelül a mai országos út irányában. Innen fordult az aztán a nagy csatornának innenső, vagyis Mitrovicz felőli oldalán Dobrinczének s Petrovcinek. Petrovci és Jarak közt ép akkora távolság fekszik, mint a milyent az Itinerarium Fossae és Bassianae között kijelöl, tudniillik X római mértföld, Petrovci és Belgrád között pedig annyi, mint a mennyit ugyanama Itinerarium Bassianae és Singidunum között jelöl ki, t. i. XXX római mértföld. Befejezésül e helyen még egy korábbi megjegyzésemre is vissza kell térnem. A *Kwarok* czímü czikkben oda nyilatkoztam, hogy Prayék nézete, mely a Kwarokot, azaz a két XI. századi okiratunkban említett Kőárkot azonosnak tartja a Jarcsinával, nagyon valószinünek tetszhetik, annyival is inkább, mivel a régi Sirmium közelében Fossae nevü helynévvel találkozunk. [13]) Itt be kell vallanom, hogy midőn a kérdésben forgó czikket irtam, a Jarcsinát még nem ismertem önszemlélés utján. Ma már máskép itélek. *A Kőárkot a Jarcsinával semmiesetre sem tartom azonosithatónak.* A Jarcsina tisztán *földmü* s így rá nem illik a *Kőárok* elnevezés. Fel nem tételezhető XI. századbeli őseinkről, hogy egy merő földművet ily jelentményes elnevezéssel jelöltek volna meg. De másrészt, mi még döntőbb, az, *hogy a Jarcsina korántsem köti össze a Szávát a Dunával,* mint a hogyan azt az illető okiratok a Kwarokról mondják.

[1]) L. Görög *Atlaszát.* Szerémmegye. Hátsek *Meggyei térképeit.* LXXIV. tábl. Scheda: *General-Karte d. österr. Monarchie.* XIV. Sect. Steinhauser: *Orts et Strassen-Karte d. Königreiche Ung. Croat. u. Slav.* 1874. Arteria et Comp. Az Eggenberger czég kereskedésében megjelent: *A magy. sz. korona országainak helységi, ország- és vasúti térképe.* Pest, 1876. *Andrees Allgem. Hand-Atlas.* Bielefeld és Leipzig, 1881. 46. tábla. Lipszky: *Mappa Generalis Regn. Hung.* 1806. VIII. Sect. Zuccheri: *General-Charte d. Königr. Ung.* Wien u. Pesth,

1813. Gönczy-Berghauss: *Magy. kor. országai fali abrosza.* Justus-Perthes-féle góthai 1866. kiad. Lauschmann-Bamberg-féle: *Magyarorsz. térképe.* Első kiadás. [2]) Maga Salamon is ennek mondja: *Alsó-Pannonia a góth és longobard megszállás alatt* czimü tanulmányában a *Századok*-ban XVI, 3. Pray szerint Probus császár ásatta. l. *Specimen Hierarchiae* I, 228. Azonkiv. Lányi-Knauz: *Egyháztörténelem* I, 308. l. 4. jegyz. — [3]) *Karte zur Regulirung des Saveflusses.* Herausgegeben von der Grenzlandesbehörde. Agram, 1876. VI. Sect. Hátsek fennidézett térképe s v. ö. Salamonnal: *Századok* XVI, 3. l. 1. jegyz. — [4]) V. ö. Parthey és Pinder előszavával az Itiner. berlini 1848. évi kiadásában. Azonkiv. ugyancsak Pindernek e tárgyról szóló értekezésével a *Monatsberichte d. Berliner Akademie von 1860.* 316. lapján. A. de Barthélémyvel: *Itiner. de Bordeaux a Jerusalem d'aprés un MS. de Vérone.* Közölve a *Revue Arrchéol.* 1864. folyamában II, 98—112. — [5]) Wesseling kiadásában p. 563. v. 7—14. Parthey és Pinder kiadásában 267. l. Azonkiv. lásd Mommsent a *Corp. Inscr. Lat.* Vol. III. P. I. p. 417. — [6]) Lásd *Vízvezetés Petrovciban.* — [7]) Hunfalvy: *A magy. birod. term. visz. leirása* III, 267. — [8]) Spruner is azonosítja Fossaet Jarakkal. L. annak *Atlas Antiquusát.* Nr. XXIII. — [9]) *Arch. Közl.* 1866. VI, 171. — [10]) Közölte Mommsen: *Corp. Inscr. Lat.* III. I. p. 419. Nr. 3242. Rómer: *Arch. Közl.* 1866. VI, 171. Gruić: Vjestnik narodnoga zémaljskoga muzeja u Zagrebu 1870. p. 161. 163. — [11]) *Cosmographia* IV, 19. Azonkiv. l. Mommsent a *C. I. L.* III. I. p. 417. — [12]) A *Corp.* végéhez csatolt térképen, Tab. IV. Raetia Noricum Pannonia. Követi öt ebben Rómer is az *Act. Nov. Mus. Nat.* végéhez csatolt *Pannonia térképén.* 1873. — [12]) Lásd *Magyarország régi rajza* I, 454.]

Voios, *Vojos, stagnum, tó.* Említi II. Endrének a tihanyi apátság jószágait megerősítő 1211. évi okirata.[1]) — *Bács-Bodrog* megyében, a Duna közelében, nyilván a Dunából kiszakadó Vajas ér által képezett tóviz. [2])

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 190. *Árp. Uj Okm.* I, 117. Jerneynél 151. l. [2]) V. ö. *Hagymás.* Azonk. *Woyos piscina.*]

Voiszka folyó[1]) lásd Voïzka.

[[1]) Pestynél: *Az eltünt régi vármegyék* II, 233.]

Vojos stagnum [1]) lásd Voios.

[[1]) Fejér VII. V, 190.]

Vojoser piscina [1]) lásd Woioser piscina.

[[1]) Fejér I, 432. II, 72. Jerney 151. l.]

Volaria vagy **Volovje,** lásd Volaula.

Volaula, *Volausa, fons, rivus, fluvius, forrás, patak, folyó.* Említi Imrének a zágrábi káptalan számára kiállított 1201. évi adománylevele [1]), IX. Gergely pápának a zágrábi püspök számára több magyar királyi privilegiumot megerősítő 1227. évi bullája [2]) és István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itélölevele. [3]) Horvátországban, *Zágráb* megyében, a *Volorjét,* vagyis a Kupcsina egy alkotó mellékvizét, mely másképen *Volaria*nak is neveztetik [4]), gyanítom alatta.

[[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 14. — [2]) *Árp. Uj Okm.* I, 236. Theiner: *Vet. Mon.* I, 82. — [3]) *Árp. Uj Okm.* VII, 293. [4]) Hunfalvy: *A magy. bir. term. visz. leir.* III, 256.]

Volausa rivus [1]) lásd Volaula.

[[1]) Wenzel: I, 236. Theiner I, 82.]

Volcaea palus [1]) lásd Ulcaeus.

[1]) Timon: *Imag. Antiq. Hung.* c. VI, p. 40.]

Volcaeae lacus [1]) lásd Ulcaeus.

[1]) Timon: *Imag. Antiq. Hung.* c. III. p. 18.]

Volcaeus [1]) lásd Ulcaeus.

[1]) Hunfalvynál: *Ethnogr.* 52. l.]

Volcäus [1]) lásd Ulcaeus.

[1]) Hunfalvynál: *Ethnographie* 387. l. 74. jegyz.]

Volcca palus [1]) lásd Ulcaeus.

[1]) Bél: *Atlas.* 1751. 2. lap.]

Volkov [1]) lásd Wolko.

[1]) Wenzel X, 386.]

Volocaeus palus [1]) lásd Ulcaeus.

[1]) Hunfalvynál: *Ethnogr.* 388. l. 76. jegyz.]

Volovje vagy **Volaria**, lásd Volaula.

Vonya, *Wonya, fluvius, folyó.* Említi a pécsváradi conventnek bizonyos birtokcserét tárgyazó 1299. évi bizonyító oklevele.[1]) A régi Valkó megyében, Grabsafalva határában, mint hiszem a mai *Verőcze* megye eszéki alispánságában.[2])

[1]) *Zichy-Codex* I, 94. — [2]) Lásd *Mergustow.*]

Vorosdiensis portus, *Worosd portus.* Említi a zalamegyei biráknak Bertalan püspök javára hozott 1232. évi itélőlevele [1]) és IV. Bélának Mihály comes számára kiállított 1239. évi okirata.[2]) A Dráva réve Varasdnál.[3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 316. [2]) *Arp. Uj Okm.* VII, 71. — [3]) V. ö. Pestyvel: *Az eltünt régi vármegyék* II. 176.]

Vorosti halas, *piscina in Vorost, Narasd, Worosth.* Említi III. Bélának a fejérvári keresztesek birtokait elősoroló és megerősítő 1193. évi okirata.[1]) — A fejérvári keresztesek birtokterületén.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 283. (nála a piscina szó kimaradt.) Knauz: *Mon.* I, 144. Batthyán: *Leg. Eccl.* II, 286.]

Vosian felől leszálló folyam, *flumen quod descendit a villa Vosian.* Említi III. Béla Zeles birtok eladását helybenhagyó 1181. évi okirata.[1]) — *Baranya* megyében, Pécs vidékén, Zeles vagyis *Szeles* praedium határában, melyet Koller Árpád, Olasz, Pogány és Szőkéd közelébe helyez.[2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 200. Koller: *Hist. Epp. Quinq.* VII, 272. Spiesz: *Archiv. Nebenarb.* I, 181. — [2]) I. m. és Fejérnél i. h.]

Voyas [1]) lásd Uoyos.

[1]) A Névtelen Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 151. l.]

Voyos fluvius [1]) lásd Wyos.

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 3.]

Voyoser piscina [1]) lásd Woioser piscina.

[1]) Fuxhoffer-Czinár I, 217.]

Voÿzka, *Vulchÿa, Voiszka, fluvius, folyó.* Említi István szlavoniai bánnak Polana föld eladását tárgyazó 1249. évi bizonyító oklevele.[1]) — Az egykori Dubicza megyében, s nézetem szerint Boszniának az Unna-Száva-torokon alóli részében. Pesty szerint, ki az ezen okiratban említett Konzkystrugot a Veliki Sztruggal véli azonosíthatónak, a gradiskai kerületben, tehát a Száva balpartvidékén kellene keresni, miután a Konzkystrug a Voÿzkával összefüggött [2]), de jeles tudósunk e nézetének tarthatatlanságát már másutt mutattam

ki, valamint azt is, hogy a Polana föld, melynek határában e Voÿzka folyt, s melyet Pesty ugyancsak okadatolatlanul *falu*nak tart, a Száva jobb partján keresendő. [3]) Pesty azonkivül külön folyókúl tünteti fel az okiratban említett Voÿzka és Vulchya folyókat, de hogy mind a kettő egy s ugyanaz, azt magából az okiratból világosan következtethetni, hiszen hogyan mondhatná az okirat az *egyetlenegyszer* említett Vulchÿát *saepe fatus fluvius*nak, ha azt azonosnak nem veszszük az *ötször* említett Voÿzkával?

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. IV, 102. 103. — [2]) *Az eltünt régi vármegyék* II, 233. — [3]) Lásd bővebben *Konzkystrug* alatt.]

Völgységi patak, lásd Egrech.

Vörösalmai vizecske, lásd Weresalma.

Vöröspatak, *fluvius, Veresvíz, aqua, víz, folyó.* Említi IV. Bélának Botyz comes számára kiállított 1264. évi adománylevele [1]), és a szepesi káptalannak a Hibe birtokba történt statuálásra vonatkozó 1274. évi bizonyító oklevele.[2]) *Liptó* és *Szepes* megyék határterületén, a Szoliszko (Zseliszko) és Bástya hegyek között eredő *Vörösvíz,* mely alább mint *Lucsivnai* patak szakad a Poprádba. Manap is áthasítja a Liptóból Szepesbe vezető nagy utat, mint a XIII. században.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 187. Bárdosy: *Suppl.* p. 101. — [2]) Fejér V. II, 181. Jerneynél: *Magy. Nyelvkincsek* 157. l.]

Vörösvíz, lásd Vöröspatak.

Vörösvíz, lásd Rufus rivulus.

Vrána vagy **Brana,** lásd Wercuche.

Vuchmes, *puteus, kút.* Említi a bakonybéli apátság jószágait és vagyonát összeiró 1086. évi okirat. [1]) — Az okirat szerint Kigouis praedium határterületén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 34.]

Vucsicza, lásd Wlchyche.

Vuka folyó, lásd Wolko.

Vuka réve, lásd Lazar.

Vulchya fluvius [1]) lásd Voÿzka.

[1]) Fejér VII. IV, 103.]

Vustiloygne, *piscatura, halászó.* Említi II. Endrének a topuskói ciszterciták számára kiállított 1211. évi adománylevele. [1]) — A horvát-szlavon végvidéken, a *bání kerület*ben. [2])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 25. *Árp. Uj Okm.* XI, 110. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Brathchouycha.*]

Vydere, *piscina, halas.* Említi IV. Bélának Komáromot tárgyazó 1268. évi adománylevele. [1]) — *Komárom* megyében, a Csalóközben, Aranyos határában. [2]) Jerney *Vid-ere*-nek olvassa. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 453. Knauz: *Mon.* I, 558. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Yggz.* — [3]) *Magy. Nyelvk.* 156. l.]

Vygag aqua [1]) lásd komárommegyei Vegag.

[1]) IV. Béla 1268. évi okiratának 1383. évi átiratában Knauznál: *Mon.* I, 555. nota 4.]

Vyndurna, *lacus, tó.* Említi IV. Lászlónak Vyndurna birtokot tárgyazó 1274. évi okmánya. [1]) — *Zala* megyé-

ben, a sz.-gróti járásban, Vindornya-Szőllös vidékén.

[1) *Haz. Okmtár* I, 63.]

Vysceg, *halas.* Említi az esztergomi káptalannak bizonyos birtokosztást tárgyazó 1260. évi bizonyító oklevele, 1) *Komárom* vagy *Pozsony* megyében, a Csalóközben, a Vág mentén, mint P.-Bálvány-Szakállos birtokrésze említtetik. 2) *Víz-szeg*-nek olvasom.

[1) *Haz. Okmtár* VI, 102. — 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Fecez.*]

Vysfalw 1) lásd Dorffsayff.

[1) Wenzel X, 10.]

Vysobur *fluvius, Vysobur pothoca, patak, folyó.* Említi Miklós alországbirónak Veszprém nevü birtokra vonatkozó egyezséget illető 1238. évi itélőlevele. 1) *Veszprém* vagy *Zala* megyében.

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 59.]

Vyzate, *aqua, víz.* Említi II. Endrének a pécsi egyház birtokait előszámláló és megerősítő 1235. évi okirata. 1) — *Baranya* megyében, az Okur baloldali vízkörnyékében. Jerney kérdőjel mellett *Uszató*-nak ejti s megjegyzi, hogy *Vizató* nem lehet. 2) Az okiratban idevonatkozólag említett Boda = *Boda,* Bakonya = *Bakonya,* Tarcha = a Sz.-Lőrinczhez tartozó *Keresztes-Tarcsa* puszta, mind a sz.-lőrinczi járásban.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 432. Koller: *Hist. Epp. Quinq.* II, 86. — 2) *Magy. Nyelvk.* 149. l.]

Vyzeskeurös, *Wizeskeurus, Wizeskeurus, Wyzeskeuros.* Említi a leleszi prépostság birtokviszonyaira vonatkozó 1211. évi okirat 1) és II. Endrének a leleszi prépostság számára kiállított birtokmegerősítő 1214. évi okirata. 2) — *Zemplén* megyében, a Bodrogközben, a Tiszának valamely kiszakadása, mely *Vizes-Kőrös*nek ejtendő. 3)

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 206. 2) Fejér III. I, 156. 473. Katona V, 180. — 3) Jerney: *Magy. Nyelvkincsek* 157. l.]

Vyzuans potoka. Említi IV. Bélának a jászói prépostság számára kiállított 1255. évi birtokmegerősítő okirata. 1) — *Szepes* megyében, a Gölnicz egy mellékvize. Fejér 2), Jerney 3) és Czinár 4) egyaránt *víz-zuhanás*-nak hangoztatják s Jerney Abaúj megyében keresi.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 301. Katona: *Hist. Crit.* VII, 226. — 2) I. h. i. l. — 3) *Magy. Nyelvk.* 157. l. — 4) *Index Alphabeticus Cod. Dipl.* 490. l.]

Waag 1) lásd Vaag.

[1) Wenzel VIII, 203. XII, 611. *Haz. Okmtár* VI, 278.]

Waagery, *Wagery, fluvius, folyó.* Említi a turóczi conventnek bizonyos birtokcserét tárgyazó 1295. évi bizonyító oklevele. 1) — *Liptó* megyében, a szentmiklósi járásban, a Vág egy szakadéka, melybe a Szjelniczi víz szakad.

[1) *Árp. Uj Okm.* V, 140. 141.]

Waagh 1) lásd Vaag.

[1) Wenzel XI, 501.]

Wacha aqua 1) lásd Vaag.

[1) Wenzel VI, 77.]

Wag parvum, *Kis-Vág.* Említi Tamás nyitrai comesnek egy 1208. évi okirata. 1) — A Vág szakadéka *Trencsén* megyében, Trencsén várán alúl. Az okiratban idevonatkozólag említett blun-

dix = *Bolondócz* vagyis *Beczkóvára;* Bela = *Béla* Trencséntől délre.

[1) *Haz. Okmtár* VII, 6.]

Wag [1]) lásd V a a g.

[1]) Béla névt. jegyz. cap. XI. XV. XXXV. XXXVII. Fuxhoffer-Czinár I, 195. Wenzel III. 43. 160. 161. VI, 27. VII, 134. VIII, 22. 24. 167. 272. 273. X, 136. XII, 612. 620. Fejér V. III, 292. V. I, 312. VII. V, 85. 296. IV. III, 446. VII. IV, 54. VII. I, 132. IV. I, 108. Knauz: *Mon.* I, 55. 88. 98. 370. *Haz. Oklevéltár* 9. 10. 20. 21. 52. *Haz. Okmtár* VI, 66. 68.]

Wag portus [1]) lásd V a a g.

[1]) Wenzel I, 36.]

Wagetuin (= Vágtő) [1]) lásd V a a g.

[1]) Knauz: *Mon.* I, 55.]

Wagh [1]) lásd V a a g.

[1]) Wenzel VII, 195. 258. 259. Fejér IV. III, 118. 120. 121. VI. II, 100. VII. II, 152. V. II, 181. I, 432. II, 72. Knauz: *Mon.* I, 472.]

Wágmenti halasok, *piscinae.* Említi a győri káptalannak Gadócz földét tárgyazó 1247. évi bizonyító oklevele. [1]) *Komárom* megyében. Az okirat szerint: Juxta idem flumen (Wag) circuit magnam quantitatem terrae, in qua circuitione sunt piscinae. Itt a Vágdunáról van szó s az okiratban említett Gadócz = a Duna-Ujfaluhoz tartozó *Gadócz* puszta a Csalóközben.

[1]) Knauz: *Cod. Strig.* I, 32. U. ö. *Mon.* I, 370.]

Wagtu lásd V a a g.

Walkenseyff, *rivus, patak.* Említi IV. Lászlónak a gölniczieknek jogait és szabadalmait megerősítő 1290. évi okirata.[1]) *Szepes* megyében, a bányai járásban, Szomolnok éjszaki vidékén, a Szomolnoki s általa a Gölniczi víz mellékpatakja.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 492. Bárdosy: *De Dec.* p. 37. 38.]

Walkow [1]) lásd W o l k o.

[1]) Fejér III. II, 237. Endlicher 435. l. Czoernig II, 354.]

War, *fluvius, folyó.* Említi II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1231. évi adománylevele. [1]) — *Somogy* megyében, a kaposvári járás területén, a Kaposnak egy, úgy látszik, közvetlen jobboldali mellékvize a Bárd és Szenna közti vidéken. [2]) — Ma e néven ismeretlen.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 226. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Gersencha.*]

Waranista, *Waranysta, fluvius, folyó.* Említi III. Endrének több hivét birtokukban megerősítő 1293. évi okirata [1]) és Demeter zólyomi főispánnak III. Endréhez intézett 1293. évi jelentő okirata. [2]) — *Zólyom* megyében, a Garam valamely mellékvize.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 109. 110. — [2]) U. o. X, 118. 119.]

Waranysta [1]) lásd W a r a n i s t a.

[1]) Wenzel X, 118.]

Waratna, *Varatna.* Említi IV. Bélának Márton comes érdekében kiállított 1257. évi okirata. [1]) — Horvátországban, az egykori Gerzencze a mai *Belovár* megyében, a križi alispánságban, a gariesi hegység délnyugati lejtőjéről lefolyó s az Illova jobboldali vízkörnyékéhez tartozó víz Bršljanicától nyugatra, a Kutinai patak mellékvize. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 455. — [2]) A topographiára nézve lásd *Bursonouch.*]

Warizka, *fons, forrás.* Említi II. Endrének Miska comes számára kiállított 1214. évi adománylevele.[1]) — *Zala* megyében, az Ubornok pusztán eredő s a Zalába jobbfelől szakadó *Valiczka.* Az okiratban említett Edelych = *Ederics,* Moghorod = *Magyarád.*

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 368.]

Warpathaka. Említi IV. Bélának Monthus számára kiállított 1266. évi adománylevele.[1]) — *Nógrád* megyében, az Ipoly vízkörnyékében, hol azonban ma ily néven elő nem fordúl. Talán *Várpatak*nak ejtendő?

[1]) *Árp. Uj Okm.* III, 134.]

Wartako, *stagnum, tó.* Említi IV. Bélának a nyúlszigeti apáczák számára kiállított 1266. évi birtokmegerősítő okirata.[1]) — *Csongrád* megyében, a Tisza mellett, terram Turba et Egenpha *cum Titia et stagno, quod dicitur Wartako.* Azonosnak hiszem a *Wartow*-val.[2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 319. — [2]) Lásd *ezt.*]

Wartow, *piscina, halas.* Említi IV. Bélának a szegedi vendégek számára kiállított 1247. évi adománylevele.[1]) *Csongrád* megyében, Szeged határában, nyilván a szegedi vár közelében, azért *Vártó.* Előbb e halas a tatárok által kiirtott Csupor nemzetség tulajdonát képezte volt. Jerneynek úgy látszik, hogy a mostani Kis-Tisza Szegednél.[2]) Az okiratban említett Thapey = *Tápé* Csongrád, Zewrwg = *Szőreg* Torontál megyében.[3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 455. — [2]) *Magy. Nyelvk.* 152. — [3]) V. ö. Pestyvel: *A magyarorsz. várispánságok tört.* 202. l.]

Waska, *Woska, Vaska, portus, rév.* Említi IV. Bélának a turóczi monostor számára kiállított 1251.[1]) és 1252. évi okirata.[2]) — *Nyitra* megyében, a Vág réve Sellye és Tornócz vidékén s nem a Vág mellett Vaszkánál Trencsén megyében a puchói járásban. Az okiratilag emlegetett Churmuk, Turmuch = *Tornócz.*

[1]) *Haz. Oklevéltár* 20. l. — [2]) *Haz. Okmtár* VI, 67. Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 297.]

Wasyk, *Vazicz, Vazuch, fluvius, folyó.* Említi a nyitrai káptalannak Liburcha helységet illető 1242. évi bizonyító oklevele[1]) és IV. Bélának Dulow földtért tárgyazó 1259. évi adománylevele.[2]) — *Trencsén* megyében, a Vág jobboldali kiágazása Liborcsa vidékén, mely a Toplichába vagyis Vlárába szakadt s ezzel együtt anyamedrébe visszatért. Az 1259. évi okiratban említett Dulow = *Duló* vagy *Duló-Ujfalu,* Lednyche = *Lednicz,* Mykus = *Mikusócz,* Thuhene = *Tuhina* mind a puchói járásban.[3])

[1]) *Haz. Oklevéltár* 10. l. Fejér IV. I, 472. hibás kelettel. — [2]) *Haz. Okmtár* VI, 98. (Említtetik a Győri tört. és rég. füzetekben is III, 361., hol azonban Rómer az okiratnak csak chronologiájával foglalkozik.) — [3]) Az 1242. évi okirat topographiájára nézve lásd trencsénmegyei *Toplicha.*]

Watenic, *Watenie melletti víz, aqua juxta Watenic, Watenie.* Említi II. Endrének a templáriusok számára kiállított 1219. évi adománylevele.[1]) — Horvátországban.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 274. *Árp. Uj Okm.* XI, 155. Theiner: *Vet.*

Mon. I, 69. Katona: *Hist. Crit.* V, 321. Koller II, 46.]

Waynatyna, *fluvius, folyó.* Említi az egri káptalannak Felicián mester számára kiállított 1284. évi bizonyító oklevele.[1]) — *Ung* megyében, a Szobránczi víz egy mellékesermelye, a *Vajnatinai* víz, az Ung jobboldali vízkörnyékében.[2])

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 313. — [2]) A topographiára nézve lásd *Kunus.*]

Weep, Wcep felé eső halas, *piscina versus villam Weep, Wcep.* Említi II. Endrének a vasvári egyház számára kiállított 1217. évi biztosító levele.[1]) — *Vas* megyében, a szombathelyi járás területén, *Vép* vidékén. A halas egyébiránt Musovhoz tartozott.[2]) — Megjegyzem, hogy a vépi víznek, melynek egyébiránt okiratos nyoma ez időszakból ránk nem maradt, ősi culturális jelentősége mellett a *vépi* tumulus szól.[3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 384. *Haz. Okmtár* IV, 9. — [2]) A topographiára nézve lásd *Hrepyna.* — [3]) Römer: *Résultats généraux* p. 159. és ugyanott *Magyarorsz. őstört. térképe.*]

Wechen, *portus, rév.* Említi IV. Bélának a fejérvári keresztesek birtokait megerősítő 1238. évi okirata.[1]) — Tiszai rév, melyet Jerney Vezsenynek ejt s *Heves* megyébe helyez.[2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 109. Bárány: *Temes megye Eml.* Oklevel. p. 26. — [2]) *Magy. Nyelvk.* 156. l.]

Weimir piscina[1]) lásd Weymyr.

[1]) Fejér I, 487. Knbihyi I, 1.]

Welchena rivulus[1]) lásd Wlcunge.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 120.]

Welchecz, *palus, mocsártó.* Említi a nyitrai káptalannak Bogár Márton számára kiállított 1300. évi bizonyító oklevele.[1]) — *Nyitra* megyében, a Nyitra és Czitény közti területen, Berencs és Czitény vidékén.[2])

[1]) Knauz: *Cod. Strig.* I, 109. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Pogran.*]

Welchethalut[1]) lásd Velchethalut.

[1]) Fejér III. I, 472.]

Welchya, *piscina, halas.* Említi II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1231. évi adománylevele[1]) — *Bács-Bodrog* megyében, az első középjárásban fekvő Szonta nyugati vidékén. Az okirat szerint e halas *est in insula Woyos,* vagyis a Dunának Vajas ere által alkotott szigeten.[2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 224. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Bozyasfoka.*]

Welchycha, *Welchyza, aqua, fluvius, víz, folyam.* Említi a pécsi káptalannak Hidvégh helységet tárgyazó 1296. évi bizonyító oklevele.[1]) — *Verőcze* megyében, a Karasicza folyó egyik mellékvize, mely azzal együtt a Drávába szakad.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 230. 231.]

Welchyza aqua[1] lásd Welchycha.

[1]) Wenzel X, 231.]

Welg, *aqua, víz.* Említi István bánnak Chenig föld határát kijelölő 1284. évi okirata.[1]) — *Vas* megyében, a sárvári járásban, Csánig határában, a Répcze és Rába közti területen. Összeköttetésben állott Dénes comes árkával, ad fossatum Comitis Dyonisy, et per

ipsum fossatum vadit ad originalem aquam ipsius fossati, Welg vocatam. A Welg = *Völgy* vize az említett árkon át vezettetett a Répczébe. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 262. [2]) V. ö. *Sakadoch*, azonkiv. *Vallis aquosa.*]

Weliba [1]) lásd körös-belovármegyei Velica.

[1]) Fejér IV. II, 349.]

Welica, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Junk comes számára kiállított 1244. évi birtokmegerősítő okirata. [1]) Horvátországban, *Körös* megyében, a körösi alispánság területén, a Csernáczba szakadó *Velikai* víz. [2]) Megkülönböztetendő tehát a Császmába szakadó ugyancsak körösmegyei Velikától.

[1]) Tkalcic: *Mon. Epp. Zagr.* I, 81. [2]) Ezen Csernáczra nézve lásd *Cernez,* az okirat topographiájára nézve pedig *Dulebzka.*]

Welica, *Welika, aqua, víz.* Említi Mária királynénak Miske comes számára kiállított 1266. évi adománylevele. [1]) — Szlavonországban, *Pozsega* megyében, a Velicsankába szakadó *Velikai* csermely, melylyel együtt az Orlyavába jut balfelől.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 142.]

Welica [1]) lásd körös és belovármegyei Velica.

[1]) Fejér IV. II, 348.]

Welika, *Velika, fluvius, folyó.* Említi II. Endrének Szakolczát illető 1217. évi adománylevele [1]) és IV. Bélának ugyanazon tárgyú 1256. évi oklevele.[2]) *Nyitra* megyének éjszaknyugati szögében, Morvaország határán, Szakolcza vidékén, a Morva folyó mellékvize.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 200. — [2]) Fejér IV. II, 392.]

Welika Dulypchka [1]) lásd Dulebza.

[1]) *Cod. Patrius* VII, 29. 30.]

Welika maior [1]) l. Velika aqua.

[1]) Fejér V. II, 594.]

Welika [1]) lásd körös-belovármegyei Velica.

[1]) Fejér IV. II, 349.]

Welika aqua [1]) lásd pozsegamegye Welica.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 142.]

Welk, *fluvius, folyó.* Említi a pozsonyi káptalannak a Welk vizén levő malomrész eladásáról szóló 1278. évi oklevele. [1]) — *Pozsony* megyében. Azt hiszem az érsekujvári Dunának egy *Völk*-nél elhaladt ága a Csalóközben.

[1]) *Árp. Uj Okm.* IV, 174.]

Welyca pothoka, *fluvius, folyó.* Említi Kálmán királynak Abraham comes birtokcseréjét megerősítő 1237. évi okirata. [1]) — Szlavonországban, *Pozsega* megyében, a Pakra mellékvize, a Száva balvidéki vízkörnyékében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 39.]

Welykawyze, *fons, forrás.* Említi IV. Bélának Egyed comes számára kiállított 1244. évi okirata. [1]) — Horvátországban, *Körös* megyében, a körösi alispánságban, a Cerneč folyó mellékvize és igy össze nem tévesztendő ama Velika patakkal, mely ugyane megye délkeleti részét szeli s részben határt képez Belovár megye felé.

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 30. — [2]) L. körös és belovármegyei *Velica.*]

Wen, *fluvius, flumen, folyó, folyam.* Említi a zágrábi káptalannak a topuskói apátság számára kiállított, Povona birtok vételét tárgyazó 1278. évi bizonyító oklevele [1]) és Radizlaus comesnek Timpor szigetét a topuskói apátságnak átengedő 1285. évi okirata.[2])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 192. 193. — [2]) U. o. I, 218.]

Wene Ortho, *Vince tresso, aqua, víz.* Említi IV. Bélának Szoboszló számára kiállított 1265. évi adománylevele. [1]) *Ung* megyében, a kaposi járásban, Csicser éjszakkeleti határában, az Ortó vagy Ortó tava egy ere, mely jobbfelől a Laborczával közlekedett. A Wene, Vince, Tresso a *Vena* és Ortó eltorzítása. Az Ortó-tó (illetőleg Csicsér-ér) culturális jelentősége mellett bizonyít a *nagy-kaposi* [2]) és a magyorósi [3]) silex- és obsidián-lelet.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 268. *Haz. Okmtár* VI, 129. — [2]) Römer: *Résultats généraux* p. 16. *Magyarorsz. őstört. térképe.* — [3]) *Arch. Értesítő* III, 282.]

Wensellev towa, *piscina, halas.* Említi a zaztyi apátság 1067. évi alapítólevele.[1]) — *Szabolcs* megyében, a dadai középjárásban fekvő Ó- és Uj-Vencsellő határában.

[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 25.]

Werbas folyó, lásd U r b a s.

Werbev [1]) lásd B e r k e n.

[1]) *Hazai Oklevéltár* 22. l.]

Werbevch, *fluvius, folyó.* Említi a váradi káptalannak Feketepatak birtoklását tárgyazó 1295. évi bizonyító oklevele.[1]) — *Ugocsa* megyében, az Egres falutól keletre eredő s a Szemerdek patakba ömlő *Verbőczi* csermely, a tiszáninneni járásban. [2]) — A Szemerdekkel együtt a Szalvába s aztán valamennyien a Borzsába jutnak.

[1]) *Árp. Uj Okm.* V, 136. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Batnuka.*]

Werbiche fluvius [1]) lásd V e r b i c h e.

[1]) Wenzel VII, 259.]

Werbnichapothok. Említi Dénes nádornak a Woykffy-család őseinek Dráva-Száva közti régi birtoka tárgyában szóló 1228. évi itélőlevele.[1])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 460.]

Wereb, *fons forrás.* Említi a vasvári káptalannak a werebi birtokot tárgyazó 1290. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Fejér* megyében? Itt van egy Vereb nevü hely.

[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 541.]

Weresalma, *fluvius, folyó.* Említi az egri káptalannak bizonyos birtokcserére vonatkozó 1296. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Sáros* megyében, a héthársi járásban, a Henig felől jövő, Vörösalma mellett elhaladó s attól délre a Tarczába balfelől szakadó *Vörösalmai* vizecske. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 227. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Kukenegurpothok.*]

Wereuche, *fluvius, folyó.* Említi Mária királynénak a verőczei polgárok szabadságaira és földjök határaira vonatkozó 1248. évi privilegiuma. [1]) — *Verőcze* megyében, Verőcze vidékén, ha nem a Brana vagy Vrána, akkor kétségkivül ennek mellékvize, a Dráva jobboldali vízkörnyékében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* II, 203.]

Wereuecea [1]) lásd Werevecca.

[1]) A névtelen jegyző Szabónál: *Magy. tört. forrásai* I. f. 45. l. 3. jegyz.]

Werevecca, *Wereuecea, Vereucea, Vereuecca, fluvius, folyó.* Említi Béla király névtelen jegyzője. [1]) — *Nógrád* megye délnyugati szögében, a *Verőcze* patak, mely a diós-jenői hegyekben Nógrádnál ered, a Katalinvölgyi patakkal egyesül s Kis-Maros és Verőcze közt a Dunába szakad balfelől. [2]) Rajta mentek át a Gömör és Nógrád elfoglalására kiküldött honfoglalók Szoárd, Kadocsa és Huba vezérlete alatt, s mellette temették el Botond vezért. — Miklosich a Verőcze nevet az ó-szláv dvьrь-ből származtatja. [3]) Vácz városának nevét pedig némelyek e folyótól származtatják. [4])

[1]) *Hist. hung. de sept. ducib.* cap. XXXIII. Schwandtnernél I, 26. Endlichernél 30. l. Szabónál 45. l. Jászaynál: *A magy. nemz. napjai az arany bulláig* 220. l. Jerneynél 155. l. — [2]) V. ö. Szabó tud. jegyz. Béla névt. magy. ford. 45. l. 3. jegyz. és Jászay i. h. i. l. Podhráczky: *Béla kir. névt. jegyz. idejekora és hitelessége* 405. l. — [3]) *Die slav. Elemente im Magyar.* i. h. XXI. k. 26. l. 156. sz. — [4]) Kubinyi és Vahot: *Ungarn u. Siebenbürgen in Bildern* I, 71.]

Werica, *fluvius, folyó.* Említi II. Endrének Egidius számára kiállított 1217. évi kegylevele. [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a Száva mellékvize.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 38. *Árp. Uj Okm.* XI, 147.]

Wers [1]) lásd Devers.

[1]) Fejér III. I, 473.]

Werti halasok, *piscinae in Wert.* Említi az esztergomi conventnek az esztergomi érsek számára kiállított 1265. évi bizonyító oklevele. [1]) — Wert ad castrum de Bana pertinens, mondja az okirat. A banai várispánság *Fejér* megyében létezett [2]) s rája vonatkozik II. Endrének egy 1226. évi okirata is, mely szerint Yiner, in parochia Albensi, ad Comitatum de Bana pertinens. [3]) — Vért nevü pusztát manap *Fejér* megyében találunk Alcsuth vidékén s így nem a Komáromban a gesztesi járásban létező Banara magyarázandó. Jerney nem határozza meg e halasok fekvését. [4])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 309. Knauz: *Mon.* I, 531. — [2]) Lásd Botkát: *Századok* 1871. évf. 305. l. és Pestyt: *Az eltünt régi vármegyék* I, 16. 18. — [3]) *Győri tört. és rég. füzetek* III, 297. [4]) *Magy. Nyelvk.* 155. l.]

Wesprimiensis fluvius, *folyó.* Említi a veszprémi káptalannak a veszprémi püspök egyik malombirtokára vonatkozó 1258. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Veszprém* megyében, a Bakonyban, Herend környékén eredő, a veszprémi hegyfokot megkerülő s ősinél a Sárrétbe ömlő *Séd.* Kreznerics szótára szerint a sé, séd = rivulus, fluentum, Bächlein Veszprém körül, de Fábián István figyelmeztet, hogy hazánk egyéb tájain, névszerint Sopron megyében is vannak Séd nevü vizek. [2]) — Ez valószinüvé teszi, hogy a sé = *patak*, séd = *csermely*, mikép ezt Jerney [3]) és Nagy Imre állítják. [4]) A veszprémmegyei Sédről másmás néven emlékeznek régi okirataink. [5])

[1]) *Árp. Uj Okm.* II, 311. — [2]) *Nyelvtudományi Közlemények* VII, 120.

[3]) *Keleti Utazás* I, 232. — [4]) *Századok* VI, 369. — [5]) Lásd fejér-veszprém-megyei *Magnus fluvius, Peyt, Sowl* fluvius.]

Weymyr, *Weimir, Veimir, piscina, halas.* Említi I. Lászlónak a tihanyi apátság birtokát megerősítő 1093. [1]) és Dávid herczegnek ugyanazon apátság számára kiállított 1095. [2]) évi okirata. *Komárom* megyében, a Csalóközben, Aranyos vidékén. A tihanyi apátság birtoka ugyanis Dávid herczeg, sz. László rokona okirata szerint in *Aureo loco* azaz *Aranyos*ban létezett, melyet sz. László okirata szerint vulgo Framati vocant. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 69. Fuxhoffer-Czinár: *Monast.* I, 168. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 487. Kubinyi: *Magy. tört. Eml.* I, 1. — [3]) V. ö. az *Erechen* alatt mondottakkal.]

Weyz *in predio Lety.* Említi IV. Bélának a sz. mártoni apátság birtokait előszámláló és megerősítő 1234—1270. évi okirata. [1]) — Mint halashely, locus congruens piscacioni fordúl elő. Weyz = *víz.*

[1]) *Árp. Uj Okm.* II, 21.]

Weÿzer, *locus, hely.* Említi II. Endrének a templomosok számára kiállított 1228. évi adománylevele. [1]) — *Sopron* megyének Győrrel határos területén, az egykori Kónyi birtok nyugati területén. Az okiratban emlegetett Weÿzer = *Vízér,* a minek Jerney is ejti. [2]) Hogy e vízér már *Sopron* területén, a csornai járásban nyomozandó, azt az okiratnak erre vonatkozó topographiája mutatja. A Kónyi birtok határa ugyanis a győrmegyei pusztai járás vidékéről nyugati irányba huzódott. Bard alatt a mai *Barát* falvak egyike gyanítható. A locus Lechekarÿ (Wenzel közlése szerint Lechehery) a Marczal közelében fekvő s Téthhez tartozó *Lesvár* puszta vidékére vezet. A Gÿznoowl (Wenzelnél Gyznoouuel) kétségkivül a *Dÿznoowl* = *Disznó-ól* eltorzítása. A terra de Bagyag (Wenzelnél Bagyuk) a sopronmegyei *Bágyog* a csornai járásban. Innen a határ Caucatnak fordult. Ha ez alatt a Bágyog mellett fekvő *Szorát* értetik, akkor a határ e tájt egy kis kiszögelést képezett. Innen ment a határ aztán a *Vízér*nek, tehát mindenesetre sopronyi területen létezett. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 251. *Haz. Okmtár* II, 4. — [2]) *Magy. Nyelvk.* 172. l. — [3]) V. ö. *Compw, Con, Donath Thawa, Fergesher, Gath, Halasthow, Nultofy, Sÿwerj.*]

Weyzhel piscatura, *halászó.* Említi a győri káptalannak az Ekli Endre comes fiai közt történt birtokosztásról tanuskodó 1261. évi okirata. [1]) — *Komárom* megyében, a Csalóközi Szakállos vidékén, a Szakállosi tónak egy halászó helye. Idem proposuerunt, mondja az okirat, quod in stagno de Sakalus vna piscatura, que *vlgariter weyzhel* nuncupatur. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 513. — [2]) V. ö. *Sakalusi halastó.*]

Weyzhel *due piscature in Myler.* Említi az esztergomi káptalannak IV. Lászlóhoz intézett év nélküli jelentő okirata. [1]) — *Komárom* megyében, a Csalóközben, valamelyik Szakállos határában. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 576. — [2]) V. ö. *Chyug.*]

Weyzhel *duodecim piscaciones.* Említi az esztergomi káptalannak IV. László-hoz intézett év nélküli jelentő okirata.[1] *Komárom* megyében, a Csalóközben, valamelyik Szakállos határában.[2]

[1] *Árp. Uj Okm.* IX, 576. — [2] V. ö. *Chyug.*]

Weyzhel in Talug [1] lásd Talug.

[1] *Hazai Okmtár* VI, 424.]

Wichama, *rivulus, aqua, csermely, víz.* Említi István országbirónak bizonyos osztályrész határvonalainak kijelölését tárgyazó 1246. évi okirata.[1] *Nyitra* megyében, hol azonban Kernuch nevü helyet, melynek határát képezte, ma már hasztalanul keresünk.

[1] *Hazai Okmtár* VII, 32. 33.]

Wichcha, *pons, híd.* Említi Ernei villicusnak a sz. Ágoston remeték számára kiállított 1244. évi alapítólevele.[1] Horvátországban, a *báni kerület*ben, Dubicza vidékén.

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 350.]

Widricha fluvius [1] lásd Wydriche.

[1] Fejér IV. I, 349.]

Wieperyek, *torrens, zuhatag.* Említi II. Endrének a templomosrend számára kiállított 1210. évi birtokmegerősítő okirata.[1] — Az okirat szerint *Pozsega* megyében, nyilván a mai *gradiskai ezred* területén, a Száva vízkörnyékében.

[1] *Árp. Uj Okm.* XI, 106.]

Wigat-Vize, *rivulus, csermely.* Említi II. Endrének Bors comes alapítványát megerősítő 1225. évi okirata.[1] — *Sopron* megyében, a Répczének valamelyik ma e néven nem ismert mellékvize.[2] Talán *Uj-gát vize?*

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 64. — [2] Az okirat topographiájára nézve lásd *Lybnic.*]

Wigna pothocka [1] lásd Vigna potoka.

[1] *Haz. Okmtár* V, 15.]

Wilicchapotaka [1] lásd Villicchapotach.

[1] Wenzel VIII, 364.]

Wina, *rivulus, csermely.* Említi Tamás nyitrai comesnek egyik 1208. évi okirata.[1] — *Trencsén* megyében Rizoi predium határában.[2]

[1] *Haz. Okmtár* VII, 5. — [2] V. ö. *Ozarispatac.*]

Wios [1] lásd Wyos.

[1] Wenzel XI, 61.]

Wizcskeurus [1], **Wizeskeurus** [2] lásd Vyzeskeurös.]

[1] Fejér III. I, 156. — [2] Fejér III. I, 473.]

Wlachim aqua [1] lásd Wlachun.

[1] Fejér III. I, 221. Theiner I, 76.]

Wlachun, *Wlachim, aqua, víz.* Említi II. Endrének Ciriacus prépost számára kiállított 1217. évi adománylevele.[1]

[1] Tkalcic: *Mon.* I, 42. Fejér III. I, 221. Theiner: *Vet. Mon.* I, 76. Kercselich: *Hist. Epp. Zagr.* p. 45. Farlat: *Illyr. Sacr.* V, 359. Katona V, 252. Pray: *Spec. Hier.* II, 310.]

Woios [1] lásd Wyos

[1] Wenzel XI, 222.]

Woioser, *Vojoser, Voyoser, piscina, halas.* Említi I. Gézának a garammelléki sz. benedeki apátság 1075. évi alapítólevele [1] és II. Istvánnak a Géza-féle alapítványt megerősítő 1124. évi okirata.[2] — E halas két harmada a garammenti benczéseké volt, egy harmada

pedig a tornowai apátasszonyé. In piscina uero, que woioser uocatur, dedi duas partes; nam pars tercia est abbatisse de tornowa. Fejér közlése szerint Tormoua, Tormowa, in confinio Bichor ciuitatis. E' szövegezés azonban teljesen hibás, mert, mikép Knauz helyes palaeographiai közlése mutatja, az in confinio Bichor már más kikezdés s egyéb tárgyra, nem Tornowára vonatkozik. Ugyancsak téves Fejérnek zárjel közti ama megjegyzése: alias *Városér*.[3] E halas neve *Vajasér* volt.

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* I, 432. Fuxhoffer-Czinár: *Monast.* I, 217. Knauz: *Mon.* I, 55. Jerney 151. l. — [2] Fejér II; 72. — [3] Fejér II, 72.]

Wokousede palus [1] lásd Pochk.

[1] *Zichy-Codex* I, 10.]

Wolaych fons [1] lásd Woloych.

[1] Wenzel XII, 464.]

Wolanchy, *fluvius, folyó.* Említi Máté bánnak egyik 1272. évi privilegiumának töredéke. [1]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 278.]

Wolchenisi csermely, *rivulus de Wolchenis.* Említi II. Endrének a templomosok számára kiállított 1209. évi okirata. [1] — Horvátországban, az egykori Gorra megyében, a mai *báni kerület*ben.

[1] Tkalcic: *Mon.* I, 21. *Árp. Uj Okm.* XI, 97.]

Wolko, *Wolkov, Wolkow, Wlkou, Walkow, Wolkou, Volkov, Lisniche, Lysniche, aqua, fluvius, fluentum, víz, folyó.* Említi Kálmán herczegnek a vukovári vendégek számára kiállított 1231. évi kiváltságlevele [1], II. Endrének a pécsi egyház birtokait elősámláló és megerősítő 1235. évi okirata [2], IV. Bélának Dominik mester számára kiállított 1263. évi adománylevele [3] és István alországbirónak bizonyos birtokviszonyokat tárgyazó 1300. évi itélőlevele. [4] — A Verőczében, a Longya forrásai közelében eredő, *Verőcze* és *Szerém* megyék területét hasító s Vukovárnál a Dunába jobbfelől szakadó *Vuka*. Régi magyar neve *Valkó*. [5] Az 1235. évi okirat szerint sz. László sedem fundauit episcopalem, videlicet Zagrabiensem, cuius sedis dyocesim a sede Quinqueecclesiensi *super Lysniche fluentum, quod alio nomine Wolko vocatur, terminavit.* Gyurikovics szerint a Lysniche nem a Vukára, hanem a pozsegamegyei *Bielára* vonatkozik, mely a Pakrába szakad. [6] Ez állítást azonban nem okadatolja a kellő érvekkel.

[1] Endlicher: *Mon. Arp.* 435. l. Czoernig: *Ethnogr. d. österr. Monarchie* II, 354. Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 237. [2] Fejér III. II, 423. Koller: *Hist. Epp. Quinq.* II, 86. — [3] Fejér IV. III, 139. [4] *Árp. Uj Okm.* X, 386. 387. — [5] Lásd Pestyt: *Az eltünt régi vármegyék* I, 349. — [6] *De situ et ambitu Slavoniae et Croatiae* II, 14.]

Wolkou [1] lásd Wolko.

[1] Fejér IV. III, 139.]

Wolkov [1] lásd Wolko.

[1] Wenzel X, 386.]

Wolkow [1] lásd Wolko.

[1] Wenzel X, 386. 387.]

Woloule, *rivulus, fluvius, csermely, folyó.* Említi a topuskói apátság és a gorrai várjobbágyok közti határjárásra vonatkozó 1272. évi okmány töredéke. [1] Horvátországban, a *báni kerület*ben, a Petrinja mellékvize. Fluvius Woloule

mondja az okirat — transit per viam in Petrinam.

[1) Tkalcic: *Mon.* I, 165. 166.]

Woloych, *Wolaych, fons, forrás.* Említi a zágrábi káptalannak István bán számára kiállított 1287. évi adománylevele. 1) — Horvátországban, a *báni kerület*ben a glinai járásban, M.-Gradac határában, a Bruchina mellékcsermelye, melylyel együtt a Glina jobboldali vízkörnyékéhez tartozik.

[1) *Árp. Új Okm.* XII, 463. 464.]

Wolue, *Wolve, Velveö, Wosve, Wosue, Wosuc, piscina, halas.* Említi I. Gézának a garammelléki sz. benedeki apátság 1075. évi alapítólevele 1) és II. Istvánnak megerősítő 1124. évi okirata. 2) *Csongrád* megyében, a tiszáninneni járásban fekvő Csány határában. 3) A halas Csányhoz tartozott s Jerney Velőnek nevezi, megjegyezve, hogy a Vosue hibás olvasás. 4)

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 433. 434. Knauz: *Mon.* I, 56. Hornyik: *Kecskem. vár. tört.* I, 192. 193. — 2) Fejér II, 73. 74. VII. V, 97. — 3) Lásd *Ostra.* 4) *Magy. Nyelvk.* 154. l.]

Wolve piscina 1) lásd W o l u e.

[1) Fejér II, 74. Hornyik I, 193. nota 4.]

Wonya 1) lásd V o n y a.

[1) *Zichy-Codex* I, 94.]

Worosd, *Verold melléki forrás, fons versus Verold, fons per viam Worosd.* Említi II. Endrének Cyriacus számára kiállított 1217. évi adománylevele. 1)

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 216. Tkalcic: *Mon.* I, 39. Theiner: *Vet. Mon.* I, 74. Kereselich: *Hist. Epp. Zagr.* p. 45. Farlat: *Illyr. Sacr.* V, 359. Pray: *Spec. Hierar.* II, 310. Katona: *Hist. Crit.* V, 252.]

Worosthi halas 1) lásd V o r o s t i halas.

[1) Knauz: *Mon.* I, 144.]

Woska portus 1) lásd W a s k a.

[1) *Haz. Oklevéltár* 20. l.]

Wosue piscina 1) lásd W o l u e.

[1) Fejér I, 433. Hornyik I, 192.]

Wosve piscina 1) lásd W o l u e.

[1) Fejér II, 73. Hornyik I, 192. nota 3.]

Woswe piscina 1) lásd W o l u e.

[1) Fejér I, 434.]

Woumna, *Wouna, fluvius, flumen, folyó, folyam.* Említi a zágrábi káptalannak a topuskói apátság számára s Povonna birtok vételét tárgyazó 1278. évi bizonyító oklevele. 1)

[1) Tkalcic: *Mon.* I, 193.]

Wouna fluvius 1) lásd W o u m n a.

[1) Tkalcic I, 193.]

Woyas. Említi I. Lászlónak a tihanyi apátság birtokait és jogosítványait megerősítő 1093. évi okirata. 1) — A Duna egy Vajas foka *Bács-Bodrog* megyében. In partibus Bodrug villa Besenen inter Danubium, Woyas et Tulgu foca. 2) Pesty ezt Baja környékén véli keresendőnek 3), de határozottan téved, midőn egyúttal Béla névtelen jegyzőjének Voyos folyóját is említi. A Névtelen Vajasa nem Baja vidékén, hanem Bács-Bodrog megye alsó részén folyt. 4) A Vajas névre egyszersmindenkorra megjegyzem, hogy az el nem avult, hanem még manap is divik.

[1) *Árp. Új Okm.* VI, 69. — 2) V. ö. a *Tulgufoca* alatt mondottakkal. — 3) *Az eltünt régi vármegyék* I, 230. — 4) Lásd *Voyos.*]

Woyna, *aqua, víz.* Említi a pécsi káptalannak Zelyz földet tárgyazó 1296. évi bizonyító oklevele [1]) — A Dráván túli vidéken, *Varasd* megyében, a varasdi alispánságban.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 235.]

Woyos, *piscina, stagna, halas, tavak.* Említi II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1231. évi adománylevele. [1]) — *Bács-Bodrog* megye délnyugati területén, Szonta vidékén, hol dunai Vajas-erek is léteztek [2]) s e halasok nyilván e Dunaágak által lettek képezve. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 222. — [2]) L. *Woyas, Wyos.* — [3]) A topographiára nézve lásd *Bozyasfoka.* Azonkiv. v. ö. *Voios stagnum.*]

Woyos suren, *aqua, víz.* Említi III. Bélának a Borcha és Pel nevü javaknak birtokcseréjét tárgyazó 1194. évi kiváltságlevele. [1]) — *Borsod* megyében, az egri felső járás területén Dorogma vidékén, nyilván a Tiszának valamely ere. [1]) A Woyos surent Woyos eurennek vélem olvasni, a mi a *Vajas árrány*nek felelne meg.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 56. — [2]) A topographiára nézve lásd *Foloard.*]

Woyos [1]) lásd W y o s.

[1]) Wenzel XI, 224.]

Woysich, *Wysich, palus, mocsártó.* Említi II. Endrének Szakoleza birtokot illető 1217. [1]) és IV. Bélának ugyanazon Szakoleza földet tárgyazó 1256. évi adománylevele. [2]) — *Nyitra* megyének éjszaknyugati, Morvaországgal határos szögében, Szakoleza vidékén.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 200. — [2]) Fejér IV. II, 392.]

Wrachulla (?) [1]) lásd W r a t h u s l a.

[1]) Schwartner: *Introd. in rem dipl.* 321. l.]

Wrathusla, *Wrachulla* (?) Említi II. Endrének Jolán királynő szolgálója számára kiállított 1220. évi adománylevele [1]) — *Valkó* megyében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 286. Schwartner: *Introd. in rem diplomat.* 321. l. Spiess: *Archiv. Nebenarb.* I, 144.]

Wratislai, Wratisclay de Lomi pons. Említi Imre királynak 1201. évi okirata. [1]) — *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén, a Zelina folyó feletti hid Sveti-Iván vagyis Zelina gornja határában. Pesty szerint, ki az itt említett Zelina folyót Belovár megyei ismeretlen víznek veszi [2]), e hidat ugyanesak Belovár megyében kellene nyomoznunk, de Pesty feltevése téves, mint ezt másutt közelebbről érintjük. [3])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 16. Wenzel I, 238. — [2]) *Az eltünt régi vármegyék* II, 225. — [3]) Lásd *Zelina* alatt.]

Wrbounychka aqua [1]) lásd W r b o y c h a.

[1]) Wenzel XII, 211.]

Wrboycha, *Wrbounychka, Wrbua, Vrbua, Oryoycha, Oroycha, aqua, rivus, fluvius, víz, patak, folyó.* Említi Mária királynénak Dobouch földet tárgyazó 1259. [1]), a pozsegai káptalannak Gergely kenéz számára kiállított 1268. [2]), Erzsébet királynénak Vrbua birtokot tárgyazó 1275. [3]), a császmai káptalannak Benedek comes számára kiállított 1277. [4]) és IV. Lászlónak Csák Domînik fiai számára kiállított 1280-ik évi oklevele. [5]) — Horvátországban, *Körös* megyében, a *Verborcezi* viz, mely balfelöl a Lónyába jut. Az 1268. évi ok-

irat szerint fluvius Wrboycha dictus iungitur Luky fluuio. A Verboveczi és a Lukai víz manap is egyesülnek. [6])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 501. 502. — [2]) *Árp. Uj Okm.* XI, 578. — [3]) *Árp. Uj Okm.* IV, 55. XII, 147. 149. 150. — [4]) *Árp. Uj Okm* XII, 211. [5]) Fejér V. III, 23. 24. — [6]) V. ö. kőrösmegyei *Welica.*]

Wyboukpotooka [1]), **Wyboükpotoka** [2]) lásd hontmegyei L y p o u c h p o t a k a.

[1]) Fejér II, 83. — [2]) Fejér VII. V, 101.]

Wyda, *puteus, kút.* Említi István ifjabb királynak a szatmári vendégek számára kiállított 1264. évi adománylevele.[1]) — *Szatmár* megyében a Kraszna és Homoród közti területen.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 208.]

Wydamapathaka. Említi IV. Bélának Vatasomlyója helységet illető 1297. évi adománylevele.[1]) — *Szilágy* egykor Kraszna megyében, Somlyó-Ujlak vidékén, a Krasznának valamely ma e néven ismeretlen baloldali mellékvize.[2]) Az okiratban majd terra Wyduna, majd terra Wydima említtetik, míg a folyó Wydamapathakának iratik. Ma Wyduna vagy Wydima nevü helység vagy puszta nem létezik.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 91. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Crazna aqua.*]

Wydomia, *Vidoim, fons, forrás.* Említi a császmai káptalannak bizonyos birtokelörökítést tárgyazó 1266.[1]) és 1285. évi okirata.[1]) — Horvátországban, *Belovár* megyében, a belovári alispánság területén, az egykori Garics vár vidékén.

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 193, — [2]) *Haz. Okmtár* VII, 104.]

Wydriche, *Wydurcha, Widricha, rivuli, fluvii, csermelyek, patakok.* Említi Máté tárnokmesternek a pozsonyi klarisszák számára kiállított 1244. évi adománylevele [1]), a pozsonyi káptalannak Pozsony város és Jakab városi biró közt fenforgott per elintézésére vonatkozó 1287. évi bizonyító oklevele [2]) és IV. Lászlónak a pozsonyi várcsőszöknek földét Jakab pozsonyi birónak adományozó 1288. évi okirata.[3]) — *Pozsony* megyében, a Duna baloldali mellékvize, a Hajdu és Erdődy hegyek közt eredő s Károlyfalva meg Pozsony között a Dunába szakadó *Vedrőcz* s ennek egyik mellékvize, a *Kis-Vedrőcz.* Más okiratokban *Nog Wyzdrice* és *Ozzywizdrice* néven is szerepelnek. [4])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 349. — [2]) *Árp. Uj Okm.* IV, 306. — [3]) *Árp. Uj Okm* IV, 310. — [4]) Lásd *Nog Wyzdrice* és *Ozzywizdrice.*]

Wydurcha rivuli [1]) lásd W y d r i c h e.

[1]) Wenzel IV, 306.]

Wÿgna potoka [1]) lásd V i g n a p o t o k a.

[1]) *Haz. Okmtár* V, 13.]

Wylichke fluvius [1]) l. V i l l i c c h a p o t a c k.

[1]) Wenzel VIII, 353. 354.]

Wylichkepotoka [1]) l. V i l l i c c h a p o t a c h.

[1]) Wenzel VIII, 355.]

Wyos, *Wios, Woyos, Woios, Voyos, fluvius.* Említi III. Bélának Zund helység határjárását tárgyazó 1173—1196.

évi intézkedése [1]) és II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1206. [2]) illetőleg 1231. évi adománylevele. [3]) — A Duna Vajas nevü kiágazása *Bács-Bodrog* megye délnyugati szögében Szonta határában, mely a Dunának Bozyasfoka nevü kiágazását is magába fogadta, s Szonta alatt koválygott. Qui diriuatur usque sub villam Zund, mondja az 1206. évi okirat. Qui fluit subter villam Hysmaelitarum de Opus, mondja III. Béla okirata. [4])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 61. 62. — [2]) *Hazai Okmtár* VII, 3. — [3]) *Árp. Uj Okm.* XI, 222. 224. — [4]) Az okiratok topographiájára nézve lásd *Bozyasfoka.* Azonkiv. v. ö. Pestyvel: *A várispánságok tört.* 177. l.]

Wysesweulg [1]) lásd borsodmegyei Potok.

[1]) Wenzel XII, 636.]

Wysich palus [1]) lásd Woysich.

[1]) Fejér III. I, 200.]

Wysoka [1]) lásd Visoka.

[1]) Bárdosy: *Suppl. Anal. Scep.* p. 118.]

Wyzesfener, *árok.* Említi IV. Bélának Csertőt és rokonait a szegszárdi apátság szabad jobbágyai közé soroló 1239. évi okirata. [1]) — *Fejér* megyében?

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 68. *Hazai Okmtár* IV, 22.]

Wyzeskeuros [1]) lásd Vyzeskeurös.

[1]) Jerneynél 157. l.]

Wyzessew, *piscatura, halászó.* Említi a győri káptalannak bizonyos birtokosztást tárgyazó 1261. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Kómárom* megyében, a Csalóközben, Ekel és Szakállos vidékén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 514.]

Wyzestoluk. Említi a pannonhalmi apát egyik 1258. évi bizonyító oklevele. [1]) — Alkalmasint *Győr* megyében, Tarján vidékén létezett *vizes telek.*

[1]) *Árp. Uj Okm.* II, 313.]

Wyzffalw [1]) lásd Dorffsayff.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 355.]

Wyzkopathaka, *rivulus, csermely.* Említi IV. Bélának Borsva helységet tárgyazó 1264. évi adománylevele. [1]) *Abauj* megyében, a füzéri és gönczi járás területén. Az okirat határleirásából kitetszik, hogy vagy a füzéri vízzel egyesülő *Pusztafalui,* vagy a *Bistei* vízről van szó. Ez utóbbi valóbbszinü, s ez esetre a Wyzkopathaka a Bystepataka eltorzult neve. Ha továbbá a Pusztafalui víz, akkor a Bósvának baloldali; ha a Bistei, akkor a Ronyvának jobboldali mellékvizéről van szó az okiratban, mindkét esetben azonban a Bodrognak egy közvetett jobboldali mellékvizéről. [2]) Megjegyzem, hogy a Bistei víznek culturális jelentősége van, a mennyiben Bistén obsidián-leletre akadtak. [3])

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 122. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Bosua.* [3]) *Arch. Ért.* I, 31. III, 259. Römer: *Résultats généraux* 10. l. és az ehhez mellékelt *Magyarorsz. őstört. térképe.*]

Wyznanopotoka. Említi IV. Bélának a jászói prépostság számára kiállított 1255. évi okirata. [1]) — In fluuio Gylnich vadit (a határ) usque ad Wyznanopotoka.

[1]) Bárdosy: *Supplem. Anal. Scep.* 455. l.]

Xabiniza, *rivus, patak.* Említi Imrének a zágrábi káptalan számára kiállított 1201. évi adománylevele [1]) és illetőleg IX. Gergelynek a zágrábi püspök számára több királyi privilegiumot megerősítő 1227. évi bullája. [2]) — Horvátországban, *Körös* megyében, a kőrösi alispánság területén, a Noviglog mellett eredő *Zsabnicza* vagyis *Farkasszeveczi* patak, mely jobbfelől a Császmába szakad. [3])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 14. — [2]) *Árp. Uj Okm.* I, 235. Theiner: *Vet. Mon.* I, 81. — [3]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Cernez.*]

Yanni, *fluvius, folyó.* Említi a szepesi káptalannak III. Endréhez intézett s Koritnik földet tárgyazó 1297. évi jelentő okirata. [1]) — *Szepes* és *Turócz* megyék határán, Korotnok vidékén, a Hernád baloldali vízkörnyékében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. II, 78. Bárdosy: *Suppl.* 422. l.]

Yazdrebia, *patak.* Említi István szlavoniai bánnak némely várföldek visszaszerzésére vonatkozó 1256. évi jelentő okirata. [1]) — E víz mint a Sándor comes és Moys mester birtokaitól elválasztott várföldek egyik határa szerepel. A bán leveléből azonban ki nem vehető, vajjon a kérdéses várföldek közvetlenül tartoztak-e Somogyvár alá vagy Garics és Gerzencze utján-e? A víz, tekintve az említett többi határokat, a mai *Belovár* megyében az Ilova-Császma közben keresendő.

[1]) Oklevél a zágrábi délszláv Akademia levéltárában, honnan felhasználta Pesty Frigyes, felhiva reá figyelmemet. A *magyarorsz. várispánságok tört.* 416. l. s ugyanott a jegyz.]

Yciafucara (?) Említi II. Endrének Miklós comes számára kiállított 1232. évi adománylevele. [1]) — *Arad* megyében, ha víz, fok értetik alatta, akkor a Kőrösnek valamely foka.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 505. *Hazai Okmtár* I, 13.]

Ycroso, *Ycur Ozor, riculus, csermely.* Említi Dénes nádornak bizonyos birtokügyre vonatkozó 1236. évi itélőlevele [1]) és Miklós királyi étekfogónak a veszprémi püspök számára hozott 1255. évi itélőlevele. [2]) — *Zala* megyében, a keszthelyi járásban, a Héviz valamely mellékcsermelye. Az okiratok e kifejezéséből: quem *quidam* Ycroso (Ycur Ozov) uocant, következtethetni, hogy nem volt átalános használatu elnevezés. Az okiratokban említett Rezÿ = *Rezi,* Samtov, Zamtho, Zantov = *Szántó.*

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 33. — [2]) *Hazai Okmtár* V, 28.]

Ycrosoi halas, *piscina in riculo Ycroso, Ycur Ozor.* Említik Dénes nádornak [1]) és Miklós étekfogónak [2]) imént idézett 1236. és 1255. évi itélőlevelei. *Zala* megyében, a keszthelyi járásban, a Héviz valamely csermelyének halastava, mely az okiratok szerint András comes birtokát képezte.

[1]) I. h. i. l. — [2]) I. h. i. l.]

Ycur Ozov [1]) lásd Ycroso.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 33.]

Ydesuyz [1]) lásd Ydiswys.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 355. 356.]

Ydiswys, *Ydesuyz, Swdyzbak, Schworzbach, Schworczbach, Sworczbach, Libsayff, fluvius sive rivulus, folyó vagyis csermely.* Említi a szepesi káptalannak III. Endré-

hez intézett 1290. évi jelentő okirata.[1]) *Szepes* megyében, Landok, Rokusz s Szepes-Béla vidékén, a Poprád mellékvize. [2]) Maga az okirat mondja, hogy a Libsayff az Ydiswys másik neve, usque ad fluuium sive riuulum ydeswyz *alio nomine* Libsayff. Továbbá, hogy alsó folyásában Schwarzbachnak neveztetett, ugyancsak az okirat mondja, predictus fluuius *perdit cognomen et alio nomine incipit uocari Schworczbach.* Hogy a Sayff a német *sife*-ből lett s annyit mint *kis patakot* jelent, már másutt volt mondva. [3]) Végre megjegyzem, hogy az egyik okiratközlésben Swdyzbak-nak nevezett folyó a másik közlésben Sworzbachnak olvasható.

[[1]) *Haz. Okmtár* VI, 355. *Árp. Uj Okmtár* X, 10. Schröer: *Sitzungsbericht d. kais. Akad. d. Wiss.* XLIV, 324. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd szepesmegyei *Bela.* — [3]) Lásd *Cochenseiffe.*]

Ygyz, *Igyz, Cygyz, aqua, piscina, víz, halas.* Említi IV. Bélának Komáromot tárgyazó 1268. évi adománylevele. [1]) *Komárom* megyében, a Csalóközben, P. Bálvány-Szakállos közelében, a komáromi gróf személyes birtokát képezte. Az okirat szerint Megyeres határa vadit usque aquam Ygyz, que est *prope villam Zakalus* s így nyilván a *Császtának* valamely ere s illetőleg általa képezett halastó. Az okiratban idevonatkozólag említett Megerch, Megerech = *Megyeres,* Yrkey = *Örkény,* Oronos = *Aranyos,* Zakalus = a Keszegfalvához tartozó *Bálvány-Szakállas* puszta, valamennyi Komárom megye csalóközi járásában.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 453. 454. Knauz: *Mon.* I, 558.]

Ykua [1]) lásd I k u a.

[[1]) *Haz. Okmtár* I, 86.]

Ykurtou [1]) lásd I k u r t o u.

[[1]) Wenzel I, 135.]

Ylouch potok. Említi IV. Bélának Tapolcsán földet tárgyazó 1235. évi adománylevele. [1]) — *Nyitra* megyében, a nagy-tapolcsányi vagy a zsámbokréti járás területén, a Nyitra valamely ma e néven nem ismert mellékvize. [2]) Talán azonos az Ylouch, Ylonch név ama terra Illvos-sal, máskép Illus-sal, mely II. Istvánnak 1130-ik évi okiratában említtetik, míg ugyanaz Fejérnél [3]) egy 1244-ik évi okiratban *Iluz*-nak neveztetik? Ez Iloz, Iluz Rajcsány környékén feküdt, a zsámbokréti járásban.

[[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 26. — [2]) A topographiára nézve lásd *Huzina.* [3]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 348.]

Ylsoa [1]) lásd belovár-pozsega-gradiskai J e l s o w a.

[[1]) *Haz. Okmtár* VII, 54.]

Ypolia [1]) lásd I p u l.

[[1]) Fejér X. III, 274.]

Ypul [1]) lásd I p u l.

[[1]) Fejér IV. I, 378. IV. II, 15. Wenzel II, 217. III, 195. VII, 66. XI, 378. Knauz: *Cod. Strig.* II, 47. *Magy. Sion* II, 437. *Mon.* 318. 327. 373.]

Yrmeg Potoka, *rivulus, csermely.* Említi az egri káptalannak Tecus főispán számára kiállított 1249. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Borsod* megye éjszaki csúcsában, a szendrei járásban, a Rakoczai víznek mellékcsermelye, melylyel együtt a Bódvába szakad. Ma e néven ismeretlen. [2])

[1) *Cod. Patrius* VI, 52. — 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Rokochapotoka.*]

Yrug rivulus [1]) lásd baranyamegyei I r e g.

[1]) *Haz. Oklevéltár* 26. l.]

Yrug [1]) lásd biharmegyei I r u d.

[1]) Fejér III. I, 476.]

Ysa cum piscacione. Említi V. Incze pápának a nyúlszigeti apáczazárda számára kiállított 1276. évi bullája. [1]) — *Komárom* megyében, az Izsa melletti dunai halászat.

[1]) *Árp. Uj Okm.* IX, 152.]

Ysteger [1]) lásd Y z t e g e r.

[1]) Jerney 150. l.]

Ystoros [1]) lásd U s t o r o s.

[1]) Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 149. l.]

Ystubna magna, *aqua, rivulus, víz, csermely.* Említi II. Bélának Endre comes számára kiállított 1263. évi adománylevele. [1]) — *Zólyom* megyében, a beszterczebányai járásban, Tót-Lipcse vidékén, a Garam jobboldali mellékvize, mely ma e néven ismeretlen.

[1]) *Árp. Uj Okm.* III, 41. Knauz: *Mon.* I, 493.]

Ywahunmalachya, *aqua, víz.* Említi a pécsi káptalannak Zelyz földet tárgyazó 1296. évi bizonyító oklevele. [1]) A Dráván-túli vidéken, *Varasd* megyében, a varasdi alispánságban.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 236.]

Yzdench, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának bizonyos határjárást tárgyazó 1256. évi okirata. [2]) — Horvátországban, *Belovár* megyében, a belovári alispánságban, az Ilovába szakadó *Zdenci* víz.

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 58.]

Yzteger, *Ysteger, Izteger, aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi V. Istvánnak Neke számára kiállított 1262. évi adománylevele. [1]) — *Ugocsa* megyében, a Tiszába szakadó Batár egyik mellékvize, mely ma e néven ismeretlen. — Jerney *Üstök-ér*-nek ejti, nyilván minden alap nélkül. [2]) Pesty az eltünt vizek közé számítja. [3]) Az okiratban említett Nogzaz = *Szászfalu,* Tornatelek = a mai *Tornafalvak* valamelyike, a Tiszántúli járásban.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. III, 46. 47. Szirmai: *Not. Com. Ugocha.* p. 148, 2) *Magy. Nyelvk.* 150. l. — 3) *Századok* I, 75.]

Yztizal, *fluvius, fossatum, folyó, árok.* Említi Lőrincz nádornak Sz.-György földet tárgyazó 1268. évi itélőlevele. [1]) *Somogy* megyében, a lengyeltóti járásban, a Lengyeltótihoz tartozó Sz.-György puszta határában.

[1]) *Árp. Uj Okm.* III, 185.]

Yelsewec [1]) lásd J e l s e u c h.

[1]) Tkalcic I, 53. Wenzel XI, 181.]

Yelsouc [1]) lásd J e l s e u c h.

[1]) Tkalcic I, 50. Wenzel XI, 163.]

Yelsowa [1]) lásd J e l s o w a.

[1]) Tkalcic I, 109. Wenzel XI, 416.]

Yemnik, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Kunch comes számára kiállított 1255. évi adománylevele. [1]) — *Szepes* megyében, a *Jamniki* apró csermely, mely a lőcsei járásban fekvő Jamnik nyugati vidékén ered s Matejocztól keletre a Hernádba szakad jobbfelől. [2])

[1]) *Haz. Oklevéltár* 30. l. — 2) Az okirat topographiájára nézve l. *Cyha.*]

Yezenitha [1]) lásd J e z e n i t h a.

[1]) Fejér V. II, 546.]

Yezercha, *stagnum, tó.* Említi a pécsi káptalannak bizonyos egyezkedést tárgyazó 1296. évi bizonyító oklevele. [1] A Dráván-túli vidéken, *Varasd* megyében, a varasdi alispánságban.

[1] *Árp. Uj Okm.* X, 235.]

Zabalaza, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Monthus számára kiállított 1266. évi adománylevele. [1] — *Nógrád* megyében, az Ipoly vízkörnyékében.

[1] *Árp. Uj Okm.* III, 134.]

Zabemalaca. Említi a székesfejérvári káptalannak István mester számára kiállított 1291. évi bizonyító oklevele. [1] — *Zala* megyében, a lendvai járásban, a Mura balpartmenti mocsara, Kapcza vidékén. [2]

[1] *Árp. Uj Okm.* X, 60. — [2] A topographiára nézve lásd *Lhubulha.*]

Zabezwl, *aqua, víz.* Említi István ifjabb királynak Endre comes fia számára kiállított 1270. évi adománylevele.[1] — *Bereg* megyében, a Csaroda és Szernye közti területen, úgy látszik a Szernyének egy kiszakadása, mely a mai Zápszony vidékének kerülve, e helységtől éjszakra a Szernyébe ismét visszatért. Hogy a Szernyébe szakadt, azt maga az okirat mondja. [2] — Lehoczky nem említi. [3]

[1] *Árp. Uj Okm.* VIII, 261. Fejér V. Istvánnak Mihály számára kiállított okirat mind kétszeri közlésében kihagyta. (Lásd *Cod. Dipl.* V. I, 244. VII. II, 21.) — [2] Az okirat topographiájára nézve lásd *Boltrag.* — [3] *Beregvárm. monogr.* I, 48.]

Zabordna, *Zabrudna, Zaburna, riculus, csermely.* Említi IV. Bélának bizonyos határjárást tárgyazó két rendbeli 1256. évi oklevele [1] [2] és IV. Lászlónak Ruh comes számára kiállított 1273. évi adománylevele [1] — Horvátországban, *Belovár* megyében, Disnik vidékén, a Garig folyó mellékvize, mikép ez az 1273. évi okiratból kitetszik, mely szerint a határ descendens intrat in fluuium Zabrudna vocatum, per quem procedens cadit in aquam Garig.

[1] Tkalcic: *Mon.* I, 109. *Árp. Uj Okm.* XI, 416. — [2] Tkalcic I, 112. Wenzel XI, 420. 421. — [3] *Codex Patrius* VII, 145.]

Zabrudna fluvius [1] l. Zabordna.

[1] *Haz. Okmtár* VII, 145. Pesty: *Az eltünt várm.* II, 255.]

Zaburna rivulus [1] l. Zabordna.

[1] Tkalcic I, 112. Wenzel XI, 420. 421.]

Zacaluși halas [1] lásd Zakalus terrae piscinae.

[1] Wenzel IX, 152.]

Zaccyna, *Zanugna, aqua, víz.* Említi Erzsébet özvegy királynénak Alsó-Verboa helységet tárgyazó 1275. évi adománylevele. [1] — Horvátországban, *Kőrös* megyében, a Száva baloldali vízkörnyékében. Az okirat szerint cadit aqua Zaccyna in aquam Churnuch, vagyis a Cserneczbe, a Lónyának ágába.

[1] *Árp. Uj Okm.* IV, 56. XII, 148.]

Zachka, *Zathka, rivulus, csermely.* Említi IV. Lászlónak Panki Jakab comes számára kiállított 1276. évi adománylevele [1], a leleszi conventnek Bezew helység határjárásáról szóló 1287. évi bizonyító oklevele [2] és az egri káptalannak III. Endréhez intézett 1292. évi jelentő okirata. [3] — *Ung* megyében, a Laborcz baloldali vízkör-

nyékében, Bező határában. Az okiratok szerint e rivulus cadit in fluuium Zwetyce, Zuetteche, Zenethniche, Zuetice.

[1) *Árp. Uj Okm.* XII, 170. *Haz. Okmtár* VI, 222. 223. — 2) *Árp. Uj Okm.* XII, 466. — 3) *Árp. Uj Okm.* X, 82. *Haz. Okmtár* VI, 385. 386. Kubinyi: *Magy. tört. Eml.* I, 152. 153.]

Zadena stagnum [1]) lásd Zadona.

[1]) Jerney 159. l.]

Zadmara [1]) lásd Radmera.

[1]) Fejér I, 430.]

Zadmera [1]) lásd Radmera.

[1]) Fejér II, 70.]

Zadona, *Zadena, stagnum, tó.* Említi a leleszi prépostság birtokviszonyaira vonatkozó 1211. évi okirata [1]) és II. Endrének a leleszi prépostság számára kiállított 1214. évi birtokmegerősítő okirata. [2]) — *Zemplén* megyében, a Bodrogközben, a Bodrog által alkotott tóvíz, melyet Jerney *Zátonya*-nak ejt.[3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 206. 2) Fejér III. I, 156. 473. Katona V, 180. — 3) *Magy. Nyelvk.* 159. l.]

Zagaua, *Zagava, Zagua, Zagyva, Zogaua, Zoyea, Zoyeva, Zoghua, Zogua, Zogyva, Zougua, Hogoua, fluvius, flumen, folyó, folyam.* Említi IV. Bélának a sághi monostor számára kiállított 1265. [1]), István ifjabb királynak István számára kiállított 1265. évi okirata [2]), a Váradi Regestrum [3]) és Béla király névtelen jegyzője.[4]) — A Medves hegy déli oldalán Nógrádban credő, *Nógrád* megye füleki járásának, *Nógrád* és *Heves* megyék határának, és *Jász-Nagy-Kún-Szolnok* megyének területét hasító s Szolnoknál a Tiszába jobbfelől szakadó *Zagyva*. [5]) Hogy a Váradi Regestrumnak Hogoua-ja a *Zagyva* vagyis a *Zagyva* név eltorzitása, kétséget nem szenved. Nem is egyedüli példája ez a hasonnemü eltorzításnak.[6]) De maga a topographia is megérteti azt velünk, mert a Regestrumban emlitett Ecclesia *Paztuh* megfelel a hevesmegyei *Pásztó*-nak a Zagyva mellett, de melynek földjei a Zagyván túlra is kiterjedtek, míg az ugyanott említett *Topka* alatt *Puszta-Tepkét* értem Nógrád megyében Szőllős és Pásztó között. A mons *Grab*-nak neve viszhangzik a Tepkei hegytől éjszaknyugatra eső *Garab*-ban.[7]) A mi vizünk jelentését illeti, hogy annak neve a *Zagy* és *va* composituma s hogy jelentése *Zagy-víz, Zagy-folyó,* azt Hunfalvynál olvashatni. [8]) A Zagy-nak a jelentését azonban ő sem tudja. Czuczor és Fogarasi Szabó Dávid után indulva elegy-belegy, elegyes, vegyes, zagyvalék fogalmat nyomoznak benne, a menynyiben a szittyós, sásos, csuhus lápok vize zavaros, mocskos szokott lenni, miért is zagyva különösen a Balaton mellékén összekevert, zavart, tisztátalan, mocskos folyadékot, levet, italt jelent. Szerintök e tulajdonságból érteményezhető a Zagyva folyó neve is. [9]) De e magyarázat teljesen félreismeri a compositum *va* értelmét, pedig már Bopp Ferencz figyelmeztette őket arra, hogy a góth *ahva* = flumen, régi német nyelven *aha, affa* vagyis *ach* s igy a nagy szótár készitői e folyónevet is ép oly félszegen magyarázták, mint a Sio, Sajó, Zsitva stb. folyók neveit. — Szabó Károlynak megjegyzése szerint a Névtelen a Zagyvát *Zagyá*-nak ejtette. [10]) Ez annyiban állhat, a mennyiben Zogeat irt,

de már a Zogeva szerint a Névtelen is Zagyvá-nak ejti. A Zogeva mindenesetre a régibb s helyesebb irásmodor, mert megfelel a név eredeti compositumának. Egyébiránt a Névtelen irásmodorát már Katona kifogásolta s Jászay nem nagyon szerencsésen veszi jegyzőnket védelembe, azt irván: »hogy »Zogeat« régiesen Zogyea-, Zagyea-, ma Zagyvának olvasván, helyesen Zogeat iráshibának mondani nem lehet.« [11]) Okirataink, melyek az eredeti összetételt teljességgel feltüntetik, Jászay okoskodását ugyan nem támogatják. — Ősi culturális jelentőségét bizonyítják a *puszta-monostori* tumulusok Pest-Pilis-Soltban [12]), a *hatvani* tumulus [13]) és ősi temető Hevesben s amaz agyagedények, melyek a római befolyás jeleit mutató klasszikai alakokkal diszítve a hatvani sirokban találtattak [14]), továbbá az *alattyáni* bronzlelet [15]), a *szent-lőrincz-kátai* bronzlelet [16]), a *fokurópusztai* hires kelta aranylelet [17]) és a *kis-terenmei* hires bronzlelet. [18])

[[1]]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 281. [2]) Fejér IV. III, 293. Wenzel XI, 547. 548. Jerney 158. l. — [3]) *Regestrum de Varad* §. 133. Endlichernél: *Mon. Arp.* 675. Bélnél: *Adparatus* p. 224. — [4]) *Hist. hung. de sept. ducib.* cap. XXX. XXXII. XXXVIII. Schwandtnernél I, 24. 25. 30. Endlichernél 28. 29. 34. Szabónál 41. 43. 52. ll. Jerneynél 158. l. [5]) A topographiára nézve lásd *Toldpoka*. Azonkiv. v. ö. nógrád-hevesmegyei *Névtelen folyó*. — [6]) Lásd Pestyt: *A magyarorsz. várispánságok tört.* 495. l. és ott a jegyzetet is. — [7]) *P.-Tepke* a hivatalos helységnévtárban elő nem fordúl, de a Hátsek-féle térképeken sem. Ellenben megtaláljuk Görög: *Magyar Atlaszán*, a Nógrád megyét feltüntető lapon. A Scheda-féle nagy térképen mint *Tepkei hegy* fordúl elő. Sect. IX. — [8]) *Ethnographie* 250. l. *Egyet. Phil. Közl.* IV, 594. — [9]) *A magy. nyelv szótára* VI, 1180. — [10]) A Névt. magy. ford. 41. l. 1. jegyz. — [11]) *A magy. nemz. napj. az arany bulláig* 186. l. — [12]) Römer: *Résultats généraux* p. 150. és ugyanott: *Magyarorsz. őstört. térképe.* — [13]) Römer i. h. p. 156. — [14]) U. o. p. 185. és 170. rajzzal. *Arch. Ért.* X, 248—249. — [15]) *Arch. Ért.* XII, 264. [16]) *Arch. Ért.* XII, 225. — [17]) Pulszky Ferencz: *A puszta-géczi lelet*-ről az *Arch. Ért.* XIV, 7. Ugyanő: *A fokuróí arany lelet* czimü értekezésében, az *Arch. Ért.* XIII, 180—183. — Csetneki Jelenik czikke az *Arch. Ért.* XII, 135. — [18]) *Arch. Közl.* II, 99. Kép-atlasz V, 20. *Arch. Ért.* XIII, 105.]

Zagauica, *Zagavica, Zogouca, rivus, fluvius, patak, folyó.* Említi Imrének a zágrábi káptalan számára kiállított 1201. évi adománylevele [1]), IX. Gergelynek a zágrábi püspök számára több királyi privilégiumot megerősítő 1227. évi bullája [2]) és II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1231. évi adománylevele. [3]) — Szlavonországban, *Verőcze* megyében, a Fekete hegy délkeleti oldalán, Kuzma környékén eredő s a rácz-miholjáci csatorna által egyrészt a Drávába, másrészt régi medre mentén a Karasiczába szakadó *Csagjavica* vagyis *Čadjavica*. Pesty a Zagavicza patakot ugyan felemlíti, de nem figyelmeztet annak a mai Csagjavicával való azonosságára, hanem csakis a Dráva közelében fekvő Czagyavica (igazabban Čajdavica) falura irányozza figyelmünket. [4])

[1) Tkalcic: *Mon.* I, 15. — 2) Theiner: *Vet. Mon.* I, 79. *Árp. Uj Okm.* I, 237. — 3) *Árp. Uj Okm.* XI, 229. — 4) *Az eltünt régi vármegyék* II, 301.]

Zagava [1]) lásd Zagaua.

[1) Fejér IV. III, 293. Jerney 158.]

Zagrabuch, *rivulus, csermely.* Említi Mária királynőnek Miske comes számára kiállított 1266. évi adománylevele. [1]) Szlavonországban, *Pozseya* megyében, a Velicsankába szakadó Velikai csermelynek egyik mellékvize, melylyel együtt az Orlyavába s aztán a Szávába jut.

[1) *Haz. Okmtár* VI, 142.]

Zagua [1]) lásd Zagava.

[1) Jerney 158. l.]

Zagywa [1]) lásd Zagaua.

[1) Wenzel XI, 547.]

Zahorch, *Zahourch, Zahorecz, fluvius, folyó.* Említik IV. Bélának Zochud comes és testvérei [1]), továbbá Serefel számára kiállított 1262. évi adománylevelei [2]) és a Jokő meg Csejte határleirását tárgyazó 1263. évi okirat.[3]) — *Nyitra* megyében, a pöstyéni járásban a Holeskának ma e néven ismeretlen mellékvize. [4])

[1) *Árp. Uj Okm.* VIII, 23. — 2) U. o. 26. — 3) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 164. — 4) Az okirat topographiájára nézve lásd *Kochyn* és *Mayona*, s azonk. v. ö. Pestyvel: *A magyarorsz. várispánságok tört.* 340. l.]

Zahorecz [1]) lásd Zahorch.

[1) Fejér IV. III, 164.]

Zahourch [1]) lásd Zahorch.

[1) Wenzel VIII, 23.]

Zakal, *palus, mocsártó.* Említi II. Endrének Dénes tárnokmester számára kiállított 1228. évi adománylevele. [1]) *Maros-Torda* megyében, a vajda-szentiványi járásban fekvő Erdő-Szakál faluban. [2])

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 131. *Haz. Okmtár* VI, 21. Kemény: *Dipl. Trans. Suppl.* I, 35—38. Teutsch és Firnhaber: *Urkundenbuch* 42—45. — 2) Lásd Szabó K. jegyzetét a *Haz. Okmtár* VI, 21. l. 4. jegyz. Az okirat topographiájára nézve azonban l. *Bodagd.*]

Zakaler, *fluvius, folyó.* Említi a váradi káptalannak bizonyos birtokegyezségre vonatkozó 1284. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Bihar* megyében, a Sebes-Kőrös ere. Szakáll nevü hely ma is létezik a mező-keresztesi járásban, a Sebes-Kőrös mentében.

[1) *Árp. Uj Okm.* XII, 422.]

Zakalus terrae piscinae, *piscina in Sakalus, aqua de villa Zakalus, stagnum de Sakalus, Zacalus cum piscina.* Említi az esztergomi káptalannak bizonyos birtokosztást tárgyazó 1260. [1]), a győri káptalannak 1261. [2]), IV. Bélának Komáromot tárgyazó 1268. [3]) s V. Inczének a nyulszigeti apáczák számára kiállított 1276. évi okirata. [4]) — *Komárom* megyében, Lak-Szakállos vidékén a Csalóközben. [5])

[1) *Haz. Okmtár* VI, 102. — 2) *Árp. Uj Okm.* XI, 513. — 3) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 450. Knauz: *Mon.* I, 556. 4) Wenzel IX, 152. — 5) V. ö. komárommegyei *Weyzhel piskatura.*]

Zakalus ville palus, *mocsártó.* Említi IV. Bélának Komáromot tárgyazó 1268. évi adománylevele. [1]) — *Komárom* megyében, a Csalóközben, Puszta-Bálvány-Szakállas vidékén. E mocsárt nyilván a Vágduna, melyet az okirat Dudvágnak nevez, táplálta.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 454. Knauz: *Mon.* I, 558.]

Zakalusi víz [1]) lásd Zakalus terrae piscinae.

[1) Fejér IV. III, 450. Knauz: *Mon.* I, 556.]

Zakmera [1]) lásd Radmera.

[1) *Századok* I, 75. Fejér I, 430.]

Zakoly ville lacus, *tó.* Említi sz. Lászlónak a tihanyi apátság birtokait és jogositványait megerősítő 1093. évi okirata.[1]) — *Tolna* megyében, a dombovári járásban fekvő Nagy-Szokoly határában.

[1) *Árp. Új Okm.* VI, 69.]

Zakord villae piscinae, *halasok.* Említi II. Endrének a pécsváradi apátság számára több király oklevelét átiró 1228. évi okirata.[1])

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* III. II, 122.]

Zala, *Sala, Szala, utraque Sala, aqua, fluvius, flumen, víz, folyó, folyam.* Említi több rendbeli IX-, XI-, XII- és XIII-ik századbeli okirat, nevezetesen Lajos császárnak 838.[1]), Privinna hercegnek 850.[2]), bizonyos birtokcserét tárgyazó 879.[3]), sz. Istvánnak 1024.[4]), Fülöp királynak 1190.[5]), Imre királynak 1203.[6]), Zala megye nemeseinek Oguz bán ellen hozott 1232.[7]), IV. Bélának 1234—1270.[8]), II. Endrének 1234.[9]), Miklós alországbirónak 1238.[10]), a veszprémi káptalannak 1247.[11]), IV. Bélának 1251.[12]), Henrik országbirónak 1254.[13]), a veszprémi káptalannak 1260.[14]), IV. Bélának 1260.[15]), 1265.[16]), IV. Lászlónak 1273.[17]), 1276.[18]), a keresztesek ujudvari conventjének 1277.[19]) és VIII. Bonifácz pápának 1297. évi okirata.[20]) A Vas megyében, a sz. gothárdi járásban, Zalafő környékén eredő, kis részben *Vas* és nagy részben *Zala* megyék területét hasító s Hidvégnél a Balaton délnyugati mocsáraiban szétfolyó *Zala.* E folyó nevének némely etymologiai fejtegetését olvashatni Hidiusnál, Laziusnál és Timonnál[21]), de ezek merően hiába való okoskodások, melyekre semmiféle súly nem fektethető. Az akadémiai nagy szótár készitői is nagyon bizonytalanul tapogatóznak. Úgy tetszik nekik, mintha a *szalad* igével aligha azonos gyökü, mert folyása lassu s mocsárok között bolygó. Szerintök talán a hornyolást, völgyelést jelentő *szalu*-val rokonitható s figyelmeztetnek, hogy a finben *szala* annyi mint elrejtett valami és *szalainen* annyi mint rejtélyes, titkos.[22]) Feltünő, hogy Hunfalvy a Zala név magyarázatában önmagának ellenmondó véleményeket vall, egyszer *római*[23]) majd aztán *kelta* örökségnek tartva azt.[24]) Vannak kik *german* hagyománynak hiszik, azt a német Salaból[25]) vagy *Saale*-ből keletkezettnek állitva.[26]) Az tény, hogy Ptolemaeus a dunántúli városok között *Sala*-t[27]), az Itinerarium Antonini *Salle*-t[28]) és a ravennai geographus is *Salla*-t említik[29]), e város pedig a hasonnevü folyó mellett feküdt[30]), mi több egy Szőnynél talált feliratos római kövön is szerepel a domus *Sala*[31]), mi ama nézetet teszi leginkább valószinüvé, hogy a Zala, Szala név ép úgy jutott a keltáktól a görögökhöz és rómaiakhoz, mikép a Dráva, Száva, Kulpa, Rába nevek. Salamon is kelta eredetünek tartja, de ta-

gadja másrészt, hogy a salzburgi Névtelen által említett *Sala flumen* a mi Zalánkra vonatkozik. Ezt magyarázói csakis a hangzat hasonlósága következtében értelmezik a magyar Zalára, holott valósággal Klagenfurt táján nyomozandó.[32]) Érvei közt kétségtelen sok igen fontos van, de nézetem szerint e kérdés már csak a miatt sem tekinthető még véglegesen megoldottnak, mivel Salamon elmés magyarázata sok helyt merő suppositión alapszik. Tény az, hogy Salamon e kérdést uj irányba terelte, melyben a végleges megoldás idővel lehetségessé váland. Egyszersmind meg kell jegyeznem, hogy Szaszinek határozottan téved, midőn a budai krónikában említett *Zelicet* egyszerüen a Zalára magyarázza.[33]) Azt kell tartanom, hogy ő a budai krónikát nem olvasta, mert hiszen ebben világosan meg van a Zelice a Zalától különböztetve.[34]) De Podhráczky is téved[35]), midőn a Zelicét a *Kerkára*, és Katona[36]), midőn azt a *Lajtára* magyarázza, mert a Zelice nem más mint a Zala mellékvize a *Kis-Zala*. E mellett bizonyít az idéztem okirat *utraque Sala* kifejezése is. — Ősi culturális jelentőségét a folyónak pedig bizonyítja a *lőrői* tumulus Zalában[37]), s a *csányi* határban talált rézkard.[38])

[[1]) *Anonymus de Conversione Bagoariorum et Carantanorum libellus* Pertznél: *Scriptor.* XI. cap. 11. Fejérnél VII. IV, 5. — [2]) *Anonymus de Conv. Bag.* Fejérnél VII. IV, 7. Vurumnál: *Eppat. Nitr. Mem.* p. 47. (de itt tévesen *Sava* néven.) — [3]) Fejér VII. I, 81. — [4]) Fejér I, 310. Katona I, 313. Fuxhoffer-Czinár: *Monast.* I, 189. — [5]) Fejér II. 268. — [6]) Fejér VI. II, 360. 361. — [7]) Wenzel XI, 249. — [8]) Wenzel II, 14. — [9]) Fejér III. II, 409. — [10]) *Árp. Uj Okm.* VII, 59. — [11]) *Haz. Okmtár* VI, 47. — [12]) *Haz. Oklevéltár* 19. l. — [13]) Wenzel VII, 370. — [14]) Wenzel VII, 540. *Haz. Okmtár* IV, 40. — [15]) Wenzel XI, 480. — [16]) *Cod. Patr.* VI, 132. — [17]) Wenzel IX, 28. [18]) Wenzel XII, 700. — [19]) Wenzel IX, 190. — [20]) *Haz Oklevéltár* 155. l. [21]) *Imago Antiq. Hung.* c. IV. p. 25. 26. [22]) Czuczor-Fogarasi: *A magy. nyelv szótára* V, 1006. — [23]) Ethnographie 52. 247. 400. ll. 228. jegyz. és *Századok* 1876. évf. 369. l. — [24]) *A magy. folyó- és helynevek* czimü czikkében az *Egyet. Phil. Közl.* IV, 587. — [25]) Wattenbach szerint: *Salae vocabulum rivum denotat lente labentem, Germanis, aut vel stagnantem, ut fere idem sit ac palus.* A salzburgi Névtelen kiadásában Pertznél i. h. — [26]) Lásd Riedl: *A Tisza régi neve* czimü tanulmányát a *Századok*-ban XV, 512. — [27]) *Geographia* II, c. 14. [28]) Wesseling kiad. p. 262, 5. Parthey és Pinder kiad. pag. 123. — [29]) *Chorographia* IV, 19. Parthey és Pinder kiad. p. 216. — [30]) Ezt Mommsen okkal emeli ki. *C. I. L.* III. I, 525. De Mannert is: *Geogr. d. Griech. u. Römer* III, 686. — [31]) Schönviesnernél: *Comm. geogr.* II, 244. Mommsennél: *C. I. L.* III. I. p. 542. Nr. 4321. — [32]) *Mosaburg és vidéke* czimü kútfőtanulmányában a *Századok*-ban XVI, 106—114. — [33]) *Magyar Sion* II, 117. [34]) Venit in Hungariam, iuxta fontes rivorum Zala et Zelice. — [35]) *Chronicon Budense* 1838. évi kiad. 110. l. 5. jegyz. Ugyanő: *Béla kir. nért. jegyz. idejekora és hitelessége* 350. l. — [36]) *Hist. Crit.* II, 56. — [37]) *Arch. Közl.* II, 260. Römer: *Résultats généraux* p. 159. U. o. *Magyarorsz. őstört. térképe.* — [38]) *Arch. Közl.* VII (Uj foly. V.), 184.]

Zalaasvanya, *Zalaasuanya, Zalakere, rivulus vadum, fossatum, csermely, átjáró, árok.* Említi II. Gézának a Körtvélyes-madocsai monostor alapítását engedélyező 1145. évi okirata.[1]) — *Tolna* megyében, a Duna egy ere, illetőleg réve, Madocsa vidékén, a Danubio decurrente. Jerney Szala-ásványa-nak ejti s Baranya tájára helyzi a Duna mellé.[2]) Az okirat szerint a határ kezdődik super quodam vado, vulgariter fosato dicto Zalaasvanya, alio nomine Zalakere.[3]) — Az *ásvány* szónak alkalmazása vízfolyásos helyekre manap is divik sok helyt az Alföldön.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 122. 124. [2]) *Magy. Nyelvk.* 121. l. — [3]) V. ö. *Madasa.*]

Zalakere vadum[1]) lásd Zalaasvanya.

[1]) Fejér II, 122. 124.]

Zalathna, *Zlathna, Zlatna, aqua, potok, fluvius, víz, patak, folyó.* Említi IV. Bélának a zólyomi vendégek számára kiállított 1263.[1]), ugyanannak Miko fiai számára kiállított 1269. évi adománylevele[2]), a váczi káptalannak Meney Endre számára kiállított 1278. évi bizonyító[3]) és ugyan e káptalannak bizonyos birtokügyet tárgyazó 1299. évi okirata.[4]) — *Zólyom* megyében, a Bratkovicza és Forgácska között eredő s a zólyomi vár alatt a Garamba balfelől szakadó *Szalatna.* Szláv eredetü név, mely »aranyost« jelent.[5])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 143. V. II, 188. — [2]) Fejér IV. III, 520. 521. — [3]) Kubinyi: *Magy. tört. Eml.* I, 108. — [4]) *Árp. Uj Okm.* V, 228. — [5]) Hunfalvy: *A magy. folyó- és helynevek. Egyet. Phil. Közl.* IV, 591. Jiricek: *Gesch. d. Bulgaren* 82. l. Mommsen: *Corp. Inscr. Lat.* Vol. III, P. I. p. 214.]

Zalathnapatoka. Említi az egri káptalannak Gömör helységet tárgyazó 1291. évi bizonyító oklevele.[1]) — *Gömör-Kishont* megyében, a tornallyai járásban, a Sajó vízrendszerében, a Sajó-Gömör és Beretke közti területen.[2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 53. — [2]) A topographiára nézve lásd *Gyartyanospataka.*]

Zalatina, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának a turóczi nemesek számára kiállított 1263. évi adománylevele.[1]) — *Turócz* megyében, a szent-márton-blatniczai járásban, a Vág baloldali vízkörnyékében.[2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 327. — [2]) A topographiára nézve lásd *Hradetsnitza.*]

Zalatinnik, *Zalatinyk, Zalatynnik, fluvius, folyó.* Említik a császmai káptalannak Poloziticha nevü birtokot illető 1250.[1]) és 1263. évi okiratai[2]), továbbá IV. Bélának egy 1265. évi okirata.[3]) — Horvátországban, a régi Garig, a mai *Belovár* megyében, a Császma vízkörnyékében. Pesty *Szlatinik*-nek ejti.[4])

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 39. — [2]) U. o. VII, 90. — [3]) U. o. VII, 96. 99. — [4]) *Az eltünt régi vármegyék* II, 253. 255. s v. ö. *A magy. várispánságok tört.* 227. 228. ll.]

Zalatinszka. Említi IV. Bélának bizonyos birtokviszályt kiegyenlítő 1256. évi okirata.[1]) — Horvátországban, *Belovár* megyében, a Disniki folyó mellékvize.

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 54.]

Zalatna, *fluvius, folyó.* Említi III. Endrének Pál comes számára kiállított

1300. évi adománylevele. [1]) — *Liptó* megyében, Sceunycha királyi föld vidékén. Ezen, valamint a többi Zalatna név is egyformán szláv eredetü. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. II, 295. *Árp. Uj Okm.* X, 374. — [2]) V. ö. Pestyvel: *Magyarországi helynevek* II. *Századok* II, 112.]

Zalatnai római vízvezeték. Erdély e helyén még ma is csergedező vízvezetékre akadunk a kohó gőzgépénél, hol annak üde forrásvize hütésre alkalmaztatik. [1]) Zalatna helyén tudvalevőleg a feliratilag is constatált római *Ampelum* feküdt. [2])

[1]) Vass: *Erdély a rómaiak alatt* 156. l. — [2]) Erről tüzetesen Mommsen in *Corp. Inscr. Lat.* III. I, p. 215.]

Zalaykpotoka, *Zalaypotoka.* Említi IV. Bélának a turóczi monostor 1251. évi alapitólevele [1]) és Késmárk városa számára adott 1269. évi kiváltságlevele. [2]) — *Szepes* megyében, Leibicz vidékén, a Poprád mellékvize. [3])

[1]) *Haz. Oklevéltár* 23. l. — [2]) Fejér IV. III, 516. — [3]) Az okiratok topographiájára nézve lásd *Deduslovpotoka.*]

Zalaypotoka [1]) lásd Zalaykpotoka.

[1]) Fejér IV. III, 516.]

Zalmapataka. Említi IV. Bélának Fülöp és Detrik grófok számára kiállított 1243. évi adománylevele. [1]) — *Gömör-Kishont* megyében, a nagyrőczei járásban levő Kövi vidéken, a Turócznak ma e néven ismeretlen mellékvize. [2]) Jerney [3]) és Pesty [4]) *Szalmapatak*-nak ejtik s utóbbi tudósunk szintén az eltünt vizek közé sorolja.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 292. [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Baduspataka.* — [3]) *Magy. Nyelvk.* 122. l. [4]) *Századok* I, 73.]

Zalua, *fluvius, folyó.* Említi a nagyváradi káptalannak Feketepatak birtoklását tárgyazó 1295. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Ugocsa* megyében, a tiszáninneni járásban, a Helmeczi és Feketehegyek között eredő csermelyek egyesüléséből támadó s aztán a Szemerdeket magába fogadó s Kovászó átellenében a Borzsába szakadó *Szalva.* [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* V, 136. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Batmuka.*]

Zamardy stagnum [1]) lásd Somardij.

[1]) Fejér VII. V, 201.]

Zamobor, *fluvius, folyó.* Említi Juan comesnek sz. Jakab apátsága számára kiállított 1277. évi adománylevele. [1]) Horvátországban, *Zágráb* megyében, a *Szamobori* víz, mely jobbról ömlik a Szávába.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 208. Tkalcic: *Mon.* I, 187.]

Zamos [1]) lásd Zomus.

[1]) Fejér III. II, 211. VI. II, 103. 105. Czoernig II, 321. Wenzel XII, 124. 125.]

Zampor, *aqua, víz.* Említi II. Endrének Madács fia számára kiállított 1300. évi adománylevele. [1]) — *Zólyom* megyében, hol az okirat szerint illa aqua Zampor vadit vsque aquam Litorcza. A Litorczát ugyanazon okirat Latorczának és Luburchának is irja s nem egyéb mint a Micsinyei víz. [2]) A Zampor tehát a Micsinyei víz mellékcsermelye, melylyel együtt Nagy-Réttől nyugati irány-

ban a Garamba ömlik. Az okirat továbbá a Zampori vizet nagyobb víznek nevezi, mind a mellett is ma már ismeretlen. [3]) Létezik azonban Cserénytől délnyugatra egy Számpor (Zámpor) nevü falu a beszterczebányai járásban s itt létezhetett az okiratban említett nagyobb — talán időszaki — víz.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. II, 262. Katona VI, 1240. — [2]) Lásd *Luburcha.* [3]) Sem a Görög-féle Atlasban, sem a Hátsek-félében elő nem fordúl, sem Hunfalvy (III, 289.) nem említi.]

Zamus [1]) lásd Zomus.

[1]) Fejér V. II, 427. VII. III, 31.]

Zana, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Baboneg és István grófok számára kiállított 1256. évi adománylevele. [1]) A mai Török-Horvátországban, az Unnába jobbfelől szakadó *Szana.* [2]) — Fejér tájékozottságára nézve jellemző, hogy midőn Imre királynak Ursini István számára kiállított 1197. évi okiratában a districtus *Zane* kifejezésre akadt, zárjel között e megjegyzést tevé: *fors Sauae.* [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. IV, 118. [2]) A topographiára nézve lásd *Stergomla.* Azonkiv. v. ö. Pestyvel: *A magyarorsz. várispánságok tört.* 205. l. — [3]) *Cod. Dipl.* II, 307.]

Zanugna aqua [1]) lásd Zaccyna.

[1]) Wenzel IV, 56.]

Zapola aqua [1]) lásd Zopola.

[1]) Wenzel VIII, 118.]

Zaposicha, *fluvius, folyó.* Említi IV. Béla Wecherin várjobbágy birtokainak határügyét illető 1257. évi okirata. [1]) — Horvátországban, a régi Gerzencze, a mai *Belovár* és a *Gradiskai* kerület határterületén, a Száva baloldali vízkörnyékében. Pesty figyelmeztet, hogy még 1512-ben ismeretes Zobochyna falu. [2])

[1]) *Cod. Patrius* VII, 72. — [2]) *Az eltünt régi vármegyék* II, 265, jegyz. alatt.]

Zapthok, *rivulus, csermely.* Említi IV. Lászlónak Hannus számára kiállított 1282. évi megerősítő okirata. [1]) — *Szepes* megyében, a lőcsei járásban, a Lőcse és Kolcsó közti területen, a Hernád baloldali vízkörnyékében. [2])

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 275. Nagy Imre: *A Görgey-család Árpádkori okmányai.* (*Századok* VI, 226.) — [2]) Az okirat topographiájára nézve l. *Cheumil.*]

Zarannuk-potok. Említi II. Endrének Pousa gróf számára kiállított 1222. évi adománylevele. [1]) — *Sopron* megye délnyugati, Ausztriával határos területén, a Répczének ma e néven nem ismert mellékvize. [2]) Jerney *Zarandok*-pataknak ejti. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 369. [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Gorbunuk-potoka.* — [3]) *Magy. Nyelvk.* 159. l.]

Zaraselnice. Említi Demeter zólyomi főispánnak Henchman comes számára kiállított 1295. évi okirata. [1]) — *Liptó* megyében, a Vág jobboldali vízkörnyékében, a Szjelniczei víznek egy száraz ága vagy mellékcsermelye, Szjelnicze körül. Nyilván *Száraz-Szjelnicze*-nek olvasandó. [2])

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 241. — [2]) L. *Zelnice* alatt is.]

Zaraspotoka. Említi IV. Lászlónak György mester számára kiállított 1285.

évi adománylevele. [1] — *Sáros* megyében, a Szekcsőnek valamely mellékvize.

[1] *Árp. Uj Okm.* XII, 437.]

Zaratka, *Zarathka, Szaratka, aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi IV. Bélának Mihály comes számára kiállított 1239.[1] és Arnold főispánnak Vyzmeth birtokot tárgyazó két rendbeli 1239. évi itéletlevele. [2] [3] — *Varasd* megyében, az egykori Vizmich, Vyzmeth, Wezmech birtok határában, a Dráva jobboldali kiszakadása, mely áradások idején a Drávától kapta táplálékát. Az okirat szerint ugyanis aqua Zaratka, que tempore inundacionis pluuie exit de Draua. Jerney *Szorátká*-nak [4], Pesty *Szaratká*-nak mondja [5] s hogy az a Dráva jobb, vagyis varasdi oldalán keresendő, bizonyítja a veszprémi püspöknek egyik 1239. évi okirata is, mely szerint a határjáróknak előbb a Drávát kellett átlépni, hogy aztán a Szaratkához érkezzenek.

[1] *Árp. Uj Okm.* VII, 70. 71. — [2] U. o. VII, 87. Fejér IV. I, 163. — [3] U. o. VII, 88. — [4] *Magy. Nyelvk.* 133. l. — [5] *Az eltünt régi vármegyék* II, 176.]

Zarazer, *Zarazer.* Említi a csanádi és orodi káptalanoknak egyik 1247. évi jelentő okirata [1] és IV. Bélának a Csanád nemzetségbelieknek birtokosztályozását helybenhagyó 1256. évi okirata.[2] Az *Arad, Csanád* s *Csongrád* megyék területét szeldelő s a Maros mellékágát képező, azzal s a Tiszával Hódmező-Vásárhely és Makó közti területen közlekedő *Szárazér.* [3] Culturális jelentőségét bizonyítja a *királyhegyesi* sírhalom a Szárazér közelében. [4]

[1] *Árp. Uj Okm.* VII, 242. — [2] U. o. VII, 429. 430. — [3] A topographiára nézve lásd *Haranged.* E víz megfogyásáról pedig *Századok* I, 73—74. — [4] Römer: *Résultats généraux* p. 155. és ugyanott: *Magyarorsz. őstört. térképe.*]

Zarazfuen, *Zarazfuen, stagnum, tó.* Említi Dénes nádornak Karcha földet tárgyazó 1248. évi adománylevele. [1] *Pozsony* megyében, a Csalóközben, a mai Karcsák határában. [2] Jerney *Száraz-fövény*-nek ejti. [3]

[1] *Árp. Uj Okm.* II, 206. 207. Bartal: *Comment.* II, XII. XIII. — [2] Az okirat topographiájára nézve l. *Barch.* [3] *Magy. Nyelvk.* 123. l.]

Zarazpothok, *rivulus, csermely.* Említi IV. Bélának Borsua helységet tárgyazó 1264. évi adománylevele. [1] — *Abaúj* megyében, a gönczi járás területén, a Bosvának alkalmasint a Komlósi patak által közvetített baloldali mellékvize. [2]

[1] *Haz. Okmtár* VI, 122. — [2] Az okirat topographiájára nézve lásd abaújmegyei *Borsua.*]

Zarazpatak. Említi V. Istvánnak Szelény földet tárgyazó 1270. évi okirata. [1] — *Hont* megyében, a balogi járásban. Szelény határában, az Ipoly jobboldali vízkörnyékében. [2] Pesty az eltünt vizek közé sorolja. [3]

[1] *Haz. Okmtár* I, 45. — [2] Az okirat topographiájára nézve lásd *Cholnukpotok.* — [3] *Századok* I, 74.]

Zarazpotoka. Említi IV. Lászlónak György mester számára kiállított 1285. évi adománylevele. [1] — *Sáros* megyében, a Delna valamely baloldali vize, Ábránfalva vidékén. Az okiratban emlí-

tett Mogoshid nyilván *Magashegy*nek olvasandó, annál is inkább, mivel a határ *lemenőnek* mondatik.

[1) *Árp. Uj Okm.* XII, 436.]

Zaraz-prezek, *Zaruz Pro-Zek, Zaruz Prezek, fluvius, folyó.* Említi egy 1287. évi oklevéltöredék [1]) és III. Endrének egyik 1296. évi oklevélmaradéka. [2]) — *Liptó* megyében, a szentmiklósi járásban, a *Proszeki víz* egy száraz medre, a Vág jobboldali vízkörnyékében. Kétségtelenül *Száraz-Proszek*-nek ejtendő s nem Száraz-Prezeknek, mikép azt Jerney, bár kérdőjellel, ejthetni véli. [3])

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 390. 2) Fejér VI. II, 44. — 3) *Magy. Nyelvk.* 123. l.]

Zarozpotok. Említik a váczi káptalannak Werebi Henche comes részére kiállított 1227. [1]) és 1285. évi bizonyító oklevelei. [2]) — *Nógrád* megyében, az Ipoly baloldali vízkörnyékében, egy a Ménesbe torkoló folyómeder. Az okiratban említett Harkyan = *Hartyán,* Lapasd = a Ságujfaluhoz tartozó *Lapásd* puszta, Lucen = *Luczin,* Gerege = *Gerege* mind a szécsényi járásban.

[1) *Árp. Uj Okm.* VI, 446. — 2) U. o. XII, 440.]

Zarrazer [1]) l. arad-csanád-csongrád-megyei Z a r a z e r.

[1) Wenzel VII, 242.]

Zaruz Prezek [1]) lásd Z a r a z - p r e z e k.

[1) Jerney 123. l.]

Zaruz Pro - Zek [1]) lásd Z a r a z - p r e z e k.

[1) Fejér V. III, 390.]

Zataynicha, *fluvius, folyó.* Említi Henrik krakói és siléziai herczegnek a németek számára kiállított 1204. évi [1]) és Boleslaus herczegnek ugyan ezek számára kiállított 1252. évi okirata. [2]) *Szepes* megyében, a Poprád mellékvize Ó-Falu kerületében, Bárdosy szerint.

[1) Bárdosy: *Suppl. Anal. Scep.* 6. 57. ll. — 2) U. o. 59. ll.]

Zathka rivulus [1]) lásd Z a c h k a.

[1) Wenzel X, 82. XII, 170.]

Zaua, *fons, forrás.* Említi IV. Bélának Locsman vármegye adományát tárgyazó 1262. évi okirata. [1]) — *Sopron* megyében, a pulyai járás területén, a Répcze vízkörnyékében. [2])

[1) *Árp. Uj Okm.* VIII, 54. — 2) Az okirat topographiájára nézve l. *Bykig.*]

Zaua [1]) lásd S a b a.

[1) Fejér I, 395. III. I, 219. III. II, 423. IV. III, 507. Wenzel IX, 286. XI, 588. XII, 383. Tkalcic I, 62. 63. 83. 84. 138. *Haz. Okmtár* VII, 115.]

Zaua portus [1]) lásd S a b a.

[1) Wenzel XI, 588. Tkalcic I, 138.]

Zauia [1]) lásd S a b a.

[1) *Haz. Okmtár* VII, 90.]

Zauicha. Említi János zágrábi püspöknek a zágrábi káptalan javára kiállított 1289. évi itélőlevele. [1])

[1) Tkalcïc: *Mon. Epp. Zagr.* I, 224.]

Zauma [1]) lásd S a b a.

[1) Fejér III. I, 217.]

Zaunia [1]) lásd S a b a.

[1) Theiner I, 74.]

Zauua [1]) lásd S a b a.

[1) *Cod. Patrius* VII, 75.]

Zauus [1]) lásd S a b a.

[1) Fejér I, 292. Wenzel VI, 457.]

Zava [1]) lásd S a b a.

[1) Fejér VII. IV, 102. 103. Wenzel XII, 617. Theiner I, 75.]

Zavva 1) lásd S a b a.

[1) *Haz. Okmtár* VII, 120.]

Zawa 1) lásd S a b a.

[1) Fejér VI. I, 129. VII. V, 586. 587. Wenzel VII, 431. XI, 91. 93. 94. 146. 221. 327. XII, 62. 173, 208. 509. 548. Tkalcic: I, 14. 18. 20. 35. 38. 40. 41. 43. 79. 187. 208. 220. 221. 224. Theiner I, 314. 315. 316.]

Zawncai forrás, *fons in Zawnca.* Említi II. Endrének Egidius számára kiállított 1217. évi kegylevele. 1) — *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén, Sztruga keleti környékén.

[1) Tkalcic: *Mon.* I, 37. Wenzel XI, 145.]

Zawz-ut-Theluk. Említi IV. Bélának Benche számára kiállított 1244. évi adománylevele. 1) — *Hont* megyében, Felső- és Alsó-Pribel vidékén létezett sáros, mocsáros hely.

[1) Ifj. Kubinyi Ferencz: *Magy. Tud. Értekező* II, 471.]

Zazustou 1) lásd S a s u s t o u.

[1) Jerneynél egy 1228. évi okirati átiratban. *Magy. Nyelvk.* 117. l.]

Zbelen, *patak.* Mint a varasdmegyei várföldek egyik határát említi, okirat alapján Pesty.1) Minthogy azonban sem magát az okiratot nem közli, sem azt ki nem jelöli, közelebbről nem szólhatok hozzá. Kétségtelenül *Varasd* megyében nyomozandó.

[1) *A magyarországi várispánságok tört.* 549. l.]

Zcopna, *Zcopnic, rivulus, fluvius, csermely, folyó.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itélőlevele. 1) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a jaskai alispánság területén, a Kupcsina egyik közvetett baloldali mellékvize, mely közvetlenül cadit in fluuium Draguandol.2)

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 295. — 2) L. *Dragoandol.*]

Zcopnic rivulus 1) lásd Z c o p n a.

[1) Wenzel VII, 295.]

Zdeed, *rivus, patak.* Említi II. Endrének Vratizlaus és testvérei számára kiállított 1209. évi adománylevele. 1) — Horvátországban, *Varasd* megye területén, a zlatári alispánságban, a Krapinának valamely, ma e néven nem ismert baloldali mellékvize. 2)

[1) Tkalcic: *Mon.* I, 19. *Árp. Uj Okm.* XI, 92. — 2) Az okirat idevonatkozó topographiájára nézve lásd *Lubenik.*]

Zdela 1) lásd S d e l i a.

[1) Wenzel VIII, 283. *Magy. Sion* III, 369.]

Zdelia 1) lásd S d e l i a.

[1) Tkalcic I, 13. Wenzel I, 234.]

Zdenc v z, lásd Y z d e n c h.

Zdenczi *puteus, kút.* Említi IV. Bélának a turopolyai várjobbágyok számára kiállított 1255. évi kiváltságlevele. 1) Horvátországban, *Zágráb* megyében, a sziszeki járás területén, Ribnicza éjszaki vidékén. Minthogy az okirat caput puteiről szól, világos, hogy alatta az Odránk egy baloldali csermelykéjéről van szó.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 289.]

Zdenichnit, *fluvius, folyó.* Említi Gyula szlavoniai bánnak egyik 1232. évi itélőlevele. 1) — Szlavonországban, *Pozsega* megyében, a Pakra mellékvize,

mit maga az okirat mond e szavakkal: Zdenichnit intrat in Pukur.

[1) *Árp. Uj Okm.* VI, 508.]

Ze, *fluvius de Ze* 1) lásd D e z e.

[1) Wenzel I, 232. Theiner I, 80.]

Zebcheu fluvius 1) lásd Z w k c h u.

[1) Wenzel XII, 437.]

Zebedei *portus, rév.* Említi Imrének a zágrábi káptalan számára kiállított 1201. évi adománylevele 1) és IX. Gergely pápának a zágrábi püspök számára több királyi privilégiumot megerősítő bullája. 2) — A horvát-szlavon végvidéken, a *báni kerület*ben, Gora délszaki vidékén, alkalmasint a Petrinja réve.

[1) Tkalcic: *Mon.* I, 14. — 2) Wenzel I, 235. Theiner I, 81.]

Zebegényi patak, lásd A l a m a s p o t a k a.

Zebin, *fons, forrás.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itélőlevele. 1) Horvátországban, *Zágráb* megyében, a jaskai alispánság területén, a Kupcsina mellékvize.

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 296.]

Zebirne (?) Említi a győri káptalannak a csornai sz. mihályi monostor számára kiállított 1281. évi bizonyító oklevele. 1) — Az okirat e helye után itélve: »molendinum in Zebirne« talán vizet gyaníthatni e név alatt.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III. 101.]

Zec, *fluvius, folyó.* Említi II. Gézának a kissingi monostor számára kiállított 1157. évi okirata. 1) — *Vas* megyében, a Rába vízkörnyékében.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 117.]

Zecge 1) lásd Z e g y.

[1) Fejér IV. III, 36.]

Zechena fluvius 1) lásd Z e c h e v a.

[1) Fejér III. I, 473.]

Zechenyk, *aqua, víz.* Említi a császmai káptalannak Vibár számára kiállított 1277. évi bizonyító oklevele. 1)

[1) *Haz. Okmtár* V, 56.]

Zechesew fluvius 1) lásd Z w k c h u.

[1) Fejér V. I, 231.]

Zecheva, *Zechena, Zechna, Zethna, Szeche, Szechena, Bozecheva, fluvius, folyó.* Említi a leleszi prépostság birtokviszonyaira vonatkozó 1211. évi okirat 1), II. Endrének ugyanazon prépostság birtokait megerősítő 1214. 2), IV. Lászlónak Paki-Jakab comes számára kiállított 1276. 3), a leleszi conventnek Bezew helység határjárásáról szóló 1287. 4) és az egri káptalannak III. Endréhez intézett 1292. évi okirata. 5) — *Ung* megye területén, a kaposi járásban fekvő Viszokától keletre és a szobránczi járásban fekvő Bező vidékén, az Ung folyónak valamely mellékvize vagy kiszakadása. Az okiratokban említett Vyzoka, Vizaka, Wizaka = *Viszoka,* Bezew, Bezeu = *Bező.* Az 1211. évi okirat továbbá kétségtelenné teszi, hogy a Bozechewa a Zechevával azonos. De kitetszik ez abból is, hogy a hol az 1211. évi okirat Bozechewat említ, ott az 1214. éviben Szechena olvasható.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 205. 206. — 2) Fejér III. I, 156. 473. Katona V, 180. — 3) *Haz. Okmtár* VI, 222. 223. Wenzel XII, 170. 171. — 4) *Árp. Uj Okm.* XII, 465. 466. — 5) *Haz. Okmtár* VI, 385. 386. *Árp. Uj Okm.* X, 81. 82. Kubinyi: *Magy. tört. Eml.* I, 152. 153.]

Zechna fluvius [1] lásd Zecheva.

[1] *Haz. Okmtár* V, 222. 223. 386. Wenzel XII, 465.]

Zecsőd *possessionis piscinae, halasok.* Említi II. Endrének István számára kiállított 1205. évi adománylevele. [1] — *Vas* megyében, a körmöndi járásban, *Szecsőd* határában, nyilván rábai halasok.

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 21.]

Zedelnyk, *rivulus, rivus, csermely, patak.* Említi a szepesi káptalannak bizonyos birtokosztást tárgyazó 1300. évi okirata. [1] — *Szepes* megyében.

[1] *Cod. Patrius* VI, 458.]

Zeek, *rivulus, csermely.* Említi IV. Bélának a turóczi monostor 1252. évi alapítólevele. [1] — *Liptó* megyében, Német-Lipcse vidékén, a Vágnak egyik ma e néven nem ismert baloldali mellékvize. [2]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 294. *Haz. Okmtár* VI, 71. — [2] Az okirat idevonatkozó topographiájára nézve lásd *Kuespotok.*]

Zege, *clausura, vízrekesztők.* Említi IV. Bélának az egri egyház régi jogait és birtokait előszámláló és megerősítő 1261. évi okirata [1] és ugyanannak a sághi monostor számára kiállított 1265. évi adománylevele. [2] — A Tisza folyó több vízrekesztéke *Szabolcs* megyében. Szabolcs megyében ma is létezik, a nádudvari alsó járásban *Csege* nevü helység, mely az okiratban emlegetett Heugocho, Hewyotheu = *Héjőtőtől* déli irányban esik. Jerney [3] *Csege*-nek ejti. [4] Valódi értelme = *átkelő hely,* mert a *csikiszni* (= átkelni, átgázolni) elavult igéből származik. [5]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 36. *Győri tört. és rég. füz.* I, 359. — [2] Fejér IV. III, 281. — [3] *Magy. Nyelvk.* 23. l. — [4] Lásd ide *Zegy.* — [5] Lásd Nagy Imrét: *A Lajta mint határfolyam.* Megjelent a *Századok*-ban V, 372. l. 4. jegyz.]

Zegy, *Zecye, clausura, vízrekesztők.* Említi IV. Bélának az egri egyház régi jogait és birtokait előszámláló és megerősítő 1261. évi okirata. [1] — A Tisza folyó vízrekesztéke *Jász-Nagykún-Szolnok* megyében, Tisza-Püspökinél, mikép az okirat maga mondja; egykor Heves megyében feküdt. E vízrekesztéket össze nem zavarandó az ugyanazon okiratban említett hasonnevü tiszai vízrekesztékekkel. [2] Jerney *Csege*-nek ejti. [3]

[1] Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 36. *Győri tört. és rég. füz.* I, 359. — [2] L. *Zege.* — [3] *Magy. Nyelvk.* 23. l.]

Zeguna, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Herbord comes számára kiállított 1248. évi adománylevele [1] és a császmai káptalannak egyik, határjárást rendelő 1296. évi okirata. [2] — Zalamegyének egykori Dráván-túli részében, a mai *Kőrös* megyében, a kapronczai alispánság területén, a Szegovinától éjszakra eredő s a Drávába jobbfelől szakadó *Ottóki patak,* melyet hajdan mint ez okiratok bizonyítják *Szegovinà*-nak neveztek, s illetőleg még ma is annak neveznek. [3] Az okiratban említett Raszna birtok, mely Fejért és Czinárt teljesen megzavarta, a kapronczai járásban, Kapronczától nyugatra fekvő *Rasinja.* [4]

[1] *Árp. Uj Okm.* VII, 265. Fejér IV. II, 35. — [2] *Árp. Uj Okm.* X, 220. 221. — [3] Lásd Hátsek: *Megyei térké-*

pek LXX, — [4]) V. ö. Pestyvel: *Az eltünt régi vármegyék* II, 175.]

Zehnehuz [1]) lásd Selmehuz.

[1]) Fejér VII. V, 210.]

Zejkány-patak, lásd Sarg[illegible].

Zekchew fluvius [1]) lásd Zwkchu.

[1]) *Haz. Okmtár* V, 47.]

Zekeria, *fluvius, folyó.* Említi a zágrábi káptalannak Zekeria föld eladását tárgyazó s Timoteus zágrábi püspök számára kiállított 1278. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén, a Száva balvidéki vízkörnyékében.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 194.]

Zekespotok, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Kunch comes számára kiállított 1255. évi adománylevele. [1]) — *Szepes* megyében, a Gölnicz valamely balfelöli mellékvize. [2])

[1]) *Haz. Oklevéltár* 31. l. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Cyha.*]

Zekpathaka. Említi IV. Bélának Vatasomlyót illető 1297. évi adománylevele. [1]) — *Szilágy* megyében az egykori Krasznában, Szilágy-Somlyó vidékén, a Kraszna folyónak egyik ma e néven nem ismert mellékvize. Ha a terra Szeek és Szeck alatt, mikép bizonyosnak tartom, a mai *Szilágy-Szécs* (mely esetben az okirati Szeek, Zech vagy Scech helyett állana) érthető a haladi járásban, akkor itt a Badacsonyival egyesülő *Szécsi patakról* volna kétségkivül szó, mely a Zilah közvetitése mellett jut a Krasznába. [2])

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 91. — Az okirat topographiájára nézve lásd *Crazna* aqua.]

Zelcheni csermely, *riculus, qui currit per Zelchen.* Említi IV. Bélának Wacik fiai számára kiállított 1260. évi adománylevele. [1]) — *Hont* megyében, a palásti járásban, az *Ipoly Szécsénkei* csermely, mely Ipoly-Nagyfalunál jobbfelöl szakad az Ipolyba. [2])

[1]) Knauz: *Magy. Sion* II, 779. *Cod. Strig.* II, 79. *Mon.* I, 459. *Árp. Uj Okm.* XI, 482. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Holumna.*]

Zele villae piscinae [1]) lásd Scelce lacus.

[1]) Wenzel VI. 392. XI, 152. Knauz: *Magy. Sion* I, 207. *Cod. Strig.* I, 21. *Monum.* I, 215. Tkalcic I, 48.]

Zelesnuk, *riculus, csermely.* Említi Imre királynak Merenye birtokot tárgyazó 1203. évi okirata. [1]) — *Zala* megyében, a Zala mellékvize. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. II, 361. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Bocunuk.*]

Zelespataka. Említi IV. Bélának Fülöp és Detrik grófok számára kiállított 1243. évi adománylevele. [1]) — *Gömör-Kishont* megyében, Kövitől délnyugatra, a Turócz s illetőleg Sajó valamely mellékvize. [2]) Jerney *Szélespatak*nak [3]), Pesty *Szelespatak*-nak ejti s az eltünt vizek közé sorolja. [4])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 292. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Baduspatak.* — [3]) *Magy. Nyelvk.* 126. lap. — [4]) *Századok* I, 73.]

Zelesrew. Említi IV. Bélának Bosin és fiai számára kiállított 1248. évi adománylevele. [1]) — *Liptó* megyében, a szentmiklósi járásban, a *Verbiczei víz* réve.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII. 258.]

Zelestou [1]) lásd Zelostou.

[1]) Jerneynél 126. l. Bartal II, XIII.]

Zelezpotok, *aqua, víz.* Említi István alországbirónak bizonyos birtokviszonyokat tárgyazó 1300. évi itélőlevele. [1]) — Az egykori Valkó, a mai *Verőcze* megyében, a Vuka vízkörnyékében, esőzések folytán keletkezett víz. Ad quandam aquam ex inundacione pluuialis aque se stagnantem wlgo Zelezpotok dictam, mondja az okirat.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 387.]

Zelina, *Zelna, fons, rivus, fluvius, forrás, patak, folyó.* Említi Imre királynak a zágrábi egyház számára kiállított 1200- [1]) és 1201-ik évi adománylevele [2]), II. Endrének a templomosok számára kiállított 1209. évi okirata [3]), IX. Gergelynek a zágrábi püspök számára több királyi privilegiumot megerősítő 1227. évi bullája [4]) és Hodus zágrábi főispánnak Pzerich helységet tárgyazó 1270. évi itélőlevele. [5]) — Horvátországban, a Sz.-Iván környékén eredő, *Zágráb* és *Kőrös* megyék területét hasító s Oborovó környékén a Szávába balfelől szakadó *Zelina.* Pesty Frigyes az Imre királynak oklevelében előforduló Zelina folyót Császma vidékén, Belovár megyében létezettnek hiszi, mert megjegyzi, hogy az manap már ép úgy nem szolgálhat többé útmutatóul, mint nem a Kálmán hidja, a Prestica, a Dobók folyók s a Sitva hegy. [6]) Pesty nyilván abban tévedt, hogy az okiratban folytatólag említett villa Zelinát a terra Cesmával összefüggőleg tárgyalta, holott a kettő között semmi összefüggés nincsen, a terra Cesma, illetőleg Chesma megfelelvén a mai Császmának, a villa Zelina pedig a mai Sveti-Ivánnak vagyis Zelina-gornjának. Már pedig ez utóbbi az itt szóban levő Zelina folyó mellett fekszik s így bizonyos, hogy az a Zelina folyó, melyről Pesty azt mondja, hogy útmutatóul többé nem szolgálhat, azonos a mai zágrábmegyei Zelinával.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 9. *Árp. Uj Okm.* XI, 72. — [2]) Tkalcic I, 13. 16. Wenzel I, 238. — [3]) Tkalcic I, 22. 23. Wenzel XI, 99. 100. 101. — [4]) Wenzel I, 235. 238. Theiner: *Vet. Mon.* I, 81. — [5]) Tkalcic I, 154. — [6]) *Az eltünt régi vármegyék* II, 225.]

Zelinche fluvius [1]) lásd Zelnice.

[1]) Fejér VII. II, 197.]

Zeliph, *Zelip.* Említi sz. Istvánnak a bakonybéli apátság számára kiállított 1036. évi adománylevele. [1]) — In portu Madasa dedit liberam piscacionem, que wlgo tania dicitur. Preterea statuit, ut *in Zeliph detur septimus piscis vsonum.* Azt gyanítom, hogy halastó lappang alatta. Zsilip?

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 37. Fuxhoffer-Czinár: *Monast.* I, 159.]

Zelizi víz, lásd barsmegyei Névtelen csermely.

Zelna, *fluvius, folyó.* Említi István szlavoniai bánnak több, Riucse megyei birtokot meghatározó 1255. évi okirata. [1]) — Az egykori Riuche, a mai *Kőrös* megyében, a kőrösi alispánságnak Belovár megyével határos területén, Rovisče vidékén, a Velika mellékvize. [2]) A Pesty által felsorolt Riucse megyei vizek között hiányzik. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 396. — [2]) Az okiratot illetőleg lásd *Runissa.* — [3]) *Az eltünt régi vármegyék* II, 296—297.]

Zelna, *aqua, rivulus, víz, csermely.* Említi II. Endrének a templariusok számára kiállított 1209. évi okirata. [1]) — Horvátországban, *Kőrös* megyében, a kőrösi alispánság területén, Glogovnicza vidékén, a Glogoncza mellékvize. Ezt maga az okirat mondja következőleg: ipse rivulus (Zelna) fluit in aquam Glogonicam s így az előbbitől különböző.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 22. *Árp. Uj Okm.* XI, 199.]

Zelne fons [1]) lásd Zelina.

[1]) Tkalcic I, 154.]

Zelnice, *Zelnicze, Zelnyce, Zelinche, Zetnicze, aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi egy 1287. évi oklevéltöredék [1]), a turóczi conventnek bizonyos birtokcserét tárgyazó 1295. évi bizonyító oklevele [2]), Demeter zólyomi főispánnak Henchman comes számára kiállított 1295. évi okirata [3]), III. Endrének egyik 1296. évi oklevéltöredéke [4]) és Demeter comesnek Henchman comes számára kiállított 1297. évi statutorialéja. [5]) — *Liptó* megyében, a sz. miklósi járásban, a Kvacsán és Matyasócz felett eredő s a Vágba jobbfelől szakadó *Szjelniczei víz.* Az okirat szerint aqua Zelnyce cadit in Waagery.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 390. — [2]) *Árp. Uj Okm.* V, 140. 141. — [3]) *Haz. Okmtár* VII, 241. — [4]) Fejér VI. II, 44. — [5]) Fejér VII. II, 197.]

Zelnik, *rivus, patak.* Említi II. Endrének Vratizlaus és testvérei számára kiállított 1209. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban, (*Varasd* megyében, a zlatári alispánságban, a Krapinának mellékcsermelye Szelnicza vidékén. ?)

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 19. *Árp. Uj Okm.* XI, 93.]

Zelnyce [1]) lásd Zelnice.

[1]) Wenzel V, 140. 141.]

Zelostou, *Zelestou, stagnum, tó.* Említi Dénes nádornak Karcha földet tárgyazó 1248. évi adománylevele. [1]) — *Pozsony* megyében, a Csalóközben, a mai Karcsák határában. [2]) Jerney *Szélestó*-nak ejti. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* II, 207. Bartal: *Comment.* II, XIII. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Barch.* — [3]) *Magy. Nyelvk.* 126. l.]

Zelusberuk, alias Kara [1]) l. Zeuleuskerek.

[1]) Wenzel XI, 609.]

Zeluspokere. Említi IV. Bélának az egri egyház birtokait és jogait megerősítő 1261. évi okirata. [1]) — *Heves* és *Jász-Nagykún-Szolnok* megyék határterületén, a Tisza valamely ere, melyet úgylátszik *Szélesfokere*-nek kell ejteni.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 38.]

Zemdech, *Zimdech, rivus, patak.* Említi V. Istvánnak Fülöp esztergomi érsek és testvére számára kiállított 1270-évi adománylevele. [1]) — Horvátországban, *Kőrös* megyében, a kapronczai alispánság területén, a Dráva jobbparti vízkörnyékében. Nem azonos-e az ugyanezen okiratban említett Zinurdech patakkal? [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 281. 284. *Magy. Sion* III, 366. — [2]) V. ö. *Zinurdech.* Az okirat topographiájára nézve azonban lásd kőrösmegyei *Biztra.*]

Zempdyhyda, *Zemdyhyda, pons.* Említi a pécsváradi conventnek Wégbalára vonatkozó 1281. [1]) és a pécsi káptalan-

nak ugyane birtokot illető 1293. évi okirata. [2]) — *Baranya* megyében, a baranyavári járásban, a Daróczfok egy hida, melyen áthaladva venitur ad locum Seeg, vagyis ama *Halyagszeghez*, mely a mai Mitvár puszta vidékén keresendő. [3])

[[1]) *Haz. Okmtár* VII, 177. — [2]) *Árp. Uj Okm.* XII, 544. — [3]) Lásd *Skalch* alatt.]

Zeminztrug, *fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Junk comes számára kiállított 1244. évi birtokmegerősítő okirata. [1]) — Horvátországban, *Kőrös* megyében, a kőrösi alispánság területén, a Dulebsának balfelőli mellékvize, melylyel együtt a Lónyába jutott ugyancsak balfelől. [2])

[[1]) Tkalcic: *Mon. Epp. Zagr.* I, 81 — [2]) A topographiára nézve lásd *Dulebzka.*]

Zemo rivulus [1]) lásd Surno.

[[1]) Wenzel XII, 245. Tkalcic I, 198.]

Zenegethewpothok rivulus [1]) lásd Senegethopataka.

[[1]) Wenzel XII, 440.]

Zenethniche [1]), **Zenetnice** [2]) l. Zueeiche.

[[1]) Wenzel XII, 466. — [2]) U. o.]

Zentai Tisza-rév, l. Zyntarew.

Zent Leurenczi tó, *stagnum in Zent Leurencz.* Említi a csanádi és orodi káptalanoknak bizonyos birtokügyet illető 1247. évi jelentő okirata. [1]) — *Csanád* megyében, a Maros és Szárazér közti területen. Az okirat szerint Zent Leurencz cum stanno, nyilván *cum stagno* helyett. [2])

[[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 242. — [2]) A topographiára nézve lásd *Harangud.*]

Zentmihalfalwai folyó, *fluvius de Zentmihalfalva.* Említi az erdélyi káptalannak az Egyházfalva és Sz. Miklós helységekben tartott határjárásról szóló 1176. évi okirata. [1]) — *Torda-Aranyos* megyében, az Aranyosba jobbfelől szakadó *Szent-Mihályfalvai* patak.

[[1]) *Árp. Uj Okm.* I, 74. Teutsch és Firnhaber: *Urkundenbuch* 1. 1.]

Zepnica [1]) lásd Cepniza.

[[1]) Tkalcic I, 41.]

Zepniche [1]) lásd Cepniza.

[[1]) Tkalcic I, 141. Wenzel XI, 594.]

Zepniza [1]) lásd Cepniza.

[[1]) Tkalcic I, 14.]

Zeppatak, *Zeppotok.* Említi IV. Bélának Wacik fiai számára kiállított 1260. évi adománylevele [1]) és Gara nádornak Trebgozd helység határjárását tárgyazó 1260. évi okirata. [2]) — *Hont* megyében, az Ipolynak egyik ma e néven nem szereplő jobboldali mellékvize, azt hiszem a *Terbegeczi víz.* A Gara nádor okiratában említett Trebgozd = *Terbegecz,* Chalamia = *Csalomia.* [3])

[[1]) Knauz: *Magy. Sion* II, 779. *Cod. Strig.* II, 79. *Mon.* I, 459. *Árp. Uj Okm.* XI, 483. — [2]) *Árp. Uj Okm.* VII, 522. — [3]) A topographiára nézve lásd *Holumnia.*]

Zepurka flumen [1]) lásd Zopurca.

[[1]) Fejér IV. III, 420.]

Zercyllon [1]) lásd Tortillou.

[[1]) Fejér III. I, 423.]

Zeregna. Említi IV. Bélának Márton comes érdekében kiállított 1257. évi okirata. [1]) — Horvátországban, az egykori Gerzencze, a mai *Belovár* megyében, a križi alispánságban, az Illova jobboldali vizkörnyékében, a garicsi hegységnek valamely vize Brščljanica vidékén. [2])

[1] *Árp. Uj Okm.* VII, 455. — 2) A topographiára nézve lásd *Bursonouch.*]

Zeremch, *Zerempch, aqua, fluvius, flumen, víz, folyó, folyam.* Említi IV. Bélának Egyed számára kiállított 1247. évi birtokadományozó levele [1]), az egri káptalannak Nagyolaszi Egyed számára kiállított 1255. évi bizonyító oklevele [2]) és IV. Bélának Andronikus számára kiállított 1258. évi adománylevele. [3]) — *Abaúj* megyében, a gönczi járásban és *Zemplén* megyében, a szerencsi járásban, a Szerencs mellett elhaladó s Zombor déli vidékén a Taktába jobbfelől szakadó *Ondi* víz, mely egyik részében *Szerencsi* pataknak is neveztetik. Az okiratokban említett helynevek megfelelnek a mai *Ond*nak, *Tállyá*nak, *Szerencs*nek, *Rátká*nak, *Golop*nak, *Monol*nak. Ősi culturális jelentőségét hirdetik a *fónyi* [4]), *szántói* [5]), *czekeházai* [6]), *korláti* [7]), nemkülönben a Szerencs vízkörnyékébe eső *árkai* [8]), *baskói* [9]), *reyéczkei* silex- és obsidiánleletek Abaúj megyében. [10])

[1] *Árp. Uj Okm.* VII, 224. — 2) *Árp. Uj Okm.* VII, 409. — 3) *Árp. Uj Okm.* VII, 480. 481. — 4) Römer: *Résultats généraux* pp. 10. 11. és ugyanott *Magyarorsz. őstört. térképe.* — 5) Römer i. m. 10. l. *Arch. Ért.* I, 31. III, 259. — 6) Hampel: *Catalogue de l' exposition préhist.* — 7) Römer i. m. p. 11. — 8) Hampel: *Catalogue.* — 9) Römer i. m. 10. l. — 10) *Arch. Ért.* III, 60.]

Zerempch flumen [1]) lásd Zeremch.

[1]) Wenzel VII, 224.]

Zerend. Említi egy 1169. év körüli okirat alapján Jerney, ki szerint ez határtó. Szerendnek ejti. [1])

[1]) *Magy. Nyelvk.* 129. l.]

Zerna [1]) lásd Tierna.

[1]) Ulpian: *Dig.* 50. 15. 1. §. 8.]

Zethna fluvius [1]) lásd Zecheva.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 223. 385. Wenzel X, 81. 82. XII, 170. 171. 466. Kubinyi I, 152. 153.]

Zetnicze fluvius [1]) lásd Zelnice.

[1]) Fejér VI, II, 44.]

Zeuleuskerek, *Zelusberuk, Kara, callis, rippa, völgy, mart.* Említi a Zach nemzetség birtokviszonyaira vonatkozó 1227—1295. évi okmányadat [1]) és az esztergomi káptalannak Somkút és Rozuzna határait tárgyazó, év nélküli okirata. [2]) — *Gömör-Kishont* megyében, a rozsnyói járásban, Csetnek és a hozzá tartozó Somkút határában, nyilván a Sajó jobboldali vízkörnyékében levő mellékvíz. Csetnekhez manap is tartozik egy Kerekerdő nevü puszta. Az okirat szerint a határ descendendo ad rippam Zeuleuskerek, que Kara dicitur. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 686. — 2) U. o. XI, 609. — 3) Az okirat topographiájára nézve lásd *Custatonpotoka.*]

Zeuleutou, *aquae, arundinae.* Említi a pozsonyi káptalannak Endre számára kiállított 1300. évi bizonyító oklevele. [1])

[1]) *Árp. Uj Okm.* V, 251.]

Zeupuker [1]) lásd Ozywpoker.

[1]) Theiner I, 314.]

Zevchov fluvius [1]) l. Zwkchu.

[1]) Fejér V. I, 231.]

Zeznick, *Zmick, fluvius, folyó.* Említik a császmai káptalannak Poloziticha birtokot illető 1250. [1]) és 1263. évi okiratai. [2]) — Horvátországban, a régi Garig, a mai *Belovár* megyében, a

Császma vizkörnyékében. Hogy a Zeznick azonos a Zmick folyóvízzel, azt a két okirat egybevetése kétségenkivülivé teszi. Különben már Pesty is figyelmeztetett, hogy a két okirat egy ugyanazon birtokra vonatkozik. [3])

[1]) *Haz. Okmtár* VII, 39. — [2]) U. o. VII, 90. — [3]) *Az eltünt régi vármegyék* II, 254. S *A magyarorsz. várispánságok tört.* 227. l.]

Zhomos aqua [1]) lásd Z o m u s.

[1]) Fejér VII. IV, 78.]

Zichwatw [1]) lásd S i t h v a n.

[1]) Wenzel XI, 287.]

Zidriach. (?) Említi II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1231. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban, *Belovár* megyében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 228.]

Zierna [1]) lásd T i e r n a.

[1]) Hunfalvynál: *Ethnographie* 55. l.]

Zigetfeui rév [1]) lásd P o r t u s d e Z i g e t f e u.

[1]) Fejér VI. I, 383.]

Zijlod, *Zilod, flumen, folyam.* Említi Roland nádornak Chondul földet tárgyazó 1252. évi okirata. [1]) — *Pozsony* megyében, a mai Tonkházához tartozó Csondor puszta határában, ma e néven ismeretlen. [2])

[1]) Knauz: *Mon.* I, 401. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Beleder.*]

Zikpotok, *fluvius, folyó.* Említi Ivánka turóczi prépostnak Sebeslavez birtok cseréjét tárgyazó 1294. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Turócz* megyében, a Tepliczának jobboldali mellékvize, a mosóczmió-váraljai járás területén, mely azonban ma e néven nem ismeretes. Az okirat szerint a villa Szebeslavez vagyis Szebeszló határa áthaladva a Szebeszló vizén, a Blatnicza vizéhez jő s ezen is áthaladva éri el a Zikpotokot. Ennek tehát Mosócz táján kellett léteznie, hol ma a mosóczi viz s ennek egyik-másik mellékcsermelye folyik.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 283.]

Zila piscina [1]) lásd S c i l u.

[1]) Jerneynél: *Magy. Nyelvk.* 130. l.]

Zilod flumen [1]) lásd Z i j l o d.

[1]) Knauz: *Mon.* I, 401.]

Zilukut. Említi I. Endrének a tihanyi apátság 1055. évi alapítólevele. [1]) — *Fejér* megyében. Jerney *Szil-Kut*-nak ejti. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 389. — [2]) *Magy. Nyelvk.* 131. l. — [3]) V. ö. *Quieskut.*]

Zilzeng cum piscariis. Említi III. Honor pápa 1223. évi bullája. [1]) — *Szerém* megyében, a mai Szuszek, helyesebben Szilszeg nyilván dunai halasai. Ivánfi [2]) és Szentkláray [3]) tévesen magyarázzák a régi Keve megye területére. A pápai bullában említett castrum Kewe nem ama Keve várra vonatkozik, mely Temes megye szomszédságában egy vármegyének nevet adott, hanem ama Kőre, melytől a kői káptalan vette nevét és a mai Bánmonostora vagyis mai használat szerint Banostor helyén állt. [4])

[1]) Theiner: *Vet. Mon. hist.* I, 39. *Századok* VI, 157. — [2]) *Keve vármegye emléke* czimü értekezésében *Századok* VI, 157. — [3]) *Száz év Dél-Magyarország történetéből* I, 9. — [4]) Pesty: *Az eltünt régi vármegyék* I, 373. Ugyanő a *Századok*ban XIV, 335.]

Zimdech rivus [1]) l. Zemdech.

[1]) Wenzel VIII, 284.]

Zina [1]) lásd Zyna.

[1]) *Századok* V, 670.]

Zinurdech, *rivus, patak.* Említi V. Istvánnak Fülöp esztergomi érsek és testvére számára kiállított 1270. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban, *Kőrös* megyében, a kapronczai alispánság területén, a Dráva vízkörnyékében. Vajjon nem azonos-e az ugyanezen okmányban említett Zemdech, Zimdech vízzel? [2]) Az okirat szerint Zinurdech, qui recedit in Copnicha. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 284. *Magy. Sion* III, 370. — [2]) Lásd *Zemdech.* — [3]) Az okirat topographiájára nézve lásd kőrösmegyei *Biztra.*]

Zirega, *Zurga, Zuzga, Zraga, piscina, halas.* Említi I. Gézának a garammelléki sz. benedeki apátság 1075. évi alapítólevele [1]) és II. Istvánnak ez alapítványt megerősítő 1124. évi okirata. [2]) — *Csongrád* megyében, a tiszáninneni járásban fekvő Csány határában. [3]) Jerney Csurgó-nak ejti. [4])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 433. Hornyik: *Kecskemét város tört.* I, 192. Knauz: *Mon.* I, 56. — [2]) Fejér II, 73. VII. V, 97. — [3]) Lásd *Ostra.* — [4]) *Magy. Nyelvk.* 28. l.]

Zirnia aqua [1]) lásd Zyrma.

[1]) Fejér V. I, 244. VII, II, 21.]

Zithua [1]) lásd Sitvan.

[1]) Fejér IV. III, 455.]

Žitomiri csermely, l. Sitomeria.

Zitua [1]) lásd Sithvan.

[1]) *Hazai Oklevéltár* 138.]

Zitva [1]) lásd Litua.

[1]) Fejér VII. V, 101.]

Zitva [1]) lásd Sithvan.

[1]) Fejér VII. V, 101.]

Zkorin potok. Említi Mária királynénak Dobouch földet tárgyazó 1259. évi [1]) és IV. Lászlónak Csák Dominik fiai számára kiállított 1280. évi adománylevele. [2]) — Horvát-Szlavonországban, az okirat szerint Pozsega, úgy látszik azonban a mai *Kőrös* megyében, mindenesetre a Száva balvidéki vízrendszerében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 502. — [2]) Fejér V. III, 24.]

Zlathna [1]), **Zlatna** [2]) lásd zólyommegyei Zalathna.

[1]) Fejér IV. III, 143. V. II, 188. — [2]) Fejér IV. III, 520. 521. Kubinyi I, 108.]

Zlatouzti *fons, Zlatousti fontis rivus, forrás, patak.* Említi II. Endrének Egidius számára kiállított 1217. évi kegylevele. [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a sziszeki alispánság területén, az Odra baloldali mellékvize az Orlye politikai községhez tartozó Zelin környékén.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 38. *Árp. Uj Okm.* XI, 146.]

Zlauatigy, *fluvius, folyó.* Említi István szlavoniai bánnak Podgoria vár tartozékait tárgyazó 1249. évi itélőlevele. [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a jaskai alispánság területén, a *Szlareticsi* víz, mely a Kupcsina baloldali mellékvize.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 295.]

Zleznich *rivulus, Steznich potoka, csermely, patak.* Említi IV. Bélának a Grech-hegyi vár számára kiállított 1242. évi kegylevele [1]) és az e vár határát

leiró 1266. évi okirat. [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a Száva vízkörnyékében. Nyilván a Zágrábtól keletre Brodari keleti vidékén a Szávába szakadó *Dlisnicza*.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 263. — [2]) Fejér VII. V, 587.]

Zlonyn, *rivulus, csermely.* Említi IV. Bélának Junk comes számára kiállított 1244. évi birtokmegerősítő okirata. [1]) Horvátországban, *Kőrös* megyében, a kőrösi alispánság területén, a Dulebsa és a Csernácz közti vidéken. [2])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 81. — [2]) A topographiára nézve lásd *Dulebzka.*]

Zlopchenyk aqua [1]) lásd Z t o p c h e n y k p o t o k.

[1]) Wenzel IV, 55. XII, 147.]

Zmick fluvius [1]) lásd Z e z n i c k.

[1]) *Cod. Patrius* VII, 90.]

Zohainis torrens [1]) l. Z o h o y g n i s.

[1]) Jerney 160. l.]

Zohogynis [1]) lásd Z o h o y g n i s.

[1]) Fejér III. I, 472.]

Zohoygnis, *Zohogynis, Zohainis, torrens, zuhany.* Említi a leleszi prépostság birtokviszonyaira vonatkozó 1211. évi okirat [1]) és II. Endrének a leleszi prépostság számára kiállított 1214. évi birtokmegerősítő okirata. [2]) — *Ung* megye területén, a Latorcza és az Ung közötti térségen, úgy látszik az Ungnak Viszoka irányától Pályin irányának tartó kiszakadása. Jerney Zemplénben keresi s *Zuhanyos*-nak ejti. [3]) A latin torrens kétségenkivülivé teszi, hogy csakugyan Zuhany, Zuhanyosról van szó.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 205. [2]) Fejér III. I, 155. 472. Katona V, 180. — [3]) *Magy. Nyelvk.* 160. l.]

Zoa [1]) lásd S a b a.

[1]) Fejér IV. II, 289.]

Zogaua [1]) lásd Z a g a u a.

[1]) Fejér IV. III, 293.]

Zogea fluvius [1]) lásd Z a g a u a.

[1]) Névt. jegyző cap. XXX. XXXII. XXXVIII.]

Zogeva fluvius [1]) lásd Z a g a u a.

[1]) Névt. jegyző c. XXXII. Schwandtnernél: *Scriptor.* I, 25.]

Zoghua fluvius [1]) lásd Z a g a u a.

[1]) Fejér IV. III, 281. Jerney 158.]

Zogouca fluvius [1]) lásd Z a g a u i c a.

[1]) Wenzel XI, 229.]

Zogua flumen [1]) lásd Z a g a u a.

[1]) Fejér IV. III, 281.]

Zogywa [1]) lásd Z a g a u a.

[1]) Wenzel XI, 548.]

Zoizka, *Zoyska, rivus, patak.* Említi IV. Bélának a Grech-hegyi vár számára kiállított 1242. évi kegylevele [1]) és ugyane vár 1266. évi határleirása. [2]) Horvátországban, *Zágráb* megyében, a Száva vízkörnyékében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 262. — [2]) Fejér VII. V, 586.]

Zolna, *fluvius, folyó.* Említi az esztergomi káptalannak IV. Lászlóhoz intézett 1282. évi jelentő okirata [1]), IV. Lászlónak Ponyk földet tárgyazó 1284. évi adománylevele [2]) és III. Endrének Madács fia számára kiállított 1300. évi adománylevele. [3]) — *Zólyom* megyében, a Polana déli oldalán eredő s Motyovánál a Szalatnába jobbfelől szakadó s ezzel együtt aztán a Garamba jutó *Zolna.* [4])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 114. 115. *Árp. Új Okm.* XII, 364, 365. *Haz. Okmtár* VI, 286. 287. *Schematis-*

us histor. Dioeces. Neosol. pro an 1876. g. 211. — [2]) Fejér V. III, 237. 238. *Haz. Okmtár* VI, 304. — [3]) Fejér VI. I, 261. 262. 263. Katona: *Hist. Crit.* VI, 1240. — [4]) Az okiratok topographiájára nézve *Chechenpotok, Luburcha, Zampor.*]

Zolna. Említi az esztergomi káptalannak IV. Lászlóhoz intézett 1282. évi jelentő okirata [1]) és IV. Lászlónak Ponyk földet tárgyazó 1284. évi adománylevele. [2]) — *Zólyom* megyében, a hasonnevü iménti említett Zolna mellékvize. Az okiratok említik, hogy e két Zolna egymásba folyt: duo fluuy Zolna coniunguntur, és duo fluuy Zolna vocati adinvicem cadunt et coniunguntur.

[1]) Wenzel XII, 364. 365. *Hazai Okmtár* VI, 286. 287. — [2]) Fejér V. III, 237. 238. *Haz. Okmtár* VI, 304.]

Zoloncaman *portus, rév.* Említi Béla király névtelen jegyzője. [1]) — A Tisza réve Szlankamennél a *pétervárad*i *kerület*ben. A honfoglalók Árpáddal e révhez is érkeztek.

[1]) *Hist. hung. de sept. ducib.* c. XLI.]

Zolose rivulus [1]) lásd Balasc.

[1]) Fejér IV. II, 389.]

Zolwa, *aqua, víz.* Említi István ifjabb királynak Endre comes fia számára kiállított 1270. évi adománylevele. [1]) — *Bereg* megyében, a vereczkei járásban, a Tibava és Martinka felől jövő s a Gyil éjszaki oldalánál lefolyó csermelyek egyesüléséből keletkező *Szolyva* vize, mely Szolyvától nyugatra szakad balfelől a Latorczába. [2]) Tőle kapta elnevezését a mai Szolyva helység. [3]) — Lehoczky vélekedése szerint e víznév *sósvíz* jelentésében ép úgy a szláv emlékek egyik maradványa, mint a többi *va* szótagú víznevek, például Obova, Borzsova, Irsava stb. [4]) De itt az érdemes iró téved, mert a *va* végtag nem a voda rövidítése, hanem a sirján, permis, wotják nyelvek *va*-ja, mely vizet jelent. [5])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 262. (Fejér V. I, 245. VII. II, 22. között okiratban e víz kimaradt.) — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Boltrag, Olbua.* — [3]) Lehoczky: *Beregvármegyei helynevek magyarázata. Századok* VII, 66. Monographiájának régi vízhálózatában azonban (I, 48.) nem említi. — [4]) *Beregvárm. monogr.* I, 48. l. ** alatt. — [5]) L. *Lyndua* alatt.]

Zomos [1]) lásd Zomus.

[1]) Fejér VI. I, 220.]

Zomou, *rivus, patak.* Említi Imrének a zágrábi káptalan számára kiállított 1201. évi adománylevele [1]) és IX. Gergely pápának a zágrábi püspök számára több királyi privilégiumot megerősítő 1227. évi bullája. [2]) — Horvátországban, *Verőcze* megyében, a verőczei alispánságban, Gaćišće vidékén, a Dráva jobboldali vízkörnyékében. Ma e néven ismeretlen, a mint egyátalán e helyt lecsapolások által sok mederkiszárítás történt. E Zomou patakkal összeköttetésben állott a Sered mocsártó. [3])

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 15. — [2]) *Árp. Uj Okm.* I, 237. — [3]) Lásd *Sered* palus.]

Zomus, *Zamos, Zamus, Zumus, Zhomos, Somysius, Szamos, Samus, aqua, fluvius, magnus fluvius, víz, folyó, nagy folyó.* Említi egy római feliratos kövön kivül [1]) számos XIII. századbeli okirat, mint: a rodnai birák 1228. [2]), II. Endrének 1230. [3]) és 1231. [4]), IV.

Bélának 1236.[5]), Tykud praedium határleiró 1238.[6]), Dénes nádornak 1239.[7]), a nyitrai káptalannak 1246.[8]), a váradi káptalannak 1247.[9]), a zágrábi káptalannak 1252.[10]), V. Istvánnak 1261.[11]), Was mesternek 1264.[12]), az erdélyi káptalannak 1269.[13]), V. Istvánnak 1270.[14]), 1272.[15]), IV. Lászlónak 1273.[16]), a váradi káptalannak 1274.[17]), a kolosmonostori conventnek 1275.[18]), IV. Lászlónak 1278.[19]), a váradi káptalannak 1279.[20]), az erdélyi káptalannak 1280.[21]), IV. Lászlónak 1282.[22]), a váradi káptalannak 1290.[23]), III Endrének 1292.[24]), az esztergomi káptalannak 1292.[25]), a váradi káptalannak 1296.[26]), a váradi káptalannak 1297.[27]) évi, IV. Lászlónak egy év nélküli[28]) okirata és Béla király névtelen jegyzője.[29]) — A Bihar hegység keleti s a Rodnai havasok délkeleti oldalán eredő, *Besztercze-Naszód, Torda-Aranyos, Kolozs, Szolnok-Doboka, Szilágy* és *Szatmár* megyék területét hasító s Jándnál a Tiszába balfelől szakadó *Szamos*. A rómaiak Samus néven jelölték, mikép ez az alsó-kosályi feliratos emlékből tudvalevő[30]); de a peutingeri térképen is fel van tüntetve Kolozsvár előtt, ámbár megnevezve nincs is.[31]) Eredeti római név-e vagy a régibb dák lakosoktól átvett folyónév, mint az Ampela = Olt, a Tierna = Cserna, Berzovia = Berzava, stb. el nem dönthetem[32]), de tény, hogy a rómaiak által ismerkedünk meg vele legelőször. Culturális jelentőségét bizonyítják egyebek között a *bethleni*[33]), a *kőfarkai*[34]), a *kuduí*[35]) silex- és obsidiánleletek s a *kuduí* pogányvár Szolnok-Dobokában, a *bethleni* bronzkelt[36]) továbbá a *rév-szamosi, válaszúti, a rebrisorai, entredami, csicsó-kereszturi, kápolnai, oláh-fodorházai, oroszmezői, szurdoki, turbuczai, rónai, napradi* stb. barbár tanyák és lelhelyek.[37]) De a Szamos főleg a rómaiak idejében játszott nagy szerepet. A Szamos-vízrendszer mentében találjuk a *kolozsvári, puszta-szmiklósi, apahidai, szamosujvári, alsó-kosályi, tihói* római telepeket.[38]) Tihótól a Nagy-Szamos a Kis-Szamos torkolatáig Torma szerint természetes limest képezett, míg a római út délfelől jövet Napocan át a Kis-Szamos-völgyben huzódott fel éjszaknak s a Kis-Szamost több helyt átlépte.[39])

[1]) E kő Alsó-Kosályban találtatott s közölve lásd Torma által: *Erdélyi Muzeum-egylet Évkönyvei* I, 37. 38. Torma: *Adalék éjszak-nyugati Dácia föld- és helyiratához.* Akad. kiad. Akad. Évk. XI. k. II. db. 34. l. Legujabban *A limes dacicus felső része* czimű akad. értekezésében 11. l. Mommsen: *Corpus Inscript. Latinar.* III. Pars I. 827. szám alatt. Azonkiv. *Századok* XIV, 252. Ortvay: *Dáczia és Moesia területén* 15. l. *Archaeologiai Értesítő* IX, 261. Hirschfeld: *Epigraphische Nachlese* 13. l. 1. jegyz. [2]) Fejér VII. IV, 78. — [3]) Fejér III. II, 211. Endlicher: *Mon. Arp.* 426. Czoernig: *Ethnographie d. österr. Monarchie* II, 321. — [4]) Wenzel XI, 232. [5]) Wenzel XI, 286. — [6]) Fejér VII. III, 24. Szirmai: *Szatmár várm.* p. 321. [7]) Fejér VI. I, 169. 171. Wenzel XI, 310. — [8]) *Haz. Okmtár* I, 24. *Árp. Uj Okm.* VII, 215. — [9]) Fejér VII. III, 31. Szirmai: *Szatmár várm.* p. 361. — [10]) Fejér IV. II, 169. — [11]) Fejér VII. III, 95. Wenzel VIII, 10. — [12]) Fejér

VI. II, 388. — [13]) Fejér IV. III, 538. [14]) *Haz. Okmtár* VI, 174. — [15]) Wenzel VIII, 395. — [16]) Fejér V. II, 74. V. II, 77. 78. — [17]) Wenzel XII, 124. 125. — [18]) Fejér VII. IV, 163. — [19]) Fejér V. II, 427. — [20]) Wenzel IV, 208. — [21]) Fejér VII. IV, 181. — [22]) Fejér V. III, 119. Katona VI, 862. [23]) Wenzel IX, 542, — [24]) Wenzel V, 66. 67. — [25]) Fejér VI. I, 220. VII, II, 171. — [26]) Wenzel X, 247. — [27]) Fejér VI. II, 103. 105. — [28]) Wenzel IX, 561. Fejér V. III, 280. Katona VI, 907. (a két utóbbi szerint 1285-ből.) [29]) *Hist. hung. de sept. ducib.* cap. XI. XIX. XX. XXI. XXVII. XXVIII. — [30]) Lásd Hunfalvyt is: *Ethnographie* 55. 247. ll. — [31]) Lásd Mommsennél: *C. I. L.* III. I, 169. — Goossst: *Studien z. Geogr. u. Gesch. des traj. Daciens* p. 20. Vass Józsefet: *Erdély a rómaiak alatt* 18. l. Vass azonban annyiban téved, a mennyiben Napocat *Szamosujvárra* magyarázza. Ezt Torma is soká s erősen vitatta (*Adalék éjszaknyuyati Dacia földés helyiratához* 31. l. s az idecsatolt II-ik térképen), ujabban azonban (*A limes dacicus felső része* 13. l. s a hozzácsatolt térképen) ő is elfogadta Mommsen meghatározását, ki feliratok alapján kimutatta, hogy Napoca = Kolozsvár (*Corp. Inscript. Lat.* V. III. P. I. 169. l. VIII. sz. a. és Tab. II. alatt a Corpushoz mellékelt térképen), igazat adva ekkép Cellariusnak (*Not. Orb. Antiqui* Lipcse, 1731. I, 478.), Boehmernek (*Dissert. prael. de vestigiis et usu antiquit. Dacicar. in jure Rom.* Keménynél: *Comment. de jure succedendi S. Dom. Austr.* Halle, 1732.) és Filtschnek (*Dissertatio de Romanor. in Dacia coloniis.* Szeben, 1808. 25. l.), kik e telepvárost ugyancsak Kolozsvárhoz helyezték. — [32]) V. ö. Hunfalvyval: *A rumun történetirás.* III. közl. a *Századok*-ban XII, 665. Azonkiv. ugyanő az *Egyet. Phil. Közl.* IV, 588., hol dák eredetünek mondja. V. ö. továbbá Riedl czikkével a Tisza régi nevéről a *Századok*-ban XV, 512. — [33]) *Erd. Muz. Évk.* V, 139. — [34]) *Arch. Ért.* III. 243. Rómer: *Résultats généraux* p. 12. Ugyanott *Magy. őstört. térképe.* — [35]) *Arch. Ért.* II, 258. Rómer ii. hh. — [36]) Gooss: *Chronik d. arch. Funde* 14. l. [37]) Lásd Ackner: *Die römischen Alterthümer u. deutsch. Burgen in Siebenbürgen,* Gooss: *Studien* és *Chronik,* főleg pedig Torma nagyszabásu munkáját *a limes dacicus felső részéről* és az e munkákhoz csatolt térképeket. — [38]) Ackner, Gooss és Torma idézett munkái és Mommsen több helyt in *Corp. Inscr. Latin.* Vol. I, 166. s kk. ll. — [39]) *Északi Dácia térképe* Torma szerkesztésében i. m.]

Zomusi halastó, *piscina in fluuio Zomus.* Említi a nagyváradi káptalannak Romad helységet tárgyazó 1296. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Szatmár* megyében, a Szamos folyó által képezett halas. Az okiratban említett Romad helység ma már e néven fel nem található.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 247.]

Zonnuki rév [1]) lásd Zonuki rév.

[1]) Fejér III. I, 160.]

Zonuki rév, *portus de Zonuk, Zonnuk.* Említi a leleszi prépostság birtokviszonyaira vonatkozó 1211. évi okirat [1]) és II. Endrének a leleszi prépostság birtokait megerősítő 1214. évi okirata. [2]) Portus de Zonuk (Zonnuk) qui est iuxta Miler.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 212. [2]) Fejér III. I, 160. Katona V, 180.]

Zopath rivulus [1]) lásd Zopoth.

[1]) Tkalcic I, 185. Wenzel XII, 195.]

Zoplon, *aqua, víz.* Említi II. Endrének a lébényi apátság megerősítését tár-

gyazó 1208. évi okirata.[1]) — *Moson* megyében, a magyaróvári járás területén, Lébénytől keletre létezett, ma már eltünt víz. Jerney *Szaplony*-nak ejti.[2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 60. — [2]) *Magy. Nyelvk.* 123. l.]

Zoploncha, *Zopuncha, aqua, flumen, víz, folyam.* Említi IV. Bélának Márton comes érdekében kiállított 1257. évi okirata.[1]) — Horvátországban, a Pakrácz mellékvize.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 454.]

Zopna, *fons, forrás.* Említi a nyitrai káptalannak III. Endréhez intézett 1293. évi jelentő okirata.[1]) — *Nyitra* és *Bars* megyék határterületén, a mai Hradistye környékén, a zsámbokrétí járásban.[2])

[1]) *Hazai Oklevéltár* 138. l. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Belus Studeniche.*]

Zopoch fossatum[1]) lásd Zopoth fossatum.

[1]) Fejér III. I, 155. 472.]

Zopola, *Zapola, aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi IV. Bélának bizonyos birtokcserére vonatkozó 1263. évi okirata[1]), a keresztesek csorgói háza főnökének Bille helység határjárását tárgyazó 1264. évi jelentő okirata[2]) és a zalavári conventnek egy bizonyos birtokügyre vonatkozó 1299. évi okirata.[3]) *Zala* megyében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 65. — [2]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 118. — [3]) *Haz. Okmtár* VII, 273.]

Zopoth, *Zopoch, fossatum, árok.* Említi a leleszi prépostság birtokviszonyaira vonatkozó 1211. évi okirat[1]) és II. Endrének a leleszi prépostság számára kiállított birtokmegerősítő 1214. évi okirata.[2]) — *Ung* megye területén, Kapos vidékén. Az okiratokban az e vidéket illető helynevek közül praedium Kapos, Kopus = *Kapos,* Chépely, Csepel = *Csepely,* mindkettő a kaposi járásban.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 205. [2]) Fejér III. I, 155. 472. Katona V, 180.]

Zopoth, *Zopot, Zopath, rivulus, potok, csermely, patak.* Említi IV. Lászlónak Wek javait tárgyazó 1277. évi adománylevele[1]) és Miklós szlavoniai bánnak Kozolin birtok eladását tárgyazó 1279. évi bizonyító oklevele.[2]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén, Planina vidékén, a Száva balvidéki vízkörnyékében. Az 1279. évi okirat szerint Zopath a Casna víz mellett folyt.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 185. *Árp. Uj Okm.* XII, 195. — [2]) Tkalcic I, 200. 201. *Árp. Uj Okm.* XII, 265. 266.]

Zopotinka, *rivulus, csermely.* Említi IV. Bélának a Grech-hegyi vár számára kiállított 1242. évi kegylevele[1]) és a Grech-hegyi várat illető 1266. évi határleiró okirat.[2]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a Száva vízkörnyékében.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 262. — [2]) Fejér VII. V, 586.]

Zopuncha aqua[1]) lásd Zoploncha.

[1]) Wenzel VII, 454.]

Zopurca, *Zopurka, Zepurka, Soporca, Sthupurca, fluvius, flumen, folyó, folyam.* Említi IV. Bélának Vajszló helységet tárgyazó 1244.[1]) és Samud helységet

tárgyazó 1257. évi okirata.[2]) — *Baranya* megyében, a siklósi járásban fekvő Sámod határában, a *Szaporcza* vagyis az Okurnak egy a Drávával közlekedő ága. Az okirat szerint a határ prope villam Woyzlo intrat in predictum flumen, quod dicitur Zopurka, így tehát Vajszló mellett haladt el s neve mutatja, hogy Szaporcza mellett is elfolyt, következőleg az Okurnak azon ága, mely *Almás*nak is neveztetik.[3]) Jerney rosszúl ejti *Csöpörke*-nek.[4])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 332. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 419—420. *Árp. Uj Okm.* XI, 435. 436. — [3]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Draucha.* [4]) Lásd *Alma* és baranyamegyei *Vrman.*]

Zopurka [1]) lásd Zopurca.

[4]) Wenzel XI, 436.]

Zorcos foca [1]) lásd Horkosfoka.

[1]) Fejér V. II, 483. Jerney 56. l.]

Zorduc, *Zordne, aqua, víz.* Említi III. Bélának a fejérvári keresztesek birtokait megerősítő 1193. évi okirata.[1]) — *Somogy* megyében, a csurgói járásban, Csurgó vidékén, a Dráva balvidéki vízkörnyékében.[2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 285. Knauz: *Mon. Eccl. Strig.* I, 143. Batthyán: *Leg. Eccl.* II, 286. Katona: *Hist. Crit.* IV, 410. Pray: *De prior. Aur.* p. 117. Schmitth: *Eppi Agr.* I, 101. — [2]) Lásd ide *Abram* piscina.]

Zordne aqua [1]) lásd Zorduc.

[1]) Fejér II, 285.]

Zornazeg [1]) lásd Sornazeg rivulus.

[1]) Fejér VI. I, 262.]

Zoruoseurem, *Zouroseurem, piscatura, halászó.* Említi IV. Lászlónak a pozsonyi káptalan számára kiállított 1277. évi adománylevele.[1]) — *Pozsony* megyében, a Csalóközben, az alsó-csalóközi járásban, Kürt határában, az érsekujvári Duna vizében létezett, vagy vize által alkotott halászóhely.

[1]) *Árp. Uj Okm.* IV, 82. 83. Rimely: *Capit. Poson.* 299. 300.]

Zoua [1]) lásd Saba.

[1]) Fejér VII. V, 45. Wenzel XI, 106.]

Zougua fluvius [1]) lásd Zagaua.

[1]) Fejér IV. III, 281.]

Zouroseurem [1]) lásd Zoruoseurem.

[1]) Rimely: *Cap. Poson.* 300. l.]

Zova fluvius [1]) lásd Saba.

[1]) Béla névtelen jegyzője cap. XLI. XLIII. *Haz. Okmtár* VII, 34.]

Zowa, aqua, fluvius, Zowa magna [1]) lásd Saba.

[1]) Wenzel XI, 129. 145. 146. Tkalcic I, 35. 37. *Cod. Patrius* VII, 73.]

Zowichka glowa, *rivus, patak.* Említi II. Endrének Egidius számára kiállított 1217. évi kegylevele.[1]) — *Zágráb* megyében, a Száva mellékvize.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 37. *Árp. Uj Okm.* XI, 145.]

Zoyska rivus [1]) lásd Zoizka.

[1]) Fejér IV. I, 262.]

Zozor minor. Említi II. Endrének Fenteus erdőséget tárgyazó 1231. évi adománylevele [1]) — *Szatmár* megyében, a *Szaszár* folyó kiágazása vagy hasonnevü mellékvize.[2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 233. — [2]) A *Szaszár* folyóra nézve lásd *Nogzozor,* az okirat topographiájára nézve pedig *Berekzow.*]

Zqworch, *fluvius, folyó.* Említi a pozsegai káptalannak bizonyos birtokcserére vonatkozó 1264. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban, Podwrs föld határában, valószinüleg a mai *Pozsega* megyei Podversko vidékén folyt, de e néven itt ismeretlen víz.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 114.]

Zraga piscina [1]) lásd Zirega.

[1]) Fejér VII. V, 97. Hornyik I, 192. nota 12.]

Zsabnicza vagy **Farkasseveczi patak,** lásd Xabiniza.

Zsarnovicza, lásd Sernovicza.

Zsdalla drávai ág, lásd Sdelia.

Zsegrai patak, lásd Sigra.

Zselézi víz, lásd Nogsar.

Zsemlékes tó, lásd komárommegyei Semlekus.

Zsidányi csermely, lásd Vigna potoka.

Zsidovini római fürdő. Nyomai fenmaradtak a *Krassó-Szörény* megyében fekvő *Zsidovin* helységben, hol a kincstár a hosszútöltés mentén a piaczon, még e század első tizedében ásatásokat eszközöltetett. Ez alkalommal épületmaradványok lettek feltárva, melyeknek hátterében a *caldarium* és *frigidarium,* meg a *hűsítő csarnok* jól kivehetők, nemkülönben a *vízvezető csövek* is. Ha Ormós tudósítása megbízható, úgy a praetor vagy a legio-parancsnok magán házi fürdőjéről van szó. [1]) Zsidovin helyén kétségenkivül jelentékeny római telep állott. Bizonyítják ezt az itt nagy számban előkerült érmek, téglák s épületi substructiók. A fenmaradt nyomok tanusága szerint a régi község a szomszédos rafnai erdőig és a gertenyesi határ mellett egész a rittbergi útig terjedt. [2]) Pesty [3]), Schwicker [4]) és Böhm [5]) szerint a telep neve *Sidovia* volt. De ez minden alapot nélkülöz s csupán csak a név hasonlatosságából van kigondolva. A Sidovia telepnév tényleg egyetlenegy irott történeti műben sem említtetik. A Ptolemaeus által felsorolt dácziai helységek között sem fordúl elő. A feliratos kőanyag által pedig eddigelé mindösszesze csak a következő telepek vannak constatálva Dácziának hazánkra eső részében: Napoca = *Kolozsvár* [6]), Potaissa = *Torda* [7]), Germisara = *Csákmó* [8]), Porolissum = *Mojgrad* [9]), Resculum = *Sebesváralja* [10]), Micum = *Veczel* [11]), Sarmizegetusa = *Várhely* [12]), Aquae = *Kis-Kalán* [13]), Canabae s illetőleg Apulum = *Gyulafehérvár* [14]), Ampelum = *Zalatna* [15]), Tibiscum = *Zsuppa a Temes-Bisztra-toroknál* [15*]), Pons Augusti = *Marga.* [16]) Ezekhez hozzáadhatjuk még a verespataki római viaszos táblákon megnevezett Alburnus maior = *Verespatak* s azonkivül Deusara, Kartum, Cernenum, Immenosum maius és Kavieretium nevü bányászteleppeket. [17]) Sidoviának azonban sehol semmi nyoma s igy tettleg nincs is semmi alap, mely egy ily nevü dák helységet igazolna. A Zsidovin helyén feküdt római telep neve inkább *Bersovia* volt. E telepnévnek van erős történeti alapja. Említi ezt ugyanis úgy a Peutinger-tábla [18]) mint pedig Priscinianus *Bersobis* néven. [19]) A Peutinger-tábla szerint a viminacium-tibiscumi, vagyis a kosztolácz-zsuppai útvonalban az állomáshelyek következőleg követ-

keztek egymásra: Viminatio. X. Lederata. XII. Apo fl. XII. Arcidava. XII. Centum Putea. XII. *Bersovia*. XII. Ahibis III. Caput Bubali. X. Tivisco. Hogy Viminacium alatt a mai Kosztolácz értendő Szerbiában, átalánosan elfogadott igazság. A nevesb történetirók közül talán csakis D'Anville az, ki azt Rámára magyarázza [20]), míg Bedeus, Mannert, Franke, Forbiger, Reichardt, Spruner, Kanitz, Aschbach, Mommsen, Marquardt, Dierauer, Kiepert s mások Kosztolácczczal azonosítják. Ez biztos lévén, elhelyezhetjük az úttérkép távolságadatai alapján a többi állomáshelyet is. Viminaciumtól Lederataig a távolság X római mértföld. Egy római mértföld 1472·5 méter, vagyis valamivel kisebb lévén egy mai angol mérföldnél, Lederatát *Rámá*hoz kell helyeznünk. Nagy erőszakot követtek el tényleg mindazok, kik a Peutinger-tábla világos feltüntetésével nem törődve, Lederatát a Duna balpartjára, a mai Uj-Palánkához helyezték. [21]) Hogy Apo alatt folyó, nem pedig telep értetik, kitetszik a *fl.* betükből, melyeket a tábla a név mellett feltüntet. A tábla szerint ezen Apo fl. XII római mértföldre van Lederatától. Uj-Palánka közelében két folyóvíz szakad a Dunába, a Nera és a Karas. Hogy az Apo alatt nem értethetik a Nera, világos. Az csakis a Karasra vonatkozhatik. A tábla által jelzett távolság szerint a római hadút a Karast, körülbelül *Lagerdorf* táján, Fehértemplomtól éjszaknyugatra érte el. Innen Arcidava szintén XII római mértföldre esett. E távolság megfelel a mai *Versecz*nek, melylyel e szerint Arcidava azonositandó. Ugyancsak XII római mértföldre feküdt innen Centum Putea, ez megfelel *Germa*nnak. Erre következett azonkép XII római mille után *Bersovia*. A távolság Germantól Zsidovinig XII róm. mértföldnél kissé több. Bersovia ennél fogva *Zsidovinnel* bátran azonositható és nem vonatkozik sem *Karassová*ra, mint Mannert, sem *Szászká*ra, mint Bedeus mondják. Hogy pedig a római út csakugyan ez iránynak haladt s a róm. állomások a megnevezett manapi helységekkel összeesnek, azt a hosszúsági méreteken kivül e helyek régiségleletei is bizonyitják. Zsidovin, German, Versecz, Lagerdorf, Uj-Palánka, Ráma római dolgokra nézve igen gazdag lelőhelyek. Az állandó letelepedésnek is félreismerhetetlen nyomaira akadhatni ezek legtöbbjén. [22])

[1]) *Régészeti Közlemények* I. *Bersovia*. Megjelent az *Arch. Közl.* VIII (Uj foly. VI.) k. III. f. 149—150. ll. térrajzzal. — [2]) *Ortsnamen im temeser Banat.* Közzétéve a *Temesvarer Zeitung* 1857. évi folyamában 15. és 24. sz. — [3]) »Man geht hier so zu sagen auf einer untergegangenen Stadt, aber nichts erhebt sich davon über die Erdoberfläche. Überall, wo gegraben wird, auf den Plätzen und in den Gärten kommt man nach Abhebung einiger wenige Fusz dicken Erdschichte, auf starkes, gleiches Grundmauerwerk von 4—5' Dicke und gleicher Tiefe. Im vergangenen Jahrhundert wurden hier noch vollständige römische Zimmer entdeckt und Silber- und Goldmünzen mit dem Gepräge Trajans, Aurelians, Vespasians u. s. w. Gebrannte Ziegel werden noch heute gefunden mit Inscriptionen der römischen Kaiser und Legionen.« *Temesvárer Zeitung*, 1857. évf. Nr. 15. és 24. Az itteni leletekre nézve l. azonkivül

Ormóst: *Arch. Közl.* VIII, 149—150. Böhmöt: *Dél-Magyarorsz. kül. tört.* I, 368. l. 13. jegyz. — [4]) *Arch. Közl.* VIII, 148. — [5]) *Gesch. des temeser Banats* 14. l. — [6]) *Dél-Magyarorsz. kül. tört.* I, 32. és 368. l. 13. jegyz. — [7]) Mommsen: *Corp. Inscr. Lat.* III. Nr. 827. 858. 860. 862. 865. 867. 869. 911. 1100. 1141. 1627. 1633, 10. 6254. — [8]) U. o. Nr. 913. 1030. 1627. 2086. — [9]) U. o. Nr. 1395. 1412. — [10]) U. o. Nr. 1486. 1495. 2866. — [11]) Torma: *A limes dacicus* 47. l. *Archaeolog.-epigraph. Mittheilungen aus Oesterr.* 1879. III. k. 92—93. ll. 13. sz. s IV. k. 2. f. 1880. *Revidirte u. neue Inschriften zu C. I. L.* III. — [12]) Torma: *Adalékok Dácia föld- és helyiratához.* Közzétéve az *Arch. Ért.* XIV. k. III. f. 110—113. Mommsen: *C. I. L.* III. I, Nr. 1350. 1351. 1384. 1405. — [13]) Mommsen: *C. I. L.* III. Nr. 753. 942. 943. 972. 973. 1051. 1060. 1069. 1141. 1175. 1177. 1196. 1198. 1199. 1209. 1369. 1384. 1385. 1397. 1398. 1407. 1417 a. 1424. 1425. 1426. 1428. 1440. 1441. 1445. 1446. 1448. 1449. 1450. 1452. 1453. 1455. 1456—1463. 1465. 1471—1473. 1477. 1478. 1482. 1484—1486. 1488—1492. 1495—1499. 1502. 1503. 1506. 1508. 1510—1513. 1515. 1516. 1518—1520. 6269. 6270. — [14]) U. o. Nr. 1407. — [15]) U. o. Nr. 943. 972—976. 982—986. 1001. 1008. 1016. 1051. 1064. 1065. 1069. 1079. 1082—1084. 1093. 1104. 1114—1116. 1132. 1139. 1141. 1150. 1157. 1162. 1176. 1180—1182. 1198. 1207—1209. 1212. 1213. 1216. 1217. 1279. 1280—1282. 1284. 1321. 1433. 1481. 1486. 4372. 6262. — [15*]) Ortvay: *Tibiscum helyfekvése* 31—35. ll. — [16]) *C. I. L.* III. I. Nr. 1293. 1308. — [17]) U. o. Nr. 1351. — [18]) *Arch. Ért.* XIV, 117. — [19]) L. *Apo* alatt. — [20]) *Auctor. grammat. lat.* ed. Putsch. 682. l. VI, 13. — [21]) *Mém. de l'Acad. des Inscr.* XXVIII, 433. Bedeus: *Hist. Atlas.* 1851. I. térkép. — [22]) Mint Aschbach: *Ueber Traj. stein. Donaubrücke* 207. l. Dierauer: *Beiträge zu einer krit. Gesch. Traj.* 81. l. Ilić Luca: *Archäologische Funde in Banat* czimü közleményében a *Mittheil. d. kk. Centr.-Comm.* X. évfolyamában. 1865. márcz. áprilisi füz. — [23]) L. *Tört. és rég. Értesítő* II. évf. IV. füz. 197. l.]

Zsikava, lásd Sikua.

Zsitva folyó, lásd Sithvan.

Zsitva tó, lásd Sytua stagnum.

Ztaraztudnicha, *fluvius, folyó.* Említi az egri káptalannak Zubogy földet tárgyazó 1283. évi adománylevele. [1]) — *Gömör-Kishont* és *Borsod* megyék határterületén, a tornaljai járás területén fekvő Zubogy határában, a Szuha mellékvize, melylyel együtt a Sajóba szakad balfelől.

[1]) *Zichy-Codex* I, 54.]

Ztebnyche, *fluvius, folyó.* Említi István országbirónak bizonyos osztályrész határvonalainak kijelölését illető 1246. évi okirata. [1]) — *Nyitra* megyében, Divék vidékén, hol azonban Bik nevü helyet ma már hiában keresünk. A víz nyilván a Nyitricska valamely mellékvize.

[1]) *Cod. Patrius* VII, 33.]

Ztermech vallis rívus, *patak.* Említi a császmai káptalannak Jakab számára kiállított 1278. évi bizonyító oklevele. [1]) — Horvátországban, Garig birtok határában, a mai *Belovár* megyében, a Császma, Lónya és Illova közé foglalt területen, melynek közepe táján emelkednek manap is a híres Garich vár romjai. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 241. — [2]) L. ehhez *Diuich* alatt.]

Ztopchenykpotok, *Ztopchenyk, Skopchonik, Skopchonick, aqua, potockh, potok, víz, patak.* Említi Mária királynénak Dobouch földet tárgyazó 1259. évi adománylevele [1]), a pozsegai káptalannak Gergely számára kiállított 1268. évi bizonyító oklevele [2]), Erzsébet özvegy királynénak Benedek grófnak Vrbua birtokot adományozó 1275. évi okirata [3]) és IV. Lászlónak Csák Dominik fiai számára kiállított 1280. évi adománylevele. [4]) — Horvátországban, *Kőrös* megyében, a Száva balvidéki vízkörnyékében. Az okirat szerint cadit Ztopchenykpotok in Dobech fluuium.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 502. — [2]) *Árp. Uj Okm.* XI, 578. — [3]) Wenzel IV, 55. XII, 147. — [4]) Fejér V. III, 24.]

Ztopotna, *fluvius, folyó.* Említi István szlavoniai bánnak több Riuchei birtokot meghatározó 1255. évi okirata. [1]) — Az egykori Riuche, a mai *Kőrös* megyében, a körösi alispánságnak Belovár megyével határos területén, Rovisče vidékén, a Velika baloldali mellékvize, melylyel a Császmába szakadt. [2]) Ama vizek közt, melyeket Pesty mint az egykori Riuche megyeéit elöszámlál, ezen Ztopotna elő nem fordúl. [3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VII, 396. — [2]) Az okiratot illetőleg lásd *Ruuissa.* — [3]) *Az eltünt régi vármegyék* II, 296—297.]

Ztremen, *fluvius, folyó.* Említi Omodé györi püspöknek bizonyos földbirtokra vonatkozó 1265. évi bizonyító oklevele. [1]) *Vas* megyében, a Rába vízkörnyékében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 133.]

Ztrugua, *ricus, patak.* Említi II. Endrének Egidius számára kiállított 1217. évi okirata [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén, a Szávának Sztruga mellett elfolyó baloldali mellékvize.

[1]) Tkalcic: *Mon.* I, 37. *Árp. Uj Okm.* XI, 145. 146.]

Ztrusech [1]) lásd Struzeht.

[1]) Wenzel VII, 203.]

Ztumpach, *aqua, víz.* Említi II. Endrének Miska comes számára kiállított 1214. évi adománylevele. [1]) — *Zala* megyében, a zalaegerszegi járásban, a *Szompácsi* csermely. [2]) Torkos Sándor e Ztumpach nevet a Sancta Pax-ból származtatja [3]), de érvelésének alaptalanságát kimutatta Pesty, ki szerint e víz eredeti irmodora helyesebb Zcumpach. [4])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 368. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Warizka.* — [3]) *Magy. Nyelvészet* V, 373. 374. ll. — [4]) *A helynevek és a történelem* 53—54. ll.]

Zturga, *fluvius, folyó.* Említi Omodé györi püspöknek bizonyos földbirtokra vonatkozó 1265. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Vas* megyében, a Rába vízkörnyékében.

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 133.]

Ztwdech [1]) lásd Struzeht.

[1]) Wenzel VI, 465.]

Ztwdecho [1]) lásd Struzeht.

[1]) Wenzel VI, 466.]

Zualm, *Zvalin, piscina, halas.* Említi sz. Istvánnak a bakonybéli apátság számára kiállított 1036. évi adománylevele. [1]) — *Drácai* halastó. [2]) Nyilván azonos a *Zuralin*-nal. [3])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* I, 328. IV. I. 411. Fuxhoffer-Czinár: *Monast.* I, 159: Péterffy: *Sacr. Conc.* I, 5. Katona, *Hist. Crit.* I. k. — [2]) Lásd *Toplonca, Toplunca.* — [3]) L. *ezt.*]

Zub, *portus, rév.* Említi Kézai Simon mester. [1]) — *Hont* megyében, a Duna réve *Szob*-nál, az Ipolynak a Dunába való szakadásánál. [2]) Jerney helytelenül *Zob*nak hangoztatja. [3])

[1]) *Chronica.* Lib. II. cap. I. §. 3. — [2]) Lásd Szabó tud. jegyzetét Kézai magyar ford. 45. l. 2. jegyz. — [3]) *Magy. Nyelvk.* 159. l.]

Zubveyze. Említi az esztergomi káptalannak bizonyos birtokosztozkodást tárgyazó 1260. évi okirata. [1]) — *Komárom* megyében, a Csalóközben, a P.-Bálvány-Szakálloshoz tartozó halas, a Vágduna mentén. [2])

[1]) *Hazai Okmtár* VI, 102. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Fecez.*]

Zucher, *aqua, víz.* Említi II. Endrének Ochuz bán számára kiállított 1221. évi adománylevele. [1]) — Horvátországban, *Zágráb* megyében, a zágrábi alispánság területén.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 223. Theiner: *Veter. Mon.* I, 78. Tkalcic: *Mon.* I, 50. *Árp. Uj Okm.* XI, 162.]

Zuchodol rivulus [2]) lásd Zuhodol.

[1]) Wenzel XI. 296.]

Zuchuiche rivulus [1]) l. Zuhycha.

[1]) *Győri tört. és rég. füz.* III, 107.]

Zuckcu fluvius magnus [1]) l. Zwkchu.

[1]) Wenzel VIII, 297.]

Zudchan fluvius [1]) lásd Zudcze.

[1]) Fejér IV. I, 346.]

Zudcsa gurgites [1]) lásd Zudcze.

[1]) Fejér IV. I, 346.]

Zudcze, *Zudchan, Zudcsa, fluvius, gurgites, folyó, örvény.* Említi IV. Bélának Bogomér számára kiállított 1244. évi adománylevele. [1]) — *Trencsén* megyében, a Javornik hegyről lefolyó s Szkalatól keletre a Vágba jobbfelől szakadó *Szucsai patak.* Az okiratban említett terra Zudcsan, Zudczan, Zudchan = A.- és F.-*Szucs* (Szucsa, Dolna- és Horne-Suca), terra Zlatouics = *Zlatócz*, villa Wetuon úgylátszik = *Ujezdo*? [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. I, 346. — [2]) V. ö. *Drietoma, Hluboka, Jelzeunec, Liburcha.*]

Zudurirg aqua [1]) lásd Zudurug.

[1]) Fejér II, 285.]

Zudurug, *Zudurirg, aqua, víz.* Említi III. Bélának a fejérvári keresztesek birtokait felsoroló és megerősítő 1193. évi okirata. [1]) — *Somogy* megyében, a nagyatádi járás területén, Szulok éjszaki vidékén, a Dráva baloldali vízkörnyékében. [2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* II, 285. Knauz: *Mon.* I, 143. Batthyán: *Leg. Eccl.* II, 286. Katona: *Hist. Crit.* IV. 410. Pray: *De Prior. Aur.* p. 117. Schmitth: *Epp. Agr.* I, 101. — [2]) Az okirat idevonatkozó topographiájára nézve lásd *Galanas.*]

Zueciche, *Zuetice, Zuettche, Zvetiche, Zvetyce, Zenethniche, Zenetnice, fluvius, folyó.* Említi IV. Lászlónak Jakab comes számára kiállított 1276. évi adománylevele [1]), a leleszi conventnek Bezew helység határjárásáról szóló 1287. évi bizonyító oklevele [2]) és az egri káptalannak III. Endréhez intézett 1292. évi jelentő okirata. [3]) — *Ung* megyében, Bező határában, a Laborcz mellékvize, úgylátszik az Ung által közvetítve.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XII, 170. *Haz. Okmtár* VI, 222. — [2]) *Árp. Uj Okm.* XII, 466. — [3]) *Árp. Uj Okm.* X, 82.

Haz. Okmtár VI, 386. Kubinyi: *Magy. tört. Eml.* I, 153.]

Zuer fluvius [1]) lásd Z w e w.

[1]) Fejér VII. V, 306.]

Zuetice fluvius [1]) lásd Z u e c i c h e.

[1]) Wenzel XII, 170.]

Zuettche [1]) lásd Z u e c i c h e.

[1]) Kubinyi I, 153.]

Zugousuk, *aqua, víz.* Említi a pécsi káptalannak bizonyos határjárásra vonatkozó 1296. évi okirata. [1]) — *Verőcze* megyében, a Karasicza folyó vízkörnyékében, úgy látszik az eszéki alispánságban fekvő Ság környékén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 241.]

Zuha, *Zucha, aliud fluuium, folyó.* Említi Roland nádornak Buskfeulde határszabályozását tárgyazó 1299. évi itélőlevele. [1]) — *Borsod* megyében, a Szuhának hasonnevü mellékvize. Hogy a Szuhától különbözik, maga az okirat határozottan mondja. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 341. XII, 636. — [2]) A topographiára nézve lásd *Zucha.*]

Zuhapotoc. Említi Mária királynénak Miske comes számára kiállított 1266. évi adománylevele. [1]) — Szlavonországban, *Pozsega* megyében, az okirat szerint Zuhapotoc qui cadit in aquam Cherkwenig. A Száva vízkörnyékében.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 140.]

Zuha potok, *fluvius, fluentum.* Említi III. Endrének Némethy helységet tárgyazó 1291. évi adománylevele. [1]) — *Hont* megyében, Dreno vidékén, a Littavának s illetőleg a Korponának mellékvize, az Ipoly jobboldali vízkörnyékében. [2])

[1]) Knauz: *Cod. Strig.* I, 174. — [2]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Dreno.*]

Zuha Kotinua [1]) lásd K a t i n n a.

[1]) *Cod. Patrius* VII, 72.]

Zuha flumen [1]) lásd Z w c h a.

[1]) Wenzel XII, 636. 638.]

Zuhodol, *Zuchodol, Sukhodol, rivulus, fluvius, csermely, folyó.* Említi Dénes nádornak Oxeu Sz. György helységet tárgyazó 1237. év körüli itélőlevele [1]), Roland bánnak a topuskói apátság javára hozott 1266. évi itélőlevele [2]), a császmai káptalannak Mirse számára kiállított 1271. évi bizonyító oklevele [3]) és IV. Bélának a lovagrend számára kiállított 1272. évi okirata. [4]) — Horvátországban, a *báni kerület*ben, a petrinjai járásban, a Száva jobboldali vízkörnyékében. [5])

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 296. — [2]) *Árp. Uj Okm.* XI, 561. Tkalcic I. 133. — [3]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 358. — [4]) X. Gergely pápa 1275. évi átiratában Theinernél: *Vet. Mon.* I, 315. — [5]) A topographiára nézve lásd *Castanicha* és *Globoky.*]

Zuhuice rivulus [1]) lásd Z u h y c h a.

[1]) Wenzel VIII, 218. *Haz. Okmtár* VII, 111.]

Zuhuiche rivulus [1]) l. Z u h y c h a.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 187.]

Zuhycha. *Zuhuice, Zuhuiche, Zuchuiche, rivulus, fluvius, flumen, csermely, folyó, folyam.* Említi IV. Bélának Dulow földtért tárgyazó 1259. évi adománylevele [1]), a nyitrai káptalannak egy 1268 [2]) és egy 1272. évi bizonyító oklevele. [3]) — *Trencsén* megyében, a Vág jobboldali mellékvize Mikusócz és Lednicz vidékén, ma e néven ismeretlen. [4])

Az 1268. évben említett Domanysa = *Domanis* a vág-beszterczei járásban. A folyóvíz maga pedig Zuhvizének ejtendő, a mint ennek helyesen ejtik a Hazai Okmánytár kiadói is.

[1) *Haz. Okmtár* VI, 98. (Említtetik a *Győri tört. és rég. füz.* III, 361, de Rómer az okmánynak csakis chronologiájával foglalkozik.) — 2) *Árp. Uj Okm.* VIII, 218. *Haz. Okmtár* VII, 111. — 3) *Haz. Okmtár* VI, 187. *Győri tört. és rég. füz.* III, 107. — 4) A topographiára nézve lásd *Wasyk*. Azonkívül v. ö. Pestyvel: *A magyarorsz. várispánságok tört.* 511. l.]

Zuina, *fluvius, Zuini potok, patak, folyó.* Említi Mária királynénak Dobouch földet tárgyazó 1259. évi adománylevele [1]), IV. Lászlónak Jób számára kiállított 1273. évi adománylevele [2]) és IV. Lászlónak Csák Dominik fiai számára kiállított 1280. évi adománylevele. [3]) — Horvátországban, a Száva baloldali vízrendszerében. Az okirat szerint *Pozsega* megyében.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. II, 502. — 2) *Haz. Okmtár* VI, 195. — 3) Fejér V. III, 24.]

Zuini potok [1]) lásd Z u i n a.

[1) Fejér IV. II, 502. V. III, 24.]

Zuinna [1]) lásd S c i n n a.

[1) Tkalcic I, 141.]

Zukchepataka rivulus [1]) l. Z w k c h u.

[1) Wenzel VIII, 297.]

Zulche-Pataka rivulus [1]) l. Z w k c h u.

[1) Fejér V. I, 19.]

Zulkus fluvius [1]) lásd L u l k u s.

[1) Fejér III. II, 115.]

Zumolch, *Szumolcs, aqua, víz.* Említi János zágrábi püspöknek István comes számára kiállított 1293. évi adománylevele. [1]) — *Verőcze* megyében, a veröczei alispánság területén, a Dráva jobboldali vízkörnyékében.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VI. I, 259. Tkalcic: *Mon.* I, 232.]

Zumuga rivulus [1]) l. S c u m e c h a.

[1) *Cod. Patrius* VII, 68.]

Zumulnukfew [1]) lásd S u m u l n u k.

[1) Fejér IV. II, 301.]

Zumur, *puteus, kút.* Említi IV. Bélának István kamarás számára kiállított 1268. évi adománylevele. [1]) — *Esztergom* megyében, hol azonban ma Agár nevü birtokterületet, illetőleg villát nem találunk. Ha az ugyanott említett villa Turyan alatt netán a komárommegyei Tarján értetnék Esztergommegye szomszédságában, akkor a Zumur kútja talán *Szomorkútjá*nak volna ejtendő, miután ilynevü helységet találunk manap is Esztergom megye határa közelében Komáromban, Tarjántól délkeletre.

[1) *Haz. Okmtár* VII, 108.]

Zumus [1]) lásd Z o m u s.

[1) Fejér VII. IV, 163.]

Zund *villae stagnum, tó.* Említi II. Endrének Tamás comes számára kiállított 1231. évi adománylevele. [1]) — *Bács-Bodrog* megyében, az első középjárásban levő *Szonta* tava. [2])

[1) *Árp. Uj Okm.* XI, 223. — 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Bozyasfoka.*]

Zundar, *Zunder, Zendar, aqua, víz.* Említi IV. Bélának a turóczi monostor 1252. évi alapítólevele. [1]) — *Győr* megyében, a Csalóközben, a tósziget-csilizközi járásban, Kulcsod és Ravazd vidékén. [2])

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 305. *Haz. Okmtár* VI, 73. — 2) Az okirat idevonatkozó topographiájára nézve lásd *Asoanthu.*]

Zunder aqua 1) lásd Zundar.

[1) Fejér VII. V, 305.]

Zuonna, *riculus, csermely.* Említi IV. Bélának Baboneg és István comesek számára kiállított 1256. adománylevele.1) A mai Török-Horvátországban, az Unnába jobbfelől szakadó Szanának mellékvize, a *Srodnai* patak.2)

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. IV, 118. 119. — 2) Lásd Pesty: *Az eltünt régi vármegyék* II, 234. Sugyanő: *A magyarorsz. várispánságok tört.* 205. l. A topographiára nézve pedig lásd *Steryomla.*]

Zuouyn rivulus 1) lásd Zuoytin.

[1) Tkalcic I, 108. Wenzel XI, 414.]

Zuoytin, *Zuouyn, rivulus, csermely.* Említi IV. Bélának bizonyos határjárást tárgyazó 1256. évi okirata. 1) — Horvátországban, *Belovár* megyében, a belovári alispánság területén, Palesnik vidékén. Ma e néven ismeretlen. 2)

[1) Tkalcic: *Mon.* I, 107. 108. *Árp. Uj Okm.* XI, 414. — 2) Az okirat topographiájára nézve lásd *Charnareka* és *Palichma.*]

Zurathka fluvius 1) lásd Zaratka.

[1) Wenzel VII, 87. 88.]

Zurga piscina 1) lásd Zirega.

[1) Fejér I, 433.]

Zurnapatok. Említi a Ják nemzetségbeliek birtokosztályára vonatkozó 1259. évi okirata. 1) — *Vas* megyében.

[1) *Haz. Okmtár* IV, 38.]

Zurnu et Parz, *torrens, zuhatag.* Említi II. Gézának a kissingi apátság számára kiállított 1157. évi okirata. 1) *Vas* megyében, a Rába vízkörnyékében.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 117.]

Zutuche, *Zütüche, aqua, fluviolus, víz, folyócska.* Említi II. Endrének Sándor comes számára kiállított 1206. és 1216. évi adománylevele.1) — *Pozsony* megyében, a Csalóközben, Csötörtök vidékén.2)

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 174. *Haz. Okmtár* VI, 7. — 2) A topographiára nézve lásd *Jablampotoca.*]

Zuvalin *piscinae, halasok.* Említi a bakonybéli apátság jószágait összeiró 1086. évi okirat. 1) — A Dráva két halastava. Sunt in Draua II. (piscinae), que dicuntur Zuvalin, mondja az okirat.

[1) *Árp. Uj Okm.* I, 36. L. ehhez *Zualm.*]

Zuynchy, *fluvius, folyó.* Említik a zágrábi káptalannak bizonyos határjárást tárgyazó kétrendbeli 1287. évi bizonyító oklevelei. 1) 2) — Horvátországban, a *báni kerület* glinai járásában, a Glina jobboldali vízkörnyékében, M. Gradac határában a Bruchina mellékvize.

[1) *Árp. Uj Okm.* IX, 457. — 2) *Árp. Uj Okm.* XII, 463.]

Zuzga piscina 1) lásd Zirega.

[1) Fejér II, 73. Hornyik I, 192. l. nota 12.]

Zütüche fluviolus 1) lásd Zutuche.

[1) Fejér III. I, 174.]

Zva 1) lásd Saba.

[1) *Cod. Patrius* VII, 73.]

Zvalin piscina 1) lásd Zualm.

[1) Fejér I, 328.]

Zvndar aqua 1) lásd Zundar.

[1) *Haz. Okmtár* VI, 73.]

Zwathew fluvius 1) lásd Zwkchu.

[1) Wenzel XII, 441.]

Zwew, *Zuer, fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának a turóczi monostor 1252. évi alapító levele.[1]) — *Győr* megyében, a Csalóközben, Bajcsnak dunáninneni vidékén. Összeköttetésben állott a Tormas vizzel.[2])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* VII. V, 306. *Haz. Okmtár* V, 73.]

Zwcha, *Zwha, Zuha, fluvius, flumen, folyó, folyam.* Említik Roland nádornak Jákófalva[1]), Naragh[2]) és Buskfeulde[2]) határszabályozását illető 1299. évi itélőlevelei. — A *Gömör* megyében, Tornaljától keletre eredő, *Gömör* és *Borsod* megyék területét hasító s Kazinczitól délkeletre a Sajóba balfelől szakadó *Szuha.* Az okiratokban említett Jakowfalwa = *Jákfalwa,* Kaza = *Kaza,* Korithian, Corithian, Korychan = *Kurittyán,* Ormus, Ermus = *Ormos,* mind Borsod megyében, a szendrei járásban.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 341. — [2]) U. o. XII, 638. — [3]) U. o. X, 341. XII, 636.]

Zwetiche fluvius[1]) l. Zuecicheo.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 386.]

Zwetyce fluvius[1]) l. Zuecicheo.

[1]) Wenzel XII, 170. *Haz. Okmtár* VI, 222.]

Zwha Mechchencha, *Zwh Mechchencha, riculus, csermely.* Említi Dénes nádornak a Woykffy-család őseinek Dráva-Száva közti régi birtoka tárgyában szóló 1128. évi itélőlevele.[1]) — Szlavonországban, *Pozsega* megyében. Rivulus nomine Zwha Mechchencha intrat in aquam Mechchencham.[2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VI, 459. — [2]) Lásd *ezt.*]

Zwha[1]) lásd Zwcha.

[1]) Wenzel X, 341.]

Zwha aliud fluuium[1]) lásd Zuha.

[1]) Wenzel X, 341.]

Zwkchu, *Cepesen, Chepzeu, Csepcsen, Csepest, Scukcha, Zebcheu, Zechesew, Zekchew, Zerchor, Zuckcw, Zulche-Pataka, Zwathew, Zukchepataka, riculus, fluvius, fluvius magnus, flumen magnum, csermely, folyó, nagy folyó, nagy folyam.* Említi II. Endrének bizonyos birtokcserét tárgyazó 1212. évi okirata[1]), IV. Bélának a bártfai cisterczita-egyház számára kiállított 1247. évi adománylevele[2]), IV. Bélának Komlósi German számára kiállított 1259. évi felmentő okirata[3]), István ifj. királynak Echy comes számára kiállított 1261. évi adománylevele[4]), ugyanannak Komlósi German számára IV. Béla okiratát megerősítő 1264. évi okirata[5]), V. Istvánnak Tobias comes számára kiállított 1270.[6]), ugyanannak János és István mesterek számára kiállított 1272.[7]) és IV. Lászlónak György mester számára kiállított két rendbeli 1285. évi adománylevele.[8])[9]) — *Sáros* megyében, a Rezsó környékén eredő s Eperjes alatt a Tarczába szakadó *Szekcső.* A predium Zwkchu ma már nem létezik Sárosban. Hogy az egyik 1285. évi okiratban említett Zwathew, és az 1261. éviben olvasható Scukcha a *Szekcső*ről értendők, magok az okiratok szövegei kétségenkivülivé teszik.[10]) Pesty a Csepest, azonosságát a Szekcsővel észre nem vevén, az eltünt ismeretlen vizek közé számítja.[11])

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* III. I, 115. Wagner: *Anal. Scep.* III, 144. Wenzel

XI, 114. Pesty: *Századok* I, 75. — [2]) Fejér VI. II, 377. — [3]) *Árp. Uj Okm.* VII, 506. — [4]) Wenzel III, 5. VIII, 12, — [5]) Wenzel VIII, 95. — [6]) Fejér V. I, 19. Wenzel VIII, 297. [7]) Fejér V. I, 231. *Haz. Okmtár* V, 47. Wagner: *Dipl. Sáros.* p. 286. Katona: *Hist. Crit.* VII, 591. — [8]) *Árp. Uj Okm.* XII, 437. — [9]) U. o. XII, 441. [10]) Az 1247. évi okirat topographiájára nézve lásd *Breznicha, Kysbeteznek.* — [11]) *Századok* I, 75.]

Zwmwlnwkfew [1]) lásd S u m u l n u k.

[1]) Bárdosy: *Suppl.* p. 455.]

Zwyne, *Scycyna, Seuyna, Sryna, aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi IV. Lászlónak Somosi Péter számára kiállított 1284.[1]), Omodé nádornak Benedek számára kiállított 1295.[2]) és a szepesi káptalannak III. Endréhez intézett 1297. évi jelentő okirata.[3]) — *Sáros* megyében, a Branyiszkó hegységen eredő s Kőszegnél a Hernádba balfelől szakadó *Szinyei víz* vagy *Srinka.*[4]) Hogy a IV. Lászlónak 1284. évi okiratában előforduló Scycyna, melyet Fejér Scuyna-nak ir, azonos a Svinkával, az okiratból világos.

[1]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. III, 252. *Árp. Uj Okm.* IX, 389. — [2]) *Hazai Oklevéltár* 146. 147. (Fejér VI. I, 380. metatio nélkül.) Azonkiv. lásd Wagner: *Dipl. Sar.* p. 307. Katona VI, 1144. [3]) Fejér VI. II, 78. Bárdosy: *Supplem. Anal. Scep.* p. 422. — [4]) Az okirat topographiájára nézve lásd *Bohneth.*]

Zygnedd, *piscatura, halászó.* Említi a győri káptalannak bizonyos birtokosztozkodást tárgyazó 1261. évi bizonyító oklevele.[1]) — *Komárom* megyében, a Csalóközben, Ekel vagy Szakállos birtokok területén.

[1]) *Árp. Uj Okm.* XI, 514.]

Zygnyk, *fluvius, folyó.* Említi a keresztesek uj udvari conventjének, István mester számára kiállított 1298. évi bizonyító oklevele.[1]) — *Zala* megyében, a csáktornyai járás területén, a Mura-Dráva között, a Murának egy e néven nem ismert jobboldali mellékvize. Az okiratban említett Nova Curia = *Ujudvar* a csáktornyai járásban.

[1]) *Árp. Uj Okm.* X, 327.]

Zygun, *rivulus, csermely.* Említi IV. Bélának Locsman vármegye adományát tárgyazó 1262. évi privilegiuma. — *Sopron* megyében, a Répcze vízkörnyékéhez tartozó s úgy látszik a Csávai patak által közvetített, manap e néven ismeretlen viz.[2]) — Más magyarázatot Pesty sem tudott e víznek adni.[3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 54. — [2]) Az okirat topographiájára nézve l. *Bykig.* [3]) *A magyarorsz. várispánságok tört.* 315. l.]

Zyktou, *piscina, halas.* Említi a győri káptalannak bizonyos egyezségre vonatkozó 1299. évi bizonyító oklevele.[1]) *Moson* megyében, a nezsideri járásban fekvő Illmicz területén.[2]) Az okirat szerint e halas est iuxta predictam Ecclesiam (Beati Martini . . . in eadem Ilmeuch constructam.) Jerney *Szik-tó*nak ejti.[3])

[1]) *Árp. Uj Okm.* V, 222. — [2]) Az okiratot illetőleg lásd *Bunr.* — [3]) *Magy. Nyelvkincsek* 170. l.]

Zyktou *palus, Sik lacus, tó, mocsártó.* Említi a győri káptalannak bizonyos birtokegyezkedésre vonatkozó 1288. évi bizonyító oklevele.[1]) — *Veszprém* megyében, a devecseri járás területén, Bor-

Szörcsöktől éjszakra, Oroszi vidékén. Az okiratban említett terra Zurchuk, Szurchuk = a Karakószeg-Szörcsöktől keletre eső *Bor-Szörcsök* puszta, Bogdan = a Noszlophoz tartozó K.- és N.-*Bogdány* puszták, melyeket manap is átszel az országút, Vruzy, Orozy = *Oroszi*, terra Duba, Dobai = *Doba*, valemennyi a devecseri járásban. Az okiratban említett Domus Bench, Wenzelnél Beuehaza, nyilván azonos, a ma Bor-Szőrcsökhöz tartozó, Ugh és Varjas között fekvő *Désháza* pusztával.

[1) *Árp. Uj Okm.* IV, 328. (tetemes hibákkal.) IX, 487. (már correctiókkal), Kubinyi: *Magy. tört. Eml.* I, 137.]

Zyler, *rivulus, csermely.* Említi a nagyváradi conventnek Cheuztelek vitás határait tárgyazó 1271. évi bizonyító oklevele.[1]) — *Bihar* megyében, a Sebes-Körös és Berettyó közti területen, Komádi vidékén, mely terület ma is vizeres és mocsolyás.

[1) *Árp. Uj Okm.* VIII, 375.]

Zylua, *aqua, víz.* Említi V. Istvánnak Tobias comes számára kiállított 1270. évi adománylevele. [1]) — *Sáros* megyében, a szekcsői járásban, a Szekcsőbe szakadó *Szilvási* patak.

[1) Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 19. *Árp. Uj Okm.* VIII, 297. Jerney: *Magy. Nyelvk.* 131. l.]

Zyluas, *fluvius, folyó.* Említi a veszprémi káptalannak bizonyos birtokosztályozásra vonatkozó 1265. évi bizonyító oklevele. [1])

[1) *Árp. Uj Okm.* III, 125. VIII, 135.]

Zymis [1]) lásd Timis.

[1) Fejér III. I, 423. *Századok* XIII, 671.]

Zyna, *Zina, fluvius, folyó.* Említi IV. Bélának Bodulo földét tárgyazó 1247. évi adománylevele. [1]) — Az okirat maga semmi közelebbi tájékoztatást nem nyujt, de alighanem a Tarcza egyik közvetített mellékvizéről, a *Szina* vizéről van szó *Abaúj* megyében.

[1) *Haz. Okmtár* VI, 46. *Századok* V, 670.]

Zynd-pathaka, *fluvius, folyó.* Említi az erdélyi káptalannak Egyházfalva és Sz. Miklós helységekben határjárást rendelő 1176. évi okirata. [1]) — *Torda-Aranyos* megyében, az Aranyosba balfelől szakadó *Szindi* víz.

[1) *Árp. Uj Okm.* I, 74. Teutsch és Firnhaber: *Urkundenbuch* 1. l.]

Zynica aqua [1]) lásd Schinna.

[1) Wenzel XII, 609.]

Zyntarew, *Zyntha, Zynta portus.* Említi a csanádi és orodi káptalannak IV. Bélához intézett 1247. évi jelentő okirata [1]) és némely választott biráknak a budai káptalan javára kiállított 1264.[2]) évi rendelete. [3]) — Tiszai átkelő a *bács*megyei Zenta és a *torontál*megyei Csóka között. [4])

[1) *Árp. Uj Okm.* VII, 244. — [2]) Pestynél bizonyára csak sajtó- vagy tollhibából 1246. (*Az eltünt régi vármegyék* I, 236.) — [3]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 239. *Árp. Uj Okm.* III, 107. Knauz: *Mon.* I, 504. Jerney: *Magy. Nyelvk.* 131. l. Pesty: *Az eltünt régi vármegyék* I, 236. — [4]) Lásd többet *Chechtov* alatt.]

Zynua, *fluvius, folyó.* Említi az egri káptalannak Forkoskurhya föld részben való eladását tárgyazó 1296. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Borsod* megyében, a miskolczi járás felső szakaszát hasító,

a Bükk-hegységben a Sz. Lélek-hegy keleti oldalán F.-Hámor felett eredő s F.-Zsolcza alatt a Sajóba jobbfelől szakadó *Szinva*. Neve azonkép mint a Zsitva, Lendva, Bodva, Zagyva eredeti összetételből alakult, a »va« = víz, folyó, a »Szin« értelme azonban ismeretlen, Szinva = *Szin-folyó*. [2]) Ősi culturális jelentőségét bizonyítja a *miskolczi* silexlelet [3]) és ősi temető [4]), átalán a szinvamenti összefüggő őskori tüzpadféle telepcsoport. [5])

[[1]) *Haz. Oklevéltár* 153. l. — [2]) Hunfalvy: *Ethnographie* 248. l. *Egyet. Phil. Közl.* IV, 594. — [3]) Römer: *Résultats généraux* p. 12. Ugyanott: *Magyarorsz. őstört. térképe.* — [4]) Römer u. o. p. 184. [5]) *Arch. Ért.* XIII, 35.]

Zypoa, *fluvius, folyó.* Említi bizonyos birtokügyre vonatkozó 1299. évi bizonyítvány. [1]) — *Bereg* megyében, a tiszaháti járásban, Márok vidékén, a Csaroda és Szernye nagyon fejletlen vízkörnyékében. Manap ily nevü víz itt ismeretlen: [2]) Lehoczky felőle szintén nem ad közelebbi felvilágosítást. [3]) Az okiratból megtudjuk, hogy egy András nevünek a gátja e folyón volt. [4])

[[1]) *Zichy-Codex* I, 92. — [2]) A topographiára nézve lásd *Mych.* — [3]) *Beregvárm monogr.* I, 48. — [4]) L. *Andree clausura.*]

Zyrma, *Zyrnua, Zyrnia, Zirnia, Scerneue, aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi István ifjabb királynak Endre comes fia számára kiállított 1270. évi adománylevele [1]), ugyanannak Mihály számára kiállított 1272. évi okirata [2]) és IV. Lászlónak Csépán földet tárgyazó 1282. évi adománylevele. [3]) — *Bereg* megyében, a Szernyei mocsárból kifolyó s illetőleg Kelemenfalva környékéről jövő *Szernye* folyó, mely Nagy-Dobronytól délre egyesül a Csarodával, melylyel aztán közösen a Latorczába szakad, Ág-Telek keleti vidékén. [4]) Lehoczky Tivadar a Pál országbirónak egyik 1347. évi okiratában olvasható *Zevnona* folyót [5]) egyszerüen az ismeretlenek közé sorozta [6]), mi azonban minden alap nélkül történt, mert e Zevnona is ugyancsak a Szernyéről értendő. E Szernye vizétől kapta a mai Szernye helység elnevezését. [7]) Különben is adatokkal támogatható a Szernye ősi culturális jelentősége. Ilyenek egyebek között a *beregszászi* obsidiánlelet [8]) és ősi telep [9]), az *ardánházai* pogányvár [10]), a *nagy-gúti* tumulus [11]), a *nagy-beregi* bronzok. [12])

[[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 261. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* V. I, 244. VII. II, 21. — [3]) *Zichy-Codex* I, 50. — [4]) Az okiratok topographiájára nézve lásd *Boltrag* és *Mercice.* — [5]) *Zichy-Codex* II, 278. — [6]) *Századok* VII, 213. — [7]) L. *Beregvármegyei helynevek magyarázata* czimü czikkét a *Századok*ban VII, 67. — [8]) Römer: *Résultats généraux* p. 12. és ugyanott: *Magyarorsz. őstört. térképe.* — [9]) Lehoczky jelentése az *Arch. Értesítő*-ben XIV, XXXIII. *Beregmegye monographiája* I, 92. — [11]) Römer i. h. p. 99. — [11]) U. o. p. 155. És Lehoczky: *Beregmegye monogr.* I, 91. — [12]) Lásd Lehoczky: *Beregmegye monogr.* I, 92.]

Zyrna, *aqua, fluvius, víz, folyó.* Említi az egri káptalannak Koxo helység határjárását tárgyazó 1262. évi bizonyító oklevele. [1]) — *Abauj* megyében, a Hernád jobboldali mellékvize, a *Szilva*

mely felső részében *Miszlá*nak nevezte-tik. A határleirás nyomán Zyrna a Zylua eltorzított alakja. [2])

[1]) *Árp. Uj Okm.* VIII, 40. — [2]) A topographiára nézve lásd *Mizla.*]

Zyrnia [1]) lásd Z y r m a.

[1]) Fejér VII. II, 21.]

Zyrnua aqua [1]) lásd Z y r m a.

[1]) Wenzel VIII, 261.]

Zyrthua aqua [1]) lásd Z y r u t h w a.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 44.]

Zyruthwa, *Zyrthua, Szirsva, aqua, víz.* Említi a budai káptalannak Ryuche földet tárgyazó 1244. [1]) és az egri káptalannak Zyruthwa föld eladását tárgyazó 1266. évi bizonyító oklevele. [2]) *Ung* megyében, a Laborcz-Blata-Ung-közben, Szeretva vidékén. [3]) A *Szeretvai víz* alatt csak is az Ungnak vagy a Laborcznak egy erét, ágát érthetni.

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 44. *Századok* V, 682. — [2]) Fejér: *Cod. Dipl.* IV. III, 381. — [3]) Az okiratok topographiájára nézve lásd *Criua* és *Rebnyche.*]

Zythua, lásd S i t h v a n.

Zythwa, lásd S i t h v a n.

Zytnice, *aqua, víz.* Említi a sághi conventnek Péter számára kiállított 1296. évi bizonyító oklevele. [1])

[1]) *Haz. Okmtár* VI, 418.]

Zytua [1]) lásd S i t h v a n.

[1]) Wenzel XI, 266. Knauz: *Mon.* I, 306. *Cod. Strig.* II, 41. *Magy. Sion* II, 376.]

Kiigazitandó a II, 448. lapon 2-dik hasábban alúlról a 7. sorban 321. helyett **121.** Ugyanott a 6. sorban Fejér VI. helyett Fejér **IV.** Ugyanott a 2. és 1. sorban Fejér VII, III. helyett Fejér VIII, VII.